RADU TUDORAN

Ieşirea la mare

(roman, 1984)

SFÂRŞIT DE MILENIU - 3

RADU TUDORAN

Ieşirea la mare

SFÂRŞIT DE MILENIU - 3

Kindle eBook: Cosimo, august 2013
– versiunea 3.0 (definitivă) –
Ilustraţia copertei: cazinoul din Constanţa

Versiunea electronică este realizată după
ediţia apărută la editura Eminescu, 1984

CUPRINS:

RADU TUDORAN
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
17
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42

43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
RECAPITULARE

1

Povestind vieţile mele paralele, din care una este aceea cât am învăţat carte la colegiul domnului Pretoreanu, voi vorbi mai puţin despre mine, în afară de un scurt episod, un moment esenţial când am văzut prima oară marea şi destinul meu s-a clătinat, căci a fost cât pe ce să dau ochii cu moartea. După acea clipă zguduitoare, m-a interesat mai puţin ce mi s-a întâmplat mie, am urmărit mai ales faptele altora, trăiam parcă o viaţă de prisos şi nedorită, socotind că de vreme ce fusese la un pas să se piardă, deci nemaiavând virtual nicio valoare, n-ar putea să intereseze pe nimeni.

Eram în prima vacanţă de vară, două luni şi jumătate de huzur, după un an mulţumitor la învăţătură, dar întunecat de rigorile antipatice ale duhovnicilor. Dacă m-am văzut de capul meu, am luat-o razna şi am plecat la mare, fără să ştiu ce este ea decât din geografie, şi fără să-i cer voie mamei. Până la Bucureşti m-am strecurat prin vagoane, să nu mă ajungă din urmă şeful de tren, căci n-aveam nici bilet, nici bani de buzunar, şi nici vreun act de identitate; aşa călătoreau numai vagabonzii, eu însă mă asemuiam cu păsările cerului. De la Bucureşti înainte am mers cu un tren mixt, care pleca la zece seara. Asemenea trenuri nu mai există astăzi, au fost un timp după sfârşitul războiului, aveau şi câteva vagoane de persoane, pe lângă cele mult mai numeroase de marfă, şi aşteptau cu orele în gări, până să facă manevrele şi

să capete cale liberă; era ca un mers de caravană în deşertul Saharei. Un impiegat de mişcare, în gara de Nord, frate cu domnul Titi, aciuit odată în casa noastră, când îi făcuse un copil din flori Frusinelei, m-a dat în primire şefului de tren. Să nu-mi ceară bilet şi să aibă grijă de mine până la transbordare, de-acolo înainte să mă descurc singur. Din tot ce-a spus m-a interesat cuvântul transbordare. Nu ştiam ce înseamnă, bănuiam că avea o importanţă deosebită în călătoria noastră.

Aşa am plecat la drum, cu buzunarele goale, dar fără nicio teamă, socotind că o să aibă grijă Dumnezeu de mine, dacă mă socotea robul lui şi venisem sărac pe lume. Era atâta înghesuială în trenul cu lume sărmană şi necăjită, încât dacă nu te aflai lângă un perete, nici nu aveai de ce să-ţi rezemi capul, iar picioarele nu le puteai pune jos pe amândouă o dată, ci numai cu schimbul.

Nu ştiu cum în această înghesuială îşi făcea loc să treacă un vânzător de limonadă, cu o doniţă în care avea apă îndulcită puţin cu zaharină, colorată în galben şi acrită cu sare de lămâie; deasupra plutea, ca să ia ochii şi să dea puţină aromă, o lămâie întreagă. Limonada o turna în pahare cu o sticlă lunguiaţă, găurită la fund, o scufunda în doniţă şi când se umplea îi astupa gura cu degetul mare, apoi o scotea afară. În chipul cel mai ciudat, limonada nu curgea decât dacă dădea degetul la o parte, aşa umplea pahar după pahar şi lumea se uita ca la o minune. Asemenea limonagii cu asemenea aparatură n-am mai văzut din copilărie. Când doniţa se golea, de rămânea numai lămâia, o umplea la fântână sau la robinet, prin gări, îi punea dresurile şi într-o clipă băutura era gata.

Mai umblau şi alţi negustori ambulanţi prin vagoane, vai de mama lor şi de mama noastră, ne înghesuiau şi ne călcau pe picioare; mai bună treabă făceau în timpul opririlor, treceau pe la geamuri cu nimicuri felurite, toate uimitoare, praf de scos petele, pasă de lipit cratiţele sparte, apă de aur, pentru poleit cositorul şi alama. Apoi leacuri pentru toate bolile, limbrici, gălbinare, albeaţă la ochi şi chiar oftică. Unul avea un spirt cu care dacă atingea la rădăcină o măsea găunoasă, o scotea cu degetele, fără să doară; o fi fost o şarlatanie. Dar am văzut cu ochii mei cum unei babe i-a scos într-o clipă trei colţi din gingie, scăpând-o de cazną şi cheltuială, fiindcă tocmai se ducea la oraş să i le scoată dentistul, cu cleştele.

Ne-am chinuit rău până aproape de ziuă, în afară de cei care aveau loc pe bancă şi îşi mestecau merindele usturoiate, la lumina chioară a lămpilor cu ulei de rapiţă, căci în trenurile mixte nu exista electricitate. Unii mai izbuteau să se dea jos prin gări şi atunci toţi ceilalţi le întindeau pe fereastră sticlele, bidoanele, gamelele, să le aducă apă de la cişmea, că multora nu le dădea mâna să bea limonada, şi nici limonagiul n-ar fi putut să sature de sete tot trenul. La cişmea oamenii se înghesuiau unii peste alţii, mai rău ca în vagoane, dădeau din coate, mai dădeau şi cu pumnii, grăbiţi şi speriaţi să nu plece trenul. O parte dintre ei rămâneau pe jos, întârziau, nu mai găseau loc nici măcar să pună vârful piciorului pe scară, pe urmă fugeau pe lângă tren, cu o privire nedumirită şi speriată. În două rânduri am auzit urlete, trenul s-a oprit după ce abia pornise, au răzbit bocete. O dată un om, apoi altul, căzuseră sub roţi, unuia îi tăiase amândouă

picioarele, l-au oblojit şi l-au urcat într-un vagon de marfă, unde a gemut toată noaptea şi nu s-a liniştit decât la ziuă, când şi-a dat duhul. Pe celălalt l-a făcut bucăţele, din capul locului. Simţeam o gheară în coşul pieptului, deşi războiul mă obişnuise şi cu morţii şi cu invalizii de toate felurile. Mai rău a fost când am auzit ţipând o femeie, departe în faţă, alunecase de pe scară, poate îmbrâncită şi trenul îi zdrobise laba piciorului, de la gleznă. Pe aceea am văzut-o, trenul a oprit repede, ajunsesem chiar în dreptul ei, m-am uitat pe geam cum i-au învelit piciorul într-un sac care s-a înroşit în câteva clipe. Poate că nu simţea încă durerea, era ameţită, o duceau în braţe şi plângea cu capul dat pe spate, uitându-se în jur cu privirea îngrozită. Nu-mi închipuiam cum mai poate să trăiască o femeie schiloadă; cu bărbaţii e altceva. Aş fi sărit din tren şi aş fi luat-o pe jos înapoi, să mă întorc de unde pornisem cu atâta nesăbuinţă, dar n-aş fi putut ajunge până la uşă, şi după un ceas mă obişnuisem. De atunci m-am gândit adesea, mă mai gândesc şi astăzi, ce s-o fi ales de acea biată femeie nenorocoasă? Da, cu bărbaţii e altceva!

Dacă a început să se lumineze de ziuă lumea s-a mai rărit, mulţi se urcau pe vagoane, la aer, aşteptau să răsară soarele. Şi între ei a căzut unul victimă, o sârmă întinsă de-a curmezişul liniei i-a tăiat capul. Atunci abia m-am întrebat unde se ducea toată această lume, ce zor îi mâna din urmă, dacă nu se speriau nici de moarte? O babă mergea să-şi scoată colţii de măsea din gură; dar ceilalţi? Şi eu?... Eu voiam să văd marea.

Coridorul fiind acum mai gol m-am strecurat afară, cât trenul a stat la un semnal de distanţă şi m-am

urcat într-un vagon de marfă, pe o stivă de cherestea care mirosea a răşină. Deşi vară, era frig, n-aveam pe mine decât o bluziţă, cu mâneci scurte, am dârdâit rău până să răsară soarele, dar tot era mai bine decât în înghesuială unde mirosea a toată mizeria omenească. Stăteam întins pe scândura albă, în mireasma ei curată şi proaspătă şi mi se părea că sunt într-o pădure de brad. Aşa îmi închipuiam, fiindcă până acum nu văzusem niciuna; ştiam foarte puţine despre lumea adevărată. Pădurea de fag o cunoşteam, intram în ea ca la mine acasă. Mă întrebam între timp ce-o să mănânc şi unde o să dorm noaptea, poate să plec înapoi cu trenul de seară, nu voiam decât să văd marea cu ochii. Dacă mă luam după hartă, cum era ea reprezentată, cu linii albastre, şerpuite, paralele cu ţărmul şi tot mai rare, îmi era peste putinţă să mi-o închipui; liniile, mai ales, mă intrigau, eram nedumerit şi curios să văd cum apăreau ele în realitate şi ce rol aveau. Să fi fost reprezentarea valurilor? Ce este ciudat, fotografiile marine şi filmele, căci doar văzusem destule, nu-mi dădeau deloc imaginea mării, nu voiau să învie, să-mi transmită o impresie, parcă eram orb şi surd în faţa lor, iar ele parcă erau mute.

Gândindu-mă ce-o să se întâmple cu mine, cum eram departe de casă şi cu mâinile goale, m-a cuprins o nelinişte, dar nu pentru neprevăzutul care avea să urmeze, ci pentru felul nepăsător cum îmi priveam soarta neclară. Într-adevăr, puţin îmi păsa ce-o să fie, nu-mi mai era frig. Părea că toate din lume îmi aparţineau, doar că nu aveam nevoie de ele. Ore întregi am mers printr-o mare galbenă de grâu gata de seceră. Pe hartă, câmpia era verde,

simţeam o nemulţumire, cine făcea hărţile nu se gândea că într-o zi grâul se coace şi devine galben ca aurul? Mă temeam să nu se aprindă câmpia, fiindcă pe coşul locomotivei, aflată departe în faţă, ieşeau din când în când trâmbe de scântei şi le lua vântul: ştiam că atunci fochistul arunca lopeţi de cărbune pe uşiţa cazanului, văzusem de multe ori, mă pricepeam la locomotive.

Grâul nu s-a aprins, poate am şi fi ars cu toţii. Curând am ajuns într-o gară mai mare, unde vagoanele de marfă s-au desprins de restul trenului, au rămas numai vagoanele de persoane, toate de clasa a treia şi a patra. Acestea s-au aglomerat şi mai tare, căci nu doar eu, ci mulţi alţii fuseseră până acum aciuiţi prin vagoanele de marfă. Îmi era bine pe stiva de lemne, nici nu-mi dădeam seama ce se întâmplă, de ce se înghesuie lumea, am prins de veste în ultima clipă. Trenul a plecat, cu locomotiva la spate, aşa ceva nu se obişnuieşte, credeam că face doar o manevră, cum făcuse destule prin gările celelalte. Am mers liniştit pe lângă vagoane, aşteptând ca trenul să se oprească.

— Hai, urcă ici, că rămâi de căruţă! mi-a spus un om care stătea numai cu un picior pe scară.

Am pus şi eu un picior alături, am stat atârnat de un mâner de la uşă, în timp ce trenul îşi mărea viteza.

— Dar nu se poate să plece! am protestat, adresându-mă călătorilor din preajmă. Nu se merge cu locomotiva la spate!

— Nu mai face pe deşteptul şi tacă-ţi gura! m-a repezit cineva din mulţime.

Deşi mă făcusem roşu de furie, nu am ripostat, mi-am spus în gând: „Lasă-l să moară prost, dacă nu

vrea să înveţe de la alţii!” Însă ruşinea o păţisem, şi ca să mă spăl de ea, m-am adresat omului de alături, care îmi arătase bunăvoinţă:

— Să ştiţi că am dreptate, nu-i normal ca locomotiva să fie la coada trenului!

— Ba da, fiindcă mergem la transbordare, mi-a răspuns el, binevoitor de mai înainte.

Cuvântul transbordare m-a mirat încă o dată, dar n-am vrut să întreb ce înseamnă, pe atunci mă ruşinam să-mi arăt neştiinţa, tocmai fiindcă ştiam prea puţine.

Acum nu mai rămânea nicio îndoială că trenul plecase de-a binelea, mergea repede la vale, printre două taluzuri de două ori mai înalte decât vagoanele. Linia fiind cam şerpuită, mecanicul nu putea să vadă nimic în faţă, chiar dacă scotea capul din marchiză şi se apleca mult în afară. Sigur că nu era permis să meargă aşa, orbeşte, am pufnit cu ciudă fără să spun nimic, n-aveam cu cine mă înţelege. Aproape că m-aş fi bucurat să se întâmple o ciocnire, să se înveţe minte cu toţii.

După un timp au început să scrâşnească frânele, trenul a icnit, vagoanele numai că n-au venit în nas, să nu mă fi ţinut bine în aşteptarea ciocnirii la care mă gândeam cu răutate, aş fi zburat cât-colo. De sub roţile împiedicate ieşeau scântei ca pe coşul locomotivei. Am mai mers la pas câteva sute de metri, apoi ne-am oprit într-o vale largă, ivită pe neaşteptate dintre cele două taluzuri. În faţă curgea o apă mare cum nu mai văzusem, abia i se zărea malul de dincolo. Era o apă molcomă şi cenuşie, ca pâraiele de şes după ploaie. Amintindu-mi harta, ştiută pe dinafară, mi-am dat seama pe loc unde

ajunsesem, numai că am fost iar nemulţumit, pe hartă apa era albastră.

Trenul oprise atât de aproape de ţărm, că să mai fi mers un pas, primul vagon intra cu roţile în apă: m-am minunat de iscusinţa mecanicului, degeaba îmi făcusem griji mai înainte. Şi am înţeles că dacă puneau locomotiva în faţă, n-aveau cum s-o mute la capătul celălalt al trenului; să nu fi mers cu spatele la ducere, ar fi mers la întoarcere.

— Uite Dunărea, ce mare este! s-a mirat o cucoană de la fereastră, nu chiar cucoană, mai degrabă târgoveaţă.

— Nu-i Dunărea, ci braţul Borcea! i-am spus, cu bune intenţii, să nu rămână neînvăţată.

Târgoveaţa s-a răţoit la mine, jignită:

— Ia te uită la el ce se bagă!

Am tăcut, fiindcă nimeni nu-mi lua partea. Lumea se grăbea să coboare, se înghesuia în uşi cu calabalâcul, desagi, boccele, geamantane jerpelite legate cu frânghie; unii aveau raniţe în spinare, ca soldaţii. Înghiontiţi, călcaţi în picioare, striviţi copiii ţipau, dădeau cu pumnii fără putere: mamele drăcuiau, oamenii mari răcneau. Nu era peron, mulţi neavând îndemânare să-şi dea drumul de la înălţime şi neputând să se lupte cu cei care împingeau din spate, se rostogoleau pe terasamentul cu piatră colţuroasă, iar de-acolo se duceau târâş sau de-a berbeleacul până în şanţ, de unde se ridicau ţinându-se de şale şi începeau să-şi adune boarfele risipite. Era ca pe vremea refugiului, nimeni n-ar fi crezut că se împlineau şapte ani de la terminarea războiului.

Pe şeful de tren nu l-am mai văzut de la plecare, poate dormise în vagonul de poştă, ar fi fost prost să

vină la controlul biletelor, n-avea pe unde să treacă, lumea l-ar fi aruncat pe fereastră.

În stânga, la câteva sute de metri, se vedea un pod gigantic, de fier, cu arcade, cu picioare de piatră. Îl reparau, o arcadă era făcută bucăţele, de la distanţă nu părea mare lucru, dar uite că trenul nu putea merge. Fusese pusă dinamită, sau venise o ghiulea de tun, aşa-i la război, multe se strică, nu înţelegeam însă de ce dura atât reparaţia, că era mai mare cheltuială să transbordezi oamenii; acum înţelegeam ce înseamnă cuvântul, şi mă bucuram că nu fusese nevoie să întreb pe nimeni.

Dinspre pod se auzea pârâit de ciocane pneumatice, se băteau nituri, oamenii se vedeau agăţaţi pe grinzi, pe traverse, ca nişte muşte.

Din locul unde se oprise trenul pornea peste apă un pod de vase. Aşa se cheamă; bărci mari de fier, aliniate şi înţepenite în ancore la un cap şi la altul, la distanţă de câţiva metri una de alta, se înşirau până la malul celălalt, atât de departe că se pierdeau în negura fluviului. Legătura între ele se făcea cu grinzi puternice de lemn, podite cu scânduri, dulapi groşi ca pe mână, să ţină la greutate. Pe margini erau balustrade de frânghie, puse pe stâlpişori de fier, ca lumea să nu cadă în apă. Lăţimea podului îngăduia să poată trece două şiruri de căruţe şi camioane. Ameţisem, vedeam prea multe deodată, podul de fier, înalt, majestos, puternic, podul de vase năpădit de lume, puhoaie, fără să se clintească: nu se legăna, nu se îndoia, rămânea drept şi ţeapăn, se cunoştea că e făcut cu socoteală şi iscusinţă. Oamenii care treceau pe deasupra, la grămadă, mi s-au părut deodată mai mici, fără greutate, gata să-i ia vântul.

Vedeam în sfârşit cu ochii mei un pod de vase, îl străbăteam chiar eu cu piciorul, mergeam către malul de dincolo şi tot nu înţelegeam împerecherea de cuvinte din poezie: la un semn un ţărm de altul, legând vas de vas se leagă. A trebuit să treacă timp până să frazez versul ca lumea, îmi era ruşine să întreb, mă prefăceam că înţeleg, dar în sinea mea ridicam din umeri: până ce am făcut ordine în cuvintele împletite nefiresc pentru mine, şi am găsit rostul unora în raport cu celelalte. Şi astăzi, când îmi aduc aminte simt în mine o nedumerire mirată că ani în şir am spus versul pe dinafară şi nu-l înţelegeam, cu toată explicaţia profesorului.

La un cap şi la altul al podului erau hamali, să ajute la căratul bagajelor; când se iveşte o trebuinţă, îndată vin şi oamenii potriviţi s-o îndeplinească; e ca o lege a naturii, ca scurgerea apei la vale. Aşa cum stăteau acolo, departe de orice aşezare de oameni, de orice gară, păreau răsăriţi din pământ, ca sălciile de pe ţărmuri. Acum hamalii îşi pierdeau vremea, degeaba întindeau mâna după geamantane şi-i dădeau cu gura, era un tren de oameni nevoiaşi, îşi cărau singuri poverile, în mâini, în spinare, pe umeri, încovoiaţi, aplecaţi într-o parte, cu genunchii îndoiţi, cu paşii târşiţi, lac de năduşeală sub soarele care urca pe cer şi începea să ardă. Atunci m-am gândit la oamenii ceilalţi, care veneau cu trenurile accelerate, la clasa doua sau la întâia. Oricât ar fi fost trenurile de accelerate, pe podul de vase nu puteau trece; cât erau ei de bogaţi, oamenii trebuiau să se transbordeze, să meargă pe pod cu piciorul. Norocul lor că măcar avea cine le duce bagajele.

Am ajuns pe mal primul, mă înghesuisem, dădusem din coate, nu înduram să merg strivit de mulţime. M-am urcat pe un dâmb şi am privit în urmă. Podul era plin de lume, şi altă lume stătea grămadă la capul lui de dincolo, aşteptând să-i vină rândul. Aşa cum treceau prin faţa mea, vedeam iarăşi, cu o privire mai largă, că oamenii nu mergeau la mare să-i ardă soarele şi să se scalde, de altfel se obişnuia prea puţin pe vremea aceea, ci îşi strămutau grijile dintr-un loc în altul, păşeau cu capul în pământ, posomorâţi, acriţi, gata să se zbârlească, să-şi spună vorbe de ocară ca să-şi verse veninul din suflet. Rar se vedea o faţă mai luminoasă, un zâmbet, o privire vioaie şi veselă. N-ar fi avut de ce să-mi pese, eram slobod şi fără bagaje; m-am temut însă că marea, pe care voiam arzător s-o văd cu ochii şi către care mergea odată cu mine atâta lume amărâtă, avea să mă dezamăgească, astfel oamenii ar fi trebuit să fie mai voioşi, să li se vadă în ochi o sclipire.

Iar ne-am înghesuit în vagoane, aşteptau la capătul podului, veniseră cu locomotiva în spate. N-aveam grijă, niciun şef de tren n-ar fi putut să controleze biletele, când oamenii stăteau unii peste alţii, mă şi miram că nu se strâmbau pereţii vagoanelor şi nu se umfla acoperişul.

Drumul a fost la fel de anevoios ca înainte, cu aceleaşi opriri lungi prin gări, cu manevre zmucite, căci iarăşi ne-am împovărat cu vagoane de marfă. Să fi fost ora două după-amiază când am ajuns, ardea soarele, stăteam pe scară, ţinându-mă bine, nicio clipă n-am slăbit mâinile: din vagon ieşea un aer greu şi fierbinte, ca de la o baie de aburi plină de jeg şi de necuviinţe. Şi aerul de pe câmp fusese

fierbinte, încărcat de fum şi de mirosul cărbunelui ars care venea de la locomotivă. Dar deodată, pe când trenul intra în gară, zgâlţâindu-se la macazuri, am simţit o boare proaspătă, colorată parcă în albastru, un balsam care mi s-a dus până în fundul plămânilor, scăldându-mi şi inima, de-a făcut-o să se învioreze.

Atunci s-a născut în mine un instinct, o chemare, m-am strecurat printre oamenii înghesuiţi pe tampoane, am luat scara în braţe şi în câteva clipe am fost pe acoperişul vagonului, tocmai când trenul se oprea, cu o smucitură. Nu ştiam în ce parte s-ar fi văzut marea, dacă putea să se vadă din mijlocul oraşului, unde era gara, înconjurată de case. Dar se vedea şi am văzut-o fără s-o caut, privirea mea s-a dus drept la ţintă. Decât că n-am înţeles nimic în primele clipe, am privit buimac, mi se clătina mintea, mi se clătinau toate simţurile; marea nu era jos, într-o vale, cum mă gândisem, nu se întindea până la orizont, cum mi-o închipuisem. Ştiam că este foarte întinsă, dar, spre nedumerirea mea, se înscria într-o geometrie a ei, nebănuită, căci nu era orizontală ca toate apele, ci verticală, de un albastru profund, şi aşa, vibrând puternic în lumina după-amiezii care bătea din spate, se urca pe bolta cerului, până la jumătatea ei, unde se întâlnea cu un alt albastru aflat deasupra, mai transparent, mai palid, cu irizări roze. Altceva nu mai exista în natură decât cele două albastre, cu o linie de unire între ele, puţin tremurată. Acolo se năştea un mister, îl simţeam fără să sper că am să-l dezleg vreodată, înţelegeam doar că în locul acela începea adevărata depărtare, ea exista fără să se vadă. O clipă mai târziu am avut revelaţia, misterul nu era altceva

decât o nemărginire şi aşa am recunoscut marea pe care nu putusem s-o înţeleg mai înainte.

N-am zăbovit, n-am ocolit, n-am trecut prin gară. Am zburat peste linii, apoi am sărit gardul, în stradă, am mers printre case, în zigzaguri, ţinând o direcţie, n-o puteam pierde, fiindcă mă conducea o forţă magnetică.

Am ajuns şi-am văzut-o la picioarele mele; era într-adevăr jos, într-o vale, cum îmi închipuisem, sub o râpă adâncă, şi de acolo se ridica până la jumătatea cerului, cum îmi apăruse în gară: impresia nu se schimbase, apa mi se părea verticală. A trebuit să mă lupt cu ceva din mine, într-o încăierare rapidă dar crâncenă, până să înţeleg că aşa n-ar fi fost cu putinţă, că imaginea înregistrată de mine era o deformaţie optică, datorită nu ochiului, ci minţii. A trebuit să admit că marea avea o întindere orizontală, deşi continuam s-o văd ca pe un perete de apă albastră; dar aşa, vapoarele care plecau din port n-ar fi putut să urce până la orizont, iar cele care veneau de dincolo s-ar fi rostogolit la vale, eşuând pe plajă sau zdrobindu-se în diguri. Şi astăzi chiar, când nu trebuie să-mi mai demonstreze nimeni nimic ca să mă convingă, marea mi se pare verticală la prima privire şi aşa o văd până îi restabilesc locul, cu o sforţare a minţii.

Jos, în soare, palpita o plajă largă, de nisip auriu, mărginită de două diguri divergente, care intrau piezişi în valuri şi se îndepărtau unul de altul, altfel ar fi îngustat orizontul, făcând ca marea să-şi piardă nemărginirea. Poate treceau oameni pe lângă mine, cred că treceau şi trăsuri, pe strada din spate, le auzeam vag huruind pe caldarâm, oraşul era acolo, cu viaţa lui, eu însă nu mai vedeam şi nu mai

simţeam nimic decât marea. Mi-am dat drumul la vale, pe râpă, mi-am scos hainele din mers, am străbătut plaja într-o fugă şi când am ajuns m-am aruncat în valuri, fără să judec, cu raţiunea pierdută, ştiind doar că nu puteam face altfel.

Nu băusem niciodată şampanie, o văzusem în sticle care când scoteai dopul pocneau şi revărsau valuri de spumă. Aşa mi s-a părut marea la prima noastră atingere, ca un val de şampanie înspumată, la o petrecere miliardară, cu muzica a zeci de tarafuri, de orchestre şi de fanfare, cu cadriluri, menuete, polci şi valsuri, cu turnire, cu lănci încrucişate, cu strigăte de moarte şi de victorie. Nu-mi păsa că spuma care îmi intrase în gură şi-o înghiţeam era amară, mi se părea numai stranie, îmi dădea simţământul că abia de aici înainte voi şti ce sunt eu în raport cu lumea, ceea ce mă ameţea ca o beţie, ca şi când aş fi băut şampanie adevărată.

S-a nimerit ca pe toată plaja şi pe toată marea în câmpul meu de vedere să nu fie nimeni, nici pescari, nici pescăruşi, eram numai eu, o singură fiinţă vie, şi mi s-a părut că partea aceea de lume îmi aparţinea numai mie. Aşa am simţit încă o vreme, după ce ieşisem din apă şi stăteam întins pe nisipul încins de soare, fără să judec ce se întâmplase şi ce avea să mi se întâmple de aici înainte. Nimic nu mi se părea nefiresc, nu mă speria gândul că eram singur, departe de casă, că n-aveam de niciunele, singurul meu gând clar fiind acela că ajunsesem la o rezolvare. Puteam să mă întorc la mine acasă, cât de repede, aşa mă şi gândeam să fac, dar mai aveam timp, nu mă zorea nimic până la zece seara când pleca trenul mixt, acelaşi de la venire. Acum, dacă văzusem marea şi o simţeam într-o primă

atingere, îmi rămânea timp să mă gândesc la ea în linişte, ca s-o pot înţelege şi s-o simt şi altfel, în sensurile ei mai profunde.

2

În acel moment, în spaţiul meu a intrat un necunoscut, l-am simţit târziu, după ce coborâse faleza cu trepte primitive, săpate în pământ, în zigzaguri. Era un tânăr îmbrăcat în haine albe, extrem de elegante, aşa mi s-a părut de departe, iar când s-a apropiat impresia n-a făcut decât să crească. Nu mai văzusem un costum croit cu atâta desăvârşire, nici măcar în revistele de modă din vitrinele croitorilor. La costumul de un alb fără pată, tânărul purta o cămaşă neagră, de mătase, care m-a cam frapat în primele clipe; şi încă mai mult m-a frapat că în loc de cravată avea o legătură albastră, înfoiată, cu buline albe, o lavalieră.

— Ce faci aici? m-a întrebat el, oprindu-se lângă mine.

M-am ruşinat şi m-am îmbrăcat repede, cu gesturi zmucite, apoi i-am răspuns timid, ca şi când aş fi făcut o faptă nepermisă:

— Am… venit la mare. Acum aştept să se facă zece seara, şi plec înapoi, acasă.

A făcut ochii mari, nu putea înţelege.

— Cum adică?

De aici înainte nu mai am nimic de povestit pe seama mea, decât ce voi fi obligat de relaţiile mele cu oamenii; altminteri rămân doar martor la câte au să se întâmple. Tânărul nu era mult mai răsărit decât mine, ne despărţeau poate numai doi sau trei ani, avusesem o impresie greşită datorită costumului, prea pretenţios pentru un băiat de

vârsta noastră. Tot datorită costumului, care îmi luase ochii, nu-mi dădusem seama de la început că noul venit avea o faţă mai degrabă urâtă, buzat, dinţos, cu ochii bulbucaţi şi cu urechile clăpăuge. Numai părul, negru, cu luciri de mătase, lung până pe umeri, ca al lui Eminescu şi cum nu purta nimeni în vremea copilăriei şi tinereţii mele, merita admiraţie, era cu adevărat o podoabă, îl priveam uimit şi pizmaş, eu fiind tuns scurt, ca la şcoală; abia spre sfârşitul vacanţei izbuteam să-mi fac un pic de frizură, frecându-mă cu peria până îmi lua foc pielea capului. Dar, oricât ar fi fost de frumos părul băiatului, mutra lui rămânea tot zgâită. Când m-am ridicat de pe nisip, am văzut că era mai mic decât mine la statură, ceea ce a făcut să-mi scadă timiditatea. Şi-am mai văzut că, aşa bulbucaţi cum erau, ochii lui aveau o culoare albastră, liniştită şi caldă, care pe loc mi l-a făcut mai simpatic, aşa că am stat bucuros de vorbă, i-am răspuns la toate întrebările, deşi de obicei nu lăsam pe nimeni să mi se bage în suflet.

Îl chema Alexe, dar îşi spunea Alex, cum îi spunea toată lumea, cum am să-i spun şi eu. Îşi luase acest nume mai deosebit fiindcă se potrivea cu cariera lui viitoare, scriitor de proză; mi-a făcut mărturisiri, mi-a dezvăluit planurile, nu s-a mulţumit să mă iscodească pe mine. Avea la subţioară un caiet gros, legat în marochin roşu, ca un album de fotografii, scump, desigur. Fecior de bani gata, mi-am spus ca să-mi spun, altminteri nu-l priveam cu rezerve, avea o purtare foarte modestă, nu-i păsa că hainele mele pe lângă ale lui erau sărăcuţe. Pe coperta albumului se vedea scris numele cu litere aurite: Alex Alexeanu. După un loc lăsat pentru titlu, scria cu o

literă mai mică: *Povestiri şi nuvele*. Pe prima pagină îşi pusese fotografia, micuţă, cât o marcă poştală, în culoare sepia, lipită înspre colţul de sus, în dreapta. Jumătate din album era acoperit cu o scriere măruntă, îngrijită, care mi-a trezit invidia, fiindcă şi eu aş fi vrut să scriu, dar nu îndrăzneam să încep, cu atât mai puţin să mă destăinuiesc cuiva, şi nici n-aş fi putut să-mi cumpăr un album atât de luxos, şi nici nu aveam o scriere la fel de frumoasă. Iar fotografia, de dimensiuni atât de modeste, lipită în fruntea caietului de lucru cu atâta discreţie, mi s-a părut o idee distinsă, mie nu mi-ar fi dat prin minte, aş fi pus una mare, în mijlocul paginii.

Alex mai avea cu el un coş de rafie fină, cu împletituri colorate, cam de cucoană, potrivit însă cu hainele lui elegante. După ce îl socotisem fecior de bani gata, coşul m-a făcut să cred că locuia într-o casă cu multe femei, mamă, bunică, mătuşi, toate întrecându-se să-l răsfeţe. Tot vorbind, el destăinuindu-se şi iscodindu-mă, eu răspunzând cu sfială, Alex a scos din coş două scăunele pliante, le-a pus pe nisip şi m-a poftit să stau pe unul din ele, iar el s-a aşezat pe celălalt; am înţeles că era totdeauna gata să se alăture de cineva şi să-l descoase. Pe urmă a deschis o cutie de aluminiu, cu sandvişuri şi tartine, numai lucruri alese, sardele Robert, scumpe, patruzeci de lei cutia cât o tabacheră, în timp ce pâinea albă de un kilogram costa de opt ori mai ieftin; apoi şuncă de Praga, slabă sau grasă, pe alese; salam de Sibiu, icre de ştiucă, boabe mari, gălbui, unul şi unul; în sfârşit, brânză şi caşcaval, untoase că se topeau în gură. Am mâncat, nu m-am dat în lături, n-am putut ascunde că eram mort de foame. Într-o altă cutie avea prăjiturile, cu susan, cu

alune, cu nuci, cu stafide; mi-era teamă să nu mi se aplece. Pe urmă Alex mi-a oferit cafea neagră, dintr-un termos; am făcut ochii mari şi m-am ferit ca de dracu; nu băusem niciodată cafea, îmi făcea frică. Şi nici termos, aşa cum aburea la gură fără să stea pe sobă nu mai văzusem, erau puţine pe vremea aceea. El însă şi-a turnat cafeaua în ceaşcă fără să-i tremure mâna şi a băut-o fără frică, după ce şi-a aprins o ţigară cu capul aurit, se numea „Cavala”, cred că venea din Grecia. Uitasem de mare, nu mai auzeam foşnetul valurilor rostogolite pe plajă, deşi aveau să-mi sune în ureche toată viaţa.

După ce şi-a terminat ţigara, Alex a pus în coş cutiile goale şi eliberat de această grijă, a început să contemple marea, fără să mai vorbească. S-a uitat într-o zare a ei, în zarea cealaltă, cu o privire tot mai intensă. Mi s-a părut însă că peisajul nu izbutea să-l absoarbă, strângea din măsele, a început să-şi rotească ochii în alte direcţii ale mării, care rămânea goală ca mai înainte, nu se ivise nici măcar un vapor la orizont sau un pescăruş peste valuri.

— Am venit să caut subiect pentru o nuvelă, dar nu merge, n-am inspiraţie!

Alex a făcut cu mâna un gest plictisit şi s-a întors spre mine, a început din nou să mă iscodească: dacă venisem într-adevăr cu trenul mixt, atâta oboseală, doar ca să văd marea, dacă într-adevăr peste câteva ceasuri plecam înapoi şi mă aştepta altă noapte de cazină. Începuse să amurgească. Deodată a trecut prin el o înviorare, a pocnit din degete şi a exclamat râzând cu satisfacţie:

— Ştii că poţi să fii un subiect pentru mine?!

Aşa s-a făcut că am rămas toată vacanţa, ba am chemat-o şi pe mama, să nu stea singură acasă şi să-mi poarte grija. A venit după o săptămână tot cu trenul mixt, fiind mai ieftin; ea nu şi-ar fi îngăduit să meargă fără bilet, e una din servituţile oamenilor cu o răspundere, şi ea răspundea de mine, să am o viaţă cinstită.

— Hai să mergem! a spus Alex strângând scăunelele. Casa noastră e acolo, sus; ai să stai la noi cât ţi-o place, este loc şi avem de toate.

Casa pe care mi-o arătase, la câteva sute de metri, în buza falezei, cu marea la picioare, mi s-a părut un castel cum nu mai văzusem niciodată decât în filme, în picturi sau în cărţi ilustrate; cu etaj, iar deasupra cu o mansardă mascată, cu turnuleţe şi creneluri, cu ferestre înguste, ogivale, cam reci şi misterioase. Avea o scară de piatră care cobora de-a dreptul pe plajă, ceea ce mi se părea un privilegiu princiar, cine locuia acolo parcă avea puţină stăpânire şi asupra mării. Am urcat scara cam ameţit de uimire, era ca într-o poveste, am ajuns pe o terasă umbrită, căci soarele, aproape să apună, bătea în partea cealaltă a casei, de unde ultimele lui raze scăpau pe lângă ziduri, roşii ca flăcările; era o lumină feerică dar mă orbea, mi-am apărat ochii cu mâna, un gest meschin faţă de măreţia spectacolului şi odată cu el a dispărut o parte din ceea ce până atunci fusese ca o vrajă.

Terasa avea o balustradă de ciment turnat, la început mi se păruse piatră cioplită, cu stâlpişori fasonaţi ca la strung, o înşiruire de conuri şi sfere, un desen migălos şi plictisitor, care mai bine ar fi fost să lipsească. Mi s-a părut ceva şi ieftin şi îndoielnic şi atunci, uitându-mă chiorâş la toate

celelalte, mi-am dat seama că nu era vorba de un castel, cum mi se păruse de departe, ci de o hardughie pretenţioasă dar neizbutită, prostul gust al cui o făcuse, cu intenţia de a fi mai presus decât restul oraşului. Pe urmă am auzit că fusese a contelui, cavaler de Malta, consul grec în retragere, plin de datorii şi de patimi, una mai ruşinoasă ca alta. La cererea creditorilor casa se vânduse la licitaţie, iar contele, în mizerie, locuia la mahala şi umbla cu o sticlă de basamac în sân, sub cămaşa zdrenţuită.

— Casa e a bunicii, doftoroaia, ea ne ţine pe toţi; să-i săruţi mâna! îmi spuse Alex, pe când traversam terasa cu cimentul denivelat şi crăpat pe alocuri.

O uşă mare, albă, în patru canate din care se deschidea numai unul, celelalte fiind bătute în cuie, cu gemuleţe colorate, ducea în casă. De o parte şi de alta erau cu două ferestre, în stil cu uşa, iar între ele trona câte un fotoliu înalt, de răchită, cu pereţi şi acoperiş, ca o gheretă, cum nu se mai văd astăzi, dar care au avut răspândire într-o vreme, pe la vilele cu parcuri, pe la conace, pe terasele hotelurilor luxoase. Semănau cu nişte sarcofage şi dacă oamenii se aşezau în ele păreau mumii, chiar dacă citeau ziarul şi îşi beau cafeaua, pusă alături, pe măsuţă.

Deasupra uşii era un balcon, cu balustradă ca a terasei, cu stâlpişori mai subţiri, susţinut de două cariatide turnate în ciment, nu urâte, cu sânii goi, cu gâtul lung, cu bărbia rotundă, gingaşă, cu faţa nevinovată: le-am privit adesea, dar pe furiş, mi-era ruşine să mă uit de-a dreptul, deşi nu mă oprea nimeni şi erau puse acolo, în ochii tuturora. Şi deasupra ferestrelor se vedea câte un balcon, mai

mic, fără cariatide, susţinute de console ca de piatră sculptată; bineînţeles nu puteau fi decât de ciment turnat în tipare, lucru ieftin, făcut să ia ochii celor fără pricepere.

Casa era plină de lume, i-am văzut pe toţi deodată, dintr-o privire, în sufrageria unde se intra de-a dreptul de pe terasă, m-au zăpăcit şi acum nu ştiu cum să încep pentru a-i descrie; numai când mă gândesc la ei mi se clatină capul. Trebuie s-o iau cu binişorul, deocamdată mă opresc la stăpâna casei, bunica, după cum îmi spusese Alex; nu era bunica nimănui, n-avea copii, sau nu se ştia de ei, nu fusese niciodată măritată. Şedea pe o sofa pusă pe o estradă, la peretele din fund al sufrageriei, de unde se vedea marea, peste terasă. Intrarea principală a casei era în partea opusă, spre stradă. Se făcuse întuneric, tocmai atunci o slujnică aprindea lămpile în candelabru. Un candelabru monumental, cu cinci lămpi de gaz pline de zorzoane, cu garnituri de bronz şi pietre colorate, prins pe scripeţi în mijlocul plafonului, atât de înalt că se pierdea în umbră: datorită scripeţilor cu contragreutăţi aurite, candelabrul, oricât ar fi fost el de masiv, putea să fie mişcat cu uşurinţă, împins în sus să nu încurce pe nimeni, sau coborât până deasupra mesei. O masă de sufragerie atât de mare nu mai văzusem, în jurul ei puteau să încapă două duzini de oameni, după cum mi s-a părut la prima vedere. Într-adevăr, obişnuiţii de fiecare zi la masă numărau douăzeci şi patru, dar la nevoie puteau să încapă încă zece, dacă se strângeau puţin scaunele. Uneori se întâmpla să fie chiar mai mulţi oaspeţi decât treizeci şi patru, şi atunci se puneau mese mai mici, prin colţuri.

Bunica mânca totdeauna pe sofaua ei, patronând masa tuturora, rezemată în perne, cu o tavă pe genunchi şi cu un taburet alături, pentru ceşti şi pahare; cum n-o văzusem umblând, la început am crezut-o infirmă. M-am apropiat de ea şi am pus un genunchi pe estradă, cum mă învăţase Alex; nu mi s-a părut caraghios, era o ceremonie care unui copil ca mine nu putea decât să-i placă şi să-i aţâţe curiozitatea. Mai ales în prima parte a vieţii mele mă lipeam greu de oameni; când îi cunoşteam nici nu puteam să-i privesc în faţă, nu ştiam ce sunt ei şi cum sunt, stăteam cu ochii în jos şi îmi frământam degetele; aşa nu poţi să mergi prea departe, viaţa trece pe alături fără s-o înţelegi.

Spre uimirea mea, când bunica mi-a întins mâna să i-o sărut şi când i-am auzit glasul, am simţit în mine o căldură neaşteptată, nu mi-a mai fost frică de nimic şi am ridicat ochii, privind-o cu o curiozitate plină de bucurie. Nu ştiu de ce, nu era decât o femeie înaintată în vârstă, grasă cum nu mai văzusem alta, fără pic de talie, ca o bute în rochie, cu părul negru lins pe tâmple, coborând peste urechi şi adunându-se la spate într-un coculeţ atât de strâns că părea cât o mandarină. Am spus vârstă înaintată, n-am putut spune bătrână, fiindcă nu se potriveşte, e altceva. Deşi negricioasă la faţă, cu ochii ca tăciunii, cu nasul arcuit, de vrăjitoare, pornea de la ea o lumină blândă, care deodată mi-a cucerit inima; şi când m-am aplecat peste mâna ei molatică şi caldă şi am sărutat-o, a fost ca o dăruire evlavioasă, mi s-a părut că era întruparea Sfintei Vineri, cu toate că pe aceasta mi-am închipuit-o totdeauna slabă şi cocârjată. Avea un neg mare în mijlocul frunţii, care ar fi putut s-o sluţească, ea

însă, în loc să-l acopere cu creme şi pudre, îl vopsea cu lac roşu de unghii, făcându-l să strălucească, şi aşa părea o prinţesă indiană. Putea să fie grecoaică sau armeancă, dar la fel de bine s-ar fi putut să vină tocmai din India. N-am ştiut ce însemna numele ei, AMarisa, cu două majuscule, cum îmi închipui că nu mai există încă unul în toată lumea. Când i se adresau, toţi din casă, chiar cei mici, îi spuneau pe nume; numai primul între protejaţii ei, Alex, îi spunea Bunica, deşi între ei nu era nicio înrudire, AMarisa îl luase de la orfelinat, i se făcuse milă, altminteri n-avea deloc nevoie de încă un suflet într-o familie atât de numeroasă că pe unii din nepoţi, bunăoară, nici nu ştia cum îi cheamă. Lumea din oraş, neîmpăcându-se cu un nume ca al ei îl simplifica şi-l vulgariza puţin, spunându-i Marisa, sau nici atât, ci numai doftoroaia. Când venise în oraş, tânără, nemăritată, cum rămăsese toată viaţa, era cărturăreasă, ghicea în cărţi, nu în cafea, nici în bobi, nu citea în palmă; în cărţi însă citea totul, fără greşeală, până la cele mai ascunse secrete.

Venise cu vaporul, aducând cu ea patru fraţi şi trei surori, mai mici decât ea, în afară de primii doi, gemeni, azi în vârstă de şaptezeci de ani, cunoscuţi în oraş sub numele de Zoba unu şi Zoba doi. AMarisa avea zece ani mai puţin decât ei, între gemeni şi ea mai fusese un frate, care se pierduse de mic. Nu şi-l mai amintea nimeni, nici nu mai ştiu unde îl îngropaseră. Iar cea mai mică dintre surori, Irmingarde, n-avea decât cinci ani la venire; de atunci trecuseră patru decenii. Irmingarde, căreia îi spuneau Emma, altfel tot oraşul s-ar fi uitat la ea cu mirare, nu se măritase, ca şi AMarisa, şi acum îi trecuse vremea. Ceilalţi erau căsătoriţi, avea copii şi

unii din ei nepoţi, numai cei doi Zoba îşi pierduseră nevestele, prima fugită de acasă, a doua moartă într-un accident misterios, înecată în port, căzută între chei şi bordajul unui vapor negru. Văduvii trăiau singuri, fiecare în altă casă, fără nimeni să-i oblojească şi să le aprindă lumânarea pe patul de moarte. Toţi din familie o socoteau pe AMarisa ca pe o mamă, se bucurau de protecţia ei, îi păstrau un respect nu lipsit de teamă. Ea continua să le poarte de grijă ca în ziua când îi adusese cu vaporul, îi dădea mâna, câştiga pumni de galbeni. Iar când începu să vindece şi bolile trupului, pe lângă cele sufleteşti, ca toate cărturăresele cu har, care după ce ghicesc suferinţele ştiu să dea şi sfaturi, atunci o îngropară în aur.

Vindeca boli fără leac, oameni trimişi de la spital să moară acasă. Dacă erau boli ale măruntaielor, stomac, ficat, rinichi, splină, intestine, şi tot ce se leagă de ele, le vindeca numai cu ceaiuri, culegea plante din păduri şi de pe dealuri, o ajuta toată familia, fraţii şi nepoţii, toamna plecau în campanie, cu două docare, cu corturi, cu bucătărie pe roate, ca la armată. Se întorceau după o lună, dacă nu începeau ploile mai devreme; aduceau ierburi cu sacii, căpiţe, umpleau podul casei; acolo le alegeau, le uscau, apoi AMarisa le amesteca, ea cu mâna ei, după o ştiinţă necunoscută de ceilalţi; nu că ar fi ţinut-o secretă, ci nimeni nu putea s-o înveţe, era un dar venit din înaltul cerului, de la aştri. Celelalte boli ale trupului, de la călcâie până la creier, din oase şi din carne, le vindeca numai ce atingea cu mâna partea vătămată. Nu ştiam ce să cred, auzeam că nimeni nu pleca fără să-şi lase durerea acolo. Mă alinase şi pe mine odată, când era să mă înec, mă

scufundasem în port, curios să mă uit la o epavă de pe fundul apei, mă încurcasem printre fiare, mă pierdusem cu firea şi numai cu greu ieşisem la suprafaţă zvârcolindu-mă ca la moarte. Alex mă aştepta pe chei, m-a tras afară şi m-a învârtit disperat ţinându-mă de picioare, până ce a ieşit din mine toată apa câtă o înghiţisem. Stând la soare mă înzdrăvenisem, nu mai aveam ameţeală, nu mai vedeam roşu în faţă, nici nu-mi mai tremurau mâinile, în schimb rămăsesem cu o durere de cap groaznică, îmi fărâmiţa creierii. Pe drum până acasă durerea crescuse atâta, că nu mai puteam s-o îndur, mai bine ar fi fost să-mi dea cineva cu ciomagul în creştet. AMarisa n-a făcut altceva decât să-mi pună un deget pe frunte, să-l ducă lin de la o tâmplă la alta şi durerea a trecut pe loc, ba mi-a trecut şi groaza trăită mai înainte, am uitat-o, mi-am simţit capul uşor şi limpede şi parcă tot trupul meu era altul.

Prezentându-mă AMarisei, atunci, în prima seară când intrasem în casa lor, Alex îi spuse:

— Băiatul a venit cu trenul mixt tocmai de la Bucureşti. Cred că e un bun subiect pentru mine.

AMarisa mă privi cu luare aminte, ţinându-mi mâna în mâna ei, pe care o sărutasem: parcă voia să-mi numere bătăile inimii şi să-mi citească în suflet. Mă simţeam gata să cad într-o vrajă, cu o voluptate caldă şi dulce, pornind desigur de la mâna ei plină de fluide.

— Da, spuse pe urmă, e un subiect bun! Pune mâna pe toc şi apucă-te să scrii. Eu sunt gata să te ajut, am să bag în tine o sută de mii de lei şi cât o mai îi nevoie; ai grijă să-i meriţi! Lui să-i dai odăiţa de la mansardă, între turnuleţe.

Se înţelegea că au să mă ţină acolo, fără altă discuţie; nu ştiam câte zile, n-aş fi bănuit că până la terminarea vacanţei.

În spatele nostru se adunase toată familia, aşa mi-am închipuit, de unde să ştiu că era mai puţin de o treime? AMarisa îi poftea la masă cu rândul în afară de fraţii şi surorile ei, care aveau locul lor permanent şi nu le-ar fi fost îngăduit să lipsească. Acum stăteau în picioare, grămadă, în dreptul sofalei, aşteptau doar un semn să se aşeze la masa de seară. Semnul întârzia, AMarisa uitase de ei, stătea de vorbă cu mine, voia să afle cu ce daruri venisem în viaţă. Deşi mă temeam că venisem fără niciun dar, ea nu se mai sătura să mă iscodească, privindu-mă cu ochii ei negri, curioşi, neobosiţi şi plini de căldură. Am auzit şoapte în spatele meu, poate AMarisa avea urechea mai slabă, dacă îşi îngăduiau să vorbească, fie şi cu jumătate de voce.

— Alex şi-a găsit un subiect, spunea unul.

— Ce subiect poate fi un băiat de vârsta lui? replică altul. Ce ştie el despre viaţă?

— Dar a venit cu trenul mixt, de la Bucureşti, o zi şi-o noapte de drum. Ştii ce înseamnă?!

Pe drum, noaptea şi a doua zi, pe lumină nici nu visam cum se va sfârşi călătoria mea, atât de hazardată; mi se întâmpla ceva ca în basme. Puţin mai târziu, când m-am dus pe coridor să mă spăl pe mâini înainte de masă, am trecut prin faţa bucătăriei. Vorbeau, slujnicele, valetul, vizitiul, bucătăreasa şi bărbatul ei, paracliser la biserica grecească, om cu ceva carte şi cu o bună cunoaştere a vieţii.

— Domnişorul Alex şi-a găsit un subiect, spunea una din slujnice, am recunoscut-o, cea care aprinsese lămpile în candelabru.

Le descrise cum eram, de unde veneam şi cum stăteam singur pe plajă.

— Dar a venit cu trenul mixt! răspunse slujnica, socotind că obiecţia cădea de la sine.

Deşi nu-mi era foame, căci mâncasem pe săturate din coşul lui Alex, am stat la masă cu toţi ceilalţi, m-am aşezat într-un colţ, cu spatele la AMarisa, să nu mă bag în ochii ei cu tot dinadinsul. Ea a protestat, le-a cerut celorlalţi să-mi schimbe locul, cu faţa la ea şi m-a privit tot timpul, uitându-se dacă îmi puneau în farfurie de toate şi destule. Din câţi se aflau la masă, vreo douăzeci şi patru de persoane în afară de mine şi de AMarisa, n-am mai înregistrat nicio fizionomie în acea primă seară, am rămas doar cu amintirea glasurilor, mai degrabă şoptite, amintind zumzetul unui stup de albine; erau bărbaţi şi femei în vârstă, apoi unii mai tineri, scăzând aşa anii până la adolescenţă, băieţi cu pufuşor în locul mustăţii, fete timide, cu părul în cordeluţe şi cu ochii în farfurie, şi în sfârşit copii cu bonele în spate, să-i supravegheze, să le arate cum trebuie ţinute cuţitul şi furculiţa; mai mult decât o familie, o societate întreagă.

Aş fi vrut să ies la aer, să dau o fugă în port, de aceea venisem atâta drum cu trenul mixt, nu ca să stau la masă cu o lume necunoscută, ciudată şi curioasă, pe care o simţeam că mă spiona, să vadă ce subiect puteam să fiu eu pentru Alex. Acesta stătea în faţa mea, cu albumul legat în marochin roşu pus de masă, deschis la o pagină albă, şi mă măsura din ochi, de parcă ar fi vrut să-mi facă

portretul. AMarisa mi-a trimis două stridii gata deschise, pudrate cu piper negru şi scăldate în zeamă de lămâie. Stridiile erau plăcerea ei cea mai mare, le comanda la Constantinopol, prin domnul Sasu, cel mai mare băcan din oraş, cu o prăvălie cât un supermarket de astăzi; stridiile veneau repede cu vaporul poştal, în cutii îngropate în gheaţă mărunţită, să le cuprindă pe toate părţile. Ceilalţi mâncau pilaf cu midii; deşi nu mă uitam la ei, le-am bănuit privirile pizmaşe, mă duşmăneau şi n-aveam nicio vină, aş fi vrut să le dau lor stridiile, nu ştiam ce sunt, nu mai mâncasem niciodată şi nici măcar nu le văzusem.

— Mănâncă! m-a îmbiat AMarisa, zâmbindu-mi.

Alex a tras în susul paginii o linie şerpuită, sub ea a scris câteva cuvinte, cu multe semne de întrebare şi exclamaţii, apoi iar şi-a aţintit ochii asupra mea. Începeam să regret că îl urmasem, parcă nimerisem într-o capcană şi cele două stridii din farfurie mi se păreau o pedeapsă; aş fi vrut să le pot arunca sub masă, eram paralizat de privirile pe care le simţeam îndreptate spre mine. Nu ştiu, poate nimeni nu-mi voia răul, nu mă duşmăneau cum crezusem cu câteva clipe mai înainte, poate erau doar curioşi să vadă născându-se subiectul. M-am uitat cum mânca AMarisa stridiile, le desprindea din cochilie cu o lopăţică de argint, ascuţită pe muchii, apoi le ducea la gură şi în clipa când le înghiţea închidea ochii, cu capul dat puţin pe spate; atunci, odată cu mişcarea omuşorului, pe faţa ei trecea o înfiorare, un val de voluptate părea s-o cuprindă din tălpi până în creştet. Am imitat-o, privind cu groază cum stridiile, vii, pulsau iritate de piper şi de lămâie: le-am dus la gură, le-am simţit mişcându-se, gâdilându-mi limba

şi când credeam că am să le scuip pe faţa de masă, am simţit şi eu o înfiorare, ca AMarisa, un val de voluptate nemaiîntâlnită mi-a trecut prin tot trupul.

Cât am stat acolo, ori de câte ori soseau stridii proaspete şi când AMarisei i se serveau o duzină, pe o farfurie mare, aurită, ca un taler, două din ele mi le trimitea mie. Ajunsesem să râvnesc la mai multe şi atunci a pus stăpânire pe mine o altă frică, să nu ajung la o obişnuinţă primejdioasă, un viciu pe care nu mi-l puteam satisface. Nu ştiu ce vicii avusese contele, fostul proprietar al casei, am aflat despre el a doua zi, Alex mi l-a arătat la intrarea în port, vegeta în soare, ţepos, răpănos, cu sticla de basamac sub cămaşă şi parcă aştepta să-i dea cineva de pomană.

A fost un avertisment, mi-am pus frână slăbiciunii pentru stridii, şi după ce am plecat din casa AMarisei n-am mai mâncat niciodată, deşi prin porturile de pescari unde am ajuns de atâtea ori, se găseau cu grămada, proaspete, abia pescuite, pline de viaţă, palpitând în cochilii, poate cu un grăunte de perlă în carnea lor atât de miraculoasă.

— Aş vrea să mă culc, i-am şoptit lui Alex, la sfârşitul mesei.

AMarisa a înţeles, după mişcarea buzelor şi m-a ameninţat cu degetul, acel deget magic care anula durerile.

— Nu se poate, acum mergem la cinematograf! Sus, toată lumea!

Ideea cinematografului mi-a adus pe loc o înviorare, mi-a alungat somnul. Până să ne ridicăm de la masă, AMarisa era în picioare, a luat-o înaintea celorlalţi, de unde la început mă gândisem că putea să fie paralitică. Deşi grasă, era uşoară şi

suplă, mergea fără să i se simtă paşii, parcă alunecând, cu graţia unei fiinţe aeriene, o pasăre. M-am ruşinat că o asemuisem cu o bute, am aruncat cuvântul cât colo, mi se părea oribil şi nu înţelegeam cum îmi venise în minte. AMarisa crea impresia unei anatomii umane nou concepută, cu alte tipare decât cele clasice, dar nefiind cu nimic mai prejos, în felul ei, decât tot ce fusese pictat şi sculptat în secole, poetizat şi râvnit, ci doar reprezentând altceva, o altă tonalitate trupească, în jurul căreia ar fi putut să se nască o altă lume, cu alta pictură, altă sculptură şi altă poezie. Cum eu nu eram în stare să concep o astfel de lume şi cum totuşi ajungea până la mine o forţă care mă făcea să cred în ea cu convingere, nu-mi rămânea decât să-mi închipui că AMarisa avea însuşiri de vrăjitoare şi le exercita asupra tuturora.

Înainte de a ajunge la uşă, AMarisa se aşeză pe un jilţ pus în cale şi acolo o dichisiră ca să iasă în lume. Doi bărbaţi de vârstă mijlocie se aşezară în genunchi în faţa ei şi o încălţară cu botine roşii, cu nasturi negri, întâi un picior, apoi pe celălalt. Erau fraţii ei mai mici, Panainte Becheru, de cincizeci şi cinci de ani, comandant de vapor şi proprietarul unui vas de salvare; apoi Iani Talabă, medic veterinar, directorul abatorului, care avea o fermă în afara oraşului, unde creştea tot felul de animale, o menajerie, îngrijindu-le cu dragoste, ca pe propria lui familie.

Abia mai târziu am aflat de ce aceşti oameni, deşi fraţi buni, purtau nume diferite.

O femeie încă tânără puse pe umerii AMarisei o mantilă neagră, încheiată în faţă, deasupra claviculei, cu un lanţ de metal galben; nu-mi venea

să cred că în realitate era de aur curat, cum mi-a spus Alex. Iar femeia era Irmingarde, nemăritată, sora cea mai mică: avea patruzeci şi cinci de ani, nu puteam crede, i-aş fi dat numai pe jumătate. Făcuse conservatorul de muzică la Londra, cânta lieduri cu o distincţie extraordinară, dar timiditatea o împiedicase să apară vreodată în public. O altă soră, mai mare, Despina, de cincizeci şi trei de ani, farmacistă, măritată cu Anatol Radovici, directorul spitalului de tuberculoză osoasă, o pudra pe AMarisa, zâmbindu-i tot timpul, privind-o cu adoraţie. Iar a treia dintre surori îi puncta obrajii şi grumazul cu dopul de sticlă al unui flacon de parfum, în formă de pasăre zburătoare cu aripile strânse. Un asemenea flacon mi se părea de un gust inadmisibil, ca multe obiecte din casă, ca să nu mai vorbesc de casa în sine. Dar poate că formele acelea neuzitate şi neadmise de mine veneau dintr-o altă civilizaţie, mai veche decât a noastră şi făceau parte dintr-un cod magic. Sora aceasta din urmă, mijlocie ca vârstă, era Adela, de cincizeci de ani, directoarea pensionului de fete, măritată cu Remus Gregorian, arheologul care dezgropase până acum două cetăţi antice.

Tot ce era ciudat în această ceremonie şi în ceea ce se întâmplase mai înainte, din clipa când sosisem, mi s-au părut ieşite din comun numai în prima seară: poate din cauza oboselii, a mersului cu trenul, a primei întâlniri cu marea, poate de asemenea din necunoaşterea altei lumi decât aceea căreia îi aparţinusem mai înainte. Începând de a doua zi, după ce am avut de dat o luptă cu mine însumi în faţa unei mări furtunoase de astă dată, când era cât pe ce să-mi risc viaţa, nimic în

purtările AMarisei şi în atmosfera casei nu mi s-a mai părut nefiresc, era doar puţină ciudăţenie, puţină extravaganţă. Iar fără AMarisa, care le insufla tuturor din familie ciudăţeniile şi extravaganţele ei, ducându-i la fapte nepotrivite cu firea şi cu destinul lor, toţi ceilalţi nu ar fi fost decât nişte fiinţe banale, o mică burghezie fără personalitate. AMarisa era sarea casei şi demonul ei protector.

3

În curte, în faţa intrării, aştepta o trăsură de casă, neagră, cu tapiţeria roşie, cu un covoraş la picioare, cu felinarele aprinse; sticla felinarelor avea feţele şlefuite care răsfrângeau lumina ca un cristal, în toate culorile spectrului. Vizitiul, pe capră, era îmbrăcat în giubea şi şalvari, iar în cap avea un fes roşu, cu ciucure; tocmai în vremea când se spunea că în Turcia lui Kemal Paşa, cui îndrăznea să iasă cu fes pe stradă i se tăia capul; la noi, turcii, dacă voiau îşi păstrau portul islamic, nu-i oprea nimeni şi nici nu puteau fi extrădaţi pentru asemenea vină, iar Kemal Paşa, oricât ar fi fost el de aspru, era prea civilizat ca să trimeată teroriştii, să-i suprime, cum poate s-ar face astăzi.

AMarisa a privit cerul, să vadă dacă nu vin nori de ploaie, căci mergeam la un cinematograf cu grădină, apoi s-a urcat în trăsură, sprintenă, fără s-o ajute nimeni; lângă ea l-a luat pe Alex, iar pe mine m-a poftit să stau pe scăunelul din faţă; mult mai mult mi-ar fi plăcut pe capră, dar nu se cuvenea să fac nazuri; fără ceea ce se întâmpla, acum aş fi fost în gară, înghesuit într-un vagon de clasa a treia, sufocat de duhoarea omenească, aşteptând plecarea trenului care nici măcar nu-şi respecta orele, putea să vină miezul nopţii şi să fim tot acolo.

Restul familiei a încăput tocmai bine în cele două docare ale AMarisei, folosite în excursii şi expediţii de toate felurile şi convoiul a ieşit pe poartă în trapul cailor. Eram curios să văd oraşul, mă uitam

cu coada ochiului la străzile luminate, la vitrine, la oameni. Se apropia ora nouă, copii nu prea mai erau pe stradă, am văzut câţiva, destul să mă simt prizonier în trăsură; aş fi vrut să mă dau jos, să umblu singur şi liber pe unde m-ar fi dus paşii, pe când aşa nici nu îndrăzneam să întorc capul, AMarisa mă urmărea, tot timpul cu ochii pe mine, de parcă aş fi fost subiectul ei, nu al lui Alex. Acesta lângă ea, cu caietul pe genunchi, părea obosit de mult ce mă studiase, ochii lui, ca şi ai mei, dădeau să fugă pe stradă. Poate că tot în tren ar fi fost mai bine, să-mi urmez drumul, neatârnat de nimeni; dar numai cum îmi aminteam înghesuiala şi duhoarea intram la îndoială. Am trecut prin multe încercări în seara aceea, alunecând între o stare şi alta şi nehotărându-mă să optez fără şovăială pentru una din ele.

Pe faţada cinematografului, luminată cu zeci de becuri, se vedea un afiş pictat, în culori vii şi cu liniile îngroşate, înfăţişând un om gol până la mijloc, încordându-şi braţele cu bicepşii cât cozonacii, umflându-şi pieptul, făcând bucăţele un lanţ gros trecut pe sub subţiori şi înnodat în faţă. Am intrat pe sub un clopoţel care suna tare tot timpul, de spărgea urechile oamenilor, am traversat sala goală, strecurându-ne printre rândurile de scaune şi am ajuns în grădină, unde un domn în haine albe, ca ale lui Alex, cu o garoafă roşie la butonieră, cu o mustăcioară subţire a întâmpinat-o curtenitor pe AMarisa şi ne-a condus la locurile noastre.

Aveam rezervat un rând întreg de scaune, la jumătatea grădinii. Cum ne-am aşezat, a şi început filmul, eu stăteam între AMarisa şi Alex. Îndată, de la cele două capete ale rândului, au început să

circule din mână în mână pungi pregătite dinainte, cu fistic, alune, susan, bomboane fondante, de mestecat, de ronţăit, de supt, cu vişine în coajă de ciocolată, sau cu fructe glasate, cu mandarine şi roşcove şi multe altele uitate astăzi, o cofetărie şi-o băcănie întreagă. M-au uimit nişte bomboane de ciocolată, în formă de cubuleţe, cu o compoziţie ciudată, căci pe măsură ce se topeau în gură, în loc să fie mai calde se răceau, devenind îngheţată; mi-au plăcut mai mult decât orice cofeturi ştiusem mai înainte şi când punga ajungea la mine o răscoleam până la fund, să dau de ele, luam câte patru-cinci, sperând că nimeni n-o să bage de seamă pe întuneric. De ce mă mai gândeam la trenul mixt, care poate tocmai pleca din gară?

Ţin minte multe din filmele pe care le-am văzut în copilărie şi în tinereţe, nu însă pe cel de atunci, când am fost la cinematograf cu AMarisa. Ştiu atât că era un film cu Maciste, au fost multe, serii după serii. Un bărbat cu forţa lui Hercule, cel înfăţişat pe afişul de la intrare, era mereu în război cu coaliţia răului, fiinţe scelerate, bandiţi, ucigaşi, escroci, intriganţi care îi chinuiau pe oamenii cumsecade, îi jefuiau, îi otrăveau, îi compromiteau ţesând în jurul lor iţe mârşave, până ce izbuteau să-i ducă în faţa judecăţii unde primeau pe nedrept pedepsele cele mai infamante. Nimic n-ar mai fi rămas curat şi cinstit pe lume, fără Maciste, apărătorul adevărului şi protectorul nedreptăţiţilor. Maciste era cavalerul justiţiei, acolo unde fărădelegea nu putea să fie învinsă altfel, intervenea cu forţa lui fizică, lovea cu pumnii, zdrobea maxilarele, rupea oasele, îşi punea adversarii la pământ, îi ţinea aşa cu un picior în ceafă şi ridica braţele deasupra capului, ca boxerii,

proclamându-şi victoria. Iată subiectul a zeci de filme; altceva nu mai ţin minte decât că lumea dădea năvală să le vadă, scrâşnea de mânie când vedea nedreptatea şi izbucnea în urale când apărea eroul neînfricat şi fără pată. Pentru copii mai ales, şi pentru tineri Maciste era un idol, toţi ar fi vrut să-i semene, să poată rupe lanţurile cu pieptul, îi imitau gesturile, mersul, privirea, loviturile săriturile, captivaţi egal de forţa lui fizică şi de nobleţea sufletului.

Cred că în seara aceea nimeni în toată grădina n-a petrecut mai cu foc decât AMarisa, parcă era un băieţandru, bătea din palme înflăcărată, striga, huiduia, sărea de pe scaun, lovea cu pumnii în aer, îşi îngenunchea adversarii şi ridica braţele, triumfătoare. Nu mai avea nici vârsta, nici dimensiunile ei fizice, parcă se subţiase, ca o fetiţă, nu înţelegeam cum putusem să o asemuiesc cu o bute. Când s-a aprins lumina, faţa ei strălucea de bucurie. Toţi cei din rândul nostru stăteau cu capul în pământ, parcă ruşinaţi, parcă dezaprobând-o şi semănau cu nişte vite somnoroase. La întoarce docarele i-au semănat pe la casele lor; în afară de Alex, căruia îi spuneau în batjocură Orfanul, nu locuia niciunul cu AMarisa, veneau numai la masa de seară, când era regula să se adune membrii mai importanţi ai familiei şi să dea socoteală de faptele zilei.

Pe drum AMarisa a tăcut, cu bărbia în piept: poate obosise, poate îşi recunoştea firea nestăpânită şi voia să se reculeagă. Nu mi-a mai spus niciun cuvânt, puteam să cred că uitase de mine, mi-era frig şi iar mă gândeam la trenul mixt; dacă plecase fără întârziere, acum se apropia de Dunăre, spre

ziuă avea să fie la braţul Borcea şi începea transbordarea; mă gândeam cu tristeţe la podul de vase. Iar mi se clătinau gândurile, n-ar fi fost mai bine dacă plecam şi mă întorceam la mine acasă?

AMarisa a aşteptat în curte până ce trăsura şi docarele au fost băgate în remiză şi caii duşi la grajduri, pe urmă a umblat în pungă şi i-a cinstit pe vizitii, le-a dat bani de-o ţuică. Celui cu giubea şi fes care conducea trăsura ei i-a mai dat un calup de tutun presat, ca o turtă, bun să-l mesteci în gură dacă-ţi place şi i-a poruncit ca a doua zi la opt dimineaţa să înhame caii. Pe vizitiu îl chema Mustafiţă, nume neobişnuit, poate un diminutiv sau o localizare a lui Mustafa din turceşte. Erau unsprezece fraţi, toţi birjari, toţi aveau cai frumoşi şi trăsuri lăcuite, puse pe piaţă; aproape că nu mai rămânea loc pentru alţii. Despre Mustafiţă voi avea de spus mai multe, m-am împrietenit cu el, mi-a fost confident şi sfetnic, mi-a ajutat să înţeleg unele ciudăţenii ale familiei în sânul căreia mi-am petrecut vara, invitat printr-o ciudăţenie mai mare decât toate celelalte.

Camerele AMarisei erau la etaj, slujnica ei, camerista o aştepta la picioarele scării, cu o lampă aprinsă în mână; stând aşa nemişcată, semăna cu un lampadar de bronz, cum se mai văd prin unele case de modă veche. De mulţi ani în oraş era lumină electrică, numai săracii şi cărpănoşii aveau lămpi de gaz, ca la începutul secolului; AMarisa nu făcea parte nici dintre unii, nici dintre ceilalţi, nu era nici o fiinţă înapoiată, totuşi, cât a trăit n-a vrut să tragă lumină electrică în casă. Unii spuneau că firele electrice de pe pereţi şi de pe divan, căci pe atunci

nu se îngropau în tencuială, ci rămâneau vizibile, i-ar fi luat forţa magică.

Alex a mers cu mine la mansardă, să-mi arate camera: de afară mansarda nu se vedea, era ascunsă sub şarpanta acoperişului şi ferestrele, micuţe, nu atrăgeau atenţia, chiar dacă unele aveau câte un balconaş în faţă. Am urcat pe o scăriţă de lemn, în spirală, care încercuia unul din turnuleţe. Atâtea diminutive pe care nu le-am căutat, ci au venit singure sunt dovada că, deasupra castelului greoi, pretenţios şi ridicol, mansarda mi s-a părut altceva, o miniatură gingaşă, un decor de poveste. Alex avea şi el o lampă în mână, toţi ai casei umblau seara cu lampa după ei, o aprindeau în amurg şi n-o stingeau decât la culcare.

— Mâine să nu te scoli devreme, mi-a spus Alex, după ce m-a dus în cameră. Sunt obosit, am să dorm până la prânz, nu pot să lucrez; poate după-amiază.

Mi-a aprins lampa din tavan şi cea de pe masă, apoi a coborât, cu lampa lui în mână; o am în ochi şi astăzi, greu aş uita-o vreodată, o lampă de porţelan albastru cu înflorituri albe. Camera lui era lângă turnul mare, acolo se mergea pe altă scară.

Odată cu ultima vorbă pe care mi-a spus-o s-a făcut linişte, şi am auzit marea. Mai întâi m-am uitat să văd unde era patul, de altceva nu aveam nevoie, voiam să pun capul pe pernă, dacă mai stăteam puţin adormeam în picioare, mă surpa ceva pe dinăuntru, deşi nu simţeam nicio oboseală. Nu aveam asupra mea nimic, decât hainele de pe mine; slujnica îmi pregătise tot ce-mi trebuia pentru noapte; la picioarele patului am găsit papucii, de rafie cu împletituri colorate, lângă pernă cămaşa de noapte, albă, cam mică pentru mine; am privit-o

chiorâş, pe urmă am simţit o tulburare, părea o cămaşă de fată. Patul era înfăţat proaspăt, cu o plăpumioară subţire, de vară, de atlas albastru; semăna din ce în ce mai mult cu o poveste visată. Aş fi stins lămpile şi m-aş fi dus la fereastră să ascult marea, dar eram curios să văd toate cele din cameră, altfel rămâneam cu o nemulţumire, nu pot trece cu nepăsare printre lucruri.

Pe o comodă în stânga patului am văzut două carafe cu dop de sticlă, una cu apă, una cu lapte, iar lângă ele, puse pe şerveţele brodate, un bol cu biscuiţi Petit-Beurre, şi altul cu bomboane englezeşti, mentolate. La peretele celălalt era un lavoar cu placă de marmoră şi cu un lighean de porţelan albastru, cu flori albe, ca lampa lui Alex. Lămpile mele, cea din tavan şi cea de pe masă, aveau aceleaşi culori, dar inversate, fondul alb şi florile albastre. Cineva îşi bătuse capul să le găsească şi să le aleagă; spre deosebire de restul casei, cu cariatidele de ciment, cu zorzoanele greoaie, lipsite de armonie, cămăruţa mea de la mansardă avea o gingăşie feminină şi amintindu-mi cămaşa de noapte, m-am gândit că poate aici locuise o fată; nu mă înşelam, deşi nu-mi spusese nimeni.

Ibricul de la lavoar, şi el de porţelan, avea o culoare roşie, aprinsă, care contrasta cu toate celelalte, fără să supere, dimpotrivă, încălzind puţin odaia şi fermecând ochii. O descoperire neplăcută am făcut deschizând uşa de la dulapul lavoarului: înăuntru am văzut o oală de noapte, un vas mare, de porţelan, ca ligheanul şi în aceleaşi culori, atât de curate. Să nu fi avut destinaţia cunoscută, i-ar fi stat bine ca decor în orice vitrină, oaspeţii l-ar fi

admirat, s-ar fi apropiat, s-ar fi aplecat să-l vadă mai bine, şi-ar fi pus ochelarii. Am ştiut că n-am să-i pot da întrebuinţare, am luat lampa şi am ieşit pe coridorul din faţa scării, să caut un anumit loc, dar l-am găsit departe, peste o terasă de scânduri, înconjurată de ziduri întunecate care făceau să se înfioare pielea pe mine. Terasa scârţâia, mă temeam să nu-i trezesc pe ai casei, sau mai rău, să nu se rupă o scândură şi să-mi julesc picioarele. Când am tras lanţul, apa s-a prăvălit ca o cascadă, aruncând stropi până departe, şuierând şi smucindu-se în gura ţevii, de m-a luat groaza; noroc că tocmai atunci sirenele în port au început să sune de miezul nopţii şi au acoperit zgomotul. A doua oară nu m-am mai dus acolo pe întuneric, am răbdat până dimineaţa. Dar vara a fost frumoasă şi vacanţa mea plină de întâmplări neuitate.

* * *

Am adormit repede şi pe negândite, ghemuit în faţa ferestrei deschise, capul mi-a căzut pe glaful umezit de aerul nopţii şi dus am fost, n-am mai ştiut nimic de mine. Stinsesem lămpile, să văd marea; aş fi văzut-o chiar cu lumină în cameră, scânteia puternic sub razele lunii care băteau din faţă şi puneau, de la plajă până la orizontul vânăt, o dâră de aur topit, un drum preţios, presărat cu nestemate, aşa cum se năşteau ele din freamătul valurilor, cum se rostogoleau din creastă în vale, unde se dădeau la fund cu o ultimă licărire, ca să răsară mai vii la creasta cealaltă. O forţă m-a luat pe sus, m-a scos pe fereastră, m-a dus până la malul mării şi acolo m-a aruncat în valurile aurite, unde am regăsit senzaţiile de peste ziuă, când mă

aruncasem aievea în valurile argintate de spumă, în clipa când cele două culori, argintul şi aurul şi cele două senzaţii, una reală, rămasă în amintire, alta închipuită s-au contopit între ele, n-am mai ştiut de mine, deşi cred că nicio clipă n-am încetat să aud murmurul mării: l-aş fi auzit până la ziuă, dacă în urechile mele nu năvălea un zgomot: fereastra s-a smucit în balamale, apoi s-a închis, trântită cu o detunătură care m-a adus la realitate, în odăiţa de la mansardă. Nu m-am trezit decât pe jumătate, numai ca să mă târăsc până la pat, dârdâind de frig şi să mă bag sub plapumă, la căldură; pe urmă am adormit din nou, am mai apucat să văd că luna se întunecase, fără să-mi dau seama de cauză. Treceau nori negri pe cer, se pornise furtuna, eu însă am dormit adânc, fără să aud cum mugea marea, din ce în ce mai zvârcolită şi furioasă.

M-am trezit cu soarele în fereastră, cerul se limpezise, trecuse furtuna, numai marea era vânătă şi continua să se zbuciume, cu creste albe care veneau din larg, năvalnice, se contopeau, creşteau una din alta şi se răsturnau pe plajă, umplând-o de spumă. La diguri valurile se buşeau furioase în blocurile masive de piatră, făcându-le parcă să vibreze, se simţea un tremur transmis prin pământ până în temelia casei. Din locul impactului ţâşneau jerbe de apă, ca nişte gheizere, umpleau cerul de curcubee, apoi cădeau prefăcându-se în cascade. De nicăieri nu s-ar fi văzut mai bine forţa şi furia mării ca de la fereastra odăii mele; am stat acolo şi am privit-o de la înălţime, fără să simt scurgerea timpului, fascinat, înspăimântat totodată, cu pumnii strânşi, reci ca de gheaţă, cu maxilarele încleştate, de parcă aş fi luat eu însumi parte la lupta aceea

gigantică, gata să-i cad victimă, până ce valurile au pierdut din putere într-un târziu insesizabil, sau a scăzut puterea mea de a le simţi forţa.

Abia atunci mi-am venit în fire, m-am îmbrăcat şi m-am gândit ce să fac mai departe; dacă Alex dormea, nimeni nu ştia cum să-mi poarte de grijă. Necunoscând obiceiurile casei, cine şi când îţi dădea ceva de mâncare dimineaţa, am mâncat biscuiţi cu lapte, pe săturate. Pe urmă am mai inspectat o dată odaia, mai pe îndelete şi cu mintea mai limpede; nimic nu era mai prejos decât mi se păruse la venire; culorile mobilei îndeosebi, şi ale obiectelor de trebuinţă, sau numai de podoabă, erau alese cu o grijă puţin obişnuită la oameni de toată mâna. În vreme ce în restul casei, îmi aminteam mai limpede acum, pe lumină, văzusem multe lucruri de un gust nesigur; era evident chiar pentru mine, care ştiam prea puţine despre viaţă, mai aveam până să le învăţ pe toate şi să le pot înţelege valoarea fără greşeală. De aceea continuam să fiu nedumerit, ca aseară, nu-mi explicam încă stilul delicat al odăiţei de la mansardă. Cineva o aranjase, fără risipă bănească, dar cu un bun simţ al decorului care, chiar cu mijloace modeste, uneori cu nimica toată, poate să facă viaţa mult mai frumoasă decât ar fi ea altfel; dovezi sunt destule şi la tot pasul.

Ochii mi s-au oprit la o mică bibliotecă, seara nu o văzusem, era în colţul din stânga ferestrei, umbrită de draperie. Cuprindea exact două sute cincizeci de volume, toate de aceeaşi mărime, o colecţie de cărţi poliţiste, alcătuind o serie numerotată. Am frunzărit câteva din ele şi am văzut că toate aveau pe pagina de gardă o ştampilă, un chenar oval, din două liniuţe, cea din afară mai apăsată, cum se

obişnuieşte aproape pretutindeni, am văzut atâtea; toate exprimă simţul de posesie, prin trei cuvinte antipatice: „Din cărţile mele!”. În chenar de data aceasta erau mai multe cuvinte, imprimate cu o literă mică şi delicată, ca pe medalioane: „Furtul de cărţi nu se socoteşte hoţie; luaţi-o pe care vă place!” Urma iscălitura AMarisei, cu înflorituri de prost gust care nu se potriveau cu vorbele de deasupra şi îmi aminteau stilul casei. Cine oare mai locuise în odaie până la mine? Din toată colecţia nu lipsea o carte. Nu înţelegeam, mi se părea că nu ştiu nimic despre oameni. Şi mai ales nu ştiam nimic despre AMarisa, decât că plecase cu trăsura la opt dimineaţa, sau măcar avusese intenţia.

Am coborât la parter, am ieşit pe terasa cu sarcofage de răchită înnegrită; nu eram singur în casă, m-am întâlnit rând pe rând cu valetul, cu slujnicele şi cu bucătăreasa; fiecare avea câte o treabă, au trecut pe lângă mine fără să se oprească şi să mă întrebe dacă am vreo dorinţă, nu îmi dădeau importanţă deşi toţi ştiau ce căutam acolo, eram subiectul lui Alex. I-am lăsat vorbă acestuia, prin valet, că sunt pe plajă, când se trezeşte să mă caute. Valetul mi-a răspuns „Da, domnule”!, ca unei persoane mature şi m-a privit surprins, fiindcă împotriva firii mele îi vorbisem cam de sus, ca şi cum aş fi fost unul de-ai casei, obişnuit să poruncească.

Nisipul era ud până la faleză, îl bătuseră valurile toată noaptea. Acum marea începuse să se potolească, nu mai zgâlţâia digul şi nu mai arunca în aer jerbe de apă. Soarele amiezii ardea, mi-am scos hainele şi cu ele în mână m-am urcat pe dig, unde m-am întins cu faţa în jos pe lespedea cea mai

înaltă, ferită de valuri; era fierbinte şi primitoare, atingerea ei mi-a făcut bine, mi-a dat o stare de voluptate. Abia atunci, privind de aproape, am văzut că marea, deşi se mai liniştise, avea încă multă forţă când se izbea în pietre, continua să lupte surd şi greu cu ele, dezvelindu-le până aproape de temelie, lăsând goluri înfricoşătoare, când un val spart se retrăgea spre a face loc unde să se prăbuşească altul; refluxul nu avea în el mai puţină forţă decât fluxul, valul care se retrăgea ar fi măturat totul în spatele lui, după cum cel care venea ar fi zdrobit totul în faţă. În afară de pietre! Bucăţile de stâncă contopite una în alta prin imensa lor greutate vibrau, izbite sau absorbite, gata a fi dizlocate, smulse, fărâmiţate, aduse în stare nedefinită ca pe vremea când pământul nu era format geologic.

Atunci mi-a venit gândul că în lupta cu marea, stânca, deşi mai puternică va fi totdeauna învinsă; fiindcă nu poate fi slabă, nu se poate da în lături, nu se poate retrage, ci primeşte lovitura în faţă, cu duritatea ei pasivă, de unde îi vine înfrângerea. Am înţeles că, aşa firav cum eram faţă de val şi de piatră, eu puteam să triumf asupra amândurora, fără să le înfrunt, ci strecurându-mă printre ele. Atunci am simţit impulsul să mă arunc în apă, nu-mi era frică de valuri, le simţisem şi le înţelesesem la prima noastră întâlnire, ştiam că nu ne puteam face rău unul altuia, fiind la fel de elastici, coexistam prin însuşiri egale. Eram gata să îndeplinesc această nesocotinţă, mă ridicasem în picioare, căutam locul unde să mă arunc fără să cad pe o stâncă ascunsă sub apă şi mă întrebam ce clipă ar fi mai bună, când vine valul, sau când se retrage?

Norocul meu a fost această clipă de gândire; privind cu intensitate mişcarea mării mi-am dat seama că, indiferent de clipă şi indiferent de elasticitatea mea corporală, nu mi-ar fi rămas nicio scăpare; fiindcă nu aveam loc de retragere; fiindcă primul val m-ar fi aruncat pe stâncă, încărcat cu zeci de ori propria mea greutate.

Totuşi n-am renunţat dintr-odată, am stat mult în cumpănă, luptându-mă cu porniri contrarii, până ce am ajuns să cred că mergeam la pieire; dar o îndoială am păstrat, stăteam în picioare cu umerii aduşi, înfrânt şi mă întrebam dacă judecasem bine, dacă nu înclinam steagul fără motive temeinice. De unde să ştiu, dacă nu încercasem?!

Poate să fi fost pierdut, într-adevăr, şi renunţând îmi salvasem viaţa, cu tot ce am făcut de atunci până astăzi. Dar tot timpul de atunci până astăzi, m-am întrebat dacă salvându-mă de la moarte nu am pierdut altceva; o alta din devenirile mele posibile. Poate eul meu adevărat era altul, şi lepădându-mă de el l-a luat altcineva.

Aşa m-a găsit Alex, după vreo oră, stăteam în picioare pe dig, mă uitam ţintă la valuri, cum loveau în piatră cu stăruinţa lor surdă. Nu, n-aş fi avut nicio scăpare, dar nu încercasem!

— Vino la masă! mi-a spus. Bucătăreasa ne aşteaptă.

Pe drum l-am întrebat ce destinaţie avusese cămăruţa de la mansardă.

— Nu înţeleg de ce este altfel decât restul casei. Parcă ar fi un iatac de prinţesă.

— E adevărat, mi-a răspuns Alex. A fost camera Prinţesei.

4

Am mâncat singuri, pe terasă, la o măsuţă pusă între sarcofaguri; sufrageria era întunecoasă şi goală. Alex se uita la mine din când în când, părea gânditor, apoi nota ceva în caietul pus în stânga tacâmului. După masă am mers în port, dorinţa mea cea mai arzătoare. El a aprobat, şi cu acest prilej mi-a dat lămuriri privitoare la colaborarea noastră. Eram liber să merg oriunde şi oricând voiam, nu trebuia să-i cer voie, iar el, dacă nu-l împiedica nimic, mergea cu mine, fără să mă încurce: nu trebuia să-l observ niciodată şi să mă întreb ce are în minte, preocuparea lui era să mă studieze, îl privea cum, în toate manifestările mele: iar dacă obosea şi se trăgea deoparte, o oră sau o zi întreagă, să nu mă întreb nimic şi să-mi văd de treabă, ca şi când el n-ar fi existat, să-mi continui traiul la bunul meu plac, numai să fiu negreşit acasă la masa de seară, când familia se aduna în jurul AMarisei.

Cât am umblat prin port Alex s-a ţinut tot timpul la câţiva paşi în urma mea, fără să-mi spună o vorbă, lăsându-mă să-mi aleg singur drumul. Am şi uitat de el, m-am crezut singur, portul m-a absorbit până la ameţeală de la primele imagini. După câte văzusem şi câte trăisem de când plecasem noaptea, cu trenul mixt, câmpia, lanurile de grâu, Dunărea, marea, casa AMarisei, cinematograful, odăiţa de la mansardă, furtuna şi răsfrângerea ei în mine, portul a însemnat impresia cea mai complexă, cea mai

greu de înregistrat, de înţeles şi de asimilat, deşi nu cea mai puternică.

Dacă nu mi-a fost deloc uşor să înţeleg ce însemna el pentru oameni, atunci în prima zi când i-am bătut cheiurile, însetat să le văd pe toate şi înregistrându-le haotic, azi nu mi-e mai uşor să-mi readun impresiile, să le ordonez şi să le pun pe hârtie, în aşa fel ca să le înţeleagă oricine care n-a fost niciodată acolo, şi mai ales care n-a fost în acelaşi timp cu mine. De altfel cunoaşterea mi-a cerut multă vreme, nimeni n-ar fi avut răbdare să mă urmeze, la început am trăit numai fizic, într-un decor cum nu mai văzusem şi nici măcar nu mi-l închipuisem decât poate invers, cu totul altceva decât realitatea în mijlocul căreia căzusem şi mă înconjura zgâlţâindu-mă, răsucindu-mă, orbindu-mă, asurzindu-mă. Portul era imprevizibil, judecata mea n-a putut să se lumineze decât încet şi nesigur, devenind clară abia la luni de zile după ce plecasem de acolo, având numai impresii nedevelopate, ca nişte clişee fotografice ţinute la întuneric. Dar chiar după ce imaginile înregistrate au căpătat desenul vizibil şi s-au aşezat în ordine redându-mi forma topografică a portului, peste care s-a aşezat cu uşurinţă mişcarea, a oamenilor, a instalaţiilor şi a vapoarelor, cum le văzusem şi nu puteau să fie uitate, a trebuit să treacă alt timp, nu ştiu bine cât, ani şi decenii, mai bine zis o durată, până să simt semnificaţia lor în viaţa noastră. Atunci am decis, cu deplină înţelegere a ceea ce spun după atâta aşteptare, cu hotărâre şi cu convingere, că unul din cei şapte stâlpi primordiali aflaţi la temelia lumii este portul, oricare din ele, de la Calatis la Rotterdam.

Primul meu simţ care s-a trezit cum am ajuns acolo, solicitat mai intens decât văzul şi auzul, a fost cel olfactic. La început n-am înţeles ce se întâmplă, am fost confuz în faţa atâtor mirosuri care veneau spre mine, pătrunzându-mă nu doar prin nări, ci şi prin piele, prin toată fiinţa: abia mai târziu toate acestea şi-au relevat sensul şi au devenit o sinteză, definind portul înainte să-i apară imaginea. Am mers orbeşte către primul chei, unde se descărca un şir de vapoare; n-am văzut macaralele şi bigile care se roteau pe cer purtând lăzi, baloturi, butoaie, bidoane, n-am văzut nici hamalii, goi până la mijloc, ca Maciste de pe afişul cinematografului, coborând pe schelă cu saci în spinare. Ci am simţit mirosuri, amestecate, acide, dulci, piperate, leşioase-vegetale, minerale – ruginite, coclite – concentrate, atotputernice, explozive, care, înainte de a deveni un tot caracteristic şi definitiv mi s-au dezvăluit unul câte unul, în parte: mirosul de lămâie, de portocală, de banane, de cafea şi cacao, de piper, cuişoare, scorţişoară, vanilie. Mirosul lubric de ţâri şi lacherdă. Chiar şi orezul avea mirosul lui, altfel decât al grâului; şi untdelemnul mirosea prin tabla bidoanelor, şi măslinele prin doagele butoaielor. De la alte cheiuri veneau mirosuri chimice, miros de metale, de cauciuc, de eter, de vopsele. Toate acestea nu mi-au sugerat ţinuturi exotice, geografia îndepărtată de unde erau aduse, ci s-au localizat lângă mine, în spaţiul meu de mişcare, contopindu-se şi devenind mirosul unic al portului. Dar atât n-ar fi fost de ajuns dacă odată cu ele nu s-ar fi simţit emanaţia apei din bazine, alta decât pe malul liber al mării; căci pe lângă mirosul de algă putredă, de vietăţi moarte, peşti şi crustacee, de iod şi sare li se

adăuga un amestec venit de la vapoare, de la carenele lor ruginite, de la uleiul maşinilor, de la păcura arsă, de la fumul dizolvat în apă, şi chiar de la gunoaie şi alte reziduuri, toate la un loc şi în acelaşi timp pure şi fetide.

Treptat s-au trezit în mine şi celelalte simţuri, primul al mişcării, simţul muşchiular, netrecut între simţurile omului, deşi fără el am fi toţi paralitici. Am dat drumul la pas, nu mai era mult până seara iar eu simţeam foame şi sete pentru tot ce întrezăream în faţă, ca şi pentru cele nebănuite; simţeam că portul se zbate, fără frâne, dogorind de viaţă, arătându-şi impudic părţile dezgolite; trebuia să-l văd până la capăt înainte de a se slei, de a se răci şi a se ascunde ruşinat de privirile mele.

La capătul danei, în pupa unui vapor de la Hamburg, am văzut lume îmbulzită, prima imagine clară prinsă cu ochii, căci tot ce îmi intrase în privire până atunci rămânea confuz, fără contur, fără culoare şi adâncime. Într-o şalupă neagră, aproape de cârma vaporului, doi oameni în tricouri dungate şi pantaloni de doc murdari de păcură, învârteau năduşiţi la o pompă cu două manivele. Pornind din capul cilindrului, un tub de cauciuc roşu cobora în apă, alături, împreună cu o parâmă subţire legată de copastie. Parâma a început să se mişte, zmucită, din apă ieşea o bolboroseală, bule de aer, inegale, învălmăşite, până ce sub ele s-a ivit o sferă de alamă, de vreo jumătate de metru, în care intra tubul de cauciuc roşu. Un geam gros, rotund, cam de o şchioapă lăsa să se vadă în interiorul sferei şi numaidecât am desluşit, deşi neclar, doi ochi omeneşti, mai bulbucaţi decât ai lui Alex, apoi capul unui om cu părul blond, căzut în faţă: capul

mi s-a părut prea mic pe lângă trup, care se întrezărea prin apa limpede, îmbrăcat într-un costum greoi şi ţeapăn, de cauciuc negru; mi-ar fi plăcut să fie roşu, ca tubul, aşa poate devenea mai suplu. Priveam cu ochii mari şi îmi venea să aplaud, zburdând de bucurie, vedeam prima oară un scafandru adevărat, îl ştiam din fotografii şi desene, poate chiar şi din filme; deşi nu mă îndoiam de existenţa unor oameni care făceau anumite treburi sub apă, căci le cunoşteam faptele, ştiam ce însemna meseria lor, cât era de folositoare, de grea şi de primejdioasă, ei ca oameni rămâneau pentru mine o încarnare supranaturală, sau mai degrabă o abstracţiune.

Scafandrul îşi sprijini picioarele într-o scăriţă de fier din bordul şalupei, se ţinu cu o mână de copastie, cu mâna cealaltă scoase anevoie din apă un obiect inform la prima impresie, ceva de metal vopsit negru, cu luciu şi cu înflorituri aurite. Abia când izbuti să-l ridice şi îl dădu oamenilor din şalupă am văzut că era o maşină de cusut, neîndoios, fiindcă pe ea scria „Singer”. Mai scosese trei până atunci, erau pe chei, ude şi pline de mâzgă. Un tânăr spelb cu o mustaţă ţepoasă, galbenă, le ştergea cu o cârpă. Lângă el se agita o persoană matură, un domn în haine de marinar dar fără galoane; poate fusese marinar în tinereţe. Acum avea ochelari pince-nez, aceştia dau omului, orice-ar fi el, un aer de intelectual şi parcă îi fac privirea mai inteligentă.

După cum se agita în haina care îi plesnea pe burtă, am înţeles că maşinile de cusut îi aparţineau, avea probabil un birou de import sau o prăvălie. Aşa şi era, am aflat îndată, avea şi una şi alta, un birou

mic şi o prăvălie mare, cu maşini de cusut şi biciclete. Îl chema Omer Baltadgi, cum scrie pe firma prăvăliei. Tânărul spelb, cu mustaţă ţepoasă, pe nume Iordan, care ştergea de apă maşinile de cusut, era slujbaşul lui, practicant la birou, dar făcea şi multe altele, chiar şi curăţenie în casă. Puţin îmi păsa de paguba lui Omer Baltadgi, mă interesa scafandrul care se scufundase din nou, lăsând deasupra lui bule de aer. Acolo sub apă era o lume pe care o văzusem şi eu dar numai pe fugă şi nu până la capăt; pentru lumea aceea era să-mi pierd viaţa, chiar atunci, vara, când m-am încurcat în fierăria unei epave. Niciodată nu mă gândisem cum ar fi, ce s-ar întâmpla cu mine dacă într-o zi s-ar ivi prilejul să cobor în sânul ei, fără grabă, să-mi vină aer de deasupra şi să merg pe fundul mării ca pe stradă, să privesc în jurul meu pe îndelete, să aflu toate secretele ascunse sub faţa apei, să mă mândresc în sinea mea că ştiu mai multe decât alţi oameni, ştiu ce nu pot să ştie decât scafandrii. Ardeam de dorinţă să stau de vorbă cu un scafandru, să-mi spună ce simte, ce crede cât este sub apă şi cum i se pare lumea noastră când se întoarce.

Într-o jumătate de oră omul a mai scos şase maşini de cusut, cu cele de pe chei erau nouă. Atunci s-a apucat cu mâna de copastia şalupei şi le-a făcut semn coechipierilor să-i scoată casca. Era prinsă cu şuruburi pe un guler metalic, ataşat la costumul de cauciuc negru. Au desfăcut şuruburile, au ridicat casca, a apărut capul scafandrului, cu părul blond căzut în ochi, cum îl văzusem prin fereastra rotundă. Omul, cu faţa palidă, cu respiraţia grea părea istovit, deşi încerca să zâmbească.

— Mai sunt trei! strigă Omer Baltadgi de pe chei. Ce faci cu ele? Vrei să le laşi acolo?

O ladă scăpată de macara căzuse pe chei, se spărsese şi douăsprezece maşini de cusut, din douăzeci şi patru, căzuseră în mare; poate erau stricate, poate nici celelalte nu scăpaseră tefere din buşitură.

— Nu mai pot, domnule, răspunse scafandrul. S-o lăsăm pe mâine.

E prima întâmplare din viaţa portului de care îmi aduc aminte şi nici n-am să pot uita; căci m-a intrigat, m-a uimit, mi se părea o închipuire, deşi nu mă îndoiam că era o realitate, văzusem totul cu ochii, auzisem cu urechile mele răspunsul obosit şi puţin umil al scafandrului, „nu mai pot, domnule”! Fără aceste vorbe aş fi crezut că scufundarea lui în apă fusese o joacă.

— Iasso, Sofron! strigă Alex care între timp se apropiase de mine.

Aşa se salutau oamenii în port, cu o vorbă grecească, fără să fie greci decât poate prin alianţă.

— Iasso, Alex! răspunse scafandrul.

Se urcase în şalupă, îi scoseseră costumul, era în izmene şi în tricou fără mâneci, i se vedeau braţele puternice, cu muşchii zvâcnind de oboseală. Mi s-au aprins urechile de emoţie, după salut Alex şi cu el erau prieteni, un prilej norocos să stau de vorbă cu un scafandru, să-mi văd visul cu ochii.

— Îl cunoşti? l-am întrebat pe Alex, cu teama ca ar fi putut să mă repeadă, nu aveam dreptul să mă amestec în treburile lui personale.

— Da, mi-e văr, răspunse, fără să se mire de întrebare.

Fusese oare aseară la masă în casa AMarisei? Nu ţineam minte aproape pe nimeni şi un scafandru, chiar în haine de stradă cred că mi-ar fi atras atenţia, n-aş fi putut să trec pe lângă el fără să-l descopăr. Dar familia era mult prea mare ca să încapă toţi deodată la masă, umpleau oraşul.

— Aş vrea să-l cunosc, să stăm de vorbă, am continuat cu vechea timiditate.

Alex s-a întors spre mine mirat, întrebător, căutând parcă să-mi pătrundă cu ochii prin ţeastă.

— Interesant! spuse, luminându-se. Şi ce-ai vrea să vorbeşti cu el?

— Întâi, aş vrea să-l cunosc, numai aşa, să ştiu că am cunoscut un scafandru.

Privirea lui Alex era şi mai mirată.

— Interesant! Şi ai vrea să-ţi povestească viaţa lui, nu-i aşa? Pe urmă să-ţi spună cum este sub apă!

Parcă îmi citise gândurile.

— Da, eşti un subiect bun! socoti Alex, în concluzie.

Deschise caietul pe care îl avea la subţioară, scrise în el câteva cuvinte, apoi se întoarse spre şalupă, gata să-l strige pe scafandru. Acesta se îmbrăcase, îşi pieptăna părul blond, dându-l pe spate.

— Nu acum, te rog! am spus repede. Este prea obosit şi nici eu nu sunt gata, nu ştiu ce să-i spun, nu m-am aşteptat.

Alex încuviinţă, privindu-mă tot mai atent, din ce în ce mai intrigat de reacţiile mele. Am făcut câţiva paşi înainte, ca să nu fiu de faţă când stătea de vorbă cu scafandrul, care tocmai urca pe chei: mă uitam numai cu coada ochiului. Când am văzut că îşi

luau rămas bun, am pornit mai departe, ştiind că Alex are să mă urmeze, aşa era înţelegerea.

Din câte se descărcau de pe vapoare, la danele celelalte, cel mai mult m-au interesat automobilele, deşi nu puteam să le văd, fiind închise în lăzi de lemn mari, că din două ai fi putut să faci o cabană. Erau atât de multe lăzile, întărite cu chingi de fier, stivuite pe chei până departe, că un timp am şi uitat ce aveau înăuntru, m-am gândit numai la lemn, câtă pădure era băgată în ele şi irosită. Pe urmă am văzut scrisul, cu litere mari, negre; aşa am venit la realitate, scria Ford, Dodge, Pontiac, Chevrolet, Nash, Overland, mărci de automobile, le cunoşteam, le refăceam în minte, le scoteam din lăzile unde stăteau ascunse şi le vedeam pornind, împânzind şoselele, auzeam zgomotul motorului, ba simţeam chiar miros de benzină. Uitasem cu totul de Alex, portul creştea în dimensiune prin lăzile acelea cu automobile şi căpăta cel mai important din înţelesurile sale, să-i dea omului putinţa de mişcare, la fel de uşor pe uscat ca pe apă. Toate automobilele erau din America, unde se făceau cele mai puternice şi mai frumoase. Din ţările europene, în primul rând Italia, şi Germania, veneau cu trenul; or fi fost bune şi ele dar îmi inspirau mai puţină încredere; de Franţa nici nu mai vorbesc, voia să fie mai altfel decât restul lumii, să nu semene cu nimeni şi mie mi se părea că se joacă de-a Baba Oarba cu tabla şi cu vopseaua. N-aş fi vrut să am un automobil franţuzesc nici dacă mi l-ar fi dat cineva gratis; aşa gândeam, ştiind că n-o să mi-l dea nimeni, altfel poate că mi-aş fi schimbat părerea.

Între timp, intra în conştiinţa mea şi forfota de pe cheiuri şi zgomotele, pe care mai înainte nu le

recepţionasem. Pe cheiuri se vânzolea lume amestecată, marinari, hamali, funcţionari, negustori ambulanţi, poliţişti, grăniceri, vameşi, apoi gură-cască şi derbedei, mardeiaşi, hoţi de buzunare. Portul creştea în toate direcţiile, veneau convoaie cu vagoane de marfă, locomotivele de manevră, micuţe, fluierau subţire, vapoarele şi remorcherele răspundeau cu sunetele lor profunde, atât de vibrante că făceau să vuiască aerul până în bolta cerului. Deodată am desluşit între toate acestea un sunet nou, ca o plesnitură de bici peste apă, cred că îl auzisem şi mai înainte, poate îl auzisem din ziua sosirii, încă din gară dar era prea nefiresc, prea inexplicabil şi poate îl luasem drept o închipuire, un ţiuit al urechii. Departe de oameni, într-un ţinut pustiu, un asemenea sunet mi-ar fi băgat groaza în suflet, neîmpiedicând ca în acelaşi timp să ard de curiozitate. Era ca un ţipăt animalic, o zvârcolire de moarte, un stilet lung străpungea grumazul unei vietăţi furioase, făcând să ţâşnească pe apele portului, înroşindu-le, o şuviţă de sânge sub presiune, dintr-o rană adâncă şi subţire, o zvâcnitură care se transforma în sunet şi sfâşia straturile de aer, modulând cromatic până la înălţime. Dacă se pornea unul îi răspundeau altele, din toate locurile, era o împletire de chemări disperate.

Când am înţeles că erau sirenele remorcherelor şi vapoarelor, am avut o dezamăgire, sperasem să fie ceva fără explicaţie, de pe altă lume. Curând am văzut sirenele de aproape, în forma lor fizică, un melc de alamă terminat cu o pâlnie ca de goarnă, prins de coşul vaporului, lângă fluier. Mergea cu aburi, ca şi fluierul de alături, se vedea limpede dar

cu toată explicaţia la care ajunsesem, sunetul acesta scurt, alarmant, plin de panică mi se părea o plesnitură de bici în spinarea unui monstru gigantic rănit, întins pe apă, neputincios, nefiind în stare să se apere, ci doar să scoată ţipătul lui de moarte.

Acum când cel mai atent din simţurile mele devenise auzul, vâjiitul unui corp în cădere m-a făcut să mă trag în lături, repede, între şinele căii ferate, cu o mişcare instinctivă, fără să-mi fie frică şi fără să ridic ochii, să văd ce vine. Simţul văzului s-a trezit abia în clipa următoare, o sarcină uriaşă de saci şi baloturi, într-o plasă împletită din odgoane groase cât braţul omului, mii de kilograme, cădea în locul de unde fugisem mai înainte.

Cablurile unei macarale vibrau deasupra, mai sus se auzeau roţile scripeţilor rotindu-se fără frână, gata să ia foc, să se topească. Aşteptam înlemnit impactul cu pământul, plasa să se rupă, sacii şi baloturile să vină peste mine, să mă îngroape. Când mai erau doi metri până la pământ cablul s-a întins brusc, l-am auzit trosnind, scripeţii au înţepenit cu un scrâşnet de fiare rupte, braţul macaralei parcă s-a arcuit ca o trestie, nu ştiu cum de a rămas întreg, şi sarcina uriaşă s-a aşezat lin pe chei, ca o pasăre.

— Nu căsca gura! a strigat macaragiul la mine, de la înălţimea cabinei, mai sus decât catargele.

Voise să mă sperie, era uşor să se vadă; drept răspuns l-aş fi mustrat cu asprime dar fără mânie, fiindcă nu voiam să-mi otrăvesc sufletul: „Tu, care trăieşti la o înălţime unde nu meritai să ajungi, şi ca treabă nu faci altceva decât să mişti nişte pârghii, iar ca mulţumire nu ai alta decât să înspăimânţi un copil de vârsta mea, n-ai să ştii niciodată ce va însemna portul pentru mine; şi chiar dacă ai şti, tot

n-ai înţelege de ce am nevoie să-l cunosc sub toate feţele lui, cu toate simţurile mele!”

Hamalii din jur râdeau, bucurându-se că o sfeclisem, fără să ştie că nu simţisem nici cea mai mică spaimă, iar acum, dacă îmi stăpânisem mânia, întâmplarea îmi era cu totul indiferentă. În clipa următoare am auzit trosnind şinele căii ferate, un fluier de gură mi-a spart urechile şi când am întors capul, un vagon de marfă venea peste mine: un ceferist stătea pe scară, cu fluierul în gură şi flutura un fanion galben, ca să-l vadă mecanicul locomotivei, aflată mai departe în urmă, peste alte vagoane. Sigur că şi ceferistul voise să mă sperie, altfel putea să fluiere mai din vreme. Mă uitam în ochii lui, atât de indignat că nu-mi dădea în minte să mă arunc în lături. O mână puternică m-a prins de braţ şi m-a tras de-o parte, cu o smucitură, o clipă mai înainte de a fi simţit în piept tamponul vagonului. Nu era altcineva decât Alex, care nici măcar nu m-a certat pentru lipsa mea de atenţie. Cum mă studia tot timpul, poate începuse să înţeleagă ce se întâmpla cu mine, îşi dădea seama că dorinţa mea de a cunoaşte portul nu se putea împlini fără eforturi, încordare, sacrificii şi chiar primejdii; dacă aş fi ocolit primejdiile şi încercările grele, cum una din ele fusese drumul cu trenul mixt, ar fi însemnat să nu cunosc nici portul, nici restul lumii. Pe ceferist n-a putut să-l certe, ajunsese departe. În schimb, i-a strigat macaragiului:

— Mă, Hristoase, ţi s-a făcut de bătaie?

Hamalii, care până atunci continuaseră să râdă şi să facă glume pe seama mea, înveseliţi şi mai tare de a doua păţanie, au tăcut mâlc, mi-am dat seama că se temeau de Alex, fără să înţeleg de ce, unul

singur din ei să-şi fi pus mintea cu el i-ar fi înmuiat oasele; dar nimeni n-ar fi îndrăznit, se vedea cât de colo.

Macaragiul a făcut un semn amical, ca să îndrepte treaba; pesemne şi lui îi era teamă de Alex. Cred că pe toţi îi intimida costumul lui alb, lavaliera şi caietul de la subţioară, legat în marochin roşu. Poate ştiau şi ei că scria povestiri şi nuvele, îşi căuta subiecte pretutindeni: oricând se puteau pomeni puşi într-o carte, luaţi în batjocură şi făcuţi de râsul lumii. Curând am înţeles că înainte de orice, prestigiul lui Alex venea de la AMarisa, căreia întreg oraşul îi purta un respect plin de frică, toţi se temeau de beteşuguri, ştiau că în afară de ea n-ar fi putut să-i vindece nimeni la fel de sigur.

Pe macaragiu n-aveam niciun chef să-l cunosc: ce putea să-mi spună? Dacă mă uitam la el o oră, cum manevra macaraua, nu-mi mai trebuia altceva ca să ştiu ce fel de om este; cât despre meseria lui, degeaba i-aş fi căutat o taină, o fi fost grea, dar era simplă: motor, pârghii, cabluri, scripeţi, nimic în plus sau în minus, nicio schimbare posibilă, monotonie şi plictiseală.

Am înţeles că Alex îl cunoştea bine, dacă îl chemase pe nume. Şi cine în secolul nostru putuse să-l boteze aşa, cu un nume din primul mileniu?

— Ţi-e şi el rudă?

Nu, îi era numai fin, îl cununase împreună cu AMarisa. Cununaseră pe mulţi, le botezaseră copii. Dar nici rudele adevărate, de sânge, nu erau puţine.

— Dacă i-am aduna pe toţi, îmi spuse Alex, am putea să facem o fabrică: ar trebui să facem şi o şcoală, alături. Să aibă unde învăţa copiii şi nepoţii.

Poate altcineva n-ar fi dat importanţă ideii cu şcoala, eu însă m-am bucurat că se gândise, chiar dacă era vorba numai de o glumă; m-am uitat la el cu mai multă simpatie, începeam să cred că are mai mult suflet şi mai multă minte decât îmi închipuisem la început, când venise să-şi caute un subiect pe plajă.

Restul portului l-am văzut încetul cu încetul, în zilele următoare, nu se putea dintr-odată, era prea vast şi prea complex pentru capacitatea mea de înţelegere. Mai aveam să descopăr silozurile, bazinul de cherestea şi cel de petrol, care alcătuiau o bază triunghiulară; forţa ei mi s-a părut mai mare decât a întregului oraş, decât a multor oraşe luate împreună. Acolo se aduceau grânele din câmpie, păcura de sub dealuri şi pădurile de la munte.

Ultimul bazin, unde se termina şi ultimul chei, era cimitirul vapoarelor, dar nu i-am dat o culoare de doliu, l-am socotit un loc de vis, am petrecut multe zile acolo, şi prin acele epave care pluteau încă, am învăţat istoria navigaţiei, cum nu se învăţă la şcoală. Aşa am ajuns la o încheiere, portul n-a mai avut nevoie de niciun adaus, am tras ultima linie a desenului, am pus ultima culoare; nu mai trebuia decât să suflu deasupra, ca să învie.

5

La masa de seară am căpătat iarăşi două stridii, pe care acum le-am mâncat fără emoţie; eram mulţumit de mine că făceam atât de uşor un pas înainte. Mult mai târziu, la maturitate am ajuns să înţeleg că asemenea triumfuri sunt însoţite de o pierdere, devenim mai deştepţi, în schimb ni se aspreşte sufletul; candoarea, cununa lui de flori roz şi albastre se ofileşte şi n-o putem înlocui niciodată.

Nici în această a doua seară n-am apucat să-mi cunosc comesenii, să reţin măcar o fizionomie din toate, n-am avut ochi decât pentru AMarisa. Seara trecută fusese mai comunicativă, se interesase de mine, iar acum nu-mi adresa nicio vorbă, privirea ei trecea pe lângă mine. O dezamăgisem? Ar fi trebuit să fac mai mult decât făcusem? Oare ştia cum îmi petrecusem ziua, cât îi fusesem de folos lui Alex? Şi, mai ales, ştia ce gândisem? Aş fi vrut să aflu ce era în mintea ei, cât avea să mă mai tolereze şi mă întrebam dacă purtarea mea îndrituia găzduirea, masa şi stridiile.

Pe urmă am observat că AMarisa nu era reţinută numai cu mine, pentru ea toată lumea părea absentă, chiar şi Alex; cât a ţinut masa n-a scos o vorbă, nici ca să dea vreo poruncă slujnicelor, bucătăresei, valetului. Toţi trei vizitiii aşteptau la uşa din spate, oricând le putea veni vorbă să înhame caii. Au aşteptat degeaba, cum s-a terminat masa, stăpâna casei s-a dus în camerele ei de la etaj, fără ca măcar să-şi salute oaspeţii. Aceştia, care

mâncaseră pe tăcute, cu nasul în farfurie, s-au ridicat şi au ieşit pe uşă, fără o vorbă, de parcă îşi pierduseră glasul. Abia în stradă, când s-au împărţit pe familii, grupuri-grupuri, au început să bombăne, nemulţumiţi de răceala AMarisei, plângându-se că pentru un blid de mâncare îi făcea să îndure mai multe decât slugile. Nu ridicau glasul, să nu-i audă cei din faţă sau din spate, familiile se temeau una de alta, să nu umble cu pâra. Şi-apoi, în sinea lor nu puteau să uite că primeau de la AMarisa mai mult decât un blid de mâncare, ea le plătea chiriile şi toate cheltuielile casei, ea îi îmbrăca de Crăciun şi de Paşte, le ţinea copiii prin şcoli şi, în sfârşit, avea grijă de ei la boală, le aducea doctori, îi băga în spitale. Nu încerca să-i vindece singură, cu ceaiurile ei şi cu fluidele, n-avea putere asupra celor de-un sânge; încercase. Iar ei, în afară de unele excepţii demne de stimă, destule ca să nu cazi în mizantropie, oameni de valoare, trăiau ca nişte trântori, uitaseră să muncească, deşi aveau negoţuri şi slujbe; se lăsau pe tânjeală. De ziua AMarisei umblau cu pantahuza în familie, să strângă bani pentru un buchet de flori şi o lădiţă de şampanie, pe care o beau tot ei, să nu fie în pagubă. O dată măcar nu se grăbise unul din ei, când mergeau la cinematograf să cumpere biletele; aşteptau la intrare, să vină AMarisa şi să-şi desfacă punga.

— Hai în oraş! hotărî Alex, când rămaserăm singuri.

Eram subiectul lui, trebuia să mă supun, însă aş fi vrut să rămân acasă şi AMarisa să ştie, să mă creadă aşezat şi cu judecată. Nu ca să mă bag sub pielea ei, ci din recunoştinţă, căreia i se adăuga un respect plin de admiraţie; viaţa ei ciudată, trecutul

necunoscut, exuberanţa urmată de muţenii îngheţate, apoi puterea pe care o avea asupra oamenilor, începând cu propria ei familie, bogăţia, generozitatea şi mai ales harul de a ghici viitorul şi de a tămădui bolnavi abandonaţi de medicina obişnuită, făceau să o văd ca pe o fiinţă nepământească. La toate acestea se adăuga, atrăgându-mi încă o admiraţie, felul ei de a se mişca, uşoară şi ageră, ceea ce socoteam a fi o dovadă că avea darul să se detaşeze de alcătuirea fizică, dematerializându-se printr-o extraordinară forţă lăuntrică.

Aşa s-a făcut că mergând pe stradă, unde cu o seară mai înainte aş fi dorit atât de mult să fiu de capul meu, gândul îmi fugea tot timpul la AMarisa. Aş fi vrut să mă întorc, să iau de jos o lampă aprinsă şi să-i ciocănesc la uşă, să-mi ghicească în cărţi sau să-mi spună o poveste; aş mai fi vrut s-o întreb cine era Prinţesa, ce se întâmplase cu ea? Plecase, murise? Mă temeam să-l întreb pe Alex, mă aflam aici nu ca să-i pun întrebări, ci să-i dau răspunsuri.

Într-un târziu am băgat de seamă că ajunsesem într-un cartier mai întunecat, cu străzi dosnice. Întâlneam oameni, fără să-i pot vedea la faţă, parcă se fereau, mergeau tot prin umbra gardurilor. Nu l-am întrebat pe Alex unde mergem, eram dator să-i urmez oriunde, fără cârtire. M-am gândit că poate voia să mă ducă la vărul lui, scafandrul, şi nu eram gata să stau de vorbă cu el, nu-mi pregătisem cuvintele. După un colţ de stradă a apărut pe neaşteptate o firmă de fier forjat, ca o emblemă ca la hanurile de altădată: reprezenta o căruţă cu una din osii ruptă, luminată de trei felinare roşii puse deasupra; dedesubt scria cu litere cursive, de sârmă

groasă, ciocănită: Strada Căruţei Stricate. Era lucrată frumos, de un meşter cu mâna bună, şi lumina roşie îi dădea sclipiri misterioase: m-am înfiorat puţin, mi-am închipuit că aşa trebuia să fie firma de la poarta iadului. Pe urmă am văzut că în tot lungul străzii pâlpâiau felinare roşii puse deasupra porţilor, aveau ceva tainic, alcătuiau un decor diabolic care îmi făcea puţin frică, deşi Alex, lângă mine, păşea înainte sigur pe el şi fără să şovăie. Abia acum a socotit că trebuia să mă pregătească, mi-a spus, în sfârşit, că mergem la o casă cu fete, numai că a folosit alte vorbe, care au făcut să mi se aprindă obrazul. Câţiva paşi n-am mai simţit pe ce lume mă aflu, se legăna caldarâmul sub mine, aş fi vrut să vină o apă mare din faţă, ca în poveste, să mă ia pe sus şi dacă nu era altă scăpare, mai bine să mă înece.

După o clipă mi-a venit în minte un gând şi mai îngrozitor, că Alex nu mă slăbea din ochi, voia să ştie clipă de clipă ce se întâmplă cu mine. M-a cuprins atunci o altă ruşine, să nu mă arăt în faţa lui fricos şi neştiutor, mi-am adunat tot curajul, deşi mai uşor mi-ar fi fost să-mi dau duhul, am scos pieptul înainte, mi-am întărit pasul, ca la armată, m-am gândit la eroismul soldaţilor; când ies din tranşee să atace le ticăie inima, dârdâie din tot trupul dar strigă ura. Îmi ticăia inima, dârdâiam de frică şi privirea lui Alex nu mă slăbea nicio clipă.

— Te pomeneşti că n-ai mai fost niciodată! spuse el în batjocură.

Nu m-am mirat, era datoria lui să-mi citească în suflet. Am negat, scuturând din cap bărbăteşte. Am răspuns: „I-auzi vorbă!”, fără să-mi recunosc glasul, nu mai era al meu, hârâia şi se îngroşase de frică.

Dar aşa devenise convingător, Alex a părut mulţumit, a dat drumul la pas şi tocmai atunci când nimic nu mai putea să împiedice urmarea, mi-a venit un gând salvator, i-am spus, oprindu-mă în mijlocul străzii:

— Dar n-am niciun ban. Nu pot merge!

M-a tras de mână, avea el şi pentru mine.

Din loc în loc, se vedea câte o cârciumă prost luminată, cu ferestrele murdare, iar printre ele se înşirau casele cu fete, toate cu felinar roşu deasupra porţii, cu uluci înalte, dincolo de care se auzea muzică de gramofon, de armonică, glasuri vesele, chirăieli, ţipete, hârjoneală. Nu ştiu de ce fetele stăteau în curte, fără să scoată capul în stradă, cum auzisem că era obiceiul; poate aici aşa le cerea poliţia, să fie cuviincioase, fiindcă în jur mai erau şi case de oameni cumsecade, gospodari cu fete mari şi cu frica lui Dumnezeu, cu icoane şi cu candele în perete; sau poate aveau o înţelegere între ele, să stea fiecare la locul ei, aşteptându-şi norocul, nu să-l tragă de mânecă.

Toate acestea s-au întâmplat aşa cum le-am spus, dar numai eu ştiu ce aveam în suflet, numai apa mare invocată adineauri putea să mă scape. Alex s-a oprit la una din case, a deschis poarta şi m-a împins înăuntru; am făcut doar un pas, pe urmă am rămas ţeapăn. Deşi era lume n-am văzut-o, n-am auzit glasuri, m-a izbit un miros necunoscut, am înţeles că nu putea fi întâlnit în altă parte decât unde sunt multe femei laolaltă, stoarse şi chinuite: mirosul îmi făcea şi silă, şi groază, venea de pretutindeni, pe uşi, şi ferestre, din odăile cu lampa mică, umplea curtea, ieşea în stradă şi numai frica făcuse să nu-l simt mai dinainte. Acum trecusem de frică, mersul

la luptă se terminase, mă aflam în tranşeea care trebuia cucerită, îmi făcusem datoria şi pe urmă murisem.

Atunci, după secunda cât simţisem toate acestea, am văzut venind din fundul curţii o fată în rochie albă, atât de scurtă şi de subţire, că o lăsa mai mult goală, fără să fie defel indecentă, era o fecioară, venea cu mâna întinsă, altceva nu mai ştiu, ea singură mi-a rămas în minte şi m-a urmărit tot drumul în timp ce fugeam spre casă. Am simţit din prima clipă, când pornise spre mine din fundul curţii, că îmi era destinată, dar nu venise timpul: am luat-o la fugă, ştiind că am s-o întâlnesc în altă zi, are să mă aştepte, şi până atunci nimeni n-o s-o atingă.

În seara aceea, Alex n-a venit să vadă ce se întâmplă cu mine, am fost mulţumit că mă lăsa singur şi am avut încă o dată impresia, care încetul cu încetul a devenit certitudine, că în pieptul lui bătea o inimă bună şi delicată, deşi cu ochii aceia bulbucaţi şi cu faţa zgâită ar fi fost greu să se creadă.

L-am auzit întorcându-se la un ceas după mine, fuga mă liniştise într-un fel, lăsând în loc alt zbucium; nu mai era nici frică, nici ruşine, ci numai nevoia să aflu ce se întâmpla cu sufletul meu, ce fusese în seara aceea, de ce mă urmărea imaginea fetei pe jumătate goală, aşa cum se apropia din fundul curţii, aducând o lumină albă, curată, în mirosul lubric de femeie muncită. Mi-o închipuiam rămasă acolo, la doi paşi de poarta pe unde fugisem, şi dacă m-aş fi întors altă dată, în adevărata zi potrivită, presimţeam că aş fi găsit-o tot acolo, aşteptându-mă cu mâna întinsă.

6

Dimineaţa, pe când ne beam împreună cafeaua cu lapte, Alex m-a întrebat pe nepusă masă:

— Ce-ai visat astă-noapte?

Eram pe terasă, întindeam unt pe pâine, mestecam cu linguriţa în ceaşcă. Nu aveam obişnuinţa să mănânc dimineaţa decât lapte cu frank-cafea, sau ceai cu lămâie, şi nimic altceva decât pâine, sau cozonac în zilele bune; altceva mi-ar fi stat în gât, nu înţelegeam să-mi încep ziua îmbuibându-mă, deşi auzisem că în unele ţări oamenii nu plecau la treabă până nu mâncau ochiuri cu slănină prăjită, sau omletă, apoi felurite mezeluri, brânzeturi, dulceaţă sau magiun şi la urmă prăjiturele.

Am întâlnit acest obicei în casa AMarisei, dar nu m-am deprins uşor cu el, la început mă uitam la Alex cum lua din toate, mâncând repede şi cu poftă şi mi se strângea stomacul. Pe el însă mâncarea îl învia, făcea să i se coloreze obrajii, privirea îi devenea mai ageră şi mai inteligentă. Pe urmă deschidea caietul de care nu se despărţea niciodată şi începea să scrie repede, mulţumit de sine, poate gânduri de peste noapte, limpezite odată cu dimineaţa; ca să le pună pe hârtie, sigur că avea nevoie de forţă, de aceea trebuia ca mai întâi să mănânce. Nu mult mai târziu, când am început să-mi scriu şi eu gândurile, am văzut că, în ceea ce mă privea, îmi mergea mult mai bine înainte de masă,

bineînţeles dacă nu eram atât de înfometat ca să-mi tremure mâna şi să văd negru în faţă.

Întrebarea lui Alex m-a surprins, nici nu ştiam dacă visasem ceva peste noapte: mă trezisem cu capul greu, deşi era gol, fără gânduri. Văzându-mă că tac, cu privirea confuză, el a adăugat, închizând caietul, după ce abia îl deschisese:

— Azi n-am inspiraţie. Dacă îţi aduci aminte ce-ai visat, să-mi spui; ai grijă, altfel rămân nişte pagini albe.

Am încuviinţat din cap, pe urmă m-am străduit să-mi trezesc memoria, mi-am frământat-o, am stors-o; n-au curs decât câteva picături, amintiri vagi şi trunchiate, care nu se legau între ele. Aveam sentimentul că nu-mi meritam cafeaua cu lapte, Alex însă nu era supărat pe mine, dovadă că m-a dus în port, chiar atunci, dimineaţa, să-l cunosc pe Sofron, scafandrul. Şi nici măcar nu m-a certat că fugisem aseară, deşi din cauza mea nu mai putuse să facă nimic, aşa mi-a spus, pierduse timpul degeaba, stând de vorbă cu fetele; nu-i era de ele, se gândea ce se întâmplă cu mine.

— Lasă că e mai bine aşa; altfel mă durea capul.

Totdeauna îl durea capul după ce se ducea acolo, am observat cu alte ocazii, nu putea să se ascundă de mine, a doua zi era bolnav toată dimineaţa, mă lăsa liber.

Odată ajunşi în port am mers departe pe cheiuri, am lăsat dană după dană în urmă, am trecut de silozuri. Se încărca grâu în vapoare, curgea de sus, pe burlane, de-a dreptul în magazii. Nu putea să fie decât grâu de anul trecut, cel nou era pe câmp, doar îl văzusem, gata de seceră. De unde putea să curgă atâta grâu n-aş fi înţeles, dacă n-aş fi văzut ce

mari erau silozurile, uriaşe, nişte turnuri prismatice, atât de înalte că se pierdeau în pâclă, desluşeam sus de tot numai podurile şi schelele care le legau între ele, o împletitură de grinzi metalice, aflate sub buza acoperişului. Cum ajungea grâul sus nu ştiam, poate supt cu pompele, ca apa, vedeam doar cum curgea în vapoare, trâmbe aurii, lucind în razele soarelui, vesele, vrednice, mănoase, milostive şi nesecate. Ce urmă de pleavă mai era între boabe o lua vântul şi-o întindea pe cer, ca o ceaţă groasă. Mergând mai departe am văzut în partea cealaltă a silozurilor cum venea grâul cu trenul. Veneau vagoane după vagoane, pe câte două sau trei linii puse alături, să încapă mai multe trenuri şi într-o clipă aspiratoarele le goleau, lăsau podeaua curată de n-ai mai fi putut să găseşti nici măcar o neghină. Era acolo grâu pentru multă omenire şi cum îl vedeam că se aduce mă temeam ca omenirea noastră să nu rămână flămândă, deşi eu, unul, şi Alex abia mâncasem chifle şi cornuri, câte putusem: dar la noi acasă încă mai tăiam o jimblă în patru să avem fiecare o bucată, şi-apoi o drămuiam, să ne ajungă la toate trei mesele.

Era o întâmplare plină de tâlc pentru mine, să văd cum se încărca grâul să plece, când abia trecusem de-a lungul câmpiei şi-l văzusem acolo, legănându-se în vânt şi aşteptând să-l coacă soarele. Până atunci nu mai văzusem lanuri de grâu de-atâta întindere, orizonturile erau prea mici pentru ele, treceau pe dedesubtul lor şi se duceau mai departe, odată cu trenul, care îmi prilejuia să le urmăresc în desfăşurarea lor infinită, căci nu s-au terminat decât pe malul mării, unde se termină toate. Şi deodată mi s-a făcut un dor cald şi dulce după câmpia pe unde

abia trecusem cu trenul mixt plin de lume mai mult necăjită, am uitat şi înghesuiala şi ghionturile şi duhoarea, în cugetul meu a rămas numai grâul cu mirosul spicelor încinse de soare. N-aş fi bănuit că mergând să văd portul, chemat de instincte, voi ajunge să descopăr câmpia, în înţelesul ei necunoscut mai înainte, ca o mamă a oamenilor, voinică, tânără, sănătoasă, cu sânii mari, rumeni, plini de sevă înmiresmată şi dulce.

Între silozuri şi bazinul de cherestea, la o dană cam părăsită era legat un vapor negru, urât, cu pete de rugină, dar care altminteri părea bine croit şi destul de ţeapăn să se lupte cu marea. Ceea ce spun n-am înţeles de la început, n-aveam ochiul format pe vapoare, atunci am căpătat primele mele cunoştinţe. Măsura cam patruzeci de metri în lungime şi cam nouă metri în lăţime; curând am fost în stare să cântăresc în minte că un asemenea vapor avea vreo trei sute de tone, nimica toată pe lângă cerealierele care încărcau grâu la silozuri.

Pe un coş lung şi subţire, din altă vreme, ieşea fum străveziu, mai degrabă o boare. În caldarină se potolea focul, făcut cu lemne de fag, ca să lase jăratic; jos, sub punte, se auzi un om icnind, se auzi un râcâit de lopată, câteva buşituri îndesate; cine cunoştea viaţa vaporului înţelegea, citea ca din carte că un fochist lua cărbuni din grămadă şi-i arunca peste jăratic. O clipă mai târziu, pe coş răbufni un val de fum gros şi negru care se întinse deasupra bazinului. Dacă vântul ar fi bătut din larg, ar fi adus fumul peste noi şi hainele lui Alex s-ar fi făcut totuna de funingine.

Sub o tendă întinsă pe punte, în faţa dunetei, câţiva oameni în tricouri cu dungi orizontale îşi

terminau masa de dimineaţă, abia acum, deşi mai era numai un ceas până la amiază; mi-am dat seama repede că pe vapor nimic nu se făcea prea în grabă, peste toate pluteau calmul şi lenea.

Era un vapor de asistenţă tehnică şi salvare, botezat „Arhimede”, cum se vedea scris la prova, la pupa şi pe ghereta cârmei, la puntea de comandă.

Alex puse piciorul pe schelă.

— Iasso! strigă el către oameni. Unde-i căpitanul?

— E jos, în cabină, cu Rozalia, fac meniul, răspunse unul, în care l-am recunoscut numaidecât pe scafandru.

De altfel, şalupa care lucrase în port la scosul maşinilor de cusut era legată de-a lungul vaporului.

Un câine mic, zburlit, alb dar murdar de cărbune, cu părul căzut în ochi de nu mai înţelegeam cum poate să vadă, se repezi să mă latre, ostil, în timp ce tot el îl saluta pe Alex, dând vesel din coadă. Nu mai văzusem, nu înţelegeam cum izbutea să-şi împartă sentimentele, diametral opuse, exteriorizându-le pe amândouă atât de limpede.

În câteva clipe, cât am făcut drumul de la schelă până la tambuchiul din prova, ca să coborâm în cabina căpitanului, eram prieteni, nu mă mai lătra, dădea din coadă, îl chema Arhimede, când cineva striga numele vaporului, cum se obişnuieşte în porturi ca să întrebi ceva sau să dai o veste, câinele venea fuga, sărea pe-o ladă din bord şi se uita întrebător pe deasupra parapetului.

Coboram scara de lemn, Alex mă împingea de la spate, când uşa cabinei se deschise brusc şi apăru căpitanul, în cămaşă, descheiat la toţi nasturii, cu pantalonii ţinuţi în bretele uzate, zdrenţuite pe margini.

— Ia te uită! se adresă lui Alex. Ai venit cu subiectul!

Nu ştiam de unde putea să mă cunoască. În spatele lui, aşezată pe marginea patului, lângă masă, o femeie tânără îşi trăgea halatul alb în jos, ca să-şi acopere genunchii. Că o chema Rozalia aflasem, iar dacă avea halat alb şi făcea meniul cu căpitanul însemna ca era bucătăreasa vaporului. Mi s-a părut curată şi frumuşică, mirosea a parfum, nu a bucătărie şi halatul îi stătea bine. Toate femeile în halat alb, coafeze, infirmiere, laborante, doctoriţe par mai tinere decât sunt şi par mai atrăgătoare, le stă bine, câştigă.

Căpitanul îmi dădu mâna, prieteneşte, şi mă pofti să stau pe pat, lângă bucătăreasă: m-am aşezat, dar cu sfială, mai într-o parte, cabina era mică, încurcam locul, altfel aş fi rămas în picioare. De partea cealaltă a mesei mai era un pat, îngust, şi deasupra lui încă unul. Masa avea picioarele fixate în podea, să nu se răstoarne în timpul balansului; aşa se obişnuieşte pe vapoare, am înţeles singur, n-a trebuit să-mi spună nimeni. Lumina venea pe un geam larg, de deasupra, nu se vedea decât cerul şi fumul; fiindcă un asemenea geam se numeşte spirai în lumea marinarilor, nu i-am mai spus nici eu altfel de atunci încolo, chiar între oameni de la uscat, şi dacă se uitau chiorâş la mine, fiindcă nu cunoşteau cuvântul, n-aveau decât să întrebe; i-aş fi lămurit cu dragă inimă.

Nu ştiam cine era căpitanul, deşi el auzise de mine. Alex mă lămuri, îl chema Becheru, nume neîntâlnit încă şi puţin caraghios, care m-ar fi făcut să râd dacă aş fi fost la mine acasă. Numele de botez, Panaite, îl mai auzisem, dar fără „e” la urmă;

o singură literă, un sunet adăugat îl făcea să nu mai semene cu ce ştiam înainte, venea din altă lume şi dintr-odată mi s-a părut că era potrivit cu vaporul, cu masa fixată în podea, cu spiraiul şi cu tot ce se întâmpla în jurul nostru, până şi cu Arhimede-câinele. Însă înţelesesem greşit, Alex m-a corectat când l-am pronunţat prima dată, nu era Panaite, ci Panainte, avea încă o literă în plus şi atunci n-am mai înţeles nimic, de unde venea, cine i-l dăduse; de pronunţat l-am pronunţat de multe ori, n-aveam încotro, dar de fiecare dată simţeam o râcâială pe creier.

Curând după ce mă aşezasem pe pat se deschise uşa şi intră scafandrul, ca la el acasă, cu ţigara în gură şi se întinse pe patul al doilea. Noroc că mai erau şi ceilalţi, puteam să-l privesc fără ca el să bage de seamă. Înainte de toate m-am întrebat dacă nu-i este greu fără tutun, când se bagă sub apă. Sunt meserii care nu se potrivesc cu fumatul, nici nu-ţi poate trece prin minte, cum ar fi cosmonauţii de astăzi, ca să iau un singur exemplu. Familiaritatea cu care intrase în cabină s-a explicat, când Alex şi-a continuat prezentarea, spunându-mi că îl cheamă Sofron, ceea ce ştiam dinainte, şi era fiul căpitanului. Neaşteptat şi uluitor a fost ce-am aflat îndată: căpitanul Panainte Becheru era unul din cei patru fraţi ai AMarisei.

Nu mi-ar fi putut trece prin minte, am rămas cu ochii la el, căutând o asemănare, ca să cred că am auzit bine. Asemănarea mi s-a părut imposibilă, era un om înalt şi subţire, adus de umeri, altfel ar fi dat cu capul în tavan, ca să stea drept ar fi trebuit să vină în dreptul spiraiului şi să nu se mai mişte de acolo. Nici pe departe nu găseai la el moliciunea

AMarisei, mişcările ei unduioase, de salcie, părea mai degrabă din neamul salcâmului, aţos, ţepos, cu fibra tare ca sârma întinsă, gata să zbârnâie.

Deşi avea o voce blajină şi nu se răstea la nimeni, îndura calm până şi fumul de tutun pe care fie-su i-l sufla în faţă fără ruşine, se cunoştea că nervii lui nu stăteau degeaba sub piele, era în el o fierbere, şi-o ascundea trăgând de bretele, dar aşa eu o vedeam şi mai bine. Cât timp nu avea de făcut o treabă cu mâinile, întindea bretelele în faţă, pe amândouă deodată, mai-mai să le rupă, de aceea erau flendurite pe margini, şi-apoi le dădea drumul făcându-le să-l plesnească în piept, ca biciul; nici nu ştiu cum putea să îndure, cred că sub cămaşă avea pielea tăbăcită şi vânătă. Dar poate în acest fel de descătuşare era o înrudire cu exuberanţa AMarisei, cum o văzusem la filmul cu Maciste, aplaudând, sărind de pe scaun, scoţând exclamaţii, nepotolindu-se nicio clipă; ea, care pe urmă se urca în trăsură şi stătea placidă până acasă.

Deodată căpitanul se întoarse brusc spre mine, se aplecă şi mă ţintui cu privirea.

— Ce te uiţi aşa la mine?

În loc să mă sperii, căci părea altfel decât până atunci, arţăgos şi aspru la suflet, am simţit o bucurie, şi i-am zâmbit descătuşat, fermecat, departe de orice teamă; descoperisem la el ochii AMarisei, negri, imenşi, înfricoşători, dar plini de căldură şi de tandreţe. Sigur că venea seara la masă, atât că nu-l văzusem şi mă miram, îmi părea rău că nu-i simţisem măcar privirea.

Văzând că nu mă speriase, întreaga lui făptură îşi lepădă asprimea, îşi dădea seama că îi simţeam sufletul şi vru să mă răsplătească. E o bucurie să

întâlneşti asemenea oameni, întreaga lume pare atunci mai bună. Dar sunt puţini şi mi-e teamă că dacă ar fi mai mulţi, dacă ar fi toţi, lumea s-ar pierde înmuiată de propria ei bunătate.

— Ia spune, îmi vorbi căpitanul mângâindu-mă pe obraz, ce vrei să-ţi dea unchiul Panainte? Cere-mi orice şi are să ţi se îndeplinească voia, ca în poveste! Azi fac cinste cu orice-ţi trece prin minte!

— Nu mă amăgeşti?

— Dacă te amăgesc, să-mi pierd vaporul, să vină Sfânta Vineri şi să-l înece.

— Sfânta Vineri nu îneacă vapoare, ea poate doar să le salveze.

Căpitanul râse. Apoi îi făcu cu ochiul lui Alex.

— E isteţ, subiectul!

Atunci i-am spus, privindu-l în faţă, ceva ce nici prin gând nu-mi trecuse, nici nu visasem: că aş vrea să mă scufund şi eu odată ca Sofron, să văd cum este în fundul mării.

Rozalia a întors ochii spre mine, nedumerită, parcă nu înţelegea ce spusesem sau nu auzise toate cuvintele.

Sofron începu să râdă în batjocură, de aceea l-am urât, aş fi vrut să se strice o dată pompa de aer să vadă moartea cu ochii, până ce îl trăgeau deasupra; ura mi-a trecut repede şi pe urmă ne-am înţeles bine, şi el era bun la suflet, râsese ca prostul, căci, ce-i drept, oricât ar fi fost de priceput în meseria lui, nu se bucura de prea multă deşteptăciune.

Alex mă privi surprins dar aprobă din cap, cu toată convingerea, apoi deschise caietul şi notă ceva, repede. Nici mai târziu, când avea câteva cărţi tipărite şi începea să-şi facă un nume, n-am înţeles de ce avea nevoie să noteze tot timpul. Sigur,

fiecare face cum i se potriveşte mai bine. Eu n-am notat nimic din câte mi s-au întâmplat atunci, vara, de altfel nici nu visam că am să le scriu vreodată, sau dacă visam n-aveam îndrăzneala să spun cuiva, nici măcar mie însumi. Iar azi, când de-atunci a trecut mai bine de o jumătate de secol, văd că ţin minte totul, e destul să mă duc cu gândul în urmă şi faptele reînvie, se nasc una din alta, înlănţuite, fără niciun gol între ele; deşi le credeam uitate, mi se pare că abia acum le trăiesc prima dată.

— Ei, asta nu se poate! exclamă căpitanul, băgându-mi un cuţit rece între coaste. Dar fiindcă am făgăduit, continuă el, trăgând cuţitul din rană, fără sânge şi fără durere, înseamnă că trebuie să se poată. O să facem într-un fel să ne ţinem cuvântul! Ai răbdare mai întâi să vedem ce gătim astăzi, că uite, fata asta aşteaptă… Arhimede!

Capul câinelui se ivi la spirai cu o privire întrebătoare, inteligentă, ca şi cum ar fi spus: „Ce doreşti, domnule?”

— Cheamă echipajul! îi porunci căpitanul.

Pe Arhimede îl uitasem de mult şi niciodată nu mi-am adus aminte de el; dar acum, fiindcă retrăiesc scena aceea, a ieşit deodată din întuneric şi mi-a apărut viu în faţă, îl văd sus la spirai, zburlit, cu părul căzut în ochi şi-i aud lătratul. La fel se întâmplă cu toţi ceilalţi, cu Rozalia de pildă de care n-am mai ştiut nimic până astăzi. Iat-o şi pe ea vie, stând pe pat, nu prea departe de mine, îi aud respiraţia şi-i simt parfumul, ca în ziua aceea numai că de astă dată o privesc cu alţi ochi.

Arhimede se duse la pupa şi începu să latre la oamenii de sub tendă, le vorbea, desigur, şi cu deplină convingere. Cine iubeşte câinii mă va crede

cu uşurinţă, iar eu îi asigur că întâmplarea e adevărată, să se bucure; Arhimede a existat cum am existat eu însumi în ceea ce povestesc astăzi.

Se auziră paşi târşiţi pe punte, oamenii veneau alene, se chinciră pe lângă spirai şi priviră în cabină. Erau vreo opt capete brune, blonde, roşcate, unul cu părul ras, cu ţeasta lucioasă, altul cu barbă; pe ceilalţi n-am putut să-i văd dintr-odată, la fel cum se întâmpla cu comesenii din casa AMarisei. Aşa mi se întâmplă totdeauna, ca să cunosc oamenii trebuie să-i iau unul câte unul în parte; când sunt mai mulţi, peste trei-patru şi nu mă pot opri la câte unul pe rând, izolându-l de ceilalţi, atunci ei devin masă, îi judec pe toţi împreună, fac din ei o societate.

— Ia să vedem, ce vreţi să mâncaţi astăzi? îi întrebă căpitanul, luând de pe poliţă cartea de bucate.

Am descoperit cu surprindere că pe dosul mâinii drepte avea un tatuaj ciudat, cum nu mai văzusem; şi apoi tatuajele se fac pe piept, pe braţe, sau pe alte părţi ale trupului, dar nu pe mână. Era lucrat cu multă fineţe, semăna cu un filigran cât o marcă poştală şi nu înfăţişa altceva decât un trifoi cu patru foi, într-un chenar alcătuit din floricele minuscule; m-am gândit că la bătrâneţe, când pielea se zbârceşte şi se usucă, din tot desenul avea să rămână o pată vânătă. Am putut să-l privesc în voie, cât timp căpitanul a frunzărit cartea de bucate. Era o carte în nemţeşte, tipărită la Viena în primii ani ai secolului. O deschise la capitolul despre supe şi citi titlurile, traducându-le în româneşte, ca oamenii să aleagă: supă de griş, de orez, de arpacaş, de conopidă; supă cu găluşte de ficat, de carne, de cartofi, de şuncă, de creier; supă de tăiţei din clătite

coapte; supă de mânătărci, supă cu gogoşele, supă de mazăre, de raci, supă neagră, supă franţuzească, supă de gulii, supă de chimen, supă de vin, de bere, de ciocolată. De ultimele trei nici nu auzisem. Lista nu era terminată, mai urmară vreo douăzeci de supe, din ce în ce mai ciudate, supă cu tortă imperială, nu le mai spun pe toate. Oamenii din echipaj aleseră supă cu gogoşi de carne tocată; le lăsa gura apă, îmi făcea poftă chiar mie, deşi nu-mi era foame. Felul al doilea, luat de pe o listă şi mai lungă urma să fie stufat cu carne de miel, m-am mirat, de unde miel în miezul verii? Îi trecuse vremea, acum mielul era oaie!

— Gata, apucă-te să găteşti! îi porunci căpitanul Rozaliei. Şi toată lumea la treabă!

Nu ştiu ce avea de făcut fiecare, trei dintre ei au coborât în şalupă, împreună cu Sofron, Alex şi cu mine. Când să plecăm a venit şi căpitanul, desigur ca să mă încurajeze; nu-şi uitase făgăduiala şi începea să-mi fie frică, deşi doream arzător să văd cum este pe fundul mării; sunt convins că niciun băiat de vârsta mea nu avusese o asemenea ocazie şi chiar de-ar fi avut-o, nu cred că îndrăznise. Nu înţeleg cum de n-am dat bir cu fugiţii; poate nici nu mai eram în stare să judec.

Şalupa avea un motor primitiv, parcă luat de la o maşină de tăiat lemne; mergea cu gaz de lampă, tuşea, strănuta şi scotea fum negru-albastru.

Când ne-am întors pe la patru după-amiaza, mâncarea era gata. Se adunase toată lumea, s-au aşezat la masă, sub tendă. Ne-au poftit şi pe noi, Alex cu mine, şi n-am făcut nazuri, primul fel mai ales mă ispitea, nu mai mâncasem niciodată supă cu gogoşi de carne şi pe deasupra muream de foame,

trecusem prin mare zbucium, acum eram înmuiat ca după baia de aburi.

Rozalia a pus în mijlocul mesei oala cu supă, apoi ne-a umplut farfuriile cu polonicul. Dintre toţi numai eu m-am mirat, dar m-am stăpânit şi n-am scos o vorbă; ceilalţi n-au avut nici măcar o tresărire, au mâncat tăcuţi, cu capul în farfurie; era ciorbă de cartofi, o zeamă lungă, în locul stufatului de miel a fost varză acră cu şorici afumat, înroşită cu boia de ardei, atât de iute că îmi ardea gura. Nici nu mă gândeam să judec, puţin îmi păsa, nimic nu mai putea să mă mai intereseze, după ce fusesem pe fundul mării...

Şalupa a mers drept la dana a treia, unde o văzusem în prima zi, în pupa vaporului de la Hamburg. Omul cu maşinile de cusut, Omer Baltadgi, a răsărit dintr-o umbră, a venit până în buza cheiului şi a strigat, agitându-se:

— Pe unde v-aţi pierdut vremea? Vă aştept de la nouă! A, eşti şi tu aici, Panainte, puşlama portuară!

Drept răspuns, căpitanul a luat de jos o frânghie subţire, o saulă, aşa se spune, cu o pară de lemn la un capăt (foloseşte ca să arunci o legătură la mal sau de la un vapor la altul), a învârtit-o pe deasupra capului, tot mai repede şi când i-a dat drumul s-a dus ca un lasou de s-a înfăşurat pe picioarele omului. Atâta dibăcie nu mai avea nimeni în tot portul şi poate nicăieri în lume.

Sigur că sunt unii care fac mult mai multe şi mai grele, am văzut la circ şi-am amuţit de uimire, dar circul e altceva, nu intră în comparaţie. Dacă nu se ţinea de o bintă, Omer Baltadgi cădea în apă, tras de picior, ca o vită împiedicată. Hamalii de pe chei, marinarii de pe vapoare râdeau ca la comèdie.

Necazul care a urmat a avut drept cauză această ciocnire. Sofron şi-a pus costumul de scafandru, şi-a dat drumul în apă, pompa a început să se învârtească, din răsuflătoarea căştii, aşa cum se ducea la fund ieşeau bule de aer. În douăzeci de minute, două maşini de cusut erau scoase din apă.

—Mai este una! strigă Omer Baltadgi de pe chei, a cărui furie nu trecuse.

Sofron ieşi din apă şi se urcă în şalupă, făcându-se că nu aude. I-au scos costumul, m-au băgat pe mine în el, era rece şi umed, mi se părea că mă înmormântează: amuţisem. Pe când îmi pregăteau casca l-am văzut pe Alex, la doi paşi de mine, mă privea ţintă, voia să-mi citească în suflet. În sufletul meu era frică: ştiam că o să-şi dea seama şi m-a cuprins ciuda peste celelalte simţăminte. Atunci am strâns tare din dinţi, mi-am încordat tot trupul şi i-am înfruntat privirea cu trufie, să nu mă creadă o cârpă. Am izbutit, am observat îndată o schimbare pe faţa lui, nu se mai uita la mine cu milă, ci cu o curiozitate puţin speriată. Pe loc mi-a dispărut orice urmă de frică, mi-am dat seama că nu mă pândea nicio primejdie, eram în mâini bune, oameni de meserie, orice s-ar fi întâmplat ştiau ce să facă, erau gata să mă ajute. Îmi scăpase din vedere un singur accident posibil, care i-ar fi făcut neputincioşi iar pentru mine ar fi însemnat veşnica pomenire: să se rupă furtunul, să plesnească, să-l taie un peşte spadă şi să rămân fără aer. Acest gând mi-a venit însă la sfârşit, când totul se terminase cu bine, şi frica m-a cuprins din nou abia noaptea, pe întuneric.

La început oamenii de pe chei n-au prea înţeles ce se întâmplă, de ce îmbrăcau în costum de scafandru un băiat ca mine; ce-i drept nu eram o stârpitură,

dar oricum, n-aveam ce să caut acolo. Poate au crezut că-i o joacă: până ce mi-au înşurubat casca şi au început să învârtească la pompă. Atunci s-a stârnit freamăt, murmur, exclamaţii, s-a adunat lume, unii au început să strige: „Ce faceţi, v-aţi pierdut minţile?”Lui Omer Baltadgi, nu i-a trebuit mai mult decât atât ca să aibă cum se răzbuna pe Panainte Becheru, care îl făcuse de râsul portului. Îndată şi-a luat picioarele la spinare şi într-un sfert de oră dusese pâra la sindicatul scafandrilor, şi la căpitănie, şi la poliţie. Dacă aş fi ieşit din apă cu mâinile goale, poate n-ar fi fost prea multă tevatură, la drept vorbind nu se călca nicio lege, numai mama mea ar fi fost în drept să reclame. Dar s-a întâmplat să dau peste maşina de cusut rămasă pe fundul mării, n-a trebuit s-o caut, sărea în ochi, cred că Sofron nu o scosese numai de-al dracului, avea ceva cu Baltadgi; sau poate o lăsase înadins pentru mine, să fac şi eu o ispravă, şi dacă-i aşa, nu pot spune decât ca fusese o idee bună, dar nenorocoasă. Când am ieşit triumfător cu trofeul meu în braţe, nu ştiam la ce tămbălău am să dau naştere. Noroc că Panainte nu s-a pierdut cu firea, a rămas vesel până la urmă, a luat în zeflemea autorităţile: „Plecaţi de aici, mă, caraghioşilor! Altă treabă nu aveţi?!”

Puteau să-l pedepsească pentru ultragiu. Habar n-avea câte legi se încălcau, nu că un minor făcuse pe scafandrul, ci fiindcă scosese maşina de cusut, exercitând o meserie pentru care nu era calificat, nefiind nici membru al sindicatului, ceea ce oricum ar fi fost imposibil avându-se în vedere vârsta lui crudă.

Poliţia îl acuza pe Panainte de folosirea interzisă prin lege a muncii minorilor, Sindicatul scafandrilor

pretindea daune pentru concurenţă neloială, iar Căpitănia portului voia să-i aplice sancţiuni pentru dezordinea provocată. „Plecaţi de-aici, mă, caraghioşilor!” Ce e ciudat, autorităţile nu se sesizară de ultragiu, care s-ar fi pedepsit cu închisoarea, ci se mărginiră la mai multe amenzi, una peste alta unsprezece mii cinci sute lei, scrise cu cifre şi litere în trei procese-verbale.

— Îmi place, eşti un subiect ieşit din comun! mi se adresă Alex, strângându-mi amândouă mâinile.

Sofron îi strigă lui Baltadgi, care îşi luase maşina de cusut în primire:

— Mă, dom’ Omer, băiatului ăsta nu-i dai nimica?

Toţi din şalupă erau veseli, toţi îmi strângeau mâna, pe când eu aş fi intrat în pământ de ruşine. Lumea de pe chei făcea haz, unii luau peste picior autorităţile: „Ce, nu ştiţi de glumă? N-aveţi de făcut o treabă mai serioasă?” Erau prea mulţi să le ţină piept, autorităţile plecară după ce îi dădură lui Panainte cele trei procese-verbale.

— Vă mulţumesc! zise el, băgându-le în buzunarul de la spate al pantalonului. Cred că ştiţi ce fac cu ele!

Dacă am văzut că nu mă certase nimeni, mi-a mai venit inima la loc, nu de tot, simţeam în spinare greutatea amenzilor, de aceea am mâncat cu noduri ciorba de cartofi şi varza; şoriciul l-am dat deoparte. Aş fi fost însă mai împovărat dacă aş fi avut noţiunea banilor; pentru mine ce trecea peste o sută de lei, suma maximă pe care o avusesem vreodată în mână, devenea o cifră abstractă.

Dar Panainte n-a plătit amenda, a rămas cu procesele-verbale, l-a scăpat AMarisa, n-a spus

decât o vorbă şi nu în trei locuri, ci într-unul singur, mai sus decât celelalte.

Seara la masă AMarisa era iarăşi în toane bune. N-avea stridii, trebuiau să sosească a doua zi; în schimb mi-a trimis o langustină, parcă dată cu lac roşu, ca semnul ei de pe frunte. La fel de roşu mi s-a făcut şi mie obrazul, nu mai văzusem niciodată o langustină şi nici nu ştiam cum se cheamă, numele i-am aflat mai pe urmă. O fi semănat ea cu un rac mare, ce folos dacă nu mâncasem nici raci, n-aş fi ştiut ce să fac cu ei, de unde să-i apuc. Mă uitam ruşinat în farfurie, odată cu langustina slujnica îmi adusese şi un fel de forfecuţă sau un cleştişor, un mic obiect de argint care nu-mi puteam închipui cum se mânuieşte şi nici nu aveam la cine să văd, ceilalţi mâncau şalău rasol, cu unt şi legume, era o glumă să le ia cu furculiţa şi să le ducă la gură.

M-am uitat pe sub sprâncene la Alex, aflat drept în faţa mea, sperând poate că o să mă scape într-un fel de ruşine; am observat că mă privea mai atent ca niciodată, să vadă cum am să ies din încurcătură.

Aşteptam să se scufunde pământul cu mine, în loc să fi pus şervetul pe masă şi să ies la aer, plângându-mă că mă doare capul. Sau şi mai bine, să mă ridic de pe scaun cu tot curajul şi să mă adresez AMarisei: „Doamnă, vă mulţumesc pentru favoare, dar ce am aici în farfurie, eu nu ştiu cum se mănâncă!”. Au trebuit să treacă decenii până să adopt acest mod de a simplifica viaţa.

Deodată am simţit încă o privire, a unei persoane aşezate la câteva scaune de Alex, un domn cu înfăţişarea distinsă, care s-a ridicat, a făcut ocolul mesei şi s-a oprit lângă mine. Abia atunci, uitându-mă la el, cu teamă şi cu nedumerire, l-am

recunoscut pe Panainte, dar nu ştiu cum, fiindcă nu mai semăna deloc cu omul pe care îl cunoscusem. Era bărbierit proaspăt, părea mai tânăr, cu părul fără un fir alb, de parcă şi-l vopsise, stătea lins; fixat cu gomina argentina, o briantină apărută de curând, i se făcea multă reclamă în ziare, îi simţeai parfumul de la distanţă, avea darul să fixeze pieptănătura că nu se mai clintea toată ziua, de dimineaţă până seara, semăna cu o cască. Şi doară văzusem limpede, avea părul sur şi parcă veşted, ca la oamenii plictisiţi să trăiască; trebuia să recunosc că briantina era miraculoasă, măcar o dată reclamele din ziar nu însemnau vorbe goale.

Aş fi crezut că nu era cel pe care îl ştiam, ci un frate mai tânăr, dacă n-aş fi recunoscut tatuajul de pe dosul mâinii drepte. Mâna venise sub ochii mei, apucase cleştişorul, şi tăia cu el carcasa langustinei, inelele de pe burtă. Pe urmă n-a mai fost nicio greutate s-o dau la o parte, să dezvelesc carnea şi să-i simt gustul.

Nu oricine va înţelege ce a însemnat pentru mine gestul lui Panainte; a fost unul din acele momente importante în viaţa unui om, care chiar dacă par fără nicio semnificaţie şi se uită a doua zi, marchează o răscruce, poate începutul unui alt destin. Stridiile, deşi fuseseră pentru mine o surpriză mult mai mare, nu-mi dăduseră aceeaşi revelaţie ca langustina, a cărei savoare unică şi inimaginabilă creştea din ea însăşi, înghiţitură după înghiţitură, amplificată de suferinţa trăită mai înainte, când nu bănuiam ce se ascunde sub carcasa oţeloasă, înroşită parcă la flacără, putând să-mi ardă degetele. Atunci am simţit că descoperisem un adevăr al vieţii; şi chiar dacă nu puteam încă să-l

formulez limpede, rămânea în conştiinţa mea, ca una din principalele idei directoare, că nicio plăcere şi nicio bucurie din câte ne sunt destinate nu stau la îndemână, se ascund, nu putem ajunge la ele şi le pierdem, dacă nu ştim să desfacem carcasa lor de protecţie. Nu-i nicio legătură între această idee şi tatuajul lui Panainte, dar ori de câte ori mi-o amintesc, mă gândesc fără voia mea la un trifoi cu patru foi, care aduce noroc cui îl găseşte.

Solicitudinea lui Panainte mi-a mişcat sufletul, mi-a fost foarte drag din seara aceea. Îmi părea rău că un om atât de bun avea o nevastă otrăvită, ca o viperă bolnavă de ciumă, şi un monstru de fată, o pedeapsă, în ciuda frumuseţii ei care mi-a îngheţat inima când am văzut-o. Panainte m-a invitat la masa de prânz a doua zi. În zilele următoare, m-au invitat pe rând cei trei fraţi ai lui şi cele trei surori, iar de atunci a devenit regulă să merg la fiecare din ei pe rând în câte o zi a săptămânii, totdeauna aceeaşi; aşa am cunoscut o bună parte a familiei, nu chiar pe toată căci avea multe ramificaţii, pornind de la fii şi fiice, continuând cu nurorile şi cu ginerii, cu nepoţii şi nepoatele; deşi AMarisa avea grija tuturora, nu putea să-i ţină minte pe toţi şi numai o mică parte din ei veneau la masa de seară, cu rândul, când le trimitea invitaţie, tipărită, cu monograma ei la mijloc. În schimb, avea un catalog cu toţi membrii familiei şi un album cu fotografiile lor, în total aproape vreo două sute.

Amândouă, şi albumul şi catalogul sunt astăzi în stăpânirea mea, n-au interesat pe nimeni după dispariţia AMarisei, mi le-a dat Mustafiţă, rămas să aibă grijă de casă. Am crezut că era un noroc pentru mine, când le-am răsfoit prima oară mi s-a părut că

istoria familiei se povestea singură, îmi rămânea doar să triez personajele, să le elimin pe cele neinteresante; acum văd că nu-i uşor, mă tem că aş putea să fac o alegere proastă, mă tot întorc în urmă, şterg, adaug, iar timpul trece şi în mine este mereu o nemulţumire. Degeaba mă bucurasem crezând că aveam în faţă o carte ca şi scrisă, îmi dau seama că am picat într-o capcană, sunt victima acelor nenumărate personaje, dator să le port pe umeri şi neputând să mă scutur de ele decât născocind câte un destin pentru fiecare.

7

Fusese vorba ca după masa de seară să mergem la circ, AMarisa îşi invitase nepoţii, erau mulţi, umpleau amândouă docarele care aşteptau cu caii înhămaţi şi cu vizitii pe capră; sigur că n-ar fi putut să-i invite pe toţi la masă, n-ar fi fost loc.

Era de asemeni pregătită şi trăsura, trasă în faţa scării. Aşteptam cu nerăbdare spectacolul, soarta era atât de bună cu mine că mă miram ce merite aveam să mă răsplătească atât de mărinimos, ducându-mă din bucurie în bucurie. Dar mai mult decât circul aşteptam s-o văd pe AMarisa exultând, bătând din palme, strigând, gesticulând, sărind de pe scaun neobosită, captivată şi fericită.

Pe mine circul nu mă entuziasma ca pe ea, îmi plăcea, săream şi eu de pe scaun, clovnii mă făceau să râd în hohote, dansatoarele pe sârmă îmi dădeau bătăi de inimă, urmăream încremenit acrobaţiile primejdioase, dar nu eram cu toate gândurile acolo, o parte din ele hoinăreau pe afară, în unele clipe mă luau şi pe mine după ele, mă trezeam amorţit pe scaun fără să văd ce se petrece în faţă, deşi stăteam cu ochii mari, cu privirea înfrigurată.

Însă AMarisa s-a răzgândit în ultima clipă, pe nepoţi i-a trimis la circ cu părinţii, nu putea să-i dezamăgească, ar fi fost multă jale, a avut grijă să nu le lipsească pungile cu alune, bomboanele şi cofeturile obişnuite. Iar ea, aşezată în fundul sofalei, m-a poftit să stau la picioarele ei, pe o pernă brodată şi să-i povestesc cum fusese sub apă.

Fireşte, Alex nu putea să lipsească, stătea lângă ea pe sofa, ca să mă vadă din faţă. AMarisa îl oprise şi pe Panainte, ca unul care avusese un rol important, lui se datora totul, la urma urmelor; fără el n-aş fi îmbrăcat costumul de scafandru. Nu s-a aşezat, dar nu din umilinţă, era un om făcut să stea în picioare, aşa îşi găsea starea lui cea mai bună; a stat lângă mine, nemişcat tot timpul, n-a băut cafea, n-a băut nici măcar un pahar cu apă, i-a făcut semn slujnicii să-l lase în pace. O lampă cu abajurul roz pusă alături pe o măsuţă orientală îi lumina mâna dreaptă, cu tatuajul; fusese o masă de fumător, se mai vedea în mijloc o adâncitură, ca o străchioară, căptuşită cu alamă, locul unde se punea narghileaua. De câte ori ochii îmi cădeau pe mâna lui Panainte şi vedeam trifoiul cu patru foi, simţeam în gură gustul langustinei, care fusese pentru mine mult mai mult decât o simplă iniţiere gastronomică.

AMarisa a vrut să ştie totul, ce am simţit clipă de clipă, după ce am intrat în costumul de scafandru. Dacă era rece şi mi-a făcut frică, de ce am mers înainte? Nu i-a fost de ajuns că am ridicat din umeri şi m-am uitat cu o mirare stupidă la tatuajul lui Panainte de parcă îl vedeam prima oară; poate voiam să-i distrag atenţia, să-i îndrept gândurile în altă parte; sau poate trifoiul cu patru foi devenise o obsesie. Nici vorbă să-i distrag atenţia, a rămas aţintită asupra acelei clipe nelămurite, până ce, smulgându-mi vorbă după vorbă, a fost satisfăcută. Nu mai ţin minte la ce explicaţie ajunsesem şi nici nu vreau să trăiesc din nou întâmplarea, ca să refac nişte gânduri uitate de atâta vreme. Altceva am vrut să spun, despre darul AMarisei de a-mi trezi raţiunea şi-a o conduce în căutarea unui adevăr

ascuns într-un colţ întunecat al minţii, unde deodată s-a făcut lumină şi în acest fel am ştiut limpede ce se întâmplase cu mine. Să fi avut totdeauna un sfetnic la fel de insistent ca ea şi cu aceeaşi putere de a pătrunde în gânduri, un mentor transpus într-un alter ego, ca să nu mă lase niciodată singur, să-mi aparţină trupeşte ca un al doilea creier, viaţa mea ar fi avut mai multă lumină, drumurile m-ar fi dus mult mai sus şi probabil niciuna din intenţiile mele, astăzi părăsite, n-ar fi rămas nerealizată.

Nu ştiu ce instrucţiune avea AMarisa, ce citise în afara cărţilor de aventuri şi a romanelor poliţiste. Poate n-avea decât încă un har, pe lângă acela de a tămădui suferinţele omului şi de a-i putea şti întreg viitorul. Felul cum a condus povestirea mea, atunci, seara, ar fi fost o mare lecţie pentru Alex, dacă ar fi înţeles-o până la capăt.

Ceea ce încerc să descriu astăzi este o reconstituire a ceea ce i-am povestit AMarisei şi s-a datorat puterii ei de a-mi mobiliza spiritul. Ştiu însă că n-am să mai ajung la fel de departe, chiar dacă voi fi învăţat lecţia mai bine decât Alex; fiindcă AMarisa e moartă şi lumina ei îmi lipseşte.

Coborârea sub apă n-a fost o feerie şi nici un miracol. Până ce am izbutit să suprapun peste realitate un decor imaginar, adus din visele mele, impresiile directe mi s-au părut mai degrabă hâde şi repugnante. Frica dispăruse cu totul şi îi luase locul, din păcate, o indiferenţă deplină pentru gestul meu şi pentru urmările lui în viaţă. Aveam conştiinţa participării mele la o faptă cum nu mai făcusem şi prea puţini oameni aveau prilejul s-o facă, dar nu socoteam că ar fi fost un privilegiu al soartei, nici că aş fi avut vreun merit. Respiram fără

dificultate, dispăruse şi teama că furtunul de aer ar putea să plesnească. Războiul se terminase de şapte ani, încă nu se prevestea altul, aşa că nu mi-a venit în minte o astfel de primejdie care m-ar fi umplut de groază şi pe care o simt abia acum, când am trecut prin experienţa unui al doilea război şi am suferit zeci de bombardamente. Abia acum mă îngrozesc, la gândul unui atac de aviaţie în vreme ce mă aflam sub apa amorfă, netulburată nici de valuri, nici de urletul bombardierelor; cei doi oameni de la pompă ar fi luat-o la fugă să se adăpostească. Dar oare ar fi fugit şi Alex şi Panainte, lăsându-mă fără aer? Fizic nu simţeam decât apăsarea apei care îmi lipea costumul de trup, aşa părea şi mai rece; era mult prea mare pentru mine, mi-ar fi împiedicat mişcările, dacă ar fi trebuit să fac vreo treabă. Stăteam suspendat şi imobil, cizmele făceau corp comun cu costumul, aveam tălpi grele de plumb şi mă trăgeau la fund, lin, nu mai repede decât îngăduia frânghia pe care cei de sus o slăbeau palmă cu palmă. Nu se vedea prea departe, parcă mă adânceam într-o ceaţă albastră şi cenuşie, până ce, întorcând capul am văzut o umbră gigantică, un monstru marin plutea deasupra mea şi cu toate că stătea nemişcat mi-a dat o clipă de groază, mi se părea că mă pândeşte, aşteptând clipa când să mă înşface. Am spus clipă şi clipă rămâne, m-am lămurit în a doua secundă, când mi-am dat seama ca era vaporul în pupa căruia mă scufundasem.

Nu ştiu de ce nu mă gândisem niciodată cum se vede partea unui vapor adâncită în apă. Forma lui geometrică o cunoşteam, văzusem destule vapoare de jucărie şi ele nu puteau să fie altfel decât cele adevărate.

Când formele atât de frumoase dispar, nu încap în privire, le ia locul o masă amorfă, ameninţătoare, gata să te strivească, fie numai cu umbra ei neagră, să-ţi închidă drumul spre suprafaţă, acoperind pentru totdeauna lumina soarelui. Dacă nu-mi mai era frică, rămăsesem în schimb cu o repulsie, carena vaporului, ruginită, plină de cochilii scârboase părea vâscoasă, peşti cu botul turtit stăteau înfipţi în ea, îşi sugeau hrana, se împingeau înainte zvâcnind din coadă şi din tot trupul, păreau hămesiţi, ar fi ros şi fierul, fără să se sature. Ajunsesem la fund, pe nisip, la unsprezece metri sub apă. Însă nici nisipul nu putea să-mi placă, părea la fel de vâscos ca vaporul şi era semănat cu obiecte terestre, mizerabile, ca un maidan de gunoaie. Ştiam că a doua oară n-am să mai îmbrac costumul de scafandru, nici n-aş mai fi dorit, nici ocazia nu avea cum să se repete. Atunci, renunţând la sentimente, care nu puteau să se nască fiindcă nimic nu mă captiva, nu-mi dădea nici măcar o emoţie, m-am hotărât să culeg în schimb informaţii cât mai complete, să nu-mi scape nimic din ce putea să se vadă, ca să ştiu totul.

Drept la picioarele mele era maşina de cusut, nu se împotmolise, am ridicat-o să văd dacă aveam putere s-o duc sus, apoi am lăsat-o la loc, ca s-o iau la urmă, doar nu era să umblu cu ea în braţe. La doi paşi am dat de o bicicletă, pe jumătate îngropată în nisip, ruginită şi plină de mâzgă. Cauciucurile erau zdrenţuite şi n-aş fi înţeles de ce, apa n-avea ce să le facă, dacă n-aş fi văzut cum ciuguleau din ele peştii, acelaşi neam nesătul de pe carena vaporului; nu-i cunoşteam, semănau cu guvizii, în locul botului parcă aveau un rât, mai mare decât tot capul.

Cauciucul nu putea să se digere; nu era o hrană şi nici n-avea de ce să le placă, trăgeau de el şi-l zdrenţuiau, înghiţindu-l, numai de proşti şi de lacomi. Pe când îi priveam scârbit, socotind că ar fi inutil să-i pun pe goană, s-ar fi întors în clipele următoare, am văzut apropiindu-se prin apă un nor cenuşiu, plin de sclipiri argintii, ceva care părea să capteze lumina soarelui, atrăgând-o, făcând-o să răzbată prin apa opacă. Norul venea spre mine, avea să mă acopere, m-am aplecat instinctiv, mi-am amintit de cărăbuşii care veniseră tot aşa şi mă împresuraseră într-o seară din prima copilărie.

Chiar şi cel mai scurt cuvânt din câte voi folosi în această descriere mi-ar lua mai mult timp să-l pun pe hârtie decât cel scurs până m-am pomenit în mijlocul norului, fără să-mi dau seama ce putea să fie; o ploaie de săgeţi argintate, cărora mai înainte le văzusem numai sclipirea, imaterială, au trecut pe lângă mine şi abia când una zăpăcită nu mai puţin decât mine s-a izbit în vizor mi-am dat seama că era un cârd de aterine; le fugărea ceva din urmă, altfel m-ar fi ocolit, era firesc să le fie frică de un scafandru. O pereche de labani veneau după ele, cu gurile căscate şi, una după alta, le înghiţeau pe cele din coada cârdului, într-un ritm la fel de rapid ca un pârâit de mitralieră.

— Îţi plac aterinele prăjite? mă întrebă AMarisa.

Nu mâncasem niciodată aterine, prima oară le văzusem abia în ziua aceea; venind cu şalupa trecusem pe lângă un chei tocmai când pescarii ridicau plasele; erau atât de pline, că aterinele săreau înapoi în apă, doar dintr-o zvâcnitură; câteva nimeriseră în şalupă, aşa putusem să le văd de aproape. Dar de mâncat nu mâncasem, ceea ce n-

am avut nici acum curajul să-i mărturisesc AMarisei. Pe urmă m-a întrebat de laban şi atunci mi s-a părut prea de tot să mint fără întrerupere, mi-am luat inima în dinţi, i-am mărturisit că nu ştiam ce gust are.

— Panainte, spuse AMarisa, mâine să-mi trimiţi doi labani proaspeţi!

Putea să fie tocmai perechea care fugărise aterinele, ca istoria să se rotunjească. Oricum, chiar dacă probabilitatea rămânea prea mică, eu aşa mi-am închipuit a doua zi, la masa de seară, când am mâncat labanul; mi-a plăcut, era gătit bine, cu un sos de arpagic şi capere, dar nu se compara cu langustina.

Alţi peşti n-am mai văzut sub apă, în afară de cei care se hrăneau cu mâzga de pe carena vaporului; poate erau şi alţii mai departe, nu s-au apropiat, nu pot spune nimic despre ei. Trecuseră numai câteva minute de când mă scufundasem, puteam să mai stau, cât timp nu mă trăgeau cu frânghia. Am făcut câţiva paşi, mi-am târât anevoie picioarele îngreuiate de plumb, am ajuns până la cârma vaporului, voiam s-o ating cu mâna. Era de vreo patru ori mai înaltă ca mine, să se fi mişcat tocmai atunci mă trântea pe spate şi poate rămâneam acolo. Totuşi nu-mi era fiică, mă gândeam că nu s-o găsi tocmai acum cineva să se joace învârtind roata cârmii.

Am mai făcut un pas, să pun mâna şi pe elice. Avea patru pale în cruce, de două ori mai mari decât mine, şi iar m-am gândit ce-ar fi să pornească deodată; m-ar fi tăiat bucăţele. Spre deosebire de cârmă, plină şi ea de cochilii şi năpădită de peşti care ciuguleau atât de lacomi că nici măcar nu se

fereau de mine, elicea era curată, netedă, cred că în soare putea să sclipească. Scafandrii or spune altfel, n-am să-i contrazic, eu mi-am închipuit că datorită rotirii ei destul de rapide şi de îndelungate, pe elice nu prinde mâzga şi nu se lipesc nici cochiliile, de aceea nu o împresoară nici peştii, n-au ce suge, se duc în altă parte. Aş mai fi făcut încă un pas, tocmai atunci însă a început să curgă apă murdară, dintr-o ţeavă aflată aproape, în carena vaporului, şi atunci mi s-a făcut greaţă.

Întorcându-mă, mi-am îndreptat atenţia spre obiectele de pe fundul mării, altceva nu mai aveam ce să văd, terminasem cu toate, informaţia mea era foarte săracă; dar nimeni nu va găsi mai multe decât mine. Zăceau în jur toate acele obiecte din viaţa omului care nu putrezesc şi nu pot să plutească: tot ce omul aruncă sau pierde. Bidoane strâmbe şi găurite, aruncate. Bidoane întregi, cuprinzând poate untdelemn de măsline, căci goale şi fără găuri n-ar putea să se scufunde: pierdute, scăpate din macarale. Din cele înşirate în continuare se va înţelege, după regula de mai sus, ce era aruncat şi ce pierdut, pagubă pentru oameni: cratiţe întregi, cratiţe desfundate; un joagăr plesnit la mijloc; o gheată, un pantof, o cizmă, strânse caraghios unele în altele; cutii de conserve goale şi pline; sticle, borcane; o piuliţă, o pilă cu mânerul de lemn putrezit… înţeleg că era plictisitor să le spun pe toate, nu mă mir că AMarisa interveni cu un gest de nerăbdare:

— Lasă-le pe astea; altceva ce-ai văzut?

Nu văzusem decât aceleaşi lucruri, obiecte pierdute sau aruncate, probabil ca în toate porturile din lume unde se adună vapoarele. Mă învârtisem

pe o arie de cinci metri şi privirea ajunsese poate la încă alţi zece; dincolo era întuneric, un necunoscut acoperit de apa opacă. Altceva ar fi fost dacă nu mă ţineau legat frânghia şi furtunul de aer. Să nu fi avut nevoie de ele, să mă fi eliberat, să fi pornit de capul meu şi să fi cutreierat portul, până la ultima dană, aş fi ajuns la far unde se deschidea marea liberă. Dar acest gând nu-mi venise pe când mă aflam sub apă, cu casca în cap şi în picioare cu cizmele grele ca plumbul; atunci mă mulţumisem cu ceea ce se vedea în preajmă şi nici măcar nu mă gândisem ce putea fi mai departe. Abia acum, vorbele AMarisei îmi treziseră în minte sentimentul de neputinţă şi neîmplinire. Faţa ei, întrebătoare şi nemulţumită m-a făcut să mă gândesc la alt mijloc de a umbla pe sub apă, fără îngrădire, să nu mă lege nimic de oamenii rămaşi deasupra. Aşa mi-am imaginat un instrument care să-mi dea autonomie deplină, aerul să nu fie trimis de sus, cu pompa, ci să-l am asupra mea, comprimat în bidoane cu pereţi groşi, să încapă mult, să-mi ajungă ore şi ore. Şi fiindcă simţeam ce grele erau cizmele, că abia puteam să-mi târăsc paşii, mi-am închipuit şi o îmbrăcăminte uşoară, care să dea omului ceva din însuşirile vietăţilor subacvatice. Apoi, fiindcă omul este mai presus de orice altă vietate, mi s-a dus gândul la un mijloc de propulsie potrivit cu realizările lui din deceniile moderne, motocicleta, automobilul şi avionul, am luat de la ele forţa motorului şi am folosit-o pentru a merge pe sub apă repede şi fără oboseală.

Au trecut zeci de ani până să văd toate acestea la cinematograf, scafandrul autonom, torpila tractoare întocmai cum mi le imaginasem, incitat de stăruinţa

AMarisei, care voia să afle de la mine mai multe decât era cu putinţă să fi văzut, eu sau oricine altul. Atunci era însă numai un vis, realitatea rămâneau frânghia şi furtunul de aer; abia povestind şi văzându-mi neputinţa mi-am dat seama că ele însemnau o oprelişte, îmi luau libertatea, le-am simţit totdeauna pe urmă, în viaţa mea printre oameni; mereu mi-a atârnat plumb de picioare şi n-am putut merge până unde aveam nevoie, fiindcă mă ţineau furtunul şi frânghia.

Alex ceru îngăduinţa AMarisei să-şi spună părerea.

— Interesant, în ce-ai văzut, mi se par încălţările, pantofii, ghetele, cizmele, strânse grămadă. Nu ştiu, nici nu vreau să ştiu cum de se adunaseră toate acolo, şi ce ar fi putut ele să însemne. Însă eu, unul, ca să ajung la o impresie mai puternică, să fac din imaginea aceea un loc de pornire spre o anumită direcţie, fie ea absurdă şi imposibilă, aş fi vrut să fie mai multe.

Vorbele lui m-au electrizat, mi-au scăpărat ochii.

— Sigur că da, ai dreptate!

Nu mi-a fost greu să le înşir, le aveam în minte, fusese nevoie numai de un îndemn, să vină cineva cu ideea. Aşa că le-am descris, ca şi cum le-aş fi văzut aievea: bocanci cu ţinte, bocanci de ski, ghete de patinaj, sandale romane, papuci de casă, pâslari îngreuiaţi de apă, pantofi de balerină, pantofi de bal, cu barete aurite, care îşi păstrau întreg luciul, încă o cizmă, de cavalerie, cu rozetă şi pinten, saboţi, mocasini, opinci cu nojiţele roase de peşti... Iar în vârful tuturor acestora, strălucea condurul de argint al Cenuşăresei. Dacă Alex avea nevoie de ele, i le-am spus pe toate, şi încă altele, să nu rămână

nicio lipsă, aşa că nu trebuie să mă completeze nimeni. Abia după ce am terminat mi-a venit gândul că obiectele acestea adunate în chip atât de straniu aveau o semnificaţie, ascunsă în subconştientul meu, la fel poate ca în subconştientul lui Alex, simbolizau mişcarea omului în lume, de la începuturile istoriei până astăzi. Şi dacă se aflau în apa unui port, ele, făcute să meargă pe drumuri terestre, simbolul rămânea acelaşi, porturile fiind primele între locurile de pornire.

AMarisa însă tot nu era mulţumită, şi-mi părea rău că o dezamăgisem, pierduse şi circul unde s-ar fi distrat mult mai bine.

— Şi cum, mă întrebă, aproape certându-mă, caseta cu bijuterii n-ai văzut-o?

M-am uitat obidit în ochii ei, era inutil, nu puteam să-i citesc gândurile; mi-am ridicat privirea la semnul ei făcut pe frunte cu lac roşu de unghii şi aşa mi s-a aprins o scânteie în minte.

— Ba da, am răspuns, dar n-am deschis-o. Şi oricum n-aş fi putut s-o iau cu mine, fiindcă aveam maşina de cusut în braţe.

— Dar scheletul? insistă ea. Nu se poate să nu fi fost un schelet cu cuţitul între coaste!

Întrebarea se datora romanelor ei poliţiste. Abia peste câţiva ani am văzut un schelet omenesc, pe fundul unui lac cu apa albastră. Dar degeaba i-aş fi scris AMarisei, dându-i de veste, aş fi dezamăgit-o iarăşi, scheletul era al unui om mort de moarte bună, se cunoştea după poziţia lui împăcată; şi-apoi n-avea un cuţit între coaste.

8

După ce AMarisa ne-a dat drumul şi s-a dus în camerele ei, Alex a plecat în oraş, cu Panainte.

— Nu mergi cu noi? m-a întrebat, pe terasă. Eşti obosit, cred că ţi-ar prinde bine.

Se uita pe furiş la cariatidele cu sânii goi, îşi zgâia ochii, îi dogorea obrazul.

Am înţeles unde se ducea, i se citea pe faţă; cariatidele erau un obiect de inspiraţie, nu-i dădeau pace. Nu m-am dus, nu-mi trecuse frica de casa cu fete. Oare Panainte se ducea şi el tot acolo? Nu m-ar fi mirat, avea o privire în mod vădit vinovată, şi-apoi îl văzusem răsuflând uşurat o clipă mai înainte, când refuzasem invitaţia lui Alex; dacă de acesta nu se ferea — cu toată diferenţa de vârstă se purtau camaradereşte unul cu altul — de mine ar fi putut să se ruşineze.

Era încă devreme, docarele nu se întorseseră, circul se termina poate într-o oră. Cum rămăsesem singur mi-am luat inima în dinţi să mă duc în camera lui Alex. N-aş fi avut dreptul dacă el nu mă invitase; dar eram curios şi nu m-am luptat cu ispita. Sus se ajungea tot pe o scară de lemn, în spirală, care înconjura unul din turnuleţe; am urcat cu lampa în mână. Camera lui, nu mult mai spaţioasă decât a mea, cu vederea în două direcţii, spre plajă şi spre port, răspundea, printr-o arcadă, în interiorul turnului mare, creând o nişă circulară, fără ferestre, unde îşi avea Alex masa de lucru; locul era mai retras şi mai liniştit, zgomotele casei nu

ajungeau până acolo; şi apoi el nu putea să se concentreze la lumina zilei, aprindea lampa şi trăgea draperia peste arcadă; aşa pierdea şi noţiunea timpului, şi a locului, rămânea numai cu personajele sale; eu aveam să fiu unul din ele. Nu ştiu dacă mi-ar fi interzis să-i frunzăresc caietul de lucru; de oferit nu mi-l oferise, aşa că, deschizându-l, nu eram în dreptul meu, trebuia să-l pun la loc întocmai cum îl găsisem, să nu las urme. Întâmplarea a făcut să cad de la început pe o însemnare făcută de curând, cerneala era de un albastru pal, încă nu se înnegrise şi de la primele cuvinte mi-am dat seama că mă privea pe mine: „La impresiile subiectului, când trenul mixt ajunge în gară, duhoarea vagonului, înghesuiala, strigătele, trebuie adăugat mugetul vitelor”.

Am rămas perplex, nu înţelegeam de unde scosese Alex vitele şi mai ales ce nevoie avea de ele. Mi-am rememorat venirea mea în gară, ţineam minte tot ce trăisem şi chiar cuvintele folosite ca să-i povestesc întâmplarea. Dacă voisem să exprim impresia tristă pe care o făcea acel tren mizerabil, ca să creez un contrast mult mai puternic cu atmosfera proaspătă şi pură a mării, apoi mugetul vitelor imaginat de Alex putea să ducă atmosfera până la prăpădenie, cu condiţia să aleagă bine cuvintele şi să pună pe hârtie întregul lor sens, să nu se piardă nici cea mai mică nuanţă, dimpotrivă, să o accentueze, în aşa fel ca el, primul, să audă vitele mugind, în toate colţurile odăii.

Însemnarea aceasta, împreună cu intervenţia lui privitoare la încălţămintea de pe fundul apei au făcut ca interesul meu pentru el să crească, mi-am dat seama că pe lângă o minte mobilă, imaginativă,

avea darul să meargă cu gândul sub faţa lucrurilor; mi-am propus să îl privesc cu mai multă luare-aminte şi de atunci situaţia mea de subiect nu mi s-a mai părut stânjenitoare; e adevărat că ea mă punea faţă de el într-o situaţie dependentă, oarecum subalternă, dar nu mai putea fi un motiv de umilinţă, aşa cum simţisem uneori până în seara aceea; a fi subiectul cuiva care mergea cu un pas înaintea mea, ducându-mi gândurile mai departe decât puteam să le duc singur, îmi dădea un sentiment de satisfacţie şi chiar de mândrie.

Nu era timp să citesc caietul pagină cu pagină, l-am frunzărit până ce am dat de un titlu, Moartea Prinţesei, care mi-a atras atenţia şi apoi m-a tulburat destul de puternic, ca să nu mă liniştesc multă vreme. Sigur că un asemenea titlu nu era decât o banalitate, aş fi trecut peste el fără să-i dau importanţă, dacă nu m-aş fi gândit că Prinţesa putea să fie fiinţa căreia îi aparţinuse camera mea şi despre care Alex îmi vorbise numai în treacăt. Dar chiar aşa, necunoscută, ea îmi venea în minte adesea şi mai ales serile, când rămâneam singur între pereţii unde simţeam prezenţa ei, obsedantă deşi nedefinită. Răscolisem toate rafturile şi sertarele, căutasem prin toate ungherele camerei să găsesc o urmă rămasă de la ea, mă gândisem chiar la o fotografie, dar nu găsisem nimic, nici măcar un căpeţel de aţă despre care să pot presupune că-i aparţinuse şi în jurul căruia aş fi putut să construiesc o imagine. Nu priveam cu indiferenţă niciun obiect din cameră, le atingeam cu pietate, gândindu-mă că mâinile mele se întâlneau cu ale ei, în două timpuri puse unul lângă altul, oricât ar fi fost de distanţate. Iar când mă urcam în pat seara şi

îmi lăsam capul pe pernă, o evocam în trecutul ei, o vedeam făcând aceleaşi gesturi ca mine, acoperindu-se cu plapuma uşoară, suflând în lampa de pe noptieră, închizând ochii şi suspinând mulţumită. Şi iarăşi, timpurile se contopeau, fără voia mea, nu-mi puteam stăpâni gândul, şi atunci mi-o închipuiam lângă mine, curată şi cuminte ca îngerii de pe tăblia patului. Nu ştiam cum să mă fac mai mic, să nu mă simtă, mi se părea că ar fi o oroare, o blasfemie să-i rănesc pudoarea, îmi ţineam respiraţia şi-o auzeam numai pe a ei, atât de uşoară cum numai florile pot să respire.

Tăbliile patului, de lac negru cu intarsii subţiri de alamă pe margini, aveau câte un medalion, auriu în mijloc, şi două mai mici în colţuri, cu îngeri pictaţi în culori delicate, cu obrazul roz, de fată, cu pomeţii împurpuraţi, cu ochii negri şi cu părul ca aurul, cel din mijloc, cei din margini cu păr negru şi ochi albaştri. Dar expresia lor era diferită, altminteri semănau întocmai unul cu altul, şi eu îi contopeam pe toţi într-o singură imagine care, după ce am citit descrierea lui Alex, am ajuns să cred că o reprezenta pe Prinţesa dispărută; mai rămânea să-i aleg părul între brun şi blond, şi ochii, între negru şi albastru. De altfel, cuvintele folosite ca să înfăţişez aceşti îngeri sunt luate din caietul lui, nu pot ascunde.

Nu era o povestire, ci abia nişte schiţe, însemnări strânse în trei paragrafe subintitulate: „portretul Prinţesei”, „caracterul”, „drama”. Iar la sfârşit, acest adaos; „Nu trebuie să scriu înainte de moartea AMarisei.”

M-am dus în camera mea şi am stat mult timp la fereastră, privind dâra argintie întinsă de lună de-a

curmezişul mării, şi alunecând în gând până la orizontul întunecat de umbre ca de nori negri. Luna răsărise mai târziu; era mai mică şi dâra ei pe apă mai îngustă, dar parcă mai vie, sclipind mai puternic. Am auzit docarele intrând în curte, îi lăsase pe nepoţi la casele lor, acum vizitiii deshămau caii. Curând s-a întors şi Alex, i-am auzit paşii pe scară şi chiar dacă nu i-aş fi auzit, căci se descălţase şi păşea uşor să nu-l simtă AMarisa, aş fi văzut cum se aprindea lumina la fereastra lui, proiectându-se pe terasă. Ştiam de unde venea, din Strada Căruţei Stricate, mi-am amintit casa unde voise să mă ducă şi pe mine, mi s-a aprins obrazul, am simţit din nou mirosul lubric, împresurându-mă atât de puternic că l-am crezut aievea şi m-am îngrozit că pângărea camera Prinţesei. Şi nu-mi explic de ce tocmai în acest moment de ruşine, cum continuam să privesc încordat pe mare, am văzut răsărind din valurile argintate de lună o plăsmuire omenească, venind spre mine; deşi foarte departe, mi-am dat seama că era o fată, după mers, după unduirea trupului, după emanaţia ei feminină, care nu poate fi confundată. Imaginea devenea tot mai clară şi mai precisă, avea rochia albă, atât de scurtă şi străvezie că o lăsa mai mult goală. Ţinea mâna întinsă înainte, ca o chemare. Nu-i desluşeam faţa, din chipul ei vedeam numai părul, dus de vânt într-o parte, altceva n-am văzut nici când a fost mai aproape, n-am văzut niciodată, dar am fost sigur că era fata din casa unde mă dusese Alex, nu putea fi alta, venea din fundul curţii cu mâna întinsă. Cu toată prezenţa ei acolo, nu aparţinea câtuşi de puţin acelui loc plin de păcate, era curată, neatinsă de nimeni, şi nu înţelegeam de ce imaginea ei se

născuse din mirosul fetid al bordelului, care mai adineauri năpădise odaia de la mansardă. Poate de aceea fugisem atunci, speriat că aveam s-o văd cum se murdăreşte, căci acolo nimic nu putea să rămână pur până la urmă.

Ce s-a întâmplat cu mine mai departe nu ştiu, poate că am adormit în genunchi, cu capul pe glaful ferestrei. Spun aşa pentru cei care n-ar vrea să mă creadă, le las această scăpare, dar cred că mai degrabă a fost altfel. Este adevărat că pe la trei dimineaţa, când o lumină vagă părea să se nască la orizont în partea unde răsare soarele iar dâra lunii pe apă abia mai pâlpâia, ruginită, m-am trezit tremurând de frig la fereastră. Cred însă că între timp fusesem pe plajă şi dacă lipseşte orice dovadă, rămâne sentimentul că a fost o trăire reală; altceva nu contează. O trăire indubitabilă dar derivată dintr-un vis ca o ameţeală, când omul, deşi viu şi în mişcare, îşi pierde o parte din cunoştinţă şi o parte din greutate, că ar putea să plutească în aer fără niciun efort fizic, ci numai cu puterea spiritului, o năzuinţă. Nu-mi aduc aminte cum am coborât scările şi cum le-am urcat la înapoiere, pe întuneric, căci lampa o lăsasem în cameră, unde am şi găsit-o, încă arzând, cu flacără mică; în starea aceea de pierdere a greutăţii, poate mi-am dat drumul direct pe terasă, iar la întoarcere, am ajuns la fereastră dintr-o săritură. Iată însă ceva care n-ar fi meritat atâtea cuvinte, trebuie ţinut seama doar că m-am dus pe malul mării, în locul unde fusesem în prima zi, când m-am întâlnit cu Alex. Acolo, o zi mai târziu puteam să-mi pierd viaţa, din nesocotinţă, să mă arunc în valurile care m-ar fi zdrobit de dig în următoarele clipe; fiindcă am şovăit cât una singură

din acele clipe funeste, trăiesc şi astăzi, dar locul şi momentul acela au rămas pentru mine o gravă răscruce, mă urmăreşte încă şi n-am s-o uit niciodată. Nu-i de mirare că ajunsesem iarăşi acolo, aveam să ajung de multe ori, fie numai cu gândul, era o chemare şi simt că ea îşi va păstra puterea asupra mea până voi închide ochii, regăsindu-mi, în sfârşit, soarta amânată atâta vreme.

Fata continua să înainteze pe dâra lunii, cu mâna întinsă, îi vedeam mişcarea picioarelor şi nu ştiu de ce se apropia anevoie, mergea dar poate valurile o împingeau înapoi, a trecut un timp îndelungat până să se apropie, o recunoşteam tot mai limpede deşi tot nu-i vedeam faţa. Mă stăpânea gândul ascuns că nu era străină de soarta mea, de aceea venisem s-o întâmpin, dar nu ştiam dacă avea rolul să mă piardă sau să mă salveze. Nu-mi închipuiam ce are să fie mai departe, cele două alternative mi se păreau egale, nu mă temeam de ea în niciuna din ipostazele ei, aş fi vrut să ne plimbăm pe malul mării, fără s-o ating şi fără să-i spun o vorbă. Stăteam ghemuit pe nisip, îi simţeam răceala, reală, altfel nu mi-ar fi rămas întipărită atât de puternic în fiece părticică a pielei. Când mai avea de trecut vreo zece valuri, m-am ridicat în picioare şi am aşteptat-o, atât de încordat că mă dureau toţi muşchii trupului. Acum vedeam că obrazul ei era doar o pată albă, sperasem că odată aproape îşi va căpăta trăsăturile. M-am speriat ca de o nefiinţă; dacă ştiam ce sunt eu şi cărei lumi aparţin, m-a cuprins teama că ea putea să fie o nălucă. Dar când n-a mai fost niciun val în faţă şi a pus piciorul pe plajă, la doi sau trei paşi de mine, obrazul ei s-a colorat dintr-odată şi am recunoscut chipul îngerului cu părul negru şi cu

ochii albaştri de pe tăblia patului; îndată am înţeles că era Prinţesa şi nu fata din Strada Căruţei Stricate. Asemănarea lor se datora numai închipuirii mele. M-a salutat cu mâna până atunci întinsă, a dus-o la tâmplă şi mi-a spus: „Eu sunt!” Doar atât, pe urmă s-a întors şi a pornit înapoi, pe dâra lunii, dar n-a apucat să treacă decât peste primele valuri şi s-a prefăcut într-o flacără, ardea ca o torţă, încerca să se apere cu mâinile; zadarnic a ars toată şi cenuşa a luat-o marea.

Când m-am întors în cameră şi am început să-mi regăsesc raţiunea mi-am amintit de unde venea această imagine, din caietul lui Alex, nu era o închipuire a mea, Prinţesa murise în flăcări, patul luase foc de la lampă, se mistuise în câteva clipe, îmbibat de gazul care se vărsase, şi ea, paralizată de groază, nu mai putuse să se ridice şi să fugă.

9

Prinţesa era un nume născocit de unele rude, firi cârcotaşe, ca nevasta lui Panainte de pildă, invidioase pe felul cum o răsfăţa AMarisa. La alţii din familie acelaşi nume dovedea o admiraţie sinceră. Dintre toţi, nici cei mai apropiaţi, fraţii şi surorile, nu ştiau limpede dacă era fata AMarisei, care nu fusese măritată niciodată; poate o luase de suflet. Într-un trecut mai îndepărtat AMarisa nu se vedea zilnic cu fraţii şi surorile, deşi încă de la început le purta de grijă tuturor. În acel timp viaţa ei era destul de misterioasă; fraţii şi surorile o spionau, dar fără să afle mare lucru. Ar fi fost semne că în viaţa ei, la tinereţe, existase un bărbat, şi poate nu doar unul, dar nimeni nu putuse să-l vadă; nici să-l ghicească dintre bărbaţii care ar fi putut să placă unei femei trufaşe ca AMarisa. Impresia lor era că AMarisa n-ar fi primit în viaţa ei decât un prinţ de sânge. Astfel fata, dacă era într-adevăr a ei, nu putea să fie decât o prinţesă.

La timpul când Alex îi făcea portretul, Prinţesa avea şaisprezece ani; împlinea optsprezece când murise în flăcări. Îngerul cu părul negru şi ochii albaştri de pe tăblia patului reprezintă chipul ei, nu mai e nevoie să adaug alte cuvinte. Era o adolescentă care atrăgea atenţia mai mult decât orice fată de aceeaşi vârstă, căci se simţea în evoluţia ei o desăvârşire apropiată. Numele, chiar atunci când pornea din invidie, nu putea fi o batjocură; era o mică prinţesă adevărată, înaltă,

suplă, cu mersul gata de a deveni suveran, toate într-o armonie naturală, înnăscută, şi dacă mi-o închipui, aşa cum o descrie Alex, văd în ea moştenirea acelui fel de a se mişca al AMarisei, care ori cât de îngreuiată, rămânea uşoară, gata să zboare, păşind în obezitatea ei graţia unei balerine. Însemnările lui Alex o înfăţişează pe Prinţesă îmbrăcată în griuri deschise, nuanţă pe nuanţă, cu fuste plisate, puţin mai lungi de genunchi, cum se purtau în vremea aceea, la sfârşitul războiului, cam şase-şapte ani înainte de venirea mea acolo. În sus un pulovăr de lână subţire, culoarea perlei, iar peste el o jachetă tricotată, ceva mai închisă. Pălării de pai, vara, cu boruri largi, cu panglică de catifea neagră, ca părul, singura culoare sumbră, care însă nu îngreuia deloc imaginea ei atât de aeriană, şi nu sugera ideea de doliu nici măcar oamenilor cu firea funebră. Mănuşi albe, glacé, de antilopă, după-amiaza; dimineaţa mănuşi ajurate, de aţă. Umbrelă de soare, albă, cu un bor în culoarea pulovărului şi cu mânerul de fildeş. Sandale albe, cu barete, dimineaţa. După-amiaza pantofi gri, de şopârlă, cum nu purtau decât câteva doamne, elegantele. Ciorapi albi, de fetiţă, dar fini, de mătase naturală. Când, un an mai târziu, Prinţesa şi-a pus ciorapi negri la o toaletă atât de pastelată, apariţia ei a fost frapantă, a vorbit tot oraşul. Dar a doua oară nu i-a mai pus, nu fiindcă ar fi cuprins-o sfiala, ci socotea experienţa sfârşită; acum ştia ce efect au contrastele, îi rămânea să le folosească mai târziu, când avea să-i dispară de pe faţă aerul de fetiţă.

Alex nu descrie îmbrăcămintea ei de iarnă, n-a avut nevoie, povestea Prinţesei se va desfăşura verile; înţeleg, nici eu nu pot să mi-o închipui într-

un decor cu zăpadă, s-o văd înfofolită în blănuri, cu căciuliţă, manşon şi botine încheiate cu nasturi, până mai sus de jumătatea gambei; întreaga ei făptură şi-ar fi pierdut caracterul, ar fi devenit alta.

În al doilea capitol, Alex defineşte firea Prinţesei. AMarisa îi spunea Ninia, al doilea n şi i contopite într-o pronunţie dulce, ca în niña din spaniolă, care înseamnă copilă. Poate AMarisa avea strămoşi în Spania, la fel putea să-i aibă în tot bazinul Mediteranei, şi chiar mai departe, în Asia Mică, până în India, aşa cum mi-a sugerat semnul ei roşu din mijlocul frunţii. Mândră fără să arate, mai degrabă demnă şi reţinută, dacă nu-i prea mult să spui aşa despre o adolescentă cu caracterul abia în formare, Prinţesa era bună şi îndatoritoare cu toată lumea, la fel cu animalele oropsite. Avea săracii ei, cărora le ducea daruri, lipsindu-se uneori pe sine, căci nu îndrăznea să-i ceară mereu AMarisei. Greşeala ei, în această manifestare mărinimoasă, era că după un timp îi lăsa în părăsire, fiindcă descoperea alţii, n-o răbda inima să-i ocolească, dar nici nu se putea îngriji de toată lumea. Ar fi fost de aşteptat ca în viitor să-şi împartă la fel dragostea, părăsindu-şi iubiţii ca să iubească pe alţii. Spunând aşa mă bizui pe singura ei trăsătură de caracter dezaprobată de Alex, ceva care avea să fie germenele viitoarei ei nenorociri. Înclinarea precoce de a cocheta cu bărbaţii, nu doar cu băieţii de vârsta ei, adresându-le ochiade şi zâmbete provocatoare; nu semăna deloc cu demnitatea şi reţinerea semnalate la început de Alex. Fata nu înţelegea că felul acesta de a fi era necuviincios şi chiar primejdios, se purta aşa din inconştienţă, sau poate dintr-un viciu nedefinit încă. Niciodată n-a dat

o urmare, oricât de mică gesturilor ei atât de îndrăzneţe şi atât de neechivoce. S-a retras speriată sau indignată în faţa reacţiei fireşti a bărbaţilor, a trezit probabil ura şi dispreţul multora din ei, şi cine ştie la câte drame ar fi dat naştere mai târziu, dacă uşurinţa ei nu i-ar fi provocat moartea în puţină vreme.

Prinţesa şi-a pierdut aerul de fetiţă în primăvara anului când avea să moară în flăcări. După o tuse începută iarna şi neluată în seamă, care s-a transformat în tuberculoză, sângele i-a fugit din obraz, lăsând o paloare rece, ochii, adânciţi în orbite, au căpătat o sclipire stranie, şi pe faţa ei s-a întipărit o tristeţe gravă, calmă, fără nelinişte, pe care şi-o lepăda însă în prezenţa bărbaţilor, zâmbind insinuant, continuând să-i provoace.

Ceaiurile AMarisei şi pasele ei magnetice nu foloseau, boala mergea înainte. Prinţesa se silea s-o ascundă, îşi pudra obrajii şi îşi colora pomeţii în roz de primăvară, ieşea să se plimbe în aceleaşi toalete pastelate, şi, adăpostită de razele soarelui sub umbrela albă, zâmbea ademenitor oricărui bărbat care venea din faţă şi ridica ochii s-o vadă; avea mai mult decât altădată nevoia să simtă că stârnea dorinţele, că nu-şi pierduse puterea de seducţie, că viaţa ei nu era terminată.

Când se convinse că leacurile nu foloseau, AMarisa înţelese că harul ei avea limite şi atunci o prinse plânsul, plânse în hohote, răvăşindu-şi părul şi zgâriindu-şi obrazul, pe sofaua din sufragerie, de faţă cu rudele venite la masa de seară.

— Am făcut totul, cu mai mult suflet ca niciodată, dar n-am nicio putere când e sânge din sângele meu!

Era o mărturisire; nimeni nu tresări, stăteau toţi trişti, cu ochii în farfurie.

AMarisa se pregăti de drum, puse trusoul Niniei în două cufere şi merse cu ea într-un loc de sub munte, unde al patrulea din fraţii ei, Iani Talabă, medicul veterinar, îşi trimitea într-un timp copiii, slabi de piept, să-i întremeze. Acolo, departe de orice oraş, între păduri de brad, cumpărase o bucată de loc, construise cu stipendia AMarisei o cabană cu două camere şi cu dependinţe civilizate. În hotar cu el se afla o stână unde se găsea tot timpul lapte de oaie, caş, urdă şi zer în loc de altă băutură, şi mai mult decât acestea nici nu era nevoie ca un bolnav de piept să se pună pe picioare; după trei veri copiii erau verzi ca pădurea şi tari ca piatra din munte.

Acolo o duse AMarisa pe Ninia, luând cu ea, ca să aibă cine-i purta de grijă, o pereche tânără, soţ şi soţie, oameni de încredere, pe care îi cununase chiar ea şi-i ajutase să-şi facă o gospodărie. Erau amândoi curaţi şi plăcuţi la înfăţişare, dar se întâmplase ca tânăra femeie să fie şi ea slabă de piept, ceea ce nu se văzuse decât la un timp după nuntă, când boala începuse să se agraveze. O chema Ileana, nume potrivit cu făptura ei delicată, şi era coafeză, meserie curată dar nu atât de uşoară pe cât s-ar crede. Stând în picioare opt ore sau zece şi uneori paisprezece, sâmbăta sau în ajunul sărbătorilor, în mirosul de tincturi şi de chimicale, în aerul umed, şi firavă cum era, şi dornică să câştige ca să-şi răsfeţe bărbatul pe care îl iubea cu prea multă patimă, biata femeie se istovea şi nu trebuise mai mult de un an ca să tuşească, şi nu mai mult de încă şase luni, până să scuipe sânge.

Viaţa sub munte, cu stâna alături însemna o salvare pentru ea, odată cu salvarea Niniei, aşa că nu şovăi să meargă, iar bărbatul, care nu o iubea mai puţin, nu şovăi să-şi lase slujba şi s-o însoţească. De altfel, nu avea o slujbă prea bună, manipulator la silozuri, toată ziua în pleava ridicată de ventilatoare; trăgând-o în piept odată cu aerul, poate nu i-ar fi trebuit nici lui prea mult timp până să-l prindă tusea. Îl chema Zamfir, cu numele de familie Ursache, n-avea decât douăzeci şi opt de ani, la fel ca Ileana, făcuse războiul ca voluntar, luase Virtutea Militară, era un om clădit ca voinicii, frumos la faţă, cu părul inele, cu privirea focoasă; plăcea cu uşurinţă femeilor, avea doar un defect de care însă nu ţinea nimeni seama, nasul strâmb de la box, boxul fiind la el o patimă veche, din copilărie, imposibil să se lepede de ea, chiar dacă se însurase. Şi-apoi, mai bine boxul decât beţia, aşa gândea Ileana, deşi o durea sufletul când îl vedea sâmbăta seara venind acasă cu faţa plină de sânge, cu arcada spartă, cu nasul mutat într-o parte, că de mult nu mai avea osul întreg, să-l ţină pe mijlocul feţii. Dar tot mai bine aşa, se gândea tânăra nevastă, decât să meargă după el cu şalul pe umeri, să-l scoată din cârciumă. Şi-apoi, dacă îl spăla de sânge şi îi dădea cămaşă curată, bărbat mai chipeş ca al ei nu putea fi altul pe tot pământul. Sunt multe femei care gândesc la fel despre bărbaţii lor, şi le socotesc fericite.

La cabană au stat toţi trei din mai până în septembrie, a fost o vară caldă şi frumoasă, cu ploi repezi care nu bagă umezeală în casă, căci îndată după ele iese soarele şi bate în ferestre. Şi Ninia şi Ileana se simţeau tot mai înzdrăvenite, dacă veneau

tot aşa trei veri de-a rândul, boala s-ar fi dus fără să lase o urmă. Greu mi-aş închipui o viaţă mai tihnită decât trăiră ele la cabană. Dormeau cu ferestrele deschise şi cu uşile descuiate, fără frică de nimeni, ca în pierduta împărăţie a paradisului. Amândouă odăile dădeau spre partea cea mai luminoasă a cerului, unde soarele ajunge la înălţimea lui cea mai mare, când atinge şi cea mai mare putere. Brazi, să ţină umbră erau doar în spate, pădure, de unde îşi trimiteau respiraţia ozonată, binefăcătoare pentru respiraţia omului. În faţă se întindea, coborând lin spre altă pădure, o pajişte smălţată de flori albe şi galbene, năsturaşi care nu se treceau decât ca să răsară alţii; aşa au ţinut până toamna. De puţ nu era nevoie, un fir de apă izvora chiar în faţa cabanei şi apoi se ducea la vale, şerpuind subţirel prin iarbă şi tăind poiana în două. Ceva mai jos, într-un fel de văioagă, Zamfir săpase pământul şi făcuse un stăvilar în faţa apei, care, oprită începuse să crească şi crescu încetişor, zile de-a rândul până ce dădu peste buza stăvilarului, de unde îşi relua susurul pe vechea ei dâră, printre floricelele albe şi galbene. Dar în urmă rămânea acum un lăculeţ, ca o oglindă în care se vedea cerul albastru, şi unde Ninia putea să se scalde în apa încălzită de soare.

Ileana nu îndrăznise niciodată să se dezbrace, Ninia însă nu se sfia să intre în apă cu totul goală, socotindu-se singură. Ciobanii erau destul de departe, iar Zamfir avea grijă să nu se apropie, stătea pe lângă cabană, sub privirea neliniştită a Ilenei, dar fără voia lui se uita cu coada ochiului, până ce îl cuprinse şi pe el neliniştea. O vedea pe Ninia când ieşea din apă, într-o străfulgerare scurtă, căci pe urmă îşi ferea ochii, dar era de-ajuns

ca imaginea ei să rămână pe retină, să se lumineze în timp ce în jurul lui se făcea întuneric. O vedea aşa şi noaptea, când dormea cu Ileana alături. Ninia era pentru el o zână, nu întrupa deloc o femeie, se ruşina şi îl apuca frica să şi-o închipuie ca pe toate femeile.

Dar Ninia nu mai era o fetiţă, se împlinea cu o armonie venită parcă dintr-un cântec; poate şoldurile nu-i crescuseră prea mult, destul că se subţiase mijlocul, şi mai jos picioarele, mai gemene decât tot ce poate fi geamăn pe lume se alungeau atât de drepte şi de lipite unul de altul, ca ale statuilor din vechime, că niciun om cu mintea întreagă şi cumpănită nu şi le-ar fi putut închipui desfăcute. Iar sânii micuţi, ca doi pumnişori strânşi pe piept, de un roz palid, cu centrul mai aprins, cât să pară fierbinte, semănau cu acele piersici voluptuoase dar nu lipsite de puritate, numite Sânul Venerii, parcă spre a fi învăţătură pentru oamenii fără imaginaţie, care se feresc să apropie între ele lucrurile din natură, chiar dacă seamănă.

Mai uşor îi era lui Zamfir când se ducea la oraş, cu un măgar de la stână, ca să care cumpărăturile. Până la oraş erau zece kilometri, pleca dimineaţa, o dată pe săptămână, şi se întorcea seara; n-avea de cumpărat mare lucru, doar pâine proaspătă, legume şi fructe, încolo cămara era plină de provizii, să ţină toată vara. Le mai aducea ciobanilor mălai şi câte o doctorie, ba pentru ei, ba pentru o oaie bolnavă, iar pentru el lua câte o sticlă de rachiu alb, cum nu obişnuise mai înainte; rachiul alb nu mirosea tare, ca ţuica, nu se simţea de departe. Poate unora le-o plăcea mirosul de ţuică, altora însă le face greaţă; unul dintre aceştia mi-a spus, de curând şi m-am

hotărât să ţin minte, să mai întreb şi pe alţii, că de aceea se bea ţuica din ţoi, ca să-i bagi în gură gâtul îngust şi să nu simţi mirosul. Pe când coniacul, plin de arome subtile, se pune în boluri, recipiente de cristal, anume făcute, largi la bază, ca să mărească suprafaţa de evaporare şi mai înguste la gură, ca emanaţia să fie mai concentrată. Aşa este, am încercat, nu trebuie să întreb pe alţii.

Rachiul îi ajuta lui Zamfir să uite vedenia. Stătea seara în pat lângă Ileana, iar în ochii lui apărea Ninia, născută din întuneric ca o lumină mistuitoare. Întindea mâna, căuta trupul de alături, dar Ileana rar se lăsa înduplecată, se înfrâna plină de teamă, stătea rece şi înţepenită, de parcă ar fi fost făcută din cremene. Oricâtă iubire îi purta bărbatului, la cele mai multe din încercările lui se împotrivea, deşi dorea ea însăşi, fierbinte. „Nu se poate! îi şoptea în ureche. Ne aude domnişoara! Şi nu-i voie; aşteaptă să mă fac bine!” Cu acest preţ, merită să te mai faci bine?

Zamfir sărea din pat, smucindu-se, plin de furie; îşi iubea nevasta, de aceea se supunea în loc s-o strivească, dar se temea că într-o zi locul dragostei s-ar putea să-l ia ura. Cu acest gând înşfăca sticla de rachiu, ieşea pe uşă, se aşeza pe banca de sub fereastră şi stătea aşa, sorbind câte o înghiţitură, până ce îl cuprindea ameţeala şi putea să doarmă; uneori dormea acolo, pe bancă, tremura de frig, îi era frică să se întoarcă lângă nevastă, se gândea că ar putea să înnebunească.

La toată această suferinţă a lui se adăugau ochiadele şi zâmbetul Niniei. Sunt femei, poate mai femei decât altele, care nu pot trăi fără admiraţia bărbaţilor. Aşa mi-a spus una, se plictisea cu

bărbatul, nu mai avea timp pentru ea, cum venea acasă se apuca să dezlege cuvinte încrucişate. Ea nu şi-a căutat altul, deşi avea nevoie şi ar fi avut chiar dreptul; era o femeie castă, în chip organic, nu prin obligaţii şi prin educaţie; trupul ei nu suferea o atingere străină, nici dacă îi lipsea atingerea legitimă. Atunci îşi punea rochia cea mai frumoasă, îşi dădea cu ruj pe gură, îşi farda ochii, şi, frumos pieptănată, cu parfum în păr, pe grumaz, până în despicătura corsajului ieşea să se plimbe pe bulevard, la ora mondenă, legănându-şi şoldurile şi aruncând ochiade bărbaţilor. Mai mult decât atât nu făcea, se bucura să-i simtă că întorc capul şi venea acasă mulţumită.

În izolarea lor, Zamfir era singurul bărbat acolo, şi oricât de puţin ar fi interesat-o el în postura lui masculină, pe care nici n-o sesiza de altfel, nu se gândea, n-o recunoştea, avea totuşi nevoie să ştie că el o vede şi năzuieşte; deşi năzuinţa, în acest caz, era pentru ea o noţiune nedefinită şi inutilă. Pe lângă nuditatea ei, expusă conştient dar fără a şi-o înţelege, Ninia avea şi alte feluri de-a atrage privirile, tot conştient şi cu premeditare: îşi lăsa fusta să i-o ridice vântul, îşi împingea pieptul înainte ca sânii să se deseneze mai bine sub jerseul subţire, sau se apleca să ridice ceva de jos în faţa lui Zamfir, şi sânii să i se vadă de-a dreptul, prin despicătura bluzei; după gest urma o privire îndrăzneaţă, ca o invitaţie, şi un zâmbet, ca o promisiune. Apoi erau atitudinile ei în şezlong, în orele de odihnă medicală, când stătea cu ochii închişi, ştiind că de undeva el o priveşte; şi cu cât simţea privirea lui mai aprinsă, cu atât voia să-l îmbie mai mult, lascivă, cu un picior peste altul de i se dezveleau

coapsele până la jumătate, jumătatea cealaltă, acoperită, devenind astfel şi mai ispititoare, o durere pentru un om cu simţurile întregi şi sănătoase. Văzând-o aşa, molatică şi neapărată, cineva ar fi crezut-o gata încinsă, doar să pui mâna. Uneori deschidea ochii, să se convingă că Zamfir era în zona magnetismului ei şi primea iradiaţiile. Atunci tresărea, făcând să-i zvâcnească sânii sub bluză şi se mira cu o uimire nevinovată: „Aici erai?” Întocmai tonul pe care mi-l închipuisem când venise din largul mării, mergând pe dâra argintie a lunii şi îmi spusese cele două cuvinte: „Eu sunt!”

Ileana stătea şi ea în şezlongul ei, puţin mai departe, să nu-şi ia ozonul una alteia; de aerosoli nu se auzise încă.

Aşa trecuse o vară întreagă, venise toamna, amândouă se simţeau întremate, căpătaseră culori în obraji, umblau pe cărări în pădure şi nu se mai simţeau vlăguite, respirau curat şi limpede, chiar după ce urcau o costişă. Începuse luna septembrie şi la sfârşitul ei venea AMarisa să le ia acasă. Mai fusese în două rânduri, era mulţumită să le vadă înviorate, mai urma să le ferească de frig iarna. Zamfir se bucura să scape de ispita tot mai istovitoare dar pe de altă parte îşi simţea inima înjunghiată la gândul că nu o s-o mai vadă pe Ninia.

Venise frigul, ca să poată dormi cu ferestrele deschise făceau foc în sobă. Într-o seară, neputându-se atinge de Ileana şi apropierea ei înnebunindu-l, Zamfir luă sticla de rachiu şi ieşi în faţa cabanei.

— Dormi, îi spuse nevestei, eu mă duc să mă uit la lună.

— E frig, ia ceva pe tine, îl sfătui ea, gata să doarmă.

Fură ultimele ei cuvinte spuse pe lumea noastră.

Zamfir se apropie de fereastra Niniei; fata citea, în pat, cu părul negru risipit pe faţa de pernă, ca o cunună de doliu; era învelită numai pe jumătate, fiind cald de la sobă. Din când în când ridica o mână, să întoarcă pagina, braţul ei se arcuia ca pentru o îmbrăţişare, să strângă pe cineva la piept, să-l iubească, şi cu tot frigul de afară, Zamfir, numai în cămaşă, se topea de căldură.

De mult ajunsese să creadă că ar fi putut să se bucure de-o asemenea mângâiere, nu se mai îndoia că Ninia îl dorea, ar fi văzut şi orbii, ar fi înţeles şi proştii, n-avea decât să deschidă uşa, dar îi lipsea îndrăzneala. Piedica era numai în el însuşi, socotea că năzuinţa ar fi fost prea mare; şi chiar să fi socotit altfel, să fi trecut peste toate opreliştile, n-ar fi putut să treacă peste gândul că exista Ileana alături.

Asupra acestor gânduri, Ninia se ridică într-un cot şi potrivi fitilul lămpii, care se afla la căpătâiul patului pe o poliţă; pe urmă îşi scoase picioarele de sub plapumă, le coborî să caute papucii de casă. Şi cum le mişca pipăind duşumeaua, Zamfir văzu că picioarele erau desfăcute, cum nu şi le închipuise în nicio clipă, şi pe sub cămaşa de noapte ridicată până la şolduri, se vedea umbra de a cărei chemare nu pot scăpa decât morţii. Atunci îşi pierdu judecata şi deschise uşa, cu un deget la buze, făcându-i semn Niniei, să tacă, să nu se sperie. Ea nu se sperie în primele clipe, păru doar mirată, îşi urcă picioarele în pat, se înveli cu plapuma.

Zamfir se apropie de ea şi puse mâna de-a dreptul, fără o vorbă, încredinţat că toate vorbele fuseseră spuse de multă vreme.

Nici acum nu simţea Ninia frica, nu înţelegea ce se întâmplă, în schimb îi era groază că ar putea să audă Ileana de aceea nu scoase decât un scrâşnet, în timp ce se apăra, zvârcolindu-se şi lovind cu pumnii.

Împotrivirea ei îndârjită nu-l făcea pe Zamfir să-şi recapete minţile, nu-şi dădea seama că dorinţa lui era neîngăduită şi imposibilă, mai încercă un timp s-o învingă, până ce ea îi înfipse unghiile în ochi şi îi scormoni până în fundul orbitelor, fie c-ar fi fost să-l orbească, fie c-ar fi fost să-l omoare. Uitase toate gesturile ei dinainte, zâmbetele, ochiadele, în locul lor venise scârba şi groaza.

Zamfir se smulse, apucă stiletul de tăiat paginile, i-l puse în piept şi-i şuieră în ureche, fără să ştie ce spune şi ce face:

— De mine nu scapi, mor dacă nu pun mâna pe tine! Să nu ţipi şi să nu scoţi o vorbă, nu care cumva s-o trezeşti pe Ileana, că bag cuţitul în tine! Pe urmă o omor pe ea şi mă omor şi pe mine!

Ninia mai încercă să se împotrivească, scrâşnind pe tăcute, până ce el izbuti s-o tragă afară de sub plapumă şi să-i ridice cămaşa. Atunci ea întinse mâna, luă lampa, şi i-o sparse în cap, fără să judece. Într-o clipă gazul aprins, vărsat pe cearşafuri, intrat în saltea cuprinse patul, în timp ce luau foc toate din casă. Deşi învăluit de flăcări, Zamfir încă se mai lupta cu Ninia, până ce ea se înmuie brusc, fără un strigăt, fără un geamăt, leşinată cu o clipă înainte de a-şi da duhul de groază.

Abia atunci se ridică Zamfir, în mijlocul flăcărilor, arzând şi el din tălpi până în creştet; dar nici aşa nu-şi regăsi minţile, fiindcă în loc să alerge alături, s-o salveze pe Ileana, ieşi pe uşa aprinsă, cu faţa plină de sânge. Fără să mai vadă altceva decât roşu, se năpusti orbeşte la vale şi se aruncă în lăculeţul care fusese locul de scaldă al Niniei, şi poate cauza cea mai îndepărtată a nenorocirii. Hainele cât mai rămăsese din ele se stinseră, dar el nu mai putu să se ridice; aşa îl găsiră ciobanii, cu faţa în jos, cu capul în apă.

Din cabană şi din cele două nefericite nu rămase decât cenuşa.

Acest deznodământ nu-i aparţine lui Alex, el vorbeşte despre un accident, deşi nu şi-l explică, şi mai ales nu-şi explică de ce Zamfir, oricât l-ar fi îngrozit focul, fugise în loc să le salveze pe victime, măcar să încerce. Alex nu avea de unde să ştie adevărul, cum nu putea să ştie nimeni altcineva, în afară de mine.

10

A doua zi dimineaţa, după ce dormisem un timp în genunchi la fereastră şi pe urmă avusesem viziunea Prinţesei venind de pe mare, Alex îmi trimise vorbă prin slujnică să fac ce vreau până la ora prânzului; era obosit şi nu se simţea bine, ca totdeauna după ce mergea la casa de pe Strada Căruţei Stricate; peste noapte îl apuca migrena, cu frisoane şi greţuri, îl durea tot trupul şi nu-i trecea decât spre amiază, dar nici pe urmă nu era prea zdravăn, zăcea până seara, fără niciun pic de vlagă, într-un sarcofag de răchită de pe terasă şi cel mult compunea în gând fraze, fără să aibă puterea de a le scrie. Nu înţelegeam de ce se mai ducea acolo, dacă pe urmă se alegea cu atâta suferinţă. Se ruşina să-i spună AMarisei, altfel ea l-ar fi vindecat doar punându-i degetul pe frunte; ţinând seama că nu-i era rudă de sânge, altfel n-avea nicio putere.

Cu trenul mixt de la ora două venea mama, îi scrisesem şi AMarisa adăugase două rânduri, cu mâna ei, repetând invitaţia transmisă prin mine; aşa face o gazdă bună, AMarisa respecta obiceiurile frumoase. N-aş fi crezut însă că va merge chiar ea la gară, s-o întâmpine pe mama şi s-o ia cu trăsura. Iar toate aceste semne de atenţie nu se datorau decât norocului că recunoscuse în mine un bun subiect pentru Alex. Eram liniştit în privinţa rolului meu, nu mă bucuram degeaba de găzduirea lor, simţeam că Alex mă observa tot timpul, uneori îmi punea întrebări sau mă ruga să-i povestesc câte

ceva din viaţa mea; aveam ce-i spune, chiar şi un copil, oricât i-ar lipsi experienţa şi puterea de-a înţelege mersul lumii, trece prin destule întâmplări care merită să fie povestite. Nu ştiam ce fel de personaj va face el din mine, deocamdată nu scria nimic, aduna date, le trecea în caietul legat în marochin roşu; chiar dacă îmi aruncasem o dată ochii pe ele nu putusem să le înţeleg, eram incapabil să mă concentrez, fiindcă mă absorbise moartea Prinţesei. Aşteptam ca într-o seară Alex să se ducă din nou în Strada Căruţei Stricate, să mă uit iar în caietul lui de lucru. Aşa am şi făcut în viitor, de câte ori pleca urcam în camera lui, unde citeam în linişte. Însemnările despre mine nu mi-au spus însă mare lucru, erau doar puncte de pornire, adesea eliptice, trunchiate şi chiar ilizibile, pe care numai el putea să le înţeleagă şi pe urmă să le dezvolte; nu mă îndoiam că ascundeau idei şi intenţii, nu le scria degeaba. Între timp, tot lăsându-mă observat, ajunsesem să-l urmăresc la rându-mi pe Alex, în gânduri şi fapte, şi dacă eu eram subiectul lui, cum ştia toată familia AMarisei şi chiar alţii, am băgat de seamă într-o bună zi că el devenise subiectul meu, fără să ştie nimeni. Atât că nu aveam caiet de lucru, să fac însemnări, m-am ales doar cu ceea ce am ţinut minte.

Până la ora prânzului fiind liber, m-am dus iarăşi în port, am luat cheiurile în lung, pe unde mai fusesem, am trecut de silozuri, de digul unde era legat „Arhimede”, vaporul de salvare al lui Panainte şi-am ajuns la bazinul de petrol, cu rezervoare mari, de tablă, cum le ştiam de la rafinăriile refăcute după sfârşitul războiului, cazane cilindrice de zeci de mii de tone; într-unul singur încăpeau două sau chiar

trei trenuri de cisterne. Şi cum am numărat doar din fugă vreo cincizeci de rezervoare, fără să pun la socoteală pe cele din spate, m-a uimit cât petrol pleca în lume, vedeam vapoarele venind unul după altul să încarce, aşa cum alte vapoare încărcau grâu la silozuri. Tot timpul, ziua şi noaptea, curgea grâu vânturat pe burlane, şi benzină pompată pe ţevi groase de-o palmă; erau zeci de ţevi de-a curmezişul cheiului, şi niciuna nu stătea degeaba, se auzeau gâlgâind şi zbătându-se.

Cunoşteam rafinăriile din copilărie, le văzusem arzând când au intrat nemţii, ştiam de unde venea benzina. Trei ani mai târziu am ajuns în locurile unde se scotea păcura, am văzut cu ochii mei sondele şi oamenii de la sonde, am trăit printre ei o vreme bunişoară, destul ca să le înţeleg toate rosturile, şi aşa s-a întregit cunoaşterea mea despre prefacerile acestei materii, care în prima ei formă murdărea pământul şi hainele noastre, iar la urmă, din neagră, grea şi vâscoasă devenea albă şi atât de uşoară, de volatilă că emanaţiile ei pluteau în aer deasupra rezervoarelor; în plus avea darul să şteargă petele făcute de ea însăşi în forma ei primară.

Aş fi vrut să-i spun şi lui Alex despre constatarea aceasta ciudată şi tulburătoare, dar pe el nu-l interesau prefacerile materiei, ci ale omului, mai multiple şi încă mai inexplicabile, aşa mi-a spus într-o zi. Eu m-am mulţumit cu mai puţin, am legat între ele rafinăriile cu bazinul de petrol din port, ceea ce însemna o linie de două sute de kilometri, de-a lungul căreia venisem cu trenul mixt şi m-am gândit că ea era prima axă definită a vieţii mele; aveam o bază de pornire în cunoaşterea lumii. Iar în anii

următori, când acestei imagini i s-a adăugat un al treilea punct, excentric, locul sondelor de petrol, linia cu dimensiunea ei unică s-a transformat într-un triunghi, un spaţiu cu două dimensiuni, şi în ele încăpeau infinit mai multe imagini şi gânduri. Aşa că am avut loc unde să mă mişc, până ce repede am descoperit alte puncte de pornire, aşa s-au născut patrulatere, pentagoane şi poligoane cu sute, apoi cu mii de laturi, şi spaţiul unde am evoluat în continuare aproape că n-a mai avut margini. N-am uitat însă niciodată sărăcuţul meu început, linia de două sute de kilometri pe care conductele de petrol şi trenul mixt o marcau pe pământul unde aveam şi eu drept de viaţă.

Bazinul de cherestea m-a trimis cu gândul la pădure.

Pădurea de fag o cunoşteam, începea odată cu dealurile, nu departe de casa noastră, am văzut-o în toate anotimpurile şi ce mi-a fost mai greu să înţeleg despre viaţa ei, fiind cu totul altfel decât viaţa omului, cu cât îmbătrânea se făcea mai frumoasă. Îmi plăcea tinereţea ei, primăvara, când se acoperea de o boare verzuie, transparentă ca aerul: atunci plesneau mugurii, răspândind în jur un abur de clorofilă, încă înainte de-a răsări primele frunzuliţe. Apoi pădurea înverzea repede, sprintenă şi pusă parcă să joace, în foşnete ca o muzică. Mult m-am desfătat s-o ascult, era o bucurie care nu-mi cerea decât să fac drumul până acolo, trei kilometri, o bucurie nici ea mai mică; mi-a plăcut din copilărie să mă proiectez pe întinderile peisajului, la fiecare pas propria mea imagine devenea alta. Trei kilometri, trei mii de metri însemnau patru mii de paşi, îi numărам mecanic, şi la întoarcere găseam

pe drum patru mii de imagini ale mele; niciodată n-au fost mai multe, sau mai puţine. Iar astăzi când mă duc cu gândul în urmă, mintea mea nu-şi poate închipui o cifră atât de mare ca să cuprindă toate imaginile mele presărate pe tot pământul unde am avut norocul să trec odată.

Dacă ajungeam în umbra pădurii de fag, încă străvezie, auzeam muzica frunzuliţelor nou născute, cu tot ce puteau ele să facă, să cânte ca ielele pentru cine venea să asculte, şi muzica se transforma în culoare, văzând cu ochii, într-o anumită zi a primăverii, când copacii înverzeau repede şi toţi deodată, de la prânz până seara. Despre flori, gâze, păsări, şi vietăţi de toate felurile nu voi spune, gândul meu rămâne doar la pădurea în sine, pe care mai târziu am văzut-o în portul de cherestea, transformată în scânduri. Dar vreau să adaug cât era ea de puternică vara, sub arşiţa soarelui, care departe de a o face să pălească, îi dădea mai multă strălucire. Şi cu ce bucurie veselă şi voluptuoasă se lăsa bătută de ploaie, legănându-se beată, parcă tremurând şi gemând de plăcere, făcând să tremure şi să geamă până în adânc pământul, unde îşi avea rădăcinile. Şi cu ce forţă, cu ce bravură ţinea piept furtunii, care se năpustea asupra ei cu fulgere şi cu tunete, fără a izbuti s-o învingă. Căci dacă furtuna se ducea mai departe, pădurea rămânea cum fusese înainte, falnică şi biruitoare.

Mai am încă o imagine a ei, din cele neşterse, pădurea de fag într-o noapte liniştită de vară, cu ramurile neclintite, cu frunzele adormite dar ea stând de veghe, calmă şi maiestuoasă ca o regină, ca un sobor de regine, cu miile lor de coroane

sclipind sub lumina lunii. O margine de pădure, vara, noaptea, pe lună mi se pare o frontieră între două stări ale omului, între două aspiraţii, sau tăceri, sau, uneori, când luna intră în nori pentru câteva clipe, un drum între viaţă şi moarte.

Toamna, când toată natura se pregăteşte să moară, mi se pare că pădurea de fag începe o viaţă nouă, mai vie decât a fost cea dinainte, mai turbulentă, mai tumultuoasă, mai sonoră, poate puţin nebună şi iresponsabilă. Muzicii suave a frunzuliţelor de primăvară îi iau locul chemări îndepărtate de goarnă, care se apropie şi cărora li se adaugă alte instrumente, alămuri, câte sunt în mai multe fanfare. Pădurea, după ce a ruginit, s-a arămit şi s-a aurit face deodată un salt besmetic, devine roşie ca flacăra, arde fără să se mistuie, şi atunci, în clipa coloraţiei ei maxime, premergând moartea, mie mi se pare că a atins apogeul vieţii. Dar chiar după această clipă de agonie sălbatică, şi după punerea în mormânt, când s-au scuturat ramurile, pădurea mai oferă o voluptate, foşnetul frunzelor călcate în picioare, ultima ei muzică, mortuară dar nu tristă, şi nici amară, ci dulce şi melancolică.

Iarna, pe viscol, tot ce am spus mai înainte cu atâta bucurie se pierde, rămâne un decor de doliu, o jale, ramuri goale pe cerul vânăt, gemând de singurătate şi părăsire, în croncănitul funebru al ciorilor.

Acum pădurea zăcea în stive pe cheiuri, scândură densă, soarele o făcea să semene cu aurul roşu, aştepta s-o ia vapoarele, s-o ducă în lume şi mă gândeam că dacă mă voi întoarce vreodată prin locurile primei mele copilării, când nu mergeam

încă la şcoală, şi toamna nu-mi făcea frică, n-aveam să-mi mai găsesc amintirile adevărate, trebuia să-mi construiesc altele, trecutul meu să devină imaginaţie.

Pădure de brad nu văzusem, mi-a fost dat să cunosc întâi scândurile şi pe urmă copacii. Erau şi ele în stive, între două şiruri de vapoare, macaraua le lua pe sus, le rotea prin aer şi atunci, privindu-le proiectate pe cer, deşi cu totul în altă formă şi în altă poziţie, în fiecare scândură culcată am văzut un brad ridicat în picioare, până ce s-a făcut o pădure întreagă.

Chiar atunci, înainte de începerea şcolii, m-am urcat în tren şi m-am dus la Sinaia, unde nu mai fusesem înainte. N-a fost nevoie să întreb pe nimeni unde-i pădurea, am descoperit-o cu mult înainte de a ajunge, după ce dispăruse fagul. A fost un loc gol, pământ şi piatră, coline, râpe şi povârnişuri, o separaţie, pe urmă au apărut brazii, întâi răzleţi, uimiţi, poate puţin speriaţi, căutând în jur cum să se regrupeze. Într-o gară unde trenul a stat câteva minute era unul chiar pe peron, am coborât fuga şi m-am dus să-l văd de aproape, l-am atins cu mâna; de la picioarele lui, locul de unde priveam, mi se părea că străpunge cerul, nimic de pe pământ nu putea să-l ajungă în înălţime: dar nu eram surprins, parcă îl ştiam de multă vreme, fiindcă mâna cu care îl atinsesem mirosea a răşină, ca scândurile ridicate cu macaraua. Mai departe trenul a mers printre două taluzuri de piatră, pe urmă a intrat într-un tunel şi toate imaginile dinainte au pierit în beznă. Apoi, când am ieşit la lumină, am dat deodată şi din plin în paturi de brad, dese, înconjurându-mă din toate părţile.

Ajuns la Sinaia am căutat cu ochii pădurea cea mai falnică şi m-am dus s-o cutreier. Am umblat pe poteci şi pe drumeaguri, mi-am dat drumul să alunec pe costişe îmbrăcate în cetină, până am ajuns la alte poteci şi la alte drumeaguri. Într-o poieniţă am stat să-mi adun gândurile, să le pun în ordine. Mirosea a răşină ca în port, nu mai putea fi nicio îndoială, prin stivele de cherestea cunoscusem pădurea înainte de-a o vedea cu ochii.

Mai aveam să merg la bazinul vapoarelor părăsite şi al epavelor, dar nu era timp, se apropia amiaza, m-am întors acasă, cum îmi lăsase vorbă Alex. M-am grăbit degeaba, slujnica mi-a spus că domnişorul nu se sculase încă. Am aşteptat un ceas pe terasă, în sarcofagul de răchită, pe urmă am vrut să merg la gară, s-o întâmpin pe mama. Trecând prin sufragerie m-am întâlnit cu AMarisa care tocmai cobora scările.

— Unde-i Alex? m-a întrebat, mirată că mă vedea singur.

Am minţit spunându-i că Alex mi-a dat o dimineaţă liberă, ca să scrie. S-a bucurat, pe urmă văzând că mă tot uitam la uşă, m-a întrebat unde voiam să mă duc.

— Nu-i încă vremea, mi-a spus ea, aflându-mi intenţia. Aşteaptă să mergi cu mine.

Nu-mi venea să cred, la ora unu şi jumătate Mustafiţă, vizitiul, a venit să spună că trăsura e gata. Aşa am mers la gară, am stat pe scăunel, cu genunchii la gură, în faţa AMarisei care s-a aşezat pe canapeaua din spate, s-a rezemat în perne, a suspinat cu mulţumire, trupul ei s-a destins tot mai liber, până ce a ocupat toată lăţimea trăsurii; dar nu mi s-a părut nici grasă, nici diformă, în ochii mei ea

se definea nu prin înfăţişarea statică din clipa aceea, ci prin mişcare, uşoară şi suplă.

Când a venit trenul a început să cânte muzica militară, nu ştiu de ce, n-am văzut să coboare niciun general şi nici recruţi, pe care regimentul îi sărbătoreşte când vin prima oară la cazarmă. Fanfara a acoperit toate zgomotele cunoscute de la venirea mea şi mi-a părut rău, voiam să văd dacă însemnarea lui Alex avea un temei real şi se auzea mugetul vitelor. Mama a coborât din tren ultima, nu-i plăcea să se înghesuiască, o ştiam, aşa făcea şi la teatru, nu se ducea să-şi ia haina de la garderobă decât după ce se termina coada. Cum tocmai atunci s-a oprit şi muzica militară, m-am gândit că poate AMarisa o adusese să cânte în cinstea mamei, era în felul ei, nu m-ar fi mirat. Cum nu m-a mirat că a doua zi a sărbătorit-o pe vaporul lui Panainte, a fost masă mare, cu lăutari, a participat aproape toată familia, nouăzeci şi cinci de suflete.

Când am mers la trăsură am avut o strângere de inimă, că mama o să stea înghesuită pe scăunel, lângă mine, dar m-am temut degeaba, AMarisa a aşezat-o pe canapea, în dreapta ei, s-a strâns să-i facă loc, şi m-am minunat cum putea să se subţie la voinţă. Cu timpul mi-am dat seama că avea capacitatea ciudată de a se adapta spaţiului liber, pe care nu-l depăşea deloc în paguba celui de alături.

Mamei i-a dat una din odăile ei de la etaj, unde de obicei nu urcau nici rudele; nici eu n-am urcat, n-am intrat niciodată în camera mamei, o vedeam în sufragerie, sau pe terasă, sau când mergeam la plimbare. Nu ştiu ce gândea ea, cred că grija pe care i-o arăta AMarisa o stânjenea destul, în schimb

se bucura pentru mine, că aveam o vacanţă frumoasă şi mâncam pe săturate. La masă, mamei i-a dat locul de lângă mine, aşa putea să ne privească pe amândoi, să ne zâmbească între felurile de mâncare; iar eu, în zâmbetul ei citeam ce mulţumită era să ne vadă împreună. De atunci înainte, când soseau stridii proaspete îi trimitea şi mamei, trei, una mai mult decât mie. Nu ştiu ce înţelegeau ceilalţi din acest protocol şi din altele, probabil le socoteau ca pe un fel de prerogative regale şi le respectau fără cârtire. Oricum, AMarisa, deşi trăia la un loc cu toată lumea şi în fond ducea o viaţă simplă, avea un stil de regină.

După drumul lung cu trenul, pe mama o durea rău capul, avea migrenă, dar nu era să se vaiete când abia sosise. Abia după masa de seară, în timp ce familia se ridica să plece, avu un moment când nu mai putu să se stăpânească şi pe faţă îi apăru o grimasă. AMarisa băgă de seamă, deşi privirea ei părea mai degrabă îndreptată spre rudele care ieşeau pe uşă. După ce nu mai rămase nimeni în afară de mine şi de Alex, o chemă pe mama să stea pe sofaua ei, o ţintui cu ochii, apoi îi spuse:

— Te-a durut capul!

Mama tresări, surprinsă, în timp ce se lumina la faţă: într-adevăr, capul o duruse, la trecut, cum spunea AMarisa, şi acum n-o mai durea. N-a mai durut-o nimic, toată vara, nu se plângea nici măcar de oboseală, deşi chiar de a doua zi după venirea ei a început un vârtej de întâmplări, o goană neîntreruptă prin viaţă, drumuri, petreceri, distracţii, că nu mai avea timp nici să-şi tragă sufletul. Ea, o fiinţă atât de retrasă, temându-se parcă de oameni, s-a lăsat dusă în toate părţile, nu

doar cu bunăvoinţă, ci cu o bucurie adevărată, care o făcea să întinerească, de n-o mai puteam recunoaşte. Iar AMarisa devenise pentru mine întruparea tuturor duhurilor bune din basme, începând cu Sfânta Vineri. Aş fi putut să mă umflu în pene, căci atenţia şi răsfăţul de care se bucura mama, se datorau norocului meu de a fi un bun subiect pentru Alex. Nu puteam să uit însă că în viaţa ei destul de grea şi de oropsită, îi făcusem şi eu destule necazuri, aşa că mai bine era să-mi ţin capul în jos, şi să nu-mi dau ifose.

11

Era de mulţi ani obiceiul ca în august de Sfânta Maria, ziua onomastică a AMarisei, „Arhimede” să iasă în largul mării, cu toată familia, la ospăţ şi la petrecere, într-o croazieră care începea la zece dimineaţa şi nu se termina decât odată cu miezul nopţii. Fiind cea mai strălucită din întrunirile familiei, ca o serbare regală, AMarisa se gândi s-o grăbească, în vara aceea, cu intenţia vădită pentru mine de a sărbători totodată şi venirea mamei. Cu două zile înainte, când aflase data sosirii, AMarisa dete ordin să înceapă pregătirile, care acum erau gata, „Arhimede” putea să ridice ancora, cu oaspeţii. Pregătirile nu-mi erau necunoscute, luasem şi eu parte la ele, însoţind-o pe AMarisa la cumpărături, împreună cu Alex. Cred că voia să-i ofere acestuia posibilitatea de a mă observa şi în altă ipostază decât în cele de până atunci, şi într-adevăr a avut ce să vadă, mi-am pierdut firea cu totul, am devenit altă fiinţă, uimit până la stupefacţie de ceea ce mi-au văzut ochii, şi nici nu visasem că ar putea să existe.

Am plecat dimineaţa, cu trăsura, eu tot pe scăunel, Alex lângă AMarisa. Mustafiţă ştia toate locurile unde trebuia să mergem, n-a fost nevoie de nicio poruncă. M-a uimit de la început, ce bine era făcut planul, a mers ca la calea ferată, unde toate sunt scrise în *Mersul Trenurilor*. În spatele nostru veneau cele două docare, ca să încarce

cumpărăturile, şi când treceam lumea se oprea pe trotuar, să ne vadă.

Întâi am mers la băcănia domnului Sasu, cu trei faţade, având pe fiecare din ele câte şase vitrine. La etaj locuia domnul Sasu, băcanul, într-un apartament cu opt camere, cu toate dependinţele, cu seră de iarnă şi cu o sală de bal la mijloc, luminată printr-un acoperiş de sticlă. Pe acoperiş, mai în faţă, era o reclamă cu litere de un metru: „La Sasu. Numai Olio Sasso”. Se vedea şi noaptea, literele erau încadrate de becuri colorate, care se aprindeau ritmic; pe atunci nu exista neonul, nici nu se auzise de el, nu bănuia nimeni. Pe firma magazinului scria simplu „Băcănie şi Coloniale”, dar ce se găsea înăuntru n-ar fi încăput nici într-un supermarket, mândria vremurilor moderne. În restul oraşului şi-n alte oraşe băcăniile nu erau decât nişte dughene, prăvăliile mai mari îşi luau alte titluri.

Nici băcanul, nici AMarisa nu aveau telefon acasă, n-avea mai nimeni: cine voia să transmită o vorbă trimitea servitorul. La uşă aştepta stăpânul prăvăliei, AMarisa îl anunţase. După ce l-am văzut n-am mai putut să-l numesc, în sinea mea, decât domnul Sasu. Deşi avea pe el halat alb, ca toţi băcanii, mi s-a părut un conte deghizat, prea era prezentabil, cu faţa măslinie, strălucitor de curată, ras proaspăt, cu părul lins pe spate şi fixat cu gomina argentina, ca Panainte. Şi prea avea maniere desăvârşite, s-a înclinat în faţa AMarisei ca un actor de teatru învăţat la şcoală, cu stăruinţă, cu exerciţiu, cum să se mişte, cum să întâmpine un oaspete, cum să sărute mâna unei doamne. Când a luat mâna întinsă de AMarisa am văzut că pe

degetul mic avea un ghiul de aur cât degetul mare. Apoi, conduşi de el am străbătut în lung şi-n lat toată prăvălia, domnul Sasu păşea atât de lin că l-aş fi crezut în picioarele goale, nu se auzea nici cel mai mic zgomot când punea tocul pe pardoseala de gresie galbenă. Şi cum veneam în urma lor, iarăşi m-a uimit mersul AMarisei, unduit şi elastic, că nici nu mai părea grasă, mă uitam după ea întrebându-mă dacă în locul ei nu venise nenorocoasa ei fiică, Prinţesa.

Din produsele pământului nostru, n-am luat decât o putinică de brânză telemea, de Brăila, cu puricei negri, a căror aromă iute o cunoşteam dinainte; când îi striveam în dinţi simţeam un gust sprinten. Apoi caşcaval de Penteleu, două roate de câte zece kilograme; pentru nouăzeci şi cinci de oameni plus echipajul şi pe o zi întreagă, nu era mult dacă mă gândeam bine. Şi în sfârşit câteva mizilicuri, cuvântul nu-mi place, aşa se spunea pe atunci în loc de aperitive, care nu-mi place mai mult şi îl folosesc numai când n-am încotro, cum mi se întâmplă cu multe alte cuvinte. Ca mizilicuri am luat fileuri de hering, sardele sărate de Lisa, salam de Sibiu şi ghiudem presat în formă de potcoavă; erau oameni care se dădeau în vânt după el, nu putea să lipsească, deşi AMarisa l-ar fi aruncat într-un loc şi ar fi tras lanţul; în ceea ce ne priveşte, îmi închipuiam că acelaşi gust îl avea şi carnea uscată de huni sub şaua calului, numai că într-o vreme foarte îndepărtată de vremea noastră.

De aici înainte tot ce-am cumpărat se numeau coloniale, fiindcă veneau din alte ţări, de pe alte continente, chiar dacă nu erau coloniile ţărilor europene. Am umblat mult de la un raion la altul, mi

se părea că mă aflu în călătorie prin locuri exotice, în Grecia, în Italia, în Spania, apoi dincolo de mări şi oceane, în America de Sud, în Africa, în Asia. Nimic din cuprinsul Băcăniei nu venea din ţările nordice, pe care le-am socotit îngheţate şi sterpe, fiindcă nu mă gândeam la alte bogăţii, la minereuri de fier şi oţeluri, ci numai la de-ale gurii. Multora le-ar place să le numesc pe toate, dar n-ar fi cuviincios; îmi vine în minte colegiul domnului Pretoreanu, unde adesea mă ridicam nesătul de la masă. Atât am să spun că se găseau câte pot să treacă prin mintea mâncăilor, pe mari întinderi, în coşuri, în butoaie, în saci, în bidoane, sau puse liber în lăzi sau în rafturi, ca fructele bunăoară, banane, mandarine, portocale; grepfrutul nu apăruse. Roşcove, smochine, curmale. Sigur că nu putea să lipsească untdelemnul Sasso, dacă avea reclamă deasupra acoperişului: am văzut stive lungi de bidoane ca nişte şure de paie şi atât de înalte că băieţii de prăvălie nu puteau ajunge la ele decât dacă se urcau în vârful scării cu două picioare. Erau mai multe scări, m-am uitat cum vânzătorii, unii abia mai răsăriţi decât mine, alunecau cu ele şi încă repede, de la o stivă la alta, fără să coboare, manevrându-le cu mişcări dibace ale trupului, de la înălţime, unde mie mi-ar fi venit ameţeală.

De halva şi rahat Locum aduse de la Constantinopole nu mai spun nimic decât că erau puse în cutii argintate şi aurite de-mi luau ochii şi îşi trimiteau aroma până departe, dar nu ocupau în prăvălie locul cel mai de cinste; domnul Sasu nu putea să renunţe la ele, aveau căutare, o socotea însă o marfă ieftină, pentru copii smiorcăiţi şi pentru mulţime, trebuia să-i satisfacă şi pe ei, aşa se

face negoţul, un băcan bun se cuvine să respecte gustul clienţilor de tot felul. Mult preţ nu punea nici pe lacherdă, pe care cred că multă lume o căuta mai mult din cauza numelui, altminteri nefiind altceva decât pălămidă sărată; pe mine mă ispitea fiindcă o întâlnisem în povestea lui Pinocchio, nu mai ştiu în ce împrejurare, şi apoi era exotică. Pentru ţâri, cu toată marea lor căutare mai ales printre băutorii de vin cu sifon, şpriţ, socotit de alţii drept o combinaţie mitocănească, domnul Sasu avea atât dispreţ că nici nu-i ţinea în prăvălie, ci atârnaţi afară, între vitrine, şiraguri, unde îi bătea vântul ducându-le mirosul până la colţul străzii; lumea credea că sunt puşi acolo pentru reclamă. Când se făceau mese la iarbă verde nu puteau să lipsească ţârii, se treceau prin flacără de spirt, pe urmă se băteau cu ciocanul, se curăţau de pieliţă, se scoteau în fileuri de pe şira spinării, se scăldau în oţet şi se îngropau în mărar verde.

Peştele proaspăt, pentru toată lumea, se vindea în hală, domnul Sasu ţinea cel mult batog de morun de primă calitate, încolo numai rarităţi importate, homar, languste şi langustine, care se păstrau vii în bazine cu pereţii de faianţă albă, cu fundul de faianţă albastră ca să dea apei o culoare marină. Deşi aceste vietăţi mi se păreau monstruoase şi nu mă uitam la ele decât cu coada ochiului, nu-i mai puţin adevărat că în mişcarea lor lentă aveau o eleganţă maiestuoasă, de monarhi subacvatici. Şi apoi nu puteam să uit cât de mult îmi plăcuse langustina! Stridiile aşteptau cumpărătorii într-un galantar de sticlă, puse pe paturi de gheaţă fărâmiţată că părea diamante. Nici astăzi nu se păstrează altfel, cine îşi închipuie că la frigider stau

mai bine se înşală, îşi pierd savoarea ca şi icrele negre, pe care mulţi le maltratează în felul acesta şi pe urmă se miră că sunt amărui şi înecăcioase. În zilele când venea vaporul cu stridii şi se umplea galantarul, toată lumea ştia că prima lădiţă era în drum spre casa AMarisei. Nu ţineau mult, ce nu se vindea până seara se dădea la porci, dar rar se întâmpla o asemenea blasfemie, de obicei lucrurile rare sunt ferite să decadă, bunăoară ca aurul şi briliantele.

Am spus destule şi sunt departe de a fi ajuns la capăt, ceea ce cred că nici n-aş fi în stare. Mai adaug doar câteva la nimereală, măslinele volo, cât pruna, sardelele Robert care costau patruzeci de lei cutiuţa, mai mult decât masa pe zi a unei familii. Icrele roşii, de Manciuria, se vindeau în băcănii mai modeste; domnul Sasu ţinea şi el două butoaie, în uşă, numai aşa, fiindcă aveau culoarea frumoasă a coralului. Între coloniale nu pot trece peste cafea care, chiar dacă nu era marfa cea mai grea şi mai voluminoasă, ocupa un loc de frunte în băcănie.

Nu băusem niciodată cafea şi nici nu credeam că o să beau vreodată, îi ştiam doar aroma care îmi trezea dintr-odată imagini. Iată una din ele: un salon cu doamne adunate în jurul unei măsuţe, venite în vizita de după-amiază; nu-şi scoteau pălăria, doar îşi ridicau voaleta, ca să poată bea cafeaua din ceşcuţă; numai gazda era în capul gol, şi ea conducea discuţia, despre un roman englezesc celebru, tradus în franţuzeşte, despre ultimul film cu Francesca Bertini, despre ultima iubire a prinţului Carol. Cafeaua o aducea bona, de la bucătărie, pe o tavă de argint, cu un şervet de damasc deasupra. Una singură dintre cucoane fuma

o ţigară subţire, pusă într-un ţigaret lung, de fildeş, cu incrustaţii de aur; celelalte o priveau cu coada ochiului şi de-abia aşteptau s-o vadă plecând, ca s-o bârfească. Totdeauna cucoana fumătoare pleca prima, avea obligaţii, era o persoană mai importantă decât celelalte; bona o conducea în vestibul, îi deschidea uşa cu o plecăciune şi primea bacşiş un leu de hârtie. Pe uşa deschisă mirosul de cafea se ducea în grădină, amestecându-se cu mirosul trandafirilor; era o combinaţie rafinată.

O cafea cu aroma trezită făcea să-mi vină în minte o sufragerie de mahala, meschină, pe la ora patru după-amiază, cu trei vecine şi cu gazda, aşezate fiecare pe o latură a mesei, sorbind din cafea şi trăgând din ţigară, cu un ochi lăcrimând din cauza fumului. Pe urmă toate patru îşi întorceau ceaşca, o puneau pe farfurioară şi aşteptau să se scurgă. Într-un colţ al mesei se răcea spirtiera, cu miros de chimicale denaturante.

Dacă aroma cafelei părea acră, amestecată cu miros de trabuc, însoţită de glasuri bărbăteşti, discuţii, negustorie, politică, paralel cu ele auzindu-se sunetul sec al zarurilor aruncate în cutia de table, urmat de pocnetul pulurilor trântite cu satisfacţie, şi de exclamaţii gălăgioase: „şase-şase”, „poartă-n casă”, „marţ, stimabile!”, atunci aveam imaginea vastă a cafenelei, înecată în fum de ţigară. Vedeam oameni cu obrazul ţepos, citind ziarul pus într-o ramă de bambus, ca să se vadă toată pagina, să ai de unde alege, printre reclame şi coloane de umplutură; erau multe ziare în rame, chelnerii le împrăştiau pe la mese. În alte locuri se vedeau târgoveţi cu pretenţii de eleganţă, aşezaţi picior peste picior la măsuţele rotunde, cu pălăria dată pe

spate, cu mănuşile puse pe genunchi, cu bastonul rezemat de scaun, soţii femeilor care acum începeau să-şi citească în zaţul zbicit pe fundul ceştii. Soţii cucoanelor cu voaletă nu stăteau la cafenea cu toată lumea, doar treceau printre biliarde până la salonul din fund, cu tapet roşu şi cu candelabre, unde jucau pocher până la masa de seară. Pătimaşii rămâneau până la miezul nopţii şi chiar după aceea, pierzându-şi banii sau jecmănind pe alţii, fumând cu sete şi bând cafele după cafele, resturi amestecate, fără să le simtă gustul şi fără să protesteze; aceştia sau nu aveau familie, sau erau certaţi cu nevestele, aşa că nu-i silea nimeni să se grăbească.

Era plin oraşul de cafenele pariziene sau vieneze, apoi orientale, unde cafeaua se fierbea în nisip şi se aducea la masă în filigene. E fără capăt şirul de gospodine care îmi vin în minte, aşezate pe scaun, cu râşniţa de alamă, ca un proiectil de tun, proptită în burtă şi ţinută cu mâna stângă, în timp ce cu mâna dreaptă învârtesc de mâner, făcând să scrâşnească înăuntru boabele de cafea prăjită. În toate casele se bea cafea, ba la o oră, ba la alta, dacă nu toată ziua. Am cunoscut o persoană care fuma o sută de ţigări pe zi şi bea cincizeci de cafele; ştiu însă că alţii ajungeau mult mai departe. O reclamă în ziare propunea doritorilor un aparat automat care putea să facă optzeci de cafele pe oră. Parcă oamenii nu mai aveau altă treabă! Ceea ce pomenesc se întâmpla prin anii ’924-’925, la ei mă refer, dar putea să fi fost şi mai demult, şi mai târziu, până a venit războiul şi nu s-a mai găsit cafea decât la bursa neagră; de la un timp a dispărut şi de acolo. Atunci am văzut pe unii

perpelindu-se, dându-se de ceasul morţii, cerşind pe la cei mai prevăzători, care aveau stocuri. Nu-i dispreţuiam, dar râdeam de ei pe tăcute, îi admir pe cei cărora, dacă le lipseşte ceva în afara pâinii de toate zilele, le dispare şi dorinţa.

La domnul Sasu cafeaua era expusă în mari recipiente de aramă bătută, cu flori tropicale, cu ghirlande, cu palmieri şi cămile. Recipientele, înşirate în rafturi, aveau un geam în faţă, ca să li se vadă cuprinsul, boabele de cafea verde, întregi, sănătoase, neciuntite, nezbârcite, parcă abia culese, semănând cu o grămadă de ochişori aţintiţi asupra clienţilor. Sub geam era un oblonaş şi sub el un scoculeţ prin care cafeaua curgea de-a dreptul în pungă, dacă se deschidea oblonaşul; prin sticlă se vedeau boabele de cafea mişcându-se, unduind, scufundându-se; ce plăcere şi să vinzi şi să cumperi asemenea marfă! Dar recipientele nu puteau fi fără fund, grosul mărfii aştepta în saci mari, răsfrânţi la gură, puşi de-a dreptul pe pardoseală şi ducându-se până în fundul prăvăliei, unde după o uşă încuiată cu cheia era depozitul, cu acelaşi fel de saci, încă nedesfăcuţi şi stivuiţi până la înălţimea tavanului. Se găsea cafea de toate felurile, la alegere, dar cea mai multă venea din Brazilia, care pe atunci dădea jumătate din producţia lumii. Urmau cea din Columbia, din Antile, din Mexic, din Africa ecuatorială, am uitat din ce ţară, care cred că de altfel azi şi-a schimbat numele. În sfârşit, deşi în cantitate mai mică, nu lipsea nici cafeaua din Camerun, Madagascar, şi Abisinia. Rostul atâtor soiuri ar fi putut să pară o ambiţie, o dovadă de ifos, sau mai rău decât atâta, intenţia să ia ochii cumpărătorilor şi să-i prostească. Iată însă că

fiecare din aceste produse aveau calităţi diferite, ceea ce se vedea scris într-un catalog tipărit în culori, pe hârtie cretată şi oferit gratis clienţilor. Tot acolo se găseau reţete pentru diferite amestecuri, ca să mulţumească toate gusturile rafinate, cafea mai tare sau mai uşoară, cu arome mai stinse sau mai frapante. Cine ţinea seama de sfaturile acestea şi la un kilogram de cafea braziliană, de pildă, punea o sută de grame de Columbia şi îi adăuga numai câteva boabe de Abisinia şi alte câteva de Camerun, avea revelaţia unei băuturi cum nici nu visase. Se puteau face tot atâtea combinaţii ca „n” (en) luat de „n” (en) ori din matematici, încât oamenii cu pasiune găseau mereu ceva să le împrospăteze gustul, să le dea chef de viaţă.

Unul din docare se şi încărcase. Pentru vin ne-am dus la cramă, de la domnul Sasu am luat doar şampanie franţuzească, deşi nici şampania Mott (1914), a noastră, se auzea că n-ar fi proastă. Am mai luat de asemeni armagnac şi coniac Napoleon, fin, în sticle numerotate, mândria cumpărătorului, care nu uită să arate oaspeţilor cifra scrisă de mână pe eticheta din spate. În sfârşit, câteva lichioruri, benedictină, Cointreau, Grande Marnier; băutura numită whisky n-avea răspândire, mulţi nici nu auziseră de ea, deşi în Scoţia se fabrica de câteva secole.

La hala de peşte, unde a fost a doua oprire, n-am cumpărat nimic, ci doar am făcut comanda pentru a treia zi, să fie trimisă în port dis-de-dimineaţă. Nu-mi place cum miroase peştele, oricât ar fi el de proaspăt; m-am uitat însă pe geamurile biroului, de unde se vedea toată hala, în lumina albă venită pe acoperişul de sticlă. Peştele mărunt nici nu ştiam

unde putea să fie, parcă pierise de frică; drept în faţă, întins pe masa lungă de faianţă albă era un somn lung de trei metri, un monstru, cântărea pe puţin şaptezeci de kilograme, vânzătorii tăiau din el cu toporul, ar fi îndestulat o stradă întreagă; mă minunam degeaba, am auzit pe urmă că sunt somni de două sute de kilograme, fac prăpăd între raţe şi gâşte, le apucă de picioare şi le hăpăie cârduri-cârduri; dar asemenea peşte este prea gras, ţi se apleacă. Peştii cei mai de soi erau puşi în faţă, am văzut un nisetru doar puţin mai mic decât somnul, să fi avut doi metri şi jumătate, aşa cred, nu pot fi sigur, tăiaseră din el o bucată; mi-a plăcut că deşi mare şi greu n-avea niciun pic de grăsime, numai carne curată, trandafirie; un asemenea peşte nu-i o fiinţă trândavă, aleargă tot timpul, vânează, n-are odihnă, păcat de el să sfârşească în tigaie. La fel pot spune despre verişoara lui păstruga, şi despre viză şi cegă. Morunul e şi el din acelaşi neam, dar creşte mai mare şi prinde grăsime, atât că nu-i greţos, îi şade bine în farfurie. Am văzut şi acolo unul, tocmai intrau cu el pe uşa halei, patru oameni abia îl puteau duce, gâfâiau cu el în spinare; când l-au pus jos, credeam s-o să dărâme masa şi spun drept că mi s-a făcut frică la gândul că odată aş fi putut să dau ochii cu el când înotam pe sub apă; chiar dacă nu se repezea să mă înşface, fiindcă nu se leagă de oameni, ar fi fost de ajuns să-mi dea una cu coada, în joacă sau din greşeală.

Alţi peşti la fel de mari nu mai erau, m-am simţit mai în apele mele când am descoperit crapii cu burta aurie, umflată de icre; niciunul nu cântărea peste cinci kilograme, cei mai mari au carnea aţoasă, nu-i bine să te lăcomeşti şi să-i cumperi, e o

păcăleală. Alături erau şalăii, peşte alb, bun la dietă, cu carnea uşoară dar fără gust dacă nu-i bine gătită, rasol cu multe legume, în primul rând cartofi şi morcovi, şi să stea mult în apa lui după ce a fiert, până îl pătrund toate sucurile şi pe urmă să i se toarne deasupra unt topit, apoi zeamă de lămâie, dar vorba cuiva, cu unt sunt bune până şi paiele tocate. Dincolo de şalău nu m-am mai uitat, nu aveam nevoie de plătică, oricât ar fi ea de dulce, nici de lin, de păstrăv, de scrumbie, de lipan, caras, caracudă, mreană, cosac, morunaş şi alţii, prea mulţi, nu-mi puteau face poftă. Era numai peşte de Dunăre; după peştele de mare, pus în linia a doua, nu prea se omora lumea, nici nu se numărau multe soiuri, doar chefal, laban, ton, lufar; guvidele nici nu se vindea în hală, pescarii nu-şi pierdeau timpul cu el, doar copiii şi târgoveţii fără pricepere îl prindeau cu undiţa de pe diguri. Pe zărgan şi pe stavride nu se dădeau multe parale, dar dacă pica în plasă ajungea şi el la piaţă, mai într-o margine. Iar calcanul, atât de rar astăzi, nu-l mâncau decât ţiganii; de ce a trebuit să treacă atâta vreme până ce lumea să-i prindă gustul?

Între peştii de Dunăre nu lipsea ştiuca, dar am lăsat-o la urmă fiindcă nu-mi place nici la înfăţişare şi nici cum se poartă, fiind rea şi hrăpăreaţă; când o scoţi din undiţă se zbate, sare mai mult de un metru în aer, buşeşte pământul şi ţipă ca oamenii.

Ce a comandat AMarisa nici n-am băgat de seamă, doar odată am auzit-o vorbind de cegă, să fie vreo trei duzine, nu sub cincizeci de centimetri; mai mari nici nu am văzut vreodată, iar cele mici au carnea gelatinoasă, păcat de ele, pescarii cu scaun la cap le dau drumul în apă, să mai crească.

Eram preocupat de altceva, îl priveam atent pe Alex, care rămăsese cu ochii pironiţi la morunul pe care abia îl aduseră şi acum stătea întins drept în faţa noastră şi atât de aproape că l-aş fi putut atinge cu mâna, dacă nu mă despărţea de el un perete de sticlă. Intrigat de privirea lui Alex, m-am uitat şi eu cu un ochi să văd ce-i trezise atenţia şi atunci am observat că mustăţile morunului se mişcau ritmic şi alternativ, cele din stânga apoi cele din dreapta; cât am stat acolo nu s-au oprit, nici nu şi-au schimbat ritmul. Să fi spus că le mişca un curent de aer nu era de crezut, chiar dacă bătea vântul, căci aşa, alternanţa păstrată tot timpul n-ar fi avut nicio explicaţie. Aş fi crezut că morunul era încă viu, dar avea burta despicată. Şi cum cu ochiul celălalt nu încetasem să mă uit la Alex, am băgat de seamă că buza lui de deasupra se mişca spasmodic, colţul din dreapta, apoi cel din stânga, alternativ şi în acelaşi timp cu mustăţile morunului. Se vedea limpede că era o mişcare involuntară, de care el nici nu-şi dădea seama, altfel şi-ar fi stăpânit-o ca să nu stârnească râsul. Mie însă nu mi-a venit deloc să râd, dimpotrivă, mi s-a făcut frică, fenomenul ascundea un mister, între Alex şi peştele mort era o legătură, o comunicaţie, poate un dialog, într-o limbă de la începuturile vieţii, când unii cred că omul trăia în apă şi se făcea înţeles prin vibraţia născută din mişcarea mustăţilor. Un asemenea gând n-avea cum să-mi vină în minte, l-am citit sau mi s-a părut a-l citi pe faţa lui Alex. Oricâtă incertitudine ar fi în această impresie, ceva rămâne indubitabil: cum îl urmăream sub stăpânirea unei obsesii în creştere, am descoperit deodată că între capul lui

Alex şi capul morunului era o asemănare ascunsă, nu se vedea decât într-o clipă de revelaţie.

Când l-am întâlnit prima oară pe Alex, pe plajă, am încercat să-i definesc trăsăturile, am spus nişte cuvinte şi am fost nemulţumit de ele, simţeam că nu erau destule şi mai ales nu erau cele mai potrivite. Revelaţia s-a produs când mă uitam cu un ochi la el şi cu altul la morunul din faţă; a fost atunci o clipă când un chip s-a suprapus peste altul, dând o singură imagine; de alte cuvinte nu mai este nevoie.

În ziua aceea Alex n-a mai fost în stare să mă observe, m-am simţit liber. Din toată frământarea lui, exteriorizată prin mişcarea buzei de sus a rămas o frază banală, pe care, peste câteva zile, când a plecat seara de acasă, am citit-o în caietul de lucru: „Oare într-o altă viaţă am fost frate cu morunul?”

Fraza este banală fiindcă exprimă un dubiu: să fi fost o certitudine, afirmată cu toată convingerea, m-ar fi pus pe gânduri.

Terminând cu peştele am mers să comandăm pâine: franzeluţe şi cornuri. În oraş erau două brutării renumite, „Viaţa” şi „Sănătatea”, amândouă în centru, pe aceeaşi stradă şi lipite una de alta. Nu încăpea îndoială că pâinea făcută acolo era cea mai bună din tot oraşul, unii spuneau din toată ţara. Părerile însă erau împărţite în ceea ce priveşte întâietatea uneia din brutării, faţă de cealaltă; o parte din oameni preferau „Viaţa”, alţii „Sănătatea”. Dacă un copil trimis după pâine cumpăra din greşeală sau din nepăsare de la brutăria vecină şi apoi avea curajul sau naivitatea să mărturisească, maică-sa se făcea foc şi pară. Aceeaşi rigoare se păstra în toate gospodăriile din centrul oraşului; pe la mahala oamenii nu făceau atâtea nazuri.

În verile când am stat acolo, am fost şi eu în câteva rânduri să cumpăr pâine, ca s-o scutesc de osteneală pe slujnică; bucătăreasa mi-a strigat din uşă: „Bagă de seamă, să iei de la «Viaţa», nu de la «Sănătatea»“. O dată am cumpărat câte o pâine de la o brutărie şi de la cealaltă, m-am dus pe dig şi am împărţit-o cu pescăruşii, luând şi eu câte un dumicat din când în când, degustându-l cu atenţie şi încercând să fac comparaţie. Ştiu că era o pâine fermecată, cu miros de câmp, de grâu dulce, cu aromele parcă trezite de un soare fierbinte; mi-au plăcut amândouă la fel de mult, n-am putut spune care-i prima. Într-o zi am vrut să fac o glumă, să-i pun la încercare pe-ai casei, de fapt era o răutate: în loc să iau pâine de la „Viaţa”, am luat de la „Sănătatea” şi am dus-o acasă cu faţa senină. Seara la masă s-au bucurat cu toţii, au lăudat-o ca totdeauna.

Abia după un deceniu şi jumătate, când începuse războiul şi a căzut o bombă pe cele două brutării de le-a despărţit pe una de alta, s-a văzut că aveau instalaţii comune, aceeaşi maşină de frământat, acelaşi cuptor, aceiaşi meşteri; era o asociaţie cu două firme, n-am înţeles în ce scop, poate ca să înşele fiscul, poate ca să-şi stimuleze clienţii. Au existat, ca să iau doar un exemplu, două aparate de radio identice, fabricate de aceeaşi uzină, numai că unul se numea „Siera”, iar celălalt „Philips”; mi s-a spus că aşa vânzarea mergea mai bine.

La hala de carne şi păsări n-am fost; AMarisa nu putea să vadă animale tăiate. Sunt oameni cărora le place să le pună pe masă întregi, cum erau în viaţă; un bucătar dibaci taie curcanul felii şi apoi, lipindu-le una de alta îl reconstituie în forma lui iniţială, de

l-ai crede viu dacă n-ar fi jumulit şi rumenit, cu măruntaiele scoase.

Şi astăzi, pe la ospeţe haiduceşti se pun în frigare şi se frig la jeratic animale întregi, berbeci, viţei, căprioare: mesenii stau pe margini şi le lasă gura apă. Cine oare n-a văzut purcei de lapte scoşi de la cuptor, puşi în mijlocul mesei, cu un măr în gură, nu ştiu ce vrând să însemne, dacă nu cumva o batjocură. Să stai acolo, la jumătate de metru şi să mesteci, cu ochii în ochii lui, să-i vezi dinţii în gura deschisă şi parcă să-l auzi cum guiţă, repetând guiţatul lui din ultima clipă, îmi pare o întoarcere la evul mediu, când lumea era mai crudă, sau şi mai departe, la preistoria nescrisă. Ştiu că-mi aprind paie în cap spunând astfel, dar îmi asum riscul, în speranţa că până la judecata de apoi, când voi avea să dau socoteală, lumea va ajunge să se hrănească altfel; din partea mea m-aş mulţumi cu pastile, ca aspirina, să se vândă la băcănie şi să aibă incorporate toate componentele unei mese complete; se găsesc şi alte bucurii în viaţă şi mult mai mari decât mâncarea cea mai gustoasă. Cât timp ar câştiga oamenii nici nu mai pun la socoteală; destul că şi-ar schimba firea, ar deveni mai puri şi mai buni, şi poate nu s-ar mai ciomăgi ca astăzi, în încăierări de toate felurile, de la disputele de familie până la războaiele mondiale.

La masa AMarisei carnea, de care convenise şi ea că nu trebuie să-şi lipsească oaspeţii, se gândea, se gătea şi se prezenta în aşa fel ca să nu mai amintească prin nimic forma ei animală de la origine. Al patrulea din fraţii ei, Iani Talabă, medic veterinar, directorul abatorului se îngriji de toate, el adusese curcanii, cotletele de porc, muşchiul de

vacă şi când acestea se puseră pe masă, numai gustul le putea desluşi pe unele de altele, altminteri bucăţile semănau între ele ca făcute la ştanţă. Sigur că multora le plăcea mai puţin, sunt unii care simt mai bine gustul dacă pot să şi vadă ce bagă în gură; n-am voie să-i condamn, deşi nu uit ce-am spus mai înainte: fiecare cu dreptatea lui, e înţelept să recunoaştem. Ştiu că pentru mulţi oameni e cu totul altceva să ţii hartanul de curcan în mână, să rupi din el cu dinţii, să-l sfârteci, mânjindu-te până la urechi de sucul cărnii şi de grăsime, decât să-l iei cu furculiţa din farfurie, desprins de pe oase şi gata făcut bucăţele. Şi-apoi oasele, date deoparte cu atâta indiferenţă, joacă şi ele un rol în viaţa omului, nu doar a câinelui, au un suc al lor, e o plăcere să le rozi cu zgomot, fără să-ţi pese ce gândeşte vecinul; ca să nu mai spun că aşa se întăresc şi dinţii, scapi de chinul dentistului. În plus câştigi un sentiment de putere: cine poate, oase roade, vorba proverbului. Să mănânci piept de pui şi să nu ştii unde-i iadeşul, e o pierdere, desigur, mai ales la anii copilăriei; deci nu susţin încăpăţânat punctul meu de vedere, acelaşi cu al AMarisei.

Ultimul nostru drum a fost la cramă. Prin cramă se înţelege locul unde se face vinul, se învecheşte şi pe urmă se pune în sticle. Dar crama era în altă parte, la dealuri; noi am fost la depozit, unde vinul se aducea gata învechit, în sticle ceruite la gură, care se puneau culcate în rafturi. Dacă depozitului îi spunea cramă, cumpărătorul căpăta mai multă încredere. Dar ce ştia el despre o cramă adevărată, ascunsă adânc în pământ, şaizeci de trepte, optzeci sau o sută, după cum e clima prin partea locului? În cramă e nevoie înainte de toate ca aerul să fie uscat

şi temperatura aceeaşi tot anul, iarna şi vara. Acolo nu-i voie să prindă mucegaiul şi nici să se nască alte mirosuri în afară de-al strugurelui, chiar dacă ar fi plăcute, ca al busuiocului, de pildă. Să aprinzi ţigara se socoteşte o crimă, la fel să vii de afară după ce ai mâncat usturoi sau ceapă, sau ardei iute şi alte condimente care aspresc aerul şi fac ca vinul în budane să se zburlească. Oamenii cu pricepere şi cu dragoste pentru ce se întâmplă acolo merg doar în vârful picioarelor şi vorbesc numai în şoaptă. Când unul uită de sine şi scapă o sudalmă sau orice vorbă urâtă, să nu se mire pe urmă că măcar o parte din vin se acreşte, în schimb, dacă se respectă regulile de mai sus, şi altele, că nu le-am spus pe toate, răsplata vine fără greş, numai că trebuie aşteptată cu multă răbdare, cel puţin douăsprezece anotimpuri, după numărul apostolilor; regula se păstrează de la Isus Cristos încoace, primul om care a cunoscut misterul vinului şi a ştiut să-l înmulţească, fără să-l strice. De-atunci au încercat mulţi, azi numărul lor e atât de mare că te prinde scârba; oare ei nu-şi dau seama că, nefiind făcători de minuni, nu pot să reuşească?

Nu toţi oamenii au simţit vreodată mireasma viţei de vie, când înfloreşte, primăvara. E un miros suav şi mai dulce decât al tuturor florilor, unite cu dulceaţa pe care vântul o aduce de la stupii cu miere. Ea se revarsă peste dealuri, parcă o vezi cum curge la vale, şi cine o simte şi nu are în el destulă virtute, poate să se îmbete, s-o ia razna; mai bine să se ferească. Dar şi mai puţini oameni ştiu că, în zilele când înfloreşte viţa de vie, alături, în cramă, vinul din toamnă începe să fiarbă. Atunci, pe vrana deschisă, mirosul florii de strugure care nu s-a

mişcat din budană, se ridică în valuri şi neputând ajunge afară, de unde vine o chemare, se aşază pe tot ce este la îndemână pereţii cramei, bolta de deasupra, laviţele, hainele pivnicerului, căruia uneori îi ajunge până în suflet, dacă este un om cu dragoste; atunci vinul, când va fi gata, le va întrece pe toate şi nimeni nu va şti cauza adevărată.

Când floarea de strugure s-a scuturat, se potoleşte şi vinul din fierbere. Nu spun ce trebuie să facă pivnicerul după aceea, cum să-l tragă în altă budană, curată şi aerisită, căci şi de-aş spune, cine mai are timp să mă asculte? Am de adăugat doar că mireasma care s-a simţit în vie şi apoi în cramă, în acele zile de prefaceri miraculoase, nu se pierde niciodată cu totul, rămâne îmbibată în doagele budanelor, de unde se tot ridică în aer până toamna, când începe a doua fierbere, tot atunci când se culeg viile, căci e o legătură între una şi alta, la fel cum a fost primăvara, între vinul trezit din somn şi înflorirea viţei de vie. Trei ani la rând vinul fierbe, de şase ori cu totul, până ce se aşază; cine trăieşte în ştiinţa şi în respectul lui, nu îl bea mai înainte. Acum vinul e gata, nu mai are decât să se învechească, în tihnă.

Depozitul unde am mers cu AMarisa era făcut în aşa fel că putea să fie o cramă adevărată, cum scria pe firma de la intrare, dacă ar fi avut şi via alături. Dar acolo n-ar fi fost loc pentru vie; de o parte şi de alta, şi deasupra, pe înălţime, erau casele din centrul oraşului, palate, administraţii, hotel, teatru şi locuinţe bogate. Cei mai mulţi dintre trecători nu ştiau, nici nu puteau bănui că la cincizeci de metri sub stradă se afla o catedrală subpământeană săpată în piatră, cu o boltă bizantină deasupra, cu

altar şi cu catapeteasmă, şi chiar cu masa sfintelor taine, plină de cupe şi de carafe şi înconjurată de strane. Iar pereţii, în loc de picturi bisericeşti şi de icoane, erau acoperiţi de sticle culcate în rafturi, mii şi zeci de mii dacă nu chiar mai multe, că nu puteau fi numărate.

Înăuntru se ajungea printr-un tunel, săpat în faleza stâncoasă din faţa portului, luminat de becuri electrice, a căror sclipire se răsfrângea în pereţii îmbrăcaţi în faianţă trandafirie. Când am ajuns sub bolta înaltă, de care atârna un candelabru ca la Episcopie, un om ieşi de după catapeteasmă şi veni repede să ne întâmpine; şi el fusese vestit prin Mustafiţă despre venirea AMarisei. Catapeteasma era un paravan mare, dintr-un perete în altul, făcut din panouri de lac negru, cu picturi pastelate în medalioane aurite, şi ele imediat m-au dus cu gândul la patul Prinţesei, în care dormeam astăzi. Dincolo de paravan am înţeles că erau birourile depozitului, se auzea ţăcănitul unei maşini de scris, şi pocnetele unui abac, instrument de calcul aproape uitat astăzi.

Omul care venea în întâmpinarea noastră semăna surprinzător de bine cu domnul Sasu, avea acelaşi obraz măsliniu, plăcut şi îngrijit, acelaşi păr negru, aceeaşi purtare distinsă.

Am presupus că erau fraţi, ceea ce s-a adeverit când l-am întrebat pe Alex. Crama şi Băcănia alcătuiau o afacere comună a familiei, scria şi pe firmă, dar cu literă mai mică, aşa că nu-mi atrăsese atenţia: „Sasu şi fraţii”. Deci erau mai mulţi decât doi, pe urmă am aflat că şi întreprinderea lor avea mai multe ramificaţii, alcătuiau un „lanţ”, cum se spune astăzi, cu un sens al cuvântului necunoscut

înainte. La asemenea depozit de vinuri nu putea să lipsească nici via, şi asociaţia poseda mai multe, cu crama ei fiecare. La o băcănie aşa cum o ştiam, nu putea să lipsească vaporul care să aducă mărfurile străine, coloniale. Era un cargobot de şase mii de tone, l-am văzut în port, ba chiar l-am vizitat, de Ziua Marinei, când oamenii aveau voie să se urce pe orice vapor, chiar pe cele de război, să meargă pretutindeni, din cală până la puntea de comandă; păcat doar că ziua se termina repede, nu puteai să le vezi pe toate. Vaporul, botezat „Familia Sasu”, făcea impresie bună, dădea un sentiment de încredere în firmă, îmi displăcea doar că era vopsit în negru, ca mai toate cargoboturile din vremea aceea, culoare economică, nu se murdăreşte repede şi armatorilor puţin le pasă ce ar dori alţii.

Un vapor de şase mii de tone putea să încarce mult mai multă marfă decât pentru o băcănie, oricât ar fi fost ea de mare; „Familia Sasu” aproviziona toate băcăniile din oraş şi chiar din alte oraşe, după ce oprea marfa cea mai bună pentru prăvălia proprie, care nu degeaba era cea mai renumită. Afacerile familiei au prosperat tot timpul, dar fără multă tevatură, s-au extins cu discreţie în multe domenii ale negoţului şi industriei. Singurul semn vizibil al acestei stări de lucruri, când eu ajunsesem la tinereţe, era firma, crescută nu în dimensiune, ci în cuprindere, căci pe ea acum se putea citi, cu litere nu mai mari decât înainte: „Sasu, fraţii şi fiii”. Poate alţii nici nu băgau de seamă schimbarea, sau nu-i dădeau importanţă, pentru mine însă era evident că familiei îi mergea bine. I-a mers bine şi în timpul războiului, deşi „Familia Sasu”, vaporul, s-a lovit de o mină, aproape de Dardanele şi s-a

scufundat cu întreaga încărcătură. Câţiva ani după aceea, familia Sasu, firma, cu fraţii şi fiii s-a lovit de-o altfel de mină, prin anii ’46, ’47, şi a trebuit să tragă obloanele. Un timp a mai rămas reclama de pe acoperişul băcăniei: „La Sasu, numai Olio Sasso”. Generaţiile tinere n-au de unde şti ce era Olio Sasso, un untdelemn de măsline adus din Italia, în bidoane de tablă, prismatice, în culorile alb şi verde, foarte plăcute. El luase locul, printr-o reclamă abilă şi intensivă, untdelemnului franţuzesc „Puget”, cunoscut în prima mea copilărie; îl ţin minte, în bidoane cilindrice, demodate, cu scrisul înzorzonat şi cu portretul fabricantului, de care n-avea nimeni nevoie. A dispărut, cel puţin din băcăniile noastre, după primul război şi nu mă miră, în anii aceia Franţa se cam lăsa pe tânjeală.

Domnul Sasu ne-a poftit să ne aşezăm la masa de degustare, de aceea azi o numesc a sfintelor taine, ceea ce atunci nu putea să-mi treacă prin minte. Nu mă interesa vinul, m-am aşezat şi eu într-o strană, plictisit ca de boală, nedorind altceva decât să ieşim cât mai repede la lumină. Nimeni din noi trei nu se pricepea să aleagă vinul, AMarisa ar fi trebuit să se bizuie pe recomandarea firmei, ea însă a vrut să-i prilejuiască lui Alex o experienţă nouă, din continua ei dorinţă de a-l face să cunoască viaţa pe toate feţele. Şi astfel l-a pus să deguste şase feluri de vin, patru albe şi două roşii.

Domnul Sasu s-a aşezat în capul mesei, ca un maestru de ceremonie, având-o pe AMarisa în dreapta şi pe Alex în stânga; eu stăteam pe a patra latură, adică, dacă reuniunea ar fi fost mai mare, la coada mesei. Şase fete în rochii verzi, nu ştiu de unde ieşite, patru din ele cu şorţuri albe, brodate cu

ciorchini de strugure, două cu şorţuri roşii, s-au apropiat toate în linie şi s-au oprit în spatele domnului Sasu, aşa că puteam să le văd din faţă. Fiecare din ele aducea o sticlă de vin, pe o tavă de alamă ciocănită; e uşor de înţeles, după culoarea şorţurilor, că primele prezentau vinul alb, iar celelalte roşu. M-am mirat de ce nu erau alese şi pe culoarea părului, platinate şi roşcate, ca punerea în scenă să fie perfectă; a trebuit să înţeleg că domnul Sasu, cu distincţia lui evidentă, avea o anumită măsură în gesturi şi a socotit să nu meargă prea departe, transformând prezentarea vinului într-o mascaradă, când aşa era un cadril elegant şi plin de farmec. Îmi plăceau rochiile fetelor, în culoarea frunzei de vie, îmi plăceau şi ele, cum se mişcau, ca pe muzică; să fi fost mai dezgolite şi să fi avut ghirlande de flori atârnând de grumaz ar fi semănat cu nişte bacante, dar atunci pe mine AMarisa m-ar fi lăsat la uşă, eram prea mic pentru un asemenea spectacol; cu Alex, nu mult mai răsărit decât mine, se schimba treaba, el trebuia să înveţe de toate.

Domnul Sasu a ridicat un braţ deasupra capului şi a pocnit din degete, apoi a împins un păhăruţ de cristal în faţa lui Alex şi a spus un nume: Bianca. Nu ştiam dacă era numele vinului, sau al fetei. Fata a venit cu tava pe sus, s-a oprit în stânga lui Alex şi i-a turnat în pahar, gravă şi rece, fără niciun zâmbet.

Nu chiar aşa se face negustoria de vinuri, nu-şi pierde nimeni atâta vreme şi nu ştiu nici cui foloseşte. O asemenea scenă s-ar putea pune într-un spectacol feeric, o operetă sclipitoare, cu strasuri şi paiete, cu lume bolnavă de bucurie; şi încă mă întreb cui ar putea să-i fie de vreun folos, cui ar putea să-i placă, şi dacă lumea, mai ales cea de

astăzi, n-ar arunca în actori cu ouă clocite, în loc să aplaude. Dar domnul Sasu nu urmărea să-şi desfacă vinurile, fiindcă în niciun caz n-ar fi rămas nevândute, ci îşi satisfăcea probabil o dorinţă nerealizată, de a scrie o poezie, de a picta un nud de fecioară, de a compune şi el un preludiu şi o fugă, după cele patruzeci şi opt vechi de trei secole şi încă neegalate; sau, şi mai bine, un vals trist şi o nocturnă melancolică. Se întâmplă să vezi uneori în spatele tejghelei un umil băiat de prăvălie privind gânditor lumea; n-ai de unde şti dacă în clipa aceea nu se pierde cea mai frumoasă poezie a vremii sale, fiindcă în loc să ţină într-o mână lira şi în mâna cealaltă pana, soarta i-a hărăzit uneltele vânzătorului de stambă, metrul şi foarfeca.

Primul vin nu i-a plăcut deloc lui Alex, l-am văzut încruntându-se, era un vin prea aspru şi m-am gândit că se potrivea cu chipul fetei, sever cu bună-ştiinţă; desigur era instruită şi îşi făcea jocul, altminteri s-ar fi putut să aibă o inimă caldă. Au venit pe rând toate fetele, domnul Sasu ridica braţul, pocnea din degete şi le striga numele, Venera, Gloriana, apoi Suzi; la sfârşit am văzut că la fel se numeau şi vinurile, aşa scria pe etichete. Pornind de la cel mai aspru, Bianca, nume într-adevăr rece, vinurile deveneau tot mai blânde, iar fetele tot mai destinse, mai înflorite, până ce a patra, Suzi, zâmbea de-a binelea, cu buzele întredeschise, de i se vedeau dinţii, ca în reclame. Era uşor de înţeles că ea prezenta vinul cel mai dulce, lui Alex i-a alunecat pe gât şi îndată s-a făcut roşu, a căpătat curaj în loc să se sperie, a întins paharul şi Suzi i l-a umplut din nou, acum râzând de-a binelea, ceea ce a făcut ca pe faţa domnului

Sasu să treacă o scurtă indispoziţie. Poate că numele fetei era sugestiv, mie însă nu mi-a plăcut niciodată să spun cuiva Suzi, după cum nu mi-a plăcut nici vinul dulce.

Ultimele două fete, care au adus vinurile roşii, se numeau Carmen şi Rozalia; aceasta din urmă mi-a adus aminte de bucătăreasa de pe „Arhimede”. Ar putea să pară precoce pentru vârsta mea şi totuşi, atât după nume, cât şi după chipul fetelor am dedus că unul din vinuri era sec, celălalt puţin dulce şi mai deschis la culoare; dar mă plictisisem şi în loc să judec cu bunăvoinţa de mai înainte, am ajuns să cred că domnul Sasu nu avea destulă imaginaţie şi că probabil îi atribuiam degeaba aspiraţii artistice. Poate rolul celor şase fete era un pretext, poate alcătuiau haremul lui, întreţinut pe cheltuiala firmei.

Notaţia principală în toată întâmplarea este că Alex s-a îmbătat fără să-şi dea seama, i s-a făcut rău abia când am ajuns în stradă, a vărsat lângă roata trăsurii, Mustafiţă îl ţinea de coate, să nu cadă, iar AMarisa îi ţinea mâna pe frunte, să-l aline.

12

În ziua petrecerii m-am dus în port încă de la opt dimineaţa, am bătut iar cheiurile uimindu-mă cum se descărcau vapoarele, n-aveam răbdare să aştept până la zece, să vin cu AMarisa şi Alex; vremea era ca de sărbătoare.

Acum cunoşteam tot portul, în afară de bazinul vapoarelor părăsite; cunoşteam binişor şi oraşul, mersul la cumpărături cu AMarisa, în stilul ei grandios, ca al unui şef de trib fără asemuire, fusese cea mai fructuoasă din experienţele mele, încununarea tuturor celorlalte. Aşa am putut să pun uşor în corelaţie viaţa portului cu a oraşului. Băcănia domnului Sasu şi depozitul de vinuri, cât or fi fost de mari şi de renumite, nu erau singurele. Cele două străzi principale, care cădeau perpendicular una pe alta în centru, la statuie, alcătuiau crucea comercială a oraşului, locul celor mai dense şi strălucitoare negoţuri; magazinele se ţineau lanţ, un şir de vitrine ca nişte scene de teatru, incendiate seara de reflectoare, decorate atât de sugestiv şi ingenios că îţi venea să aplauzi.

Una, de pildă, la magazinul de articole sanitare, înfăţişa o sală de baie în funcţiune, având montate toate obiectele obişnuite, cada, lavoarul, bideul, oglinzile, prosopierele, şi tot acest ansamblu, de dimensiuni generoase se schimba cel puţin o dată pe lună, împreună cu faianţa de pe pereţi şi dalele de marmoră ale pardoselii, apăreau alte forme, alte culori, tot mai moderne, mai confortabile şi mai

luxoase. Lumea săracă se uita cu gura căscată, dar cred că nu mai puţin uimită era majoritatea oraşului, fiindcă asemenea săli de baie ţineau mai degrabă de vis decât de realitate, şi mă îndoiesc că exista câte una în zece din casele cele mai bogate. Apoi seara la opt, cu o jumătate de oră înaintea închiderii, pe această scenă se dădea un spectacol care atrăgea mulţimi de oameni, ca la meciurile de fotbal, încât circulaţia pe stradă devenea imposibilă şi mereu ieşea scandal cu poliţia. De altfel, după vreo lună, la intervenţia insistentă a primăriei şi prefecturii pe lângă Ministerul de interne, reprezentaţia a fost interzisă, nu ca imorală, ci fiindcă tulbura ordinea publică.

La ora ştiută de tot oraşul, o cortină de teatru cădea peste vitrină, numai pentru câteva clipe, iar când se ridica, oamenii vedeau cada plină de spumă şi în cadă o femeie goală, îmbăindu-se de faţă cu toată lumea; de fapt nu se vedea nimic mai mult decât de sub o îmbrăcăminte cuviincioasă, sau de sub un costum de baie ca o rochiţă, cum se purta pe vremea aceea, capul, un braţ în mişcare, un umăr, un genunchi ieşind din spumă. Imaginaţia oamenilor mergea însă în altă direcţie, scena era sugestivă şi niciun sfânt coborât de pe icoană nu şi-ar fi închipuit-o pe femeie altfel decât goală ca Eva. Şi toţi parcă sperau imposibilul, ca ea să se ridice în picioare, să apară în lumină cu deplina ei nuditate, ca Venus din spuma valurilor.

Spectacolul dura o jumătate de oră, dacă oamenii ar fi fost civilizaţi ar fi putut să-l vadă tot oraşul, să defileze în linişte prin faţa vitrinei. Dar cine apuca un loc în faţă nu se mai dădea la o parte, înghiţea ghionţi şi coate, stătea aşa până la urmă, chiar dacă

se alegea cu nasturii smulşi şi cu hainele şifonate; ca să nu mai amintesc apostrofările şi injuriile pe care trebuia să le îndure! Unii veneau să ocupe locul cu multe ceasuri înainte, ca la schimbarea gărzii de la palatul Buckingham. Hotărârea Ministerului de interne îşi avea toată justificarea, multă lume a răsuflat uşurată; dacă nu se lua această măsură, tulburări grave ameninţau viaţa oraşului.

Nu mai dau decât un exemplu, ceea ce nu înseamnă că n-aş găsi mai multe; aveau şi alţi negustori fantezie în decorarea vitrinelor, şi dacă n-aveau ei, se găseau oameni pricepuţi, să-i ajute. Pentru mine mult mai ingenioasă şi mai interesantă decât sala de baie era vitrina unui magazin de automobile, unde de asemeni venea lume să se uite, căci un automobil poate fi o fascinaţie mult mai puternică decât o femeie goală, pe care, de bine de rău o găseşte oricine dacă îşi dă osteneala. Şi automobilul se schimba din când în când, ca sala de baie, dar totdeauna era unul decapotabil, şi se rotea pe o platformă turnantă, ca să poată fi văzut din toate părţile; până aici nimic uimitor, erau şi alte vitrine unde obiectele se aflau în mişcare, atrăgeau mai uşor atenţia, te opreai fără voie. Numai că la unele ore din zi, când lumea ieşea la plimbare, îmbulzindu-se pe stradă, de obicei înaintea prânzului şi seara la şase, automobilul se oprea cu spatele la public, din culise apărea o pereche tânără, îmbrăcaţi de călătorie, ea cu o eşarfă în jurul gâtului, el cu o şapcă englezească, în carouri. După ce îi ajuta ei să se urce în dreapta şi închidea portiera, bărbatul se aşeza la volan, pornea motorul şi automobilul pleca la drum, sub ochii

spectatorilor. Nu era niciun truc, motorul se auzea prin sticla vitrinei, se simţea chiar mirosul gazelor ieşite pe ţeava de eşapament, roţile se învârteau, pe nişte suluri, şi dacă automobilul stătea pe loc în realitate, îţi dădea senzaţia de mişcare şi de viteză, până la ameţeală, prin peisajul care venea din faţă, o şosea netedă ca în palmă, cum la noi nu exista încă niciuna, străbătând o zonă de şes, cu uşoare văi şi coline, cu arbori, cu ferme, cu sate în zări, cu turme de oi pe costişe, cu cirezi de vaci pe malul râului, venite să se adape, cu tot ce înseamnă viaţă adevărată, într-o zi însorită şi într-o lume ca de poveste.

Nu m-a interesat să aflu secretul, dacă era un covor rulant care venea din fund şi intra sub roţile automobilului, sau o proiecţie cinematografică; m-am străduit să cred că străbăteam aievea şi cu mare viteză peisajul, că la volan eram eu însumi şi apăsam pe acceleraţie, că n-aveam să mă opresc până la ultima picătură de benzină, care de fapt nu se termina niciodată, şi puţin îmi păsa de femeia aflată alături, nu-i vedeam faţa, îi simţeam doar eşarfa gâdilându-mă pe obraz când o aducea vântul, şi atunci o dădeam la o parte cu mâna.

Negoţul înflorea pretutindeni şi neavând unde să se extindă, magazinele creşteau în înălţime, împotriva ideii că nu-i bine să-ţi faci prăvălie cu scară, ocupau etajele, până la mansardă, unde, nefiind destulă înălţime se amenaja măcar o sală de ceai, cu măsuţe puse prin colţuri, cu lumini furişate, cu muzică abia auzită, fără să se ştie de unde vine, aşa că viaţa se transforma în vis, după cum călătoria imaginară cu automobilul se transforma în realitate.

O bună parte din puzderia de mărfuri care se vindeau în puzderia de magazine, începând cu colonialele şi sfârşind cu automobilele, le văzusem în port din prima zi când fusesem acolo, se scoteau cu macaraua din magaziile vaporului şi se înşirau pe cheiuri, în lăzi, în saci, în coşuri, în baloturi, iar eu trecusem printre ele, fără să mă pierd cu firea; mă interesau întâi vapoarele, pe urmă marfa; mă interesa întâi marea, pe urmă portul; iar portul mă interesa mai mult decât oraşul. A trebuit să treacă timp până să-mi dau seama, aşa, dintr-odată, parcă prin revelaţie, că toate acestea se legau între ele, că nu puteau să existe unele fără altele, oraşul fără magazine, magazinele fără marfă, marfa fără vapoare, vapoarele fără port şi portul fără mare. Şi tot atunci am avut a doua revelaţie: mai înainte nu mă întrebasem ce preţ aveau şi cum se plăteau mărfurile venite din alte părţi ale lumii şi prin care prosperitatea oraşului creştea întruna, dovadă că se făceau prăvălii la etaje. Şi deodată, cum mergeam pe cheiuri spre locul unde era legat „Arhimede”, căci se apropia ora când trebuia să fiu acolo, mi-au intrat în privire, toate deodată, silozurile de cereale, bazinul de petrol şi cel de cherestea, de unde tocmai plecau vapoarele pline, ca să facă loc celor goale, care îşi aşteptau rândul afară din port, în radă. Iar imediat după aceea mi-am amintit lanurile de grâu ale Bărăganului, prin mijlocul cărora trecusem cu trenul mixt, abia cu o lună în urmă; mi se părea de speriat câte văzusem şi învăţasem în numai treizeci de zile. Pe loc am făcut legătura între holdele acelea mai întinse decât credeam că poate fi marea, le-am văzut secerate, treierate, boabele puse în vagoane şi apoi lăsate să curgă în cala

vapoarelor. Nu-mi părea rău să se ducă, de vreme ce rămânea destul ca lumea să aibă pâine; era un prisos, aşa am înţeles ce se întâmpla acolo, nu era greu de vreme ce vedeam cu ochii; şi un copil putea să înţeleagă: dădeam grâul, luam automobile, săli de baie, maşini de cusut, cafea, portocale, roşcove şi tot ce se mai vedea în port, descărcate pe cheiuri. Gândul mi s-a dus la pădurea de fag cunoscută din copilărie şi simultan mi-am închipuit-o pe cea de brad, pornind de la scândurile purtate de macarale prin aer. Peste aceste imagini s-au suprapus rafinăriile de petrol ştiute prea bine, numai sondele au rămas în suspensie, căci n-aveam nicio idee despre ele. Era singura lipsă în informaţia mea, pe care nici n-o simţeam de altfel, păcura continua să existe; chiar dacă nu văzusem cum se scoate din adâncul pământului puteam să-mi închipui, cum altfel decât săpând puţuri?! Sigur că a fost altceva când am ajuns între sonde, am urcat o treaptă, dar clasa o trecusem dinainte, în ziua când mergeam la vaporul „Arhimede” şi am înţeles legea simplă a chiverniselii, cum se împart între oamenii de pe continente îndepărtate bogăţiile, ce relaţie este între grâu şi automobile.

13

Cunoscusem pe prea puţini din membrii familiei, când m-am pomenit în mijlocul lor, la petrecerea AMarisei, nouăzeci şi cinci cu toţii, strânşi laolaltă pe un spaţiu de trei sute de metri pătraţi, cât rămânea practicabil pe puntea vaporului, dacă scădeam suprastructurile şi accesoriile, vinciuri, spiraiuri, tambuchiuri, bărci de salvare şi tot ce încurcă locul dar nu poate să lipsească. Dacă unui om îi rămân numai trei metri pătraţi să se mişte, e greu ca în paisprezece ore cât a durat croaziera, să nu-şi întretaie drumurile, şi nu o singură dată, uneori să stea faţă în faţă, alteori să se ciocnească, să se îmbrâncească sau măcar să se împingă cu cotul cu fiecare din cei nouăzeci şi patru câţi mai rămân, după ce se scade pe sine. Cu fiecare din ei m-am privit în ochi, am schimbat o vorbă, unii m-au întrebat cine sunt, şi cum mă cheamă, fără să-şi spună însă numele lor. Alţii nu mi-au dat importanţă, parcă nici n-aş fi fost acolo. Băieţii de vârsta mea au vrut să mă joc cu ei de-a hoţii şi vardiştii, alţii să sărim capra, unii mai mici mi-au cerut să le spun poveşti, când eu aveam atâtea de văzut pe vapor şi mai ales voiam să simt marea care mă subjugase dar îmi era încă necunoscută.

Se nimerise o vreme liniştită, abia adia vântul, o briză slabă, pe cale de a se stinge; erau valuri, venite de departe, dar rare şi line, abia în larg s-au mai adâncit şi au început să se simtă, dar nimănui nu-i era rău, toată lumea petrecea veselă. Înainte de

a ieşi din port mă temusem să nu am rău de mare, nu poţi şti dinainte; Alex îmi dăduse o lămâie, să muşc din ea dacă mi-o fi greaţă. Fusesem în port cu şalupa, mă scufundasem şi în apă, dar e altceva să ieşi în largul mării. Strângeam lămâia în mână, stăteam rezemat de parapet, la prova, priveam avid în faţă şi mi-era frică; nu de mare, exista între noi o înrudire, ştiam din clipa când o văzusem, din gară, de pe acoperişul vagonului. N-o cunoşteam şi nu înţelegeam de ce mă atrăgea încă dinainte, când nu aveam altă imagine a ei decât cea de pe hartă; iar azi îmi inspira atâta încredere încât aş fi vrut să se strice vremea, să vină furtuna, să ne zgâlţâie, să năvălească valuri pe punte, ca ea să-şi arate din nou puterea, cum o simţisem pe dig când mă pândea moartea, iar eu să rămân singur afară, cu hainele ude, bucurându-mă că toţi ceilalţi zăceau în cală, îşi vărsau maţele. În schimb mi-era frică de viscerele mele încă nepuse la adevăratul examen, puteau să fie şi ele slabe, să mă trădeze, şi înflăcărarea mea să se transforme în greaţă, silindu-mă să cobor şi eu în cală, refugiul neputincioşilor.

Aşa am trăit, între exaltare şi frică, până ce am ajuns la far, când marea s-a deschis liberă în faţă şi „Arhimede” a început să tangheze. Tanga uşor, prelung, cuminte, dar era destul să simt în trup o apăsare necunoscută şi să-mi dau seama că de aici înainte eram în voia mării; uscatul unde mă născusem şi pe care îl simţisem din clipa când mă ridicasem prima oară în picioare nu mai exista pentru mine decât în trecut, de viitor nu puteam să fiu sigur, oricine pleacă pe mare poartă în sine blestemul olandezului rătăcitor, condamnat să nu mai vadă niciodată pământul. Dar tot atunci, când

etrava vaporului s-a adâncit în valuri făcând ca orizontul să se ridice pe cer, întocmai cum îl văzusem prima dată, când încă nu puteam să descifrez întinderea plană a mării, ci mi se părea verticală, am simţit nu starea grea de care mă temusem, ci o voluptate neaşteptată, ceva născut pe loc, pentru mine, inaccesibil altcuiva, începutul unei ere a mele, un privilegiu. L-am păstrat până astăzi şi, oricât de secret ar fi trebuit el să rămână, uneori am încercat să-l împărtăşesc şi altora. Spre nenorocul meu însă, atunci când l-am cunoscut prima oară n-am putut să mă bucur în tihnă de el, eram prizonierul unei societăţi alcătuite din nouăzeci şi cinci de oameni.

N-am greşit spunând societate, familia AMarisei cuprindea tipuri umane de toate felurile, înşiraţi pe toate treptele ocupate de oameni într-o lume, cu aproape toate profesiunile posibile. Dacă iau în seamă şi caracterele diferite, şi mai ales variatele destine ale acestor oameni, ei depăşesc limitele unei familii, legate prin legi de rudenie, devin într-adevăr o societate completă şi bineînţeles eterogenă. Prin ei şi fără niciun adaos, fără să aduc vreun personaj din afară, pot să ilustrez întreagă viaţa oraşului, într-un moment din istorie, vara când am fost subiectul lui Alex şi când, fără voia mea, toţi ceilalţi au devenit subiectele mele.

Punctul de plecare a fost întâlnirea de pe „Arhimede”, atunci m-am aflat faţă în faţă cu nouăzeci şi cinci de subiecte. Nu ştiam la care din ei să-mi opresc ochii, pe cine să ţin minte mai bine şi în acelaşi timp aveam sentimentul tiranic că nu mi-e îngăduit să scap din vedere pe niciunul, începând cu Zoba zbârlitul, primul dintre cei doi gemeni, bătrâni

acum, fraţii mai mari ai AMarisei şi sfârşind cu strănepotul ei, Tibilică, adus pe vapor în scutece; mai târziu aveau să-i spună doar Tibi. Când l-am văzut atunci, nu avea decât trei luni, maică-sa se întorcea cu spatele, îşi desfăcea corsajul şi îi dădea să sugă; deşi se ferea, tot i-am văzut sânul, atât de plin că laptele ţâşnea singur. Un băiat mai mărişor, să fi avut patru ani, fratele mai mare al lui Tibilică, se tot uita la acesta cum dormea cu gura deschisă. „Şi cum, mamă, a întrebat, neconvins şi cu nedumerire, ăsta o să se facă om ca toată lumea?”

Mi-e imposibil, în faţa unei societăţi de nouăzeci şi cinci de oameni, să-mi fac un sistem de a o cunoaşte. Mă aflu într-o situaţie mult mai grea decât profesorul care vine prima oară în faţa unei clase; şi într-o clasă, oricât de mare, nu sunt decât cel mult cincizeci de chipuri. Şi pe toate trebuie să le ţină minte, să ştie nume, caractere, har la învăţătură.

Norocul meu rămâne albumul de fotografii al familiei, toţi sunt acolo, în afară de ultimul născut, Tibilică, poate de aceea am început cu el, spunând cât se poate spune despre un prunc în scutece, ca să fiu sigur că nu va rămâne pe dinafară. Pe ceilalţi pot să-i regăsesc în album, şi cu toate că o fotografie nu redă decât fizionomia, mai rar caracterul, poate fi un punct de pornire; pentru rest trebuie să-mi forţez memoria. E adevărat că am mai găsit câte o însemnare în caietul de lucru al lui Alex, însă prea puţin ca să reconstitui o biografie, căci el se ferea să facă subiecte din membrii familiei, poate din discreţie, poate fiindcă nu-i socotea destul de interesanţi, cum mă socotise pe mine. În această privinţă se înşală, mulţi dintre ei erau uimitori,

vieţile lor ar putea să fie tot atâtea romane, ceea ce povestesc azi e o primă dovadă.

Lui Zoba, slab, cocârjat, neputincios, că abia îşi târa paşii, i se spunea şi Vârtosu; fără respectul pe care i-l arăta toată familia, aş fi crezut că era o batjocură. Nu-mi explic de ce se trecuse aşa de repede, avea ce-i drept şaptezeci de ani, dar nu mult mai mulţi decât AMarisa, care să nu fi fost atât de grasă, putea fi socotită în floarea vârstei. Au venit împreună, cu trăsura, AMarisa a trecut şi l-a luat de acasă, ceea ce era un semn de mare consideraţie. Mai mult decât atâta, l-a poftit să şadă în locul ei, pe canapeaua din spate, lângă mama, iar ea s-a aşezat în faţa lor, lângă Alex, pe scăunelul unde nu încap bine decât copiii.

I-am văzut când au venit, aşteptam pe chei, n-aveam chef să mă urc pe vapor unde se adunase toată familia, m-aş fi simţit al nimănuia; e drept că îi cunoşteam pe Panainte Becheru, comandantul şi stăpânul vaporului, al treilea frate al AMarisei, după cei doi gemeni, apoi pe fiul lui, Sofron scafandrul, pe ceilalţi marinari şi pe Rozalia, bucătăreasa, dar ei aveau acum alte treburi, nu le-ar fi rămas timp pentru mine.

Când trăsura a apărut în capul cheiului mi-a venit inima la loc, nu mă mai simţeam singur; iar când s-a apropiat, şi Mustafiţă a oprit-o cu măiestrie drept în faţa schelei, nici o jumătate de pas mai înapoi sau mai înainte, nu mi-am crezut ochilor s-o văd pe mama la locul cel mai de cinste, în timp ce AMarisa era înghesuită pe scăunel, cu picioarele pe scară, tinereşte, altfel ar fi stat cu genunchii la gură. Am spus o vorbă ca să fie spusă, căci la drept vorbind nu părea deloc înghesuită, avea darul să se

strecoare, să ocupe mai puţin spaţiu decât propria ei dimensiune, desigur printr-o forţă lăuntrică, imposibil de a fi explicată. Şi iarăşi m-a uimit supleţea ei când a coborât din trăsură, punând piciorul de-a dreptul pe schelă, uşoară şi mlădioasă ca o gimnastă. Şi felul graţios cum a întins mâna, s-o ajute pe mama, apoi pe Zoba, care într-adevăr avea nevoie să-l tragă cineva, singur n-ar fi putut să se ridice din pernele trăsurii. Deşi ea era sărbătorita, şi o aşteptau toţi s-o aplaude, s-o îmbrăţişeze sau să-i sărute mâna, l-a lăsat pe Zoba să treacă primul, mulţumindu-se să meargă după el, ţinând-o la braţ pe mama; în urma lor veneam eu cu Alex. Şi de unde mai înainte fusesem obidit să mă văd singur între atâţi oameni necunoscuţi, acum mă socoteam o persoană importantă; dar nu-mi dădeam aere, ţineam ascunsă această îngâmfare copilăroasă, ştiind că era unul din cele mai urâte păcate ale omului.

Oricât de modest şi de simplu se purta AMarisa între ai săi şi în lume, nu-i lipsea din suflet trufia, ceea ce este altceva decât îngâmfarea de care m-am lepădat adineauri. De câte ori o vedeam mergând, sigură pe sine, cu paşi aproape triumfali dar fără aroganţă, nevrând deloc să pară altfel decât restul lumii, când asculta cu răbdare ce spuneau alţii, fără să-i întrerupă, urmărindu-i cu privirea atentă, deşi gânditoare şi parcă dusă departe, şi chiar când se bucura naiv la cinematograf, la circ sau la teatru, sărind de pe scaun şi bătând din palme, mereu mi se părea, ca în seara când o văzusem prima oară, că în ea sălăşluia o nobleţe veche dar neobosită, că mai demult fusese prinţesă şi într-o altă viaţă fusese regină. Însemnul fostei sale maiestăţi era micul disc

de pe frunte, făcut cu lac roşu de unghii. Dacă acesta putea fi socotit o podoabă, nu mai avea alta decât o agrafă cu diamante, care îi ţinea părul strâns la ceafă, ca apoi să-i cadă înfoiat pe spate, coafură neobişnuită pe vremea aceea, şi prea îndrăzneaţă chiar pentru o femeie tânără; în vremea noastră multe femei şi mai ales fetele au purtat părul aşa, ca o coadă de cal, şi chiar dacă oamenii s-au uitat la început cu mirare, pe urmă n-au mai spus nimic, fiindcă le stătea bine, le făcea să se mişte mai sprinten, parcă mergeau în buestru.

Drept rochie AMarisa îşi pusese o togă albă de pânză topită, atât de largă şi înfoiată că de la umeri în jos nu se putea bănui nimic din alcătuirea ei atât de ingrată, dar cum umerii erau încă frumoşi, desenaţi cald, femeieşte, ai fi crezut-o subţire ca o adolescentă, şi mersul întărea această impresie. Chiar eu, care văzusem din prima seară cât era de grasă, mă lăsam învăluit de iluzia născută ca prin vrajă, nu-mi mai aminteam deloc ce ştiam dinainte; recunoşteam în ea pe AMarisa, şi mi se părea alta, reîntrupată într-o femeie tânără, o zeiţă. De atunci imaginea ei a rămas dedublată, o priveam, o vedeam limpede cu ochii, dar când impresia ajungea la creier, în locul AMarisei apărea alta.

Toată societatea era adunată pe punte în faţa schelei, cu Panainte în faţă, nu doar în calitatea lui de comandant, ci şi ca al treilea frate al AMarisei. Pentru ocazie se îmbrăcase în uniformă, cu patru trese de aur la mâneca hainei, cu mănuşi albe, de ceremonie, cu şapca pusă tinereşte pe o sprânceană; de obicei pe vapor purta doar un tricou vărgat, ca restul marinarilor. Ceva era frapant în înfăţişarea lui, a cărei eleganţă o remarcasem mai

dinainte, dar nu-mi dădeam seama ce anume, deşi îmi lua ochii: era o sclipire care îi lumina faţa, până ce i-am descoperit sursa, pornea de la un monoclu înfipt în orbita stângă şi legat cu un şnuruleţ negru de reverul hainei. Îl vedeam acum prima oară, nu-i înţelegeam rostul, un monoclu nu se poartă numai la ocazii, ori este nevoie de el, ori nu este. Panainte l-a păstrat toată ziua, la fel cum a păstrat mănuşile albe, a mâncat cu ele la masă, neatingându-se de nimic decât cu furculiţa şi cuţitul. De-atunci înainte n-a mai pus monoclul, decât rar, după ce uitam de el, uimindu-mă de fiecare dată atât de mult ca să nu-l fi uitat până astăzi. Şi astăzi mă urmăreşte sclipirea lui, legată de eleganţa cu care şi-a dus mâna la şapcă, s-o salute pe AMarisa. Era atât de solemn, impunea atât respect şi atâta admiraţie, că l-am asemuit cu Nelson.

Cred că mama se simţea fără rost între atâţi oameni necunoscuţi, care veneau pe rând să-i sărute mâna; şedea iarăşi la loc de cinste, lângă AMarisa, împreună cu rudele cele mai apropiate, fraţii şi surorile, sub un baldachin mare de pe dunetă, puntea mai înaltă de la pupa vaporului. Erau acolo trei jilţuri capitonate, adânci şi confortabile, nepotrivite cu restul decorului, şi care cred că făceau şi mai voluptuoasă mişcarea mării; chiar un mort s-ar fi simţit bine în ele. AMarisa îl ocupa pe cel din mijloc, avea şi o pernă de catifea pusă jos, ca să nu-şi ţină picioarele pe puntea goală. În dreapta ei şedea mama, frământând o batistă în mână, în stânga Zoba, cu o garoafă albă la butonieră; n-am observat când şi-o pusese, cine i-o dăduse; la venire nu o avea.

Descărnat cum era, cu obrazul de pergament vânăt, cu hainele atârnând pe el că părea o sperietoare de ciori, floarea făcea o impresie bizară, dar nu comică, îi dădea un aer de trubadur rătăcit în epocă, fără nimic decrepit şi demn de milă. Încă şi mai uimit am fost văzând cum toată lumea venea să-i sărute mâna, nu doar copiii, nepoţii şi strănepoţii, ci chiar persoanele mature, bărbaţi şi femei deopotrivă. Nu mă puteam sustrage nici eu de la ceremonie, Alex m-a împins din spate şi mi-a şoptit: „Să-i săruţi mâna, altfel se supără!”. Nu sărutasem niciodată mâna unui bărbat, decât pe a preotului când venea de zi ’ntâi cu icoana. Simţind că aveam o ezitare, Alex şi-a repetat recomandarea, am strâns din dinţi şi m-am supus, m-am apropiat de mâna ţeapănă întinsă spre mine, a trebuit să mă aplec şi când am atins-o cu buzele, numai că n-am scos un ţipăt. Mâna era ca de gheaţă, mi-a fost dat să văd primul că Zoba murise, poate mai demult, dacă apucase să se răcească; şi totuşi nimeni nu băgase de seamă.

Plecasem de la chei de câteva minute. Panainte urcase pe puntea de comandă, sub dunetă lăutarii cântau marşul marinei, tineretul, dacă îşi făcuse datoria şi sărutase mâna bătrânului abia aştepta să înceapă dansul, copiii chirăiau şi se fugăreau pe punte, unii se jucau cu un căţel care se împrietenise cu toată lumea, nu ştiu al cui era, un şoricar negru, cu trupul lung, cu picioarele scurte, cu o coadă cât jumătatea trupului, ascuţită la vârf, cu pielea molatică şi caldă, cu privirea inteligentă, citind parcă gândurile oamenilor. Deşi urât, pe un asemenea câine îl iubeşte orice om, de cum îl vede, iar dacă îl ia în braţe se prăpădeşte după el, l-ar ţine

aşa toată ziua. Spre consolarea celor nedreptăţiţi de natură se spune că un bărbat, ca să placă, e destul să fie doar puţin mai frumos decât dracul. E doar o vorbă, să nu creadă nimeni în ea, cine-i în cauză mai bine să ia aminte la acest neam de câine, care, aşa urât cum este, aprinde toate inimile; nimeni nu-i rezistă, decât hingherii. Să-l studieze, să afle secretul, în ce constă puterea lui de seducţie, să şi-o asume dacă poate şi pe urmă va avea parte numai de satisfacţii.

Pe şoricar îl chema Gică; de dragul lui, Arhimede, care nu suferea câinii de casă, stătea acum închis sub punte, la maşină, şi dormea bosumflat în patul mecanicului. Avea să scape de acolo abia seara, odată cu venirea furtunii.

Printre fiinţele necuvântătoare aflate pe vapor mai era un porumbel, blând dar nu prea deprins cu oamenii, frumos cum nu mai văzusem, argintiu, cu un guler mov, care făcea ape-ape când îşi mişca gâtul, şi cu vârfurile aripilor albastre. Stătea pe umărul unei fetiţe, şi nu ştiu care din ei mi-a atras privirea mai înainte. Fetiţa, nepoată a AMarisei avea vreo şaisprezece ani dar părea mult mai mică, era subţire şi plăpândă, fiindcă avusese nenorocul să sufere de poliomielită şi rămăsese cam nedezvoltată, cu picioarele slabe, nu putea să meargă decât în cârje; îşi găsise o mângâiere în a ocroti animalele chinuite, câinii şi pisicile. O chema Zefira, nume plin de poezie, deşi prea aspru ca să poată fi pronunţat tandru; dar nici nu mai conta dacă nimeni n-avea s-o ia de nevastă, decât poate de milă. M-am uitat la ea şi mi s-a strâns inima, avea un cap frumos, prelung, oacheş, cu pielea mată, cu părul şaten, pieptănat cu grijă, cu breton până

deasupra ochilor; de aceea stătea mereu cu capul dat puţin pe spate, ca să poată privi la oameni, şi i se vedeau nările, delicate, palpitând odată cu respiraţia. De neuitat mi s-a părut mai ales privirea ei, vie, inteligentă, întrebătoare, nedumerită şi plină de o tristeţe calmă. Porumbelul i-l dăruise Sofron, văr bun cu ea, îl cumpărase de la un marinar grec, care însă n-ar fi fost îndreptăţit să ceară bani pe el, era o pasăre a nimănui, se oprise pe vapor în mijlocul Mediteranei, să se odihnească; se întâmplă adesea, sunt porumbei călători, stau o zi-două, până prind puteri, apoi pleacă mai departe, spre casă. Porumbelul rămăsese în vârful unui catarg până seara, când coborâse pe punte să caute de mâncare şi să bea apă. La picioarele catargului găsise un pumn de grăunţe şi miez de pâine, marinarii au totdeauna grijă de asemenea oaspeţi, îi primesc cu dragoste. Nu ştiu ce să spun de marinarul acela, dacă făcuse o faptă rea sau una bună; îi purtase de grijă, îi vorbise, îi fluierase încetişor un cântecel cu triluri, îi gungurise făcându-l să se mire, dar nu-i dăduse drumul decât după vreo zece zile. E un timp prea lung pentru un porumbel călător, nu mai ştie încotro să pornească; inscripţia de pe inelul prins pe piciorul stâng arăta că ţara lui era Spania; uitase.

Aş spune că fusese o faptă rea, fiindcă îl sustrăsese de la o datorie şi îi schimbase destinul. Dar văzând cum stătea porumbelul pe umărul Zefirei, cu capul întors ca să se uite în ochii ei, cu privirea plină de dragoste, dându-i o clipă de fericire când n-avea alta, m-am simţit eu însumi fericit şi am socotit că fusese o faptă frumoasă.

Fata stătea pe o bancă de sub dunetă, şi cine se aşeza alături n-o întreba ce mai face, abia îi arunca

o privire, pe urmă admira porumbelul. Dar chiar numai pentru atât ea era mulţumită şi le zâmbea tuturor.

— Cum îl cheamă? se interesau unii.

— Narenume; într-un cuvânt. Aşa îl cheamă.

Răspunsul părea o glumă, oamenii ridicau din umeri. Dar porumbelul îşi recunoştea numele, când Zefira îl pronunţa îşi lipea capul de obrazul ei, gungurind cu tandreţe. Deşi nu era sperios, nu îngăduia nimănui să pună mâna pe el, se trăgea înapoi cu penele zburlite.

Cu totul altfel se purta Gică, şoricarul, câştigase toate simpatiile, toţi îl luau în braţe, îl mângâiau şi îl sărutau în bot, iar el le răspundea lingându-i pe nas, pe obraz, fără nicio reţinere; avea darul să nu facă scârbă, nimeni nu se ferea şi nici măcar nu se ştergea cu batista. Într-o societate câinească, dacă ea ar fi existat şi ar fi fost organizată ca societatea oamenilor, şoricarul avea şanse să câştige toate sufragiile. Pentru mulţi din participanţii la croazieră el a fost distracţia principală.

Nenorocirea petrecută mai înainte pe dunetă trecuse aproape neobservată, iar cine observase îşi păstra calmul şi îşi ţinea gura, n-avea niciun interes să strice petrecerea, nici pe-a lui, nici pe-a altora. Cei nouăzeci şi cinci de oaspeţi petreceau într-adevăr încă din clipa plecării, de aceea veniseră, nu pierdeau vremea; odată cu muzica lăutarilor, care nu terminaseră încă marşul marinei, se auzeau râsete, chiote, vociferări vesele. Nu fusese niciun bocet, ce era de făcut se făcuse în tăcere, şi repede, apoi jilţul liber îl ocupase numaidecât al doilea geamăn, care până atunci se ţinuse în umbră; aşa făcea totdeauna, se socotea de prisos, frate-su îl

învăţase să stea la distanţă, fără pretenţii, în timp ce el îşi aroga autoritatea supremă în familie, ca fiind cel mai vârstnic, de unde decurgea obligaţia tuturor să-i sărute mâna. Îndată ce ocupă locul eliberat, Panainte îi puse la butonieră garoafa albă a mortului şi acum, noul Zoba nu se mai deosebea cu nimic de celălalt, căci altminteri semăna cu el până la ultima trăsătură.

La început voiseră să întoarcă vaporul din drum, să debarce mortul, dar dacă făceau aşa nu puteau să-l lase pe chei, trebuia dus acasă şi dacă îl puneau pe catafalc, petrecerea se schimba în priveghiu. AMarisa avea dreptul să hotărască, ea deţinea autoritatea, lui Zoba îi lăsa doar iluzia că ar fi şeful familiei; şi oricum, Zoba nu mai putea să-şi spună părerea. Hotărî să fie dus într-o cabină de sub dunetă, repede, fără ceremonie şi fără tevatură, să observe cât mai puţină lume. N-am vrut să fiu martor şi aveam de făcut altceva, m-am dus la prova, m-am rezemat de parapet, tocmai când treceam de far şi marea se deschidea în faţă, iar lăutarii terminând cu marşul marinei începeau să cânte valsul, celebru şi astăzi, „Valurile Dunării”. Cine nu-l ştie? Dar de ce nu s-o fi găsit nimeni în atâta timp cât s-a scurs, să compună alt vals, sau o barcarolă, „Valurile mării”?

Pe Zoba l-au luat la mijloc, proptiţi în el de la umăr până în şolduri şi ţinându-l de coate, în stânga Iani Talabă, doctorul veterinar, în dreapta Panainte, care venise de la puntea de comandă să constate decesul; era datoria comandantului.

Într-adevăr, faptele puteau să rămână neobservate, lui Zoba îi traseră pălăria pe ochi, şi dacă îl duceau mai mult pe sus, la fel îl aduseseră şi

la venire, căci îşi târa greu picioarele. Şi-apoi, cum să-l crezi mort, când încă avea garoafa la butonieră? Panainte i-o luă, s-o dea geamănului, abia după ce-l culcară pe un pat din cabină. De-acolo înainte, până să vină furtuna, fu numai bucurie.

Din toată lumea aceea mai nimeni nu se uita la mare, îşi căutau alte distracţii, tinerii dansau pe punte, bărbaţii se cinsteau la bufet, închinau câte un pahar înainte de masă, femeile visau în şezlonguri, bunele gospodine se aflau la bucătărie, să dea o mână de ajutor bucătarilor, erau doi, şi pe lângă ei un cofetar care tocmai termina de ornamentat tortul AMarisei. Aşa ceva nu mi-ar fi trecut prin minte, deşi ştiu că fantezia cofetarilor n-are limite, tortul reprezenta un vapor, chiar pe „Arhimede”, ca o machetă foarte fidelă, lungă de un metru şi jumătate, cu toate detaliile de pe punte. Cofetarul tocmai întindea între catarge marele pavoaz, cu nu mai puţin de patruzeci de pavilioane, de forme şi culori diferite, şi nu de foiţă, ci de zahăr, să le mănânci cu ochii. M-am uitat pe fereastra bucătăriei şi vaporul făcut din cofeturi nu mi-a plăcut, o bucurie adevărată am avut când am ridicat ochii şi am văzut marele pavoaz cel adevărat, fluturând pe cerul albastru. Bucuria venea nu doar de la culorile îmbinate în aşa fel ca niciun pavilion să nu semene cu altul, ci de la gândul că fiecare reprezenta o cifră şi o literă a alfabetului, şi că prin îmbinarea lor s-ar fi putut scrie o poveste întreagă.

De-acolo m-am dus şi m-am uitat pe spirai în sala maşinii, unde l-am văzut pe Arhimede, câinele, stând în pat cu botul pe labe. Era o maşină cu aburi, veche şi obosită, cu un singur cilindru, dar îşi făcea treaba bine, şi după cum am observat mai târziu,

putea să ducă vaporul chiar şi împotriva furtunii. Pe mecanic l-am simţit în compartimentul de alături, arunca lopeţi de cărbuni în caldarină, împreună cu fochistul, şi gâfâia tare, în ritmul maşinei. A trebuit să-l strig de mai multe ori pe Arhimede până să mă audă, sau poate făcea pe surdul fiind supărat şi fără chef de oameni. Dar când în sfârşit a ridicat capul îngropat în păr flocos că abia i se ghiceau ochii, prin vreo sclipire, şi-a fluturat coada stufoasă, în semn de salut şi mi s-a părut că îmi zâmbeşte, mulţumindu-mi că eu singur de pe tot vaporul venisem să-i spun o vorbă.

Între timp mergeam spre largul mării, uscatul dispăruse în urmă, abia se mai vedea farul. Un asemenea noroc nu sperasem, era împlinirea unui vis de nevisat nici în noaptea cea mai fericită, şi se datora doar întâmplării ciudate că Alex voia să mă studieze ca subiect pentru scrierile sale, iar AMarisa socotea că ar avea ce să găsească la mine. Dar, mai presus de bucuria mea, cu greu stăpânită, ca să nu pară nebună, eram mândru şi adânc satisfăcut de a-i fi prilejuit mamei mele o vară fără niciuna din grijile zilei, înconjurată de atenţii, ca într-o poveste încă nescrisă până în vremea noastră, şi care probabil nici nu se va scrie vreodată, fiindcă n-ar putea s-o creadă nici măcar copiii. Iar eu, trăind-o aievea, privind cum mama stătea tihnită în jilţul ei de pe dunetă şi se bucura de o zi cum nici ea nu visase, mă gândeam cât de mult se chinuia să-mi facă un drum în viaţă, lipsindu-se de multe ca să-mi dea mie, în speranţa că odată mă va vedea în fruntea bucatelor. Iar acum era ea în fruntea bucatelor, cum nu avea nevoie, şi nici măcar nu se gândise; şi văzând-o aşa, fericită, deşi cu reţinere şi

plină de modestie, mi se părea că primea o primă răsplată pentru câtă grea osteneală îşi dăduse cu mine, fie numai că de atâtea ori făcuse drumul pe jos, până la şcoală, să se roage de iertarea păcatelor mele.

Dansul tinerilor şi jocul copiilor se mutase pe puntea mai mică de la prova, în faţa punţii de comandă, locul unde mă refugiasem la început, cu lămâia în mână, să văd dacă aveam sau nu rău de mare. N-aveam şi mă simţeam ca după o biruinţă, deşi nu suferea nici altcineva din cei nouăzeci şi cinci de membri ai familiei. N-a fost la fel mai târziu când a început furtuna; atunci şi-a dat fiecare examenul.

Câţiva marinari, cu dulgherul vaporului, s-au apucat să monteze pe puntea mare din faţa dunetei o masă pentru nouăzeci şi cinci de oameni; scândurile şi caprele erau gata, în cală, pregătite de la alte serbări ale AMarisei, n-au avut decât să le alinieze şi să le prindă cu piroane în punte, deşi n-ar fi fost nevoie de această precauţiune, marea continuând să fie liniştită, cu valuri lungi ca norii pe şesuri; vaporul tanga, se înţelege, altfel ar fi fost ca la o nuntă sătească, într-o ogradă nemişcată de milenii, unde numai beţivii se balansează, în dorul unor navigaţii rămase în sângele lor de la începuturile omenirii; aşa îmi închipui, şi dacă n-ar fi aşa, n-ar mai bea nimeni.

Masa era ca un careu cu o latură deschisă, cea dinspre dunetă. Pe latura opusă, spre puntea de comandă s-au aşezat rudele de prim rang, fraţii şi surorile AMarisei; de mult tot vreau să ajung la ele, dar iată că nu le-a venit rândul, n-am avut timp nici măcar pentru o vorbă. Pe fraţii şi surorile AMarisei

am avut prilejul să-i cunosc cu mai multă uşurinţă, mergeam la fiecare o dată pe săptămână la masa de prânz, invitaţie din primele zile. Numai la Zoba nu avusesem când să mă duc, dar acum nu mai avea importanţă, dacă murise. Pe vapor, profitând de întâlnire au invitat-o şi pe mama, să venim împreună. A fost dorinţa lor, nu i-a rugat nimeni şi dacă ne-am învoit, s-au întrecut în vorbe de mulţumire, de parcă le-am fi făcut o favoare.

În mijloc s-a aşezat Panainte, cu şapca în cap, cu monoclu şi cu mănuşile albe pe mână; era locul cuvenit comandantului, altfel l-ar fi luat al doilea Zoba, ca urmaş al primului. La mort nu se mai gândea nimeni, hubloul cabinei unde el zăcea fără floare la butonieră, deposedare crudă şi cinică era acoperit cu perdeaua, şi cheia de la uşă o avea Panainte. Mamei i-au dat locul din dreapta acestuia, după ea venea soţia lui, o scorpie, apoi eu şi Alex, ca să fim cu faţa la AMarisa; era dorinţa ei, aşa dăduse poruncă. Ea n-a coborât la masă, a rămas tot timpul pe dunetă, avându-l lângă ea pe Zoba viul, doar că le-au tras jilţurile mai înainte, până la balustradă. Acolo i-au dus mâncarea AMarisei, ca pe sofaua de acasă; era o obişnuinţă atât de veche că nu mai mira pe nimeni.

Cei mai mulţi continuau să creadă că vecinul ei era tot primul dintre gemeni; chiar unii care ştiau adevărul, începeau să se îndoiască, poate li se păruse, întâmplarea, mai mult decât uitată, era ca şi neavenită.

A vorbi despre mâncare ar fi o pierdere de vreme, dacă am apucat să spun câte se cumpăraseră pentru masă; oricine poate să-şi închipuie ce s-a făcut din ele. Să vorbesc despre comeseni mi-e imposibil,

aveam numai doi ochi, alergam cu ei de la unul la altul şi nu mă puteam opri la nimeni. Ieşit din comun la acea masă, şi demn de ţinut minte este că Sofron, scafandrul, fiul lui Panainte, s-a îmbătat, s-a urcat în vârful catargului şi de-acolo, de la opt metri s-a aruncat în mare, cu capul în jos, după ce a scos limba la maică-sa şi i-a strigat: „Adio, hoaşcă bătrână!” N-a fost uşor să-l pescuiască, au aruncat un colac de salvare; până să oprească vaporul şi să dea înapoi a trecut timp. Mecanicul era la bucătărie, îi trăgea la măsea fără măsură. I-au trebuit cinci minute până să ajungă în camera maşinii, care pufăia liniştită; Arhimede câinele a început să-l latre cu furie, fiindcă nu-i dăduse nimeni de mâncare, n-avea nici măcar apă, putea să turbeze de sete.

Când vaporul a ajuns la locul accidentului, după aproape jumătate de oră, Sofron dormea pe colacul de salvare. Manevra o făcuse numai secundul, Panainte nu se ridicase de la masă, dar nu din nepăsare, ci fiind sigur că fii-su, cu deprinderile lui de scafandru, nu putea să se înece nici să-i fi legat un bolovan de picioare. În schimb, nevastă-sa jubila, inconştientă, sperând că nu mai era nicio scăpare, se pierduse prea multă vreme. Pe Sofron l-au dus jos, în cabina comandantului, care nu ştiu de ce era sub punte, la prova, de obicei locul echipajului, şi nu sub dunetă, o poziţie mai bună, cu vedere directă şi unde acum zăcea Zoba, nepăsător la ce putea să se vadă afară.

Din tot ce-a urmat după isprava lui Sofron şi până la venirea furtunii, mi-au rămas în minte două imagini, felul cum mânca Panainte şi apoi apariţia Rozaliei care îşi schimbase halatul cu unul curat,

călcat proaspăt, să crezi că atunci era adus de la spălătorie, şi servea la masă; am privit-o uimit, parcă atunci o vedeam prima oară.

Panainte mânca fără să-şi fi scos mănuşile şi fără să atingă cu mâna nimic din ce ducea la gură. Un om care să mănânce atât de frumos nu mai văzusem, mişcările mâinilor se legau între ele, într-un ritm parcă armonizat cu toate ritmurile fiinţei lui, respiraţia, bătaia inimii, mişcarea mandibulei, abia vizibilă, discretă, care făcea din masticaţie şi din îngurgitare un act poetic, independent de valorile-martore, proteine, glucide, calorii, nevoie de hrană sau numai plăcere şi bucurie. Aş spune că întreg acest ritm era determinat de tangajul vaporului, cu care se sincroniza măsură cu măsură, ca pianul cu vioara într-o sonată.

Mult mai târziu am văzut la cinematograf o actriţă franţuzoaică, seducătoare deşi nu frumoasă, ci numai inteligentă, care mânca stridii cum ar fi cântat la harpă şi nu că s-ar fi sclifosit, ci bucurându-se direct, fără să se ascundă, cu o lăcomie nu mai puţin elegantă decât întreg actul: atunci mi-am adus aminte de AMarisa, iar după ea de Panainte. Dacă n-aş fi fost pus în încurcătură de ignoranţa mea în ceea ce privea stridiile, dacă n-aş fi stat prostit cu ochii în farfurie, aş fi observat din prima seară că şi AMarisa punea aceeaşi artă în a le lua din farfurie, parcă legănându-le, să le descânte, în a le desprinde cu linguriţa tăioasă, în a le duce la gură dându-şi puţin capul pe spate şi închizând ochii; era clipa când molusca, încă vie, se zbătea o ultimă oară între limbă şi cerul gurii, înainte de-a trece în esofag, despărţindu-se de căile respiratorii. Disecând acest act poate el a devenit vulgar şi

repugnant pentru unii, dar altfel n-aş fi izbutit să-l fac înţeles de cei care n-au mâncat niciodată stridii. Nici aşa nu cred că am izbutit pe deplin, cu o analiză atât de sumară, dar sper să le fi dat măcar o idee.

Sigur că felul lui Panainte de a mânca semăna cu al AMarisei, şi dacă n-ar fi fost alte asemănări, rămânea o dovadă vizibilă că erau frate şi soră. Curând am descoperit că aceeaşi însuşire o avea şi al patrulea frate, Iani Talabă, ca şi toate trei surorile; la descendenţi ea se mai pierduse, totuşi rămânea o caracteristică a familiei, nu inferioară celor preţuite mai mult de oameni şi care stabilesc ierarhia în societate.

Rozalia mi-a atras atenţia fiindcă se schimbase, dacă o întâlneam în alt loc poate nici n-aş fi recunoscut-o. Fusese la plajă, se bronzase, avea în obraji o sănătate provocătoare, de creatură, după vorba cam suburbană a semenelor ei invidioase. Am spus ce câştiga o femeie în halat alb, nu-i una să nu atragă atenţia, parcă toate uşile aşteaptă să se deschidă în faţa ei, n-are decât să păşească, nicăieri nu întâmpină interdicţii; bineînţeles dacă nu-i o slută. Rozalia era frumoasă, nu văzusem până atunci: blondă, coafată cu zulufi care cădeau pe ceafă, lăsând să se vadă urechile mici şi delicate, ca două scoici roze; mi-o aminteam ciufulită, palidă, fără viaţă, gata să caşte de plictis şi de oboseală. Acum renăscuse, părea mai înaltă, mai suplă, e drept că nu mai avea sandale ca rândul trecut, ci pantofi cu tocuri înalte, cât se admiteau pe vremea aceea, nu ca astăzi, dar destul să-i schimbe mersul. Mergea cu o trufie de luptătoare, cu pieptul scos înainte, aplecată uşor din talie, atât ca şoldurile să

rămână puţin în urmă, detaşate parcă de restul trupului, şi să se vadă mai bine. Iar după felul cum se unduia, în colaborarea şoldurilor cu talia, părea să nu aibă oase sub carne, ci numai arcuri cu articulaţii cardanice, putând să se răsucească în toate direcţiile. Îmi scăpau ochii spre ea, nu-i de mirare, dar mă prefăceam nepăsător, ca să nu se bage de seamă.

Aşa am văzut că oprindu-se în stânga lui Panainte, să-l servească, s-a lăsat puţin peste el, punându-i o clipă braţul pe umăr şi împungându-l cu şoldul în coaste. Aş fi crezut că era o mişcare firească, nu putea întinde platoul în faţa lui, fără să-l atingă, nu îngăduia spaţiul. Pe urmă însă am observat că trecând la alţii a putut să stea la distanţă, era şi subţire, şi îndemânatică; m-am convins pe deplin când a ajuns la mine şi m-a servit fără să mă atingă, n-am simţit decât o adiere de parfum, m-am şi mirat că nu mirosea a bucătărie. Alex, de lângă mine, se uita la ea ca la cariatide, cu privirea lui bulbucată; se vedea că era dornic, altul i-ar fi băgat mâna pe sub poala halatului, pe el îl oprea timiditatea şi mai ales buna-creştere, numai mitocanii fac astfel de gesturi.

Lăutarii au cântat tot timpul romanţe. După ultimul fel de mâncare tinerii au început iar să danseze, în careul dintre mese, dansurile la modă, tangou, apoi shimi, azi uitat cu desăvârşire, dar n-are de ce să i se simtă lipsa, nefiind altceva decât un foxtrot cu alt nume; de charleston încă nu se auzise. Cei mai vârstnici au rămas la masă, cu cafea şi cu lichioruri, nu mai avea nimeni chef de şampanie, se băuse cam în neştire. Poate unii ar fi vrut să danseze şi ei, un vals vienez ca pe vremuri,

dar ştiau că AMarisa n-ar fi îngăduit, ea făcuse lege că dansul se cuvine numai celor tineri; n-am dezaprobat-o nici atunci, n-o dezaprob nici astăzi.

În mijlocul petrecerii care s-a prelungit până a început furtuna n-am mai putut să spun nimic despre mare. Era prea mult zgomot, prea multă învălmăşeală, mirosea a trabuc şi a pipă; fumul de ţigară, mai uşor, se pierdea repede, îl lua vântul. Pe urmă a început să miroasă a transpiraţie, amestecată printre parfumuri. Mă supărau şi copiii, care se zbenguiau unii călare pe alţii în spaţiul îngust dintre mese şi balustradă. Gică, şoricarul, neobosit şi sociabil se încurca printre picioarele dansatorilor, destul de înghesuiţi şi ei în faţa dunetei. Deşi îmi era drag, căci mă câştigase şi pe mine odată cu toată lumea, socoteam că n-avea ce să caute acolo, mai bine îl lăsau acasă, ori măcar îl închideau într-o cabină, cum stătea închis Arhimede în camera maşinii. Lătrase de acolo tot timpul mesei, nedându-mi tihnă, mi-era milă de el dar nu puteam să-i dau drumul; acum se liniştise. Rămânea în schimb gălăgia oamenilor. Atunci mi-a venit dorinţa să fiu o dată singur pe mare, am nutrit-o tot timpul şi după ce s-a împlinit am dorit şi mai tare.

Venise amurgul, soarele apusese în pupa şi vaporul mergea înainte. AMarisa aţipise în jilţul de pe dunetă, Irmingarde îi pusese un şal pe genunchi, pe urmă coborâse, lăsând-o singură, inexplicabilă. Pentru cine făcea această petrecere? Şi oare dormea, cu adevărat, sau se uita printre gene?

După ştiinţa mea ar fi trebuit să ne întoarcem, ca la ora zece să fim în port, cum se hotărâse; părea că toată lumea uitase şi nu puteam decât să mă bucur că drumul pe mare se prelungea, din partea mea

puteam să mergem până la ziuă, şi zilele următoare. Mama coborâse în cabină, la prova, era obosită şi adormise, aşa că nu mai aveam nicio grijă. Socoteam însă că Panainte n-ar fi trebuit să stea cu mâinile în sân; chiar dacă ne întorceam numaidecât şi mergeam cu toată viteza spre casă, n-am fi ajuns decât după miezul nopţii. Acest gând m-a făcut să mă uit în jurul meu, căutându-l cu ochii, dar dispăruse; pe puntea de comandă unde m-am dus fuga era numai secundul, cu o sticlă de vin lângă timonă. Căzuse întunericul de-a binelea, se aprinseră luminile de poziţie, pe punte se aprinseră lampioane, dansul continua, continuau discuţiile, cu cafeaua în faţă. Şi deodată am băgat de seamă că dispăruse şi Rozalia.

14

Era aşa cum aş fi putut să-mi închipui mai dinainte. Rozalia se avea bine cu Panainte şi acum se strecuraseră pe nesimţite în cabina de sub dunetă, unde zăcea Zoba, uitat de toată lumea. În cabină erau două paturi, faţă în faţă, acoperite de câte o draperie. Din două mişcări Rozalia se dezbrăcase, n-avea pe ea decât halatul şi pantalonaşii, nu-i trebuia sutien, de centură nici vorbă. Dar mi se părea o îndrăzneală prea mare şi din partea ei şi a lui Panainte, să se întâmple aşa tocmai acolo, exact sub jilţul unde dormea AMarisa, patroana şi protectoarea, şi la doi metri de patul unde, dincolo de perdea, zăcea Zoba. Nefiind timp de visări sfârşiră repede; în cele câteva clipe de repaus care urmară, Rozalia tresări, întoarse capul şi scoase un ţipăt; poate s-ar fi auzit afară, dacă Panainte nu-i punea repede mâna la gură. După perdeaua care îl acoperea pe Zoba ardea o lumină, un bec mic prins în perete la căpătâiul patului; când intraseră în cabină era stins, le-ar fi sărit în ochi, nu încăpea îndoială. Tot atunci se auzi un glas, gros şi hârâit, întrebând cu un ton de ameninţare:

— Ce faceţi voi acolo?

O clipă Rozalia rămase ţeapănă, cu sângele ca de la gheaţă. Panainte, din lipsă de timp nu era dezbrăcat decât pe jumătate, nu-şi scosese nici monoclul, căzuse singur pe pernă; în chip cu totul caraghios avea încă mănuşile pe mână, le păstra tot timpul, probabil fără să-şi dea seama. Nu era deloc

speriat, ci numai confuz, i se părea că vaporul se balansa mai tare. Înaintea oricărui gest îşi înfipse monoclul în orbită, îşi trase cămaşa peste cap şi îşi îmbrăcă haina cu trese pe mânecă.

La mişcările lui, Rozalia îşi reveni atâta cât să se poată ridica din pat şi să-şi pună halatul, fără să-şi dea seama ce se întâmplă. Pe urmă se repezi la uşă, răsuci cheia în broască şi o zbughi afară, unde nu făcu doi paşi că dădu nas în nas cu al doilea Zoba, devenit primul şi singurul, care tocmai voia să urce scările pe dunetă. Ochii ei rămaseră zgâiţi la garoafa lui albă de la butonieră, şi iar îi îngheţă sângele în vene, i se răci creierul, putea să înnebunească, încredinţată ca se afla în faţa primului Zoba, care, aşa mort cum îl ştia, aprinsese lumina mai adineauri şi vorbise. Nici nu se întreba cum şi când ajunsese afară, nici nu mai încerca să judece, o luă la fugă pe punte, în picioarele goale, cu pantofii într-o mână, cu mâna cealaltă ţinându-şi marginile halatului petrecute în faţă, fiindcă nu avusese timp să-l încheie, iar pe dedesubt era goală puşcă. Avea o fire robustă şi simplă, peste câteva minute îşi venise în fire, altfel şi-ar fi pierdut minţile.

În urma ei, Panainte se apropie de patul celălalt şi trase perdeaua, cu sânge rece. Zoba zăcea la locul lui, cum el însuşi îl pusese de dimineaţă, ţeapăn şi rece, numai că, în mod de neînţeles, avea ochii deschişi şi se uita drept la el, cu o privire sticloasă. Încercă să-i închidă pleoapele la loc, dar nu izbuti, erau rigide, ca de tablă; luă un prosop din cui, i-l puse pe faţă, apoi învârti becul, să-l stingă, şi trase perdeaua, acoperind patul. Becul nu avea întrerupător, se aprindea prin învârtire; îl răsuci de

două ori, să fie mai sigur. Măsură din ochi, Zoba n-ar fi ajuns la el decât dacă se ridica în capul oaselor; se aprinsese singur.

Pe Rozalia o găsi tocmai când ieşea din camera duşului, îmbrăcată proaspăt, senină şi zâmbitoare; îşi pusese un halat nou, fără cută.

— Te-ai speriat degeaba! îi spuse Panainte. E mort, m-am uitat la el; cum credeai c-ar putea să învie?

— Ba nu-i mort, vezi că s-a dus pe dunetă.

Mulţi făceau aceeaşi confuzie.

— Cum te simţi, Zoba? îl întrebă AMarisa, deschizând ochii când îl simţi alături.

— Eu sunt Zoba al doilea, răspunse el, cu o falsă obidă şi umilinţă, aşteptând ca ea să-i recunoască rangul.

AMarisa i-l recunoscu fără întârziere:

— Tu eşti primul! Alt Zoba nu mai există! Vino să-ţi sărut mâna!

Zoba îi întinse mâna osoasă, şi AMarisa i-o sărută cu o evlavie care era semnul credinţei ei în trăinicia familiei.

Mă dusesem iarăşi la prova, să mai fur un moment de singurătate. Şi cum stăteam rezemat de parapet, am simţit că tangajul era mai adânc decât în clipele dinainte, etrava începea să foşnească ridicând în părţi două dâre de spumă albă. Din larg se pornise un vânt rece, umed şi aspru, care a trezit în mine un tremur şi tot atunci am văzut că în faţă cerul se făcea negru, stelele piereau una după alta, la rând, venea peste ele parcă un val de smoală. Câte mai erau pe cer au început să se rotească deodată, şi atunci, cum balansul se schimbase, mi-am dat seama că vaporul schimba drumul, porneam în

sfârşit spre ţărm, după atâta întindere. Tot atunci pe coş a început să iasă fum mai gros şi mai negru, şi trepidaţia maşinii, cum o simţeam în călcâie, a crescut, devenind mai rapidă şi mai puternică. În ceea ce se întâmpla simţeam o grabă, ceilalţi încă nu băgaseră de seamă nimic, tinerii dansau mai departe, părinţii îşi continuau taifasul la masă, Rozalia aducea întruna tăvi cu sandvişuri şi tartine, mai ales icre negre; luceau ca ochii de diavol. Multora li se făcuse foame, trecuse timp de la masă, le venise chef şi de şampanie, se auzeau pocnind dopurile. Femeile îşi puneau şalurile pe umeri, celor care nu aveau le aducea Rozalia pături, de la magazie; n-aş fi bănuit câte putea să facă, repede, îndemânatică şi atentă la toate, de parcă ea ar fi fost gazda; nici nu se mai cunoştea prin ce spaimă trecuse, rămăsese numai cu bucuria pripită de mai înainte.

Ducându-mă să mă uit la maşină, care se învârtea tot mai repede, cu aburul deschis la maximum, am văzut că în afară de mecanic, care, cu un picurător de ulei ungea tija pistonului şi articulaţiile bielei să nu se încingă, mai era un marinar alături, în camera caldarinei, trimis să dea ajutor, şi împreună cu fochistul îndesau cărbuni în focar, lopată după lopată. Arhimede, câinele, avea o mutră amărâtă, parcă nu mai aştepta nimic, de la nimeni. M-am dus la bucătărie şi am luat ceva de mâncare pentru el, un castron cu resturi de carne şi oase. I le-am adus, apoi am mai făcut un drum, să-i aduc şi apă.

Atunci ne-a ajuns furtuna din urmă, s-au învălmăşit toate. Întâi s-a simţit vântul, ca o prăvălire, s-a năpustit deodată cu şuiere şi cu muget, fără să se vestească. S-au auzit ţipete,

urmate de tropot, de icnituri, de văicăreală şi plânset. Nimeni nu se uitase în urmă, altfel ar fi văzut cum venea furtuna, o cireadă de balauri negri măturau totul cu coarnele, urlând şi făcând spume la gură. Catargele şi cablurile întinse au început să zbârnâie, puntea de comandă părea gata s-o ia vântul, vaporul a intrat cu prova în valuri, săltându-şi pupa în aer; parcă îşi punea coada pe spinare.

În învălmăşeala şi larma care porniseră l-am auzit pe Arhimede lătrând vesel, m-am aplecat pe spirai şi l-am văzut că se înviorase, dădea din coadă, părea că se bucură şi nu ştiam dacă se bucura de furtuna în sine, sau de spaima oamenilor datorită cărora stătuse închis toată ziua. Prin porta-voce se auzea glasul lui Panainte, de la puntea de comandă: „Toată viteza înainte! Măriţi presiunea!” De mult maşina mergea cu toată viteza, iar presiunea nu mai putea să fie mărită, caldarina duduia, de pe acum ieşea o şuviţă subţire de abur pe supapa de siguranţă. În glasul lui Panainte se simţea o nelinişte, dar nu-i păsa nici de el, nici de vapor, ci de AMarisa, că o să-l certe, pe bună dreptate, de mult ar fi trebuit să întoarcă.

În clipa când vaporul se aplecase în faţă, luat de vânt ca o fleandură, AMarisa se duse cu jilţ cu tot până în balustrada dunetei; nu se sperie, ci se apucă de bara metalică, ţinându-se strâns să nu zboare, cu ochii la cei de jos, care uitaseră de ea şi de toate şi se îmbulzeau la tambuchi, să coboare în cală. Mesele se clătinau, nu mai aveau mult până să se smulgă din piroane şi să se ducă în mare. Ultima fiinţă rămasă pe punte în afară de AMarisa era Zefira, fetiţa infirmă; şedea ghemuită lângă coşul vaporului, curajoasă, fără să plângă, cu cârjele

alături şi cu porumbelul la sân, nu mai putea să stea pe umărul ei, l-ar fi luat vântul. N-am văzut cine s-a milostivit s-o ajute; când am trecut din nou pe acolo, coborâse în cală, nu-mi închipuiam că ar fi putut să cadă în valuri.

Mă dusesem să văd ce face mama; se simţea bine, nu părea speriată. N-am stat, cabina era plină, se refugiaseră acolo fraţii şi surorile AMarisei, şi alte neamuri, n-am recunoscut pe nimeni, cum nu-i recunoşteam la masa de seară; toţi păreau să aibă acelaşi chip, aceeaşi vârstă, nu deosebeam pe bărbaţi de femei decât după îmbrăcăminte. Deşi oameni de la mare, toţi aveau faţa ca dată cu făină albă; ar fi trebuit să înţeleagă sau să simtă că nu putea să se întâmple nicio nenorocire, furtuna venea din spate, ne ducea pe sus, norocul nostru, scurta timpul de întoarcere; singura grijă rămânea să nimerim în port, încolo vaporul era făcut să reziste la orice încercare, altfel cum ar fi putut să salveze pe alţii?

Pe puntea de comandă Panainte luase locul secundului, stătea cu un ochi în busolă, cu altul în faţă, pe mare, să nu-i taie drumul vreun vapor, deşi cred că nimeni nu se încumeta să iasă din port pe o asemenea vreme. Era umezeală în aer, monoclul se aburea, din când în când Panainte îl scotea şi îl ştergea cu batista: câteva clipe timona rămasă liberă se zbătea, o lua razna, dar el punea mâna repede, o aducea la mijloc şi vaporul păstra linia dreaptă. Secundul, care era şi timonier şi radiotelegrafist, stătea într-un colţ, cu sticla de vin la gură; mă miram că n-o terminase, sugea din ea încă de după-amiază: până ce am văzut că la picioarele lui era o ladă cu sticle goale.

Şi-abia la urmă l-am descoperit pe Zoba, ultima oară îl văzusem pe dunetă, când AMarisa îi săruta mâna; nu ştiu ce căuta aici, de ce nu se ducea în cabină, cu ceilalţi. Stătea în unghiul dintre pereţi, proptit cu umerii, să nu cadă, uscat ca o mumie, şi se uita pe mare, aşa mi-am închipuit, după cum ţinea capul; altminteri ar fi fost greu să-i desluşesc trăsăturile, pe puntea de comandă era întuneric: de la busolă venea o lumină slabă şi indirectă; parcă mai multă putere avea garoafa albă de la butoniera lui Zoba. Cum îl priveam, mirat de prezenţa lui acolo, s-a făcut altă lumină, ca un snop de raze X, roentgen, pornite din el şi având puterea să treacă prin haine, căci i-a apărut scheletul, cum îl ştiam de pe planşă, decât că era viu, în mişcare, se îndoia de genunchi, după valuri, se sprijinea în ungherul pereţilor, o dată cu un umăr, o dată cu altul şi din când în când îşi ducea mâna descărnată să se scarpine în ureche, care bineînţeles nu putea să se vadă, se vedeau numai oasele feţii. Cineva ar putea spune că era o halucinaţie dar nu m-ar convinge, susţin că am văzut cu ochii mei, lucid şi limpede, o imagine care altminteri nu apare decât la radioscopie. Dar nu-mi închipui că s-a datorat unei puteri a mea, care ar fi trebuit să fie supranaturală, ci lumina aceea era o realitate, o iradiaţie pornită din chiar trupul lui Zoba, nicidecum din afară, poate un proces chimic datorat bucuriei ca dintr-un fel de paria să fi devenit capul familiei. N-ar fi nicio minune, mai greu de explicat mi se pare de ce garoafa de la butoniera lui nu se ofilise după o zi întreagă, era vie şi proaspătă, parcă atunci tăiată din grădină.

Când am coborât pe puntea principală, furtuna crescuse, marea mugea, valurile goneau pe de lături luându-ne-o înainte cu viteză prea mare ca să le poţi urmări cu ochii, am văzut doar cum se ajungeau din urmă, se vărsau unele în altele, îmbrăcate în spumă, şi când credeam că au să explodeze de prea multă forţă se pierdeau în noapte, lăsând după ele doar urletul lor de cascadă. Era înfricoşător dar mult prea frumos ca să cobor sub punte, trebuia să mă bucur şi să mulţumesc soartei că dădea un asemenea spectacol iar eu îl vedeam din primul rând de scaune. Din când în când un val venit drept din spate se spărgea în pupa, neputând trece pe de lături, îl simţeam adâncindu-se şi-apoi gonind pe sub chilă, cu scrâşnet de fierării aşchiate, o luptă între metale, cum ar fi vrut să smulgă tablele din nituri, să găurească vaporul. Nu mai puteam să umblu decât ţinându-mă de cabluri, de balustrade, căutându-mi sprijinul dinainte, mai mult orbeşte, fiindcă lampioanele le luase vântul, cum luase mesele, le purta dintr-un parapet în altul, făcute fărâme. Când nu aveam de ce să mă sprijin, mă ghemuiam jos şi mergeam de-a buşilea, iar dacă mă duceam de-a rostogolul ştiam că am să mă opresc în parapetul vaporului, singura grijă rămânea să mă apăr de lovitură.

Mă aflam aproape de camera maşinii când un ghem cenuşiu a zburat pe spirai şi a căzut lângă mine. Era Arhimede, probabil mecanicul se săturase de el şi-l aruncase afară unde, ştiind că nu mai era picior de om, n-avea pe cine să supere. Arhimede s-a bucurat să mă vadă, a încercat să-şi fluture coada dar i-a luat-o vântul şi atunci s-a pus să latre, gonind pe punte în toate direcţiile, însetat de libertate. Din

când în când se întorcea la mine, dacă eram în picioare sărea să-mi ajungă la umeri, dacă mă găsea ghemuit mă trăgea cu dinţii de bluză, sau mă apuca de urechi, în joacă, şi iar ar fi dat din coadă, dacă nu i-o lua vântul.

Nu vreau să mă arăt brav, ştiam că nu ne aflăm în primejdie, deşi vaporul gemea şi trosnea de-ai fi spus ca se rupe. Eram sigur că n-o să se rupă, am avut încredere până la urmă, şi ceea ce gândeam despre soarta noastră s-a adeverit întocmai. Deci dacă am coborât în cală nu m-a dus teama, nici frigul şi nici măcar oboseala, căci n-o simţeam, deşi balansul mă muncea, trăgea de mine, mă îmbrâncea, îmi dădea pumni când în piept, când în spate, de îmi bubuia golul toracelui; o săptămână după aceea m-au durut carnea şi oasele. M-am dus de curiozitate, să văd ce făcea lumea. Dacă n-aş fi văzut, n-aş fi înţeles decât pe departe ce însemna o furtună; fiindcă furtuna, în deplina ei dezlănţuire nu era pe mare, ci în oamenii adăpostiţi sub punte, locul cel mai sigur de pe un vapor, atâta timp cât acesta nu se scufundă.

Mai târziu, la Serbările Marinei, am văzut cala amenajată ca salon de primire; acum, nefiind nicio bănuială că ar putea să se strice vremea, rămăsese în starea ei primitivă, o magazie de vapor, un hău cu pereţii de fier, vopsiţi cu minium de plumb, roşu murdar şi cu podeaua de scândură grosolană. Pretutindeni zăceau, în dezordine, încurcând locul, felurite obiecte, scule de dulgherie, scânduri, fiare, găleţi şi bidoane, rostogolite în balansul vaporului, cu bubuituri şi cu scrâşnete. Ardea un singur bec, în apărătoare de sârmă, şi nici măcar la mijloc, ci într-

un ungher de unde venea o lumină chioară, care transforma pe oameni în umbre.

Într-un colţ, strânşi unul în altul, lăutarii cântau, ca pe Titanic şi nu se opreau decât ca să verse din ei, împroşcând duşumeaua murdară.

Dacă mai devreme începusem să mă familiarizez cu câte o fizionomie, acum nu mai recunoşteam pe nimeni decât pe Gică şi pe Narenume, şoricarul şi porumbelul; ei mi-au atras atenţia înaintea oricăruia dintre oameni; fiind singuri în categoria lor animală, nu puteam să fac nicio confuzie; altfel s-ar fi întâmplat dacă erau patruzeci şi cinci de porumbei şi tot atâţi şoricari identici. Între oameni o remarcasem şi o ţineam minte pe Zefira, fiindcă şi ea era singură, de neconfundat, datorită nu atât picioarelor infirme, cât ochilor ei de o frumuseţe adâncă şi încărcaţi de tristeţe, în contrast cu voia bună a celorlalţi.

Deodată, însă, acolo în cala devenită loc de supliciu mi s-a părut că fiecare ins din gloata speriată era o cunoştinţă veche, îi ştiam numele, fizionomia şi caracterul. Dar toate acestea deveneau de o inutilitate deplină, căci niciunul nu se mai deosebea de altul, ci îmi apăreau contopiţi organic, ca o fiinţă colectivă, o societate anonimă.

Fierul vaporului suferea greu, la înnădituri o tablă se freca de alta făcând să scrâşnească niturile; printre ele, în unele locuri se strecurau izvoraşe de apă, se uneau, curgeau la vale, desenând dâre ude ca în peşteri. Nimeni n-avea ochi să le vadă, altfel poate ar fi fost panică, era de-ajuns un singur strigăt de spaimă ca toată lumea să-şi piardă capul, crezând că tabla nu mai ţine şi vaporul se îneacă.

Nu condamn pe nimeni, de unde să ştiu ce era în sufletul fiecăruia? Poate teama lor avea mai mult temei decât încrederea mea, poate mă purtam cu sânge rece numai din inconştienţă. Poate judecasem greşit mai înainte, spunând că nu trebuia să le fie frică de mare, ca unora care trăiau acolo şi se cuvenea s-o cunoască. Dar poate chiar de aceea le era frică, fiindcă o cunoşteau altfel decât mine, nu doar din zilele însorite de vară, ci din ierni amarnice, când nu mai e albastră, ci vânătă, ca de gheaţă şi valurile cât casele se sparg în diguri, făcând pământul să tremure până la marginea cealaltă a oraşului, în câmpie. Când se pornesc furtunile, oamenii aud noapte de noapte geamandura urlând, băgându-le cuţite în inimă, căci toţi au pe cineva plecat pe mare, şi nu ştiu dacă o să se mai întoarcă. Pentru ei furtuna înseamnă naufragii: epavele de pe ţărm sunt o parte din martori; pentru ei şi „Arhimede” putea să devină o epavă; nu mă gândisem.

Am urcat scara repede, să ies pe punte, altfel mă cuprindea frica. Arhimede-câinele m-a întâmpinat în uşa tambuchiului, cu părul zburlit de vânt, că nu-l mai puteam recunoaşte; l-am recunoscut după glas, când m-a lătrat vesel. I-am imitat şi eu lătratul şi ne-am luat la fugă pe puntea răvăşită, am ocolit coşul vaporului, am trecut pe sub puntea de comandă, am ajuns până în prova, la ancore, ne-am întors prin bordul celălalt gonind şi luptându-ne cu balansul, până ce am simţit că îmi piere respiraţia. Atunci m-am aşezat jos să răsuflu şi mi-a revenit în ochi cala, cu lumea îngrămădită, femeile aciuite pe lângă pereţii de fier, reci şi umezi, în culoarea lor sinistră. Sigur că tremurau de frică, dar prima lor grijă era

să-şi ţină copiii strânşi pe lângă ele, cu credinţa absurdă dar nezdruncinată de când există maternitate că ar putea să-i protejeze.

Am văzut printre ele şi pe mama cu copilul neînţărcat, pe care însă n-o recunoşteam deşi îmi atrăsese atenţia de dimineaţă; îmi aminteam numai cum îşi dezgolea sânul, întorcându-se cu spatele, să nu se vadă. Acum stătea cu sânul dezgolit în faţa mulţimii, aşa rămăsese de când încercase ultima oară să-şi alăpteze copilul; nu-i mai era gândul la cei care puteau să se uite, şi de fapt nu se uita nimeni, iar dacă se uita privirea se ducea mai departe, trecea prin ţesuturile roze ale sânului, fără să le simtă palpitaţia, şi se oprea în peretele de fier, vopsit în roşu, cu dâre albicioase de apă sărată. Sugarul nu mai voia lapte; mama îl îmbia din când în când, mecanic, altminteri era absentă, părea că nu mai aude nimic, nici măcar mugetul mării şi trosniturile vaporului; micuţul se ferea, lovind-o în sân cu pumnii, şi începea să verse, deşi nu mai avea de unde. Suferea şi el de rău de mare, ca mulţi alţii, câţi stăteau aplecaţi prin colţuri şi icneau murdărindu-şi pantofii, când vaporul se balansa şi gemea mai tare. În unele clipe părea că se răstoarnă, sau se rupe; atunci amuţea şi încremenea toată lumea, paralizată de groază; până ce vedeau, neîncrezători, cu o mirare stupidă, că apa nu dădea năvală, vaporul se balansa şi trosnea mai departe, luându-le speranţa din clipele bolnave de mai înainte că ar putea să se scufunde şi chinul să se termine. Se întâmplă aşa uneori, la bombardament, la cutremur, ca oamenii să nu mai poată îndura groaza. Cine trece prin asemenea încercări rămâne zdruncinat multă vreme.

Sub becul din fundul calei o fiinţă omenească în haine albe, cu lavalieră albastră, stătea în picioare, rezemată de perete, uitându-se cu aviditate la semenii săi cuprinşi de panică. Ştiam prin deducţie că fiinţa aceea nu era altcineva decât Alex, dar nu-l puteam recunoaşte, nu fiindcă ar fi avut altă înfăţişare, ci îşi pierduse şi el identitatea, odată cu toată lumea; în conştiinţa mea turmentată de oboseală sau poate de o frică la fel de mare ca a tuturora, deşi nu o sesizam şi deci nu o puteam recunoaşte, devenise şi el un membru oarecare al acelei societăţi anonime. Însă manifestările semenilor săi păreau să-l intereseze ca şi când i-ar fi socotit individualităţi încă neanulate, şi ar fi putut să le descopere caracterele, ca şi când ar mai fi fost vreo deosebire între unii şi alţii, de la cei care se închinau şi băteau mătănii lovindu-se cu fruntea de podeaua murdară, până la cei rupţi în două de greaţă, sau la cei împietriţi de frică.

Frică îi era şi lui Alex, ar fi fost imposibil altfel, judecând omeneşte; totuşi ceva în structura lui îl ţinea mai presus de el însuşi, făcându-l să ignore ceea ce i se întâmpla în clipele acelea, interesat să urmărească numai reacţiile celorlalţi, şi să le noteze. Avea asupra sa caietul de lucru, îl ţinea pe antebraţul stâng, şi scria în el frază după frază, oprindu-se doar ca să înregistreze încă o impresie. Dar era el într-adevăr mai presus de sine? Preocuparea lui dovedea o detaşare şi devenea o dăruire? Sau trebuia să-l socotesc un maimuţoi, un cabotin, mort după admiraţia spectatorilor? Fiindcă odată cu ceilalţi mă vedea şi pe mine; deşi nu eram decât subiectul lui, el ştia că voi fi şi un martor.

Nu mă înşelam; peste câteva zile, într-o seară, când lipsea de acasă m-am uitat în caiet, am căutat însemnările din timpul furtunii, dar zadarnic. De obicei Alex nu făcea ştersături, am fost cu atât mai intrigat de un rând care călca regula, era haşurat cu cerneală, liniuţe dese, şerpuite, încrucişate, furioase, cu intenţia vădită ca nimeni să nu mai poată descifra scrisul, nici măcar el însuşi. Prevederea lui nu mersese până la capăt, o parte din litere se vedeau apăsate pe foaia următoare, unele vag, totuşi am izbutit să reconstitui ceva dintr-o frază, o mărturisire crispată: „Degeaba, nu pot scrie, mi-e frică, vreau să se termine!”

Pozase pentru mine sau pentru sine?

Însemnările dinaintea furtunii erau în schimb bogate în observaţii, dacă mă foloseam de ele e sigur că aş fi făcut o descriere mult mai bună. M-a contrariat doar ce spunea el despre porumbelul Zefirei; că nu i se potrivea, făceau împreună un tablou prea idilic; un corb ar fi fost mai nimerit, ar fi adus o notă tragică şi era nevoie de ea ca tristeţea fetei să devină şi mai sfâşietoare. Poate avea dreptate; recunosc că un corb e mult mai spectaculos şi poate căpăta chiar un rol epic. Dar când scria rândurile acestea Alex nu ştia deznodământul, petrecut după câteva ceasuri, uciderea porumbelului şi tragica deznădejde a Zefirei.

Mergeam de trei ore cu furtuna în spate, unora li s-o fi părut că mergeam de zile, şi poate nimeni nu se gândea cum ar fi fost dacă valurile ne-ar fi lovit dintr-o coastă. Nici nu vreau să mă gândesc, spun doar Doamne fereşte!

Puţin după ce intrasem în a patra oră s-au văzut primele sclipiri ale farului; era o speranţă, dar nu pentru cei din cală, care n-aveau de unde să ştie. M-am dus din nou pe puntea de comandă, nu se schimbase nimic, decât că Panainte, manevrând cârma, şuiera printre dinţi o melodie voioasă, confirmându-şi speranţa pe care mi-o dăduse farul; de-aici înainte ne puteam socoti ca ajunşi acasă, cu tot mugetul mării şi cu tot balansul.

Zoba stătea în acelaşi loc şi în aceeaşi poziţie, cu floarea albă la butonieră; din când în când în trupul lui se mai năştea o iradiaţie, i se vedea când scheletul, când inima.

Secundul, cu căştile la urechi moţăia rezemat de perete, lângă lada cu sticle goale; piuiturile aparatului de telegrafie fără fir se auzeau încontinuu, le desluşeam de la distanţă, limpede şi puternic: mă mir că lui nu-i spărgeau urechile. Ajunsesem aproape de far când tresări, îşi scutură capul şi deschise ochii.

— Ne cheamă! spuse, trezindu-se dintr-odată, şi din somn şi din beţie. Auzi? Ne cheamă la capul Caliacra!

Un vapor libian, de patru mii de tone eşuase pe stânci ascunse sub apă şi echipajul chema ajutor, altfel n-avea cum să se salveze. Panainte ciuli urechile, nu era lihnit după bani, dar îi plăceau afacerile.

— Ia întreabă ce marfă au, cât valorează! spuse, gata să-şi frece mâinile înmănuşate.

Zoba nu scotea o vorbă, dacă nu i-ar fi lucit ochii aş fi crezut că doarme sau că murise ca frate-su geamăn. Inima i se lumina ritmic, odată cu sclipirile farului.

Vaporul eşuat avea într-o magazie alune turceşti, în alta valonee, pentru tăbăcării, servea la argăsit pieile. Lui Panainte îi căzu monoclul din ochi şi i se lungi nasul, vizibil, nu-i doar o vorbă, crescu într-adevăr cam un centimetru. Nu merita să salveze asemenea marfă, cel mult să ia un sac de alune, ca să nu plece cu mâna goală. Dar trebuia să salveze oamenii. Dădu să pună cârma la stânga, parcă uitase că în cală avea nouăzeci şi cinci de oameni. Vorbi prin porta-voce la maşină, întrebă de cărbuni, de presiune. Cărbunii nu mai ajungeau decât pentru o oră, trebuia să ia alţii, să umple buncărul şi oricum era nevoit să intre în port, să debarce familia.

După ce-şi făcu socoteala în gând, Panainte îi porunci radiotelegrafistului să anunţe vaporul eşuat că vor fi la capul Caliacra în patru ore; tocmai bine, atunci se lumina de ziuă, poate se liniştea şi furtuna, ar fi fost rost să încarce măcar jumătate din alune. Nu ca să le vândă, nu merita osteneala, se gândea să le împartă echipajului, câte doi saci de fiecare.

Dincolo de far, la adăpostul digului, balansul se linişti dintr-odată, deşi vântul continua să şuiere sinistru în cabluri. Maşina mergea acum cu jumătate de viteză, apa în port era liniştită ca balta şi „Arhimede”, deşi istovit, parcă întinerise; îndurase şi el suferinţe, la fel ca oamenii; nu puteam să-i uit gemetele.

Oamenii ieşeau unul câte unul din cală. Se făcuse ora trei noaptea, pe chei trăsurile aşteptau de la zece. Erau unsprezece trăsuri de piaţă, în afară de cele două docare şi de trăsura AMarisei, aflată în frunte, cu Mustafiţă pe capră, aşteptând să acosteze

vaporul, şi să tragă la schelă precis, ca de dimineaţă.

M-am dus s-o iau pe mama, dormise, era odihnită. Când am deschis uşa am simţit parfumul, Rozalia se pieptăna, îşi potrivea zulufii în faţa oglinzii. Dormise şi ea în cabină, în patul lui Panainte, îi ceruse voie mamei, cuviincioasă; nici nu sforăise, nici nu se zbătuse în somn, ca alţii; mama nici n-o simţise. Nici acum nu ştiam unde putea să fie Sofron; după ce-l scoseseră din mare, îl duseseră în cabina comandantului, dar pe urmă dispăruse, se ascundea, poate îi era ruşine. L-au găsit mai târziu, în forpic, mica magazie de la prova, pentru ustensile şi felinare, unde dormise ghemuit cu genunchii la gură.

Când vaporul acostă şi se puse schela, toată lumea era adunată pe punte, zorită să debarce şi să ajungă acasă. Păreau ruşinaţi, nici nu îndrăzneau să se privească, deşi se purtaseră toţi la fel, nu fusese niciunul mai breaz ca altul. Mustafiţă trase trăsura în faţa schelei...

Iar acum am de povestit partea cea mai bizară a întâmplării, unită cu partea cea mai tristă, moartea porumbelului. Era bizar că nimeni nu se mai gândea la AMarisa, unde era, unde fusese în timpul furtunii. Uitasem şi eu de ea, nu îi simţisem lipsa, ca şi când n-ar fi existat niciodată. Şi doar ei se datora totul, plimbarea pe mare şi petrecerea. Era destul să-mi amintesc cumpărăturile, fusesem de faţă, văzusem tot ce se încărcase în docare, tot ce se comandase. Ea trimisese pe cei doi bucătari, după ce se sfătuise cu ei şi hotărâse ce să gătească. Ea îi angajase pe lăutari, le dăduse în scris ce să cânte, bucată cu bucată, să nu iasă din cuvânt chiar dacă musafirii ar

fi vrut altceva; nu ca să le impună gustul ei, ci ca să nu se certe; se întâmpla la petreceri, după ce s-au golit mai multe sticle. Unii cred că dacă lipesc o hârtie de o sută de lei, sau de cinci sute în fruntea lăutarului, au dreptul să-i comande tot ce le trece prin minte, neţinând seama că poate altora nu le place şi au alte dorinţe.

Cunoscându-le gusturile, AMarisa avea grijă să le dea satisfacţie tuturora, fără să se pună la socoteală pe sine; de altfel, gusturile ei nu le cunoştea nimeni, nici măcar lăutarii, n-o întrebau niciodată: „Dumitale ce să-ţi cântăm, stăpână?” Parcă nici n-avea gusturi! Nu stau să pun la socoteală cheltuiala, oricât ar fi de importantă; cine are bani şi-i scoate din pungă cu mâna largă ştie ce face, nu-i nevoie să-i spună nimeni că zece fără cinci lasă jumătate din ce-a fost înainte, iar cinci fără cinci înseamnă zero. Mă gândesc în primul rând la oboseală, alergătură, planuri şi mai ales la cheltuiala de fantezie. O petrecere ca a AMarisei nu făcea nimeni în tot oraşul, în toată ţara, nici nababii, ceva să-i semene s-ar fi găsit doar în istoria veche, pe vremea Semiramidei. Şi atunci, mă întreb, pentru ce se dădea ea în vânt să se bucure întreaga familie? Iar pe de altă parte, ce sentimente, ce recunoştinţă trezea purtarea ei în aceşti oameni, dacă la sfârşit toată lumea o uitase?

Abia când trăsura trase în faţă iar Zoba, urmat de Panainte, coborâră de pe puntea de comandă şi se apropiară de schelă, rămaseră cu toţii năuci şi ţepeni, căci AMarisa nu era acolo. După câteva clipe de nemişcare întoarseră capul toţi deodată, ca traşi cu sfoara, nu mă îndoiesc că era un fluid al ei, şi o văzură coborând de pe dunetă, cum o ştiam, grasă

dar atât de suplă că părea fără greutate. Stătuse tot timpul în jilţ, unde o văzusem ultima oară, ţinându-se cu amândouă mâinile de balustradă, să n-o răstoarne balansul, şi totuşi nu părea obosită. În afară de rochia albă, de pânză, atât de largă că îi disimula corpolenţa, nu mai avea decât şalul pe care i-l pusese Irmingarde pe genunchi, şi totuşi nu părea îngheţată, dimpotrivă, mai târziu, când a trecut prin faţa mea cu şalul în mână, am simţit un val de căldură care după ce ea s-a îndepărtat a făcut ca noaptea să-mi pară mai rece: mama mi-a pus pe umeri boleroul ei negru, deşi era îmbrăcată şi ea destul de subţire.

Când AMarisa coborî de pe dunetă, Alex o aştepta la picioarele scării, împreună cu Zefira, în cârje. El o ajutase să coboare în cală, el o ajutase să iasă: părinţii ei, pe care i-am cunoscut în zilele următoare, uitaseră de ea, uitau adesea, nu din cruzime, ci ca să se apere, să uite propria lor suferinţă: nu-i aprob, ar fi trebuit să nu uite şi să sufere până la capăt. Alex avea în sân porumbelul ucis; haina lui albă era pătată de sânge în dreptul inimii. Fusese singurul care văzuse, dar până să vină în ajutor, tocmai din fundul calei unde îl lăsasem ultima oară, mârşăvia se săvârşise, repede, pe tăcute. După o clipă de stupefacţie şi de groază, Zefira îşi pierduse cunoştinţa.

Un om stătea în faţa ei de la începutul furtunii, aşezat în brânci, la câţiva paşi mai încolo, într-o poziţie animalică, de fiară încolţită, doborâtă de groază. Era unul din cei doi bucătari trimişi de AMarisa, renumit în societatea bogată, probabil cel mai bun din tot oraşul, deşi nu prea luminat la minte, aproape neştiutor de carte; talentul lui venea

din instincte. I se spunea Gheorghe, deşi îl chema altfel. Pe vremuri, trăise în mahalaua Tăbăcăriei un om bolnav la cap, mai degrabă netot decât nebun, care nu putea să adune doi şi cu doi, credea că luna este de mămăligă şi nu ştia nici măcar cum îl cheamă. Se credea Gheorghe. De atunci rămăsese obiceiul în partea locului să li se împrumute numele lui celor slabi de minte; cei pe care îi chema cu adevărat Gheorghe şi aveau mintea întreagă, nu se supărau niciodată. Nu ştiu pe ce căi, codificarea aceasta s-a extins şi-n alte oraşe, dăinuie chiar şi astăzi în unele locuri, mai ales pe la mahalale; Gheorghe e râsul lumii.

Bucătarul se chinuise aşa ore în şir, căzut în brânci, horcăind, cu rău în viscere şi cu groază în suflet, dându-se cu fruntea de duşumea, râcâind scândura grosolană cu unghiile, până ce mâinile i se făcură roşii de sânge. De câte ori ridica ochii, poate ca să se roage, privirea lui dădea de Zefira, ghemuită la perete, cu porumbelul la piept, mângâindu-l, spunându-i cuvinte de îmbărbătare. Lăsând la o parte suferinţa trupească şi groaza, pe bucătar îl scotea din fire grija pe care i-o arăta Zefira porumbelului, gulerul mov al acestuia îl făcea să vadă roşu în faţă, i se părea o neruşinare ca o fiinţă omenească, fie ea o fată schiloadă, să arate atâta dragoste unei păsări proaste, când atâţi oameni în jur, printre ei mame şi copii, nu se bucurau de un sprijin şi-o vorbă bună din partea nimănui.

Alex văzu scena când bucătarul, incapabil să se ridice, se săltă în mâini, se năpusti de-a buşilea la Zefira, îi smulse porumbelul din mâini şi-i rupse gâtul cu unghiile; deodată gulerul mov se făcu roşu.

AMarisa îl asculta pe Alex împietrită, cu ochii mari, fără să clipească. Lângă el Zefira, palidă, îngheţată, părea că moare, murea încontinuu, o moarte interminabilă.

— Chemaţi-l pe Gheorghe! porunci AMarisa.

Acesta veni, cu ochii injectaţi, cu părul vâlvoi, cu gura plină de bale; mâinile îi ajungeau până aproape de genunchi, părea o gorilă. Deşi acum, dacă puntea era nemişcată şi putea să stea în picioare, groaza din ochii lui părea şi mai mare decât fusese în cală, pe timpul furtunii.

Nimeni nu se apropie, stăteau toţi în bordul de la chei, aşteptând-o pe AMarisa. Şi toţi ascultară judecata, fără să clipească.

— Gheorghe, tu ştii ce-ai fi fără mine?

— Mort, doamnă.

— Numai o dată?

— De trei ori.

— Ai numărat bine! Şi casa ta?

— N-aş fi avut casă.

— Şi nevastă-ta, şi copiii, unde ar fi fără mine!

— Pe drumuri; sau la cimitir, doamnă.

— Atunci ţine minte că ticăloşia pe care ai făcut-o a lăsat o rană pe toată viaţa în inima acestei copile; cât i-o fi dat să trăiască n-o să uite. Iar acum ascultă: până mâine seară să dispari din oraş, cu toată familia, du-te unde-i vedea cu ochii. Şi să nu te mai întorci decât după moartea mea, altfel va fi vai de tine!

Pe urmă AMarisa veni în faţa Zefirei, îi puse o mână pe umărul unde stătea porumbelul, o privi în ochi şi-i spuse, ascunzându-şi zbuciumul din suflet:

— Dacă am şi eu o vină, te rog, iartă-mă! Nici eu n-am să uit... Mâine am să-ţi trimit un sipet de

argint să pui porumbelul în el şi să-l îngropi în grădina voastră; Alex o să te ajute. Acum o să te ducă el până acasă; luaţi trăsura mea, cu Mustafiţă.

AMarisa a aşteptat să plece trăsura, apoi a coborât schela, fără să spună o vorbă oaspeţilor, care se dădeau tăcuţi în lături, făcându-i loc să treacă. Panainte a salutat-o cu mâna la şapcă. Ea s-a urcat într-o trăsură de piaţă, a rămas un timp în picioare, privindu-şi familia; cu faţa ei rece, cu semnul roşu de pe frunte, cu sclipirea misterioasă a ochilor, trişti şi în acelaşi timp plini de căldură, mi s-a părut, îmi pare la fel şi astăzi că era fiinţa cea mai indescifrabilă din câte cunoscusem vreodată. Fusese prea crudă cu vinovatul? Poate că da, dar îi stătea bine; n-aş fi vrut să fie altfel.

După câteva clipe de aşteptare, AMarisa făcu un semn cu mâna, salutându-i pe toţi, cu faţa împietrită ca mai înainte, pe urmă se aşeză şi plecă singură.

15

A doua zi, la masa de prânz ar fi trebuit să mergem la Zoba, eu, mama şi cu Alex, aşa se hotărâse, dar acum, dacă el murise am fost la priveghiu, şi de mâncat am mâncat acasă, seara. L-au înmormântat miercuri, după trei zile, cum se obişnuieşte. AMarisa nu a venit, nu-i plăceau înmormântările, altfel ştia toată lumea cât îl iubise şi-l respectase pe fratele ei mai mare. Mortul nu avea familie, nevasta îl părăsise încă în tinereţe şi a doua oară nu se mai însurase. Fratele lui geamăn, care îi luase locul în ierarhia familiei, stătea la intrare în haine de doliu, cu cravată neagră şi primea lumea, plin de importanţă. În mod cu totul nepotrivit avea la butonieră o garoafă albă, îi prinsese gustul. Care cum venea îi săruta mâna, o ţinea tot timpul întinsă, se cunoştea obiceiul, îl respecta toată lumea, chiar străinii, bărbaţi şi femei, indiferent de vârstă. Îi sărutară mâna până şi preoţii; deşi se codeau, n-avură încotro, Zoba le ţinea drumul şi-i poftea să-şi facă datoria, cu vocea imperativă: „Sărută mâna, părinte!” Odată ajunşi în camera mortuară, oamenii puneau un genunchi pe catafalc şi sărutau pentru ultima oară mâna celuilalt Zoba.

Programul nostru de vizite în familie s-a decalat cu trei zile, până după înmormântare şi atunci am început tot cu Zoba, cum fusese vorba, decât că un frate îl înlocuise pe celălalt. La început, când se hotărâse cu calendarul în mână când să mergem la

fraţii şi surorile AMarisei, acest al doilea Zoba nici nu fusese pus la socoteală, fiindcă nu avea o gospodărie îngrijită, nu-şi lua o femeie să-i deretice prin casă şi să-i gătească, trăia în cultul fostei lui neveste, moartă în împrejurări neclare. Locuia singur, într-o hardughie de casă, pe lângă piaţă. Avea copii mari, băieţi însuraţi şi fete măritate, dar locuia fiecare la casa lui, în cartiere diferite; deşi i-am cunoscut pe toţi în decurs de o vară, nu-i ţin minte decât ca număr, erau unsprezece, făceau parte din populaţia oraşului. Dacă puneam la socoteală propriii lor copii, cifra se ridica la douăzeci şi şase. În douăzeci de ani avea să se dubleze. Încă de pe acum, să fi fost vecini cu casele, ar fi ocupat o stradă întreagă. Nu veniseră toţi pe vapor, cifra de nouăzeci şi cinci nu reprezenta toate rudele; m-am dumirit când am pus mâna pe catalogul familiei şi i-am numărat cu răbdare. Dintre copiii lui Zoba unii erau ocupaţi şi duminica, de aceea nu putuseră să vină la serbarea AMarisei, şeful gării de pildă, sau doi din băieţi şi una din fete, toţi trei medici cu clientelă, pe care nu puteau s-o lase în părăsire o zi întreagă. Alţi câţiva erau plecaţi în străinătate, călătoreau mult, cu felurite afaceri, import şi export mai cu seamă.

Ce este demn de ţinut minte, ca o caracteristică a acestei familii enorme, nimeni din fraţii şi surorile AMarisei şi din numeroşii lor descendenţi ajunşi de mult la maturitate, unii situaţi bine, printre primii în profesiunile lor felurite nu părăsise oraşul. N-am auzit până astăzi ca o familie să nu se risipească mai curând sau mai târziu, dusă în lume de nevoi sau de vechi instincte nomade.

Dacă unele din rudele AMarisei aflate în slujba statului, cum era şeful gării de pildă, sau alţii, procurori, judecători, profesori, ofiţeri, urmau să fie trimişi în altă parte, îşi dădeau demisia, fără discuţie. Ceilalţi le săreau în ajutor, niciunul nu stătea deoparte, îi susţineau până ce îşi făceau altă viaţă, chiar dacă n-ar fi fost la fel de bună ca înainte. Câteva încălcări a acestei reguli au existat în familie, dar nu în ramura lui Zoba, cea mai numeroasă de altfel.

În primele săptămâni după ce îi cunoscusem pe cei doi gemeni şi până să moară primul din ei, îi confundam pe unul cu altul, deşi al doilea Zoba ocupa un loc neînsemnat în ierarhia familiei. Dar chiar după ce el rămăsese singur şi moştenise rangul mortului, tot nu eram în stare să fac o separaţie clară între ei, îi confundam în continuare, post-mortem, cum uneori îi confund şi astăzi. De pildă nu ştiu dacă supranumele de Vârtosu îl purta unul sau altul, sau amândoi deodată. Azi sunt înclinat să cred că un asemenea nume se potrivea celui de-al doilea, datorită progeniturii lui numeroase şi tenacităţii transmisă tuturor.

Când îl văzusem prima oară, cocârjat şi gata să-şi dea duhul, nu l-aş fi crezut înzestrat cu atâta vitalitate. Pe nevasta lui, Calipso, care trebuie şi ea pusă la socoteală ca judecata să fie întreagă, am ştiut-o în primul rând din fotografiile adunate în albumul AMarisei, aflat în posesia mea astăzi. În acel album, familia lui Zoba ocupă cele mai multe pagini. Dar o fotografie în format de carte poştală nu poate reda viaţa unei fiinţe plecată pe altă lume, mai ales dacă nu o cunoscuseşi înainte; chiar pentru

cei apropiaţi, ea nu reprezintă altceva decât un mijloc de a trezi amintirile.

Când am intrat în casa lui Zoba, am văzut-o chiar pe peretele din faţă al salonului, pe Calipso, fotografiată în mărime naturală, în picioare, înaltă, trupeşă şi am crezut-o vie, mi se părea chiar că se mişca, venind să ne întâmpine. Desigur, fiind o fotografie alb-negru amăgirea n-ar fi fost posibilă, să nu fi avut deprinderea cinematografului, unde, uitând trucul, credeam că personajele proiectate pe pânză, deşi fără culori, erau oameni în carne şi oase. Datorită fotografiei în mărime naturală de părea vie, pe Calipso n-am s-o uit niciodată; cartea poştală din album rămâne doar un reper, o trimitere în urmă la lumea pierdută, la casa lui Zoba părăsită şi apoi ruinată, împreună cu salonul unde moarta se desprinde de perete de parcă ar fi vie şi vine să ne întâmpine.

Pe Zoba l-am găsit în uşă, aşteptându-ne, şi nu ne apropiasem bine când ne-a întins mâna pe sus, să i-o sărutăm, i-a sărutat-o chiar şi mama, înţelegea să respecte tradiţia. Gazda noastră neavând pe nimeni să-l ajute, a adus singur mâncare de la birt, în trei sufertaşe, ni le-a pus în faţă să ne luăm singuri; mâncare grea, unsuroasă, ciorbă cu perişoare, cârnaţi pe fasole albă şi câte o prăjitură râncedă. N-avea nicio vină, făcuse şi el ce putuse să facă.

Gândul însă nu-mi era la mâncare, de când intrasem în sufragerie mă uitam holbat la o nouă Calipso, care şedea în capul mesei şi iarăşi mi se părea însufleţită. De fapt era aceeaşi fotografie din salon, tăiată de la mijloc şi aşezată pe scaun, aşa că deasupra mesei se vedea numai de la bust în sus, la fel cum s-ar fi văzut dacă ar fi fost într-adevăr vie.

Acum am privit-o pe îndelete, s-a nimerit să stau în faţa ei şi am putut să mă uit la ea natural, fără să întorc capul atrăgând atenţia celorlalţi. Era frumoasă, cu părul bogat, negru, strâns în creştet, într-un coc cât un ghiveci de flori, pot spune aşa mai ales că era împodobit cu trandafiri albi, sau poate roz, înşiraţi de jur împrejur, ca o coroniţă. Frunte îngustă, albă şi netedă, luminoasă. Sprâncene ca lipitorile, aşa se spunea într-o vreme: poate erau desenate cu pensula. Ochi negri, mari, arzători, cu privirea intensă; puteau şi să înfioare, şi să trezească frica. Nas scurt, cam lătăreţ, de negresă, cu nările sumese: nu era frumos, dar nici urât şi făcea poftă. După ce-am scris, cum mi-a venit, mă întreb ce poftă făcea? Nu ştiu, poate să-i muşti gura, deşi n-are altă legătură cu nasul decât că este aproape. Gura cam mică dar cu buze pline, de carne macră. Gâtul ca de lebădă; e încă un cuvânt din epocă, azi nu l-aş folosi nici dacă m-ar sili cineva. Deşi avea clavicule proeminente, nu părea osoasă; pieptul deasupra corsajului era ca de marmoră caldă. Mai jos venea rochia, gri probabil, cu un guler de dantelă albă, dar nu acoperea sânii cu totul, li se vedea începutul, cu adâncitura dintre ei, rotunjită, ca să nu înstrăineze pe unul de altul. Astăzi, adâncitura aceea, care parcă deschidea un abis pe sub rochie, aş asemui-o cu o trambulină de schi, cu zăpada imaculată şi bineînţeles caldă, fără să se topească, ci doar să scoată un abur dulce. Nu m-ar fi îmbiat o asemenea frumuseţe, aş fi admirat-o numai de la distanţă. Ştiu pe mulţi însă care ar fi stat în genunchi în faţa ei şi i-ar fi sărutat gleznele.

Mi l-am imaginat pe Zoba la tinereţe, am făcut din el alt om, din ce avea astăzi am păstrat numai

garoafa de la butonieră. Dar nu era vorba de închipuire, îmi revenea în minte înfăţişarea lui cum îl ştiam din albumul cu fotografii de familie. E neîndoios că fusese un bărbat frumos, clădit bine, pe măsura nevestei, cu mare virtute masculină de vreme ce izbutise să zămislească unsprezece copii, unul după altul. Probabil ar mai fi fost timp să facă încă vreo patru, pe Calipso o luase la paisprezece ani şi primul copil îl avusese la cincisprezece; abia împlinea treizeci şi trei de ani când murise. Cum a murit am aflat din caietul lui Alex, altfel nu vorbea nimeni, se păstra o tăcere semnificativă.

În schiţele lui pentru o nuvelă încă neîncepută, Alex insinuează că ar fi fost un accident trucat, în realitate o crimă, datorată lui Zoba. Am citit însemnările abia seara, la prânz nu ştiam, altfel aş fi înghiţit mâncarea cu noduri. În lumina acestei idei monstruoase, cum să înţeleg participarea lui Alex la masa ucigaşului? Am avut de gândit toată noaptea. Şi ce să cred despre cultul lui Zoba pentru moartă? Căci ce puteau să însemne fotografiile ei, în mărime naturală, puse în toate locurile din casă unde ea îşi trăise viaţa? În salonaş, în baie, pe coridoare şi chiar în bucătărie. Acelaşi portret, în mărime naturală, înfăţişând-o în mişcare; de câte ori am întâlnit-o am tresărit, cu o strângere de inimă, deşi nu ştiam încă de insinuarea lui Alex. Am găsit una până şi în grădină, în faţa unui rond de trandafiri, pe fondul unui pin negru; avea deasupra o copertină de sticlă, însă nu era o protecţie suficientă, pe fotografie se vedeau urme de ploaie, mai ales pe poale; poate Zoba o schimba periodic, altfel nu cred că rezista multă vreme, mai ales iernile. N-am intrat în dormitor, dar nu mă îndoiesc că exista şi acolo o

fotografie, poate între ferestre, sau în faţa căminului, s-o lumineze focul în serile de toamnă. Nu m-ar fi mirat să fie una şi în pat, sub cuvertură, cu capul pe pernă. Era un cult, cu siguranţă, nu admit că ar fi fost o dovadă de remuşcare. Când are remuşcări, omul nu-şi exaltă amintirile, ci le şterge, ca să le uite.

Dar iată ce s-ar deduce din însemnările lui Alex:

Zoba care astăzi, la şaptezeci de ani, nu mai avea nicio activitate, ci era doar consul onorific al Boliviei, conducea în tinereţe o agenţie de vapoare cu sucursale în toate porturile Mediteranei. Călătorea mult, se înţelege, jumătate din an lipsea de acasă, dar niciodată n-o lăsa singură pe Calipso. O lua cu el, chiar dacă era însărcinată; de copiii rămaşi acasă se ocupa o bonă de încredere, sub ochii AMarisei; în vremea aceea, când abia se construia portul Constanţa, şi chiar mai târziu, până la războiul balcanic locuiau împreună. Din unsprezece copii, şase erau născuţi în oraşe străine, porturi: Alexandria egipteană, Salonic, Neapole. Barcelona, Marsilia, Palermo, în zigzagurile care punctau pe ţărmurile Mediteranei escalele lui Zoba. Doi se născuseră în plină mare, primul pe un cargobot grecesc, unde Calipso avea la dispoziţie apartamentul armatorului, cu un dormitor de regină, al doilea şi ultimul pe vaporul de poştă „Principesa Elisabeta” al marinei noastre comerciale, un pachebot mic dar elegant, cu amenajări luxoase, fost iaht al unei familii puternice din centrul Europei. În anul următor avea să se întâmple nenorocirea.

Era iarnă, Calipso se afla în a şasea lună de sarcină, cu al doisprezecelea copil, care n-a mai

apucat să se nască. Ar fi fost un jubileu, Zoba se gândea că adusese pe lume destui urmaşi şi voia să încheie seria, sărbătorind-o cu întreg fastul cuvenit unei rodnicii atât de spectaculoase. Dar odată cu venirea primelor geruri, Calipso începu să tuşească, nu era o răceală, ci o slăbiciune de piept care pe atunci neliniştea mult pe oameni, neexistând mijloace de vindecare ca astăzi. Doctorii îl sfătuiră pe Zoba s-o ducă pe timpul iernii într-o climă mai blândă, atât ar fi fost de ajuns după părerea lor ca boala să nu se aşeze; el se hotărî să meargă la Pireu, unde avea şi treburi de altfel, şi să rămână acolo până în primăvară. Plecară cu o săptămână înaintea sărbătorilor, ca să nu-i prindă Crăciunul pe drum, când toată lumea creştină se cuvine să fie într-o casă caldă, cu lumânările aprinse în pom şi cu masa îmbelşugată. O bună parte din neamuri i-au condus până la vapor, care pleca la nouă seara, aşa că au fost martori. Dar dacă au văzut toţi, de înţeles n-a înţeles nimeni; Alex spune că n-au vrut să înţeleagă.

Zoba avea asupra sa, îl ţinea cu amândouă mâinile, un mic geamantan cu burduf, cum se văd mai puţine astăzi; nu voise să-l încredinţeze hamalilor care încărcau restul bagajelor; de ce, în afara lui, ştia numai Calipso: fiindcă avea în el un pachet cu două sute cincizeci de mii de lire sterline, în bancnote, o sumă enormă. Nu era vorba de o evaziune, de o contrabandă, aceşti bani trebuiau să ajungă la Pireu, pentru o tranzacţie, poate Zoba voia să cumpere un vapor, aflase de o ocazie. Pe atunci operaţiile bancare erau mai greoaie şi nici nu deveniseră o deprindere, ca astăzi. Sume mari se cărau cu geamantanul.

Bătea un vânt de sud, cam puternic, şi în port, nu bine apărat din această direcţie erau valuri, nu mari, dar destul ca vaporul, fără încărcătură, să se balanseze la chei, smucind de parâme. Rumenă în obraji, vioaie şi veselă, Calipso nu părea bolnavă, şi poate nici nu era; când este vorba de plămâni, doctorii se sperie de nimica toată.

— Ai grijă să nu luneci, ţine-te cu amândouă mâinile de balustradă! îi strigă Zoba, când ea puse piciorul pe scară.

Scara alunecă, într-adevăr, era udă şi îngheţase. Zoba o urma pe Calipso, cu câteva trepte în urmă, când simţi că îi fuge piciorul, cădea dintr-o nechibzuinţă care îl umilea şi-l umplea de furie; nu-i rămânea altă scăpare decât să se apuce de balustradă, cu amândouă mâinile, cum o sfătuise pe Calipso. Izbuti să-şi recapete echilibrul, dar abia pe urmă înţelese că dăduse drumul geamantanului, avu timp să-l vadă căzând şi dispărând între chei şi bordajul vaporului. Jos nu ajungea nicio lumină, se auzea apa, clipocind, la trei metri, şi parcă luceau încuietorile comoarei pierdute. Nu era timp să aştepte un ajutor; Zoba nu mai stătu să judece, îşi dădu drumul în apă, nimeni nu apucă să-l împiedice, se uitau toţi cu groază. Prea puţini văzuseră ce se întâmplase mai înainte, cum căzuse geamantanul, dar nici ei nu puteau înţelege gestul lui Zoba, fiindcă nu ştiau ce avere scăpase din mână. Ştia numai Calipso, groaza ei o întrecea pe a tuturora; scoase un ţipăt, îşi pierdu cunoştinţa şi căzu pe urma bărbatului.

Acestea au fost faptele, au putut să vadă toţi martorii, familia adunată la scară, apoi câţiva marinari de pe punte, câţiva hamali aflaţi pe

aproape. Nimeni nu-i putea găsi o vină lui Zoba, chiar dacă scăpase cu viaţă, iar Calipso murise. Numai Alex priveşte întâmplarea în alt fel.

Marinarii aruncară o scară de frânghie, unul coborî în spaţiul îngust dintre chei şi bordajul vaporului, care se balansa putând să-l strivească, trecu o parâmă pe sub subţiorile lui Zoba şi când cei de sus traseră, acesta apăru la nivelul cheiului, cu apa şiroindu-i din haine, strângând geamantanul la piept, cu amândouă mâinile. E ceea ce îl face pe Alex să-l bănuiască de crimă, fiindcă şi-a salvat avuţia, în loc s-o salveze pe Calipso; a dat viaţa ei pe un sfert de milion de lire sterline.

Marinarii au vrut s-o salveze şi pe ea, au aprins reflectorul, dar dispăruse. Au găsit-o a doua zi, în apele portului, strivită, nu înecată, n-avea apă în plămâni, ci tot toracele era inundat de sânge.

Nu ştiu cum se gândea să-şi dezvolte Alex nuvela, însemnările din caiet nu sunt convingătoare cu privire la vina lui Zoba. Dar se simte în ele intenţia de a formula o acuzaţie directă, şi mi-e teamă că scopul ar fi să ajungă la o dramă senzaţională, cu mult mai mult efect decât o simplă întâmplare nenorocoasă. E oare îngăduit? Nimeni nu-l împiedica să născocească numai şi numai din mintea lui o dramă şi mai zguduitoare. Iată însă că, pornind de la o realitate uşor să fie recunoscută şi pe urmă continuând-o printr-o ficţiune, nimeni nu mai deosebeşte hotarul între una şi alta; aşa se naşte cel puţin o suspiciune. Chiar eu am rămas îndoit; când mă gândesc la Zoba simt un fior pe şira spinării, iar Calipso, cu frumuseţea ei falnică îmi trezeşte o durere în inimă.

Alex n-a scris niciodată nuvela; cred că avea remuşcări pentru ceea ce concepuse. Nu trebuie să ne vindem sufletul pe nicio tentaţie.

16

În ziua următoare ar fi trebuit să prânzim la Panainte, dar n-am putut merge fiindcă pe Alex îl durea capul, fusese în oraş seara, ştiam unde, pe strada Căruţei Stricate. Odată rândul sărit, rămânea ca la Panainte să mergem altă dată, în ziua următoare ne aştepta Iani Talabă, făcuse pregătiri, nu se cuvenea să-l lăsăm cu masa pusă degeaba. Luându-ne după vârstă, înaintea lui erau două din surori, femei măritate, cu gospodărie, şi dornice să ne primească, AMarisa însă hotărâse ca primii să fie bărbaţii, avea cultul lor, îl propovăduia cu orice ocazie, chiar dacă ea se lepădase de ei şi nu mai voise pe niciunul, ci rămăsese singură cu viaţa.

Iani Talabă locuia afară din oraş, dincolo de abator, unde avea o fermă şi o menajerie. Când am auzit am crezut că era vorba de câteva animale exotice, mulţi oameni ţin în casă maimuţe, ca să las la o parte papagalii şi broaştele ţestoase. Unii, mai excentrici au lei şi tigri, domesticiţi, dar nu fac bine, într-o zi pot s-o păţească. Nu m-ar fi mirat ca un medic veterinar să aibă casa plină de animale, puteau să reprezinte un material de experienţă. Iani Talabă avea însă o menajerie aproape completă, îi lipseau numai reptilele şi animalele primejdioase, pe care ar fi trebuit să le ţină legate sau după gratii.

Până atunci nu mă întrebasem ce viaţă fusese pe corabia lui Noe, cum trăiseră la un loc lupii cu căprioarele sau leii cu gazelele. Ştiind şi el probabil că întrebarea nu avea răspuns, Iani Talabă nu ţinea

nici lupi, nici lei, şi nici alte carnivore, care îşi bagă colţii în grumazul vietăţilor mai blajine şi mai neînarmate. Toate animalele lui erau domesticite, trăiau în libertate şi în prietenie, într-un parc de două hectare, împrejmuit cu uluci înalte de scânduri, că nu se vedea nimic înăuntru. Gardul nu era făcut ca ele să nu fugă, ci ca să le apere din afară, căci într-o iarnă grea, cu viscol, s-ar fi putut prea bine să vină lupii; iar până la ei, chiar oamenii şi mai ales copiii puteau să le necăjească, să dea cu pietre în ele, să le întărâte, ca să nu pomenesc de sufletele haine care ar fi fost capabile să arunce otravă.

Am ajuns acolo pe la ceasul unsprezece, AMarisa ne-a trimis cu docarul. Nu l-am întrebat pe Alex de ce fiecare din fraţi avea alt nume; dacă nu-mi spusese el singur, am socotit că nici nu trebuia să aflu; s-ar fi putut ca explicaţia să fie neplăcută şi pentru el, şi pentru mine. Mai curând decât m-aş fi aşteptat mi-a vorbit Panainte, al cărui nume, Becheru, mi-a sunat aşa de neplăcut în ureche, când l-am auzit prima oară, încât nu l-am pronunţat niciodată, şi nici n-aş fi vrut să-l ţin minte; îl folosesc fiindcă n-am încotro, nu se poate ca toate să-ţi placă. Becher înseamnă holtei, adică om fără nevastă, ceea ce nu era cazul lui, fiind însurat cum nu s-ar fi putut mai rău, cu o scorpie. „Astea nu sunt numele noastre, mi-a spus el într-o zi, deşi nu îl întrebasem. Le-am schimbat în 1910, când se vorbea de o cometă, că o să aducă sfârşitul pământului. Nu-i nicio legătură între una şi alta, le-am schimbat fiindcă aşa era bine, cu numele nostru, n-am fi putut trăi liniştiţi între oameni, s-ar fi uitat chiorâş la noi, ne-ar fi pus beţe în roate.” Vorbele lui

nu făceau decât să-mi mărească nedumerirea, dar am înţeles că nici nu trebuia să aflu mai mult decât îmi destăinuise.

Când am ajuns la poarta lui Iani Talabă, vizitiul, frate cu Mustafiţă, a scos de sub capră un corn de vânătoare, şi a suflat în el, puternic, să se audă până în fundul curţii. Îndată dincolo de gard s-a pornit tropot de animale, goneau către poartă unde peste câteva clipe le-am simţit îmbulzindu-se, curioase şi nerăbdătoare. Nu apucasem să-mi vin în fire, toate mă uimeau, semnalul vizitiului, freamătul de după ulucile înalte, când o maimuţă a apărut deasupra porţii, s-a uitat la noi doar să ne vadă, pe urmă şi-a dat drumul înapoi şi am auzit-o fugind către casă, scoţând ţipete ascuţite.

La poartă nu era sonerie, fiindcă nu exista lumină electrică. Proprietarul ar fi putut să pună un clopot, dacă nu s-ar fi temut de copii, să nu-şi facă din el o distracţie, sau, şi mai rău, vreun derbedeu, vreun beţiv ar fi fost în stare să sperie animalele, să le trezească din somn în puterea nopţii. La început avusese o toacă, făcută dintr-o ţeavă de tun tăiată în două de-a lungul. Deşi scotea un sunet plăcut, renunţase la ea ca şi la ideea clopotului, de răul trecătorilor, oameni veninoşi care trăiau în case răzleţe, pe câmp, fiindcă nu puteau niciodată să se împace cu un vecin, oricât ar fi fost acesta de cumsecade. Vizitatorii lui Iani Talabă ştiau, toţi aveau un corn de vânătoare, îl ţineau atârnat de gât, ca pădurarii. Cei neiniţiaţi făceau şi ei, ca pretutindeni unde nu-i sonerie, băteau cu un pietroi în poartă; nu se auzea până în casă, însă simţeau animalele; maimuţa se ducea fuga să-şi anunţe

stăpânul, cu ţipete ascuţite; numele rima, o chema Siţa.

Trecu timp până ce veni Iani Talabă să deschidă poarta. Siţa era în spinarea lui, ne ochise de la venire, văzuse cum suntem şi avea pentru fiecare din noi un dar, mie mi-a dat un măr timpuriu, roşu ca sângele, lui Alex o pietricică lucioasă iar mamei un trandafir galben; pe urmă ne-a strâns mâna, imitându-şi stăpânul. Eram uimit şi vesel, nu mai dădusem niciodată mâna cu o maimuţă, nici nu văzusem vreuna de aproape, ştiam doar istorii despre firea lor buclucaşă şi despre înclinarea de a-i imita pe oameni. O dată, stăpânul uneia, pe când se bărbierea, s-a prefăcut că îşi taie gâtul, ca s-o sperie. Înhăţând briciul, maimuţa şi-a tăiat gâtul de-a binelea. Prea era trist, nu puteam crede.

Cu totul altă uimire a urmat când s-au deschis porţile mari, să intre docarul, ceva de necrezut ochilor, ca într-o fabulă devenită realitate şi înmulţită de zeci de ori cu ea însăşi; până a băga de seamă că lipseau animale primejdioase, deşi în atmosfera aceea de pace nici ele nu mi-ar fi făcut teamă, mi s-a părut că în faţa noastră erau adunate toate vieţuitoarele de pe faţa pământului. Aşa mi se întâmplă şi astăzi, orice mi-ar fi dat să văd, prima impresie este mult mai puternică decât ceea ce descopăr pe urmă, nu ştiu să mă înfrânez, merg până unde poate ajunge închipuirea, până la limita gândului; dar am norocul să nu fiu dezamăgit pe urmă, când imaginile îmi apar cum sunt ele, mai sărace şi mai puţin poleite; păstrez amintirea primei clipe şi îmi trăiesc mai departe bucuria, amplificând-o.

E de la sine înţeles că mai întâi am văzut elefanţii, deşi se aflau în ultimul rând, de unde se uitau la noi peste celelalte animale. Erau doi, îi chema Ghiţă şi Mariţa, cu nume româneşti căci se născuseră pe pământul nostru, în menajeria circului Sidoli; un neam de elefanţi de statură mijlocie, parcă de prin Bengal, aşa mi-a spus vizitiul, fratele lui Mustafiţă. Nu înţeleg de ce înaintea lor nu am văzut cămila, deşi era cu un cot mai înaltă decât ei; poate fiindcă stătea modestă acolo, în spate; venise, curioasă, dar nu ţinea să ne atragă atenţia. M-a emoţionat ceea ce ştiam despre viaţa ei, firea răbdătoare şi paginile înscrise de ea în istoria continentelor: cămila este o bună drumeaţă, de aceea îmi place.

Mai târziu, puţin înainte de război, când printr-un mizerabil complot politic ferma lui Iani Talabă a fost incendiată, mai toate animalele au pierit în flăcări, iar pe cele care au scăpat le-au sfâşiat câinii. Au supravieţuit numai elefanţii şi cămila. Elefanţii au rătăcit pe câmp, au îndurat o iarnă fără să înţeleg cum putuseră să reziste; în vara următoare, când începuse războiul, au căzut amândoi sub un bombardament venit de pe mare. Cămila a trăit încă mulţi ani, având când un stăpân, când altul, dacă nu cumva era a nimănuia. Războiul se terminase de aproape două decenii când s-a ascuns între dune şi a murit, de urât sau de bătrâneţe.

Atunci nu bănuiam nimic din ce trebuia să urmeze, nu aveam niciun motiv de tristeţe, întâmplarea mi se părea minunată, toate fuseseră minunate şi uimitoare după ce ajunsesem pe malul mării, venind cu trenul mixt, împreună cu cei mai săraci oameni din câţi călătoreau pe calea ferată.

Iani Talabă avea şi două foci, le-am văzut puţin mai târziu, ele nu puteau să vină până la poartă; au stat în bazinul lor, la vreo cincizeci de metri, bătând apa cu înotătoarele şi ridicându-se să ne vadă. Când ne-am apropiat, înconjuraţi de celelalte animale au ieşit din apă şi ne-au întâmpinat unduindu-se prietenoase în jurul nostru, vrând parcă să ne sară în braţe. Lângă Iani Talabă s-au gudurat cu atâta dragoste că el nu şi-a înfrânat bucuria, ci a îngenuncheat între ele, le-a mângâiat ca pe nişte copii, le-a luat în braţe şi le-a sărutat pe botul umed, făcându-le să-şi dea ochii peste cap de plăcere; n-am uitat nici până astăzi cum scânceau, vrând să spună tot ce aveau ele în suflet. Câte nu mi-ar fi fost dat să aud, şi cât m-aş fi bucurat de cuvintele lor, dacă ar fi putut să vorbească! Poate ceva ce n-am auzit niciodată, şi nu poate fi spus de semenii noştri.

Le-am lăsat cu părere de rău pe foci, şi am mers să vedem ursul alb, de alături. Era adâncit într-un bazin, ne aştepta şi când Iani Talabă l-a mângâiat pe creştet a scos un sunet de bucurie, între un mormăit de urs şi un lătrat de câine. Ne-a fost îngăduit să-l mângâiem şi noi, dar nu s-a bucurat la fel ca înainte, a stat supus şi ne-a privit într-un chip indulgent şi poate ironic. Apa din amândouă bazinele, al focilor şi al ursului, comunica printr-o tubulatură dublă, una la fund, alta deasupra, cu un bazin mai mic, aflat între ele, unde pluteau blocuri de gheaţă. Era uşor de înţeles, apa circula singură şi se răcea, altfel, în toiul verii n-ar fi răbdat-o nici focile, nici ursul. Acesta din urmă n-a aşteptat niciun îndemn ca să-şi înceapă spectacolul, ştia că de aceea venisem acolo, s-a adâncit până în fundul bazinului şi a început să înoate pe sub apă, dintr-un

perete în altul; se mişca frumos şi înainta repede, fără să facă eforturi, cred că se simţea mai bine la fund decât deasupra. Din când în când însă trebuia să-şi scoată capul ca să ia aer, şi atunci, întâlnindu-i ochii, mi se părea ca ne priveşte cu indulgenţă. Dacă aş fi avut voie să mă amestec şi dacă aş fi putut să-i vorbesc, i-aş fi spus să termine.

Delfinii, aflaţi într-un al treilea bazin, acesta fără răcire, căci ei sunt obişnuiţi şi cu apa mai caldă, erau în ora lor de repaus, sau nu aveau chef de noi, căci dacă Iani Talabă le-a aruncat o minge, poftindu-i la joacă, s-au făcut că nu o văd, ne-au întors spatele. Nu aveam de ce să regret, nici nu mă simţeam ofensat, inima mea rămăsese la cele două foci, cum a rămas până astăzi.

Stăpânul casei ne-a arătat toată gospodăria, am văzut adăposturile animalelor, adăpătorile, locul lor de joacă sau de plimbare, pe urmă hambarele cu grăunţe, pătulele de fân, căpiţele de paie de pus pe jos în grajduri. Vreo cinci oameni munceau de zor, râneau, măturau, greblau, cărau bălegarul şi gunoiul cu roaba. Mi-am dat seama câtă osteneală şi ce cheltuială cerea menajeria, fără să aducă proprietarului vreun venit, ca să spună că nu aruncă banii pe gârlă. Cred însă, după cât de fericit l-am văzut între animale, că nici nu-l interesa altceva decât prietenia lor, care m-am convins că însemna o bucurie adevărată, poate greu să aibă asemuire. Pentru bucuria lor unii oameni îşi cumpără iahturi, care costă milioane; alţii îşi fac palate, îşi iau automobile Rolls-Royce şi Bentley, se împodobesc cu pene de struţ şi cu diamante, îi poftesc pe oaspeţi să le vadă garderoba cu trei sute de costume, cinci sute de pantofi, şapte sute cincizeci

de cămăşi şi o mie de cravate. Şi nu-şi dau seama că asemenea cifre, mereu în creştere, duc la pierderea minţilor.

M-am supus şi eu obişnuinţei şi am folosit cuvântul menajerie; nici nu am altul, dar acesta mi se pare că nu se potriveşte, mă supără, fiindcă îmi aminteşte de circ, unde animalele sunt dresate cu biciul. Iani Talabă le lăsa să trăiască în toată libertatea, dovadă că dacă delfinii n-au avut chef de joacă i-a lăsat în pace, fără să se supere. Iar ursul alb, care se uita la noi ironic, fiindcă voiam să vedem ce este el în stare, părea a ne spune: „Nu vă bucuraţi degeaba, nu fac nimic pentru voi, ci pentru stăpânul meu, care îmi este cel mai drag prieten!” Am citit în ochii lui acest gând şi am avut regretul de a nu-i putea răspunde, că aş fi vrut să-i fiu şi eu la fel de prieten.

Dragostea pe care i-o purtau animalele lui Iani Talabă şi bucuria lor de a se şti oblăduite de el, am văzut-o şi mai bine după-amiază, când am stat în mijlocul lor patru ceasuri. Până atunci a trebuit să mergem la masă, căci de aceea venisem. La un om pe care îl socoteam bogat dacă îşi îngăduia să cheltuiască atâţia bani cu animalele, m-a mirat modestia casei, cu tavanele scunde, cu pereţi văruiţi simplu, cu duşumele de scândură albă, cu rogojini în loc de covoare. Paturile, de lemn, aveau saltele de paie şi cuverturi ţesute în casă. Dulapurile erau de brad băiţuit, cea mai ieftină mobilă cu putinţă; în loc de fotolii am văzut jilţuri de lemn, drepte şi rigide, puse pe lângă pereţi, ca stranele în biserică. La masa din sufragerie, rotundă şi scundă, ca la ţară, se şedea pe scăunele cu trei picioare. În fundul sufrageriei, în acelaşi timp şi bucătărie, era o plită

mare de gătit, cu cuptor şi rezervor de apă caldă, aşa cum nu se mai vede astăzi decât la muzeul satului. Tavanul fiind prea scund, lămpile, cu gaz, atârnau în perete, mai văzusem, ştiam că nu pot să dea o lumină destul de puternică. La scris, lampa se punea pe masă, în stânga caietului.

În afară de sufragerie, destul de spaţioasă, unde familia îşi ducea traiul zilei, restul camerelor erau mici, ca nişte chilii, înşirate pe un coridor cu geamlâc, îmbrăcat în zorele. Pe la mijlocul lor am văzut o cameră de baie, primitivă, cu ciment pe jos, cu un spălător unde apa venea din pod, dintr-un butoi de tablă, îmbrăcat în rumeguş cu clei, ca să nu îngheţe iarna. Apa se trăgea din puţ cu o pompă de mână; o manevrau copiii, era datoria lor, făceau cu rândul. Butoiul se umplea cam în jumătate de oră, vreo şase sute de pompe, o gimnastică bună, toţi copiii aveau musculatura pieptului şi braţelor bine dezvoltată. Cu economie, un butoi ajungea toată ziua. Sâmbăta însă, când se făcea baie, trebuia umplut de cinci-şase ori, se pompa încontinuu, până ce începea să picure apa pe ţeava de preaplin, care se vărsa în chiuvetă, să se vadă. Baie se făcea într-o cadă de zinc, se umplea cu apă rece care se încălzea circulând singură prin cămaşa unui căzănel culcat, pus alături, şi legat cu două ţevi, una jos, alta sus, ca sistemul de răcire de la bazinele ursului alb şi focilor. Dacă se făcea foc în cazan, apa încălzindu-se începea să circule, se ducea în cadă pe la partea de deasupra, iar pe jos venea apa rece, până ce rămânea nemişcată, semn că era gata.

Iani Talabă avea şapte copii, care acum lipseau, îşi petreceau vacanţa la munte, în cabana reconstruită după ce arsese cu ani în urmă, când îşi pierduseră

viaţa Ninia, Prinţesa cu Ileana şi Zamfir, perechea nefericită. Când erau acasă, mama lor avea de furcă până să-i îmbăieze. Pe cei mici îi băga în cadă câte doi şi chiar trei, îi săpunea, îi clătea, apoi le turna apă rece în creştet, până li se făcea pielea roşie. Pe care cum era gata îl scotea afară ţinându-l de subţiori, îi punea un prosop pe umeri şi-l dădea pe mâna slujnicei, să-l şteargă şi să-l bată cu palmele pe spinare. Băieţii mai mari se spălau singuri, dar trebuiau să aştepte până se încălzea altă apă. Fetiţa cea mică se îmbăia la un loc cu băieţii, nu îi păsa de ei, lor nu le păsa de ea, n-aveau nimic să-şi ascundă. Însă domnişoara, care făcuse doisprezece ani şi începuseră să-i crească sânişorii, cât nişte mandarine, se ruşina, sau voia să-şi dea aere, rămânea ultima, ca să fie singură, punea zăvorul la uşă.

I-am cunoscut mai târziu, atunci am fost mulţumit că lipseau de acasă, ar fi trebuit să-mi încarc mintea cu ei, să-i întreb cum îi cheamă, câţi ani au, ce le place şi ce nu le place, când gândul meu era la animalele de afară.

Pe stăpâna casei şi mama copiilor o chema Beatrix, nume cum nu mai auzisem, cu x la urmă. Ştiam de Beatrice, a lui Dante Alighieri, chiar în acel an învăţasem la şcoală, şi-i văzusem împreună, într-o pictură, când se întâlnesc prima oară la Ponte Vecchio, din Florenţa: păreau trăsniţi de o văpaie, aşa se uitau unul la altul. Crezusem atunci că nimeni nu se poate numi Beatrice în afară de făptura aceea legendară, e oprit prin lege şi cine nu se supune are de îndurat chinurile Infernului.

Deşi Beatrix era altceva, m-am dus fără voie cu gândul la Florenţa, să caut sursa de inspiraţie; şi am

găsit-o dar nu la Ponte Vecchio, ci într-un muzeu de alături, pe care îl cunoşteam din albume. Doamna Talabă nu semăna câtuşi de puţin cu Beatrice, în schimb era leit madona în jilţ, cu pruncul în braţe, a lui Rafael Sanzio. Poate avea cinci ani mai mult decât madona fără să pară. Blondă, senină, puţin lascivă şi senzuală; aici o despart de madonă, Dumnezeu să mă ierte! Cu părul făcut cozi şi strâns în jurul capului, împlinită la trup, sub o rochie bine strânsă peste ceea ce este imposibil să se ascundă; cu o privire puţin vinovată, fiindcă dacă a făcut şapte copii, a păcătuit de sute de ori pe deasupra. Făcea parte dintre acele femei reţinute şi ruşinoase, care se lasă iubite în cea mai deplină castitate, convinse că nu participă decât cu spiritul, trupul n-are niciun amestec; în ceea ce le priveşte îl ignoră cu totul, şi dacă palpită şi se unduieşte, vina este numai a diavolului.

Beatrix nu putuse să ne întâmpine, având treabă la bucătărie; am văzut-o abia când am mers la masă. Era legată la cap cu un tulpan alb, ca părul să nu ia miros de mâncare; dedesubt se vedeau coadele, grele, bogate, şi pânza fiind subţire putea să li se vadă chiar culoarea de aur. Focul o aprinsese la faţă, o rumenise, să fi fost piersică ar fi căzut singură de pe cracă, dacă n-o culegea cineva înainte.

După nume nu putea să fie decât unguroaică. Ne-a servit cu mâna ei, zâmbind fiecăruia, dar fără să ne privească. Aş fi vrut să ştiu cât iubea animalele; pentru mine era o întrebare esenţială.

Spre deosebire de fraţii lui mai mari, Zoba şi Panainte, cu faţa lor măslinie, cu trăsături orientale, la fel de înalţi amândoi, cu trupurile austere,

oţeloase, Iani Talabă, blond, roz în obraji, de statură mijlocie, destul de împlinit şi aplecat spre obezitate, ca AMarisa, semăna mai degrabă cu Beatrix. Cauza corpolenţei lui am descoperit-o îndată, mânca mult, cu poftă şi bună dispoziţie. La ei nu se găteau multe feluri de mâncare, dar se mânca de nădejde, farfuria nu se umplea o singură dată. La început ne-au adus ciuperci la grătar, cu mărar şi piper, cu untdelemn şi lămâie, o tavă cât toată plita; deşi pe atunci nu-mi plăceau ciupercile, le-am dat de gust repede, le-am asemuit cu stridiile. Felul următor a fost pilaf cu midii, şi cu sos de tomate, nu prea mi-a plăcut, mă săturasem cu ciupercile, şi-apoi voiam să mergem afară, unde ne aşteptau animalele.

Nu sfătuiesc pe nimeni să se ia după mine; când am mâncat a doua oară pilaf cu midii, am crezut că descoperisem mâncarea vieţii mele. A treia oară iar nu mi-a plăcut. Nu ştiu ce să cred, o fi fost suceala mea, sau a midiilor? Mi s-a întâmplat la fel şi cu alte mâncăruri, cu păstrăvul, cu fazanul, cu carnea de berbec, cu ţelina, cu guliile.

Midiile fuseseră numai pentru noi, am băgat de seamă că Beatrix şi Iani Talabă le dădeau deoparte, mâncau numai orezul. Am aflat că în casa lor nu se mânca niciodată carne, nici peşte şi nici măcar ouă, ci numai legume, fructe, lapte şi brânzeturi fără grăsime. Această viaţă monahală se potrivea foarte bine cu casa, care era ca o mănăstire. La fel îşi hrăneau şi animalele, de aceea le excludeau din capul locului pe carnivore, care nu pot fi deprinse cu alt trai decât cel hotărât de natură; carnivorele adevărate nu se ating de nimic altceva decât de carne, poţi să le dai cele mai de soi legume,

trufandale de preţ, anghinare şi sparanghel; îşi pun capul jos, slăbesc, se ofilesc, mor cu zile.

Nimeni n-ar fi putut crede că fusese posibil să dezobişnuiască de peşte focile, care nu cunosc altă hrană. Fiindcă îi erau dragi şi voia să le ţină pe lângă casă, Iani Talabă se străduise mult cu ele, cu răbdare şi înţelegere, nu le pusese dintr-odată la post, ar fi însemnat să le omoare. Le dădea peşte proaspăt, li-l arunca bucată cu bucată, ele îl prindeau din zbor şi îl înghiţeau întreg, fără să mestece. Dar scădea raţia de la o zi la alta, făcându-le să aştepte cu mai multă nerăbdare ora de masă. Apoi începu să le păcălească, despica burta peştelui, punea înăuntru un morcov mic, pe urmă unul mai mare, cosea cu aţă, iar animalele înghiţeau lacome, fără să bage de seamă. Treptat, legumele creşteau în volum şi în greutate, la morcovi se adăuga salată verde, ardei gras, pătlăgele roşii şi tot ce mai creşte în grădină; iarna varză, cartofi fierţi, sfeclă, praz, ţelină. Burta peştilor se umfla, abia o mai puteau coase; era o treabă migăloasă, n-ar fi dovedit-o fără ajutorul copiilor, care de mici învăţau să umble cu acul şi aţa.

Toamna, când m-am întors la şcoală şi i-am spus profesorului de ştiinţe naturale că văzusem undeva foci ierbivore, n-a vrut să mă creadă, zicând că aparatul lor digestiv nu era făcut să digere o hrană vegetală. N-am insistat, ştia ce spune, avea dreptate, dar şi eu ştiam ce spun, numai că am tăcut şi n-am mai vorbit până astăzi. Acesta este adevărul, am văzut cu ochii, nu mai era nevoie nici măcar de pielea peştelui, ca să aibă un miros şi o formă, să le amăgească; toate fazele de trecere erau depăşite, fusese nevoie de timp, fireşte, dar acum focile

mâncau varză crudă, morcovi, salată; să le fi dat peşte ar fi întors capul. La fel se întâmplase cu ursul alb şi cu delfinii, nici ei nu mai mâncau altceva decât legume şi pâine. Cred însă că mult mai greu ar fi fost, dacă i-ar fi dat cuiva prin minte această trăsnaie, să le deprindă cu carnea pe ierbivore; nu, ar fi fost imposibil. Oricât ai sili-o, căprioara nu va mânca niciodată carne, nu va roade oase în loc de ramuri. Şi dacă totuşi cineva ar izbuti o asemenea performanţă, prin procedee diabolice, ar face din ea o mutilată.

Cu animalele care mănâncă de toate, ca omul, mersese mult mai uşor, carnea nu era hrana lor principală, nu fusese nevoie ca aparatul digestiv să se adapteze, ci doar să se deprindă cu postul.

Ciudăţenia cea mai mare rămânea aceea că Iani Talabă era directorul abatorului, de unde ieşeau mii de tone de carne. Pe vremea inchiziţiei, primăria l-ar fi dat afară, ca eretic.

Tot timpul mesei Siţa-maimuţa a stat pe umărul stăpână-su supraveghindu-ne de la înălţime; nu făceam o mişcare fără să mă urmărească, a băgat de seamă că nu-mi plăcea pilaful cu midii, le-a atras atenţia gazdelor, arătând cu laba spre mine, luându-şi o mutră ofensată şi scoţând sunete dispreţuitoare, cum ar fi spus: „stricaţi orzul pe gâşte!” Când ultimul dintre noi am lăsat furculiţa din mână, Siţa a început să se agite, răsucită spre uşă, unde aşteptau câteva animale, un ponei, o zebră şi o gazelă, încadrând o girafă îngenuncheată pe prag, altfel capul i-ar fi ieşit afară din cadru. Pe urmă am descoperit şi alte grupuri şi mi-am dat seama că ele se formau pe baza unor afinităţi, a unor simpatii, era între aceste animale de rase şi temperamente

diferite o comunicaţie, o înţelegere, se simţeau bine unele cu altele, alcătuiau familii legate strâns, cu toată compunerea lor atât de eterogenă. N-a fost prea mult timp să le observ, căci îndată ce Iani Talabă a ieşit din casă, s-au strâns toate în jurul nostru, amestecate.

Grăbit şi nerăbdător, cum am fost totdeauna, ieşisem primul, încât am mai apucat să văd un ied domestic, un drăcuşor negru, ca un simpatic fiu al lui Scaraoschi, zburdând în jurul unui papagal mare de Colorado, de parcă n-ar mai fi fost acolo şi alţi iezi, să se joace cu ei, nu cu o pasăre. Dar era limpede că îi lega o prietenie, iedul sărea cu toate patru picioarele deodată, ca o minge cu arcuri, iar papagalul, mare cât o curcă, se distra privindu-l curios şi îl încuraja cu vocea lui omenească: „Bravo, încă o dată! Mai sus! Ridică ştacheta!” De obicei înţelegi greu ce spun papagalii, acesta însă avea o dicţiune perfectă; probabil Iani Talabă pierduse mult timp cu el, să-l înveţe. Când îl văzu ieşind din casă, papagalul strigă de departe: „Să-ţi fie de bine! Ce-aţi avut la masă?” Stăpână-su răspunse: „Cozonac cu stafide!” Dialogul continuă, reproducând jocuri de cuvinte cunoscute de toţi copiii: „Ce-aţi mâncat aseară?” „Pâine cu papară!”, „Şi ce-o să mâncaţi mâine?” „Pâine cu măsline!”

Un şoricar negru, aidoma cu Gică de pe vaporul lui Panainte se plimba pe alee între un Saint-Bernard înalt de aproape un metru şi un cocostârc şchiop de piciorul drept, cu un bandaj deasupra gleznei. Mi se părea nepotrivit să văd o vietate infirmă în mediul acela cu caracter ideal, unde credeam că n-ar fi încăput nimic din relele de care suferă lumea, de la boală până la nedreptate şi ură.

Mi-a venit inima la loc aflând că era doar o zgârietură şi în câteva zile cocostârcul se făcea bine. La început grupul mi s-a părut comic, şoricarul alerga fuga-fuga între ei, la un pas al Saint-Bernardului trebuind să facă cinci de-ai lui ca să nu rămână în urmă. Aş fi râs, mai ales că se afla acolo şi cocostârcul, cu mersul lui gânditor, ca al filozofilor de la Atena care îşi ţineau prelegerile plimbându-se prin parcuri, în mijlocul învăţăceilor. Prietenia lor era prea stranie ca să-mi trezească doar veselia, m-a pus pe gânduri, făcându-mă să mă întreb ce date misterioase îi lega pe unul de altul, în ce limbă vorbeau, ce aveau să-şi spună şi mai ales ce trebuiau să înveţe oamenii de la ei, ca să nu se mai mire de o asemenea apropiere.

Şoricarul şi Saint-Bernardul nu erau singurii câini, după cum Siţa nu era singura maimuţă; ca şi pe numeroasele rude ale AMarisei, mi-era imposibil să-i văd pe toţi şi să-i ţin minte, de aceea astăzi nici nu mă gândesc să spun ceva de fiecare în parte. Am înţeles atunci că pentru Iani Talabă greutatea cea mai mare nu era să dea îngrijire, adăpost şi hrană tuturor acestor animale, ci să le cunoască, să le ştie nevoile şi să le împartă dragostea în părţi egale, fără să uite de vreunul. Cred că grija luată de el pe suflet nu era mai mică decât a lui Dumnezeu la facerea lumii.

N-am găsit în niciun atlas zoologic toţi câinii pe care mai ţin minte că îi văzusem acolo; cred că din convieţuirea lor se născuseră rase noi, la fel cum se întâmplase şi cu celelalte animale; am văzut exemplare ciudate, unora am putut să le întrezăresc originea, un cap de grifon negru, cu un trup de câine lup cenuşiu, de pildă; dar cele mai multe

păreau aduse dintr-o lume necunoscută. Un cercetător cu pricepere şi pasiune ar fi găsit obiect de studiu, poate pentru întreagă viaţa, ca să identifice toate acele animale, să le descopere originea şi caracterele, să le catalogheze şi pe urmă să le înglobeze într-o zoologie nouă.

Mereu mi-am dorit să am un câine şi n-am avut, fiindcă n-am putut alege; luând pe unul mi-ar fi rămas sufletul la alţii; să-i iei pe toţi nu se poate.

Iani Talabă izbutise acest imposibil, avea atâţi că nu se mai putea să simtă lipsa a încă unuia. Dacă ar fi vrut să-mi dăruiască un câine, iar eu aş fi fost în stare de astă dată să ajung la o alegere, tot nu l-aş fi luat, nu puteam săvârşi această cruzime, căci ar fi însemnat să-l scot din paradisul lui, ca să-l duc într-un purgatoriu, unde n-avea de ispăşit niciun fel de păcate. A fost doar un gând, e sigur că Iani Talabă n-ar fi făcut niciodată o asemenea nedreptate.

M-am mirat că în toată gospodăria nu se vedea nicio pisică; pisicile nu lipsesc din nicio casă de oameni, vin singure, chiar dacă n-ai nevoie de ele. Iani Talabă avusese destule, nu putea să le elimine, ar fi fost o discriminare nedemnă de un om cu atâta dragoste pentru animale. Dar după ce încercase în toate felurile să le dezveţe de carne, fusese nevoit să renunţe la ele; când îl simţeau că vine de la abator se năpusteau asupra lui miorlăind ca de moarte, şi numai că nu-i scoteau ochii cu ghearele. Cum el nu înţelegea să le dea satisfacţie, pisicile vânau păsările, făceau jaf între vrăbii; le trădau fulgii rămaşi pe la gură. Dar nu le înecase în mare, nici nu le lăsase pe vreun maidan din partea cealaltă a oraşului; fiecăreia îi găsise un loc unde să-i fie bine, umblase din casă în casă. De-aş avea

puterea cuvenită, acestui om i-aş da un loc în biserică, alături de Sfântul Francisc din Assisi. Îmi pare rău să spun că la fel de recalcitranţi ca pisicile, dar nu pe faţă, se dovediseră a fi propriii lui copii, care îi înşelau buna-credinţă. Dacă Iani Talabă ar fi aflat cum îi încălcau principiile, ar fi suferit cu atât mai mult cu cât pe ei nu putea să-i dea pe la alte case. Într-o zi, peste vreo lună, când veniseră de la munte, nu mi-am crezut ochilor să-i văd ascunşi într-un desiş, mâncând salam de la cârciumă. Era un salam prost, în hârtie vânătă, pătată de muşte, care mi-a făcut greaţă; iar pe copii i-am judecat cu tot dispreţul. Îmi dădea mâna, dacă mâncam carne şi peşte de şase ori pe săptămână, ca să nu mai vorbesc de stridii şi langustină, şi posteam doar în ziua când prânzeam la Iani Talabă, care încetul cu încetul scosese carnea şi din mâncarea noastră, aducându-ne la regimul familiei. Mai târziu m-am întrebat a cui era greşeala, a părinţilor, sau a copiilor?

Am cunoscut în viaţa mea câţiva vegetarieni şi n-am observat să fi avut caractere mai frumoase decât lumea obişnuită; ba chiar pot spune că unii dintre ei erau capabili de multe rele. Unul de pildă, care mânca numai pâine neagră cu brânză, susţinea că hrana lui zilnică, atât de simplă, cuprindea toate principiile nutritive necesare unui om ca să trăiască până la adânci bătrâneţe. Spre bătrâneţe, rămânând fără nicio slujbă şi neavând nici pensie, era angajat să împartă chiftele otrăvite câinilor din parcuri şi de pe maidane. De mult, încă din tinereţe îmi spusese cineva că îl văzuse la birt, într-o odăiţă dosnică, mâncând o fleică în sânge; nu crezusem. Acum l-am văzut cu ochii mei, într-o zi, în Cişmigiu, jerpelit şi

murdar, mâncând pe înfundate chiftele din servietă; pe cele otrăvite le ţinea în altă despărţitură. Nu l-am judecat că mă minţise o viaţă întreagă făcând pe vegetarianul, ar fi fost o prostie să-l condamn, nu-mi adusese nicio pagubă, după cum nu-şi adusese niciun câştig sie însuşi. Dar pentru că otrăvea câinii aş fi vrut ca o dată să ia din greşeală o chiftea de alături, numai una, ca să nu moară, ci doar să-l ardă maţele peste noapte.

Chiar atunci, toamna, după ce plecasem la şcoală, copiii lui Iani Talabă, în afară de domnişoară, s-au intoxicat cu mezeluri stricate, au zăcut prin spitale. Domnişoara nu mânca salam cu usturoi, ca să nu miroase; Beatrix îi dădea pe ascuns şuncă de Praga. Nici nu-mi vine să mă gândesc care-i morala, de teamă că nu-i niciuna. Sincere cu adevărat în atitudinea lor refractară fuseseră numai pisicile. Focile, ursul alb, delfinul şi alte animale pe deplin convertite făceau parte dintr-o categorie cu totul aparte, sinceritatea lor era de sens invers cu a pisicilor, ele aveau tot atâta candoare ca Iani Talabă.

* * *

Mai înainte, nu-l vedeam la masa de seară a AMarisei, erau prea mulţi şi eu stăteam cu ochii mai mult în farfurie. În prima seară nu văzusem pe nimeni decât pe AMarisa şi pe Alex. Apoi, în câmpul meu vizual au apărut Panainte şi gemenii Zoba, fiindcă îi cunoscusem, şi chiar îndeaproape, acestora doi din urmă fiind dator să le sărut mâna. Deşi fusesem împreună pe vapor o zi întreagă, şi trecusem prin aceleaşi peripeţii, pe Iani Talabă nu-l remarcasem, ca pe cei mai mulţi de altfel, iată de ce

nu-l vedeam la masa de seară. De pe vapor o mai ţineam minte numai pe Zefira, fetiţa infirmă, cu porumbelul; e de necrezut cât de bine şi singulară o aveam în minte, când zeci de oameni aflaţi acolo rămăseseră contopiţi în ei înşişi, ca o făptură unică, fără chip, fără identitate, bărbaţi, femei şi copii laolaltă. Nici porumbelul nu puteam să-l uit, fiindcă era al Zefirei, completa imaginea ei şi prin moartea lui îngrozitoare îi dădea o tristeţe patetică. Şoricarul, bunăoară, ca să nu mă întorc încă la oameni, îmi fugise din minte, deşi mă jucasem cu el pe punte; dar nu ştiam al cui era, nu puteam să-l asociez cu o figură umană, căci numai aşa l-aş fi păstrat în memorie. Dar l-am recunoscut cu uşurinţă, cum m-a recunoscut şi el pe mine, când am mers în casă la stăpânii lui, pe care parcă nu-i văzusem niciodată, deşi fusesem cu ei pe vapor, o zi întreagă. E vorba de prima soră a AMarisei, Despina, femeie de cincizeci şi trei de ani, farmacistă, măritată cu Anatol Radovici, directorul spitalului de tuberculoză osoasă, om impozant, deşi puţin infirm, cu un genunchi înţepenit, urmarea unei coxalgii vindecate; propria lui boală îl determinase să-şi aleagă specialitatea şi s-o practice cu dăruire. I-am purtat multă stimă; ei mai puţină, fără motive.

Astfel, pe Iani Talabă nu l-am cunoscut cu adevărat decât după ce am fost în casa lui, la fermă. De-atunci înainte îl vedeam de la întâia privire la masa AMarisei, cum intram pe uşă, nu trebuia să-l caut cu ochii, ieşise din umbră. Îmi era drag pentru felul lui de a iubi animalele, căci sunt mulţi care le iubesc, dar le fac viaţa insuportabilă. Deşi îmi păstrasem vechea sfială în mijlocul unor oameni

necunoscuţi pentru mine şi greu a-i cunoaşte, mă duceam bucuros la el să-i spun bună seara şi abia aşteptam ziua hotărâtă, vinerea, când să merg iarăşi la fermă. Şi Beatrix îmi era dragă, fiindcă ştiuse să-şi aleagă bărbatul şi să-şi însuşească pasiunea lui, ceea ce se întâmplă mai rar cu femeile, afară doar dacă sunt nişte prefăcute. Încă nu ştiam că îi dădea pe ascuns domnişoarei şuncă de Praga; când am aflat, fapta ei mi s-a părut ca o călcare a jurământului, a fost cât pe ce s-o scot din suflet. Pe urmă m-am gândit mai bine şi am ajuns să cred că nu sunt în stare să judec, şi nici nu am dreptul.

Beatrix nu venea la masa de seară; înţeleg că nu putea să vină toată familia, de ea însă mi-a părut rău, socoteam că AMarisa o nedreptăţeşte dacă n-o cheamă, mi-o închipuiam stând singură acasă, în mijlocul câmpului, unde puteau chiar s-o calce hoţii. Văzusem două puşti în casă, atârnate de uşă, nu-mi închipuiam însă că Beatrix ştia să umble cu ele. Aflând că ştia şi ochea bine, mi-a venit inima la loc, dar tot nu m-am împăcat cu gândul că rămânea singură serile. Un timp l-am judecat şi pe Iani Talabă, ar fi trebuit să refuze invitaţia; pe urmă, când am înţeles mai bine obiceiurile şi tradiţiile casei, mi-am dat seama că de la masa de seară ar fi putut să lipsească oricine în afară de fraţii AMarisei; altfel s-ar fi surpat temeliile. Şi apoi Beatrix era singură numai o parte din vacanţă, în restul timpului avea copiii, pe care, până nu creşteau mai mari, nu putea să-i lase singuri. Pe domnişoară nici gând să se bizuie, fiind şi ea abia răsărită, pe deasupra fricoasă; dacă ar fi spart cineva poarta, se băga cu capul sub pernă. Nu poţi

cere unei fetiţe de doisprezece ani să tragă cu puşca, deşi n-ar strica.

O judecam degeaba pe AMarisa, nicio mamă din familie nu venea la masa de seară, dacă avea copii mici acasă. Copiii pe care îi vedeam uneori, printre persoanele celelalte, cu bonele la spate ca să-i supravegheze, erau orfani, căci se găseau şi din aceştia într-o familie atât de mare. Absolvind-o pe AMarisa nu mi-a rămas decât să mă gândesc la Beatrix, cum stătea singură, cum îşi scotea tulpanul şi îşi despletea cozile, să se pieptene, şi îmi părea rău că nu eram acolo, să-i ţin de urât, până venea Iani Talabă; cred că părul îi ajungea mai jos de şolduri.

17

Cea mai mică dintre surorile AMarisei avea patruzeci şi cinci de ani, îi urma ca vârstă lui Iani Talabă, şi nu era măritată, nu fusese nici mai înainte, nu avusese logodnic, sau prieten, nimeni în oraş nu ştia de vreun bărbat care să fi ocupat în inima ei o părticică oricât de neînsemnată. S-ar fi aflat, nu avea o viaţă ascunsă, trăia la lumină, sub ochii oamenilor. Şi nu era o femeie de lepădat nici astăzi, când îşi trăise tinereţea; nu se ofilise, nu se îngrăşase, am văzut-o la plajă, printr-o întâmplare, când se dezbrăca în cabină şi s-a deschis uşa; altminteri ce-aş fi putut să înţeleg, dacă avea pe ea costumul de baie din vremea aceea? E adevărat că unele costume începeau să se decolteze şi să se scurteze, dar încă semănau cu nişte combinezoane croite urât, fără talie, cu dantele pe umeri, cu volane pe poale, lungi până deasupra genunchiului; şi abia dedesubt era stavila adevărată, pantalonaşii, cărora nu li se potrivea deloc diminutivul, fiind atât de grosolani şi de înfoiaţi că nimeni nu şi-ar fi dat seama, dacă nu ştia dinainte, ce se ascunde sub un asemenea morman de cârpe. Bărbaţii pe atunci încă nu stăteau la soare la un loc cu femeile, câţi stăteau, că nu prea dădeau năvală; plaja se împărţea în două, cu gard de scândură, ca la solariile de astăzi. Chiar şi în mare se punea o despărţitură până unde apa trecea de umeri, cearşafuri întinse pe pari şi pe frânghie. Se găseau unii, firi stricate, care înotau pe sub apă şi treceau

la femei, numai să se zgâiască, de parcă mare lucru aveau de văzut peste ce puteau să vadă pe stradă! Pe unii din ei îi prindea poliţia; dacă femeile începeau să ţipe sergenţii veneau fuga şi-i prindeau când treceau pe sub cearşaf, în partea bărbaţilor. Prima dată îi amendau, a doua oară îi duceau la secţie, a treia îi trimiteau în judecată pentru atentat la bunele moravuri, aşa scria legea.

Pe sora AMarisei am văzut-o când se dezbrăca în cabină, a fost numai din întâmplare, tocmai treceam pe acolo când a venit o pală de vânt şi a deschis uşa, a smucit-o. Abia am zărit-o, în două secunde; nu era dezbrăcată cu totul, dar oricum mi-am făcut o idee, ca să pot spune ce pierduse bărbatul care ar fi avut ocazia s-o ia de nevastă, şi n-o luase. Mai târziu, judecând după fotografia din album, de la vârsta când fetele sunt bune să se mărite, mi-am dat seama că fusese mult mai frumoasă decât îmi închipuisem, că o asemenea făptură nu putuse să rămână nebăgată în seamă, sute şi mii ar fi luat-o şi ar fi purtat-o numai pe braţe. Însemna că ea nu voise, nu exista altă cauză.

Poate că nu avea un suflet rece, poate era numai trufaşă; poate socotea că bărbatul demn s-o atingă încă nu se născuse. O dovadă ar fi fost chiar mersul ei, cam războinic, deşi nu lipsit de feminitate, căci avea şi ea o talie care să se mlădie, şi şolduri care să se legene. Abia când am băgat de seamă că îşi ţinea umerii aduşi în faţă, într-o mişcare nefirească, am înţeles că îşi apăra sânii, de o privire, de o atingere, îi disimula instinctiv şi atunci am asemuit-o cu o walkirie, care nu s-ar da pe mâna unui bărbat decât învinsă în luptă, cu scutul străpuns şi cu spada ruptă. Această impresie, pe care o păstrez şi

astăzi, mi-a întărit-o chiar numele ei, de o sonoritate războinică. Nu ştiu cine Dumnezeu o botezase aşa, căci deşi i se spunea Emma, în realitate o chema Irmingarde, într-adevăr ca pe o walkirie.

Locuia singură, într-o casă nu prea mare dar plăcută, cu vederea în parc, aşa că, deşi în centrul oraşului, putea să se creadă pe o margine de pădure. Dimineaţa veveriţele veneau la fereastră şi aşteptau să le dea nuci sau alune; nu se sfiau nici să intre în casă, dacă găseau fereastra deschisă, erau însă cam stricătoare. Pe acoperişul de olane se adunau ziua toţi porumbeii din cartier, fiindcă le punea de mâncare la streaşină, miez de pâine şi boabe. Casa i-o cumpărase AMarisa când se despărţise de familie, lăsându-i pe fiecare să meargă unde îi era voia. Emma nu avea niciun venit, dar nu trăia din mila rudelor, îşi plătea din plin mâncarea şi celelalte nevoi, modeste de altfel, muncea pe la casele lor cât e ziua, ea făcea cumpărăturile de la piaţă, şi le ajuta pe bucătărese, ea supraveghea gospodăria, şi, mai nepreţuit decât orice, creştea copiii familiei, din leagăn până mergeau la şcoală. În timp, numărul nepoţilor pe care îi pusese pe picioare, copiii lui Panainte, ai Despinei şi al Adelei se ridica la cincisprezece, în afară de cei însuraţi şi plecaţi de acasă. În anul când am cunoscut-o, Emma îşi creştea strănepoţii. Numai pe copiii lui Zoba nu-i avusese în grijă, fiind prea mică la vremea lor, şi de asemeni pe copiii lui Iani Talabă, căci Beatrix nu i-ar fi lăsat pe altă mână, nu-i lipsea timpul, n-avea preocupări mondene; şi apoi locuiau în afara oraşului unde Emma n-ar fi putut să ajungă cu uşurinţă, dacă oamenii nu aveau automobile, ca astăzi.

Mamele se mulţumeau să o socotească pe Emma o fată bătrână, care, plictisindu-se singură acasă, îşi trecea timpul prin casele altora. Ele nu observau că grija ei pentru copii nu era o rutină, ci o dăruire plină de nuanţe, de sentimente împrospătate încontinuu; fiecare copil fusese pentru ea o altă dragoste, neschimbate rămânând duioşia şi abnegaţia; pentru fiecare avusese alt cântec de leagăn, alt stil de a-l ţine în braţe, alt dialog când el începea să gungurească; nimeni nu observa toate acestea, după cum nu observau, mai în adânc, tristeţea ei ascunsă în manifestările cele mai gingaşe. Când ajungeau mai mari, la vârsta primelor ingratitudini, copiii îi spuneau ironic Irmingarde, căci nu simţeau, cum nu simţeau nici părinţii lor, splendoarea din acest nume rece.

Multe am înţeles după moartea ei care a fost tragică, aşa cum aş fi putut să mi-o închipui încă din clipa când am asemuit-o cu o walkirie. Cu toţi copiii crescuţi de ea, Emma fusese o mamă secretă, o mamă refulată cum se spune astăzi, cu brutalitate. Pe fiecare ar fi vrut să-l fi procreat ea, dar fără atingere cu bărbatul.

Deşi locuia singură şi de obicei nu gătea mâncare, fiind toată ziua prin alte case, Emma a ţinut să venim şi la ea la masă, o dată pe săptămână, marţea, cum se hotărâse cu celelalte două surori şi cu fraţii.

Omul care făcuse casa Emmei avusese probabil o inimă curată şi luminoasă, altfel nu-mi închipui; toate casele pe unde am intrat după ce începusem să văd şi să judec, mi-au dat de gândit asupra celor ce aveau nevoie de ele. Las la o parte palatele cu sute de camere, mai greu să le înţeleg, deşi unele

sunt de-o simplitate extremă în ceea ce priveşte gustul proprietarului. Primul între ele pun castelul Schönbrunn, de la Viena, al Mariei Tereza, care n-avea nevoie de el pentru traiul ei şi pentru ceremonii imperiale, ci pentru năzuinţe femeieşti proprii, atât de deşuchiate cum cred că nu şi-a închipuit nimeni pe de-a-ntregul, deşi păcatele împărătesei le cunoaşte omenirea întreagă. Eu cred că făcându-şi o mie de camere, stăpâna palatului se gândea la o mie de bărbaţi, să-i aibă la îndemână, sub pază, să nu umble prin oraş după vreo Margaretă, să fie gata ziua şi noaptea, să poată intra la ei fără să ciocănească la uşă. Cu totul altceva înseamnă Luvru, Prado sau Ermitajul, fiecare se explică în alt fel, singurul caracter comun fiind nesăbuinţa şi singura concluzie eşafodul, cu execuţii în trup sau în spirit, căci din toţi care le-au locuit într-o vreme, s-a ales praful şi pulberea, după ce mai întâi a curs sângele. Niciodată, mergând prin aceste palate cărora li s-a schimbat destinaţia, n-am putut să-mi imaginez un moment din viaţa locatarilor de altădată, ci doar mi-am împrospătat istoria, cum este scrisă în carte.

Dar acum mă întorc şi mă opresc la casele obişnuite, de proporţii umane, locuinţe de familie, a unei lumi medii, grosul societăţii, contribuabili stabili la bugetul ţărilor, la contingentele armatei, aspiranţi la o pensie şi la un Bene Merenti. Niciuna din aceste locuinţe de bază, la mahala sau în centrul oraşului nu are mai multe odăi decât suflete, şi dacă una se eliberează prin moartea bătrânilor, o ocupă repede nou-născuţii. Despre casele cu pretenţii nu am ce spune, nu se poate face o regulă pornind de la ele, şi de altfel sunt în afara subiectului, la fel

cum sunt bordeiele, bojdeucile sau cocioabele moderne, cu pereţii făcuţi din bidoane goale. Casa Emmei intra în categoria de mijloc, care îşi îndeplineşte funcţiunea, fiind un adăpost împotriva frigului, arşiţei sau al intemperiilor, fără altă frumuseţe decât aceea adusă odată cu mobila, dacă oamenii o au în suflet şi nu o pierd pe drum în timpul mutării; dintre aceştia din urmă sunt mai mulţi decât am putea crede, numai eu cunosc o duzină. După ce au scos molozul din odăile făcute în grabă, după ce au mai îndreptat pereţii, au reparat uşile şi ferestrele strâmbe şi înţepenite, au cârpit faianţa la baie, au spălat linoleumul şi au întins pe jos covorul de zestre, sub candelabru, casa devine a lor şi, odată închisă uşa de la intrare, bagi de seamă că e frumoasă. Cu condiţia, uşor de îndeplinit când ai în suflet o bogăţie minimă, să îţi astupi urechile şi să nu te uiţi pe fereastră, ci să asculţi şi să priveşti în tine.

Casa Emmei era frumoasă prin ea însăşi, de când se pusese prima cărămidă pe temelie, o frumuseţe din naştere. Putea să rămână goală, ar fi fost tot frumoasă, putea să ajungă ruină, cu ferestrele sparte, cu uşile vraişte, pustiită, adăpost pentru cucuvele. Chiar dacă mă duc prea departe cu gândul, spun ce am simţit când am văzut-o de la portiţă, ce simt şi astăzi, dacă îmi aduc aminte. Iar când s-a deschis uşa şi am trecut peste prag, înainte de a o vedea pe gazdă şi a-i simţi parfumul, mi s-a părut că aici şi în nicio altă parte aş fi vrut să mă nasc încă o dată, de ar fi fost cu putinţă.

Am intrat în multe case, unele mi-au plăcut, altele erau hâde, niciuna nu m-a amăgit s-o văd altfel; casele nu sunt ca oamenii, să te înşele. Casa Emmei

avea farmec, o însufleţire aflată în structura ei iniţială, de parcă în perete ar fi fost pusă o femeie îndrăgostită, cu un alt subînţeles decât în legenda Meşterului Manole. Cu nouă linii se poate desena corpul unei case, o prismă. Dar din ele la fel de bine poate să iasă o cazemată. Casa Emmei avea poezia calmă şi dulce a unui cântec pe care nu-l vom uita niciodată şi niciodată nu vom şti de ce a fost blagoslovită clipa când a sunat prima oară, o melodie simplă, dar inspirată şi inimitabilă, cu atâta bogăţie de sentimente, că nici nu mai contează de cine şi cum a fost scrisă, de-o inimă omenească într-o clipă de graţie divină, *Cântecul pentru Eliza*.

Când am ajuns, o vrajă venea din casă şi ne învăluia, făcându-ne să stăm locului, poate ca să ţinem în loc şi clipa. Din partea cealaltă a casei, unde se vedeau arborii parcului, fremătând sub o briză uşoară, se auzea printr-o coincidenţă ciudată, prin nu ştiu a cui inspiraţie, tocmai cântecul care îmi venise în minte când apăsam pe clanţa portiţei. Era un pian, sunetele veneau de departe, fără să piardă nimic din rezonanţa lor limpede, parcă nu de bronz, ci de sticlă.

Toată casa, până la streaşină era îmbrăcată în trandafiri roşii, care înfloreau chiar şi după ce cădea prima brumă. Sigur că era un decor fără stabilitate, deşi umplea de bucurie sufletul oricui iubea florile; pălea de la un timp înainte. Dar farmecul casei nu scădea nici iarna, când din trandafirii scuturaţi nu mai rămâneau decât tulpinile triste; dimpotrivă, perdeaua de melancolie care i se adăuga, chiar dacă venea ca o durere, îl făcea să pătrundă şi mai bine în inimă.

Eram cu mama şi cu Alex, însoţitorul nostru de toate zilele, întotdeauna în costum alb, cu lavalieră albastră, cu pălărie de pai largă în boruri, ca un sombrero, cu caietul îmbrăcat în marochin roşu la subţioară. Venea cu noi, nu dădea semn de plictiseală, urmărea ce se întâmplă, asculta ce spuneau alţii dar nu vorbea niciodată. În schimb îşi nota gândurile şi observaţiile; unele din ele le-am citat, altele mi-au folosit ajutându-mă să descopăr sensurile unor întâmplări trăite împreună, şi pe care nu puteam să le înţeleg singur.

Mama, mereu în rochie de doliu, dar nu mohorâtă în suflet, senină, modestă şi înţeleaptă mergea bucuroasă oriunde eram invitaţi, părea mândră de mine, deşi n-aveam niciun merit decât acela că devenisem subiectul lui Alex. Ce aveam de făcut în acest rol nu ştia nimeni, dar toată familia mă privea cu interes şi chiar cu un respect care mă stânjenea în loc să-mi dea vreo satisfacţie. Căci nu aveam un rol remarcabil în adevăratul înţeles al cuvântului, nu făceam altceva decât să mă uit curios în jur şi să mă bucur de viaţă.

Şi Emma fusese pe vapor, dar n-o ţineam minte, de fapt acum o vedeam prima dată. Ea în schimb mă ştia, ca toată familia, mi-a întins mâna, primul, fiindcă eram în frunte; Alex n-a trebuit să mă prezinte, a prezentat-o pe mama. Atunci abia am putut s-o privesc în faţă, când i-a întins mâna mamei. Purta o rochie albă, cu mâneci scurte, mulată pe mijloc şi pe şolduri, mi se pare că afară din modă. Toate femeile din familie purtau rochii albe vara, numai AMarisa se îmbrăca în culori închise, încă de atunci ar fi trebuit să observ linia Emmei, dar eram prea intimidat ca să mă uit de-a

dreptul, şi-apoi n-aveam ochi să deosebesc o talie liberă, de una strânsă în corset, cum umblau încă multe femei în anii aceia; mai bine a fost că am văzut-o la plajă, aşa n-a rămas niciun dubiu.

Când i-a întins mâna mamei i-am văzut braţul, ieşind din mâneca scurtă, cu o carnaţie sănătoasă, neofilită, uşor colorată de soare, fără încreţituri la cot, care apar ca o proeminenţă umbrită de haşuri dezagreabile, în afară de cazurile fericite, când cineva atinge perfecţiunea; însă din cauza acestui mic accident fatal, nu moare nimeni, şi-apoi, când braţul este îndoit, sau în mişcare, nici nu se vede.

După braţ i-am văzut mâna, prelungă, îngustă, am socotit că putea să cuprindă zece clape ale pianului, o octavă şi un sfert, ceea ce este mult pentru o femeie: am gândit aşa fiindcă mai înainte o auzisem cântând la pian, deşi *Cântecul pentru Eliza* nu-i o piesă de încercare şi nu cere o mână cu atâta deschidere. Apoi i-am văzut zâmbetul, zâmbea cu o reţinere cuviincioasă, fără să-şi arate dinţii ca în reclame, însă cu atâta sinceritate că se lumina nu doar chipul ei, ci toată casa. Tot atunci i-am auzit şi glasul, „bine ai venit, doamnă!” căci mie nu-mi vorbise, ci doar îmi strânsese mâna, puţin cam energic, împiedicându-mă să i-o sărut, ca bărbaţii. Un asemenea glas nu mai auzisem, dacă aş folosi cuvintele cunoscute, cristal, privighetoare aş râde eu însumi de mine, fiindcă nu-şi poate găsi nicio asemuire în lumea cunoscută până astăzi de oameni, ci ar trebui să mă duc la o lume închipuită, pe cea mai îndepărtată dintre planete, unde sunetele ajung la puritatea vidului, fără corpuri străine care să altereze vibraţiile sonore.

Mai mult nu pot spune decât că n-am văzut cum era casa pe dinăuntru, mă urmărea numai farmecul întâlnit prima dată afară, n-am simţit gustul mâncării, mama mi-a spus pe urmă că a fost aleasă, fină, frumos aranjată pe farfurii albe: totul pe masă era alb, ca rochia gazdei, ca policandrul de deasupra, sticlă mată de Murano, ca mobila de sufragerie, de lac cu intarsii de lemn auriu, atât de subţiri că nici nu s-ar fi văzut decât într-o rază de soare. Singura culoare străină, dar nu stridentă, erau mânerele tacâmurilor, de fildeş. Iar mai albă decât toate, o garoafă, floarea lui Zoba, pusă în mijlocul mesei.

Eu n-am văzut altceva decât mâinile şi braţele Emmei, apoi zâmbetul, şi n-am auzit decât glasul ei, nimic din ce spuneau ceilalţi; noroc că nu mi-a adresat nimeni cuvântul, altfel aş fi căzut ca din pod şi mă făceam de ruşine.

După masă, parcă ghicindu-mi gândul, mama a rugat-o pe Emma să cânte ceva la pian şi ea s-a supus, fără să aştepte încă o rugăminte, dar s-a mărginit să repete *Cântecul pentru Eliza*, care ca tehnică nu cere nicio măiestrie, era piesa de bătaie a începătorilor la sindrofiile familiale, a doua bucată fiind Adagio din *Sonata Lunii*; oricare fată de pension ştia s-o cânte, dar niciuna nu mergea mai departe, închidea capacul pianului şi primea aplauze; nu se găsea cine să judece. Iar eu, cum s-o judec pe Emma? Avea prea mulţi ani ca să cred că era o începătoare, şi apoi simţeam în ea o forţă care aştepta să-şi dea drumul, nu înţelegeam de ce şi-o înfrânează. Socotea oare că niciunul din noi nu meritam, şi-ar fi pierdut timpul?

Câteva zile mai târziu, după masa de seară, Alex m-a luat cu el în oraş, nu puteam să-l refuz, dar eram gata de apărare, credeam că voia să mă ducă din nou pe Strada Căruţei Stricate, la casa de unde fugisem prima oară. Nici acum n-aveam mai mult curaj, ştiam că o să fug iarăşi, deşi fata cu rochie albă, subţire, venind din fundul curţii, mai mult goală mă obseda încă, poate chiar mai puternic; continuam să mi-o închipui răsărită din mare, apropiindu-se pe dâra aurie a lunii, şi uneori parcă nu mai era închipuire, ci o vedeam, aievea, simţeam impulsul să cobor pe plajă şi să-i ies înainte. Când imaginea ei pierea, rămâneau îngerii de pe tăblia patului.

Mă înşelasem, Alex m-a urcat într-o trăsură de piaţă şi am pornit în alta direcţie, birjarul îl cunoştea, era unul din fraţii lui Mustafiţă, un flăcău cu armata încă neterminată, acum avea zece zile permisie. Toţi din familie, fraţi, fii, nepoţi făceau aceeaşi meserie, pornea de la dragostea de cai, aveau camioane sau trăsuri de piaţă, împânzeau oraşul, rămânea prea puţin loc pentru alţii.

Am mers la o casă unde nu mai fusesem, a uneia din surorile AMarisei, pe la Administraţia Financiară, Alex a coborât şi s-a întors cu Zefira, am recunoscut-o după cârje. A stat între noi în trăsură, subţiratică, numai o umbră de om, dar, cu toată infirmitatea nu-mi făcea silă, era şi ea un suflet, aş fi vrut să-i iau o parte din suferinţă, sau mai mult decât atâta, să am o putere şi să-i spun: „Lasă cârjele şi umblă!” Deşi sunt sigur că o durea sufletul rău de la moartea porumbelului (nu trecuseră de atunci decât zece zile), se străduia să nu i se vadă suferinţa.

Pentru seara aceea i-am fost recunoscător lui Alex, l-am simţit mai aproape de mine, avea o inimă generoasă. Ne-a dus în parc, tocmai în fund, unde nu forfoteau oameni şi ne-am aşezat toţi trei pe o bancă, lângă un gard de sârmă împletită. Trebuise să traversăm întreg parcul, pe Zefira a dus-o în braţe, parcă nici n-avea greutate; cârjele le-am luat eu, erau uşoare, de bambus, mi s-a înmuiat inima să le simt cu mâinile mele, parcă însufleţite, păstrau în ele ceva dintr-o fiinţă omenească. Deşi nu era frig, Alex şi-a scos haina şi a pus-o pe umerii Zefirei. Mi-am scos-o şi eu pe a mea – mi-o adusese mama, plecasem cu trenul mixt numai în bluză – şi i-am pus-o pe picioare. Din clipa aceea s-a revărsat peste noi o pace divină, ne-a învăluit pe toţi trei într-o ţesătură de linişte şi seninătate, mă simţeam răsplătit pentru toate faptele mele bune, săvârşite sau numai gândite, prin bucuria pe care o trăia biata făptură de lângă noi, căci luna, bătând-o din faţă printre ramurile copacilor îmi îngăduia să-i văd ochii, umezi, sclipitori, scăldaţi în fericire şi recunoştinţă.

Abia după câteva clipe am auzind picurând sunetele în spatele nostru, şi atunci mi-am dat seama că le aveam de mult în ureche, le auzisem pe când străbăteam parcul, dar nu puteam crede că erau altceva decât închipuire, o reminiscenţă. Sunetele deveniseră reale, am recunoscut nu doar melodia, interceptată încet mai înainte, ci chiar timbrul pianului, care nu putea fi confundat cu altul. Atunci am întors capul, vrăjit de acest *Cântec pentru Eliza*, cu variaţii lungi, necunoscute, şi, dincolo de gard, am descoperit casa Emmei, luminată de lună. Înăuntru era întuneric, peste uşa

de la terasă, deschisă, flutura uşor o perdea de voal, albă şi nu ştiam dacă o mişca zefirul de seară, sau sunetele care veneau dinăuntru. Abia acum, în atmosfera aceasta de pace, nestingherit de nimeni, netrebuind să mă feresc de nicio privire, căci Alex şi Zefira erau aliaţii mei, fraţii mei de cruce, mi-am dat seama că în felul cum cânta melodia simplă, reluând-o în expresii noi, fără să devină alta, Emma avea un stil cu totul aparte, o emanaţie a făpturii ei, unită cu emanaţia casei care mă vrăjise din clipa când o văzusem prima oară. Atunci am simţit, nu pot spune că am înţeles, am avut numai un simţământ puternic ca o certitudine, că omul care făcuse cântecul se afla în casă, aşezat la pian şi pianul nu putea fi altul decât cel pe care cântase prima dată, iar casa nu putea fi alta decât cea unde îl compusese. Stăpâna de astăzi a casei, stând în picioare în spatele lui, în rochia ei albă, acum lungă până în podele, nu putea să fie alta decât Eliza. Când ea se transforma în Emma, cum o cunoscusem, cântecul devenea laitmotivul ei, atestându-i adevărata identitate.

Nici nu băgasem de seamă că în jurul nostru se aduna lume, oameni de toate vârstele, îi recunoşteam după mişcare, nu puteam să-i văd la faţă; bărbaţi, femei, fete, aduşi de o simţire comună. Mergeau în vârful picioarelor, nu li se auzeau paşii, nici respiraţia, se aşezau pe bănci, sau în iarbă, nu trezeau niciun foşnet. Venirea lor nu mă supăra cu nimic, nu destrăma farmecul clipei, ba parcă îl făcea să se amplifice, vraja înmulţindu-se prin fiecare.

Lumea venea acolo nu pentru pian, ci pentru glasul Emmei; abia acum am înţeles de ce mă tulburase atât de puternic, încă de când o auzisem

rostind prima vorbă. Pianul îi folosea doar ca să creeze atmosfera indispensabilă şi apoi să se acompanieze, nu era o virtuoază, nici nu urmărise să fie, glasul fusese de la început modul ei de exprimare, în vers pus pe muzică; genul căruia se consacrase era liedul, nu cânta altceva. Şi nu apăruse niciodată în public.

Mie, la anii mei, nu putea să-mi placă liedul, n-aveam pregătire, ar fi trebuit ca mai înainte să fi cunoscut multe din subtilităţile muzicii. Nu la fel se întâmplă cu toţi oamenii, unii au norocul să vibreze de la primul sunet. Nu mă gândesc la Alex, care îmi prilejuia această experienţă; judecând după privirea lui, mult prea mobilă ca să-l cred concentrat la îmbinarea de sunete, îmi închipui că nu înţelegea nici el mai mult decât mine. Nu mă înşelam, o însemnare din caietul de lucru, făcută chiar atunci, seara, la lumina lunii, mi-a confirmat impresia dar m-a dus mult mai departe. „Deci, scria el, este posibil să înregistrezi o bucurie nu prin vibraţie directă, ci prin emoţia altcuiva, astfel bucuria devenind chiar mai puternică decât la prima ei sursă.” Am fost surprins, era aproape ceea ce gândisem eu însumi, că farmecul serii se amplifica înmulţindu-se cu numărul oamenilor atraşi de muzică.

Emoţia adevărată, directă, convingătoare, neavând nevoie de nicio explicaţie, nici de speculaţii ca ale mele şi ale lui Alex, am văzut-o pe faţa Zefirii, această fetiţă infirmă şi prea mică spre a avea vreo educaţie muzicală. Chipul ei palpita de bucurie, respira în spasmuri scurte, părea că se luptă să-şi înfrâneze plânsul, şi privirea ei era atât de departe, încât nici nu m-a văzut când m-am aplecat spre ea,

puţin speriat că ar putea să se sufoce. La sfârşit, avea ochii plini de lacrimi şi obrazul aprins ca de febră. N-a spus un cuvânt, cred că avea coardele vocale paralizate, n-a putut să se exprime altfel decât aplecându-se şi sărutând mâna lui Alex. Nu mă aşteptam, s-a întors spre mine şi până să mă feresc şi-a lipit gura de mâna mea, cu o devoţiune care mi-a ars inima. Nu făcusem altceva decât să-i duc cârjele.

Pe ceilalţi oameni n-am putut să-i văd la faţă; după ultimul cântec, când s-a închis uşa de la terasă au mai stat un timp, nu se îndurau să plece, nu puteau să se mişte. Apoi s-au ridicat şi s-au dus fără zgomot, fără vorbă, ca nişte umbre. Nu era nevoie să mă uit în ochii lor, ca să ştiu ce aveau în suflet. Aş fi plecat de acolo umilit, dacă n-aş fi avut şi eu partea mea de bucurie, altfel decât a lor, dar nu mai mică. N-am înţeles liedurile şi nu mi-au plăcut, mi-au stârnit doar curiozitatea, în schimb m-a fermecat glasul Emmei.

Începusem să merg la operă şi cu toate că nu aveam decât prea puţină pricepere, ştiam ce este o cântăreaţă; unele, din nefericire, îşi scuipau plămânii pe scenă, se făceau roşii, păreau că se strangulează, se sforţau că li se umflau vinele de la gât, de pe frunte, iar folosul nu era decât nişte ţipete sparte, de-mi venea să-mi iau câmpii; iar când izbucnea orchestra şi ele nu mai puteau să-i ţină piept, strângeau pumnii, îşi holbau ochii, gata să leşine, mie îmi venea să aplaud. Altele, chiar dacă ştiau să cânte şi se bucurau de renume (lumea le aplauda cum veneau pe scenă, înainte de a deschide gura), erau sau grase, sau împiedicate şi ţepene, se mişcau ca marionetele, se zgâiau la bagheta

dirijorului, nici nu îl vedeau pe tenor, căruia îi jurau dragoste.

Astăzi lumea s-a obişnuit să-i asculte pe cântăreţi prin amplificări electronice, atât de perfecţionate şi de puternice, încât ultimul dintre gâjâiţi izbuteşte să spargă urechile oamenilor, dacă vrea inginerul de sunet. O voce redată pe asemenea cale nici nu mai poate fi judecată; bună, rea, atrage ropote de aplauze.

E uşor să spun că glasul Emmei era un miracol, dar nu mă pot mulţumi cu atât, vreau să-l explic şi nu pot spune altfel decât că natura o înzestrase cu un aparat de amplificare, organic, inclus în coardele ei vocale; atât şi nimic altceva, n-are rost să mai caut cuvinte.

O descoperise Zoba, al doilea geamăn, care, deşi ocupa un loc neînsemnat în sânul familiei, avea multe relaţii în societate, afacerile îi mergeau bine, călătorea, contracta noi cunoştinţe, se bucura de încredere şi de stimă. Irmingarde, căci pe atunci nu-i spunea nimeni Emma, n-avea decât zece ani, glasul nici nu începuse să i se formeze. Fără nicio pregătire muzicală, Zoba fusese frapat de registrul ei vocal nu în cântec, ci în vorbirea de toate zilele, ale cărei inflexiuni, într-o povestire de pildă, porneau de la cele mai joase sunete de contraltă şi ajungeau până la cele mai înalte de soprană, urmându-i emoţiile succesive. Nu mai puţin frapantă era forţa din glasul fetiţei, care putea să scoată un ţipăt penetrant, fără nicio sforţare, fără să se congestioneze şi să-şi piardă suflul, de parcă ar fi fost un trucaj, ar fi ţipat altcineva în spatele ei, o fiinţă invizibilă. Până la Zoba ciudăţenia nu mirase pe nimeni, şi nici nu se remarca uşor, fiindcă de

obicei Emma nu dădea drumul la glas, era o fiinţă sfioasă, până la cinci ani nu vorbise, o credeau mută, medicii nu ştiau ce să spună. Într-o dimineaţă se pomeniseră cu ea vorbind în chip natural, ca şi când ar fi reluat o convorbire întreruptă în ajun, seara la culcare.

Nu m-am uitat de multe ori în ochii Emmei, n-a fost ocazia şi nici n-aveam îndrăzneală. Dar când o dată privirile ni s-au întâlnit şi am rămas hipnotizat câteva clipe, incapabil să mă sustrag, mi s-a părut a citi în ochii ei măcar o taină din câte aş fi vrut să descopăr; deşi cred că a fost o intuiţie fără greş, n-o dau decât ca pe o presupunere, şi anume că Emma avusese de mică darul de a vorbi, poate înaintea copiilor de aceeaşi vârstă, dar îl ţinuse ascuns până când găsise şi ce să spună.

Zoba nu se gândea să facă din Emma o cântăreaţă, se temea doar că un asemenea glas, needucat, ar putea să devină dezagreabil în relaţiile cu oamenii; de aceea o duse la fostul lui profesor de muzică, din şcoală, un bătrân pensionar, care nu mai auzea decât cu cornet acustic. În anul următor o luă cu el la Londra, unde voia să înfiinţeze o agenţie de vapoare, cum avea în atâtea porturi. Pe Emma o lăsă acolo, să înveţe cântul, ceva mai bun nu se putea face cu glasul ei, aşa spunea profesorul de muzică. Zoba s-ar fi mulţumit ca ea să înveţe limba şi să capete educaţie englezească.

Trecuseră treizeci de ani de atunci, Alex nu ştia nimic, pe AMarisa nu îndrăzneam s-o întreb, cu atât mai puţin pe Zoba, căruia îi văzusem scheletul prin haine şi putea să moară de la o zi la alta, mergând pe stradă, cum murise frate-su, pe vapor, când îi sărutam mâna. N-am putut să aflu nimic despre

învăţătura Emmei la Londra, ce impresie făcuse glasul ei, dotat cu calităţi ieşite din comun, poate neîntâlnite încă. Să mă duc la ziarele vremii nu-i timp, şi nici nu sunt sigur că aş găsi vreo informaţie; poate doar în cele londoneze. Presupun însă că dacă rămăsese şapte ani acolo nu stătuse degeaba. Un singur om mi-a dat o lămurire, Mustafiţă, vizitiul, care se pare cunoştea toate secretele casei. Multe aş fi aflat de la el, dacă ar fi avut gura mai slobodă; dar era o slugă devotată, s-ar fi aruncat în foc s-o scape pe AMarisa de o primejdie, pentru el casa ei era sfântă. Acelaşi devotament avea şi pentru ceilalţi membri ai familiei, îndeosebi pentru Emma, fiindcă o ştia singură şi o credea nefericită, ceea ce nu se potrivea cu adevărul, era numai nenorocoasă.

Mustafiţă mi-a vorbit despre ea din compasiune, nu socotesc deloc că şi-a călcat credinţa. N-a putut să-mi spună în amănunte cum s-au întâmplat faptele, ceea ce nici nu are prea multă importanţă, nu-i greu să-mi închipui şi singur o sală de concert, la Londra, am văzut o parte din ele; pot să-mi închipui şi publicul de atunci, deşi mă despart de el şase decenii, multe s-or fi schimbat între timp, nu şi pasiunea lui pentru muzică. Mi-o închipui şi pe Emma la optsprezece ani, abia puţin mai răsărită decât o fetiţă; aş putea să-i descriu pieptănătura şi rochia, dacă n-aş avea inima strânsă. Termina conservatorul, după şapte ani de învăţătură; mai cântase pe podium, la concerte experimentale, în sălile şcolii, era familiarizată cu ele. Acum ieşea prima oară pe scena unei săli de concert, cu o mie de locuri; mă trec fiorii numai când mă gândesc ce simte o fiinţă omenească într-o asemenea clipă, când în hăul de peste rampă descoperă, ascuns în

penumbră, pândind necruţător pe judecătorul cu o mie de capete, venit să-şi dea verdictul. Era prima ei întâlnire cu publicul adevărat, publicul cel mare şi atotputernic, cu drept de viaţă şi moarte.

Aplauzele o îngheţară, nimeni nu bătea din palme cu convingere, ci doar din obişnuinţă, nimeni nu-i cunoştea meritele, o priveau cu neîncredere, poate cu ochi răi, cu ciudă, socotind că era o impertinenţă să se urce pe scenă şi să convoace în faţa ei o mie de oameni aleşi, primii între cunoscătorii de muzică. Emmei i se părea că sentinţa era dată dinainte prin acele aplauze slabe şi răzleţe, care se stingeau repede.

Fără să aştepte încă o clipă, fără ca măcar s-o consulte din ochi, pianistul îşi începu partea, cele câteva măsuri ale introducerii, le parcurse, pe urmă se opri şi întoarse capul spre ea, privind-o perplex, neînţelegând ce se întâmplă. După o scurtă pauză penibilă reluă introducerea, în timp ce prin sală trecea o rumoare, freamăt şi murmure nedumerite. Emma stătea împietrită în mijlocul scenei, cu gura deschisă, fără să poată scoate un sunet, cu coardele vocale paralizate. În timp ce rumoarea în sală creştea, pianistul reluă a treia oară introducerea. Atunci abia înţelese Emma ce i se întâmpla, văzu din nou cele o mie de capete, izbuti să-şi regăsească simţul mişcării şi pe al direcţiei, altfel ar fi pornit înainte, să scape, ar fi trecut peste rampă, ar fi căzut în fosa orchestrei, goală, cu becurile de pe pupitre stinse. Dar cum ieşise din scenă n-avea să-şi aducă niciodată aminte. Nu ştiu dacă un condamnat la moarte suferă o tortură mai mare când aşteaptă cuţitul.

Zăcu şase luni într-un sanatoriu, cu minţile rătăcite, chinuită de un coşmar continuu, acelaşi, sala cu o mie de capete. Întoarsă în ţară, AMarisa îi cumpără casa din spatele parcului şi acolo mai trăi şase luni de apatie, fără nicio dorinţă, până ce într-o noapte se pomeni fredonând, adormită, poate doar în gând, liedul din seara nenorocită. După un an de tăcere, Emma îşi regăsi nevoia să cânte; Iani Talabă îi cumpără pianul. Însă ea nu apăru niciodată în public. Cred că ştia de oamenii care se adunau seara în parc, să-i asculte glasul, poate îi simţea acolo, tăcerea şi nemişcarea lor era un omagiu şi le cânta bucuroasă, căci prin ei îşi cunoştea propria ei bucurie. Dar dacă le-ar fi văzut ochii în întuneric, poate i-ar fi pierit glasul încă o dată.

Am socotit că oamenii aceia erau norocoşi, aveau parte de un privilegiu pe care poate nu l-aş fi înţeles bine dacă n-aş fi văzut emoţia divină de pe faţa Zefirei; prin ea am simţit prima oară pe deplin până unde poate să ducă puterea muzicii. Auditorii nu erau decât vreo douăzeci şi trei, poate unul mai mult, unul mai puţin, i-am numărat în alte seri; aş fi vrut să-i cunosc, să stau de vorbă cu ei, să aflu ce gândesc despre viaţă; sau măcar să-i văd o dată pe lumină, căci aşa, dacă îi întâlneam pe stradă n-aveam cum să-i recunosc, treceam pe lângă ei ca pe lângă oricare alţii, şi era păcat să nu le spun bună ziua. Existenţa lor mi se părea cu atât mai preţioasă cu cât erau numai douăzeci şi trei, la şaizeci de mii de oameni, locuitorii oraşului. Şi aş mai fi vrut să ştiu ce făceau seara restul locuitorilor, cincizeci şi nouă de mii nouă sute şaptezeci şi şapte.

Cât era de valoros glasul Emmei nu mă încumet să spun, dar cred că se poate înţelege după emoţia

trăită de Zefira, de aceea o iau ca martor, socotind că poate fi mai vorbitoare decât orice cuvinte ale mele. Admiraţia mea pentru Emma ajunsese atât de departe la sfârşitul vacanţei şi numele ei adevărat, Irmingarde mă fascina atât de puternic, încât mă rugam lui Dumnezeu să nu se mărite până împlineam majoratul, ca s-o iau de nevastă. Nu ţineam seama că avea patruzeci şi cinci de ani; pentru mine era fără vârstă. Însă Irmingarde s-a măritat primăvara următoare; în seara nunţii a fugit de acasă şi s-a aruncat în mare, de pe digul unde odată stătusem eu însumi în cumpănă.

18

La Zoba mergeam în fiecare luni, marţi la Emma, miercuri la Panainte, joi la Adela, a doua din surorile AMarisei, vineri la Iani Talabă, iar sâmbăta la Dospim Radovici, sora mai mare. Nu ştiu de ce se încăpăţâna Zoba să ne poftească, dacă n-avea gospodărie ca lumea, nu-i gătea nimeni, ne aducea mâncare de la birt, totdeauna ciorbă de perişoare şi cârnaţi pe fasole albă. Am încercat o dată să refuzăm invitaţia, dar s-a făcut foc şi pară. La drept vorbind nu-mi păsa de mâncare, eram obişnuit cu de toate, nu făceam nazuri, nu uitam că la şcoală uneori mă sculam flămând de la masă. Dar nu ascund că mă stânjenea Calipso din fotografie, care stătea drept în faţa mea şi când duceam dumicatul la gură parcă aştepta să vadă cum mestec; încă de atunci mă simţeam prost să mănânc şi cineva să se uite la mine. Apoi nu-mi plăcea că mama trebuia să-i sărute mâna lui Zoba, la venire şi la plecare; de mine nu-mi păsa, eram deprins cu mâna lui osoasă. De câte ori mi-o proptea în gură mă aşteptam să caşte ochii şi să înţepenească, la fel ca fratele geamăn.

Am încercat în câteva rânduri să mă uit în dormitor, ca şi cum aşa aş fi compensat neplăcerile, să văd ce fotografii avea Calipso acolo, dar Zoba nu mă slăbea din ochi, striga după mine, ce cauţi? Oricum n-aş fi putut să intru fiindcă ţinea uşa încuiată cu cheia. Toată vara am aşteptat un prilej să-mi pot satisface curiozitatea. Calipso în dormitor

devenise o obsesie, ca şi când n-ar fi avut destule fotografii în restul casei.

Una peste alta, adunând plăcutul cu neplăcerea, nu pot spune că vizitele la Zoba însemnau o pedeapsă. Singura familie cu care aş fi vrut să nu mai dau ochii era a lui Panainte. Nu din cauza lui, fireşte, cu el mă împăcam bine, la fel cu fii-su, Sofron, scafandrul. În schimb, nevastă-sa îmi stătea în gât, deşi cu noi se purta frumos, părea bucuroasă să-i trecem pragul, întindea masa, ne înconjura de atenţii; n-o suferam fiindcă vorbea de rău pe toţi cunoscuţii, şi chiar pe necunoscuţi, pe oricine, îi ura pe oameni fără motive, ar fi vrut să li se întâmple în fiecare zi câte o nenorocire. Iar când auzea o veste bună despre cineva, indiferent cine, fără să aibă nimic de împărţit cu el sau cu ea, putea să se îmbolnăvească de icter. O chema Pompilia, nume care, pe drept sau pe nedrept, nu mi-a plăcut niciodată, l-am socotit pompos, nepotrivit cu o femeie tânără, ceea ce nu era cazul, cu atât mai puţin cu o fată. Când îl aud îmi vine în minte Pampon, personajul comic, sau Numa Pompilius, sau, şi mai rău, ruinile Pompeiului.

Eram la ei la masă când au trecut pompierii.

— Arde! a exclamat Pompilia, lăsând tacâmul şi repezindu-se la fereastră.

Jubila, parcă ar fi câştigat lozul la loterie. Venea miros de fum, se auzea larmă, ardea aproape de ei, la colţul străzii. Ne-a lăsat baltă, s-a dus să vadă, din uşă i-a strigat fiică-sii:

— Cuţica, adă tu friptura!

Cuţica venea de la Cuţa, care era prescurtarea unui nume de botez neuzitat la oameni şi unic în lume. Nici nu-mi vine să-l scriu, mai bine l-aş

schimba, dar n-am dreptul, fiindcă nu eu am botezat-o. Panainte era pe mare când se născuse fata, iar când se înapoiase nu mai putea să facă nimic, fapta se împlinise; din dorinţa Pompiliei, pe fiica lor o chema Pisicuţa, aşa scrie în acte, nu era numai o alintare, aşa o striga la lecţie când începuse să meargă la şcoală, Becheru Pisicuţa, la fel apărea în cartea de telefon, mai târziu, când rămăsese văduvă.

M-am codit până să amintesc şi de fată, aş fi vrut s-o dau uitării şi nu doar din cauza numelui; în casă îi spuneau Cuţa; aşa, de bine, de rău, merge. Dar era mai mare scorpie decât maică-sa, un diavol, şi, mai rău decât orice, nu lăsa să se bănuiască, stătea cu ochii în jos, ca mironosiţele, se înroşea la comandă, de-ai fi crezut-o mimoză, se uita pe sub gene, şi când îi venea bine odată scotea ghearele, zgâria până la sânge. Avea vreo trei ani mai mult decât mine, domnişoară în toată puterea cuvântului. Când am văzut-o mi-a stat inima, doar o clipă s-a uitat la mine, cu nişte ochi atât de albaştri că pe urmă, când şi-a coborât pleoapele, parcă s-a făcut întuneric, n-am mai văzut decât roşeaţa care a năpădit-o pe deasupra corsajului până la tâmple, atât de aprinsă că am simţit-o cum dogorăşte şi m-am temut să nu se mistuie. Am păţit-o, mi s-a aprins inima, iar ea n-a făcut decât să aţâţe focul, multe mreje a aruncat peste mine, şi mare mi-a fost dezamăgirea pe urmă. Dar nu pentru acest motiv o judec, am norocul că mă dezmeticesc repede, altele sunt răutăţile ei, acum vreau să mă răfuiesc cu maică-sa.

Până ce Cuţa să aducă friptura, Pompilia a intrat pe uşă, s-a năpustit, îmbujorată, gâfâind, urcase scările în fugă, plesnea de bucurie.

— Arde la tapiţer, l-a pedepsit Dumnezeu că fură lâna din saltelele clienţilor şi în loc pune vată. Focul a pornit din atelier, acum o să cuprindă odăile de sus. Scrumul o să se aleagă de toate! Haide, Cuţico, împarte tu friptura!

Panainte, care nu scosese o vorbă de la începutul mesei, se aplecă spre ea, peste masă.

— Ţi-a furat ţie lâna din saltea? o întrebă, calm, fără să ridice glasul.

Pompilia nu răspunse decât după ce termină de mestecat şi după ce înghiţi dumicatul.

— Lasă-mă să mănânc cu plăcere! spuse, fără să-şi ia ochii din farfurie. Cuţico, mai dă-mi o bucată, aia de la rinichi, pune şi sos, parcă îţi tremură mâna!

Mânca într-adevăr cu plăcere, la fiecare înghiţitură îşi dădea ochii peste cap, extaziată, era unsă de grăsime până la urechi, bucuria ei pornea din cerul gurii şi mergea până în fundul stomacului, dar nu rămânea nesatisfăcut nici restul trupului, fremăta toată de voluptate.

Înfăţişarea ei fizică nu-mi repugna, fără să spun că o asemenea femeie ar fi putut să-mi placă, fie chiar la mare nevoie, pe front bunăoară. Dar admit că pentru cei cu gusturi carnale era frumoasă, şi probabil bună la gust, ca o friptură în sânge, cu obrajii ca două jigouri fierbinţi, rumene, cu gura ca o lipitoare umflată, sugând sucuri picante, unsuroase, palpitând dornică şi nesăţioasă. N-ar fi fost altfel nici în dragoste; odată îndopată cu carne i-ar fi crescut pofta să devoreze şi nu i-ar fi lipsit forţa, ar fi fost o dezlănţuire năprasnică, o şarjă de

cavalerie, cu ropot şi tropot, cu zăbale smucite, cu strigăte de victorie.

M-am speriat câtă friptură a putut să mănânce, mi se părea că mestecând-o o şi digera, se duce de-a dreptul în sânge, îi umflă sânii, îi face să zvâcnească, să se smulgă din cârpe, să ajungă pe masă, să-i vadă toată lumea şi să întindă mâna. La fel părea că se întâmplă cu fiecare parte a trupului. Sigur, nu mă înşel, mulţi nesătui ar fi putut să râvnească la ea, şi ar fi avut cu ce să se îndestuleze.

Nu-şi terminase friptura când se deschise uşa şi intră Sofron, palid şi tras la faţă; se cunoştea că lucrase sub apă.

— Ai văzut focul? îl întrebă maică-sa, cu gura plină.

El tocmai se spăla pe mâini, la lavoarul din colţul sufrageriei.

— Care foc?

— Că doar n-ai trecut cu ochii închişi! În colţ, la Sirigos.

— Nu-i niciun foc, au ars nişte saltele, le-au stins vecinii; pompierii au venit degeaba.

Pompilia scăpă furculiţa din mână.

— Minţi! ţipă, făcându-se roşie. Eşti un ticălos, aşa faci totdeauna, vrei să nu-mi tihnească mâncarea!

Din roşie deveni galbenă, începu să plângă, fără să ţină seama de noi, oaspeţii.

— Şi mâncasem atât de bine! se văită, făcând o grimasă. Păcat de friptură!

Panainte nu spunea nimic, căuta ceva în ziarul *Universul*; ar fi fost o necuviinţă, dacă nu ne-ar fi aruncat din când în când o privire prietenoasă. Sunt mulţi oameni care citesc ziarul la masă, nu poţi să-i împiedici. Şi la urma urmei treaba lor, mie nu-mi fac

niciun rău, dar aşa am auzit, de mic, că la masă nu se cuvine. Odată, când a ridicat ochii din ziar şi s-a uitat la mine, Panainte mi-a făcut cu ochiul, nu ştiam ce să cred, poate mi se păruse; nu mă îndoiesc însă că avea o privire poznaşă. Şi deodată se întoarse spre Pompilia, care continua să se vaiete, cu o mână pe ficat, cu alta pe inimă. În câteva rânduri întâlnisem privirea Pisicuţei, care se uita la mine pe sub gene, atât de timidă şi speriată, că îmi înmuia sufletul: simţeam că încep să mi se aprindă urechile, dacă o mai vedeam o dată tot aşa, mi se aprindeau şi călcâiele.

— Ia te uită! exclamă Panainte, cu un ton ciudat, între consternare şi satisfacţie. A murit madam Lambru!

Pompilia tresări, îşi luă inimile de pe ficat şi de pe inimă şi întoarse capul, intrigată; nu se mai văieta, începea să freamăte.

— Care Lambru? Rentiera de la Cluj?

Panainte puse pe masă ziarul deschis la pagina morţilor.

— Nu mai era la Cluj, se mutase la Bucureşti.

— Sigur, îi mergea bine, scroafa! exclamă Pompilia.

O clipă, invidia îi umbri mulţumirea, se strâmbă cu scârbă, dar îşi reveni, o moartă rămâne moartă.

— Şi cum a murit? Când?

— Pe 30 iulie. După o lungă şi grea suferinţă.

— Aşa-i trebuie!... Nu mai mâncaţi nimic? Eu aş mai vrea puţină friptură.

Sfârşind cu masa, Pompilia mai spuse, adresându-se lui Panainte, cu o satisfacţie ironică:

— Halal ghicitoare soră-ta!

Tâlcul acestor cuvinte l-am aflat altă dată.

În ora cât am mai stat acolo după masă, Pompilia s-a învârtit pe lângă noi, nu mai ştia cum să ne intre în voie, mamei i-a făcut cafea, cu caimac şi cu o linguriţă de rom, mie şi lui Alex ne-a dat caramele de ciocolată, fisticuri şi alune americane, în casă mirosea ca în băcănia domnului Sasu. Eu stăteam într-un colţ mai ferit, uitându-mă pe furiş la Cuţa, dar ea nu şi-a mai ridicat privirea; gândeam că îi era frică să nu se trădeze, şi mult aş fi vrut să-i mai văd ochii o dată. Când am plecat, parcă îmi era inima bolnavă, şi în acelaşi timp parcă aveam aripi la picioare. Şi chiar dacă trebuia să aştept o săptămână până s-o văd iarăşi, tot era bine, ştiam că există, puteam să mă gândesc la ea fără să ştie nimeni, încredinţat că şi ea se gândea la mine, gândurile noastre se încrucişau în aer, nevăzute, nebănuite, ca undele herţiene. Dar mi-am păstrat sângele rece şi când toţi erau la uşă, să ne conducă, am pus mâna pe ziar, l-am împăturit repede şi l-am băgat sub haină.

N-am avut răbdare până acasă, pe drum am puricat pagina morţilor, coloană cu coloană, o dată şi încă o dată; numele Lambru nu l-am găsit. L-am întrebat pe Alex cine era această doamnă; nu ştia. Am aflat de la Mustafiţă, era o femeie impunătoare, frumoasă, bogată, extravagantă dacă nu chiar nebună; venise vara trecută în vilegiatură, trăsese la hotelul Palas, avea un apartament de patru camere, obţinut prin unirea a două apartamente, la ce i-o fi trebuit nu ştia nimeni, era singură, numai cu valetul şi cu subreta; bărbatu-su trecea s-o vadă din când în când, între două trenuri, avea procese, avocat şi acţionar important la mai multe societăţi anonime.

Doamna Lambru nu se ocupa cu nimic decât cu găteala şi cu petrecerile. Mai înainte se ducea numai la Nisa. Nu împlinise treizeci de ani, o mucoasă! spunea Pompilia, şi parcă stăpânea tot pământul, îşi permitea totul, cu neruşinare. Ziua umbla decoltată de i se vedeau sânii şi spatele până în talie, cu rochii lungi de măturau pământul dar despicate, îi dezgoleau picioarele până la şold, când mergea sau când se aşeza în şezlong, pe terasa hotelului. Seara îşi punea haine bărbăteşti, de culori închise, strânse pe talie, scoţând în evidenţă în chipul cel mai provocator şoldurile enorme, trufaşe. Aşa apărea pe stradă, cu pălăria pe ochi, ca apaşii; lumea se dădea în lături, intimidată. Dacă Mefisto şi-ar fi căutat o întrupare femeiască, pe ea ar fi ales-o. Iar culme a trăsnelii, purta monoclu, îi dădea un aer de contesă destrăbălată. Cu toate acestea, niciun bărbat din oraş nu putea să se laude că a ajuns să-i sărute mai mult decât vârful degetelor, niciun Adonis, nici chiar primul fante, Heltner junior şef crupier la ruletă; acesta avea darul să hipnotizeze femeile, se culcase cu Josephine Backer şi cu Anni Ondra, o nemţoaică drăgălaşă, actriţă de cinematograf, apetisantă, pe care n-a mai sedus-o altcineva din ţară decât regele Carol al doilea, după mulţi ani, când a poftit-o în România, prin oamenii lui de casă.

Pompilia se dusese într-o seară la cazinou, anume ca s-o vadă, şi-o văzuse cu ochii ei pierzând o sută de mii de lei la ruletă, fără să-i pese. Cam atunci se zvonise că doamna Lambru ar fi o spioană. Deşi n-avea nicio dovadă, Pompilia scrise cu mâna ei, dar cea stângă, un denunţ, pe care îl trimise la Siguranţă. Pe urmă, în aşteptarea rezultatului, trăi

zile de exaltare, o vedea pe duşmanca ei, aşa o socotea, pusă în lanţuri, dusă la judecată şi pe urmă legată la stâlp în faţa plutonului de execuţie. Dar trecea timpul şi deznodământul nu se producea, spioana trăia aceeaşi viaţă, pierdea la cazinou, invita la dans bărbaţii, îi lua de lângă neveste, îi alegea pe cei mai caraghioşi, scunzi, cheli şi cu burtă; era o batjocură, dar niciunul n-o refuza, se ducea fuga, roşii ca racul. Pompilia spumega, i se lungea nasul, se înnegrea la faţă.

Vrajba din sufletul ei ajunse la culme, căci mai mult n-ar fi avut cum să crească, ar fi înăbuşit-o, când află că neruşinata avusese îndrăzneala s-o convoace pe AMarisa la hotel, ca să-i ghicească. Iar AMarisa, în chipul cel mai de neînţeles, acceptă, o duse Mustafiţă, cu trăsura. Aflând întâmplarea, uitată de ceilalţi, am încercat să înţeleg eu ceea ce părea de neînţeles altora, şi cum o cunoşteam destul de bine pe AMarisa în trăsăturile esenţiale ale firii ei, o studiam seară de seară la masă, mi-era de ajuns să-i prind o privire ca să ştiu ce gândeşte, am ajuns să cred că primise invitaţia din şiretenie; s-o fi refuzat i-ar fi prilejuit acelei femei îndrăzneţe să-şi dea mai multă importanţă decât înainte. Deci merse la ea ca la o *clientă*, o puse în rândul tuturor care doreau să-i ghicească, oameni de toată mâna.

Pompilia îşi vărsă indignarea aruncând asupra cumnatei injurii grosolane, de faţă cu Panainte, jignindu-l şi pe el, şi toată familia, apoi făcu totul să se apropie de AMarisa, slugarnică şi linguşitoare, ca să afle ce îi ghicise aceleia; niciodată nu-i spunea pe nume. AMarisa îi povesti tot ce-ar fi putut-o învenina mai rău, o cunoştea, o îmbolnăvi cu bună-ştiinţă şi fără cruţare. După ce avea să moştenească

un milion de dolari de la un admirator din America, şi cinci milioane de lei de la bărbat-su, avocatul, pe care îl pândea moartea, doamna Lambru mai urma să spargă banca la cazinoul din Monte Carlo, şi pe urmă să se mărite cu prinţul de Monaco.

Din vară până la Crăciun Pompilia zăcu de icter.

Farsa cu anunţul mortuar, la care fusesem martor, mi l-a făcut şi mai simpatic pe Panainte, la fel cum AMarisa mi-a fost şi mai apropiată de suflet, când am aflat cum o otrăvise pe Pompilia, prezicându-i doamnei Lambru un viitor plin de satisfacţii şi strălucire. „Halal ghicitoare, soră-ta!” avea să exclame Pompilia în faţa lui Panainte, aflând că, împotriva prezicerilor, rivala ei murise.

Poate ar fi trebuit să fiu mai reţinut în admiraţiile mele, căci amândouă faptele, şi cea din trecut, a AMarisei, şi cea mai recentă, a lui Panainte, erau diabolice. Deşi, ca să fiu drept, Panainte voise să-i facă o bucurie Pompiliei; nu-i trecea deloc prin minte că doamna Lambru putea să mai apară vreodată pe acolo. Dar dacă farsa AMarisei se consumase cu toate consecinţele ei, cea a lui Panainte avea să-şi dea roadele în viitor, provocând fără voia lui o nenorocire.

Trecuseră mai mulţi ani, îmi terminam şcoala la Colegiul domnului Pretoreanu, era vară, când Pompilia dădu nas în nas pe stradă cu doamna Lambru, care până atunci îşi făcuse vilegiaturile la Monte Carlo, dar fără să spargă banca şi fără să se mărite cu prinţul. Trecuseră câţiva ani fără să lase urme pe faţa ei, dimpotrivă, părea chiar mai tânără, strălucea, mai impertinentă ca niciodată. Surpriza şi dezamăgirea Pompiliei fură atât de mari, încât înţepeni, acolo în stradă, cu ochii ieşiţi din orbite,

năpădiţi de sânge şi îi plesni o vână în creier. Socotesc cu atât mai uşor să se întâmple un asemenea accident cu urmări grave, cu cât era îmbuibată de mâncăruri grase, cu multă carne. O salvară, numai că rămase paralizată, cu gura strâmbă, cu jumătate din trup ţeapănă: nu-şi mai reveni niciodată.

* * *

În săptămânile care au urmat am continuat să mergem la ei la masă, miercurea; aşteptam ziua cu nerăbdare, ca s-o văd pe Cuţa, căreia, chiar în gândul meu, îi ocoleam numele. Pe ceilalţi nu-i mai vedeam, parcă nu existau pentru mine; de altfel nici nu puteau să-mi atragă atenţia, fiindcă rămâneau totdeauna aceiaşi, nu se întâmpla nimic nou cu ei, toate decurgeau ca la prima noastră vizită. Pompilia gătea bine şi mânca lacomă, Sofron, care totdeauna venea cu întârziere la masă nu pierdea niciun prilej să-i strice pofta de mâncare, mereu aducea o veste bună care o îmbolnăvea la ficat, chiar dacă privea un om necunoscut, un oarecine din cei şaizeci de mii de locuitori ai oraşului. Panainte şedea tăcut în capul mesei, cu figura lui distinsă şi inteligentă, puţin amară, dezamăgită; părea un senior în exil, aş fi vrut să-l cunosc mai bine, să-mi povestească viaţa lui, încredinţat că trecuse prin multe, ar fi avut ce să-mi spună. Dar nu doar el, ci toţi din familie şi în primul rând AMarisa mi se păreau învăluiţi în mistere, fiecare din ei ar fi putut fi un subiect pentru Alex, uneori mă miram că mă alesese pe mine, pe simplul motiv că venisem cu trenul mixt, ca lumea cea mai săracă.

Mă uitam la el, şi în unele clipe mutra lui palidă m-ar fi făcut să cred că n-avea niciun fel de gânduri în cap, ci doar un creier adormit, cu circumvoluţiunile şterse; în schimb ochii aceia bulbucaţi, de vietate subacvatică, neliniştiţi, cercetători, străluceau de inteligenţă, se vedea că pătrund dincolo de faţa lucrurilor. Era prea tânăr ca să-şi fi făcut un sistem propriu de înţelegere a vieţii, se cunoştea însă că îl căuta, dovadă însemnările lui din caietul de lucru, care porneau dintr-o frământare, din nevoia de a afla adevăruri necunoscute, chiar dacă unele păreau naive, desigur datorită vârstei, sau paradoxale, datorate numai indeciziei; toate aveau timp să se corecteze.

În seara zilei când fusesem prima oară în familia lui Panainte şi rămăsesem cu gândul la Cuţa, am găsit în caiet o însemnare proaspătă, cerneala abia se uscase. „Vreau să adun în mine, scria Alex, atâta pricepere şi putere, încât să pot descrie infernul pe care nu-l cunoaşte nimeni, în aşa fel ca să transmit, oricui citeşte, imaginea lui nu doar veridică, ci reală, a unui infern în care oamenii să creadă cu convingere, chiar dacă mie mi-ar lipsi orice credinţă. Cu alte cuvinte, aş vrea să-mi însuşesc trucul sacerdotului, care oficiază în odăjdii. Dar când aş simţi că într-adevăr mi-am însuşit priceperea şi am câştigat puterea, m-aş abţine de la vreo faptă, m-aş mulţumi să le cunosc eu, fiindcă dacă aş da frâu liber forţei mele, aş băga groaza într-o parte din oameni, iar în alta aş trezi dorinţa să se realizeze prin alianţă cu diavolul. Faust este un exemplu livresc, el există numai de dragul cuvintelor, nimeni nu crede în el ca într-o realitate,

altfel de mult acea a doua parte din lume i-ar fi urmat exemplul.”

Confuz în gândurile de mai sus mi se pare că este numai proporţia dintre cele două părţi ale lumii; să fie oare egale?

Am căutat în biblioteca lui, şi n-am găsit niciun Faust; nu-i o dovadă că nu-l citise.

Cât priveşte rolul meu de subiect, am avut repede dovada că Alex nu mă scăpa niciodată din vedere, nici atunci când aş fi crezut că mă uitase; rămâneam ţinta observaţiei lui continue, mă urmărea nu doar în fapte, ci chiar în gânduri şi sentimente, se străduia să ajungă la ele, fie şi când era imposibil, fiindcă le ţineam prea bine ascunse. Convenţia noastră, subînţeleasă, nu prevedea că aş fi dator să mă destăinui; trebuia să mă descifreze numai cu mijloacele lui proprii.

Nedumerirea lui a început în ziua când am fost prima oară la Panainte şi am văzut-o pe Pisicuţa. Seara s-a dus în oraş, pe strada Căruţei Stricate, unde nu mă mai lua cu el de când dădusem bir cu fugiţii. Înainte de a ieşi pe uşă, s-a întors şi mi-a aruncat o privire atât de intensă, încât mi s-a părut că îmi pătrunde sub ţeastă, ca o rază laser de astăzi. Era limpede că ar fi vrut să-mi citească gândurile, atât de îndârjit cum nu mai făcuse niciodată înainte, se concentra cu atâta intensitate, că ajungea până la suferinţă, materializată printr-o grimasă pe care o vedeam prima dată. De spus nu mi-a spus niciun cuvânt, a plecat brusc, lăsând în urma lui nedumerirea dintr-o frază neterminată. Gândurile mele erau la Pisicuţa.

Am plecat şi eu să mă plimb, le-am spus mamei şi AMarisei, care stăteau de vorbă pe terasă, în două

sarcofaguri de răchită, puse faţă în faţă, cu o măsuţă la mijloc. AMarisa nu m-a lăsat să plec până nu mi-a umplut buzunarele cu caramele, cu fistic şi alune americane, din bolurile puse pe măsuţă. Mirosul lor colonial mi-a amintit prânzul de la Panainte, m-am văzut iar acolo, uitându-mă pe furiş la Pisicuţa, aşteptând-o să ridice ochii. Acest gând ar fi vrut să-l afle Alex.

Paşii m-au dus singuri, altfel poate n-aş fi avut îndrăzneala, m-am pomenit pe esplanadă, căutând cu ochii casa lor, care avea ferestrele înspre mare. Când venisem la prânz nu o văzusem din faţă, fiindcă intrarea era pe o stradă laterală, cea unde fusese focul de la tapiţerie. Nu ştiu dacă am recunoscut-o, sau am ghicit-o, am avut sentimentul clar că venisem după gândurile mele, că după faţada cu trei balcoane, unul mai mare la mijloc, trăia o fată cu ochi albaştri, dar nu orice fel de albastru, ci unul numit Pisicuţa. Balconul de la mijloc avea o uşă şi câte o fereastră de o parte şi de alta; le ţineam minte pe dinăuntru, acolo era sufrageria, singura încăpere unde intrasem. Dar care să fi fost camera ei, cea din stânga, sau cea din dreapta? Nu admiteam că ar putea fi altă cameră, în fundul casei, ea trebuia negreşit să aibă fereastra spre mare, şi cui din toată familia i s-ar fi potrivit mai bine balconul? Celelalte două balcoane puteau să lipsească.

Se însera când plecasem de-acasă, acum începea să se întunece, puteam să-mi iau inima în dinţi şi să mă apropii, când deodată s-a aprins o lumină la fereastra din dreapta. Nu m-am îndoit că era fereastra ei. M-am aşezat pe o bancă şi am privit-o, rugându-mă fierbinte ca părerea să se adeverească,

şi dacă se adeverea aveam dreptul să cred că ea îmi era hărăzită. N-o uitasem pe Irmingarde, admiraţia mea pentru ea nu scăzuse, dar între timp mă dezmeticisem, îmi făcusem planuri prea exaltate, mă mulţumeam s-o păstrez în suflet, fără nicio năzuinţă.

În ceea ce priveşte camera Pisicuţei, mă înşelasem, miercurea următoare, când am venit la masă, Pompilia ne-a arătat casa, acum devenisem mai intimi şi ea era binedispusă. Camera Pisicuţei însă avea ferestrele spre o grădină interioară, un patio cu iarbă deasă, tunsă şi pieptănată, cu un boschet de trandafiri galbeni la mijloc. Pereţii de jur împrejur erau îmbrăcaţi în viţă sălbatică, nu mai existau alte ferestre, acest refugiu ca de poveste aparţinea numai fetei. Ceva atât de frumos şi de nebănuit nu mai văzusem, mi se părea ca un decor de teatru, unde pe seară vin zânele să danseze, în văluri albe. Şi prima dintre zâne se afla chiar atunci acolo, lângă boschetul de trandafiri, aşezată pe o bancă mică de marmoră albă, făcută parcă pe măsura ei gingaşă. O văzusem din prima clipă, dar nu-mi puteam crede ochilor, socoteam că era doar o închipuire, datorată gândurilor mele aprinse. Stătea cu ochii într-un volumaş cu coperţi de piele albă, ce-ar fi putut să fie în el dacă nu versuri de dragoste? N-a tresărit, n-a întors capul, deşi ar fi putut să ne simtă; ce puteam crede altceva, decât că era transportată în altă lume, a poeziei din carte. Dacă m-aş fi uitat cu ocheanul de marină, sau măcar cu un binoclu mic, de teatru, aş fi văzut că ne spiona pe sub gene. N-am judecat-o că era prefăcută, se prefăcea faţă de ceilalţi, nu de mine; ar fi fost imposibil. Îi stătea bine acolo, locul îi venea pe

măsură, n-am regretat fereastra dinspre mare, nici balconul, aşa era mai ferită, nimeni n-avea cum să ajungă pe sub ferestrele ei, să-i facă serenade, puteam să dorm în linişte, visând-o ca pe o castelană intangibilă. Pompilia a strigat:

— Cuţa, vino la masă!

Auzind numele, am tresărit eu înaintea ei, mi-a bătut inima. Şi iar am simţit privirea lui Alex, ţintuindu-mi mijlocul frunţii, sfredelindu-mă. Abia după câteva clipe şi-a revenit Pisicuţa din visare, a întors capul, surprinsă.

De astă dată nu i-am mai întâlnit privirea la masă, dar de câte ori mă uitam în altă parte, un fulgeraş albastru trecea prin odaie şi atunci ştiam că mă urmăreşte cu ochii. Nu mai aveam nicio îndoială, trebuia doar să aştept scurgerea timpului. Ţelul meu imediat era s-o văd iar, miercurea următoare, să treacă repede săptămâna.

Până atunci, ori de câte ori Alex m-a lăsat liber, m-am dus fuga pe esplanadă, m-am aşezat pe bancă şi m-am uitat la fereastra unde se aprinsese lumina în prima seară. Acum ştiam unde era camera ei, dar deoarece nu puteam să ajung în grădina interioară, să stau pe banca de marmoră, îmi trimiteam gândul prin ziduri şi nu-mi era greu să-mi închipui că eram aievea acolo, cu ochii la fereastră, aşteptând să-i zăresc umbra după perdele.

Cam la două seri o dată Alex mă ducea în parc, după ce treceam s-o luăm pe Zefira, şi o ascultam pe Irmingarde. În afară de glasul ei, care mă fermecase, începeau să-mi placă şi liedurile, îmi atingeau inima, dându-mi simţăminte necunoscute înainte, mă îmbogăţeam seară de seară. Dar emoţia mea, tot mai caldă şi mai puternică, o datoram

acum Pisicuţei, prin ea învia cântecul, pentru ea fusese scris odată, nu s-ar fi potrivit alteia. Poate n-ar fi fost un vis imposibil s-o luăm cu noi într-o seară, numai că nu îndrăzneam să-i spun lui Alex. Mă mulţumeam să mi-o închipui alături de mine, în locul Zefirei, să-i simt căldura chiar dacă n-aş fi atins-o. Uneori ajungeam să cred că închipuirea era realitate, mi se oprea respiraţia, o voluptate fierbinte şi dureroasă îmi cuprindea întreg trupul, închideam ochii şi poate o clipă îmi pierdeam cunoştinţa. Visul nu ţinea mult, n-aveam forţă să-l prelungesc, căci îmi cerea o încordare prea puternică, îmi reveneam istovit şi parcă speriat de intensitatea senzaţiilor trăite. Alături o găseam pe Zefira, ascultând cu emoţie, mă aplecam s-o privesc de aproape; un timp, până ce mă dezmeticeam cu totul, nu mai ştiam cine este. Îi întâlneam ochii, mă priveau cu recunoştinţă, ca în prima seară; atunci abia îi refăceam identitatea, ochii ei căprui, şi calzi, bretonul castaniu de pe frunte, tuns drept, la îmbinarea cu sprâncenele nu puteau fi confundate; părul de pe frunte şi privirea, francă deşi sfioasă, îi dădeau acel aer nemaiîntâlnit la altă făptură, fragil, dezarmat, devotat care mă fermecase pe vapor, când o văzusem prima dată. O mutaţie stranie se petrecea cu ea sau cu mine, unul sau altul deveneam altcineva, o confundam sau mă confundam, parcă niciunul din noi nu mai eram aceiaşi, ne cunoşteam, dar nu ştiam cine suntem.

În această stare fiind, într-o seară am alunecat spre ea atât ca s-o simt lipită de mine, de la umeri, de-a lungul braţului gol, puţin rece, până la şold, nu mai departe, mă feream de infirmitatea ei, nu din repulsie, ci ca să nu se simtă umilită, sau poate se

ferea ea, cu o pudoare tristă. Nu m-am temut deloc că unul din noi ar fi dat alt înţeles momentului nostru decât acela de mutaţie provizorie, clipele trăite atunci neputând să aibă nicio consecinţă asupra clipelor următoare, ca ea să rămână rănită. În locul ei a venit Pisicuţa şi atunci, atingerea noastră, pură până la dematerializare, a început să mă tulbure.

Când ne-am ridicat să plecăm, Zefira avea o privire complice. Şi parcă din atingerea noastră primise un impuls de viaţă, părea renăscută, n-a mai vrut ca Alex s-o ducă în braţe, şi-a luat cârjele şi a mers singură până la trăsură. Un timp am rămas în spate, din întâmplare, am privit-o fără să vreau, de obicei mă feream, mersul ei dezarticulat îmi făcea milă şi îmi chinuia retina, o opaciza, mă temeam că ar putea să devină insensibilă la imaginile frumoase. Am crezut că rămăsesem sub impresia clipelor dinainte, când stătusem lipit de ea şi o simţisem vie; îşi stăpânea altfel picioarele, căpătase alt caracter, mersul ei avea acum un tonus nou şi era evident că ea îşi cunoştea noua condiţie, nu se mai arăta stânjenită şi umilă. N-a fost însă un fenomen trecător, de o seară, cum mă gândisem; de atunci înainte s-a născut în mersul ei o trufie, care îi diminua infirmitatea, nu altfel decât prin voinţa de a o învinge. Mutaţia petrecută în fiinţa ei atunci, seara, când ascultase muzică, şi care crezusem că nu va avea nicio consecinţă în viitor, lăsase urme vizibile, trezise în ea o vitalitate mai puternică.

În seara următoare, când Alex m-a lăsat liber, m-am dus iar pe esplanadă, am stat până târziu pe bancă, uitându-mă la fereastră şi gândindu-mă la Pisicuţa. Căldura corporală pe care i-o simţisem

indirect, de la umeri în jos, prin mutaţia amintită, îmi trezea dorul de ea, şi mai fierbinte.

În caiet, Alex notase, cred că în ajun, când ne întorsesem din parc şi se dusese în camera lui, fără să-mi spună o vorbă: „Poate oare Zefira să fie o tentaţie?” Am fost convins că văzuse ceva la mine, sau simţise, mă socoteam vinovat, dar nu puteam să deschid eu vorba, să-i explic că nu fusese altceva decât o confuzie. Mă înşelam, notiţa îl privea pe el însuşi; în seara aceea Alex se îndrăgostise de Zefira.

* * *

Nu puteam s-o văd pe Pisicuţa decât miercurea, când mergeam acolo la masă. În prima miercuri după ce îi simţisem căldura corporală prin intermediul inocent al Zefirei şi credeam că îmi câştigasem drepturi, mama a luat flori pentru Pompilia. Am rugat-o să-mi dea mie buchetul şi când am ajuns l-am făcut uitat, îl ţineam dosit, cu gândul să-l ofer eu Pompiliei, dar uitându-mă în ochii fetei, ca să înţeleagă că florile erau pentru ea, nu pentru maică-sa. Norocul meu a făcut să ne deschidă Pisicuţa, atât de mult nu-mi trecuse prin minte, depăşea cea mai nesăbuită speranţă. I le-am pus în braţe, bolnav de timiditate; până atunci nu dădusem flori unei fete, credeam că nici nu-i îngăduit până la logodnă, altfel însemna că vrei să-i suceşti capul. Pisicuţa m-a privit numai o clipă, cu ochii ei albaştri, apoi şi-a coborât pleoapele şi s-a făcut roşie. Iar eu am regretat că în loc de gladiole, flori caraghioase, ca nişte sorcove, nu-i dădusem un bucheţel de albăstrele, al cărui limbaj îl cunosc toate fetele: „nu mă uita niciodată, fiindcă eu n-am să te uit până la moarte”.

Rezultatul a venit repede, mi-a dat ameţeală, m-a făcut să mă clatin. Pisicuţa m-a poftit să ne plimbăm după-amiază, să vin s-o iau pe la ora patru, a spus tare, de faţă cu toată lumea, să mergem până la far, apoi să intrăm la Cazinou, la o îngheţată. Făceam feţe-feţe, mă uitam când la mama, când la Alex, când la Pompilia şi Panainte. Dar lor nu li se părea nimic reprobabil, n-au dat nicio importanţă invitaţiei; eu judecam altfel, fiindcă mă ştiam cu musca pe căciulă, ţineam minte starea vinovată prin care trecusem.

— Mergi cu noi? l-am întrebat pe Alex, bâlbâindu-mă.

Îmi tăiam singur craca de sub picioare, dar nu din prostie, ci din disperare, cum să fi făcut altfel dacă n-aveam bani pentru îngheţată?

— Nu merg, du-te singur! mi-a răspuns el, fără să se uite la mine. Dar să nu întârzii la masă.

Să fi fost numai închipuirea mea, sau în glasul lui se simţea într-adevăr o uşurare? Voia să se plimbe şi el cu Zefira şi se temea să nu vin după el, să-l încurc ca a treia roată la bicicletă? Rămăsese cu o bănuială? Judecam aşa numai din groază, nu ştiam cum să mă salvez, aş fi putut să nu vin la întâlnirea cu Pisicuţa, dar însemna să mă fac de râs şi să pierd orice speranţă.

Până acasă am mers ameţit, cu ochii în pământ, fără să recunosc drumul, mă clătinam, parcă pământul îmi fugea de sub picioare. Dar s-a întâmplat un miracol, când am ajuns, înainte de a se duce să-şi bea cafeaua cu AMarisa, care o aştepta pe terasă, în sarcofagul de răchită, mama mi-a dat cincizeci de lei, i-a scos din poşetă fără să-i tremure mâna, deşi ştiam că avea banii număraţi, iar suma

mi se părea nebunească, era preţul biletelor noastre de întoarcere, cu trenul mixt, bineînţeles, personalul costa de două ori pe atâta. În timp ce urcam scara, să mă duc în cameră, să mă dichisesc puţin, să-mi pun altă cămaşă, să-mi iau o batistă curată, m-a cuprins o ameţeală nouă, de bucurie, de prea multă bucurie, că parcă n-o puteam duce, simţeam că mă apasă. M-am recules repede, am socotit că nu trebuia să mă gândesc la altceva decât la partea frumoasă a întâmplării, am căpătat deodată o încredere trufaşă în soarta mea, mi-am spus că probabil mă bucur de o protecţie cerească, de aici încolo să nu-mi mai fac niciodată griji, o să ies totdeauna din încurcătură, o mână salvatoare nu va întârzia să se întindă spre mine la nevoie.

N-am încetat nici astăzi să cred în steaua norocoasă descoperită în după-amiaza aceea, deşi de cele mai multe ori când m-am aflat la o răscruce am aşteptat zadarnic ajutorul providenţei, a trebuit să-mi găsesc singur drumul. Azi, când mă gândesc în urmă nu mă miră că mi se urcase ceva la cap, prea îmi mergea bine, mai mult decât aveam nevoie, putea să mi se aplece. Nu purtasem niciodată cravată, mergeam descheiat la gât, cu gulerul cămăşii peste haină. M-am dus la Alex, să-mi dea o lavalieră, sigur că mi se urcase la cap, altfel mi-ar fi fost ruşine de toată lumea, cum să-mi pun la gât o legătură pe care n-o purtau decât artiştii cu nume? Spre marea mea uimire, căci bucuria n-o puteam simţi dintr-odată, nu mai avea loc în suflet, Alex mi-a dat şi el cincizeci de lei, să am de cheltuială. Pe urmă mi-a arătat cum se înnoadă lavaliera, s-a uitat dacă am pantofii lustruiţi şi pantalonii călcaţi cu dungă; erau călcaţi totdeauna, îi puneam sub saltea

în fiecare seară. O singură dată mă păcălisem, am avut o inspiraţie proastă, i-am întors pe dos cu gândul să-i protejez, toate hainele care trebuiau protejate se întorceau pe dos, aşa văzusem, şi dunga a ieşit invers, băgată înăuntru. În sfârşit, Alex a luat pulverizatorul cu pară de cauciuc şi m-a stropit cu apă de colonie, nu mai ţin minte cum mirosea, ştiu doar că se numea, fougèr, asta n-am uitat.

Providenţa însă mai avea să-mi facă şi alte daruri, poate ca o răsplată pentru chinurile prin care trecusem. Când traversez sufrageria, AMarisa m-a văzut de pe terasă, m-a strigat, mi-a umplut iarăşi buzunarele cu fistic şi alune americane, pe urmă mi-a dat o sută de lei, am înţepenit, nu puteam să întind mâna.

— Haide, ţine, să ai pentru îngheţată!

Vasăzică aflase şi nu ştiam cine îi spusese, Alex sau mama? Aş fi vrut să dispar de pe faţa pământului, mă topeam de ruşine; pe urmă mi-am dat seama că din clipa când Pisicuţa mă poftise să ne plimbăm împreună, nimeni nu se mirase, începând cu părinţii ei şi sfârşind cu AMarisa, care îi era mătuşă; toţi socoteau întâmplarea ca firească, n-aveau de ce s-o dezaprobe. Dar eu mă simţeam vinovat, ştiam mai multe decât ei şi îmi ardea obrazul, fiindcă mutaţia de serile trecute îmi prilejuise gânduri şi senzaţii nepermise.

Seara am vrut să-i înapoiez mamei cei cincizeci de lei pe care mi-i dăduse fără să-i tremure mâna, deşi ar fi putut să-i tremure şi sufletul de grijă; dar nu i-a primit, şi nici nu m-a lăsat ca măcar să plătesc trenul la înapoiere.

La ora patru când am apăsat pe butonul soneriei, la Pisicuţa, mi s-a părut că săvârşesc un act capital, care putea să însemne ceva pentru tot restul vieţii mele, mă întâlneam prima oară cu o fată, aievea, căci de visat mai visasem. Mi-a deschis Pompilia, am avut noroc, era la fel de bine dispusă ca la prânz, norocul se ţinea după mine, aş fi putut s-o găsesc acră, nu-i trebuia mult să-şi schimbe umoarea, din dulce ca mierea, deodată se făcea aguridă. Panainte nu era acasă, Pisicuţa venea numaidecât, Pompilia mi-a spus să aştept câteva minute şi m-a lăsat singur. Am aşteptat jumătate de oră, nu mi-a fost greu, timpul a trecut repede, era în sufletul meu o mulţumire cam îngâmfată, stăteam ţeapăn pe scaun şi fără voia mea mi se umfla guşa, mi-o închipuiam pe Pisicuţa în odaia ei, gătindu-se pentru mine.

De unde să ştiu că uitase de mine? Se luase cu cititul, a trezit-o maică-sa peste vreo douăzeci de minute; iar de gătit se gătea pentru lume. Când am ieşit pe stradă, ar fi trebuit să observ de la primii paşi că trăgea cu coada ochiului la oameni, indiferent cine ar fi fost ei, să vadă cât o admiră. Dar una ca asta nu-mi trecea prin minte, de fapt aveam mintea goală şi sufletul încordat, nu puteam să mă bucur, parcă mergeam la tăiere, ţeapăn şi speriat, şi prost ca un gâscan, dacă aş fi vrut să spun o vorbă cred că nu izbuteam decât să gâgâi. Mă repezisem, şi acum vedeam că nimic nu venea de la sine, mi-ar fi trebuit o ştiinţă. Mai târziu m-am asemuit cu un om care se urcă în avion şi porneşte motorul, crezând că oricine poate să zboare.

Pisicuţa nu spunea nimic, să mă ajute, tăcea şi mergea cu pleoapele aplecate, uitându-se la oameni

pe sub gene. Nici nu băgase de seamă că aveam lavaliera la gât, că miroseam a fougèr; alţii simţeau de la distanţă, îmi dădeam seama după nas, se uitau la mine şi li se mişcau nările.

Abia după câteva minute mi-a adresat un cuvânt, indiferentă şi fără să mă privească:

— Mie să-mi spui Nora, Cuţa şi Pisicuţa nu-mi place!

Nu credeam că ar fi fost o invitaţie, să-i spun pe nume; prea vorbea rece. Poate nu voia decât să-şi dea aere, Nora era un nume rar şi celebru, nu orice femeie îşi îngăduia să-l poarte. De pronunţat nu l-am pronunţat niciodată, n-am ajuns să-i spun pe nume, iar în gândul meu ea a rămas Pisicuţa, nu mi se mai părea caraghios, semăna mai degrabă cu o mângâiere.

În acea după-amiază, Pisicuţa era îmbrăcată în bej, din cap până în picioare, în afară de ciorapi, albi, ca ai Prinţesei, nu-şi punea niciodată unii de altă culoare, îşi făcuse un stil, ştia tot oraşul. Mustafiţă mi-a spus că avea picioarele cam subţirele şi ciorapii albi le arătau mai împlinite; eu nu văzusem, nu vedeam decât ciorapii, nu îndrăzneam să mă uit la picioarele ei, ştiam doar că le are, altfel cu ce să umble? Şi eram sigur că nu puteau să fie decât foarte frumoase, ca ale niciunei fete. Nici nu înţeleg cum mi-a rămas în minte îmbrăcămintea ei, din ziua aceea, căci chiar dacă am văzut-o, eram cu gândurile în altă parte; cred că de fapt mi-a apărut în ochi abia după ce ne despărţisem şi mergeam singur spre casă.

Avea o fustă plisată, un pulovăr subţire şi pe deasupra o jachetă descheiată, toate trei în nuanţe diferite de bej care se armonizau cu o eleganţă

discretă; în ceea ce priveşte aceste culori, niciodată n-aş putea să le critic, recunosc că erau de bun-gust, mi-au lăsat o amintire plăcută, dar ce era sub pulovăr şi sub fustă nu m-am gândit nicio clipă cât a durat plimbarea noastră. Am mers pe dig, până la far, eram în stânga ei, soarele bătea din dreapta, o făcea străvezie, mi se părea că o să se topească.

Din faţă venea un tânăr elegant şi chipeş, cu o barbă mică, neagră, frumos îngrijită, o podoabă. Nu-mi plăceau deloc oamenii cu barbă, nu-mi închipuiam cum se uită la ei femeile, nu le înţeapă? Tânărului acela însă îi stătea bine, am fost invidios, aş fi vrut să am şi eu o barbă la fel de frumoasă. Era probabil cu mintea în altă parte, n-a văzut-o pe Pisicuţa decât în ultima clipă, când au fost faţă în faţă; atunci a ridicat ochii surprins şi a privit-o cu o uimire intimidată, pe urmă s-a tras în lături, fiindcă îi ţinea drumul şi i-a adresat un zâmbet nedumerit, incert, cu o sfială copilărească. Noi am mers mai departe, am simţit însă că Pisicuţa era tulburată, avea pasul puţin nesigur, parcă ar fi vrut să se întoarcă şi când m-am uitat la ea am văzut că se înroşise, obrazul îi ardea, învingând chiar şi lumina soarelui. Nici până să ajungem la far nu-i trecuse, s-a aşezat pe un bloc de piatră, eu m-am aşezat în faţa ei, fiindcă nu era loc alături, dar aşa am putut s-o privesc mai bine. Umerii obrajilor, împurpuraţi, aveau o sclipire, părea pudrată cu diamante pisate, mă fascina, nu mai puteam să-mi iau ochii de la ea, noroc că îşi ţinea pleoapele aplecate şi nu putea să mă vadă. Observasem din prima zi că ştia să se înroşească la comandă, acum însă tulburarea ei era adevărată şi nu putea nici măcar s-o ascundă.

A fost o grea dezamăgire pentru mine, mai ales că niciodată nu mi se păruse atât de frumoasă; m-am dezmeticit, mi-am dat seama că nu însemnam nimic pentru ea, trebuia s-o scot din suflet. Acest gând m-a făcut să mă liniştesc, am înţeles că mă hazardasem, voisem şi cu să zbor cu aeroplanul fără să fi învăţat cum se conduce, mă lăsasem amăgit de roşeli şi de priviri aruncate pe sub pleoape. Dar nu-i purtam pică; din clipa aceea am putut s-o privesc cu seninătate, şi am privit-o îndelung şi de-a dreptul, bucurându-mă de frumuseţea ei fără să mă doară sufletul, de vreme ce ştiam că mă aflam cu ea numai din greşeală. Să nu fi fost o necuviinţă, aş fi lăsat-o acolo şi m-aş fi întors singur; mi-ar fi fost mai bine decât la venire, când mersesem ca un animal la tăiere. Am avut chiar curajul s-o întreb de ce îi luceau obrajii, fiindcă îi luceau, într-adevăr, nu mi se păruse, aveau sclipirea schimbătoare a stelelor, îmi orbeau ochii. Mi-a dezvăluit secretul, îşi dăduse cu o pudră specială, adusă de la Constantinopole, cu firişoare infime de cristal care se lipeau de obraz şi se aprindeau în lumină, luând când o sclipire a spectrului, când alta, şi uneori pe toate deodată. Nu mai auzisem de-o asemenea pudră şi n-am mai auzit nici pe urmă, decât acum, de curând, când a apărut pe toate drumurile. Într-o lumină anumită şi dacă e dată cum trebuie, atrage orice privire, nimeni nu scapă de vrajă.

De acolo am mers la cazinou, am stat pe terasă, lângă balustradă, cu faţa la mare; mă închipuiam pe un vapor gata să ridice ancora, plecam într-o călătorie lungă, nu-mi mai păsa de Pisicuţa, doar aş fi vrut să regrete că nu mergea şi ea cu mine. Într-o parte a terasei, cea mai adăpostită de vânt şi cu o

copertină de pânză deasupra, stăteau domni şi doamne, lume aleasă, îmbrăcaţi de promenadă, printre ei câte o cucoană bătrână, zbârcită şi uscată ca smochinele, dar dată cu roşu în obraz şi pe gură; îi mai lipsea pudra sclipitoare. Una avea cornet acustic, ca profesorul de muzică. Între bărbaţi, cel puţin doi din zece aveau monoclu; şase din zece purtau mustaţă, unu din zece barbă. Iată la ce mă uitam, în loc să mă oglindesc în ochii Pisicuţei, cum visasem când mergeam s-o iau de acasă.

În partea unde ne aşezasem noi, ieşită deasupra mării, ca puntea unui transatlantic, era mai mult tineret, grupuri vesele, unii în costum de tenis, cu rachetele rezemate de scaun, câţiva ofiţeri de marină, câţiva de cavalerie, cu pinteni la cizme, în dolmane strânse pe talie, împodobite cu brandenburguri; pe lângă ei civilii păleau, nu dădeai pe ei două parale, nu ştiu cum aveau nas să iasă în societate. Când am venit noi, toţi au întors capul după Pisicuţa, iar ea a schimbat vreo cinci mese până să se decidă, s-a sucit, s-a învârtit, s-o vadă toată lumea. Să nu fi renunţat dinainte la orice drept asupra ei m-aş fi umflat în pene, pe când aşa mă întrebam ce căutam acolo? Simţeam câte o privire îndreptată şi spre mine, auzeam chicoteli şi şoapte, probabil se întrebau cine puteam să fiu eu, de unde venisem; în afară de rudele AMarisei nu cunoscusem pe nimeni în oraş, şi din rude numai o parte. Poate între tinerii de pe terasă Pisicuţa avea veri şi verişoare, şi dacă nu veneau s-o salute însemna că nu erau în vizită sau poate nici nu ştiau unii de alţii. La un moment dat mi-a ajuns la ureche o şoaptă, „e subiectul lui Alex”, a spus cineva, de la

o masă apropiată, şi pe urmă vorba s-a răspândit pe la celelalte mese.

Nu era încă ora de dans, altfel Pisicuţa n-ar fi avut linişte, nu i-ar fi lăsat timp nici să răsufle; şi aşa au venit câţiva tineri să-i sărute mâna, s-o întrebe ce mai face, s-o linguşească, declarând-o cea mai frumoasă; ea îi privea pe sub pleoape, înroşindu-se de fiecare dată, dar stăpână pe sine, nu ca pe dig, când ne întâlnisem cu tânărul chipeş şi se pierduse cu firea, prilejuindu-mi să înţeleg că degeaba îmi făcusem iluzii.

Am mâncat îngheţata de zmeură, cu frişcă, în cupe de argint cât cana de supă; îngheţată atât de bună nu mai mâncasem, m-a uns pe suflet, era şi multă, până s-o termin am avut timp să mă gândesc la soarta mea, să mă întreb ce căutam eu acolo, dar nu mi-a fost deloc milă de mine, dimpotrivă, socoteam că în ziua aceea trecusem un examen de bărbăţie şi de aici înainte puteam să umblu printre oameni cu pieptul scos în afară.

Am mai avut însă o clipă de şovăială când chelnerul a venit cu nota de plată şi am văzut că îngheţatele noastre costau treizeci de lei una. Până să mă dezmeticesc mi-a zvâcnit inima şi m-am făcut roşu ca zmeura, uitasem o clipă că pe lângă banii mamei, care nu-mi ajungeau să le plătesc pe amândouă, îi mai aveam şi pe-ai lui Alex şi pe-ai AMarisei. Atunci, de la spaimă am trecut de-a dreptul la îngâmfare, mi se luase o piatră de pe inimă, mă simţeam mai uşor decât aerul; drept care am scos din buzunar suta de lei a AMarisei, nouă-nouţă, şi am dat să-i spun chelnerului „păstrează restul”, cum văzusem ca făceau galantonii, umflându-se în pene ca să zăpăcească femeile. Însă

mi-a fost hărăzit să păţesc o ruşine, Pisicuţa mi-a luat-o înainte, i-a plătit chelnerului, mie făcându-mi semn să stau locului, adică să nu mă bag unde nu-mi fierbe oala. O umilinţă mai mare n-aş fi putut să-mi închipui, mă socoteam pus în genunchi, descalificat, cu toate aspiraţiile mele pierdute. Şi dacă până adineauri aş mai fi păstrat vreo speranţă, cum speră oamenii până în ultima clipă, acum nu mai rămânea nicio îndoială, pentru mine Pisicuţa murise. Noroc că nu-i spusesem niciodată Nora, în sinea mea desigur; cu glas tare nici vorbă n-ar fi fost, mi-ar fi înţepenit limba în gură. Dar nici nu o judecasem că voia să-şi ia un asemenea nume, îi dădeam orice drept, ca unei regine. Acum însă mi se părea o impietate să-şi spună ca în poemul cu femeia eternă, căci Nora nu putea să vină decât de la Eleonora. La fel cum o chema pe legendara soţie preacredincioasă, care se ascunde sub numele de Fidelio.

Conducând-o spre casă pe Pisicuţa, aveam doar o consolare, că din această experienţă dureroasă, rămâneam cu două sute de lei, neatinse. Să fi fost bani munciţi de mine mi s-ar fi părut meschin să gândesc aşa; dar până acum eu nu câştigasem niciun leu cu puterile mele, n-aveam dreptul să mă folosesc de munca altora, pentru o frivolitate.

Se însera când am adus-o acasă, rece şi împăcat cu soarta. La uşă Pisicuţa a întârziat câteva clipe, şi prima oară de când o ştiam m-a privit drept în faţă, fără să clipească, aplecată puţin înainte, ca să mă vadă mai bine; voia parcă să-mi citească în suflet. Ce-a urmat s-a petrecut prea repede ca să deosebesc o clipă de alta, se apleca tot mai mult, o vedeam tot mai aproape, dar nu eram conştient de

mişcarea ei, mi se părea o iluzie optică, până ce i-am simţit respiraţia caldă, şi obrazul ei mi-a acoperit întreg câmpul vizual, n-am mai văzut decât sclipirea lui ca a diamantului. În clipa următoare şi ultima, Pisicuţa mi-a pus braţele pe umeri, s-a lipit de mine şi m-a sărutat pe amândoi obrajii, în două mişcări repezi, legate între ele, că n-a rămas timp să judec. Ştiu doar că pe urmă s-a izbit în uşă, s-o deschidă şi a dispărut fuga, speriată de ea însăşi.

Iar mie mi s-au aprins obrajii, mi s-a înmuiat inima, mi-au venit lacrimile, am uitat tot ce gândisem mai înainte, i-am redat rangul întreg, de zeiţă. Aşa pică şi peştii în plasă.

19

Aş povesti acum, până la capăt ce s-a mai întâmplat cu Pisicuţa, n-aş lăsa pe altă dată, aş vrea şi eu să-mi descarc sufletul, dacă n-aş avea şi altele de spus, fapte mai importante: cum a fost acuzată AMarisa de vrăjitorie, dar mai întâi cum a fost ales primar al oraşului cumnatul ei, doctorul Anatol Radovici. Până atunci n-am ştiut nimic despre treburile publice, nimeni nu mi-a deschis ochii.

Doctorul Radovici, unde mergeam la masă sâmbăta, locuia într-un pavilion, elegant, ca o vilă, în curtea sanatoriului, cu faţa la mare. Sanatoriul era afară din oraş, aproape de ferma lui Iani Talabă; AMarisa ne trimitea cu trăsura.

Din şapte copii ai lui cu Despina trei erau căsătoriţi, locuiau fiecare la casa lui, dar sâmbăta veneau cu toţii la masă. AMarisa trimitea docarul să-i adune şi să-i ducă la sanatoriu; aveau copii la rândul lor, n-ar fi încăput toţi în trăsură. Din ceilalţi copii ai doctorului nu-i întâlneam acolo decât pe ultimii doi, studenţi, în vacanţă, o fată de douăzeci şi unu de ani care urma farmacia, ca maică-sa, şi un băiat de douăzeci şi trei de ani, pe cale de a termina medicina, ca taică-su. Mai rămâneau la mijloc două fete, măritate; acum se aflau în călătorie, cu bărbaţii lor, prin Italia, mergeau toţi patru împreună, mi se părea frumos, înseamnă că ţineau unii la alţii şi se înţelegeau bine.

Pentru masa de sâmbătă de la sanatoriu, unde când mergeam noi acolo se adunau douăzeci şi cinci

de suflete, AMarisa îl trimitea din ajun pe bucătar, cu toate proviziile, vedea toată lumea, portarul, intendentul şi oricine se uita în docar, nu putea să spună nimeni că doctorul lua din mâncarea bolnavilor. Ar fi fost bine să afle toată lumea câţi miei trimitea AMarisa la sanatoriu, de Paşte, şi câţi purcei de lapte la Crăciun, aşa, pe tăcute, să nu ştie stânga ce face dreapta; dacă s-ar fi ştiut poate n-ar mai fi acuzat-o de vrăjitorie, ceea ce s-a întâmplat curând după ce fusesem prima oară la plimbare cu Pisicuţa. Uneori Panainte o trimitea şi el pe Rozalia, bucătăreasa de pe „Arhimede”, să servească la masă; aşa am avut prilejul s-o mai văd de câteva ori şi să-mi amintesc aventura ei din cabina unde zăcea mort Zoba. E greu să le ţin minte pe toate, dar ar fi păcat să uit o asemenea întâmplare.

În prima sâmbătă când am mers la ei, doctorul Radovici m-a luat, pe mine şi pe Alex, să vizităm sanatoriul. A fost o experienţă tristă, dar nu regret că am făcut-o. Erau două pavilioane, identice, unul pentru copii, altul pentru adulţi, amândouă lipite de mare, că se auzeau valurile răsturnându-se sub terase. Terminasem masa, oaspeţii ceilalţi mai întârziau cu cafeaua, se făcuse ceasul patru, în sanatoriu domnea liniştea, bolnavii erau la ora de odihnă, stăteau nemişcaţi în paturile scoase sub cerul liber, pe terasă, înveliţi până în gât şi cu căciuliţe de lână tricotată. Chiar dacă nu dormeau, trebuia să stea cu ochii închişi, să nu se mişte, să nu vorbească, aşa era regula. Vara, pe timp frumos, paturile rămâneau afară şi noaptea; să fi fost oameni sănătoşi i-aş fi pizmuit, visam de mult să am casa pe malul mării, să dorm afară noapte de noapte şi dimineaţa să mă trezească soarele.

Aveam în picioare pantofi de tenis, cu talpă de cauciuc, ni-i dăduse la intrare, să nu facem zgomot, mergeam ca nişte umbre de-a lungul paturilor, mă uitam cu coada ochiului la faţa bolnavilor, începusem cu pavilionul pentru copii, aveam inima strânsă, ştiam că mulţi dintre ei nu puteau să umble nici măcar în cârje, zăceau cu lunile şi cu anii, unii cu tot trupul în ghips şi chiar dacă se făceau bine rămâneau infirmi, cu articulaţii înţepenite, cu spinarea susţinută de corsete ca nişte maşinării, lăsându-i la o parte pe cei care nu se însănătoşeau niciodată. Parcă mă simţeam vinovat că mergeam drept, pe picioarele mele, că nu mă durea nimic, puteam să fug, să mă dau tumba; mă mângâiam cu gândul că ei dormeau, nu ne simţeau, era ca şi cum n-am fi fost acolo, până ce am văzut că unul se uita la noi printre pleoape; când am trecut de el am întors capul, ne urmărea cu ochii deschişi de-a binelea. De-acolo înainte am fost atent, toţi ne priveau printre pleoape, iar când treceam deschideau ochii. Oare doctorul nu-şi dădea seama, nu le cunoştea obiceiul? Zăcuse şi el, poate chiar aici, pe terasa unde acum mergea trăgându-şi piciorul, avea un genunchi ţeapăn, adică se făcuse bine, aşa se socoteşte. Şi dacă ne luase cu el, ce trebuia să înţelegem?

M-am gândit mult, după ce am trecut pe toate terasele şi la urmă ideea cea mai puternică a rămas aceea că mă bucuram de un privilegiu pe care nu l-aş fi preţuit dacă nu mă comparam cu bolnavii. Săptămânile următoare, când am suferit greaua dezamăgire, datorată Pisicuţei, mi-am amintit de băieţii de vârsta mea, care stăteau ţepeni în pat, la sanatoriu, şi se uitau pe furiş la mine, să vadă cum

îmi mişcăm picioarele; aşa am putut să-mi las în urmă dezamăgirea, ceea ce nu înseamnă că a fost fără suferinţă. Am mai învăţat tot atunci, deşi ideea s-a clarificat mai târziu, să nu mă compar niciodată cu cei mai fericiţi decât mine.

Pe terasa de sus am văzut o fetiţă cu breton, smeadă la faţă, frumuşică, privindu-ne şi ea printre pleoape. După ce am trecut am întors capul, era cu ochii deschişi, încărcaţi de tristeţe şi semăna cu Zefira.

Mi-a rămas în minte o întrebare fără răspuns, nu ştiu nici astăzi ce să cred, cine în lumea aceea nefericită suferea mai mult, bărbaţii sau femeile? Adulţii, care fuseseră valizi odată şi avuseseră parte de toate bucuriile vieţii, iar acum le pierduseră? Sau copiii care nu puteau nici să-şi închipuie la ce ar fi avut dreptul?

Când ne-am întors acasă se făcuse ora ceaiului, fiecare şi-a umplut cana singur din samovarul care fumega pe verandă, apoi toată familia s-a aşezat pe scăunele de lemn, scunde, puse în cerc sub nucul din faţa casei. În mijloc era o masă mare, rotundă, nu mai înaltă ca scaunele, încărcată cu prăjituri, cozonac, gogoşi, uscăţele şi minciunele, acestea din urmă uitate în zilele noastre. Deşi sătul, a trebuit să iau câte ceva, altfel ar fi părut că făceam nazuri. Şi iarăşi mi-am adus aminte cum la şcoală mi-era foame tot timpul. Doctorul a adus din casă un patefon mare, în cutie de lemn, ca o mobilă, şi l-a pus jos, în iarbă. N-avea pâlnie, sunetul ieşea printr-o deschidere aflată pe partea din faţă a cutiei, acoperită de un oblon cu traforaje. Mergea cu arc, e de la sine înţeles, nu apăruseră patefoanele cu motoraş electric, şi singura amplificare rămânea

cutia de lemn, care reda sunetele joase înăbuşit, iar pe cele înalte spart, dar oricum mai bine decât gramofonul cu pâlnie metalică. Pe capac avea o emblemă aurită, un templu grecesc cu patru coloane, sub care scria „Odeon”, marca fabricii. Era patefonul cel mai perfecţionat din câte văzusem, doctorul îl comandase în Franţa, abia sosise, împreună cu două albume de discuri. Ţin minte unele dintre ele, deşi cuprindeau muzică necunoscută, o auzeam prima oară, fără s-o pot înţelege; nu-mi plăcea, dar am ascultat-o curios, urmărind cu coada ochiului fizionomiile celorlalţi, să văd dacă ei o înţelegeau mai bine.

Cea mai ciudată dintre bucăţi reda zgomotul unei locomotive. Transpus în sunete muzicale, dar nu era o batjocură, locomotiva rămânea locomotivă şi muzica muzică. Am ciulit urechile, niciodată o locomotivă nu-mi va fi indiferentă, după cum nu-mi poate fi indiferentă nici muzica; n-am simţit deloc nevoia să le separ pe una de alta, le-am ascultat împreună, tot mai curios şi mai nedumerit, dar convins că nu ascult de pomană şi într-o zi o să-mi folosească. Mare mi-a fost bucuria când, uitându-mă pe disc, la urmă, am văzut scris „Pacific 231”; locomotiva Pacific, cu roţi mai înalte ca mine, care venise numai de câţiva ani din America era marea mea slăbiciune între locomotive. Îi cunoşteam sunetul, cum pornea, făcând să patineze roţile, cum se aşternea la drum, trezind ecouri mecanice în peisajul străbătut nebuneşte, cum trezea natura cu fluierul şi pe urmă îşi încetinea mersul ca să se oprească, pufăind obosită. Mult m-am învârtit în jurul ei prin gară; când venea trenul nu mă interesa

lumea din vagoane, ci dădeam fuga în faţă, la locomotivă.

Ce-am înţeles din prima clipă după ce s-a sfârşit discul a fost că locomotiva putea fi muzică, şi muzica putea să redea o locomotivă. Pe urmă am înţeles că muzica urmărea mai mult decât atâta, să redea spiritul vremii. Şi ce era atunci mai în spiritul vremii, decât locomotiva „Pacific”? De compozitor nu auzisem, cine auzise? Îl chema Honegger, francez, îl crezusem neamţ şi mă întrebam dacă făcuse războiul. Discul era imprimat de curând; cu doi ani înainte, muzica nici nu fusese compusă.

Am povestit acestea nu pentru Honegger, ci pentru spiritul modern al doctorului Anatol Radovici, care, bunăoară, cum a venit primar, a desfiinţat gardul dintre plaja femeilor şi a bărbaţilor, bineînţeles şi cearşafurile de pe mare, puse pe prăjini şi frânghie, până unde apa ajungea deasupra capului. Ca să faci aşa trebuie, între altele, să înţelegi muzica vremii. Acele oprelişti se datorau fostului primar, el dăduse ordonanţa municipală; gustul lui nu trecea de sârbă şi horă; tangoul era o ruşine. A doua zi după ce mă plimbasem cu Pisicuţa, primarul murise de apoplexie la baia de aburi, în timpul masajului; maseuza, mai mult goală, ieşise ţipând din cabină. Nenorocirea se întâmplase într-o joi, iar sâmbătă eram la doctorul Radovici, când a venit delegaţia.

Între timp fusesem de mai multe ori acolo, în fiecare sâmbătă. Vinerea mergeam la Iani Talabă şi uneori rămâneam la ei peste noapte, după ce îi ceream voie AMarisei să lipsim la masa de seară. Aşa că a doua zi, după ce urmăream jocul căprioarelor, care n-ar fi putut să mă obosească

niciodată, porneam pe jos înspre sanatoriu, n-aveam de mers nici o jumătate de oră, ajungeam tocmai când se pregătea masa.

Tihnită viaţă am dus între aceste două case, şi multe învăţăminte am tras, şi dintr-o parte, şi dintr-alta. Singura mea grijă adevărată rămânea sfârşitul vacanţei, care se apropia cu atât mai repede, cu cât zilele erau mai frumoase.

Nu terminasem bine masa în acea sâmbătă, când pe drum s-a auzit muzică de fanfară; nu-i om să audă fanfara şi să nu dea fuga să vadă. Până să ocolim casa, porţile sanatoriului s-au deschis larg, o mare mulţime de oameni, câteva sute, venea pe alee, cu fanfara în frunte. Erau delegaţii celor cinci sectoare ale oraşului, culoarea de roşu, de verde, de galben, de gri şi de negru, plus sectorul special, de albastru, care îngloba portul şi străzile mărginaşe. Pentru ceea ce doreau ei ar fi fost de-ajuns şase oameni, de fiecare sector câte unul, şi chiar mai puţin, trei de pildă, ca doi să-l încadreze pe cel ce ţinea cuvântarea. Însă dacă voiseră să vină mai mulţi nu putea să-i împiedice nimeni.

Erau oameni de toate felurile, uniţi printr-o năzuinţă comună, avocaţi, magistraţi, profesori, medici, negustori, meşteşugari, docheri, marinari, camionagii, pensionari, rentieri. Printre ei n-am recunoscut decât pe Omer Baltadgi, pe Sofron, scafandrul, pe fraţii Sasu, care acum, îmbrăcaţi de oraş semănau leit unul cu altul, n-aş fi putut spune care ţinea băcănia şi care depozitul de vinuri. Sofron reprezenta echipajul vaporului de salvare „Arhimede”, deşi, ca fiu al armatorului ar fi trebuit să se abţină, de asemeni să se abţină ca nepot prin alianţă cu doctorul Anatol Radovici. Dar nu-l

contestase nimeni, fiindcă delegaţia nu făcea decât să aducă un mesaj de curtoazie. Cetăţenii îl voiau pe doctor de primar al oraşului; ca să pună frâu risipei, să asaneze moravurile degradate, mita, corupţia, furtul, delapidarea, să împiedice falimentul, să readucă prosperitatea de la începutul secolului, să redeschidă calea spre progres, blocată de o conducere inaptă şi necinstită.

Aşa spunea cuvântarea pe care a ascultat-o doctorul, dar cu mult mai multe cuvinte, în fraze solemne, bine compuse, rostite cu toată convingerea, atât în ceea ce privea dezamăgirile, cât şi speranţele. Vorbea un om impozant ca statură, cu faţa aspră, brăzdată de cute, preşedintele tribunalului, aşa mi-a spus Mustafiţă, era şi el acolo, ne adusese de dimineaţă şi aştepta să ne ducă înapoi, cu trăsura. Ce m-a impresionat mai mult, vorbitorul purta pe deasupra hainelor o pelerină de stofă albă, cu o cruce albastră pe pieptul stâng, deasupra inimii. La început am crezut că era mantia cavalerilor de Malta, aşa cum o ştiam din fotografii, deşi unul din aceştia n-ar fi avut ce să caute acolo. Tot de la Mustafiţă am aflat că aşa se îmbrăcau la solemnităţi cavalerii ordinului Mihai Viteazul. Şi cuvântarea, desigur, dar poate mai mult pelerina făceau ca atmosfera să fie într-adevăr solemnă. Doctorul asculta cu modestie, cu capul aplecat, singur în faţa delegaţiei, pe pajiştea unde ne adunam la ceaiul de după-amiază. Didona, ca şi restul familiei se retrăsese deoparte, nu se socotea în drept să-şi însuşească nicio părticică din omagiul care se aducea stăpânului casei, deşi în alte părţi se obişnuieşte; în campania electorală, Preşedintele Statelor Unite şi contracandidatul lui îşi ţin

discursurile cu nevasta alături; altfel cetăţenii nu îşi dau votul.

Înainte de a-şi începe cuvântarea al doilea vorbitor, doctorul obiectă că nefiind înscris în niciun partid politic, n-are cum să candideze la alegeri. Şi-apoi, n-ar înţelege să fie primar, dacă un singur om ar vota contra; trecând peste împotrivirea lui, ar însemna să-l lezeze. Nu se pricepea la politică, sau mai bine zis o ignora; n-avea simţ pentru această ştiinţă. Alţii se roagă, promit, ameninţă, cerşesc voturi, le cumpără şi se mulţumesc să câştige cu o majoritate oricât de micuţă.

Dar nici nu vor fi alegeri! i se răspunse, cu o hotărâre luată dinainte, după discuţii cu legea în faţă. Va fi primar prin consensul oraşului!

Acesta a fost cuvântul, l-am auzit limpede, consens, dar nu ştiam ce înseamnă, atât am înţeles că odată pronunţat, nimeni nu mai poate să facă obiecţii. A fost o întâmplare plină de complicaţii, nu m-au interesat, atât ştiu că doctorul a devenit primar, împotriva legii. „Aveţi dreptate! le-a spus opozanţilor însuşi preşedintele Tribunalului. Faceţi alegeri, nimeni nu vă împiedică, însă postul de primar este ocupat prin consensul oraşului!”

Nu mai ştiu dacă s-au ţinut alegeri, parcă a fost o încercare, dar nedusă până la capăt obiecţiile s-au potolit repede, nemulţumiţii au ridicat din umeri şi s-au apucat de alte treburi, consensul a fost mai puternic. Este într-adevăr un cuvânt care după ce se impune, prin vorbe imperative, rămâne impus, nimeni nu mai poate să-l înfrunte; eu, când îl aud, îmi scot pălăria repede.

După plecarea delegaţiei toţi din familie au rămas stânjeniţi şi tăcuţi, nimeni nu şi-a dat părerea,

numai doctorul trebuia să hotărască. M-aş fi aşteptat ca Didona să se bucure, cui oare nu-i plac onorurile? Pe ce soţie n-ar ispitit-o gândul de a fi prima doamnă a oraşului? Iar copiii, băieţii şi fetele, care din ei nu s-ar fi mândrit să stea în tribuna oficială la parăzi, să-i salute vardiştii, să primească plocoane ca să pună o vorbă bună? Cine vrea şi are puţină pricepere poate să se chivernisească. Niciunul n-a spus „primeşte, tată!” Ciudaţi oameni, n-aş fi bănuit că pot să existe, şi nu unul din zece, ci toţi, până la ultimul, împreună cu nepoţii, care, măcar ei, cu mintea mai fragedă, ar fi putut râvni măcar să fie primii în clasă, şi să ia toate premiile!

În această atmosferă ca de priveghi am dat drumul patefonului, doctorul mi-l lăsase în grijă mai demult, dacă văzuse că mă uitam cu jind; îl păzeam ca o santinelă. Nu ştiu ce-or fi gândit ei despre mine, aşa cum stăteau pe scăunele sub nuc, aşteptând ora ceaiului, şi când s-a auzit muzica pe cât de înfricoşătoare pe atât de triumfală a uverturii la „Tannhäuser”. E drept că nu murise nimeni, dar nici nu triumfase, mai bine aş fi lăsat patefonul în pace; numai că pe atunci nu învăţasem să nu confund dorinţele mele cu ale altora. Prinsesem gust pentru Tannhäuser, puneam discul de trei-patru ori în fiecare sâmbătă, se potrivea poate cu vreuna din năzuinţele mele pe care nu o cunoşteam încă, să bat cu buzduganul în poartă, la o cetate, toată suflarea dinăuntru să iasă pe ziduri şi să mă aclame în sunet de trâmbiţe. Nu mă luam după legendă, ci după ceea ce îmi inspira muzica. Dar Tannhäuser n-a fost destul, am pus pe urmă Uvertura Solemnă de Ceaikovski, care zugrăveşte înfrângerea lui Napoleon în Rusia, retragerea din 1812. Nu avea

nicio potrivire cu Wagner decât forţa colosală a finalului, când tot ce este instrument într-o orchestră simfonică plus instrumentele de fanfară intonează imnul imperial Boje Tzaria hrani, întărit de petarde adevărate, care explodează ca obuzele, în ritmul muzicii.

Când s-a sfârşit, îmi venea să mă bat cu pumnii în piept şi să strig ura, deşi îl iubeam pe Napoleon.

— Poftiţi la ceai! s-a auzit glasul Didonei.

Nu l-am recunoscut, îmi ţiuiau urechile. Doctorul, care nu scosese nicio vorbă de când plecase delegaţia, s-a uitat la mine. Era prea bun ca să mă certe pentru muzica dinainte şi mi-a spus, zâmbindu-mi:

— Pune, te rog, şi Pacific!

Nicio descriere nu m-ar fi făcut să-l cunosc mai bine decât aceste cuvinte.

20

Iată condiţiunile în care doctorul a acceptat să fie primarul oraşului:

Să-şi poată continua nestânjenit activitatea la sanatoriu. Serviciile primăriei să funcţioneze ca înainte, dar, în ceea ce îl privea, orele lui de lucru să fie de la şapte la zece seara; colaboratorii direcţi să se adapteze.

În afară de clădirea primăriei, o construcţie nouă, monumentală, în stil românesc, inspirată de Palatul administrativ de la Iaşi şi de Ministerul lucrărilor publice şi Comunicaţiilor de la Bucureşti, oraşul avea un palat primarial, pe esplanadă, lângă Episcopie; prin tradiţie, în timpul mandatului, primarul, împreună cu familia, trebuia să-şi aibă reşedinţa acolo, păzit cu onoruri, ca Preşedintele Franţei la Élysée şi Preşedintele Statelor Unite la Casa Albă. Doctorul acceptă numai simbolic această locuinţă, conveni să-şi aducă o pijama, un halat şi papucii de noapte, şi el rămase la sanatoriu, cerând să nu i se pună vardist la poartă.

De pe balconul lui Panainte, dacă te aplecai puţin în afară, se vedea în lung palatul primarial, o clădire în stil veneţian, de piatră albă; să nu fi avut turnurile din cele patru colţuri, ar fi semănat cu Palatul Dogilor. Două gherete cu dungi tricolore, în diagonală, încadrau intrarea, pe unde se putea merge cu trăsura până în curtea interioară. În fiecare gheretă stătea de pază nemişcat, ca o stană de piatră, câte un jandarm în uniformă de paradă,

cu coif împodobit de penaje albe, cu sabia scoasă, ţinută vertical, pe lângă umăr. Dacă o muscă i se aşeza unuia pe nas, n-avea voie să se apere cu mâna, nici să-şi scuture capul; trebuia să rabde. Se spunea că le era interzis până şi să clipească, ceea ce ar fi fost o aberaţie, dar nu-i mai puţin adevărat că nu clipeau decât la mare nevoie, stăteau cu ochii ţepeni, până le dădeau lacrimile. Copiii se opreau în faţa lor, îi priveau de aproape şi numărau de câte ori clipea fiecare. Neavând voie să mişte, jandarmii nu puteau să-i gonească. „O dată, de două ori...” numărau fără cruţare obrăznicăturile. „De trei ori, patru, cinci...” continuau cei de la ghereta alăturată. Era ca o competiţie; fiecare jandarm se străduia să clipească mai puţin decât celălalt. La ora de promenadă, fetele mai îndrăzneţe se apropiau de ei, fără să ţină seama că aveau pe mânecă numărul matricol de la şcoală, şi îi sărutau pe obraz, doar aşa, ca să-i necăjească, ştiind că ei nu le pot prinde în braţe, să le-o întoarcă.

Trecea şi Pisicuţa pe acolo, dar nu se uita la ei, îşi ţinea capul înainte, cu pleoapele aplecate şi când ajungea în dreptul lor se înroşea din corsaj până la rădăcina părului: dacă avea mâneci scurte, se vedea că erau roşii chiar şi braţele. Murea de necaz că doctorul, care îi era unchi prin alianţă, refuzase să locuiască în palatul primarial, unde ar fi putut să meargă şi ea în vizită, să iasă în balcon, şi să se arate mulţimii ieşite la plimbare pe esplanadă. Când venea acasă se lua la întrecere cu Pompilia în ocări grosolane: „Nătângul! Molâul... Fă-mă mamă cu noroc, şi lasă-mă dobitoc!...” Erau vorbele Pisicuţei, care o stârneau pe maică-sa. „Da’ şi tâmpita aia de soră-ta; i se adresa lui Panainte. Mare toantă! Adică

nu putea să pună piciorul în prag? Sigur că putea, dacă avea un pic de ambiţie!”

În ziua când doctorul veni să-şi ia palatul în primire, simbolic, Pompilia ieşi pe balcon, să vadă, fără să ţină seama de sfatul lui Panainte, de-a se abţine. Era o ceremonie tradiţională, doctorul acceptă să ia parte, trebuia să facă şi el o concesie, ceru în schimb să se renunţe la pompa obişnuită, cortegiu, companie de onoare, fanfară, iar mai înainte, în zorii zilei, salvele de tun ale bateriilor de coastă. Veni cu trăsura AMarisei, numai el cu Didona, care greu se învoi să participe; de restul familiei nici nu fu vorba, deşi protocolul cerea să fie cu toţi acolo, chiar şi copiii de grădiniţă. Doctorul refuză ca trăsura să intre în curtea de onoare, coborî în poartă şi, cu Didona alături, ascultă cuvântul de bun venit al intendentului care îi prezentă cheile palatului, pe o pernă de catifea roşie. Mustafiţă aştepta respectuos în spate, ţinând într-o mână biciul, în alta valijoara cu pijamaua, halatul şi papucii de casă. În clipa când, la rândul lui, doctorul îi oferi Didonei cheile, ca stăpână a casei, Pompilia se făcu galbenă ca şofranul şi începu să verse pe gură fiere vânătă.

Intenţiile bune au uneori urmări proaste; având în grija sa un palat unde nu locuia nimeni, intendentul începu să închirieze camere, bineînţeles numai unor persoane distinse şi discrete, cu recomandaţii de încredere. În vara următoare merse până acolo încât puse întreg palatul la dispoziţia doamnei Lambru, şi ea locui acolo fără să se mire nimeni, timp de o săptămână; când venea acasă, jandarmii de pază o salutau aplecând sabia. La sfârşit avu îndrăzneala să dea o recepţie, un dineu cu o sută de

oaspeţi, toată protipendada oraşului. Petrecerea ţinu până aproape de ziuă, cu atâta iluminaţie, că palatul părea în flăcări. E greu de crezut, dar o invitaţie primi chiar primarul, prin imprudenţa, prin inconştienţa sau prin ignoranţa doamnei Lambru, care, fiind întrebată, răspunse că nici nu ştia al cui era palatul.

N-ar fi dat nimeni în vileag aceste fapte, ar fi trecut neobservate sau neînţelese, dacă nu intervenea însuşi primarul. Deşi întâmplarea i se părea mai degrabă amuzantă, se socoti dator s-o denunţe, ca să deschidă ochii inocenţilor care treceau prin faţa unui palat nelocuit, fără să se mire că toate ferestrele erau luminate şi dinăuntru se auzea muzică, tangouri şi valsuri.

Se întâmplă adesea ca în spatele unui om cinstit, fără nicio umbră pe conştiinţă, să se ascundă un ticălos, o jigodie. Intendentul dispăru din oraş, şi dus a fost. Lipsa lui îngreuia lămurirea afacerii, vina putea să rămână pe umerii unui om de cea mai bună credinţă.

Tocmai în anul acela apăruse *Pasul Istoriei*, ziarul lui Jordie. Acesta, crezând că era rost de o căpătuială, anunţă o campanie împotriva primarului. Cum primele insinuări nu dădură niciun rezultat, deschise focul în plin. Nu trebuia să-l înveţe nimeni cum să procedeze şi în vocabularul lui erau destule invective ca să-şi îngrozească victima. Pompilia, care nu citea niciodată ziarele, şi nici cărţi, decât în rare ocazii, deveni admiratoarea lui Jordie, devora *Pasul Istoriei*, se îngrăşa văzând cu ochii, la fiecare articol mai punea pe ea un kilogram şi mai făcea o guşă.

Venise iarna. Cincizeci de cetăţeni îşi băgară bastonul sub palton şi merseră în delegaţie la directorul ziarului, care nu-şi făcuse încă palatul cu unsprezece etaje. În fruntea delegaţiei era preşedintele Tribunalului, cu pelerina albă a ordinului Mihai Viteazul pusă peste şubă. Când îl văzu, Jordie, care avea şi el aceeaşi distincţie şi purta pelerina la sărbătorile naţionale, rămase cu ochii zgâiţi; iar când delegaţii scoaseră bastoanele şi făcură un pas înainte, ridică mâinile.

Eram la şcoală, citeam şi eu articolele; cu scârbă şi cu revoltă, fiindcă îl iubeam pe doctorul Anatol Radovici; dacă ar fi vrut să-mi smulgă cineva o mărturie împotriva lui, aş fi dat-o numai pe rug, ca să scap de chinuri; pe urmă m-aş fi rugat lui Dumnezeu să mă ierte, aşa fac oamenii la ananghie, lăsând la o parte martirii. Am vrut să aflu cum încetase campania atât de brusc şi fără nicio explicaţie. Am scris lui Alex, lui Sofron, lui Panainte şi altora; nimeni n-a putut să-mi răspundă, nici chiar Mustafiţă. De altfel, mârşava campanie a lui Jordie era uitată, treburile oraşului mergeau strălucit, doctorul se bucura de admiraţia tuturora şi chiar de adulaţie. Eu însă nu mă mulţumeam cu atât şi atunci mi-am luat îndrăzneala să-i scriu acelei persoane impozante, preşedintele Tribunalului, care îmi făcuse o impresie foarte puternică. Îl chema Caton Mureşanu, nume de cenzor. M-am dat drept profesor la şcoala unde nu eram decât un biet elev în coada clasei. „Predau educaţia morală, spuneam, şi pentru mine ar fi instructiv să aflu dedesubturile acestei afaceri atât de imorale. Vă rog deci să-mi răspundeţi cum aţi izbutit.” „Prin consens!” îmi răspunse, într-o telegramă, preşedintele

Tribunalului. Cred că îşi dăduse seama, după scris, că nu puteam să fiu ceea ce aveam pretenţia, dar unuia ca el nu putea să-i pese; iată ce numesc eu un om admirabil, îmi pare rău că n-o să-l mai întâlnesc niciodată, a murit dintr-o datorie de conştiinţă.

Între alte condiţii puse de doctor ca să accepte postul de primar al oraşului, fusese aceea de a nu se face niciun fel de pază în jurul lui, să nu vadă vardişti la poartă, să nu-l însoţească detectivi în haine civile, mergând la cinci paşi în urmă, cu pistolul la subţioară. Apoi să se vândă la licitaţie automobilul primăriei, un Cadillac negru, o limuzină, înmatriculat cu numărul unu. Primarul urma să se deplaseze cu mijloace proprii, AMarisa îi puse la dispoziţie trăsura, cu Mustafiţă, căruia îi confecţionă o uniformă potrivită cu rolul lui de vizitiu al primarului, dar nimic pompos sau bătător la ochi, un veston roşu-ruginiu, după culoarea cailor, amândoi roibi, cu emblema oraşului pe mâneca stângă. Cum Mustafiţă nu se învoi în ruptul capului să poarte şapcă, AMarisa îi lăsă fesul, cu condiţia să-i pună în frunte o cocardă tricoloră. Acest detaliu de mică importanţă, dar cu totul neuzitat, făcu din vizitiu un personaj pitoresc despre care se duse vorba până la Constantinopole; străinii în trecere ţineau negreşit să-l vadă, îl fotografiau pe capra trăsurii.

Încă de pe atunci, când mai erau trei-patru ani până la marea criză de la sfârşitul deceniului, oraşul nu stătea atât de bine cu finanţele cum s-ar fi cuvenit în situaţia privilegiată pe care o avea, ca poartă maritimă spre lumea largă. Abordez subiectul cu stângăcie, niciodată nu l-am cunoscut bine şi mi-e teamă că n-aş fi mers prea departe nici

dacă îmi dădeam osteneala. Pentru mărfurile de export, ca şi pentru cele importate se plăteau taxe vamale, ştiu şi eu ca toată lumea. Nu ştiu în schimb dacă din încasările acestea, desigur enorme, lua şi primăria o parte; poate că da, dar cât anume n-aş putea spune.

A trecut timp de-atunci şi vorbele pe care le-am auzit nu le mai ţin minte limpede şi nici nu sunt sigur că le-am înţeles bine. S-ar putea astfel să mă îndepărtez de adevărul istoric, ceea ce va nemulţumi pe oamenii de finanţe; în ceea ce mă priveşte, socotesc că nu are importanţă, pe mine mă interesează un anumit rezultat, nu felul cum s-a ajuns la el, prin ce manevre sau maşinaţii. Fapt evident rămâne acela că în şase luni doctorul, care nu era străin de un asemenea subiect, căci de zece ani supraveghea administraţia sanatoriului, făcu în chip uluitor ca încasările municipiului să se dubleze, într-o primă fază; nu fu nevoie decât să pună o mică taxă suplimentară pe mărfurile exportate şi importate. Nu protestă nimeni, măsura fu acceptată prin consens, şi nu-i de mirare, fiindcă oamenii în cauză, exportatorii şi importatorii, o plăteau de când lumea, numai că n-o încasa primăria, se numea comision şi ajungea aproape oficial în buzunarele unor persoane al căror rol era de-a face să nu scârţâie căruţa; expresia curentă, prin care se definea această manevră era a unge osia. Primarul refuză comisionul său, le tăie şi pe ale celorlalţi, făcându-le venit la bugetul municipiului. Din nimica toată, prosperitatea se simţi repede şi fu atât de durabilă că n-o zdruncină prea mult nici măcar marea criză, apropiată dar nebănuită de nimeni.

Eu, unul, nu puteam să iau cunoştinţă de bunăstarea oraşului decât prin semne exterioare; pe străzi apărură măturători în uniforme albastre, curate, cu emblema primăriei pe mânecă, şi de atunci înainte nu s-au mai văzut nicăieri gunoaie, puteai să umbli cu picioarele goale pe trotuar şi tălpile rămâneau curate. Edificiile publice se văruiră, cele de piatră se albiră, proprietarii de imobile sau simple case de locuit fură obligaţi să facă asemeni, recomandându-li-se prin ordonanţă municipală să nu-şi sluţească faţadele cu culori ridicole. Toată lumea înţelese şi se supuse cu voie bună; rezultatul fu că în mai puţin de o lună oraşul îşi schimbă cu totul înfăţişarea, părea nou-nouţ, ca scos din cutie; cine se întorcea după o lipsă mai mare nu-l putea recunoaşte. Străinii se mirau: de unde atâta lumină şi voie bună?

Căci şi înfăţişarea oamenilor era alta, nu mai umblau cu hainele mototolite, îşi puneau pantalonii sub saltea, dacă n-aveau timp să-i calce; nu se mai vedeau pantofi cu tocurile scâlciate, care lasă impresia de mizerie; pentru săraci exista în fiecare cartier o cizmărie unde încălţămintea se repara pe cheltuiala primăriei. Chiar dacă rămân la asemenea semne exterioare, ar fi încă multe de spus, despre muzicile din parcuri, despre serbările populare, despre cantine şi băi publice, despre uniforma şcolarilor; mă opresc la ceea ce mi-a fermecat ochii mai mult, la flori şi la arbori.

În doi ani oraşul deveni o grădină şi o livadă, pepinierele primăriei le ofereau cetăţenilor pomi fructiferi gratis, soiurile cele mai alese, cireşi, vişini, piersici, cărora le mergea cel mai bine în clima locală. Oricine avea un petic de pământ lângă

casă planta pomi, ceea ce este o bucurie şi face să dispară multe necazuri. Pe bulevarde şi pe arterele principale se păstrară arborii decorativi, platanii, care trăiesc o mie de ani şi chiar peste, monumente caracteristice ale oraşului. În schimb, pe străzile laterale, şi mai ales la periferie se puseră pomi fructiferi, ca prin curţile oamenilor. Primăvara, când înfloreau cireşii, floarea lor se lua la întrecere cu pereţii caselor, văruiţi proaspăt; era o explozie de alb, oraşul părea o mireasă. Dar şi mai mult m-au fermecat florile decorative de pe esplanade, din parcuri, din scuaruri şi de pe trotuare. Floarea cea mai răspândită, fiindcă îi pria cel mai bine, ţinea din primăvară până ce cădea bruma, fără să ostenească, era petunia, multicoloră, lucioasă ca smalţul, prodigioasă, înfoiată, inepuizabilă, cu parfumul ei delicat care înmiresma noaptea oraşului.

De la Mustafiţă am aflat că un singur fir de petunie costa şapte lei, socotind semănatul în seră, repicatul, trecerea lui în ghivece, apoi plantatul şi toată îngrijirea următoare, udatul, săpatul, curăţatul, din iarnă până toamna. Iar în oraş se puneau un milion de petunii; în anul următor, un milion şi jumătate. Cred că nici în paradis nu puteau să fie mai multe. Nu mă gândeam la banii cheltuiţi, le pierdeam înţelesul. Aş fi vrut să zbor cu avionul, la vremea petuniilor, să le văd de sus, pe toate deodată; cred că mi-ar fi lăsat o bucurie pe întreaga viaţă, dar n-am avut prilejul, rămân cu ceea ce am văzut în rasul pământului.

În sfârşit, spre a mai spune un cuvânt despre semnele exterioare ale prosperităţii, mă întorc la oameni, ca să adaug că pe lângă înfăţişarea îngrijită a tuturora, bărbieriţi şi tunşi proaspăt, cu pantofii

lustruiţi şi hainele fără scame, toţi erau mult mai veseli decât înainte, rar vedeai pe câte unul cu o mină sumbră; erau şi din aceştia, de ce să mint, poate îi supărau nevestele, nu poţi să scapi niciodată de toate necazurile. Ei se pierdeau însă între ceilalţi, cu figurile zâmbitoare, îndatoritori, prietenoşi, optimişti, alcătuind parcă o legiune a fericirii. Şi totul, pornind de la taxa derizorie pusă pe metru, kilogram sau litru de marfă, pe care n-o simţea nici cumpărătorul, nici vânzătorul.

O altă măsură a noului primar, care nu întârzie să-şi dea roadele bune, deşi la început oamenii se miraseră iar unii încercaseră să cârtească, aşa se întâmplă până ce stabileşte consensul, fu să se redeschidă şi să activeze jocurile de noroc de la Cazinou, ruletă, baccara, chemin de fer şi toate celelalte; şi chiar bula, o ruletă mai populară, care nu se găsea în saloanele de sus, ci pe trotuar în faţa scărilor.

Jocurile erau interzise de câţiva ani, în urma sinuciderilor prea numeroase, nefericiţi care îşi pierdeau averea şi nu le mai rămânea nimic de făcut decât să-şi tragă un glonţ în gură, sau, dacă n-aveau revolver, să-şi lege un bolovan de gât, şi să se arunce în mare. La far se găseau şi bolovani şi sârmă; la anchetă nu li se stabili provenienţa, dar s-ar fi putut să le pună acolo chiar primăria, ca să simplifice treaba. Mai fusese şi un lanţ de scandaluri, administratori financiari, perceptori, casieri care băgaseră mâna în avutul statului sau al primăriei, pierduseră la ruletă şi acum făceau puşcărie.

Doctorul se sfătui cu Zoba, care fusese pe la toate cazinourile din lume şi pierduse mai mult decât o

avere. Un om mai priceput nu se găsea în tot oraşul, să nu-i fi fost cumnat l-ar fi pus directorul cazinoului, fără să ţină seama de vârsta lui înaintată, când puteau surveni accident grave, cum se întâmplase cu frate-su geamăn. Zoba alcătui un regulament ingenios al jocului de noroc şi îl puse la dispoziţia primăriei, fără vreo remuneraţie, ca să nu fie niciun motiv de clevetire. Pe această rigoare se bizuia bunul renume al primarului, care nu admise să se facă nici cel mai mic favor vreunuia din cele peste o sută cincizeci de neamuri ale sale; ba, mai mult decât atâta le refuză chiar unele cereri legitime, scriind pe petiţie „în suspensie”, sfătuindu-i să aştepte până ce venea alt primar să-i ia locul.

Nu am citit regulamentul lui Zoba, ştiu doar că a muncit mult până să-l întocmească: lunea, când veneam să prânzim la el acasă, îl găseam înconjurat de albume, de enciclopedii, reviste şi ziare, aplecat peste ele cu lupa, cu o picătură de sudoare în vârful nasului. Uneori uita chiar să ne aducă mâncare de la birt, şi mă trimitea pe mine, cu sufertaşele. Şi chiar dacă l-aş fi citit, tot nu înţelegeam, aşa că nu mă încumet să explic acel regulament sui generis, opera unui cartofor patentat, care a izbutit să facă din jocul de noroc, pus sub anatemă, o operă morală admisă până şi de biserică. Principiul care stătea la baza regulamentului era controlul pierderilor, exercitat de primărie. În scopul ca niciun cetăţean al oraşului să nu poată risca mai mult decât un anumit disponibil, stabilit de percepţie. Cine voia să-şi încerce norocul trebuia să deţină un livret de joc, unde era trecută situaţia sa financiară, veniturile, cheltuielile şi alte date, o mulţime, cu

menirea de a nu rămâne nici cea mai mică posibilitate de a se încălca regula stabilită.

Ca s-o scurtez şi să fiu înţeles mai bine, mă folosesc de vorba populară, atât de înţeleaptă şi atât de bine potrivită în cazul acesta, că nimeni nu putea să se întindă mai mult decât îi era plapuma. Cu adaosul că plapuma o măsura percepţia, după directivele primăriei. Pare simplu, în realitate existau complicaţii, aproape tot atâtea cât cele o sută de articole ale regulamentului, care de altfel aveau scopul ca niciuna din ele să nu rămână nelămurită. Nu cred să existe dovadă mai bună a competenţei lui Zoba şi a seriozităţii pusă de el în această lucrare, decât faptul că în tot timpul cât a funcţionat Cazinoul, până la război când s-a închis din cauza bombardamentelor, n-a fost nici cea mai mică defecţiune, n-au existat sinucideri, nici delapidări, nici falimente, nimeni n-a ajuns în sapă de lemn din cauza jocului; în schimb oraşul a prosperat încontinuu.

Dacă se va întreba cineva ce tratament aveau vizitatorii, vilegiaturiştii din alte locuri, din ţară sau de dincolo de hotare, pe aceştia nu-i împiedica nimeni să-şi piardă banii, nu li se cunoştea starea financiară, nu li se putea face livret de joc; însă nu li se îngăduia să intre la cazinou decât după ce depuneau la administraţie o cauţiune substanţială, sumă necesară ca să ajungă acasă şi să aibă cu ce îşi întreţine familia cel puţin trei luni de zile; sunt toate şansele ca în trei luni un om vrednic să se refacă. Zoba ştia, se refăcuse el însuşi; şi nu o singură dată.

Doar un articol în regulamentul lui mi s-a părut nepotrivit, la început l-am luat drept o glumă de

prost gust, o ironie grosolană, acela care prevedea ca la gară, sau la vapor, păgubaşilor să li se ofere un şirag de covrigi, din partea primăriei. Credeam că era o aluzie la vorba cunoscută, despre omul scăpătat, pentru care covrigii sunt ultimul refugiu. Mai târziu Mustafiţă mi-a povestit că odată, în tinereţea lui, Zoba voise să se omoare, dintr-o neghiobie, îi intrase în cap că nevasta, frumoasa Calipso, se pregăteşte să-l părăsească, la câteva luni după ce se luaseră. Şi cum mergea el spre dig, ca să se arunce în mare, cu gulerul pardesiului ridicat, pe o vreme urâtă de toamnă, a văzut pe fereastră, la simigeria din piaţă, cum simigiul tocmai scotea din cuptor covrigi calzi, că făceau să palpite aerul deasupra. Nu-i pierise deloc amarul din suflet, şi gândul sinuciderii nu-i trecuse, dar îi venise aşa, pe loc, gustul să mai mănânce o dată un covrig proaspăt. „Ce, dumneata eşti om de un covrig?!” se miră simigiul. „N-am bani la mine”, replică Zoba, văzându-l că se şi apucase să înşire pe sârmuliţă covrigii, şase, doisprezece; mergea dincolo de duzină. „Îmi plăteşti mâine!”. „N-am să-ţi mai pot plăti niciodată!” „Să fii sănătos! ţi-i dau de la mine!” Mergând pe stradă, în frig şi umezeală, cu covrigii calzi în mână, Zoba simţi în el o moliciune, nu-l mai durea sufletul, ca înainte. Când văzu marea lovindu-se în dig, ridicând jerbe de apă, îl cuprinse frigul, iar din frig se născu frica de moarte. Să fi avut un singur covrig, cel pe care îl şi mâncase, mergând pe stradă, şi să fi fost cu mâinile goale n-ar fi şovăit nicio clipă, îşi lega un pietroi de gât, încăleca balustrada şi sărea în mare. Şiragul de covrigi trăgea de el înapoi, se simţea dus. Ce-avea

să facă nu ştia încă, hotărât însă nu mai putea să moară.

Porni spre casă, depănând covrigii din şirag, ca pe mătănii; nu se răciseră, îi încălzeau mâinile, parcă şi inima. Apoi începu să-şi afle norocul: nu mă iubeşte, ba mă iubeşte. Cine a făcut vreodată acest joc, smulgând petalele margaretelor, îşi aminteşte că instinctiv a pus înainte alternativa dorită, mă iubeşte, e firesc, nimeni nu face altfel. Pesimismul şi misoginismul lui din acea seară tristă îl împinseră pe Zoba să înceapă cu negaţia; nu mă iubeşte. Acesta fu norocul, şi pentru el, şi pentru Calipso, care îl iubea cu adevărat şi se perpelea prin casă, neştiind pe unde îi umbla bărbatul. Covrigii fuseseră cu soţ, douăzeci, dar el nu ştia, mai sus de o duzină nu-i numărase, după cum nu ştia că rămăseseră fără soţ, pe unul îl înghiţise cu noduri. Astfel, începând în chip nefiresc cu negaţia, reieşi că îl iubea, şi dădu fuga acasă.

Calipso îi fu credincioasă până la moartea ei tragică. Iar Zoba rămase convins că nu există consolare mai bună în clipe de nefericire, decât un şirag de covrigi, să-i depeni până se face lumină în suflet. Părerea lui a fost confirmată şi întărită, mulţi din cei care primiseră şiragul de covrigi, socotit de mine drept o batjocură, trimiseră scrisori de mulţumire primăriei, afirmând că fusese pentru ei ca un balsam, că până să ajungă acasă nu mai ţineau minte necazul, viaţa li se părea iar frumoasă.

21

Între reformele primarului, pe mine cel mai mult m-a bucurat desfiinţarea gardului de pe plajă. Şi nu fiindcă aş fi tras vreun folos, nicidecum, încă de pe atunci îmi plăcea să stau la soare pe malul mării şi să înot în locuri unde nu venea multă lume, şi mai ales nu venea nimeni; se găseau destule!

M-am bucurat deci pentru alţii, şi poate nu atât pentru că li se eliberau trupurile, scăpau de constrângerile care le îndepărtau de natură, ci pentru ceea ce câştiga spiritul omului. La mult progres cred că a dus noul costum de baie, încă şi el prea pudic, care a înlocuit rochia lungă până la genunchi, în care se făcea plajă şi se intra în apă, după un paravan de cearşafuri. Iar ca să facem un alt pas înainte, să ajungem la costumul bikini, de astăzi, a fost nevoie de încă un război, şi de explozia atomică.

Eliberarea plajei a avut şi urmări economice, nu le-aş fi bănuit, dar cred că primarul, cu consilierii lui, se gândise la ele. A început să vină lume, oamenii prindeau gust pentru mare, trenurile s-au înmulţit şi toate erau pline; trenul mixt s-a transformat în personal, iar personalele în accelerate. Cu automobilul veneau prea puţini oameni, şoselele fiind proaste, ţi se rupeau măruntaiele în hârtoape şi te îneca praful. Bineînţeles că atâta mulţime de oameni nu încăpea în hoteluri şi în casele târgoveţilor, deşi unii dintre aceştia închiriau toate camerele, se înghesuiau cu

familia în bucătăria de vară, şi în magazie. Oraşul a început să crească, s-a întins pe malul mării, a depăşit ferma lui Iani Talabă şi sanatoriul de tuberculoză osoasă, s-au construit alte hoteluri şi vile puzderie. Toate cele spuse aduceau oraşului venituri suplimentare, ca o fabrică nouă, deşi nimeni nu-şi închipuia că marea poate fi şi ea o industrie.

Aceste prefaceri nu s-au petrecut în prezenţa mea, plecasem la şcoală, am luat cunoştinţă de ele din ziarele lui Trandafil. Vara următoare, le-am văzut cu ochii, când am venit din nou să-mi fac vacanţa în familia AMarisei, căci Alex nu-şi găsise încă un alt subiect, mai avea nevoie de mine. Între timp fusese vânătoarea de vrăjitoare, căreia era cât pe ce să-i cadă victimă şi AMarisa. Semnalul îl dăduse *Universul*, publicând în Pagina Bisericii un denunţ împotriva ghicitoarelor, dar mai ales a doftoroaielor care vindecau boli incurabile, săvârşind minuni ca în Biblie şi discreditând medicina adevărată.

Este adevărat că în vremea aceea ghicitoarele se înmulţiseră în toată ţara, dădea lumea năvală să-şi afle viitorul, după ce, ca o verificare, i se povestea trecutul şi prezentul, întocmai cum şi-l cunoşteau oamenii. Nu m-am oprit la niciuna din explicaţiile posibile ale faptului că asemenea profesiune n-o practicau bărbaţii, nu ţin minte niciun caz, ci numai femeile, mai toate văduve. Unele din ele erau celebre, la uşa lor nu se mai termina coada. Câteodată ghicitoarea se îndeletnicea şi cu vrăjile, făcea să se întoarcă bărbatul femeilor părăsite, să cadă părul şi dinţii amantei, ca să nu mai strice casele oamenilor; pe fetele nenorocoase le ajutau să se mărite, şi tot aşa mai departe, până la răzbunare,

să moară vaca duşmanului, să-l bată grindina, să-i stârpească nevasta. Doftoroaiele făcătoare de minuni apăreau mai rar, harul lor venea de departe, de la ultimul dintre ceruri, se cernea printre stele, şi numai câte unul atingea pământul, fără să ştie nimeni ce suflet omenesc va alege, ca să se aţină. Dar când cineva avea destulă credinţă şi destulă chemare, ca să-l simtă, atunci se încărca de putere dumnezeiască, şi nu mai rămânea suferinţă a fiinţei omeneşti pe care să n-o poată lecui, chiar şi pe întuneric.

Universul chema lumea să nu se mai lase păcălită, îi deschidea ochii şi cerea autorităţii să intervină, să aresteze, să judece, să condamne. Am citit şi eu primul articol, şi n-am ştiut ce să cred, fiindcă şase pagini mai departe, la”Mica publicitate” am găsit nu mai puţin de cincisprezece anunţuri date de ghicitoare şi doftoroaie, care îşi făceau reclamă pe faţă, în cuvinte umflate, adăugând adresa şi orele de vizită, întocmai ca reclamele medicilor, amestecate printre ele în aceeaşi coloană.

Mi-a atras atenţia în chip deosebit, fiindcă avea şi fotografia, o doamnă numită misterios Pitiş, vrând poate să amintească de Pithia; pe lângă bolile trupului, aceasta vindeca nebunia, prin putere hipnotică. Era o femeie frumoasă, se presimţea, căci altminteri avea faţa estompată de umbre, parcă ieşea dintr-o apă întunecată, sau de după o perdea cenuşie. Fotografia apărea zilnic, o urmăream fascinat, pe chipul cu trăsăturile incerte apăreau limpede numai ochii, luminaţi parcă de o rază cosmică, de unde le venea şi puterea de a-mi străbate fiinţa, ca să ajungă până în suflet, atât de pătrunzători că îmi făceau frică. Ochii îi ştiam parcă

de undeva, şi dacă la fel de bine s-ar fi văzut şi fruntea, aş fi recunoscut-o pe AMarisa, cum fusese în tinereţe. Era numai o coincidenţă, AMarisa n-avea nicio legătură cu doamna Pitiş. Ce mi se pare mai ciudat, fotografia continuă să apară zilnic în *Universul* tot timpul cât ţinu vânătoarea şi când celelalte reclame de ghicitoare şi doftoroaie în sfârşit dispăruseră. Ţinta precisă a campaniei, reluată de mai toate ziarele, devenise AMarisa, care nu-şi publicase niciodată fotografia şi nici nu urmărea s-o cunoască lumea; ea îşi exercita harul în tăcere, fără a se pretinde făcătoare de minuni, dar izbutind să vindece boli incurabile, nu cu leacuri secrete, ci numai cu ierburi ştiute şi prin pase magnetice, printr-o forţă lăuntrică atât de neînţeleasă, încât nu era greu să fie numită vrăjitorie.

În anii următori, am dedus că, ţintind în ea, cineva voia să lovească în cumnatul ei, doctorul Anatol Radovici, ales primar prin consensul oraşului. Un singur ziar, *Pasul Istoriei*, se abţinu să o atace personal pe AMarisa, deşi participa la campanie, mai violent chiar decât *Universul*, care o iniţiase. Probabil Jordie, oricât ar fi fost el de curajos şi de cinic, ţinea minte pe cei cincizeci de cetăţeni cu bastonul ascuns sub pulpana paltonului, cu Caton Mureşanu în frunte, şi nu voia să-i mai vadă o dată.

Prin vânătoarea de vrăjitoare ieşise la lumină o urzeală perfidă împotriva doctorului, pe care altminteri nimeni n-ar fi îndrăznit să-l combată pe faţă, căci consensul rămânea neştirbit, la fel de puternic ca la alegeri; singura metodă de a-i zdruncina prestigiul era lovitura piezişă. De la cine pornea nu se aflase.

Veni ziua când ziarul local, *Două Orizonturi*, nume fără nicio noimă, ceru, fără să spună cui, ca AMarisa să fie expulzată din oraş, trimisă la mănăstire. Se presupunea că ziarul era al opoziţiei, dar mi se pare stupid, pe simplul motiv că nu exista o opoziţie, decât poate în formă de fantomă, ceea ce este nepermis în politică. Dezgustată de atâta ură, şi temându-se că după un timp consensul ar putea să se surpe, iar cumnatul ei să-şi piardă prestigiul, AMarisa hotărî să se expulzeze singură. Mustafiţă înhămă patru cai la trăsură, să meargă repede, şi colindă judeţul să caute mănăstirea cea mai potrivită; nicăieri nu voiau s-o primească, stareţele stropeau cu aghiasmă în urma vizitiului, care îndrăznea să se prezinte cu fesul lui roşu, ofensându-le credinţa creştină.

AMarisei nu-i rămânea decât să-şi facă o mănăstire proprie, alese şi locul, într-o vale, la vreo patruzeci de kilometri, pe unde curgea un pârâiaş limpede, care însă nu ajungea să se verse în mare, ci se pierdea sub faţa pământului. Probabil că dacă planul ei se îndeplinea, ar fi avut de îndurat alte acuzaţii, printre ele chiar fenomenul cu apa, în care ce putea să se întrevadă, dacă nu mâna Satanei?

Antreprenorul era tocmit, materialele strânse, mai trebuiau transportate la faţa locului, pe urmă începea lucrul; odată cu primăvara mănăstirea ar fi fost gata; între timp, AMarisa îşi făcea bagajele şi dădea dispoziţii privind soarta familiei, care trebuia pusă la adăpost de griji şi ferită să se destrame.

Când am aflat acestea, de la Mustafiţă, el singurul avea grijă să-mi scrie ce se mai întâmplă pe acolo, mi s-a strâns inima, m-am întrebat ce-o să se întâmple cu acea lume ocrotită de AMarisa. Mă

consolam doar cu gândul că peste vară am să mă duc la mănăstire, unde speram ca s-o găsi o chiliuţă şi pentru mine.

S-a întâmplat însă ca tocmai atunci o boală veche a Episcopului să se agraveze brusc şi în atâta măsură, că aducea primejdia morţii; afară doar dacă nu îi tăiau picioarele; întâi unul, pe urmă celălalt, întâi de la gleznă, pe urmă de la genunchi şi, în sfârşit, de la şolduri, când se vede că totul a fost de pomană; aşa se întâmplă cu această boală, iar oamenii se lasă ciopârţiţi, fiindcă nu pot să mai îndure chinul. Cauza este proasta circulaţie a sângelui, arterele de la picioare se astupă începând cu labele şi urcând întruna, lăsând în urmă gangrene şi dureri cum n-au cunoscut decât cei traşi pe roată.

Episcopul zăcea în patul cu baldachin, cu barba scoasă deasupra plapumei şi cu picioarele bolnave puse pe o măsuţă alături, îngroşate de boală şi de bandaje; doar în această poziţie se linişteau puţin chinurile. În salonul din faţă, unde se ţineau adunările ecumenice, acum stătea de veghe întreg soborul şi asculta cu înfiorare gemetele bolnavului, răzbind prin uşa capitonată cu brocart roşu ca sângele, culoare nepotrivită într-o situaţie atât de nefericită. Un consult medical care se terminase puţin mai devreme şi la care luaseră parte cei mai renumiţi chirurgi din ţară, împreună cu unul de la Paris şi doi de la Viena, hotărâse că un picior şi apoi altul, trebuiau amputate fără întârziere, într-o zi, două; era singura soluţie şi nici măcar sigură. Dar bolnavul nu voia să meargă la operaţie, iar pe de altă parte soborul socotea că un episcop fără picioare n-ar mai putea să slujească în biserică.

Deocamdată în toate bisericile se înălţau rugăciuni pentru sănătate, iar arhiereii aşteptau să vadă ce va hotărî Cel de Sus, ei neputând să ia nicio hotărâre.

Aşa trecu dimineaţa zilei nefericite când nimeni în sinea lui nu mai avea vreo speranţă, deşi, dacă se uitau unul la altul se îmbărbătau cu privirea. Trecu şi după-amiaza, fără ca vreuna din feţele bisericeşti să fi pus ceva în gură; toţi socoteau că foamea, oricât de chinuitoare, era floare la ureche pe lângă suferinţa episcopului.

La ora şase şi jumătate, când lumea se plimba înghesuită pe esplanadă, trăsura AMarisei, cu Mustafiţă pe capră, opri în faţa palatului episcopal, nu departe de palatul primarial, nelocuit, şi de casa lui Panainte. Doctorul Anatol Radovici, care venea de la sanatoriu şi mergea la primărie unde îşi începea serviciul de seară, prelungit până noaptea, coborî din trăsură, urcă scările cu un mers abia puţin ţeapăn, căci învăţase în ani să-şi ascundă aproape cu totul infirmitatea, intră în salonul soborului şi ceru să-l vadă pe înalt preasfântul. Nu putea să-l refuze, îl duseră în dormitor unde, la dorinţa sa, îl lăsară singur cu bolnavul.

Nimeni n-a fost martor la această întâlnire, niciunul din cei doi interlocutori n-a povestit cum a decurs convorbirea. Urmarea a fost că după plecarea primarului, episcopul trimise pe secretarul său şi pe doi arhierei, s-o aducă pe AMarisa. Merseră cu automobilul episcopiei, al doilea în oraş, care avea pe aripa dreaptă un fanion ca un prapure. AMarisa însă nu se urcă în automobil, socotea că ar fi fost o abdicare, o trimise pe slujnică la primărie să-l cheme pe Mustafiţă, şi merse cu trăsura ei, cunoscută de tot oraşul. Automobilul venea în urmă;

secretarul, un preot tânăr, stătea lângă şofer, iar cei doi arhierei pe canapeaua din spate, impozanţi cu comănacele lor albe şi cu bărbile înfoiate. Cortegiul atrăgea atenţia, automobilul episcopiei, cu doi arhierei în odăjdii, escortând trăsura AMarisei făcu mare vâlvă; până să cadă întunericul vorbea toată lumea.

Era prima dată când doctorul Anatol Radovici intervenea pentru cineva din familie; oamenii, care îl cunoşteau, se mirară. Dar el intervenise nu în folosul AMarisei, ci al episcopului; în două zile acesta putea să umble, iar peste o săptămână nu mai avea nici urmă de boală.

Cum ajunse la patul bolnavului, AMarisa ceru să vină întreg soborul, voia să fie martori cu toţii, dar nu pe pământ, ci în ceruri, la judecata din urmă; chiar aşa le spuse, şi ei se cutremurară. Unii au povestit întâmplarea cuprinşi sau de frică, sau de smerenie, aşa s-a aflat cum a decurs actul tămăduirii.

— Eşti creştină? a întrebat la început episcopul.

— Creştină şi ortodoxă.

Se auziră murmure; unii o ştiau drept anticristă. Episcopul, crispat de durere, deschise ochii.

— Ia să văd. Fă-ţi semnul crucii!

AMarisa se închină, cu demnitate, rar, cumpănit, sigură pe fiecare gest; o cunoşteam, nu putea să se prefacă, dar bănuiesc că în sufletul ei trufia era mult mai mare decât credinţa.

Episcopul îşi făcu şi el semnul crucii, închise ochii şi spuse, cu un suspin de uşurare:

— Atunci mă las în mâna ta, soră! Ce-mi ceri ca să mă faci bine?

— Greutatea picioarelor, în aur.

— E prea mult! exclamă episcopul.

Sub privirea AMarisei îi trecuse durerea, pe negândite. Căci lăsând la o parte aurul, AMarisa se gândea, adânc şi cu intensitate la tămăduirea lui, nimic nu venea de la sine, era în sufletul şi în mintea ei o luptă, părea că se zbate, să zboare. Se opri numai cât să repete preţul:

— Greutatea picioarelor, în aur!

Se tocmiră. AMarisa se învoi cu greutatea labelor, de la gleznă, nici un sfert din câte ceruse înainte. Apoi îngenunche lângă măsuţa unde se odihneau picioarele bolnave şi începu să desfacă bandajele, pe rând, de deasupra genunchiului, în jos, fără s-o scârbească puroiul şi mirosul de carne putredă. Dar, de ce ar fi scârbit-o, dacă pe măsură ce desfăcea bandajul ulceraţiile rămâneau curate, ca nişte răni pe cale să se vindece? Iar între ele, povestea unul din arhiereii care o aduseseră pe AMarisa, răsăreau ghiocei, ca în pădure, când se topeşte zăpada, însă mult mai delicaţi şi mai mici, cât o lăcrimioară. Nu putea să fie decât o viziune, explicabilă în starea aceea de încordare, dar au mai avut-o şi alţii, unii simţeau chiar şi mirosul florilor.

Peste o săptămână, când uitase de boală, episcopul îi trimise AMarisei un mic lingou de aur, nu mai greu decât degetul mare. În schimb, îi mai dărui o strană, în catedrala episcopiei, puse pe spătar o tăbliţă de alamă, cu numele ei, să n-o ocupe altcineva. Soborul socoti că strana valora mai mult decât greutatea picioarelor, în aur.

AMarisa nu-şi făcu inimă rea, în viaţa ei câştigase atât aur că îi era şi scârbă. În prima duminică merse la liturghie, cu Zefira, nepoată de soră, pe care o puse să stea în strană, iar ea rămase în picioare.

Cum se uita de jos în sus la icoane, pe sub bretonul castaniu de pe frunte, cu ochii căprui plini de curăţenie şi bunătate, fetiţa era frumoasă ca un înger. Pe măsură ce se împlinea umbla tot mai bine, într-o zi poate avea să arunce cârjele.

Ziarele amuţiseră, n-o mai necăjea nimeni pe AMarisa.

22

Despre Adela, a doua soră a AMarisei şi mama Zefirei n-am vorbit încă, deşi mergeam în casa lor săptămână de săptămână, joia. Poate ea, luată singură, ar fi fost o femeie uşor de înţeles, însă, asociată cu soţul ei şi cu copiii alcătuiau o familie atât de complicată că nici astăzi, când încerc s-o evoc în minte, n-o înţeleg prea bine. Când am cunoscut-o avea de soţ un arheolog, Remus Gregorian, venit de pe la Deva la sfârşitul celuilalt secol; el era tatăl Zefirei. Dar Adela mai fusese măritată de cinci ori înainte, şi fiecare bărbat îi făcuse câte un copil; e greu să stabileşti o constantă a familiei, cu o progenitură atât de eterogenă. De câte ori încerc să-i pun alături pe toţi şase, aşa cum de fapt i-am văzut nu o singură dată, mi-e imposibil să stabilesc o legătură între ei, să fac o comunitate, printr-unul să-l înţeleg pe al doilea, pe al treilea şi mai ales să le înţeleg părinţii; ce i-a unit, ce-au sperat să facă împreună? Părinţii acestor copii sunt pentru mine noţiuni abstracte, chiar şi Remus Gregorian, pe care l-am cunoscut, în carne şi oase, am stat în faţa lui la masă, i-am ascultat cuvântul cu un interes fierbinte şi cu o admiraţie nu mai rece. După ce stabilise locul cetăţilor greceşti de pe malul mării şi scrisese un tratat teoretic despre ele, lăsase săpăturile în grija altora, care nici măcar nu aveau să-l citeze, ceea ce de altfel nu-l interesa, niciodată nu avea să-şi revendice vreo întâietate. Am folosit mai întâi cuvântul teoretic, şi sunt nevoit să-l repet,

fiindcă este caracteristic, Remus Gregorian trăia pentru presupunere; odată ce emitea o teorie, bazată pe analiza unor date ignorate sau neglijate de alţii, şi pe o meditaţie efervescentă, o răscolire corosivă a circumvoluţiunilor din creier, nu se socotea dator s-o şi dovedească, lăsa locul altora, îi ajungea certitudinea lui proprie, care, de altfel, n-a fost dezminţită niciodată, decât în detalii neconcludente.

Una din cele mai tulburătoare coincidenţe din viaţa mea a fost să-l cunosc pe omul acesta numai la trei ani după ce învăţasem istoria Egiptului antic, sub a cărei fascinaţie am trăit multă vreme. Cred că şi venirea mea la mare fusese determinată de reminiscenţele acelui trecut vechi de milenii. Ele erau un imperativ atât de puternic, încât nimic nu putuse să mă oprească, uitasem orice prevedere, pornisem cu trenul mixt, fără bani, şi mai ales fără planuri, decât acela de a ajunge pe malul mării. Iar odată ajuns şi contemplând această apă infinită, nu mi-am imaginat altceva decât că finitul ei era la Alexandria egipteană. Acolo trebuia să pun piciorul cu orice preţ într-o zi, înainte de-a ajunge altundeva în lume, fie că m-aş fi dus cu cel mai ruginit şi mai prăpădit cargobot din câte existau, echivalentul trenului mixt a cărui cazană o cunoşteam bine.

Or, tocmai în vara aceea, Remus Gregorian studia posibila existenţă a unui mormânt nedescoperit încă, într-un loc al Egiptului pe care se străduia să-l determine. Acest mormânt aparţinea unui faraon neştiut încă de nimeni, dar care existase în mod obligatoriu, altfel istoria rămânea cu un gol imposibil. Trei luni mai târziu bărbatul Adelei plecă în Egipt, însoţit doar de un servitor, unul din fraţii

lui Mustafiţă; n-avea nevoie de o echipă, întrucât metoda lui de lucru consta în cercetarea bibliotecilor şi muzeelor, era de prisos să facă săpături undeva, dacă mai înainte nu determina locul, prin deducţii. De altfel, chiar dacă ar fi vrut să facă mai mult decât atâta, i-ar fi lipsit mijloacele, o explorare a terenului era imposibilă, fără fonduri guvernamentale. El nu avea decât două mii de lire sterline, darul AMarisei.

Se întoarse în martie anul următor şi imediat fu lovit de o boală ciudată, care probabil îi intrase în sânge, fără să bănuiască, deşi se vestise prin unele semne. Când îl văzu coborând scara de pe vapor, pe Adela o frapă culoarea obrazului, ca de bronz roşu, dar nu se alarmă, socoti că se datora soarelui, deşi în Egipt fusese o iarnă rece şi înnorată. Când îl îmbrăţişă i se păru că avea temperatură, ceea ce iarăşi nu era de natură s-o neliniştească, poate se datora oboselii şi emoţiei. Se miră însă când, în clipele următoare, Panainte, venit şi el să-l întâmpine şi strângându-i mâna puternic, observă pe chipul lui o grimasă, un semn de durere, pe care nu putu s-o ascundă. În drum spre trăsură, îl spionă cu coada ochiului, i se păru că mergea nesigur, nu-l recunoştea; cu toată viaţa petrecută mai mult în birou şi în biblioteci, bărbatul ei avusese totdeauna un aer atletic. Iar când ajunseră la trăsură şi el puse piciorul pe scară, ezită puţin, făcu iar o grimasă şi-i spuse, cu voce slabă şi umilită: „Te rog, ajută-mă!”

Seara merse la masă, la AMarisa, dar când aceasta vru să afle cum o dusese în Egipt şi la ce rezultat ajunsese, se scuză că era prea obosit să vorbească. De-atunci nu mai ieşi din casă, o săptămână încercă să lucreze, înşiră pe birou

însemnările, vrafuri de hârtii cu scrisul mărunt, cu schiţe, cu formule algebrice, însă părea rătăcit în faţa lor, nu izbutea să le ordoneze, le privea cu aerul unui câine alungat din casă. Pe urmă nu se mai ridică din pat, zăcu toată primăvara, toată vara, până toamna târziu, aci zgâlţâit de friguri, aci topindu-se de căldură.

Peste vară fusesem iarăşi la ei, la masă, o dată pe săptămână, dar zăcea, îl văzusem în pat, de unde încerca să zâmbească. Simptomele ar fi fost de malarie, însă analizele nu confirmau impresia, şi nici nu semnalau altă boală, în ochii lui, cu privirea istovită, se citea o nedumerire dureroasă şi plină de teamă, îşi dădea seama că i se întâmplă ceva inexplicabil. În şase luni se adunase un geamantan de analize, mai multe decât însemnările lui lăsate în părăsire. Medicii care veneau să-l vadă, aduşi de AMarisa din toată lumea, se rătăceau între atâtea hârtii, le înşirau pe covor, le comparau, încercau să facă o legătură între ele, dar nu găseau niciun drum spre lumină, toate dovedeau un organism pe deplin sănătos, deşi bolnavul se topea sub ochii lor, cu privirea tot mai nedumerită, mai speriată şi mai tristă.

Atunci AMarisa, care îşi cunoştea limitele şi nu încercase niciodată să le depăşească, ştiind că forţa ei magnetică nu putea să aibă nicio înrâurire asupra fiinţelor apropiate, fie ele neamuri de a zecea spiţă, încercă un gest extrem, împotriva propriei ei credinţe. Îndepărtă pe toţi din jurul bolnavului şi se închise cu el în cameră, cu transperantele trase, să nu răzbească lumina zilei. După trei ceasuri, când venea înserarea timpurie de octombrie, cum înăuntru nu se simţea nicio mişcare, nu se auzea

decât o respiraţie grea, zbuciumată, Adela deschise uşa. Bărbatul intrase în agonie, iar AMarisa zăcea pe jos, lângă pat, leşinată; singura culoare de pe faţa ei lipsită de sânge era semnul de pe frunte, făcut cu lac roşu de unghii.

Nu fusese un leşin, ci o stare de letargie, înrudită poate cu moartea adevărată; trei zile zăcu aşa, până s-o reanimeze. De-atunci înainte rămase cu o frică, o înspăimânta propria ei putere, care ricoşase lovind în ea însăşi, dacă nu putuse să străbată învelişul anatomic al bolnavului, şi să pătrundă în suflet.

Medicii încercară asupra bolnavului un ultim act, disperat, îl duseră la Bucureşti, la spitalul central, şi îi făcură o trepanaţie, bănuind că ultima cauză necercetată a bolii ar putea să fie o tumoră la creier. Mi se pare monstruos să tai craniul cu dalta, dar dacă trebuie, mă supun voinţei doctorului. Îl chinuiră degeaba, creierul era curat şi, cu toată anestezia părea în plină funcţiune lucidă, circumvoluţiunile se frământau ca valurile mării. Cred că bolnavul încerca, într-o conştiinţă secundă, poate era de fapt prima lui conştiinţă, să trieze în gând însemnările care ar fi dus cu un an mai devreme la descoperirea mormântului lui Tutankhamon din Valea Regilor.

Era în vacanţa de Crăciun, am mers să-l văd la spital, m-am întristat şi n-am putut să-i spun măcar o vorbă; nu m-a văzut, nu m-ar fi auzit, agoniza cu capul în bandaje. A mai trăit două zile.

Curând, boala misterioasă l-a lovit şi pe fratele lui Mustafiţă. Sfârşitul lui a fost acelaşi, doar că nu i-au mai făcut trepanaţie. Tot timpul de când căzuse la pat bărbatul Adelei, fostul lui servitor trăise cu

teama că boala se datora unui blestem din vechime, că aceeaşi soartă îl aştepta pe oricine ar fi vrut să găsească mormântul faraonului. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu cei care mai târziu l-au găsit cu adevărat, cred însă că multă lume ar putea să fie chiar astăzi de părerea acelui nenorocos frate al lui Mustafiţă. Am văzut de curând un film inspirat de misterele Egiptului antic, şi dacă recunosc că imaginile erau foarte frumoase, restul mi s-a părut o copilărie; pe alţi oameni însă i-a convins şi i-a pus pe gânduri. Dacă trebuie să fac neapărat o legătură între moartea lui Remus Gregorian şi a celuilalt, admit drept cauză un virus necunoscut, contractat de amândoi la faţa locului. Dar dau dreptul oricui să fabuleze, n-o să condamn tocmai eu jocurile de imaginaţie.

Alţi oameni, şi nu din cei lipsiţi de învăţătură, credeau că Remus Gregorian murise de prea multă deşteptăciune. Când l-am cunoscut, cu câteva luni înainte de a pleca în expediţie, era un om în plină vigoare a vârstei, avea patruzeci şi opt de ani, doi mai puţin decât Adela, mai înainte făcuse atletism de performanţă, avea un record nedepăşit încă, la aruncarea suliţei, înota zilnic trei-patru ceasuri, ieşea în larg de nu-l mai vedea nimeni şi continua aşa până toamna târziu când se răcea apa; dar în mare intra chiar în luna noiembrie, măcar zece minute. Când am venit prima oară la ei, l-am găsit în curte, făcând exerciţii la paralele. N-avea niciun viciu, nu fuma, nu bea alcool, dormea toată iarna cu fereastra deschisă, de aceea avea cameră separată, nu îşi începea lucrul înainte de a-şi face exerciţiile fizice, o jumătate de oră, şi seara, când se lăsa întunericul, ca să nu dea de râs lumii, ocolea de

zece ori parcul, în fugă forţată, cu totul cinci mii de metri. Sunt sigur că nimeni în tot oraşul şi poate în toată ţara nu ducea o viaţă mai sănătoasă. Şi totuşi, uitându-mă la el cum stătea în faţa mea la masă, mâncând cumpătat dar cu poftă, un om sortit să rămână în puteri până la cea mai înaintată bătrâneţe, m-am gândit că o să moară repede, prin simplul fapt că era soţul Adelei; n-a fost câtuşi de puţin o presimţire, ci o deducţie, trebuia să urmeze şi el legea soartei.

Toţi bărbaţii Adelei fuseseră mai tineri decât ea, toţi muriseră în floarea vârstei. Nici prin minte nu-mi trece că ar fi fost o femeie fatală, dimpotrivă, era o fire modestă, devotată, plină de supunere şi de tandreţe şi păstrase bărbaţilor ei cea mai deplină credinţă; mormintele lor, grupate la jumătatea aleii centrale, erau cele mai îngrijite din întreg cimitirul, lumea se oprea să le admire, ea uda florile, ea plivea bălăriile, ea avea grijă de candele, să ardă tot timpul. De aceea n-o clevetea nimeni, deşi şase bărbaţi prăpădiţi într-o singură viaţă de femeie ar fi putut să dea de gândit, mai ales firilor bănuitoare. În ceea ce mă priveşte, rămân la părerea, spusă mai înainte, că era o lege a soartei. N-am întrebat cu ce curaj o ceruseră oamenii aceia, mai ales ultimii; pe primul şi pe al doilea nu-i pun la socoteală, poate nici pe al treilea, dar următorii ar fi avut motive să mediteze. Trecând timpul de doliu după Remus Gregorian, văduva a mai aşteptat şase luni şi la cincizeci şi unu de ani, s-a măritat a şaptea şi ultima oară, căci de data aceasta bărbatul i-a supravieţuit, încălcând regula.

Deşi am folosit destule cuvinte ca s-o apăr pe Adela de o înţelegere greşită, cred că mulţi ar putea

să rămână cu o îndoială, să-şi facă o impresie falsă despre ea, împotriva spuselor mele. Eu însumi, uneori, când chipul ei îmi fuge din minte, rămân puţin în cumpănă, mă întreb dacă n-am părtinit-o, îmbrăcând-o cu veşminte de înger, când poate în realitate era mai degrabă un diavol. Dar este o rătăcire, datorată timpului scurs de atunci. Este destul să mă concentrez câteva clipe, s-o readuc în minte aşa cum era când am văzut-o prima oară, şi atunci orice îndoială dispare. Şi apoi de ce ar fi fost tocmai ea o fiinţă malefică, între AMarisa şi Irmingarde, cea mai mare şi cea mai mică dintre surori, care, lăsând la o parte propriul lor nenoroc, nu nenorociseră pe nimeni, ci, fiecare în felul ei, răspândise în jur doar bunătate şi bucurie?

La masa de seară a AMarisei nu o văzusem, stăteam cu ochii în farfurie, nu o văzusem nici pe vapor, era prea multă lume. O remarcasem doar pe Zefira, fără să ştiu a cui fiică era, şi o ţineam minte datorită infirmităţii ei care o făcea atât de sfioasă şi de tristă, cu cei mai frumoşi şi expresivi ochi din câţi întâlnisem vreodată.

În joia care a urmat croazierei aventuroase, am mers prima oară să prânzim la Adela; când ea ne-a deschis uşa, am rămas cu ochii pironiţi asupra ei. Am amuţit, n-am putut să-i spun nici măcar bună ziua. În faţa mea era o fetiţă plăpândă, privindu-ne pe sub franjurile bretonului, cu un zâmbet copilăros, blând şi cald, care însă nu acoperea o tristeţe îndepărtată, ascunsă în adâncul ochilor, aidoma cu ai Zefirei. O clipă am crezut că mă aflam în faţa fiicei, de aceea amuţisem, s-o văd fără cârje şi zâmbindu-ne, luminoasă la faţă, fără vreo urmă de tristeţe sau suferinţă. Nu ştiam nimic despre Adela;

când am aflat că era măritată a şasea oară, că avea şase copii şi că împlinise cincizeci de ani, n-am putut crede. Desigur că uitându-mă la ea în linişte, şi cu privirea mai limpede, mi-am dat seama că nu mai era o fetiţă, dar nu după cele câteva haşuri fine din coada ochilor, nici după vreo oboseală înscrisă pe faţă, ci după o anumită gravitate emanată de întreaga ei fiinţă. Şi apoi trebuia să mă gândesc, să fac o socoteală pe degete, câţi ani avea când se măritase prima dată, şi cum de încăpuseră atâţia bărbaţi în viaţa ei, că numai cu Remus Gregorian era de şaisprezece ani, împliniţi primăvara.

Amândouă au stat în faţa mea la masă, le-am privit tot timpul; sigur că era o diferenţă vădită între ele, dar în unele clipe încă o confundam pe una cu alta. În anii următori, când Zefira se împlinea iar Adela, măritată a şaptea oară, părea tot mai tânără, în mintea mea s-a născut o confuzie pe care nu puteam s-o combat, pentru mine erau surori, aşa le-am socotit, nu mamă şi fiică.

Dar acestea sunt gânduri secundare, deşi le-am spus primele. Atenţia mea atunci se îndrepta spre stăpânul casei, în stânga căruia mă aflam la masă, îl spionam cu coada ochiului, emoţionat că eram atât de aproape de un om prin care fascinanta istorie a Egiptului, pierdută în milenii îndepărtate, devenea o realitate prezentă, la un pas de mine.

Îl văzusem la venire, dar nu ştiam cine este, făcea exerciţii la paralele, în fundul curţii. Peste tricoul alb şi-a pus un trening albastru, şi aşa a venit la masă; cineva ar fi putut spune că era o necuviinţă, mie însă mi s-a părut un om dintr-o bucată, potrivit întru totul cu imaginea pe care o aveam despre el, înainte de a-l cunoaşte. El, lângă mine, şi Adela cu

Zefira în faţa mea, era prea destul ca să nu mă mai preocupe nimeni de la masă. Pe ceilalţi copii nu-i ţin minte, e ca şi când nu i-aş fi văzut. Abia după două săptămâni mi-a intrat în privire fata mai mare, Adelaida, frumoasă şi instruită, ceea ce recunoştea toată lumea; m-am şi mirat că stătusem de multe ori la aceeaşi masă, ne cunoscusem, îi sărutasem mâna, fiind domnişoară, cu opt ani mai mulţi decât mine, şi nu mă impresionase, aproape că n-o ţineam minte. Peste un timp, la douăzeci şi doi de ani, s-a măritat cu Amiralul. Era un bărbat impozant, cât stătea pe scaun, cu profilul puternic, cu o barbă albă, stufoasă, care îi acoperea tot pieptul de nu se mai vedeau decoraţiile; dar avea de două ori şi jumătate anii Adelaidei, ar fi putut să-i fie bunic, nu doar tată. Când se ridica în picioare, îşi pierdea mult din prestanţă, atunci se vedea că era mic de statură, degeaba purta tocuri înalte, ca ginerele lui Mussolini, contele Ciano.

Fiindcă nunta s-a făcut vara, când eram în vacanţă am fost la biserică şi am privit-o pe mireasă în voie. Lângă Amiral părea o Junonă, o împărătească, frumoasă ca o statuie. M-am mirat că se mărita atât de târziu şi că nu-şi găsise alt mire. De la Mustafiţă am aflat că se învârtiseră în jurul ei mulţi tineri, cu unii mersese destul de departe, dar nimeni nu o ceruse de nevastă, până la Amiral, pe care îl luase fără să stea pe gânduri.

Iar sora ei mai mică, Sibila, o drăcoaică, pe care n-am văzut-o decât la nuntă, căci nu locuia cu părinţii, la douăzeci de ani era gata măritată, după numeroase logodne. La şaisprezece ani fugise de acasă cu un adolescent, un băiat fără minte, care furase de la ai săi două mii de lei să aibă de tren şi

de cheltuială. Idila nu ţinuse mai mult decât banii: după o săptămână fiecare din ei se întoarse la casa lui, unde îşi primi pedeapsa. Aş vrea să ascund că Remus Gregorian o bătu cu biciul pe Sibila, până ce îi plesni pielea pe spate: mi se pare ceva nedemn de un om ca el, dar nu-i dreptul meu să judec, nu ştiu ce simte în asemenea clipe un părinte, fie şi vitreg. Fata n-a mai vrut să-şi vadă niciodată companionul, în schimb, peste trei luni a fugit cu altul, tot aşa, pe o săptămână.

Aventurile ei au continuat, imposibil de a fi reprimate, până când s-a măritat cu şeful muzicii militare. I se aprinsese inima după el la prima vedere, era înalt, blond, cu ochi negri, ca de diavol, cu o mustăcioară răsucită la capete, moale şi mătăsoasă, care o zăpăcea, îi dădea fiori de la distanţă. N-o interesa muzica, până atunci parcă nici nu auzise fanfara, deşi trecea adesea pe lângă chioşcul de pe bulevard, unde concerta după-amiezile, la ora de promenadă. Până ce într-o zi îşi ridică ochii cu totul din întâmplare şi îl văzu pe capel maistru, în uniformă de cavalerie, cu tunica strânsă pe talie, dirijând fanfara cu gesturi energice şi în acelaşi timp mlădioase, făcând să se ridice în aer acorduri asurzitoare de alămuri, parcă prin forţa lui şi a nimănui altcuiva, muzicanţii nu mai erau decât nişte umbre.

Sibila rămase pironită locului, fără să simtă pe nimeni din preajmă, totul devenise umbră, oamenii de pe bănci, copiii care se fugăreau în jurul chioşcului fără să li se audă strigătele, totul amuţise, rămânea numai acea muzică triumfală, marşul din *Aida*, ceea ce n-o interesa, pentru ea nu mai exista decât omul ale cărui mişcări vrăjite îi

dădeau fiori în tot trupul. Iar când muzica îşi încheie ultimul acord, ca un tunet, şi capelmaistrul se întoarse cu faţa, să mulţumească aplauzelor răzleţe, Sibila căzu fulgerată în braţele lui, aşa se simţi, stăpânită deplin şi puternic, de la distanţă, fiinţa ei suna ca o fanfară, intonând marşul din *Aida*. Căci şi el o descoperise, pe când se înclina şi îşi netezea mustăcioara; mâna îi înţepenise, rămăsese cu privirea ca de diavol în ochii ei ca de diavoliţă, aplecat în faţă, gata să-i cadă în braţe la rându-i. Şi-i căzu de-a binelea, coborî hipnotizat treptele chioşcului, se duse la ea, o salută cu mâna la chipiu, apoi plecară împreună fără să schimbe o vorbă. După un sfert de oră, dacă văzu că nu se întoarce, plutonierul de gagişti ieşi în faţă să dirijeze fanfara; programul nu se terminase, dar nici nu mai avea haz.

Adela nu se putea împotrivi, merse în peţit, se făcu nuntă. După şase luni Sibila îşi părăsi bărbatul, se întoarse acasă; „Nu-l mai vreau”, altceva nu spuse.

Nu m-a interesat să aflu cine au fost următorii ei bărbaţi, atât ştiu că nu termina bine un divorţ că şi se pregătea altă nuntă, se înghesuiau unii şi alţii s-o ia de nevastă. Şi nici măcar nu era o frumuseţe, ca Adelaida, care înmărmurea pe oricine o privea măcar o dată. Le-am comparat în biserică, a fost timp să mă uit şi la una, şi la alta şi n-am înţeles cu ce ochi o vedeau bărbaţii pe fiecare din ele. Ce vor ei de la o femeie? Sau erau orbi cu toţii?...

Acum, gândindu-mă la acel trecut rămas atât de departe în urmă, evocându-le pe cele două surori care nu semănau deloc între ele, refăcându-le imaginea, revăzându-le parcă aievea, ca atunci în biserică, am rămas cu o nedumerire. Ce era Sibila

pe lângă Adelaida? Ia, acolo, un nod de om, o femeiuşcă micuţă, cu părul de-o culoare castanie, ştearsă, care atrăgea privirea numai fiindcă era ciufulit şi sârmos, că ar fi zgâriat degetele, să-l fi mângâiat fără precauţie. Cârnă, buzată… Poate ar fi corect să spun cu nasul în vânt şi cu gura cărnoasă. Cu ochii drăcoşi, neastâmpăraţi, plini de flăcări. Cu gâtul robust pe lângă restul alcătuirii ei cam firave, încordat tot timpul, parcă de o patimă, căci i se vedeau venele pulsând ca în clipele maxime. Ce să spun mai departe? Despre trupul ei bunăoară; cred că era atât de molatic că n-ar fi putut niciodată să se frângă, nici de-ar fi strâns-o cineva în braţe să-i pârâie oasele.

Şi iată că fără voia mea, i-am acordat mai multă atenţie decât frumoasei Adelaida; despre aceasta am spus că era frumoasă ca o statuie şi n-am mai găsit de spus altceva. Iar nedumerirea rămasă la capătul comparaţiei porneşte de la un gând greu de înţeles şi aproape inavuabil, că între ele două poate aş fi ales-o şi eu tot pe Sibila.

Adela ţinea un pension de fete, cu bun renume, unde nu se predau doar cele trei limbi, franceza, germana şi pianul, cum spuneau, cu o glumă proastă, cucoanele veninoase; ar fi vrut şi ele ca fiicele lor să intre în şcoala pe care acum o bârfeau cu inima acră, dar nu fuseseră primite. Adela nu primea decât fete frumoase, era o condiţie neanunţată, ar fi ieşit scandal public: se aplica pe tăcute, le examina ea însăşi, fără să lase impresia, le cataloga după o privire rapidă, pe deplin competentă, un talent, desigur, şi le dădea note, în gând, de la opt în sus; cu şapte n-ar fi putut să intre nici fata prefectului.

În timp se făcuse câte o încercare de a discredita pensionul, denunţuri făţişe sau anonime, privind o pedagogie dată drept libertină, când în realitate era doar lipsită de făţărnicie. Adela le învăţa pe fete cum să se poarte cu băieţii, cum să-i privească, franc şi fără ipocrizie, cum să le răspundă, până unde să meargă, ce au de pierdut, ce au de câştigat, unde şi cum trebuie să ajungă. Toate acestea fetele le învaţă şi singure, dar cu riscuri, căci e greu să cumpăneşti între un rău şi un bine, dacă nu ştii dinainte valoarea fiecăruia. Poate unele din preceptele Adelei să fi fost hazardate, sau chiar greşite, dar poate e şi mai rău să laşi lucrurile la voia întâmplării, fără să le dai o definiţie. De pildă, ea le spunea fetelor să creadă mai mult în inima lor, decât în raţiune.

Să fie oare o idee atât de primejdioasă, cum s-a scris în denunţuri? Inima poate să greşească şi să se frângă. Dar câte inimi nu se frâng din cauza raţiunii? Ar trebui să se facă recensământ şi abia pe urma să hotărâm cum e mai bine.

O altă vorbă incriminată era aceea că în viaţă este mai bine să ai remuşcări decât regrete. Remuşcare pentru ce, şi regret de ce? Ar fi fost uşor de înţeles şi poate autorii denunţului nu s-ar fi speriat atât de tare, dacă mai înainte judecau, şi dacă bineînţeles nu aveau o minte obtuză. Este vorba de a şti să alegi pe cel mai mic dintre două rele. E mai bine să te mustre conştiinţa pentru o faptă neadmisă de alţii, decât să te doară sufletul că ai ocolit-o şi astfel n-ai să ştii niciodată, nici ce-ai pierdut, nici dacă era într-adevăr o greşeală.

Din câte fete au trecut prin pensionul Adelei, nu s-a auzit de niciuna să fi călcat strâmb, ca atâtea

altele. Cu o singură excepţie, care nu pretind că întăreşte regula; e o întâmplare.

După Adelaida şi Sibila, a căror biografie este acum terminată pentru mine, mi-a atras atenţia unul din băieţi, Gabriel, care în anul când am fost prima oară acolo, tocmai terminase liceul şi se pregătea să dea examen la şcoala navală, să se facă ofiţer de marină, din pasiune pentru mare şi pentru vapoarele de război, ceea ce nu mă miră, au cu ce să înflăcăreze un tânăr, în vreme de pace. M-a luat cu el în port să-mi arate torpiloarele, nu prea mult, nu ocupau nici o dană, şi distrugătoarele, numai două, vechi, dar încă semeţe, lustruite de îţi orbeau ochii, cu ţevile tunurilor îndreptate în toate direcţiile, cu blindajele înfricoşătoare, cu torpilele legate în borduri, doar să le dea drumul în apă, să se ducă lăsând în urmă o dâră de spumă, iar ajunse la ţintă să arunce în aer oţelul, făcut aşchii. Se simţea în ele o forţă şi, privindu-le, creşteau parcă şi forţele mele, mă simţeam bărbat, gata pentru fapte de vitejie.

O dată a venit în vizită un bastiment de război englezesc, poate un cuirasat, HMS „Victory” scria cu litere de bronz la pupa, His Majesty Ship, – vasul maiestăţii sale – mi-a tradus şi mi-a explicat Gabriel. L-am întrebat, cu gură căscată de uimire dacă vaporul acela gigantic era chiar proprietatea regelui, îl cumpărase cu banii lui; a râs de mine. Pe punţi forfotea lume civilă, oricine avea voie să viziteze bastimentul, îşi băgau capul peste tot, pe puntea de comandă, prin cabine, copiii se hârjoneau, alergau, bocăneau, îşi dădeau drumul pe balustrada scărilor, se căţărau pe tunuri, mă temeam să nu cadă şi să-şi frângă gâtul. Am mers şi

noi pretutindeni, echipajul lipsea, avea învoire în oraş, rar vedeam câte un marinar ici-colo, ne salutau cu mâna la baretă, zâmbindu-ne cu prietenie; nu-mi venea să cred, parcă noi eram stăpânii vaporului. Pe puntea de comandă n-am găsit decât un timonier, un flăcăiandru blond, cu ochii albaştri; cum ne-a văzut ne-a ieşit în întâmpinare şi ne-a arătat instrumentele de navigaţie, m-a uluit girocompasul care zumzăia încontinuu, am aflat că nu se opreşte niciodată, nici măcar o secundă, din clipa când vaporul iese din şantier şi până ce îl scufundă inamicul. Nu m-a uluit mai puţin timona, cât un volan de automobil, nu înţelegeam cum puteai să cârmeşti cu ea o asemenea navă, de zeci de mii de tone. Timona de pe „Arhimede”, vaporul lui Panainte, era de cinci ori mai mare, cât omul. L-am întrebat pe timonier, prin semne, dacă pot să pun mâna pe ea şi mi-a spus da, oricât îmi place.

Nu mai eram copil, şi doar mai văzusem timone, dar când am atins-o am simţit ceva ca o electrocutare, decât că nu era dureroasă şi s-a transformat în beatitudine. Parcă visam, nu mai ştiam limpede ce se întâmplă cu mine, ameţisem, ca de beţie. Nu ştiu cum mi-a venit îndrăzneala, am învârtit timona puţin într-o parte, speriat că vaporul o să se rotească, dar neputând să mă înfrânez, oricare ar fi fost pedeapsa. Timonierul, în loc să mă oprească, zâmbea îngăduitor, poate se bucura văzându-mă atât de emoţionat, nu era mult mai răsărit decât mine, mi-a făcut semn cu capul să continui. Atunci am pus amândouă mâinile pe timonă, starea mea a devenit gravă, am cârmit larg, în stânga, în dreapta, făcând rondouri după

rondouri, lăsând în urmă o linie sinuoasă de spumă, prima mea navigaţie, căci într-o asemenea împrejurare croaziera cu „Arhimede” nu putea să fie decât uitată. Odată cu mişcările timonei parcă se rotea şi cerul deasupra, portul, cu cheiurile şi vapoarele, nu mai existau, eram în plină mare, manevrând cu mâinile mele un cuirasat, Nava Maiestăţii Sale, cât toată flota noastră.

Cu greu m-a luat Gabriel de acolo, am plecat cu inima ruptă în două, dar m-am consolat cu telemetrul gigantic, aflat pe pasarelă, lângă puntea de comandă. Avea un tub lung de trei metri, cu prisme optice la capete, care, dacă te uitai prin vizorul de la mijloc cuprindeau toată marea. Am urmărit prin el un vapor din larg, mergea spre sud pe linia orizontului, în vizor apăreau două, am învârtit de o roată, mişcând prismele de la capetele telemetrului, până ce vapoarele s-au suprapus unul peste altul. N-aveam de unde să ştiu, mi-a explicat Gabriel, pe un cadran, alături, a apărut în cifre distanţa la care se afla vaporul, nouă mile şi jumătate. Nu mai rămânea decât să anunţ pe tunari şi de la prima salvă vaporul s-ar fi dus la fund, fiindcă venea să ne atace, aşa mi-am închipuit, ca să nu-mi pară numai o joacă.

Am stat acolo mai bine de trei ceasuri, Alex scria, n-avea nevoie de mine, şi aş fi stat până se terminau orele de vizită, dar trebuia să fiu acasă la masa de seară. N-a rămas colţişor al cuirasatului unde să nu-mi fi băgat nasul, prin cabinele ofiţerilor, prin careuri, prin cazarma echipajului, o hală de fier, goală, unde oamenii îşi întindeau seara hamacele, şiruri-şiruri, să doarmă. M-am gândit la patul meu, cu tăblii de lac negru, cu îngerii din medalioane, cu

amintirea încă neştearsă a Prinţesei pe care visam s-o găsesc o dată sub cuvertură, şi am socotit că bucuros l-aş fi schimbat cu un hamac din cazarma marinarilor, numai să pot pleca pe mare cu HMS „Victory”, aflat într-o călătorie în jurul pământului.

De acolo am coborât punte după punte, pe scări de fier cu balustradele lustruite, de mii de ori pe zi se frecau de ele mâinile oamenilor, tocându-le pe nesimţite, eram de mult sub nivelul mării, unde fusesem o dată cu scafandrul, parcă mă vedeam acolo înaintând greu pe sub apă, speriat de carena nemăsurată a cuirasatului: îmi venea să bat cu ceva în peretele blindat, să-mi dau un semnal mie cel de afară, mândru de a mă afla pe un bastiment al Maiestăţii Sale Regele Angliei, socotindu-mă mai presus de mine cel din întruparea mea veche. Cât am umblat, pe la cazane, pe la turbine, uzină după uzină, totul era numai fier în jurul nostru, nimic să amintească de materia vie în mijlocul căreia omul îşi duce viaţa; să fi fost măcar o bucată de lemn dintr-un arbore care fusese verde odată, se bucurase de lumina soarelui şi de ploaie, îşi zbuciumase ramurile în furtună. Parcă mi s-a răcit inima şi-am pus la îndoială dorinţa de mai înainte, de a pleca în jurul lumii cu o asemenea navă, pierzând toate legăturile mele cu pământul, punând între noi pereţi groşi de fier fără suflet. Când am ieşit la lumină şi am văzut soarele, care nu căzuse încă după silozuri, mi-a venit inima la loc, m-am întors la sentimentele dinainte, eram iarăşi gata să-mi dau patul cu îngeri, pe un hamac din cazarma marinarilor.

Gabriel nu mă interesează decât în măsura în care va adăuga ceva la portretul părinţilor lui, ele sunt personajele mele; altfel i-aş mulţumi pentru ziua

aceea, când am învăţat multe, şi i-aş spune bună ziua.

Încă din primăvară, după vacanţa de Paşte, când nici nu visam că am să ajung vreodată acolo, că am să-l cunosc pe Remus Gregorian despre a cărui faimă aflasem şi ţinea trează în mine dorinţa de-a ajunge odată la Piramide, Gabriel începuse o idilă cu o fată de vârsta lui, şi nu alta decât o elevă de la pensionul Adelei; pentru acest motiv socotesc că era o faptă nepermisă, fiindcă profita de o situaţie privilegiată, fiindcă o avea la îndemână, nu trebuise să facă alte eforturi decât s-o aleagă; fiindcă în ochii acelei fete el însemna ceva din autoritatea mamei sale, se bucura parcă de încuviinţarea ei, n-avea decât să întindă mâna şi să ceară supunere. E punctul meu de vedere, se prea poate ca fata să fi gândit altfel, n-am cunoscut-o, nu-i ştiu firea, nu sunt sigur că n-a început ea prima. Dacă Gabriel a prins soarele în oglindă şi l-a îndreptat asupra ei, orbind-o, ea de ce n-a fugit de la fereastră? De ce i-a zâmbit şi i-a făcut semne cu mâna?

Locuinţa familiei se afla în aceeaşi curte cu pensionul, faţă în faţă, cu un grilaj la mijloc. Fereastra lui Gabriel dădea spre unul din dormitoarele fetelor; dormitoare mici, cu patru-cinci paturi, foste odăi de locuit într-o casă veche boierească, păstrată bine, care, cu stucaturile ei, cu plafoanele pictate, cu coloanele corintice de la intrare, cu uşa de lemn sculptat, adusă pare-se cu vaporul de la o mănăstire de pe lângă Barcelona, mărea prestigiul pensionului. La ferestre erau draperii groase; e oare vina Adelei că într-o seară draperia rămăsese netrasă la unul din dormitoare şi Gabriel o văzu pe fată dezbrăcându-se în mijlocul

odăii? O chema Natalia. Nume care nu-mi place; i se spunea Lia, mai rău. Dar nu dau importanţă, nu am multe de adăugat despre ea. Era dezbrăcată la piele, şi când ridică braţele, să-şi tragă peste cap cămaşa de noapte, rămase câteva clipe aşa, parcă pozând fotografului. Să fi fost oare sigură că n-o vedea nimeni de afară? Nu fu nevoie de altceva ca băiatul să se înfierbânte, s-o viseze noaptea.

A doua zi dimineaţa, când fata se pieptăna la geam, ţinând între dinţi o garoafă roză, se pomeni cu un fulger în faţă şi închise ochii, orbită. Ce însemna garoafa? Nu cumva îl simţise pe Gabriel la fereastra lui şi voia să-l provoace? La început avu aerul că nu simţise lumina, îşi scutură capul şi continuă să se pieptene cu braţele ridicate, de i se vedea subţioara umbrită, prin mâneca scurtă a cămăşii de noapte. Gabriel nu se opri, prinse soarele în oglindă, îl plimbă pe zid, până la fereastră, şi îl proiectă încă o dată în ochii fetei. Fata nu se mai ascunse, se apără cu mâna, zâmbi, îi făcu semn s-o cruţe. N-o cruţă, dar nici ea nu se duse, stătură de vorbă prin semne. Până să sune clopotul, chemându-le pe fete la ceaiul de dimineaţă, erau înţeleşi; în prima oră a nopţii, când toată lumea se liniştise, ieşiră amândoi pe fereastră şi se întâlniră la grilaj, unde stătură de vorbă pe şoptite, numai zece minute. A doua seară, Gabriel o apucă de subţiori, o trase peste grilaj, se aşezară pe iarbă şi stătură aşa până aproape de ziuă.

Toamna, după ce băiatul dăduse examen la şcoala navală şi reuşise, şi până să înceapă cursurile, fugi cu ea în lume, pe un vapor de marfă, dar nu ajunseră decât până la Constantinopole, de unde îi întoarseră cu poliţia. Gabriel avea temperamentul

Sibilei şi pornirile ei itinerante. Adela izbuti să înăbuşe urmarea, ca să nu compromită pensionul. Lia era fiica unui moşier din judeţ, om cu vază, deputat în Cameră, care locuia mai mult la Bucureşti, avea un apartament închiriat cu anul la hotelul „Continental”, de pe Calea Victoriei. Căzură la învoială, copiii se logodiră, urmând să se căsătorească după ce Gabriel termina şcoala navală. Lia muri la Crăciun, un medic neîndemânatic, operând-o de amigdalită, îi tăie carotida şi leşină de spaimă; nimeni nu putu s-o salveze, în zece minute se scurse tot sângele. Întreg oraşul fu zguduit de această tragedie, până şi Pompilia, care altminteri se bucura fără ruşine de nenorocirile altora; merse la cimitir, cu tot gerul care îi îngheţa lacrimile pe obraji prefăcându-le în perle opace, la fel cum îngheţa valurile sparte în dig, prefăcându-le în stalagmite. Dar ştiu eu ce să cred? Să fi fost oare sinceră?

23

Nu după mult timp, Pompilia avea să-i plângă de milă însăşi Pisicuţei, fiica ei, care îmi fripsese pe jeratic o bucăţică din inimă. Toată vara se jucase cu mine de-a şoarecele şi pisica, fugeam de ea, ştiam bine că era prefăcută, şi când ajungeam destul de departe ca să răsuflu uşurat, mă pomeneam cu ea alături, întindea gheara, mă apuca de ceafă, iar eu mă înmuiam, uitam necazurile, mi se aprindea iar inima, ziceam că o judec fără dreptate, că e o fire mai altfel, şi-i vina mea dacă n-o pot înţelege. E vina mea dacă unii vor râde de mine şi vor spune că îmi meritam soarta; înseamnă că n-am fost în stare să înfăţişez faptele în adevărata lor lumină, că n-am redat destul de lămurit firea Pisicuţei. Dar, oricum, aş vrea să-i văd şi pe judecătorii mei ce-ar face, dacă odată ar păţi-o ca mine.

Cea mai usturătoare ruşine, care a pus capac la toate, am îndurat-o în ultima săptămână de vacanţă, când, într-o zi, Pisicuţa mi-a spus să vin seara la farul vechi, în cotul esplanadei, locul cel mai poetic, cu un pin palmat şi cu o bancă singuratică, pe unde lumea trecea repede, fără să se oprească, fiind la o răscruce bătută de vânt din toate direcţiile. Paguba lor, fiindcă nicăieri nu se vedea marea mai bine, deschisă pe trei sferturi din orizont, uitai că mai este şi pământ în spate. Şi nicăieri nu mugeau valurile la fel de puternic pe timp de furtună, bubuiau ca o salvă de tunuri, ca un munte aruncat în aer cu dinamită. Cine nu se temea şi avea curaj

să privească, ţinându-se bine cu mâinile de balustradă, ca să nu-l ia vântul, simţea cum i se căleşte inima, se năştea în el un dor de luptă, să-şi pună coif şi armură, să se năpustească în goana nebună a calului, ca la turnire, spre o nălucă răsărită din apele răsculate, o făptură gigantică, întruparea tuturor relelor din lume, şi s-o răpună.

Eram la ei la masă într-o miercuri, după Ziua Marinei, în ultima parte din august, cumpăna verii, când vremea se zbuciumă, speriată de toamnă. Cerul fiind înnorat încă de dimineaţă, vorba Pisicuţei m-a surprins, şi cu toată exaltarea care se trezise în mine, mi-am arătat o îndoială stupidă, i-am şoptit în vestibul la plecare: „Şi dacă plouă?” Ar fi avut dreptul să mă pălmuiască, m-aş fi pălmuit singur după aceea, nu înţelegeam cum de putusem să-mi arăt o temere atât de meschină. A avut un scurt zâmbet ironic, pe care n-am putut să-l interpretez decât seara, când era prea târziu. „Vin oricum, mi-a răspuns. Să fii acolo; dacă plouă am să-mi iau pelerina.” A doua meschinărie n-am mai făcut-o, să mă gândesc că n-aveam pelerină. M-am dus cu capul gol şi în haină.

Dacă atâta timp, o vară întreagă, n-am mai povestit nimic despre Pisicuţa, nu înseamnă că ea dispăruse, sau că o uitasem; dimpotrivă, ocupa primul loc în sentimentele mele, care oscilau între adoraţie şi ură. Însă am socotit că n-ar fi fost cuviincios să vorbesc prea mult despre mine, pe cine ar fi putut să intereseze mica mea lume, în mijlocul unei lumi supradimensionate, din care, dacă aş putea să înfăţişez măcar a suta parte, ar trebui să fiu mulţumit, socotind că nu mi-am mâncat pâinea degeaba.

De la ziua când Pisicuţa m-a invitat prima oară la plimbare şi apoi la Cazinou, şi până ce am aşteptat-o seara la farul vechi, a trecut o viaţă, am îmbătrânit într-o singură vară, aşa m-am văzut, târziu, când m-am întors acasă şi m-am privit în oglindă, ud de ploaie, dârdâind de frig, cu două cute adânci de-o parte şi de alta a gurii.

Acum întâlnirea era secretă, Pisicuţa nu mi-a vorbit de faţă cu ai casei, ca în alte rânduri, a venit după mine la baie, când mă spălam pe mâini şi mi-a şoptit la ureche, de m-au trecut fiorii. De astă dată era o făgăduială neîndoielnică, întărită de oră, căci la opt seara faptele se petrec altfel decât pe lumină. Mă gândeam la pinul palmat, care avea să fie martor şi-mi bătea inima de-o simţeam până în vârful degetelor. Dar trebuia să plec pe furiş, astfel nu puteam să-i cer lui Alex haina de ploaie, cu glugă, iar eu n-aveam nici măcar o beretă. Începuse să plouă în timpul mesei de seară, de pe terasă venea umezeală şi frig, am mâncat cu noduri sub ochii AMarisei, temându-mă că îmi ghiceşte gândurile. Temeri peste temeri se abăteau asupra mea, să nu mă trădez, să n-aibă Alex vreo treabă cu mine, să nu scârţâie scara, să nu se ivească o piedică neprevăzută şi, mai rău decât toate, să nu se înteţească ploaia. Înainte de masă mă urcasem pe terasa din vârful turnului mare, să văd cum apune soarele, dacă este vreo speranţă; soarele apusese în nori negri, şi nu coborâsem bine, când ploaia începuse să răpăie.

Există oare un om, indiferent de ce vârstă, care să spună că el nu s-ar fi dus la întâlnire pe-o asemenea vreme?

M-am dus, am stat o oră în ploaie, lipit de pinul palmat, care, cu pălăria lui aflată la şapte metri deasupra, nu putea să mă apere, simţeam apa şiroindu-mi pe piele, vântul mă izbea când dintr-o parte, când din alta, smulgea hainele de pe mine, marea mugea mai furioasă ca niciodată, valurile se loveau în blocurile de piatră de sub esplanadă, cu atâta forţă că tremura pământul, ca la cutremur, îl simţeam fugindu-mi de sub picioare. Am aşteptat o oră, dar nu sunt sigur, cred că mai mult, am ajuns acasă la unsprezece. M-am luat nu după ceasornic, ci după un simţ din mine, cât am crezut eu că este destul ca să primesc nota cea mai mare; ştiam de mult că Pisicuţa n-o să mai vină, nu mă legam de vreo speranţă vană, voiam doar să reuşesc la examen. Dacă n-am să îngheţ de frig, dacă n-o să mi se aprindă plămânii, mi-am spus în gând, cu o hotărâre înverşunată, atunci am să reuşesc în tot ce voi face de aici înainte.

N-am reuşit totdeauna, însă înverşunarea mi-a rămas până astăzi, şi socotesc că gândul din seara aceea n-a fost o deşertăciune. Am plecat triumfător, când am fost sigur că Pisicuţa era învinsă.

N-am ezitat deloc să merg la ei miercurea următoare, se făcuse vreme frumoasă, strălucea marea şi cerul, iar în sufletul meu era aceeaşi senătate ca afară. Am mers şi am privit-o în faţă, când ea se uita la mine doar pe sub pleoape, înroşindu-se de-i lua foc obrazul. Sigur că avea putere de vrăjitoare, eu însă o învinsesem, şi eram cu atât mai mândru de mine, cu cât ştiam că ea n-o să creadă. A venit iar după mine la baie, am văzut-o în oglindă, m-am întors şi am lăsat-o să mă sărute pe amândoi obrajii, mai apăsat şi mai cald decât

atunci când mă împăcase prima oară. Atât însă că n-am mai ameţit, nu m-am mai topit, ci i-am pus mâinile pe umeri, bărbăteşte, crescusem înalt într-o singură vară, am privit-o fără să clipesc şi i-am spus o singură vorbă. Nu-i o vorbă pe care să n-o pot scrie, dar am născocit-o eu, atunci, şi vreau să rămână numai a mea, să n-o afle şi alţii.

Mai am de ascuns doar o scrisoare de patru pagini, încolo mi-am destăinuit toate faptele şi sentimentele, fără să mă tem de o judecată. Scrisoarea i-am dat-o Pisicuţei, după o noapte de suferinţă, când stătusem cu hârtia în faţă şi o udasem de lacrimi. N-aş vrea s-o citească nimeni din cei care ştiu ceva despre mine, şi nu fiindcă mi-ar fi ruşine; dar este prea a mea, altcineva n-ar înţelege-o. În ceea ce exteriorizează ea, o socotesc egală, dar cu semn invers, cu seara când am aşteptat sub pinul palmat, în ploaie şi în furtună.

Şi totuşi a citit şi altcineva scrisoarea, în afară de Pisicuţa, atât că a trecut timp de atunci, şi acel om nu mai trăieşte; privitor la scrisoare, el este ca şi când n-ar fi existat niciodată. Am găsit-o reprodusă în caietul lui Alex, care în ultima parte a vacanţei nu se mai interesa de mine, mă lăsa liber, părea că mă şi uitase. Dar iată că în ascuns continua să mă studieze, găsise o cale mai bună, tot mai voia să facă din mine un subiect, şi poate chiar izbutise, dovadă scrisoarea mea către Pisicuţa, unde îmi dezvăluiam sufletul fără nicio reţinere, cu o sinceritate disperată, cum el n-ar fi ajuns niciodată să-l cunoască prin observaţie directă. Scrisoarea dezvăluia un caracter gata construit şi era, la urma urmelor, o povestire gata scrisă.

M-am întrebat dacă Pisicuţa făcuse indiscreţia de a i-o încredinţa din simplă perfidie, sau fusese unealta lui Alex, ceea ce era o perfidie complexă! Şi astăzi mă gândesc că poate chiar el înscenase idila, o îndemnase pe Pisicuţa să mă atragă în mreje, afla de la ea întreg procesul, reacţiile mele, slăbiciunile, ceea ce nimeni nu dezvăluie într-o confesiune directă, nici măcar duhovnicului în biserică. Altfel de ce mi-ar fi dat bani de îngheţată, de ce m-ar fi lăsat liber tocmai în zilele când aveam întâlnire? Nefiind sigur de această complicitate, mă feresc să-l judec post mortem. Pisicuţa însă rămâne oricum vinovată. Şi dacă aş putea s-o absolv pentru făţărnicie, de vreme ce am acceptat-o chiar după ce se demascase, de vreme ce m-am lăsat iar ademenit, mi-a plăcut să-i simt farmecul până la o nouă dezamăgire, în schimb n-aş ierta-o nici pe patul de moarte pentru nelegiuirea de-a fi încredinţat altcuiva gândurile mele.

Povestea acelei scrisori nu s-a terminat, i-a fost sortit să ajungă încă o dată sub o privire străină; dar acum nu aveam de ce să mă supăr, era transcrisă de mâna Pisicuţei şi transformată, cu prenumele ei feminin în locul celui al meu, deci nu-mi aducea nicio pagubă, rămânea doar un furt fără importanţă pentru mine, de vreme ce n-aş fi folosit-o a doua oară. M-am mirat însă că a folosit-o Pisicuţa, închipuindu-şi că va înmuia o inimă rece, ceea ce îmi închipuisem şi eu, scriind-o. Dar, spre deosebire de mine, care îmi puneam speranţa în puterea mea de-a mişca o inimă ţeapănă, ea ştia foarte bine că scrisoarea, oricât de înflăcărată, nu făcuse nicio impresie asupra ei, nu o mişcase,

dovadă că i-o dăduse lui Alex, fără mustrare de conştiinţă.

Trecuse un an, când Pisicuţa îl întâlni din nou pe tânărul cu ochii lui fascinanţi şi cu barba neagră, micuţă, bine tăiată, neagresivă, care îmi plăcuse chiar mie, deşi nu admit la oameni această podoabă, aşa i se spune. Ţineam minte cum se înroşise, fără să se mai prefacă de astă dată, se vedea limpede că era tulburată, nu-i trecuse nici când o condusesem acasă şi ne-am despărţit în faţa uşii. Iar dacă mă sărutase cu o căldură subită pe amândoi obrajii, după ce fusese tot timpul atât de rece, azi sunt sigur că în locul meu îl vedea pe acel tânăr care, după impresia mea, îi săgetase inima.

Nu ştiu ce s-ar fi întâmplat dacă îl reîntâlnea mai de mult, poate înflăcărarea ei s-ar fi stins repede, era făcută să pâlpâie şi pe urmă să uite. Aşteptarea crease în ea acea sete bolnavă a oamenilor care n-ar simţi deloc nevoia de apă, dacă ar avea-o aproape. Îl căută pretutindeni unde îşi închipuia că ar fi cu putinţă să-l găsească, pe dig se plimba zilnic, chiar şi pe vreme proastă, îşi lua umbrela şi pelerina, înfrunta ploaia rece de toamnă; merse şi iarna în câteva rânduri, pe ger şi pe ninsoare, deşi tot lungul digului, până la far, nu se vedea nimeni, îşi căută admiratori care s-o ducă la ceaiuri dansante, la serate, la baluri, se uită la ei pe sub pleoape înroşindu-se şi înfierbântându-i, dar degeaba, nu-l întâlni nicăieri şi nici nu putea să întrebe de el, neştiind măcar cum îl cheamă; în gând îi spunea Neptun-junior, era un semn de admiraţie şi de capitulare. Îl chema Raul Marin, numele dovedea o origine sătească, unită cu o ambiţie nobiliară. Îl căuta zadarnic, ispăşea un an de închisoare pentru

contrabandă cu covoare şi aur. Când îl reîntâlni, după un an, şi tot pe dig, îi crescuseră la loc părul şi barba, căpătase o expresie mai bărbătească, puţin aspră. Iar ea era coaptă ca o pară, care abia se mai ţine pe ramură; nu-i trebuie decât o adiere de vânt ca să cadă. Cred că la prima lor întâlnire numai prezenţa mea o salvase, şi nu mă miră că pe urmă îmi arătase atâta răceală: de fapt mă ura, dar eram prea naiv ca să merg cu gândul atât de departe.

Faptele se petrecură fulgerător, Raul o simţi cât era de slabă şi nu pierdu vremea, poate dacă ar fi şovăit îi lăsa timp să se reculeagă. Abia căzuse întunericul şi nu plecase toată lumea de pe esplanadă, când o înghesui pe banca de la umbra pinului palmat, unde cu un an înainte o aşteptasem în ploaie. La urmă, deşi speriată, Pisicuţa îi spuse cu admiraţie: „Veni, vidi, vici”. A doua zi, la cinci după-amiază, când îl aştepta în acelaşi loc, pe bancă, unde aveau întâlnire, îl văzu trecând prin faţă cu o fată blondă, pe care o ţinea de talie. Dacă aş spune ce simţi ea atunci, ar fi o cruzime; într-o asemenea situaţie, o fiinţă plăpândă poate să-şi piardă minţile. Pisicuţa era mult mai robustă, îndură suferinţa îngrozitoare pe deplin lucidă, conştientă că ea fără Raul nu putea să trăiască şi hotărâtă să-l aştepte toată noaptea, să facă orice, să-i sărute picioarele, să-i ceară iertare că îl aşteptase. Nu-i văzu întorcându-se, poate aşteptau şi ei pe undeva să cadă întunericul şi să se elibereze banca. N-am niciun motiv să-mi fie milă de ea, şi totuşi îmi simt inima strânsă când mă gândesc la canonul ei, mai rău ca răstignirea pe cruce.

Ramase acolo până la miezul nopţii, ar fi stat până la ziuă, cum hotărâse, dacă n-ar fi năvălit peste ea

doi marinari beţi, care vorbeau o limbă necunoscută. Scăpă cu fuga, se alese cu rochia ruptă şi cu zgârieturi pe tot trupul. Panainte nu află nimic. Pompiliei, de care nu putuse să se ascundă, o văzuse în ce hal venise, îi spuse, învrăjbită: „Să nu mă întrebi nimic şi să mă laşi în pace, altfel mă spânzur!”. Pompilia vru să riposteze, dar simţi o zvâcnire în tâmplă şi rămase cu gura strâmbă; nu se sperie prea rău, fiindcă a doua zi îi trecuse. Nu ştiu dacă este posibil, mă gândesc că poate fusese un început care vestea spasmul cerebral de pe urma căruia, un an mai târziu, avea să rămână paralizată.

A doua zi Pisicuţa porni cu noaptea în cap să colinde oraşul, bătu străzile, îşi băgă capul prin cafenele, cofetării, restaurante, sperând că are să-l vadă, coborî în port, ar fi întrebat de el, dar încă nu ştia cum îl cheamă. Digul îl străbătu de zeci de ori, rătăcită, aşa umblă până la cinci după-amiază, când se duse la banca de sub pinul palmat, unde o atacaseră marinarii. La cinci şi jumătate veni Raul, poate nu se aştepta s-o găsească, veni doar aşa, ca lupul pe unde a mâncat oaia. Nu-i spuse nimic decât „Haide!” Nici măcar n-o luă de braţ, merseră unul lângă altul, ca doi străini, Pisicuţa însă era nebună de fericire, s-ar fi târât în genunchi, dacă în mod absurd aşa ar fi putut să ajungă mai repede.

O duse la el acasă, în fundul unei curţi, unde avea o cameră destul de plăcută, fără vecini apropiaţi, cu un rond de flori sub fereastră. Nici nu ştia bine ce i se întâmplase prima dată, ce-ar fi putut înţelege? Dar dorea cu o patimă mărită până la nesocotinţă de zbuciumul prin care trecuse atunci, încât acum, la prima atingere îşi pierdu cunoştinţa. Când îşi reveni, el fuma pe marginea patului; trupul lui, gol,

vădea o construcţie fericită. „Eşti frumos ca un faun!” îi spuse Pisicuţa. El spuse: „Te-ai cam jigărit. Dacă vrei să mai vii aici, vezi să arăţi bine!” Pe seară o trimise acasă, fără s-o conducă; ei nu-i păsa, mergea pe stradă beată de fericire.

A doua zi, la cinci după-amiază veni din nou. Deşi nu fusese vorba, era de la sine înţeles că trebuie să vină mereu de aici înainte. Trecu prin momente de panică, fiindcă nu nimerea strada, nu fusese atentă, nu recunoştea casa şi nu putea să întrebe de el, prin vecini, căci tot nu ştia cum îl cheamă, uitase să-l întrebe; cum punea mâna pe ea îşi pierdea minţile.

Ştiu ce înseamnă să fii aproape de fericire, să fii sigur că ea există şi să n-o poţi atinge dintr-o cauză stupidă, fiindcă ai uitat drumul.

Ajunse, după o jumătate de oră de chinuri, tremura, era trasă la faţă, se jigărise iar, şi o îngrozea gândul că el ar putea să n-o primească, avea motive, o prevenise; spera s-o ierte. El însă nu era acasă. Se aşeză pe pragul uşii, să-l aştepte. Rupse din iarbă o floare mică, galbenă, un năsturaş cu zeci de petale, îndesate ca un snop, şi începu să rupă una câte una, o să vină, n-o să vină. O vecină, din alt corp de case, veni cu stropitoarea, să ude florile. La picioarele Pisicuţei era un covor de petale galbene, jumulise un pumn de năsturaşi, îi spuseseră pe rând când da, când nu; ce putea să mai creadă?

— Pe cine aştepţi, domnişoară? o întrebă femeia.

Pisicuţa îşi ridică ochii, rugătoare, cerându-i parcă s-o cruţe.

— Pe… el, răspunse, nedefinit şi atât de stins, că abia îşi auzi glasul.

— Nu locuieşte aici, răspunse femeia. Are doar aşa, o cameră: vine câteodată... Nu eşti fata domnului căpitan Becheru?

Spuse că nu, dar degeaba, îşi dădea seama că femeia n-o să creadă. Se simţea ca o căţea încolţită în unghiul gardului, avea să afle întreg oraşul, s-o arate cu degetul. Plecă împleticindu-se, rătăcită. Femeia însă nu duse vorba mai departe, există şi asemenea oameni, era o persoană cu educaţie şi cu suflet sensibil, fusese profesoară, acum ieşise la pensie; avusese şi ea fată, murise când era de vârsta Pisicuţei; bărbatul îi murise mai înainte. Să-şi fi deschis sufletul în faţa ei, Pisicuţa ar fi găsit o alinare, poate n-ar fi mers mai departe cu nesocotinţele.

Timp de o săptămână veni zi de zi să-l caute. Atunci transcrise scrisoarea mea şi i-o băgă pe sub uşă. Mai târziu avea s-o găsească Sofron, fratele Pisicuţei, când a venit să facă o percheziţie în casă. La el am văzut-o, dar n-a ştiut că la origine fusese scrisă de mine. Deşi împrejurările erau triste, am avut un fel de satisfacţie la gândul ca Pisicuţa n-o aruncase, şi, cu toate că la vremea ei nu avusese nicio urmare, o socotise destul de bună pentru a încălzi o inimă rece. Cât era de bună ştiam singur, era ca un strigăt disperat, ar fi putut să încălzească şi să învie chiar o inimă moartă; inima ei însă, cu un an înainte, rămăsese inertă. Ca şi inima lui Raul astăzi.

Aşa a început decăderea. Săptămâna următoare Pisicuţa găsi uşa deschisă, intră ca o somnambulă, fără să înţeleagă ce i se întâmplă, mergea parcă pe marginea acoperişului. Înăuntru era lume, nu văzu pe nimeni, simţi doar miros de vin şi de ţigară şi

auzi muzică, un patefon se învârtea pe bufetul cu placă de marmoră, o mobilă veche, monumentală, făcută pentru altă casă. Raul dădu fumul în lături, cu mâinile, şi veni s-o întâmpine.

— Ce dracu’ te-ai jigărit aşa?... Dar haide, pici bine, ne lipseşte o fată.

În afară de el mai erau două perechi în cameră, doi bărbaţi şi două fete, pe care Pisicuţa, în fumul de tutun şi în starea ei confuză, nu-i vedea limpede, mai degrabă le simţea prezenţa, fără să înţeleagă ce căutau acolo. Raul încuie uşa, trase perdelele la fereastră şi toată lumea începu să se dezbrace.

Iată ce-i fu dat Pisicuţei să îndure, la abia a treia întâlnire de dragoste. Dar acel bărbat care o electriza printr-o singură atingere avea asupra ei atâta putere, şi îl dorea cu atâta desfrânare, încât nu-i mai păsa de ceilalţi, nu-i vedea, nu-i auzea, nu ştia ce făceau prin colţurile camerei, se lăsă în mâinile lui, beată de bucurie. Patefonul cânta „Valencia”, un şlagăr din anii trecuţi, pe un disc atât de tocit că nu se mai distingeau nici cuvintele, nici melodia, rămânea numai ritmul de jazz, isteric. Din umbra camerei, un glas de bărbat, pe care Pisicuţa nu putea să-l asocieze cu clipa prezentă, adăuga jazz-ului un text trivial, „Valencia, dă-te jos din corcoduş...” de nereprodus mai departe. Ea se socotea absentă, izolată de ceilalţi; avea în suflet o disperare ascunsă, o presimţire îngrozitoare, dar se simţea fericită.

Se dezmetici când un străin se aplecă peste ea şi vru s-o cuprindă în braţe; Raul plecase, îi recunoscu râsul în alt colţ al camerei. Sări în picioare, îşi trase rochia peste cap, fără să-şi mai pună nimic pe

dedesubt şi se repezi la uşă, desculţă. El îi tăie drumul.

— Unde te duci?

— Nu pot, nu pot! hohoti Pisicuţa.

— Atunci, du-te, şi să nu mai vii niciodată! Ia-ţi pantofii!

Îi luă, dar nu-i puse în picioare, merse desculţă până la poartă. Dedesubturile şi le înghesui în poşetă. Zăcu două zile, cu febră; fiindcă nu se putea da jos din pat, să umble, să-l caute, rămase singură cu gândurile ei, rătăcite. Îşi dădea seama că se omoară, dar nu putea să se înfrâneze. A treia zi îi puse un bilet sub uşă: „Fac orice îmi ceri, orice, orice! Primeşte-mă!”…

Scrisoarea mea era depăşită.

Reveni toată săptămâna, dimineaţa, la amiază, pe seară. Pompilia nu-i mai spunea nimic, căuta un medic de boli mintale, şi nu ştia cum s-o ducă la el, cu ce şiretlicuri. Se temea, fata dădea semne de nebunie; poate nu fusese niciodată pe deplin sănătoasă, capriciile ei poate erau forme de isterie, se întâmplă aşa cu unele fete, nimeni nu bagă de seamă şi pe urmă lumea se miră când află că s-au aruncat înaintea trenului.

Nu mai ştiu câte zile trecuseră când îl găsi acasă, singur. Căzu în genunchi, la picioarele lui, îi sărută mâinile.

— Te jigăreşti tot mai tare! îi spuse el, drept mulţumire.

Erau dezbrăcaţi, ea zdrobită de bucurie, când se deschise uşa. Venea lume, poate cei de rândul trecut, dar pe lângă ei şi alţii, trei perechi, pe urmă veni încă una. Pisicuţa se acoperise cu macatul de

pe pat, Raul o dezveli, cu aerul de a o certa: nu mai face fasoane! Ea izbuti să bâiguie:

— Te iubesc! Te vreau numai pe tine!

— Dacă mă iubeşti, trebuie să-i vrei pe toţi! Noi suntem fraţi de cruce! răspunse Raul, dar nu aşa, ci cu alte cuvinte, îngrozitoare.

— Şi cum, protestă ea, o ultimă oară, ţie nu-ţi pare rău? De ce nu mă ţii pentru tine?

— Nu înţelegi că sau eu, sau ei e totuna? Nu fi proastă şi bucură-te!

Oribil era că silnicia se transformă fără întârziere în voluptate, se bucură de toţi fără deosebire şi leşină de fiecare dată, în spasmuri, ca să se trezească în braţele altuia.

A doua zi, pe seară, Pisicuţa ieşi goală pe balconul dinspre esplanadă, pe care cu un an înainte îl contemplasem, sperând că ea îşi avea camera acolo şi nu mă uitam degeaba. Până atunci dormise, aproape în letargie, nu se trezise nici ca să vină la masă. Pe la ora patru Pompilia plecă în oraş, după ce îşi mai aruncă o privire în camera fetei. Dormea adânc şi prima oară după o perioadă de zbucium, i se părea liniştită, avea faţa destinsă, cu o culoare înviorată. Când se întoarse, peste două ceasuri, văzu lume adunată în faţa casei. Pe balcon, Pisicuţa îşi expunea goliciunea cui voia să privească şi îşi tăia cu foarfeca şuviţe din păr, ca să le arunce jos, în stradă. Cu un an înainte să fi avut o şuviţă din părul ei, aş fi dormit cu el sub pernă…

Acum, când mă gândesc la ea, mi se rupe sufletul pentru ce i-a fost dat să pătimească în vara aceea nefericită. În rest însă n-am de ce s-o compătimesc, fiindcă a avut o viaţă mult mai frumoasă decât şi-ar fi închipuit-o cineva, văzând-o goală pe balcon, în

ochii mulţimii, tăindu-şi părul şi aruncându-l în stradă, cu minţile rătăcite.

După o noapte petrecută la spitalul de boli nervoase, a doua zi se trezi senină şi mirată, nu ştia cum ajunsese acolo, o amnezie deplină acoperea trecutul ei, din ziua când îl întâlnise prima oară pe Raul; cum în ziua aceea eram lângă ea, înseamnă că mă uitase şi pe mine. Încolo nu-i găsiră nici cea mai mică tulburare mintală, astfel că o trimiseră acasă. Singura îndoială mi-o dă părul ei ciuntit, care n-o surprinse când se văzu în oglindă. Se privi îndelung, cu o cută între sprâncene, dar nu întrebă ce se întâmplase. Oare uitase cu adevărat, sau voia să nu-şi mai aducă aminte?

După ani de zile, când am reîntâlnit-o, era măritată cu un inginer de mine, în Transilvania. Îşi iubea bărbatul, avea copii şi era fericită; nu-i o părere, sunt sigur, i se citea pe faţă. Şi când mi-a întins mâna, privindu-mă cu ochii ei strălucitori, în albastru, acum de o francheţe deplină, mi-a venit în minte vechea mea îndoială, şi iarăşi m-am întrebat, dacă mă uitase într-adevăr sau voia să nu mă recunoască?

24

M-am tot întrebat dacă Pisicuţa trebuia sau nu răzbunată? Sigur că da, nu se cuvine ca ticăloşia să rămână nerăsplătită. În cazul ei însă răzbunarea a dat naştere la o dramă, care mai bine ar fi fost să nu se petreacă.

Trecuse o lună de la nenorocire, care, în mod inexplicabil într-un oraş de provincie, nu avusese mult răsunet şi începea să se uite; poate fiindcă prea puţină lume cunoştea originea întâmplării, ştiau doar că fata trecuse printr-o criză de isterie, de-aceea ieşise pe balcon în pielea goală; leacul era să se mărite. Într-o seară, Sofron, scafandrul, fratele Pisicuţei se afla la barul de la intrarea în port, cu doi marinari de pe „Arhimede” şi cu Rozalia. O invitaseră doar să danseze, nimeni nu mergea cu gândul mai departe, o ştiau încurcată cu patronul Panainte, şi se temeau de el, le-ar fi înmuiat oasele, nu putea nimeni să-l înfrunte, semăna cu cerbii bătrâni, care îi pun pe goană pe cerbii tineri, când se apropie de cerboaică, îi iau în coarne. Rozalia, la rândul ei, ştia să se poarte, mersese cu ei fără să facă nazuri, numai cu gândul să se distreze, şi numai după ce îi ceruse voie lui Panainte. Deşi nu era altceva decât o bucătăreasă, părea mai domnişoară decât toate fetele aflate la bar în seara aceea, coafată cu zulufi pe frunte şi pe ceafă, rujată, parfumată, decoltată, cu tocuri înalte care o făceau şi mai suplă, cu rochia strânsă pe talie şi pe şolduri de-i desena trupul mai bine decât

costumul de baie Jantzen, ultimul strigăt al modei de plajă, căci trecuse vremea când femeile făceau baie în cămăşuţă. Nu-i de mirare că toţi bărbaţii erau cu ochii pe ea, mulţi ar fi vrut s-o invite la dans, dar partenerii ei nu-i lăsau o clipă de răgaz, obosea unul, o lua altul, o învârteau tot timpul şi ea se supunea bucuroasă, ar fi dansat până dimineaţa, fără să-i pese că pe urmă avea de muncit toată ziua. Avea putere şi în trup, şi în suflet, era o fire fericită, zâmbea tot timpul.

Tocmai mergea spre ring cu Sofron, făcuse doar un pas, când un tânăr cam răvăşit îi ţinu calea, o apucă de braţ, ignorându-i partenerul şi vru s-o ia la dans, cu o necuviinţă de om fără educaţie şi cu îndrăzneala beţivului. Sofron îl cunoştea foarte bine, era practicant în birourile lui Omer Baltadgi, importatorul de articole tehnice. Îl ştiam şi eu, de când fusesem prima oară în port, cu Alex; el era tânărul spelb şi ponosit de pe chei, care lua în primire maşinile de cusut scoase de Sofron din apă, şi le ştergea cu cârpa, sub ochii patronului; ultima maşină de cusut o scosesem eu, a doua zi. Îl chema Iordan, când am aflat mi-a venit să râd, fiindcă nu ştiam multe; Iordanul era râul unde se botezase Mântuitorul, nu-mi închipuiam că un asemenea nume pot să-l poarte şi oamenii.

Sofron îi puse mâna în piept, îl dădu la o parte, fără să-l brutalizeze, şi îl sfătui ca mai bine să plece acasă.

— Cine te crezi tu, bă? ripostă tânărul, pus pe harţă.

Aşa a fost începutul; odată ce spusese o vorbă nu se mai opri, îşi dădu drumul la gură, ofense şi injurii

ca să încheie cu o trivialitate care ar fi îngrozit pe orice om treaz la minte:

— Ma, eunucule, află că eu, aşa cum mă vezi, m-am culcat cu sor-ta! zise, dar cu alte cuvinte. Vezi de mă respectă! Şi nu m-am culcat numai o dată, şi nu doar eu, am fost şase: partuză!

La data aceea, Sofron împlinise douăzeci şi şase de ani, şi în afară de meseria lui atât de interesantă, puţin misterioasă pentru mine, nu avea nimic care să atragă atenţia. După clasele primare nu învăţase altă şcoală, nu că ar fi fost cu totul greu de cap, socotea că nu i-ar fi folosit la nimic, pentru ce voia el să facă în viaţă nu se cerea mai multă carte. De mic visase să fie scafandru, era o muncă grea dar se plătea bine, şi pe deasupra îi satisfăcea curiozitatea de a vedea ce se ascunde sub faţa apei; înţeleg, am avut şi eu aceeaşi curiozitate, motiv pentru care n-am pregetat să îmbrac costumul de scafandru, deşi îmi era frică. Îi plăcea să cotrobăie prin ungherele vapoarelor scufundate, când se lucra să fie readuse la suprafaţă, şi uneori avusese norocul să găsească obiecte scumpe, pe care, dacă nu erau prea voluminoase putea să şi le însuşească fără să ştie nimeni.

Dacă meseria lui mă apropiase de el din prima clipă, când îl văzurăm scoţând maşinile de cusut din apă, abia putând să-i desluşesc trăsăturile prin vizorul căştii de alamă, înfăţişarea fizică în schimb nu avea nimic care să atragă atenţia. De statură mijlocie, robust, cam gras fără să fie obez, aşa n-ar fi putut să lucreze sub apă, cu laba piciorului mare, cu braţele scurte şi vânjoase, deşi subţirele, albe şi pistruiate, blond spălăcit, cu părul pieptănat într-o parte, fără cărare, cu ochi ca de raţă, îndrăzneţi dar

fără altă expresie, departe de a avea în ei misterioasa putere de seducţie a Pisicuţei. Era împăciuitor în conflicte, nu se bătuse niciodată, putea să pară laş sau nevolnic; nimeni nu l-ar fi crezut capabil de o violenţă, cu atât mai puţin de o încununare a tuturor violenţelor, de o crimă premeditată.

În liniştea care se lăsă în bar, Sofron se întoarse spre însoţitorii săi, le spuse o vorbă în şoaptă, apoi ieşi urmat de ei, fără să răspundă insultei. Unul din marinari o conduse pe Rozalia până la vapor, de unde se întoarse cu o frânghie şi cu o tendă. Înainte de a pleca, fata îi spuse lui Sofron:

— Nu-l ierta! Dacă ai nevoie, îţi dau şi eu o mână de ajutor!

Să mă fi aflat acolo şi să fi ştiut ce avea să urmeze, vorba ei mi-ar fi băgat frica în oase. Până unde se gândea ea să ajungă o răzbunare?

Pândiră în umbră; dacă Iordan n-ar fi ieşit singur, nu le-ar fi fost greu să-i culce la pământ pe însoţitorii lui, cu o lovitură în ceafă; până să-şi vină în fire şi să se ridice, treaba era terminată. Dar nu fu nevoie, ieşi singur, clătinându-se, atât de beat că nu ştia nici în ce parte să plece. Îi aruncară tenda în cap, îl răsturnară, îl înveliră strâns, paralizându-i orice mişcare, legară balotul cu frânghia şi, unul la cap, altul la picioare, al treilea la mijloc, îl aduseră până la vapor, unde îl coborâră în magazie. În cabina căpitanului, Rozalia îşi spăla rujul de pe faţă. Sofron se aplecă pe spirai şi-i spuse:

— Dacă se aude gălăgie, să nu te sperii.

— Ai grijă să nu-l omorâţi! răspunse ea, cu indiferenţă.

Tonul ei contrazicea vorbele de mai înainte, care m-ar fi neliniştit, dacă m-aş fi aflat acolo. N-am ştiut ce-a gândit ea, între un moment şi altul. Poate nu era nimic de gândit, dau prea multă importanţă cuvintelor.

Cunoşteam magazia, din ziua când ne întorceam din larg, pe furtună; nimic nu se schimbase. Cu tambuchiul închis nu putea să se audă niciun zgomot afară; doar dacă s-ar fi urcat cineva pe punte şi ar fi tras cu urechea. Atunci însă ar fi lătrat câinele Arhimede.

Îl dezbrăcară la piele, nu-l legară, avea mişcările libere, putea să se şi apere, iar ei se aşezară în cerc, în jurul lui, fiecare cu o frânghie în mână, la distanţă destul de mare unul de altul, ca să nu-l înăbuşe. Cel mai apropiat lovi primul, frânghia şuieră, arse pielea, se înfăşură pe mijloc; Iordan o luă la fugă spre fundul magaziei, fără raţiune, n-avea cum să scape. Al doilea era în calea lui, îl plesni cu frânghia, trimiţându-l la al treilea. Să nu fi fost răgetele ar fi părut o joacă. Iordan căzu în genunchi, în mijlocul magaziei. Tremura ca de frica morţii.

— Iertaţi-mă!… Sofron, nu mă bate degeaba, n-am ştiut că e sor-ta, nici n-am văzut-o bine, nu ştiam cine este, am venit fiecare cu fata noastră!

Nu minţea şi, într-un fel, nu avea nicio vină, fetele lor veniseră de bunăvoie, ce ştiau ei de fata lui Raul? Vina lui era că în loc să-şi ţină gura, se lăudase în chip mârşav. Nu mai fu nevoie de altă bătaie, ca să spună tot ce se întâmplase. Le dădu adresa lui Raul, îi învăţă cum să intre în casă.

— Până nu venim cu el aici, nu-ţi dăm drumul! spuse Sofron, cu o linişte stranie.

Dar avea ochii roşii şi, cu părul căzut în ochi, cu privirea sângeroasă, părea o fiară turbată.

Îi legară mâinile la spate, îi traseră limba afară din gură şi trecură prin ea un cârlig de nisetru, care putea să ţină o sută de kilograme. Cârligul îl legară sus, de o grindă a punţii, atât de strâns ca el să poată sta pe picioare dar pironit locului, cu capul pe spate; cea mai mică mişcare i-ar fi dat dureri groaznice.

Peste un ceas se întoarseră cu Raul, îl aduseră cu trăsura, legat la gură să nu strige, şi înfăşurat în tendă, să nu mişte. Era un balot, birjarul n-avea de ce să se mire. Îl găsiseră dormind, cu o fată în pat, întors cu spatele la ea, cu toată plapuma peste el; dezgolită, fata tremura în frigul nopţii, nu putea să adoarmă, iar să se lipească de el, să se bage sub plapumă n-ar fi îndrăznit, o arunca jos cu o mişcare a şoldului. Se sperie rău, dar după ce îl luară se înveli bine cu plapuma, altceva nu avea ce să facă până la ziuă, decât să doarmă la căldură, nu putea să plece în toiul nopţii.

Tot ce urmă se petrecu în câteva ceasuri, înainte să se lumineze de ziuă. Pe Iordan îl dezlegară, dar îl lăsară cu cârligul în limbă.

— Cu ăsta du-te la doctor, să ţi-l scoată, dacă nu ţi-e ruşine. Şi să nu depui plângere, dacă vrei să mai trăieşti până la anul!

Erau vorbele lui Sofron, de nerecunoscut, nimic la el nu mai semăna cu ce fusese înainte. Poate, dacă trăia, s-ar fi văzut că înnebunise. Poate aşa era familia lor, trebuia cineva să înnebunească. De la Atrizi încoace asemenea drame rămân adesea neobservate, mai ales dacă nu ating aceleaşi proporţii.

După ce repetară cu Raul jocul cu frânghiile, Sofron îi puse pe ceilalţi doi să-l ţină, iar el scoase cuţitul din teaca pantalonului, cuţitul finlandez pe care aş fi vrut să mi-l dăruiască, şi apucându-l pe nenorocit cu mâna stângă de partea cea mai vinovată, vru s-o reteze cu dreapta. Era o pedeapsă îndreptăţită, dar neadmisă între oameni; despre asemenea cruzimi, chiar dacă se întâmplă uneori, nu se vorbeşte, nici nu se scrie. Ceilalţi îl îmbrânciră. Sofron îi ameninţă cu cuţitul, o lua razna, ar fi trebuit să se lepede de el, cât mai era vreme.

— Pune cuţitul la loc! strigă unul.

Nu mai fu nevoie de alte cuvinte, Sofron se supuse. Iar ei îl urmară în cea mai neînţeleasă dintre faptele petrecute în noaptea aceea de răzbunare. Îl scoaseră pe Raul afară, îl coborâră în şalupa legată în bordul dinspre mare, îl băgară în costumul de scafandru, cu tălpile cizmelor turnate în plumb, îi puseră casca şi îl aruncară în apă. Cei doi râdeau, părea o glumă nevinovată, nu putea să se întâmple nimic rău, victima s-ar fi ales numai cu spaima; puseră mâna pe roata pompei şi începură s-o învârtească. În câteva clipe, scafandrul era pe fund, se cunoştea după cât se desfăşurase frânghia; deasupra lui ieşeau bule de aer.

— Ajunge! porunci Sofron.

Şi cum cei doi învârteau înainte la pompă, se repezi asupra lor, îi răsturnă pe spate. Acum abia începeau complicii lui să se dezmeticească, gluma putea să se termine cu o nenorocire; dacă nu continuau să pompeze, omul scufundat în apă se sufoca în câteva clipe. Se ridicară, se înfruntară, începu lupta cu pumnii, Sofron păzea pompa, nu

puteau să se apropie, îi cuprinse groaza, veniră la el, îl loviră amândoi deodată, îl trântiră pe spate şi începură să pompeze cu disperare; de câteva clipe nu mai ieşeau bule de aer din apă; poate victima leşinase, poate murise. Nici nu-şi dădură seama cum căzuse Sofron în apă, îşi pierduse echilibrul, se rostogolise peste copastie; nu se gândeau că poate se aruncase singur.

Cu sau fără raţiune. Sofron se adânci, trăgându-se cu amândouă mâinile de frânghie, ajunse jos, scoase cuţitul, tăie dintr-o mişcare şi tubul de aer, şi frânghia legată de şalupă, înlăturând orice putinţă de salvare. Apoi, fără să vadă decât contururi în întunericul de sub apă, îşi lipi ochii de vizorul căştii, încercând să desluşească o sclipire de groază în ochii celuilalt. Scafandrul îi cuprinse grumazul cu mâinile în mănuşi groase, conştient, sau inconştient, căutând instinctiv să se apere. Plumbul de la picioarele lui îi ţinea pe amândoi la fund; în câteva clipe se liniştiră.

Deşi nu aveau o vină prea mare şi poate ar fi scăpat cu o pedeapsă uşoară, cei doi marinari fugiră în lume, lăsându-şi familiile; se ascunseră pe un vapor chinezesc, aşa se nimeri, primul care ridica ancora şi la Istanbul coborâră, să-şi caute un rost. Dar ce s-a mai întâmplat cu ei după aceea n-a aflat nimeni; bine nu putea să le fie, căci ar fi trimis bani acasă, sau măcar o veste. Singurul martor la anchetă a fost Rozalia; compătimindu-l pe Sofron, aceasta a spus că Raul îşi merita soarta; era un act de curaj, puteau s-o ia drept instigatoare. De fapt nu voise decât să-şi arate solidaritatea femeiască; dacă toate femeile ar fi la fel de vajnice, ar scădea numărul victimelor.

25

La începutul verii următoare, nu se împlinise anul de la moartea lui Sofron, Pompilia purta încă doliu, când o dată, pe seară, dădu nas în nas pe stradă cu doamna Lambru, pe care o credea moartă, Panainte îi citise anunţul mortuar din *Universul*; eram de faţă şi auzisem cu urechile mele. Doamna Lambru ieşea dintr-o parfumerie, însoţită de consulul Franţei, un bărbat tânăr, prezentabil, marchiz de viţă adevărată; oricât ar fi fost de ambiţioasă, Pompilia nici măcar nu năzuise să-l cunoască, şi cu atât mai puţin să spere că într-o zi ar putea să-l invite la ceai, să stabilească relaţii de societate. Iar această femeie străină, de-o îndrăzneală sfruntată, cu purtări deocheate, îi şi câştigase atenţia, îl prinsese în mreje, se ţinea după ea ca un căţel în aşteptarea bucăţelii de zahăr; fură câteva reflecţii rapide, nu-i luară mai mult decât două secunde, în care mai avu când să-şi dea seama că rivala, impropriu numită astfel, era mai prosperă decât în anul morţii ei presupuse; întinerise, se subţiase, îşi purta la fel de provocator sacoul bărbătesc strâns bine pe talie, pălăria de fetru pusă pe o sprânceană, ştrengăreşte, râdea arătându-şi dinţii ca de reclamă, iar privirea trecută prin monoclul în ramă subţire, neagră, ca un fir de aţă, părea şi mai impertinentă. Abia după aceste constatări făcute într-o străfulgerare, Pompilia simţi o zvâcnire în creier, se zgâi la doamna Lambru cu minţile rătăcite, nu înţelegea ce se întâmplă, visa, avea halucinaţii, sau trecuse şi ea

în lumea unde credea că se dusese neruşinata persoană, cu doi ani înainte? Pe urmă doamna Lambru şi marchizul se prefăcură într-o flacără roşie şi se topiră; Pompilia căzu lată, pe spate, în mijlocul trotuarului; luat prin surprindere, un trecător abia avu timp să facă un salt pe deasupra ei, altfel ar fi călcat-o în picioare.

Rămase nu doar paralizată, ci şi slabă de minte; era un noroc, nu prea îşi dădea seama de starea ei, i se părea naturală, se mira că unii oameni, puţinii pe câţi îi vedea, umblau în picioare. Panainte o internă într-un fel de sanatoriu, de fapt un azil pentru bătrâne infirme. Aici Pompilia avu dovada deplină că toată lumea era paralitică; infirmierele şi personalul de ajutor făceau parte dintr-o categorie umană neevoluată. În acelaşi timp înţelese că toată tagma bărbaţilor dispăruse, rămăseseră numai femeile, stăpâne. Nimeni din marea familie a AMarisei nu venea s-o vadă, n-o iubea nimeni. Mânca mult, fără alegere, n-ar fi dat deoparte nici lăturile, probabil pierduse simţul gustului odată cu alte simţuri. Când, la începutul războiului din Mediterana i se aduse ştirea că Panainte murise, într-o catastrofă marină, rămase inertă.

Alex a povestit viaţa ei într-o nuvelă de unde am luat un singur amănunt, de la urmă; bineînţeles numele personajelor erau altele, iar portretele lor modificate, să nu poată fi recunoscute. Nu m-a interesat felul cum le-a văzut el, eu îmi făcusem altă imagine despre ele şi n-am s-o modific; m-am oprit doar asupra unei reflecţii ciudate, Alex îl socoteşte pe Panainte autorul moral al nenorocirii; dacă n-ar fi amăgit-o pe Pompilia, dând-o pe doamna Lambru ca moartă, ea n-ar fi suferit accidentul când a

întâlnit-o pe stradă, vie şi mai strălucitoare ca înainte. Dar Alex nu ţine seama de caracterul Pompiliei, căci să nu fi fost bolnavă de pizmă şi gelozie, doamna Lambru, vie sau moartă, nu i-ar fi făcut nicio impresie. Şi apoi Alex uită că Panainte, ticluind acel joc, fie el farsă, nu urmărise decât s-o scoată pe Pompilia dintr-o criză de disperare.

A murit de obezitate; la autopsie i-au găsit inima înăbuşită într-un sac de grăsime, de aproape o vadră. Altceva n-am luat din nuvela lui Alex. El spune că în ultima fază Pompilia mânca un hârdău de ciorbă la fiecare masă. În realitate era doar un castron, mare cât o găleată.

26

Dar nu trebuie s-o uit pe Irmingarde.

Înţeleg de ce-i spuneau Emma, numele ei adevărat nu putea să-l pronunţe oricine, decât accentuându-l greşit, denaturându-l şi risipindu-i misterul; era un nume care multora le făcea frică, Emma însă nu i se potrivea, eu unul nu-l admit, deşi recunosc că nu-i un nume urât, şi multe femei îl poartă cu plăcere. Numai că trebuie să te naşti pentru el, să ai o predispoziţie pentru viaţa tihnită, să fii o fire veselă, să te bucuri de o viaţă norocoasă, cu o căsnicie statornică, fără zbucium, fără surprize. O Emmă trebuie să aibă obrazul roz, străveziu, ca porţelanul japonez, cu două gropiţe puţin asimetrice şi cu încă o gropiţă în bărbie, dacă se poate. Să cânte la pian, să picteze, cozonacii făcuţi de ea să se bucure de renume în tot oraşul; în bucătăria ei să miroase a vanilie. Dimineţile să se ridice din pat întinzându-se lascivă şi leneşă, apoi să deschidă ferestrele, să se aplece afară, ca să simtă mireasma florilor din grădiniţă, să se bucure de soare ciripind veselă, ca vrăbiuţele, şi să râdă tot timpul, până seara. Dacă există o Emmă care nu se recunoaşte în această descriere, înseamnă că i s-a dat numele din greşeală.

Dacă pe Anna Karenina ar fi chemat-o Emma, nu cred că s-ar mai fi aruncat sub roţile trenului.

Pentru a-şi urma soarta până la capăt, Irmingarde nu putea să se numească altfel. Drama ei n-a fost

moartea, ci nunta care a premers-o cu numai câteva ceasuri.

Trei veri, cât am venit în vacanţă acolo, am văzut-o în fiecare marţi, ziua când eram invitaţi la ea la masă. În unele seri veneam în parc, cu Alex şi Zefira, s-o ascultăm cântând lieduri; glasul nu scădea, îşi păstra claritatea caldă, şi coloratura împrospătată tot timpul; ceva în cântul ei rămânea inepuizabil. Şi, în sfârşit, cel mai bine o vedeam la Serbările Marinei când, vară de vară, ne adunam toţi după tradiţie pe puntea lui „Arhimede”; atunci puteam s-o privesc în voie, de dimineaţă până seara. Niciodată însă nu m-am apropiat de ea şi nu i-am adresat cuvântul; ar fi trebuit să vorbească ea întâi, ca reginele. Nimeni nu îndrăznea să se apropie de ea, nici fraţii şi surorile, deşi o iubeau cu sinceritate, cum se iubeau şi între ei, cu unele manifestări ciudate, ce-i drept, dar cu o dragoste neschimbată. Aveau firi şi obiceiuri diferite, care duceau câteodată la contraste frapante, dar legătura de sânge rămânea mai puternică şi nimic nu putea să-i despartă. Când Irmingarde venea dimineaţa pe vapor, Panainte, fratele ei mai mare, o întâmpina la schelă, îi săruta mâna, apoi se îmbrăţişau şi rămâneau acolo, împreună, până în jurul lor se adunau toate rudele, s-o aştepte pe AMarisa, capul familiei, căci Zoba, cel mai vârstnic, nu mai ştia prea bine pe ce lume se afla, îşi cam pierduse ţinerea de minte, uneori vorbea în dodii, singura lui preocupare constantă şi lucidă rămânea cazinoul şi cultul fostei neveste, Calipso, moartă în chip tragic.

AMarisa sosea ca de obicei cu trăsura, mânată de acelaşi vizitiu Mustafiţă, care îmi purta simpatie şi

îmi dezvăluia câte ceva din secretele oraşului, când aveam nevoie, căci le cunoştea pe toate. În dreapta AMarisei şedea Zoba, în faţa ei Alex; eu îmi luam independenţa şi veneam singur, încă din zorii zilei, nerăbdător să văd ce rochie îşi mai făcuse Rozalia, care în toţi anii născocea câte una.

În prima vacanţă, când fusese şi mama acolo, AMarisa îi dăduse locul ei, în stânga lui Zoba, iar ea, cu toată corpolenţa, se înghesuise pe scăunel, lângă Alex; iată o persoană care ştia să-şi onoreze oaspeţii. În al treilea an, AMarisa a schimbat protocolul, şi spre uimirea întregii familii, a poftit-o pe Zefira să meargă cu trăsura, a trecut s-o ia de acasă şi a aşezat-o pe scăunel, lângă Alex.

În cei trei ani de când ne cunoşteam, Alex se schimbase şi continua să se schimbe, încât de multe ori nu mai ştiam ce se întâmplă cu el şi mă întrebam dacă îl cunoscusem cu adevărat vreodată. Acum nu mai era un adolescent, ca în anul când ne întâlnisem prima dată, pe plajă, ci un tânăr care se apropia de vârsta armatei; purta tot haine albe cu lavalieră albastră, şi îşi păstrase vechea preocupare, de a căuta subiecte, pentru povestiri şi nuvele. Cred că în ultimul an se gândea chiar la un roman de mari proporţii, de unde i se trăgea o nelinişte continuă, frământări, nopţi de insomnie. Ziua stătea tot timpul cu ochii închişi, îi deschidea numai ca să se orienteze; cred că nu mai înregistra nimic din afară pe cale vizuală, ci numai cu celelalte simţuri, ajunse probabil la o ascuţime neobişnuită. În schimb noaptea, când nu putea să doarmă, deschidea ochii mari şi îi fixa în tavan, unde poate se derulau imaginile captate de el peste ziuă, cu celelalte simţuri.

Caietele lui de lucru se înmulţiseră, depăşeau o duzină, scrise mărunt şi aproape ilizibil, fiindcă îşi nota impresiile cu ochii închişi, ca să nu piardă legătura cu lumea lui din închipuire. Din câte însemnări am putut să descifrez, niciuna nu mi s-a părut banală, de aceea am păstrat toată încrederea în ceea ce avea să scrie odată, şi nu mi s-a părut că făcea o greşeală amânând să se apuce de lucru; ceva trebuia să se desăvârşească, maturizându-se în conştiinţa lui şi în suflet.

Cel mai mult m-au surprins însemnările care mă priveau pe mine, mi-am dat seama că mă urmărise şi mă studiase temeinic şi izbutise să mă descopere într-o formă nebănuită. E inutil să reproduc vreuna din acele notiţe, fiindcă de fapt mi le-am însuşit aproape pe toate şi prin ele m-am dezvăluit în această carte, şi cum n-aş fi izbutit singur. Căci înainte de toate mi-ar fi lipsit curajul de a-mi mărturisi scăderile şi slăbiciunile. Prin Alex am învăţat să mă dau în vileag, socotind că nu trebuie să-mi pese ce cred oamenii despre mine, căci eu oricum am să mor odată, şi atunci nimic nu va mai avea importanţă decât ce las scris pe hârtie. De aceea iubesc hârtia, chiar dacă mă sperie cât e albă; ea este adevărata mea comunicare cu lumea.

Două alte manifestări ale lui Alex îmi atrăgeau atenţia şi mă îngrijorau, fiind într-o continuă creştere. Întâi, ce avea el de gând cu Zefira, dacă o înconjura cu tot mai multe atenţii, ca pe o logodnică, ducându-i flori, buchete cât snopul de grâu, scoţând-o la plimbare cu trăsura fratelui mai mic al lui Mustafiţă, pe care o avea tocmită cu ziua. Uneori ieşeau pe câmp, coborau, se rezemau de o căpiţă de fân şi stăteau aşa unul lângă altul, fără să

vorbească, ascultându-şi respiraţia. Zefira era împietrită de emoţie şi o îngrozea ziua următoare, fiindcă nu ştia ce o să aducă, se temea tot timpul.

Alex nu se sfia să meargă cu ea între oameni, la plajă, de pildă, şi fiindcă ar fi fost oribil s-o vadă cu cârjele în costum de baie, o ducea în braţe din uşa cabinei. La fel când intrau în mare, o ducea până ce apa îi ajungea peste şolduri şi atunci îi dădea drumul, o ţinea de mijloc şi o învăţa să înoate. Stupidă fusese la vremea ei interzicerea ca bărbaţii să intre în mare la un loc cu femeile! În apă, Zefira nu-şi mai simţea infirmitatea, izbutea uneori s-o uite cu totul şi atunci avea clipe de fericire. Nu mai era o fetiţă, se împlinea, i se rotunjeau umerii şi şoldurile, avea o piele curată şi fină care se colora repede la soare, atât de uniform că părea o statuetă turnată în bronz, încă nerăcită.

Şi iarăşi spun că nu ştiu ce avea Alex în gând, ce îşi închipuia că o să se întâmple cu ea mai departe; dar îi dădea tot timpul lui liber, parcă temându-se să rămână singur o clipă, afară de serile când se ducea la casa din Strada Căruţei Stricate, după care se chinuia toată noaptea, cu dureri de cap groaznice, gemând de-mi strica somnul, deşi camerele noastre erau despărţite de turnul mare, iar a doua zi nu-şi venea în fire decât spre amiază: atunci se ducea fuga la Zefira, chinuit de remuşcări mai rău decât îl chinuia boala.

Aceasta era a doua transformare petrecută în comportarea lui din ultima vreme; pe măsură ce Zefira îl preocupa mai mult, se ducea tot mai des la casa cu fete, să se descătuşeze, atras bolnăvicios de o falsă plăcere, căreia nu putea să i se împotrivească, deşi era conştient tot timpul de ceea

ce urma totdeauna, o noapte de chinuri. Nu sunt mulţi bărbaţi condamnaţi la asemenea suferinţe, dar mulţi, puţini, niciunul nu renunţă.

În acel timp, a treia mea vacanţă acolo, ochii bulbucaţi ai lui Alex, care îmi făcuseră o impresie neplăcută când îl văzusem prima oară, ieşiseră mai mult din orbite, deveniseră patetici, şi acum îl sluţeau de-a binelea; când îl vedeam îmi venea să întorc capul. Despre fizicul lui ingrat n-a scris nimic în caietele de lucru, totuşi nu mă îndoiesc că se cunoştea foarte bine. Am găsit, între rânduri, destule reflecţii, indirecte, care m-au făcut să înţeleg cât suferea că ursitoarele nu fuseseră mai generoase cu el, când pe alţii îi copleşesc cu darurile, poate fără ca ei să aibă nevoie de ele, şi unii neştiind nici măcar să le folosească. Reieşea limpede din acele rânduri aproape cifrate că, după credinţa lui, niciodată o fată normală nu putea să-l privească decât cel mult cu milă. Şi fiindcă în el dorinţa de dragoste se năştea cu atât mai impetuos cu cât se străduia mai mult s-o reprime şi să şi-o interzică, nu-i rămânea decât să şi-o descătuşeze la casa de pe Strada Căruţa Stricată, unde punea o sută de lei pe ochii fetei, ca să nu-l vadă la faţă.

Date fiind toate acestea, mulţi vor fi înclinaţi să creadă că în Zefira Alex căuta o soluţie de viaţă, socotind că o infirmitate o va compensa pe cealaltă. Fiindcă am fost martor de la început şi ştiu cum s-au petrecut faptele, o asemenea idee mi se pare monstruoasă, n-aş putea să i-o atribui decât unui Quasimodo. Alex s-a apropiat de Zefira din compasiune, fiindcă era urgisită; nu s-a gândit nicio clipă să compenseze urâţenia lui cu infirmitatea ei, ci dimpotrivă, să le pună alături una de alta, să le

trăiască amândoi pe amândouă deodată, ca doi tovarăşi de suferinţă. Era o mărinimie, am simţit-o din prima seară când am stat toţi trei pe banca din fundul parcului şi am ascultat-o pe Irmingarde cântând lieduri. În clipele acelea, amândoi îşi uitaseră lipsurile şi erau fericiţi, iar pe lângă ei eram fericit eu însumi.

Şi iată că trecuseră trei ani, crescusem toţi, Zefira îmbobocise, nu-i rămânea decât să înflorească, îşi desfăcea petalele. Alex nu ignora desăvârşirea ei, dar o privea detaşat de materie, pentru el Zefira era o transfigurare, nu-i simţea nici căldura, nici greutatea când o ducea în braţe la plajă, i se năştea în suflet o bucurie sublimă la gândul că el, cu puterile lui, îi născocea bietei fete o viaţă nouă.

Pentru el nu făcea altceva decât să se ducă seara în Strada Căruţa Stricată, să pună o sută de lei pe ochii fetelor, iar noaptea să-l chinuiască migrenele, să-şi dea cu pumnii în cap, urlând de durere. AMarisa ar fi putut să-l vindece, nefiindu-i rudă de sânge, dar el nu îndrăznea să i se destăinuie.

AMarisa mizase pe Alex încă din primul lui an de pubertate, când, descoperindu-i o privire inteligentă şi iscoditoare, născută brusc, ca o scânteie, socoti că era destinat să vadă în oameni ceva din ceea ce nu vedeau alţii. De aceea îi lăsase libertatea deplină, să-şi aleagă singur drumul, ca să se realizeze; nu-l sili să înveţe mai multă carte decât liceul, pe care îl termină la doi ani după ce îl cunoscusem şi devenisem subiectul lui, cu învoirea AMarisei. În schimb, îl înzestră cu o bibliotecă inutil de mare, cărţi pe care chiar cineva fără alte preocupări decât lectura nu le poate citi într-o singură viaţă. Fiindcă Alex era cu capul în nori,

AMarisa puse un om de meserie, un erudit, fost bibliotecar la Academia Română, să cumpere sau să comande orice exista tipărit şi putea fi de folos unui tânăr care trebuia să cunoască totul despre lume.

Aş umple câteva pagini ca să înşir numai dicţionarele, lexicoanele şi enciclopediile aflate acolo, singurele pe care le consulta Alex, scoţând notiţe de câteva rânduri, despre subiecte dezvoltate pe zeci de coloane. Nu ştiu ce să spun, poate nu-i trebuia mai mult, poate avea însuşirea să descopere cuvântul esenţial, dintr-o mie de cuvinte ajutătoare, şi să-l înţeleagă printr-o comunicaţie plurală şi instantanee, ca a computerelor de astăzi. Oricum, informaţia lui enciclopedică mi s-a părut completă, fiindcă orice l-aş fi întrebat, indiferent domeniul şi subiectul, era oricând gata să-mi răspundă sumar, dar fără eroare. Poate pentru ce voia el să ştie despre lume nu era nevoie de mai mult, restul avea să-şi însuşească prin observaţie proprie. Însemnările din caietele lui de lucru dovedesc că ştia şi să vadă lumea, şi s-o înţeleagă. Iar ceea ce izbutise el să-i insufle Zefirei reprezintă un extraordinar examen de viaţă, pentru care ar merita mai mult decât un *Magna cum laude*.

Începând cu seara când avusese ideea, în aparenţă numai gingaşă, dar în realitate profund umană de a o lua cu trăsura şi a o duce în parc s-o asculte pe Irmingarde cântând lieduri, toate iniţiativele lui urmaseră o ascensiune plină de îndrăzneală, dar fără salturi abrupte. Nu mă interesează dacă gesturile acelea erau instinctive sau studiate; urmăream numai să observ şi să înţeleg efectul lor asupra Zefirei. Sigur că ducând-o la plajă, Alex făcuse o faptă pe cât de hazardată pe atât de eroică;

Zefira o înregistră ca pe o comoţie, care sau vindecă, sau omoară. Dar gestul decisiv, la capătul unei lungi gradaţii, fu s-o invite la dans, pe terasa cazinoului, plină de lume.

Până atunci o dusese de multe ori între oameni, la cofetărie, pe stradă, prin magazine, pe esplanadă, când tinerii ieşeau să se plimbe; nu se ruşina că ea mergea alături în cârje, înfrunta surâzător privirile consternate, până ce toţi se obişnuiseră şi cei mai mulţi începură să se uite la ei cu simpatie. De altfel, Zefira nu mai inspira milă, căpătase o siguranţă de sine dublată de farmecul feminităţii ei în formaţie, care o făcea, înainte de toate, să nu se mai teamă de ea însăşi, să nu se mai cenzureze prea aspru, cu gândul că nu-i este îngăduit nimic din ce visează fetele de aceeaşi vârstă.

Urmarea, întrezărită de mine încă din seara când fusesem prima oară în parc, s-o ascultăm pe Irmingarde, era că îşi găsise un stil al mişcării; dacă ignorai cârjele, mersul ei, dificil, încetase de a părea penibil, căpătase o graţie unduioasă, putea fi luat drept o cochetărie şi o alintare. Apoi, peste toate acestea se adăuga privirea, pe care o remarcasem din clipa când o văzusem, o privire de înger pedepsit, încărcată de tristeţe şi resemnare, ceea ce nu împiedica să se simtă în ea o revoltă ascunsă, greu de înţeles la o fată atât de mică şi de timidă. Ochii Zefirei, cei mai calzi şi mai expresivi din câţi am văzut până astăzi, rămân primii în frumuseţe; n-am găsit pe alţii să-i egaleze. Alt cuvânt nu mai pot spune, dar nici nu trebuie.

Erau la o masă pe terasa cazinoului, acolo unde fusesem şi eu o dată, cu Pisicuţa. Timp de trei ani nu mai intrasem la Cazinou, îl ocoleam ca pe un loc

de pedeapsă; o dată doar mă uitasem pe ferestrele salonului de la etaj, eram sus, pe esplanadă, şi văzusem un dansator evoluând cu o femeie în braţe, cred că era un număr de muzic hol, publicul stătea de jur împrejur, pe scaune aurite. Mi s-au tăiat picioarele de emoţie, un decor atât de strălucit nu mai văzusem, cu lume atât de bogată, căci la etaj, unde se juca chemin de fer, baccara şi ruletă şi se pierdeau milioane, gloata nu avea voie să urce; dacă voia putea să joace bulă, am mai spus, o ruletă mai simplă, scoasă afară, pe trotuar, în calea mulţimii.

Ce m-a frapat în primul rând la dansatorul acela, în afară de eleganţa mişcărilor care se legau una de alta ca o melodie continuă, era ţeasta lui fără pic de păr, atât de lucie că răsfrângea ca o oglindă lumina candelabrelor. Şi nu părea ras în cap, cum se sluţeau unii, ci părea să fie aşa din naştere, pielea n-avea asprimea pe care o lasă briciul, când părul, abia tăiat, a şi început să crească; dar nu semăna nici cu obrazul femeilor, catifelat şi molatic. Oricât ar fi fost pielea de netedă şi curată, se simţea în ea o vigoare bărbătească, la fel ca în restul chipului, ca în privire şi-n gesturi. Părul din cap reprezenta atunci pentru mine, ca pentru toţi adolescenţii de vârsta mea, podoaba cea mai râvnită, pe care, cum soseam la şcoală, ne-o tundeau cu maşina numărul unu, dacă nu chiar zero. Ce ne mai chinuiam în două luni de vacanţă să ne facem o frizură, ne udam părul, îl frecam cu peria, să-l dăm peste cap sau să alegem o cărare, îl presam cu fel de fel de plase, pare-se dispărute astăzi, sau în lipsa lor puneam un ciorap de femeie. Satisfacţia aşteptată o vară întreagă dura numai o săptămână sau două, pe urmă plecam la şcoală, şi truda noastră cădea în

coşul frizerului. Mult m-a durut sufletul după acele frizuri efemere, maşina de tuns era un instrument de tortură, iar când ajungea la ceafă mi se părea că simt ascuţişul rece al cuţitului de ghilotină. Multe zile după aceea umblam cu capul ascuns între umeri, aş fi vrut să nu mă arăt la lumină, lăcrimam după bucuriile pierdute şi mă întrebam ce-ar fi făcut să mă vadă aşa, tuns chilug, fata de peste vară. Nu-i înţelegeam pe patricienii de la Roma; capul ras, semnul distincţiei de clasă, mi se părea o batjocură.

Dansatorul m-a pus pe gânduri, privirea lui, mişcarea, felul cum îşi purta partenera pe braţe, ca pe un lujer, posesiv şi concesiv în măsură egală, ca un stăpân pe cât de mărinimos pe atât de puternic, a făcut să se clatine pentru o seară vechile mele concepţii, să găsesc în el o imagine nouă a bărbăţiei, dominată de obrazul lui spân şi de ţeasta lucie. Nu la fel era Zmeul?

Aşa s-a rotit prin faţa scaunelor aurite, puţin aplecat pe spate ca să compenseze greutatea din braţe, a ocolit salonul în mişcări de vals alungite, zburând pe deasupra parchetului, abia atingându-l cu vârful piciorului, ca să-şi recâştige elanul şi să decoleze iarăşi, de parcă ar fi avut aripi, ca Zmeul însuşi. Fracul negru, la fel de luciu ca ţeasta, îşi flutura poalele în urmă, ca o coadă de rândunică, şi nu mai părea haina de gală a bărbatului, ci o vestimentaţie luciferică.

Pe parteneră n-am văzut-o bine, era doar o figurantă, a stat pasivă în braţele lui, arcuită pe ele, cu picioarele întinse oblic înainte şi cu capul pe spate; ştiu doar că avea o rochie neagră, decoltată, cu franjuri pe poale. Dar, deşi nu făcea nimic, fără ea dansul n-ar mai fi interesat pe nimeni, ar fi fost o

eschibiţie seacă, fără înţeles şi fără justificare. Căci femeia avea totuşi un rol, acela de a fi pradă. Părea că el abia o răpise şi acum o etala, ca privitorii să-i poată recunoaşte valoarea, se apleca spre ei, le-o băga în ochi, părând a le spune: „dacă se încumetă cineva să mi-o dispute, atunci să vină la luptă!”.

Am ajuns acasă urmărit de dansatorul spân şi de ritmul valsului, altul decât ritmurile noastre biologice; chiar mă contraria, fiindcă nu se potrivea cu mişcarea binară a pasului, îmi pierdeam cadenţa şi mă pomeneam deodată mergând nefiresc, ca şchiopii, făceam un pas lung şi mai apăsat, urmat de doi paşi mai uşori şi mai repezi, urmărit de cei trei timpi ai dansului de la Cazinou, devenit o obsesie.

Cum n-am adormit repede, m-am gândit pe îndelete la alte ritmuri ale noastre, după cel al mersului cu piciorul: bătăile inimii, respiraţia şi chiar mestecatul, şi n-am terminat cu toate, viaţa se desfăşoară în doi timpi, de la naştere până la moarte. Dar cum s-a născut mişcarea de vals, mă întrebam, dacă nu are o corespondenţă în funcţiunile noastre organice? De unde a apărut şi cum am acceptat-o, făcând din ea o desfătare? Descoperisem chiar în seara aceea că mă împiedica la mers, era ceva nefiresc şi iritant, străin de viaţă.

Aşa am gândit până m-a cuprins toropeala dinaintea somnului, acele clipe crepusculare, când pluteşti ca între două ape, pe jumătate adormit, pe jumătate conştient că începe o trecere, unde puterea noastră de înţelegere nu ne mai urmează. De câteva ori la rând am căzut în starea aceasta, şi m-am trezit brusc cu senzaţia ciudată că asist la o transformare biologică, fără să ştiu unde ar putea să mă ducă; era în mine o întrepătrundere de senzaţii,

până ce deodată am avut revelaţia clară, am apucat-o bine cu amândouă mâinile, să nu-mi scape şi s-o ţin minte, că în clipa când începea somnul, răsuflarea căpăta ritm de vals, ca o legănare, primul timp, cel puternic, fiind inspiraţia, profundă deşi calmă, timpii următori fiind expiraţia, de două ori mai lungă.

Am povestit multora, dar nu ştiu câţi au dat crezare observaţiei mele, deşi ar fi putut s-o verifice ei înşişi, ascultând pe cineva care doarme liniştit alături; oamenii cu somnul agitat nu confirmă spusele mele, cu atât mai puţin cei chinuiţi de coşmare. Aşa am înţeles cum şi de ce a apărut valsul în viaţa noastră, ca să ne lăsăm în voia lui cu o femeie în braţe, cum ne-am lăsa în voia somnului şi a viselor dantelate.

Determinant, în ce-a urmat mai departe, socot că a fost clipa de la Cazinou, când orchestra cânta valsul lui Ivanovici, cunoscut în toată lumea, inspirat, delicat şi plin de poezie, şi Alex, în costumul lui alb, cu lavalieră albastră, s-a ridicat în picioare şi s-a aplecat în faţa Zafirei, invitând-o să danseze. Ea n-a înţeles intenţia lui decât după câteva clipe, atunci s-a uitat confuză la cârjele rezemate de scaun, apoi s-a făcut roşie până la rădăcina părului, în timp ce îşi ridica ochii la el cu o privire îngrozită. Atitudinea ei era un protest pasiv, căci n-avea nicio forţă să riposteze, gestul lui i se părea o batjocură şi n-o înţelegea, îşi pierdea minţile, îl socotise protectorul ei şi i se încredinţase cu toată fiinţa.

Alex nu-i putea bănui reacţia, atâta timp cât nu exista o cauză, căci gestul lui nu era o glumă, ci o intenţie atât de hotărâtă, că trecea peste situaţia imposibilă. Făcu un pas, împinse puţin masa, se

apropie de Zefira şi o ridică în braţe, în clipa când pe obrazul ei începeau să curgă primele lacrimi. El nu le văzu, cum nu mai văzu pe nimeni de pe terasă, merse în transă, cu ea în braţe, până la parchetul de dans de lângă orchestră. Perechile care valsau se dădură deoparte, se făcu linişte, lumea de la mese întoarse capul, se răsuciră pe scaun, să vadă, şi rămaseră aşa nemişcaţi, ca nişte oameni de ceară. Părea că nici muzicanţii din orchestră nu mai mişcau, instrumentele îşi scoteau sunetele singure, prin mecanisme ascunse, ca aristoanele. În schimb, mişcarea lui Alex se desfăşura acum pe întreg spaţiul rămas liber între oameni, părea singura fiinţă însufleţită, valsa în cerc cu Zefira în braţe, ea stătea inertă, cu capul pe spate, într-o stare stranie; umilinţa şi stupoarea din primele clipe se transformau în spaimă şi bucurie, o voluptate nebănuită îi cuprindea trupul în timp ce îşi simţea sufletul năpădit de o fericire atât de violentă, că devenea dureroasă; ar fi ţipat, ar fi gemut, să nu fi avut respiraţia strangulată. Deşi gata să se înăbuşe, pe faţa ei viaţa ardea ca o flacără, se vedea ca dacă ar fi murit calcinată, în clipa următoare ar fi renăscut din propria ei fericire. Pe obrazul aprins continuau să curgă lacrimi, dar nu mai erau cele de la început, grele şi amare, ci uşoare şi volatile; plângea în cascade şi ochii ei frumoşi cum n-am mai văzut alţii păreau un izvor de bucurie, binecuvântat să nu sece şi să nu se tulbure niciodată.

Deşi nu era nicio asemănare între ei, Alex mi-a amintit dansatorul care valsa cu femeia în braţe, după felul cum o ţinea pe Zefira, aplecat puţin pe spate şi vrând parcă s-o arate oamenilor, aşezaţi de jur împrejur pe scaunele parcă îmbrăcate deodată

în poleială de aur. Numai că n-o arăta ca pe o pradă, ci ca pe un triumf asupra naturii, triumful amândurora, în măsură egală. Căci dacă Zefira n-ar fi simţit ce forţă supranaturală avea el în suflet atunci, când o purta pe braţe s-o arate oamenilor, ar fi rămas inertă şi grea ca plumbul, cu faţa scăldată în lacrimi de gheaţă. Dar nici forţa ei nu putea să rămână mai mică după această îmbrăţişare prelungă, în ritmul de trei, al valsului şi al visului.

Ca în vis, Zefira alunecă încet din braţele lui, până ce atinse pământul, şi atunci simţi în tot trupul ritmul de trei, necunoscut înainte, când mergea sprijinită în cârje, în cel mai hâd dintre ritmurile de doi timpi, ritmul soldaţilor împuşcaţi în picioare. Şi deodată se văzu valsând, unduindu-se parcă înaripată, atât de uşoară, că nici nu mai simţea atingerea cu pământul, şi fără alt sprijin decât umărul lui Alex, pe care îl ţinea mai degrabă aerian, cu un braţ rămas şi el fără greutate, ca o pană de lebădă. Era un miracol şi nu se sfârşi odată cu valsul: din ritmul de trei Zefira trecu la cel binar, fără să-şi dea seama, decât că se sprijini mai puternic de Alex, şi aşa merse până la masă, apoi până la trăsură, lăsând în urmă lumea încremenită de uimire. Prin dans, învăţase să meargă, secretul era să-şi piardă greutatea, printr-o sforţare lăuntrică, o aspiraţie, o zbatere a spiritului. Ea nu-şi dădea seama ce se întâmplase, se dezmetici abia după ce trăsura pornise, se uită uimită în jur, se uită în propria ei fiinţă, se uită la Alex, încercând să vadă în fiinţa lui, apoi se lipi de el, îl cuprinse cu braţele, să fie sigură că există şi izbucni în lacrimi, înţelegând abia acum tot ce se întâmplase.

— Te rog, fă ceva cu mine! îi spuse, hohotind, exaltată, sau îngrozită. Fă ce poţi, dar fă ceva, nu te opri!

El nu putu să-i răspundă, devenise deodată palid de moarte, lovit brusc de o migrenă ucigătoare. Acum am înţeles că suferinţa lui, aşa cum o ştiam, se datora unui anumit fel de emoţii, le trăia prea puternic. Izbuti doar s-o strângă pe Zefira la piept, cu un braţ pe jumătate paralizat de durere, căci migrena i se răspândea în tot trupul; nu putu face mai mult decât atâta, ca efuziunea ei să nu rămână fără răspuns, dar ea înţelese şi se simţi fericită. Abia când trăsura opri în faţa casei, îşi duse mâna la gură, cu un gest de spaimă:

— Iartă-mă, am uitat cârjele! Trebuie să ne întoarcem.

— Lasă-le! răspunse Alex, sigur pe el, deşi continua să sufere. N-o să-ţi mai trebuiască.

— Dar nu pot merg singură!

— De aici înainte, ai să mergi cu mine. Totdeauna.

Trei seri mai târziu, Alex se însura cu Zefira, dar eu nu mai eram acolo, nu mă poftise, nu mă mai socotea un subiect interesant, aflase despre mine tot, mă epuizase. Eu însă eram epuizat numai pentru ei, nu şi pentru mine, mă simţeam capabil de multe şi aveam sufletul plin de năzuinţe.

27

Ar fi fost a patra vară de când venisem prima dată acolo; acum viaţa mă ducea în altă direcţie, trecusem prin întâmplări neobişnuite, descoperisem altă lume şi eu însumi devenisem altul. Era în anul când Tania dispăruse, lăsându-mi în inimă o rană dureroasă, dar trecătoare; aş fi vrut să sufăr mai mult pentru ea şi totuşi m-am rugat la o troiţă de pe marginea drumului să întâlnesc altă dragoste; cu suferinţă sau fără suferinţă, Tania tot nu putea să mai fie. Mergeam într-o noapte prin locuri necunoscute, trenul mă lăsase la două noaptea într-o haltă pustie, în locul unde se termina câmpia, şi de acolo aveam de mers cincisprezece kilometri pe jos, peste dealuri. Aşa se nimerise, să ajung la o oră nepotrivită, nu era nici măcar o noapte cu lună, dar decât să aştept acolo, în haltă, o biată gheretă goală, am socotit că este mai bine să plec îndată la drum; nu mă speriau nici kilometrii, nici noaptea, eram deprins să umblu, dacă ar fi fost după mine nu m-aş fi oprit niciodată, decât să adun putere spre a pleca mai departe.

Eram în vacanţa Paştelui de câteva zile şi încă tânjeam uneori după Tania, deşi se împlinise anul de când dispăruse; atunci am primit invitaţia lui Trandafil, a fost ca o mană cerească, gândul să plec, să văd locuri puţin înfricoşătoare după cum auzisem, a stârnit în mine atâta fierbere, încât am uitat dorul, sau l-am pus în umbră şi n-am mai avut alt gând decât să găsesc bani de tren, şi să plec

repede. Banii n-aveam de la cine să-i iau decât de la mama, şi ea, cu toate că era strâmtorată, n-a şovăit să mi-i dea, gândindu-se că drumul o să-mi facă bine, iar acolo o să fie mâncare mai bună. Trandafil îşi petrecea vacanţa la fratele lui, Traian, al patrulea din fiii domnului Alcibiade, după Odor, Tom şi Tiberiu. Traian făcuse studii ciudate, seminarul şi apoi teologia, fără să aibă vreo vocaţie, nu se gândea să fie preot, ci de-a dreptul mitropolit; pentru aceasta socotea că nu era nevoie de har, ci numai de ambiţie. Aşa hotărâse încă de mic, când îl văzuse pe mitropolit, în veşminte de aur, slujind la botezul lui Miron, pruncul pe care Suzana, fata primarului, îl găsise într-o copaie, pe gârlă. În ceea ce mă priveşte nu m-aş fi mirat să reuşească, sunt încredinţat că ambiţia poate să-l ducă pe om pe treptele cele mai înalte ale vieţii, cu condiţia să dea din coate şi să nu obosească. Rasputin ce-a fost la urma urmelor dacă nu un mujic necredincios şi fără ştiinţă de carte, şi iată-l că a întrecut în putere pe toţi mitropoliţii şi patriarhii.

În ultimul an la teologie Traian şi-a schimbat gândul, s-a însurat cu o fată bogată, pe deasupra frumoasă şi deşteaptă; rar se întâmplă să se adune atâtea daruri într-o singură făptură a Domnului. Nu vreau să pun răul înainte, spunând că Traian urmărise numai să se căpătuiască; s-ar putea prea bine ca fata să-l fi vrăjit, cum o vrăjise şi el pe ea, de la întâia privire. Avea şi cu ce, începând cu înfăţişarea care ia ochii de prima dată, era modelat bine ca toţi copiii domnului Alcibiade, datorită binecuvântatei lui uniuni cu Alexandrina. Chiar când nu semănau între ei, trăsăturile lor de bază erau comune, puteai oricând să le recunoşti

originea. Şi chiar caracterele, oricât ar fi fost de diferite, ca al lui Tom bunăoară, întruparea diavolului, sau al lui Tiberiu, secătură iresponsabilă, aveau la bază aceeaşi moştenire, căci nu le lipseau însuşirile generoase, numai că erau deviate; e greu să se întâmple altfel cu o progenitură atât de numeroasă, nouă suflete, să fie egale unul cu altul.

Ca înfăţişare fizică Traian îmi amintea de Raul, seducătorul care o înjosise pe Pisicuţa, plătindu-şi ticăloşia cu o moarte sinistră; e însă o impresie superficială, semănau prin câteva trăsături secundare, fruntea puţin cam îngustă, sprâncenele desenate puternic, gura ispititoare şi mai ales barba, neagră, cu firul robust, tunsă tinereşte, nu mai lungă de două degete, marcând mai degrabă o intenţie, o demonstraţie masculină. Dar fruntea lui Raul, deşi desenată la fel, lăsa să se vadă o anumită înţepenire a spiritului, dacă nu chiar o sărăcie cu duhul, mascată de privirea impertinentă; pe multe femei o asemenea privire le zăpăceşte. Fruntea lui Traian în schimb avea o scânteiere, se simţea că dedesubt se zbat gânduri, întrebări şi răspunsuri nemulţumite, sub un văl de tristeţe meditativă. Aveau amândoi aceiaşi ochi negri, cu globul puţin fumuriu, însă expresia lor era cu totul alta, în privirea lui Traian se simţea o forţă adâncă, exista în el probabil un zbucium creator, o multitudine de credinţe. Oricum, cu această forţă o cucerise pe fată, fără cuvinte, ci numai privind-o; nici măcar nu visa că este bogată. O chema Tinca, nume care nu-mi place; a fost destul s-o văd ca să-mi schimb părerea, numele a căpătat numaidecât poleială.

Dacă ar fi ştiut ziua şi ora sosirii, ar fi venit cineva cu automobilul să mă ia de la gară, dar nu i-am

anunţat, nefiind nici eu sigur că voi avea cu ce plăti trenul. Am ajuns la ei în zorii zilei, înotând prin noroaie, fiindcă plouase zile de-a rândul, iar şoseaua era desfundată de căruţe şi camioane. Am urcat costişe, am coborât serpentine, am traversat trei văi de unde venea răcoare umedă, cu miros de zambile şi de salcie înverzită. Deşi eram în aprilie, din când în când încerca să fulguiască şi aşa noaptea părea mai albă. La o troiţă aşezată în marginea unei râpe m-am oprit şi m-am rugat să vină în viaţa mea o iubire, simţeam o sete în suflet, m-am rugat fierbinte în aerul rece, până ce m-a cuprins o căldură dulce şi atunci am fost sigur că în curând voi întâlni fata pe care o invocasem.

Am şi întâlnit-o peste câteva ceasuri; ea a ieşit prima la fereastra unui turnuleţ de la mansardă, când am sunat la poartă. Ajunsesem murdar de noroi până în creştet, luptându-mă din greu cu clisa tot mai groasă, mereu în primejdie să rămân fără ghete. Pe ultimul deal, la răscruce, am descoperit casa, fără să întreb pe nimeni, căci nici n-aveam pe cine, lumea dormea încă, era duminică, dimineaţa Floriilor, o săptămână înainte de Paşte. Abia răsărea soarele, în spatele meu, şi înainte de a scoate văile din întuneric, se oprea în obrazul fetei, de parcă avea o singură rază, făcând-o să strălucească de-mi orbea ochii.

Nu ştiam de ea, Trandafil nu-mi spusese, era sora mai mică a Tincăi, învăţa la pension, venise cu o zi înaintea mea, dar nu pe jos, ci cu automobilul. Când a plecat, la sfârşitul vacanţei, m-a luat şi pe mine, până la oraş, mai departe m-am dus cu trenul, ronţăind alune dintr-o pungă pe care mi-o dăduse la despărţire. În buzunarul de la piept, aveam o buclă

de păr blond, din părul ei, îmi îngăduise s-o tai singur şi mi-o învelise într-o foiţă parfumată.

Am recunoscut casa după cum mi-o descrisese Trandafil, şi chiar dacă el nu mi-ar fi spus nimic, am ştiut dintr-odată că nu putea să fie alta. Era o casă de vacanţă, unde veneau vara, părea uşurică, fiind făcută numai din lemn şi sticlă. În realitate, pereţii erau dubli, cu zgură la mijloc, încât ţineau căldura mai bine decât cărămida. Privită printre pleoape, ca să pară mai mică, ar fi semănat cu un castel de jucărie, vopsit în culoarea fragilor proaspeţi, cu uşile şi obloanele albe. În faţă avea un geamlâc lung, cât toată faţada, o seră, dar nu cu plante exotice, cum se obişnuieşte, ci cu flori de vară, toate câte cresc în grădină, trandafiri, muşcate, salvie, petunii, ochiul-boului, cârciumărese, acestea din urmă numiri fără poezie, una din nedreptăţile pe care oamenii le fac naturii. Se bucurau probabil de o îngrijire specială, aveau căldură, umiditate şi mai întâi lumină, căci peretele de sticlă era la sud, primind astfel mult soare; plantele îl simt şi îl asimilează chiar prin pătura de nori, iarna, dacă nu e prea densă. Peretele părea o pictură pe sticlă, în culori naturale, împrospătate întruna, căci grădinarul sau stăpânele casei îndepărtau regulat, tăindu-le atent, cu foarfeca, florile ofilite.

Când am venit a doua oară, vara, peretele era dat la o parte şi florile se revărsau afară, parcă nebune de libertate, se luptau între ele, voioase, care să iasă în frunte, şi ca să nu cadă pe pământ, în valuri, aveau pusă în faţă o plasă, pe toată lungimea casei, şi ea se umfla ca baloanele colorate. Atâtea flori n-am mai văzut niciodată, şi nu cred să fie cineva,

care să fi simţit o bucurie la fel ca a mea, sau măcar pe jumătate.

În prima vacanţă însă, cât am stat acolo, vremea fiind răcoroasă, peretele nu s-a dat la o parte, ceea ce nu înseamnă că bucuria de a privi florile a fost mai mică, mai ales că vedeam prima oară o seră atât de bogată. Dar nu numai florile, tot ce era acolo, vedeam prima oară.

De multe ori, la ora când soarele începea să încălzească, stăteam întins într-un hamac, între stejarii de lângă poartă, şi urmăream mişcările unui braţ dezvelit până deasupra cotului, cu încheietura subţire, cu mâna prelungă şi delicată, tăind cu forfecuţa florile ofilite.

Până şi hamacul era o surpriză pentru mine, nu mai văzusem niciunul, decât pe HMS „Victory”, acelea însă erau strânse ziua şi puse în dulapuri. Felul cum îmi cuprindea trupul îmi dădea o plăcere necunoscută, părea o îmbrăţişare, iar balansul lui uşor, stârnit de o mică adiere a vântului, sau numai de gândul meu, îmi aducea pe faţă un zâmbet de mulţumire, prelungit o bună parte a zilei, fără să scadă, până ce soarele se ascundea după casă. Învăţasem la şcoală că o senzaţie, ca să nu se micşoreze, cauza ei trebuie să crească întruna, după aceeaşi lege care spune că spre a dubla lumina într-o odaie, e nevoie să aprinzi patru lumânări în loc de una, opt în loc de două şi tot aşa mai departe, până orbeşti şi îţi pierzi minţile. Starea mea de mulţumire, care putea să fie beatitudinea încă nesesizată de mine, se datora nu atât hamacului, cât braţului care se tot arăta printre flori, cu intermitenţe puţin dureroase, datorită cărora senzaţia reprimată câteva clipe, în loc să scadă

creştea întruna, devenind tot mai ameţitoare. Iar când printre tijele florilor răsărea o şuviţă de păr blond, legănată, şi o sticlire a ochilor, ca antracitul, hamacul stătea locului, fiindcă mi se oprea respiraţia. Aşa a trecut vacanţa Paştelui, în imagini furate, şi tot ce-am putut să iau cu mine la plecare a fost o şuviţă de păr blond, pe care l-am cerut într-o clipă de îndrăzneală, iar pe urmă mi-a paralizat sufletul.

O chema Mira, de la Miranda probabil, dar eu am socotit că numele venea de la Mirare, după felul cum m-a privit, din fereastră, în dimineaţa când am sosit acolo. Ştia cine sunt şi că am să vin, s-a mirat că făcusem drumul noaptea, prin noroaie, în loc să fi trimis vorbă, cum fusese înţelegerea, şi să găsesc automobilul în gară. Avea pe ea un pulover frez, în culoarea pereţilor, cu o bluză albă, culoarea cercevelelor; m-am bucurat că n-o găsisem ca pe cucoane, într-un capot, sau o rochie de casă. În jos nu se vedea, dar eram sigur că avea o fustă neagră, plisată, şi pantofi de sport, cu talpa groasă. Mi-am închipuit că îi plăcea să umble pe dealuri, şi că dacă aş fi chemat-o, n-ar fi întârziat să vină, să pornim amândoi, mână în mână, cu ochii puţin închişi, orbiţi de soare şi cu faţa aprinsă. În mod sigur ea era fata de la troiţă.

M-am gândit la Alex, eram obişnuit ca el să mă observe tot timpul, şi apoi în caietele lui găseam scris ce credea despre mine. Ajunsesem aproape să nu mai judec cu mintea mea, îmi era frică de gândurile mele, să nu fie greşite sau naive. Îmi lipsise mult în timpul când nu mai fusesem acolo, mi se părea că am să rămân un timid şi un împiedicat toată viaţa; atunci mi se aprinsese inima după

Tania, mai înainte crezusem că fără Alex n-am să ajung la o faptă care să fie numai a mea, şi nu copiată. Aşa am rămas legat de Alex încă o vară, tânjind după sprijinul lui, ca să mă pot înţelege, până ce prin Tania, după un zbucium îngrozitor de câteva ceasuri, mi s-au deschis ochii, mi-am dat seama că am devenit stăpân pe propria mea viaţă.

Sentimentul acesta s-a limpezit mai bine şi a devenit mult mai puternic târziu, când învăţam să zbor şi, după un număr de lecţii, de la început voluptuoase, instructorul s-a dat jos şi am plecat singur. Toată viaţa mea apoi a însemnat trepte. Tania fusese prima, zborul a doua; au urmat altele. Mira n-a făcut parte dintre ele, a fost prea devreme. Fiindcă o priveam printre flori, eu însumi îmi păream o floare fragilă şi mă temeam că oricând ar putea să mă taie cu foarfeca, din greşeală.

— Intră! mi-a strigat Mira, de la fereastră.

Am auzit un bâzâit, şi poarta s-a deschis singură. Nu mai văzusem, m-am minunat şi m-am speriat de câte altele se putea să nu ştiu încă. M-a întâmpinat în uşă, care se afla pe latura din dreapta a casei, răspunzând pe o terasă. Terenul fiind în pantă, sub terasă era loc pentru garaj şi dependinţe. Departe, jos, în fundul văii, la câteva sute de metri, mi-a luat ochii un dreptunghi de apă, alimentat de un pârâiaş ca argintul; semăna cu lăculeţul făcut de Zamfir la munte, pentru Ninia, Prinţesa, care se scălda acolo fără să-şi ascundă goliciunea. Dar apa aici era de fapt un bazin de înot, incomparabil mai luxos decât al nostru, de la colegiul domnului Pretoreanu, nu betonat, ci îmbrăcat în faianţă albastră, datorită căreia apa părea colorată, mai vie şi mai strălucitoare. Pe urmă, am descoperit de-a lungul

pantei o instalaţie, un cablu pe rotile şi am aflat de la Mira, singur n-aş fi înţeles repede, că folosea să tragă săniuţele şi schiurile la deal, în iernile rare când stăpânii veneau să-şi petreacă sărbătorile acolo, altminteri se duceau la Sinaia, unde aveau altă vilă, prin apropierea castelului Peleş, locuri căutate de lumea bogată. La oraş locuiau într-o casă ca un palat, care nu se vedea de la stradă, fiindcă avea în faţă un parc mare, cu copaci seculari, rămaşi dintr-un codru de altădată, singurii salvaţi în toată câmpia, declaraţi monumente ale naturii. Mi-am închipuit că a sta la umbra unui astfel de arbore înseamnă să ai parte de o bucurie mistică, o întoarcere la vremea când se năştea lumea.

Văzându-mă de aproape, Mira şi-a dus mâna la gură; sigur că se mira, dar era şi puţin speriată.

— Vai, ce facem acum cu tine?

Mergeam pe optsprezece ani şi ea putea să aibă cam aceeaşi vârstă. Nu îndrăzneam s-o măsor cu privirea, îi vedeam numai faţa, nu ştiam cum era făcută sub haine: când am zărit o clipă sub pulovăr micile proeminenţe ale sânilor, mi s-a aprins obrazul; abia după o săptămână am îndrăznit să mă uit cum avea picioarele.

Venisem fără niciun fel de bagaj în afară de un vechi ghiozdan din clasele primare, cu un schimb de rufe, cu o pereche de ciorapi cârpiţi, cu o periuţă de dinţi şi o cutie cu praf „Chlorodont”, mai ieftin decât pasta; e uşor de înţeles că nu aveam haine de schimb, nici ghete.

M-am dezbrăcat la baie, o slujnică mi-a luat hainele, prin deschizătura uşii, Mira mi-a întins un trening vişiniu, să am ce pune pe mine. L-am îmbrăcat după ce am făcut duş cu apă fierbinte şi

apoi rece ca gheaţa; era o obişnuinţă din şcoală, n-am renunţat la ea niciodată. Pe atunci nu existau fermoare „eclaire”, răspândite peste tot astăzi. Pantalonii treningului se încheiau cu nasturi, dar nu în faţă, ci pe şold. Am dedus că aparţineau unei fete, poate chiar Mirei, îmi veneau puţin mici, dar se întindeau, fiind dintr-o ţesătură elastică; astăzi niciun pantalon nu se mai încheie pe şold, fetele au şi ele fermoarul în faţă, ceea ce atunci ar fi făcut să mi se aprindă urechile de ruşine. În sfârşit, haina avea nasturii în stânga şi butonierele în dreapta, nu mai încăpea îndoială că treningul aparţinea unei fete, dar n-am înţeles nici până astăzi de ce îmbrăcămintea femeiască se încheie invers decât a bărbaţilor; dacă ar putea cineva să-mi explice în chip serios, mi-ar face un serviciu, m-ar scuti să mă mir toată ziua.

În timp ce mă îmbrăcam în faţa oglinzii, tulburat de atingerea acelei ţesături pe care parcă o violam puţin întinzând-o pe mine, aveam în ochi braţul în pulovăr frez care îmi întinsese treningul prin deschizătura uşii. Îndată am auzit un clopoţel sunând în casă, cineva umbla cu el pe la toate uşile, apoi s-a urcat pe scară, spre odăile de sus şi tot atunci am recunoscut glasul Mirei, care mi s-a părut ca un cântec:

— Toată lumea la masă; cafeaua este gata!

Masa nu se punea în sufragerie decât dacă era lume multă; altminteri, familia mânca pe o verandă cu pereţi de sticlă, de unde se vedea valea cu bazinul de înot, iar mai departe dealurile împădurite, cu frunzişul în dezvoltare, de un verde străveziu şi puţin palid. Când am ieşit din baie toată familia era aşezată la masă, şapte persoane, le-am

numărat dintr-o ochire, înainte de a distinge vreo fizionomie. Primul s-a definit Trandafil, fiindcă s-a ridicat în picioare, să mă întâmpine; a urmat Mira, care a venit după el, era firesc, ea mă primise în casă, se cuvenea să mă prezinte celorlalţi. Aşa cum se ţinea după Trandafil, ceva în ochii ei, în mişcare, m-a făcut să cred că era îndrăgostită de el, sau pe cale să se îndrăgostească; nu mă înşelam, dar Trandafil n-a luat-o în seamă, n-a văzut-o, nu vedea pe nimeni în afara cărţilor şi hârtiilor sale. Ascunzându-şi dezamăgirea atât cât putea, Mira s-a ocupat mult de mine, ne-am petrecut mai tot timpul împreună şi nu pot spune că n-a făcut să-mi bată inima; numai că am ştiut să-mi înfrânez iluziile. Era zburdalnică, mergea cu mine pe coclauri, ne dădeam cu săniuţa pe iarbă, uneori ne răsturnam şi ne rostogoleam înlănţuiţi până de vale, prelungind poate cu bună-ştiinţă această atingere, dar era de ajuns să-i văd tristeţea din ochi în unele clipe, spre a înţelege că gândul ei era în altă parte.

Deşi mă aflam acolo la invitaţia lui Trandafil, el m-a primit fără prea multă efuziune, mi-a zâmbit absent, ne-am strâns mâna, şi atât, pe urmă Mira m-a luat de braţ, m-a dus la locul meu, la masă, şi m-a prezentat celorlalţi. Locul meu era cu faţa la peretele de sticlă, ales parcă anume ca să pot vedea peisajul. În faţa mea stătea stăpânul casei, domnul Neagoe; Rita, sora mai mică a Mirei, care era o mincinoasă având, la cincisprezece ani, o inepuizabilă forţă de invenţie, spunea că tatăl ei descindea direct din domnul Munteniei căruia îi purta numele: nu se bizuia pe acte, acestea fiind pierdute, ci pe tot felul de argumente debitate vulcanic, care făceau să mi se clatine capul, până ce

ajungeam la convingere. Avea însă şi o dovadă materială, un portret din adolescenţă al tatălui ei, pe care îl punea alături de o gravură a domnitorului, dintr-o vreme când şi acesta era foarte tânăr. Cu toată deosebirea costumaţiei, asemănarea mi se părea izbitoare, îmi înlătura orice urmă de îndoială. Aşa am crezut până vara, când mi-a fost dat să aflu că Neagoe era un nume de împrumut, numele adevărat fiind Niţulescu, al unui neam de negustori de pe valea Dâmboviţei. Dar n-am ţinut-o de rău pe Rita pentru mistificare, mi-a rămas simpatică şi curând a fost chiar o idilă între noi, decât că mi-am supravegheat-o, luând partea bună şi ferindu-mă până târziu să mă las dus de ape, de teamă că simpatia ei ar putea să fie falsificată.

Domnul Neagoe n-avea atunci mai mult de patruzeci şi cinci de ani şi nici nu părea mai bătrân, putea fi socotit un om tânăr.

Deşi dintr-un neam de negustori, la origine ciobani, fizionomia lui era în mod cert aristocratică, întărind născocirile Ritei. Ar fi semănat cu domnul Pretoreanu, dacă ar fi fost mai înalt, mai uscăţiv, cu faţa mai prelungă şi cu privirea severă. Era un om jovial şi bun la suflet, ceea ce i se citea uşor în ochii blânzi, de un albastru emailat, că ar fi părut de sticlă să le fi lipsit mobilitatea neostenită, aproape drăcească. Izbitor în fizionomia lui era însă părul, pe care îl purta lins, dat pe spate, lăsând liberă fruntea înaltă, fără cute, senină şi caldă. Însă părul, negru ca al Ritei, fără niciun fir cărunt, avea în mijloc de la frunte până la ceafă, o meşă blondă, nu albă, blondă ca aurul, amintind părul Mirei.

În dimineaţa aceea, purta un costum de stofă albastră, cu dunguliţe albe, cele mai elegante haine

pe care le văzusem vreodată, întrecându-le pe ale domnului Pretoreanu şi chiar pe cele ale domnului Alcibiade, din zilele lui bune. Cât am stat acolo, două săptămâni de vacanţă, şi apoi toată vara, domnul Neagoe n-a îmbrăcat de două ori acelaşi costum de haine; Mira mi-a spus că avea trei sute, ca Rudolf Valentino; Rita însă a contrazis-o pe loc, ridicând cifra la o mie; îi trebuise două zile întregi să le numere. Iar cămăşile, după Mira, depăşeau o sută de duzini, toate albe; auzind această cifră, Rita a ridicat dispreţuitoare din umeri, şi nu s-a mai ostenit s-o corecteze pe soră-sa.

Nu terminasem să-l examinez pe stăpânul casei, când am auzit un glas alarmat, de la capătul celălalt al mesei:

— Tată, cum e posibil?! Ai o pată de păcură pe mânecă!

Într-adevăr, cum domnul Neagoe stătea cu mâinile pe masă în faţa mea, de i se vedeau manşetele albe, uşor scrobite şi strălucitoare ca hârtia de mătase, şi butonii de aur, făcuţi din monede vechi de la anul când aşa-zisul lui strămoş domnise peste ţara Munteniei, am descoperit pe mâneca dreaptă o pată brună, cât o gămălie de chibrit, încât greu putea să se distingă.

Vorbise fata mai mare, Tinca, pe care până atunci nu o privisem în faţă, ştiam doar că era acolo. Mira mi se păruse frumoasă cum o văzusem la fereastră, izbită de soare, şi niciodată nu mi-am schimbat părerea. Pe Rita nu apucasem s-o privesc bine, observasem doar că avea părul negru şi bogat, cu o ciudată şuviţă blondă la mijloc, întocmai ca taică-su. Când îşi ciufulea chica, blondul şi negrul se amestecau între ele, dându-i un aer greu de definit,

foarte straniu, poate de jivină fugărită prin pădure. Tinca însă m-a surprins cel mai tare, o asemenea făptură nu mai văzusem, îmi amintea de o pictură pe care o ştiam din albume, o bunavestire a unui meşter vechi din Sicilia, înfăţişând-o pe Sfânta Fecioară sub o frumuseţe laică, atât de ademenitoare că niciun cardinal n-ar fi dat voie să fie pusă în vreo biserică. Avea faţa prelungă, încadrată de un păr lins, mai negru decât al Ritei, adunat la spate într-un rulou greu care îi cădea pe umeri. În prima clipă nu mi-a plăcut că se pieptăna cu cărare la mijloc, ceea ce o făcea să pară rece şi îi lungea prea mult faţa. În clipa următoare, când i-am văzut ochii, verzi, mai scânteietori decât arcul voltaic, i-am simţit frumuseţea, înainte de a o judeca şi a o înţelege, m-a subjugat, a fost ca o vrajă şi cărarea la mijloc mi-a apărut ca o diademă de diamante infime, preţioase prin cizelura lor microscopică.

Aş fi crezut că drumul în noapte, cu noroiul până la glezne mă dusese într-un loc ieşit din realitate, într-un castel ca în basme, cu trei zâne fermecate, dacă tocmai în clipa aceea nu s-ar fi auzit în spatele meu o pendulă, bătând ora opt, cu sunete profunde şi armonioase, ca ale clopotelor de la Westminster, cum le ascultasem de zeci de ori pe o placă de gramofon, până ce se tocise. Odată cu ultima bătaie, afară, în depărtare, se auzi un ţignal de uzină. În viitor, acest semnal, pe care îl auzeam prima dată şi nu ştiam ce înseamnă, avea să joace un rol destul de important în viaţa mea de adolescent, de aceea mi-l amintesc cu emoţie. M-am uitat întrebător la Trandafil dar nu mi-a simţit privirea. În schimb, m-a lămurit Mira, care a fost tot timpul atentă cu mine:

— Sună la mină, se schimbă echipele.

Tinca îşi reluă observaţia, fără să pară agasantă; chiar aspru, glasul ei avea farmec:

— Tată, te rog să-ţi schimbi imediat hainele! Am să le trimit la curăţat. Nu se cuvine să stai aşa la masă!

Domnul Neagoe, care abia îşi turnase cafeaua şi mesteca zahărul cu linguriţa, se supuse pe loc, şi trecând pe lângă Tinca o sărută în creştet, plin de tandreţe. Până să se întoarcă rămaseră toţi nemişcaţi, ca în strană, fără să-şi bea cafeaua. Acum abia am putut să mă uit la Traian, aşezat în stânga Tincăi; deşi dădusem mâna cu el, nu băgasem de seamă că era îmbrăcat în sutană; era o sutană cenuşie, cu un crucifix pe piept şi cu un şirag de mătănii drept cingătoare. Mi-am închipuit că nu putea să meargă aşa şi în lume, nefiind hirotonisit preot, şi nemaiavând dorinţa să ajungă stâlpul bisericii; preocupările lui erau acum tehnice, se ocupa cu extragerea petrolului după o metodă personală, care părea hazardată, dar dăduse roade neaşteptate.

Tinca agită clopoţelul de argint cu care Mira ne chemase la masă; când veni subreta, în rochie neagră, cu şorţ alb, uniforma antipatică din casele bogătaşilor, îi porunci să ia ceştile pline de pe masă şi să aducă altele, curate, de asemenea să umple cafetiera cu cafea proaspătă. Curând s-a întors şi stăpânul casei, într-un costum gri, primăvăratic; afară era vreme frumoasă; dar cam rece; apariţia lui în aceste haine a făcut să mi se pară că dimineaţa devenise deodată mai caldă.

Costumul celălalt, nou-nouţ, cu o pată aproape invizibilă pe mânecă l-a dăruit şoferului; nu înţelegea să poarte o haină dată la curăţătoria

chimică. M-am gândit la hainele mele, pe care o slujnică, afară, le freca de noroi cu peria aspră, de scânduri. Mi-am băut cafeaua cu noduri, hotărât ca în aceeaşi zi să plec înapoi, prin noroaie, fără să-mi iau rămas bun de la nimeni; iar la troiţa unde mă rugasem noaptea să-mi aducă o iubire, aş fi cerut cerului să-mi dea un pic de bogăţie, şi în primul rând un costum nou de haine. I-aş fi spus slujnicei să nu se mai ostenească degeaba cu hainele mele, tot aveau să se murdărească.

Când ne-am ridicat de la masă, m-am dus cu Trandafil în odaia lui, am rămas o oră acolo, dar n-am schimbat decât două vorbe, restul timpului a stat cu ochii într-un tratat mare de muzică, plin de portative şi de formule matematice, dând paginile când înainte, când înapoi, meditând cu privirea în gol, apoi scriind ceva repede într-un caiet de notiţe. Din când în când, se întorcea cu scaunul spre un mic armoniu aflat alături, şi încerca nişte acorduri, alegând anevoios clapele, căci nu cunoştea instrumentul decât teoretic; dar nici nu urmărea să cânte ceva, mi-am dat seama că făcea nişte experimente şi mai mult decât atâta n-aş fi înţeles, dacă nu mă lămurea la urmă că încearcă să obţină anumite efecte muzicale, transpuneri de sentimente, prin calcule matematice. Mi s-a părut o aberaţie, azi ştiu că s-a mers foarte departe pe această cale, se compun simfonii cu computerul. Pe Trandafil însă nu-l mai interesează, poate nici n-a auzit de acest procedeu, având la origine ceea ce încercase el în adolescenţă.

Stăteam stânjenit pe un scaun, în treningul vişiniu care mă tulburase la început, socotind că era al Mirei; acum mă umilea, aşteptam să-mi capăt

hainele şi să mă regăsesc pe mine, aşa cum eram la venire; trecuseră numai două ceasuri de când sunasem la poartă şi mă simţeam ca în purgatoriu. În sfârşit, slujnica a ciocănit la uşă, terminase cu hainele, miroseau a câine ud, ca stofele vechi călcate cu cârpa umedă. M-am schimbat repede de faţă cu Trandafil, care de altminteri nici nu se uita la mine, am ieşit fără să-i spun o vorbă, voiam să-mi iau ghiozdanul lăsat în baie şi s-o zbughesc pe uşă. Însă în faţa mea stătea Mira, parcă ţinându-mi drumul, avea în mână ghiozdanul meu, cu schimburile sărăcăcioase; m-am făcut roşu la gândul că îl deschisese şi văzuse ce era înăuntru, încă un motiv să plec cât mai repede. Ea însă m-a apucat de mână şi m-a tras spre scară.

— Vino să-ţi arăt camera ta! mi-a spus cu o voce melodioasă.

N-am încercat nicio împotrivire, mâna ei mi se părea la fel de melodioasă ca vocea, simţeam cum mă cuprinde o vrajă. Am urcat scara de lemn, la etaj, m-a dus pe un coridor întunecos şi la capătul lui a deschis o uşă, lăsând să se vadă o cămăruţă albă, cu fereastra deasupra serei. Ceva în mintea mea s-a clătinat, câteva clipe n-am mai ştiut unde mă aflu. Mi s-a părut că eram în casa AMarisei, ca în prima seară când ajunsesem acolo şi Alex m-a dus la mansardă, să-mi arate camera. Camerele nu semănau deloc una cu alta, şi nici eu cel de azi nu mai semănam cu celălalt, trecuseră patru ani de atunci, învăţasem multe, mă schimbasem, şi totuşi exista o asemănare nedefinită dar esenţială între cele două momente.

Spre deosebire de camera Prinţesei, cu tăbliile patului de lac negru, pictate cu îngeri, cu mobila

aleasă, în culori armonizate, aici era o chiliuţă albă, simplă, cu un pat, un cuier, o masă şi un scaun. Dar aceste lucruri simple căpătau culoare, căldură şi chiar strălucire, prin prezenţa Mirei. Ea merse înainte şi deschise fereastra, cu un gest atât de natural de parcă era în propria ei cameră şi aveam să locuim împreună. Aproape m-am mirat când am văzut-o că pleacă.

— Să cobori peste o jumătate de oră, mi-a spus din uşă. Vreau să te iau la plimbare.

Nu mai puteam să dau înapoi, dar nu mă socoteam învins, plimbarea cu ea mă făcea să-mi uit sărăcia, poate aveam o bogăţie în suflet şi n-o ştiam încă, altfel de ce s-ar fi uitat la mine o fată pe care abia o cunoscusem?

28

N-aveam ce face jumătate de oră, decât să mă uit pe fereastră. Priveliştea în partea aceasta a casei, peste drumul înnoroiat pe unde venisem, era cu totul alta decât cea de sub verandă, ceva nemaivăzut, cu totul nou pentru mine, o topografie pe care n-o puteam înţelege dintr-odată, părându-mi-se ireală. De-aici vederea se deschidea spre câmpie, o coborâre lungă de kilometri, cu o şosea îngustă, mărginită de case răzleţe. În stânga, privind pieziş pe fereastră, era un tăpşan, făcut parcă de mâna omului, fiindcă nu se potrivea cu restul peisajului, părea artificial şi provizoriu. Iar sus, mărind şi mai mult această impresie se vedea, ca un decor de teatru, o căsuţă, cu acoperiş de şindrilă, cu o uşă şi o fereastră, cu o prispă joasă, cu pereţii ca pulovărul Mirei şi fără nicio împrejmuire. Doi salcâmi încadrau casa şi între ei era întinsă o frânghie de rufe.

Ducându-mă cu ochii pe şoseaua care cobora lin spre câmpie, am descoperit, cam la un kilometru, o schimbare nefirească a peisajului, care îmi scăpase din vedere mai înainte, fiindcă nu îmi apărea ca un element al naturii, ci era de fapt o lipsă, un crater de sute de metri în diametru. Să fi fost mai aproape aş fi zis că tăpşanul de alături se datora pământului scos de acolo; mă înşela perspectiva, altminteri era o dispoziţie colosală, cu ce se săpase s-ar fi născut zeci de tăpşane, dealuri peste dealuri.

Am văzut ceva asemănător la Peking, unde s-a cărat pământ cu cobiliţele, ca să se facă o colină înaltă, altminteri câmpia era prea monotonă şi poate chiar insalubră, şi în vârful ei s-a construit palatul de vară al împăraţilor. Iar la picioarele colinei, în locul de unde se luase pământul, s-a făcut un lac artificial, pentru plimbarea împăratului cu barca. Mi-a trebuit o jumătate de oră să ocolesc apa aceea întinsă, cu un vaporaş care mergea destul de repede; adâncimea n-am sondat-o. N-am avut cu ce, şi mai bine să n-o ştiu, destul că am văzut ce întinsă şi ce înaltă era colina!

Adâncitura din vale, nemaiîntâlnită în natură, făcută parcă şi ea de mâna omului, cu o muncă posibilă doar în China împăraţilor, se numea „Scalda Necuratului”, şi dacă o priveai de aproape era într-adevăr înfricoşătoare, cum auzisem vorbindu-se despre locurile unde ajunsesem astăzi. De la distanţă nu putea să mă sperie, neştiindu-i adâncimea şi nebănuind-o; şi apoi, se pierdea în mijlocul peisajului, fiind mai jos decât cele din preajmă.

Am păcatul că nu văd natura dintr-o privire, mă concentrez fără voia mea asupra unui detaliu, şi abia după ce îl înregistrez bine îl descopăr pe al doilea. Creştea pe toată valea, cuprinzând la mijloc acea depresiune invizibilă la întâia privire, o pădure tânără de fag, nu trebuia s-o descopăr fiindcă îmi ocupase de la început toată privirea. Abia mai târziu am descoperit sondele, deşi săreau în ochi ridicându-se dintre arbori, negre, străine de natură, strigătoare. Mă gândeam la ele de când descoperisem bazinul de petrol în port, cu puzderia lui de rezervoare şi de conducte înşirate pe cheiuri.

Văzusem sondele în fotografii, nu puteau să lipsească din cartea de geografie, dar imaginea lor nu căpătase relief, rămăsese plată, fără a-mi sugera a treia dimensiune, deci pot spune că îmi erau cu totul necunoscute.

Şi deodată răsăreau în faţa mea, pe întinderi de kilometri, şi totuşi nu voiau nici acum să capete viaţă, nu credeam în ele, mi se păreau moarte, ca în fotografie. Însă dincolo de impresia mea era o realitate, toată puzderia aceea de sonde murise, oamenii o părăsiseră, pădurea de fag avea s-o acopere, lăsând-o să putrezească în umbră. Numai la Scalda Necuratului se vedea mişcare, forfoteau oameni, scoteau pământ din adâncime, cu un ascensor mare, de mină, apoi îl cărau la vale cu vagonete trase de cai, cu căruţele şi chiar cu cobiliţele, ca la Palatul de vară al împăraţilor Chinei; astăzi o asemenea treabă mi s-ar părea migăloasă şi nespornică, m-ar descuraja, aş spune că nu merită osteneala, dar pe-atunci nu se putea altfel; răbdarea, stilul de viaţă şi toată gândirea omului erau altele.

Deodată, în peisajul încadrat ca o pictură de cadrul ferestrei mele, s-a ivit o lumină, alta decât a soarelui, mi-a atras privirea, şi în uşa căsuţei de pe tăpşan am văzut o făptură atât de neaşteptată, că în primele clipe mi s-a părut o închipuire. Era o fată năltuţă şi cam şuie, dar după felul lasciv cum se mişca, părea mai degrabă o femeie tânără, dornică să se arate oamenilor şi să le placă, deşi, în afară de mine, pe care nu mă ştia la fereastră, n-avea cine s-o vadă. Sunt asemenea femei, înzestrate cu dorinţa de a place tot timpul cuiva, fie şi vântului; eu, unul,

chiar dacă nu am nimic de câştigat le admir şi le aprob din toată inima.

Avea în braţe un maldăr de rufe spălate, pe care le-a înşirat pe frânghie, înălţându-se pe vârfuri. Când a rămas cu mâinile goale am văzut-o mai bine, avea o rochiţă albă, destul de strâmtă ca să-i deseneze alcătuirea, era subţirică şi unduioasă, mişcările ei păreau o vorbire, spuneau o poveste. Deşi încă răcoare, nu purta nimic peste rochia fără mâneci, scurtă până la genunchi şi decoltată în faţă. În loc să se întoarcă în casă, la căldură, porni la vale, pe o potecuţă care tăia tăpşanul pieziş şi se opri pe marginea şoselei înnoroiate. În timp ce cobora, o vedeam tot mai limpede, iar acum, ajunsă jos, puteam să-i desluşesc până şi culoarea ochilor, deşi nu era clară. M-am dat după perdea şi am privit-o în voie.

În toată alcătuirea ei părea ruginie, ca o flacără, te mirai că nu-i lua foc rochia; ruginiu părul, nepieptănat încă, ruginii ochii, ruginii braţele şi picioarele, dar nu fiindcă ar fi ars-o soarele, era o culoare născută, ca a niciunei rase omeneşti din cele ştiute. Am înţeles că aştepta o scrisoare, de aceea coborâse dându-mi prilejul s-o privesc de aproape; din partea cealaltă venea poştaşul, cu şareta, am auzit trapul calului şi roţile împroşcând clisa.

M-a uimit câinele, aşa ceva nu mai văzusem decât la circ, câteva minute cât ţine un număr cu animale dresate. Câinele era o corcitură norocoasă, se întâmplă uneori, în rare ocazii, ca din încrucişarea a două rase pure să iasă o progenitură superioară amândurora. De ce nu? Se întâmplă aşa şi cu oamenii, bineînţeles nu totdeauna; fenomenul are

explicaţii teoretice, cred că neconvingătoare. Dar nu mă minuna rasa câinelui, un dulău cenuşiu, cu pete albe, galbene şi negre, vizibile deşi avea blana totuna de zloată, cu părul căzut în ochi, ca Arhimede de pe vaporul lui Panainte, că nu putea să vadă decât dând capul pe spate.

Toate acestea nici n-ar trebui spuse, câinele mergea în două picioare, ca oamenii, iată ce are cu adevărat importanţă, mergea nu de ici-colea, pedepsit cu biciuşca şi răsplătit cu bucăţica de zahăr; mergea fără să obosească şi fără să aştepte aplauze, ţinându-se tot timpul în stânga calului, cu o labă pe frâu, ca un căruţaş, cum am văzut atâţia pe vremea căruţelor. Cred că nu-l dresase poştaşul, ce nevoie ar fi avut? – era un câine poznaş, poate că se uita mirat la câinii care mergeau în patru picioare. Dar nu mai puţin poznaş era şi poştaşul, căci câinele purta pe coada stufoasă patru covrigi de douăzeci şi cinci de bani bucata, pe care, oricât ar fi fost el de năzdrăvan nu putuse să şi-i pună singur. Credeam că-i o glumă; în realitate, cu covrigii din coadă, câinele îşi potolea foamea până seara, când se întorceau acasă şi căpăta de mâncare; ronţăia un covrig şi când ajungeau la o gârlă bea apă. Poştaşul îşi potolea foamea tot cu covrigii, îi ducea în geantă, iar de băut, bea ţuică, trăgea câte o duşcă din sticlă.

— Ce faci, Mogociune? întrebă el voios, oprind lângă femeia în rochia albă şi răsucindu-şi mustaţa.

Era un om voinic şi chipeş, rumen la faţă.

— Ai scrisoare la mine?

Femeia se exprima greu, incorect şi cu un accent străin; mai târziu, când am cunoscut-o, am constatat că în afară de aceste cuvinte nu mai ştia altele.

Poştaşul îi întinse o scrisoare, şi când ea se apropie, o ciupi de bărbie. N-aveam niciun drept să mă amestec, dar i-aş fi tras una peste mână. Ea nu se supăra, poate se temea că altfel el i-ar fi oprit scrisoarea; oamenii fără putere sunt nevoiţi să facă fel de fel de concesii.

— E de la Budapesta, îi spuse poştaşul, încercând să vorbească pe limba ei, care am înţeles că era cea ungurească. Bărbată-tu ce face?

Deşi nu cunoşteam limba, nu mi-a fost greu să desluşesc sensul dialogului lor, de altfel foarte simplu şi completat cu gesturi ajutătoare. Bărbatul ei era la mină, în schimbul de zi, până la opt seara.

— Şi când e schimbul de noapte?

Era săptămâna următoare; intra seara şi nu mai ieşea până dimineaţa. Poştaşul oftă, uitându-se la ea galeş;

— Păcat că nu pot să înnoptez prin părţile voastre, Mogociuneo!

Anii trecuţi fusese la modă un cântec, se auzea pretutindeni, un şlagăr unguresc, mogociune. Cuvântul ar putea să însemne „eşti urâtă”, dar cu o nuanţă, greu de tradus în româneşte. „Eşti urâtă, eşti urâtă, spunea cântecul, dar aşa cum eşti, îmi placi!” Şi deodată mi-am dat seama ce bine se potrivea cu femeia, poate nici ea nu era frumoasă, cu părul răvăşit, cu ochii ca de pisică, puţin cârnă şi pistruiată… În schimb, pielea ei, care de aproape nu mai părea ruginie, ci poleită cu aur, şi mişcările mlădioase, şoldurile mici, rotunjite, legănându-se ca pe arcuri cum urca dealul, şi talia subţire să se frângă, o făceau atât de ispititoare că n-ai mai fi căutat alta. De câte ori mă gândeam la ea, şi m-am gândit tot timpul până la vacanţa mare, îmi venea în

minte cântecul, numai că eu nu-i spuneam mogociune, ca poştaşul. O chema Ibolya, numele îmi plăcea şi nu-l mai auzisem niciodată. Bărbatul ei îi spunea Ibi; la fel i-am spus şi eu când am cunoscut-o.

Eram cu ochii la căsuţa din deal, unde dispăruse Ibi, când Mira a dat buzna în odaie, fără să ciocănească la uşă. M-a cuprins ruşinea că ar fi putut să mă găsească îmbrăcat numai pe jumătate şi de atunci înainte, până la sfârşitul vacanţei am ţinut seama să am mereu o ţinută cuviincioasă şi o atitudine studiată, să nu fie grotescă sau caraghioasă; tot timpul până să sting lumina seara, am stat cu urechea ciulită, să aud paşi pe sală, căci nu îndrăzneam să încui uşa cu cheia, mi se părea că n-aveam dreptul, de vreme ce nu eram la mine acasă.

Trecuse jumătatea de oră, Mira m-a luat la plimbare, cum hotărâse. Îşi pusese o fustă mai groasă, cenuşie, ciorapi tricotaţi, de lână neagră şi bocanci cu talpa dublă. Pe atunci fetele nu purtau pantaloni decât la schi, niciodată pe stradă şi cu atât mai puţin în casă; au trecut decenii până să se schimbe obiceiul, a fost cea mai lentă din evoluţiile omului.

Rita a vrut să meargă cu noi, dar Mira i-a interzis, cu asprime, nu ştiu cum de-şi aroga atâta autoritate, nu avea decât un an mai mult decât soră-sa. Aceasta a rămas sus, rezemată de balustrada scării şi când am întors capul mi-a făcut cu ochiul, de parcă între noi ar fi fost vreo complicitate; nu schimbasem niciun cuvânt împreună. Am mai coborât două trepte şi iar am întors capul; atunci şi-a apăsat degetele pe gură, pregătindu-se să-mi trimeată o

sărutare. Cum tot atunci, intrigată de mişcarea mea, a întors capul şi Mira, Rita a schimbat brusc gestul, scoţându-şi limba şi dându-i cu tifla.

Sus pe tăpşan vântul flutura rufele pe frânghie. Nu mai ştiam ce să cred despre mine, apropierea Mirei îmi dădea o tulburare plăcută, mă simţeam măgulit şi chiar îngâmfat că îmi arăta o simpatie destul de promiţătoare, dar nu-mi erau indiferente nici gesturile Ritei, parcă îmi venea să mă întorc în casă şi să mă aşez la picioarele ei, pe scară, convins că nu plecase de acolo. Iar peste aceste gânduri apărea, mai vie decât cele două fete, imaginea Ibiei, în rochia albă scurtă şi decoltată, ridicându-se pe vârfuri să întindă rufele pe frânghie, apoi aşteptând în drum să vină poştaşul, urcând la deal cu scrisoarea în mână, frângându-şi talia şi legănându-şi şoldurile rotunde. Săptămână următoare bărbatul ei, care îmi era antipatic fără să-l fi văzut vreodată, intra în mină seara şi nu mai ieşea până dimineaţa, când suna ţignalul; puteau să-l audă şi surzii.

— Mergem la mină! hotărî Mira. Mâine, dacă se zvântă puţin pământul, ne dăm cu sania pe iarbă.

Am pornit la vale, dar nu pe şoseaua înnoroiată pe unde se dusese poştaşul, ci pe o cărăruie care şerpuia alături, prin pădurea tânără de fag, cu pâlcuri de corn, alun şi scoruşe. Stratul gros de frunze căzute cu anii acopereau noroiul, mergeam ca pe un covor elastic. Din loc în loc, Mira îşi făcea vânt şi aluneca pe frunze ca pe gheaţă. Unde poteca se îngusta şi n-aveam loc alături, mă trimitea înainte; făceam ce făceam şi rămâneam în urmă, ca s-o văd din spate şi să-mi închipui cum era pe sub fusta groasă, dar rămânea doar o intenţie, puţin

speriată, căci nu îndrăzneam să ridic ochii mai sus de gleznă.

Mi-ar fi fost bine în ziua aceea de primăvară, când aveam încă zece zile de vacanţă, fără grija şcolii, cu o fată atât de prietenoasă, aşteptând parcă din partea mea o faptă mai îndrăzneaţă. Dar nu puteam să mă bucur pe deplin de prezenţa ei, fiindcă gândul îmi fugea în urmă, împărţindu-se între ea şi celelalte două făpturi, una mai ispititoare ca alta, întâlnite toate trei deodată şi pe neaşteptate, într-o singură dimineaţă. Cine îşi împrăştie aşa gândurile înseamnă că nu ştie ce vrea, se rătăceşte şi nu se alege cu nimic până la urmă. Eu am avut mai mult noroc, m-am ales cu câte ceva de la fiecare, dar poate am fost mai puţin fericit, decât dacă era una singură.

La răstimpuri, Mira se oprea şi iar îmi poruncea să trec înainte. Se făcuse cald, în pădure nu adia vântul, îşi scosese jacheta, rămăsese numai cu un pulovăr subţire de lână neagră, cu o broderie de aur sub clavicula stângă. Când treceam alături îi simţeam căldura şi dacă m-aş fi atins de ea nu era vina nimănui, decât a potecii înguste; dar nu îndrăzneam, mă făceam subţire şi mă frecam de tufişuri.

Tot mergând aşa, am ajuns la o râpă destul de adâncă şi povârnită, care ne tăia drumul; pe fundul ei curgea un fir de apă amestecată cu păcură. Să fi coborât am fi alunecat până jos, ne-am fi făcut negri ca dracii, iar ca să ieşim în partea cealaltă ar fi însemnat să urcăm de-a buşilea. Nu rămânea decât să ocolim pe departe. Mira avea însă altă idee, poate mai făcuse şi altă dată la fel, s-a urcat într-un fag stufos, cu frunzele abia înverzite; se căţăra mai

mult cu braţele, era greu cu bocancii, nu-i păsa că i se dezgoleau picioarele până deasupra ciorapilor, şi de altfel eu tot nu le vedeam, gândul meu nu era la pielea ei albă, ci mă temeam să nu cadă. A urcat aşa până a dat de o ramură care trecea peste râpă, a încălecat pe ea băieţeşte şi s-a târât de-a lungul ei, până ce-a ajuns în partea cealaltă. Acolo n-a mai trebuit să facă altceva decât să-şi dea drumul în mâini, pulovărul îi ieşise din fustă, fără voia mea îi vedeam mijlocul gol, între şolduri şi coaste, alungit din mişcare, de-ai fi zis că se rupe. Sub greutatea ei ramura se înclinase destul de mult ca săritura să fie uşoară; şi-a făcut vânt şi a căzut în picioare, cu genunchii puţin îndoiţi, ca gimnastele.

N-avem încotro, trebuia s-o urmez pe aceeaşi cale, dar îmi ticăia inima, nu eram deprins să mă caţăr în copaci, aş fi făcut orice în viaţă, în afară de acrobaţie, şi nu-mi pria înălţimea, nu-mi plăcea nici să mă uit la alţii cum urcă pe povârnişuri. Aveam de dat un examen, nu puteam să mă întorc din drum, s-o las singură, deşi gândul îmi fugea la Rita, pe care o socoteam mai domoală, nu mi-ar fi cerut să-mi arăt puterile. M-am urcat în copac, căţărându-mă ca vai de lume, ca prin vis o vedeam pe Mira băgându-şi pulovărul la loc, îşi desfăcuse nasturii fustei pe şold, fără să se ferească de mine; nu mă interesa deloc ce-ar fi putut să mi se dezvăluie dacă m-aş fi uitat cu tot dinadinsul. Mersul pe ramura orizontală a fost şi mai greu, n-aveam de ce să mă ţin ca să-mi păstrez echilibrul, râpa de sub mine îmi dădea ameţeală, pe Mira o uitasem cu desăvârşire.

Cum am ajuns dincolo nu ştiu, mă legănam între pământ şi cer, pădurea se legăna odată cu mine, până ce am auzit o pârâitură, ramura s-a rupt şi am

căzut agăţat de ea, ţeapăn. Mira a stat pe loc, curajoasă, m-a prins în braţe şi ne-am rostogolit împreună pe un pat de frunze uscate. Stătea cu ochii deschişi şi se uita în ochii mei, de la o palmă, nu speriată, ci întrebătoare, parcă voia să ştie ce se întâmpla cu mine aşa cum eram lipit de ea, aproape ţinând-o în braţe, simţindu-i căldura, respiraţia şi bătăile inimii.

Ce se întâmpla cu mine aş putea să-i spun abia astăzi, dacă ar mai fi în viaţă. Orice aş fi făcut nu puteam să fiu decât împiedicat şi ridicol, m-a salvat o şuviţă de sânge care îi curgea pe obraz, de sub pometul stâng spre ureche; o rămurică ruptă o zgâriase şi ea nu-şi dădea seama, se uita la mine cu ochii puţin încrucişaţi, fiind prea aproape; iar eu parcă nu mai vedeam şuviţa de sânge, ci numai urechea ei puţin roză, delicată şi străvezie. N-aş fi vrut s-o ating, ci doar să mă apropii de ea şi să-i spun ceva în şoaptă. Atunci nu ştiam ce; ştiu astăzi. Noroc că a trebuit să-i şterg sângele; nu aveam o batistă frumoasă, i l-am şters cu frunze de fag, dantelate. Apoi am întrebat-o cum nu se putea mai nepotrivit, o întrebare prostească:

— Unde-i mama voastră?

S-a ridicat în picioare şi mi-a răspuns rece:

— E plecată. Şi nu se mai întoarce.

Dar răceala n-a ţinut decât o clipă, pe urmă mi-a zâmbit tristă.

Scalda Necuratului unde am ajuns fugind unul după altul, luându-ne la întrecere, tulburată poate şi ea ca mine, era altceva decât îmi închipuisem de dimineaţă, când privisem de departe. Văzusem mişcare, oameni forfotind, căruţe şi vagonete cărând pământul devale. În jos însă imaginea se

îngroşa, devenea ca o pastă deasă în care se desenau, înghesuite, tasate, parcă suprapuse, zeci de sonde negre, lăsate în părăsire ca pe întreaga vale, apoi construcţii noi, birouri, ateliere, locuinţe, cazărmi, rezervoare, iar la mijloc un uriaş turn de mină, cum nu-mi închipuiam că poate să existe, înalt de peste patruzeci de metri, aşa îl vedeam de la distanţă; în realitate poate era de două ori pe atâta, îţi dădea ameţeală.

Adâncitura aceea nemăsurată era poate lăcaşul unui gheţar din alte ere, care neavând unde să alunece se topise în secole mai calde. Până nu venise Traian cu ideea să se facă mina, la adâncime, acolo fusese un lac cu apă dulce, de aceea locul se numea Scalda Necuratului, fiindcă sâmbăta noaptea se porneau bolboroseli de la fund şi oamenii îşi închipuiau că atunci Scaraoski şi dracii se lăiază, ca tot românul, să fie şi ei curaţi duminica.

Privind toate acele instalaţii, înainte de a şti ce reprezentau ele, şi mai ales ce soartă puteau să aibă, căci nu-mi inspirau încredere, mi-am amintit de Întreprinderea Auriferă a domnului Alcibiade, o aventură atât de hazardată şi de infructuoasă. La fel aici, întrevedeam hazardul şi aventura, pentru simplul motiv că totul se datora iniţiativei lui Traian, căruia îi atribuiam instinctiv o moştenire nefastă, capacitatea de a crede în himeră mai mult decât în realitate.

În acest teolog renegat, popă răspopit cum îi spuneau unii, din ignoranţă, strălucea spiritul tehnic, cu o spontaneitate uluitoare, un instinct inatacabil, în schimb îi lipsea o pregătire temeinică. Încă de mic îl atrăsese laboratorul de fizică şi chimie al lui Tom, pe care îl moştenise după

moartea acestuia. Îşi pierdea ceasuri acolo, repetând cu pasiune experienţele făcute la şcoală. Din clipa când izbutise electroliza apei, obţinând într-o eprubetă oxigen iar în alta hidrogen, pe care apoi îl făcuse să explodeze spărgând toată sticlăria din preajmă, era convins că orice teorie poate fi pusă în practică, pe cale directă. Am păţit şi eu la fel, încercând să fac un emiţător şi un receptor de telegrafie fără fir, după o schemă de principiu, din cartea de fizică; dar odată experienţa nereuşită, m-am cuminţit şi n-am mai făcut alta.

Nu cunosc toate avatarurile lui Traian, ştiu doar că odată a pierdut bani, sume importante, mai puţin pe ai lui, căci n-avea de unde, şi mai mult pe ai unor asociaţi ademeniţi cu promisiuni fabuloase, într-o întreprindere falimentară, o fabrică de acid sulfuric, concepută după procedeul de laborator, care, ce-i drept, îi reuşise, dar nu putea să funcţioneze rentabil la o scară industrială. Cred că până la sfârşitul vieţii a tot meditat la această neizbândă, fără să-i înţeleagă cauza, căci nu-şi recunoştea nicio greşeală, după cum domnul Alcibiade nu-şi închipuia că ar fi greşit căutând aur în apa râului.

Traian, spirit în definitiv logic, nu putea să creadă în perpetuum mobile, idee scoasă din când în când la suprafaţă de spiritele fanatice, aflate mai presus de propria lor ignoranţă. Dar într-o zi i se întâmplă să vadă o jucărioară în vitrina unui ceasornicar şi căzu pe gânduri; fu întâmplarea care îl îndreptă un timp spre teologie. Acea jucărioară poate fi văzută astăzi, în număr mai mare decât atunci, fără să aibă însă o răspândire universală, deşi ar putea să dea de gândit oamenilor. E vorba de o barză, bineînţeles că ar putea să fie în loc orice altă pasăre, sau orice

obiect de o anumită formă, aşezată în echilibru pe o axă mobilă, putând să se balanseze înainte şi înapoi, făcând o mişcare de o anumită amplitudine. Aplecată cu mâna în faţă, pasărea îşi înmoaie ciocul într-un pahar cu apă şi stă aşa câteva clipe, până ce se îndestulează; dar cum înghite, nu se vede; pe urmă se dă pe spate. Ce se întâmplă cu lichidul în interiorul ei nu mă interesează, fapt este că nu se pierde, şi după câteva clipe pasărea se apleacă iar cu ciocul în pahar, şi iar se îndestulează; lichidul nici nu scade, nici nu creşte, iar mişcarea jucăriei continuă până când cineva o opreşte. Nu-i oare imposibilul perpetuum mobile? Fiindcă vedea şi totuşi nu putea înţelege, Traian socoti că fenomenul se explica numai teologic. Aşa dori să devină mitropolit, fără nicio aspiraţie mistică, doar ca să fie mai mare peste ştiinţele neînţelese.

Întâlnirea cu Tinca, dragostea lor fulgerătoare îi schimbă încă o dată destinul. Domnul Neagoe, om jovial, inteligent, tolerant, avea prea mulţi bani ca să se întrebe cât l-ar costa fericirea fiicei sale, dacă se mărita cu un om fără nicio meserie, şi incapabil de vreo îndeletnicire rentabilă. Aşa încât îşi dădu asentimentul fără să ezite, făcu nuntă la Patriarhie, unde sluji însuşi Patriarhul Miron Cristea, cu tot soborul. Apoi fu ospăţ cu cinci sute de oaspeţi, într-o pădure seculară, ca pe vremea voievozilor, la una din moşiile lui, vecină cu lacul Snagov şi cu codrul Vlăsiei. Ar fi chemat mai mulţi, dar nu găsi pe alţii dispuşi să-şi pună frac şi joben la iarbă verde.

După nuntă hotărâse ca perechea să plece în călătorie, o croazieră în jurul pământului, cu un transatlantic de douăzeci de mii de tone. Mai târziu s-au făcut unele de zece ori mai mari, cu motoare de

trei sute de mii de cai putere; e bine să se ştie că a existat aşa ceva, şi abia deunăzi. Azi nu se mai fac asemenea pacheboturi, le-a înlocuit avionul. Dar nici asemenea nuntă nu se mai face, numai cât mă gândesc simt ameţeală: a fost ea pe lumea noastră, şi încă în timpul vieţii mele, sau pe altă planetă, şi-n altă viaţă?

Traian însă nu avea pasiunea călătoriei, acum îl preocupa istoria petrolului, nu prea lungă de altfel; până la nuntă studiase tomuri şi tomuri, vizitase rafinăriile mai importante apoi voise să meargă de-a dreptul la sonde, îmboldit de o idee surprinzătoare. De data aceasta ideea era într-adevăr interesantă, destul de originală şi reuşi într-o măsură neaşteptată.

Schela petroliferă a domnului Neagoe era cea mai veche din ţară, cu instalaţii demodate, cu o producţie neînsemnată, dar suficientă ca să nu meargă în pagubă. O păstra fiindcă îi plăcea peisajul, fiindcă îşi făcuse acolo o casă de vacanţă, frumoasă şi confortabilă, de care îl legau amintiri sentimentale, şi mai ales fiindcă altitudinea şi climatul erau prielnice, îi dădeau o stare bună, făcându-l să se simtă mai tânăr. Deasupra căminului din sufragerie văzusem din prima zi un înscris făcut pe foaie de pergament, litere gotice, poate ca să amintească de Faust: „Aici nu îmbătrâneşte nimeni!”

La anii mei de atunci, vorba mi se părea inutilă, greu de a fi înţeleasă. Ceea ce rămâne neîndoios, niciodată cât am stat acolo nu l-am văzut pe domnul Neagoe într-o dispoziţie proastă, niciodată când îl întâlneam n-a trecut pe lângă mine fără să-mi zâmbească şi să nu-mi spună o vorbă prietenoasă.

El rămâne omul cel mai jovial din câţi am cunoscut vreodată. Fiindcă purta numai papion, nicidecum cravată, am asemuit felul lui de a fi cu zborul fluturelui, şi nici azi nu cred că a fost o imagine greşită. Decât că n-aş vrea să-i însumeze cineva şi vreo uşurătate; mersul lui în viaţă părea, ce-i drept, o bătaie lină de aripi, dar nu zbura din floare în floare, ci avea totdeauna o ţintă; gravitatea o ţinea ascunsă.

Încă din seara primei zile când ajunsese acolo şi vizitase schela călare, Traian, cu o schiţă simplă pe masă, îi explică planul, în cuvinte mai simple decât schiţa. Fiindcă în ultimii ani îl ştiam pe Traian numai în uniformă de seminarist, şi îi cunoşteam năzuinţele, mi-a venit să râd; popi călare mai văzusem, nu însă şi un viitor mitropolit.

— Probabil nu-ţi dai seama cât ar costa proiectul tău, dar nici nu mă interesează. Îţi pun la dispoziţie cât vrei; va fi darul meu de nuntă!

— Câştigul are să fie cel puţin înzecit! răspunse Traian sigur pe el, fără emfază.

Când am ajuns eu acolo, lucrul începuse de un an şi jumătate, era în bună măsură realizat şi nu părea deloc o aberaţie, cum se crezuse. Nu ştiu dacă procedeul a mai fost aplicat în vreo schelă de petrol, sărăcită; nu ştiu dacă a mai avut şi altcineva aceeaşi idee, în altă parte a lumii; n-am auzit.

Scalda Necuratului era locul cel mai potrivit unde să se facă săpăturile. Dealurile din jur aveau între patru şi şase sute de metri înălţime, un peisaj frământat cum n-am mai văzut nicăieri, şi care a marcat ceva adânc în sufletul meu, născut şi crescut cum eram la câmpie, chemat de Bărăgan şi de Mare. Peisajul, cu mari diferenţe de nivel, cu

prăbuşiri de terenuri, cu falii imense care lăsau să se vadă straturile de pământ diferite, ondulate ca Marea, poienile străbătute în galop de cai liberi, pădurile de fag deasupra cărora se roteau vulturii şi înlăuntru cărora hălăduiau sălbăticiunile, pe care le-am întâlnit şi nu o singură dată, mistreţii, lupii, vulpile, cerbii, căprioarele, toate acestea, împreună cu ceea ce le adăuga închipuirea mea trezită şi speriată, au fost a doua mea naştere, de unde am început altă viaţă, paralelă cu prima, dar fără să se amestece între ele; sunt un om la deal, şi altul la câmpie. De munte rămân departe, îi recunosc doar frumuseţea, măreaţă şi zdrobitoare.

Pornind de la Scalda Necuratului, jos, departe, era câmpia; în spate, dealurile; faţă de ele depresiunea părea o prăbuşire, fundul ei se afla mai jos decât Marea. De jur împrejur, pe versanţi, se înşira schela domnului Neagoe, cinci sute cinci sonde, cum am văzut scris pe schiţa lui Traian. Cea mai mare parte din ele se ruinau, fiind părăsite de mult, cu instalaţiile scoase; nu meritau să fie exploatate, pentru câteva picături de păcură. Puţine continuau să funcţioneze cu pompe care basculau ritmic, alene; ele înviau puţin peisajul, cu mişcarea lor monotonă şi cu scârţâitul de uşă neunsă. Dar toate sondele fuseseră bogate odată şi era imposibil, socotea Traian, ca între ele să nu fi rămas pungi de păcură; acestea trebuiau drenate şi lăsate să curgă într-o cisternă centrală; iată tot planul.

Lacul îl drenară, nu ştiu cum, dacă se afla sub nivelul mării; nimeni nu mi-a dat explicaţii. Cât despre Satana, n-am auzit să-şi fi vârât coada. Mai târziu, geologii pe care i-am întrebat n-au vrut să mă creadă, mi-au spus că în natură nu există

asemenea formaţii aberante. Şi totuşi nu povestesc decât ceea ce am văzut cu ochii.

Fetele domnului Neagoe regretară dispariţia lacului, unde înotau vara, fără să se teamă de diavol. Însă nu trebuiră să verse mai mult decât o lacrimă, şi tatăl lor construi bazinul de înot, din partea cealaltă a casei, mai confortabil şi mai la îndemână; n-aveau decât să coboare panta, în costum de baie, dându-şi drumul cu săniuţa pe iarba uscată, uneori sărind de-a dreptul în apă.

În primăvara când am ajuns eu acolo, puţul minei era săpat, avea un diametru cât o arie de treier şi o adâncime de peste o sută de metri, cu mult sub nivelul mării, dacă se adăuga şi adâncimea iniţială, a depresiunii. Gândul acesta mi-a provocat o tulburare puternică, dar n-am înţeles-o cu adevărat şi nu i-am simţit sensul întreg decât trei luni mai târziu, vara, când am coborât până în fundul minei. Sub mine nu mai era decât bazinul unde se aduna păcura, venită pe drenuri; de-acolo se scotea la suprafaţă cu pompe puternice. De pe acum debitul instalaţiei era o surpriză, locul părăsit aproape cu totul revenea la viaţă, se bucura şi se minuna toată lumea. Unii, ştiind că Traian învăţase teologie, se gândeau că izbânda lui avea o explicaţie mistică, Dumnezeu îl călăuzise ca pe Moise, care scosese apă din stâncă.

Nu toate drenurile erau gata, se lucra încă, se săpau galerii orizontale, şi toate musteau de păcură; lucrătorii erau negrii ca dracii. De la un loc înainte, în continuarea galeriilor se înfigeau în pământ ţevi cu diametrul cât trunchiul omului, unele erau vechile coloane de fier scoase de la sondele părăsite. Auzeam buşiturile, simţeam tremurul

pământului dar n-am văzut cu ce fel de maşini făceau această operaţie; acolo lucra bărbatul Ibiei, ca mecanic. Când coloana răzbea într-o pungă de păcură, pământul din interiorul ei se scotea cu un şurub fără sfârşit, un fel de sfredel. Toate acestea nu mă interesează şi nici nu le-aş povesti dacă n-ar fi nevoie să lege întâmplările între ele. Pentru mine, excavaţia aceea ciudată a însemnat în primul rând prilejul de a mă întâlni nestingherit cu Ibi, când bărbatul ei era în tura de noapte.

Trecând zburdălnicia tinereţii, primul loc în amintirea mea l-a luat murmurul mării, murmurul ei adevărat, aşa cum l-am auzit limpede, când am coborât în fundul minei. Eram cu Rita, ea mă călăuzise de astă dată, pe Mira n-o mai găsisem acolo; singur n-aş fi îndrăznit, şi aşa mi-era frică, deşi Rita m-a ţinut tot timpul de mână. Stăteam pe o pasarelă circulară, deasupra bazinului, priveam peretele mustind de păcură, care se prelingea la vale picătură cu picătură. Ştiam că eram mai jos decât nivelul mării, poate chiar sub platforma continentală şi fiindcă între cele două locuri nu rămânea nicio diferenţă de înălţime, mi s-a părut deodată că dispăruse şi distanţa; marea era dincolo de peretele îmbibat de păcură, sau poate că era chiar acel perete, devenită verticală şi neagră, cum o văzusem prima oară, verticală şi albastră, unită cu cerul. Iar păcura care mustea din perete nu putea să vină decât din mare, unde s-a format ea prima oară. Şi locul unde ne aflam noi acum fusese odată un fund de mare, marea mă înconjura din toate părţile, murmurând tot mai puternic, făcând să mi se zbată timpanele. Aşa am ştiut sub ce semn are să mi se scurgă viaţa şi atunci mi s-a făcut un dor trist

de familia AMarisei şi de tot ce lăsasem acolo. Numai pe Alex parcă-l uitasem.

Când am ieşit la suprafaţă, peisajul frământat din jur, pe care îl uitasem şi îl redescopeream uimit de contrastul lui strigător cu imaginea mării, rămasă în minte, m-a izbit între ochi ca o flacără. Atunci a fost a doua mea naştere…

Dar spre a fi drept cu toate, uneori mă întreb, oare acele impresii ale mele ar fi fost la fel de puternice dacă Mira, în prima vacanţă, apoi Rita şi Ibi n-ar fi existat şi ele odată cu peisajul?

29

S-ar putea ca simpatia pe care mi-a arătat-o Mira din clipa sosirii să se fi datorat felului cum venisem acolo, plin de glod până în creştet, după ce făcusem un drum lung şi necunoscut noaptea, ceea ce era o dovadă de curaj la un adolescent ca mine, arătând în acelaşi timp că aveam o fire mai puţin comună. La fel se întâmplase când mersesem la mare cu trenul mixt, o noapte întreagă şi mai bine de jumătate din ziua următoare; toţi se uitau la mine cu o mirare stupefiată, deveneam erou fără voie.

Zi de zi am fost împreună cu Mira, în prima vacanţă, am colindat dealurile şi văile, m-a dus în locuri unde n-aş fi ajuns singur. În prezenţa ei toate erau frumoase, mi-au rămas neşterse în minte, drumeaguri atât de tăinuite că nu ştiam nici ea nici eu unde puteau să ne scoată, mergeam în neştire, aş fi vrut să nu ne oprim niciodată şi să nu ne mai întoarcem. Pe o coastă, în mijlocul pădurii de fag, creştea un stejar singuratic, bătrân de peste un secol, cu trunchiul atât de gros că doi oameni abia îl puteau cuprinde cu braţele. Am şi încercat, stăteam de o parte şi de alta a lui, Mira a întins braţele spre mine, eu le-am întins spre ea şi cu greu am putut să ne apucăm mâinile. Am rămas aşa câteva clipe, aveam haina descheiată, simţeam prin cămaşă scoarţa aspră a stejarului, rece şi umedă, mirosea a mucegai de pădure, dar mâinile Mirei erau calde, nu le-aş mai fi dat drumul, parcă nu rămăsese nicio piedică între noi, mi se părea că o ţin în braţe.

Alături fusese un stejar de aceeaşi mărime, îl tăiaseră, cred că pe cerul de deasupra nu încăpeau amândouă coroanele. Cum era retezat de la vreo jumătate de metru, ceea ce rămăsese părea o masă scundă, de ţară, în jurul căreia ar fi încăput şase oameni. Mira s-a aşezat în genunchi şi a început să numere cercurile, ca să vadă ce vârstă avusese stejarul; mergea cu unghia arătătorului din cerc în cerc şi număra, în gând; i se mişcau buzele. Deşi tăiată scurt, unghia era prelungă, ovală, delicată şi avea culoarea ivoarului. De câteva ori a greşit numărătoarea, nu toate cercurile erau clare, s-a întors şi a luat-o de la capăt.

Astăzi ştiinţa a mers foarte departe, nu bănuiam deloc pe vremea aceea că în cercurile copacilor se poate ceti toată istoria naturii, viscolele, furtunile, cutremurele de pământ, seceta, ploile.

M-am aşezat şi eu în genunchi, în cealaltă parte a trunchiului, am început să număr şi eu cercurile, dar unghia mea nu era la fel de frumoasă ca a Mirei, aş fi vrut să-mi ascund mâna la spate. Aşa am mers, din cerc în cerc, până ce degetele ni s-au întâlnit la mijloc; o clipă, cât s-au atins, am simţit ceva ca o descărcare electrică dintr-o butelie de Leyda. Cifra ei nu se potrivea cu a mea, am făcut media: stejarul avusese vreo sută cincizeci de ani, iar fiecare din noi abia trecusem de şaptesprezece. În curând se împlinea anul de când dispăruse Tania.

— Unde ţi-a gândul? mă întreba uneori Mira.

Tresăream şi mă făceam roşu la faţă. Dar îmi era bine cu ea, păcat că zilele treceau prea repede. După ce pământul s-a zbicit, ne-am dat cu săniuţa pe iarbă: nu credeam că se poate. Tălpicile de fier alunecau la fel de uşor ca pe zăpadă. La piciorul

pantei, pe marginea bazinului de înot, unde acum nu se putea face baie, vremea fiind rece, era un parapet de fân, ca o şură la scară redusă, pus acolo ca sania să nu cadă în apă: grădinarul îl refăcea în fiecare dimineaţă, fiindcă îl răvăşeam, ne izbeam în el cu toată viteza, ne dădeam peste cap, ne rostogoleam chiuind şi râzând de ne durea ceafa. Pe urmă, rămâneam întinşi cu faţa în sus, unul lângă altul, şi stăteam aşa să ne tragem sufletul.

Domnul Neagoe ne privea pe geamul verandei, părea că se bucură de joaca noastră; cât am stat acolo, nu l-am văzut niciodată supărat, niciodată nu l-am auzit să spună cuiva o vorbă mai aspră.

Pe Tinca n-o întâlneam decât la masă, restul timpului stătea în cameră. Citea, visa, croşeta, dădea pasienţe? N-am aflat.

Trandafil lucra, înconjurat de cărţi răvăşite şi de hârtii cu portative; din când în când auzeam un acord la armoniu; era ceva straniu, mă tulbura fără să-mi dau seama de ce, apoi rămâneam cu sentimentul că trăiesc de pomană, n-am să fac nimic de ispravă, şi atunci îmi venea s-o repudiez pe Mira, tocmai fiindcă în tovărăşia ei mă simţeam bine.

Pe Traian îl vedeam numai seara, când venea călare de la mină. După ce îşi lepăda hainele murdare de păcură îmbrăca sutana cenuşie, cobora în odaia mare de toată ziua, se aşeza într-o berjeră, lângă căminul unde se mai făcea din când în când focul, serile fiind răcoroase. Curând cobora şi Tinca, se aşeza pe un scăunel la picioarele lui şi-l privea pierdută. Cred că era bolnavă de dragoste, de aceea nu făcea nimic toată ziua, ci doar *aştepta*; dar aşteptarea este o muncă! Traian citea cărţi poliţiste;

nu-i greu ca de la Biblie să ajungi la ele, un roman poliţist mai palpitant decât Biblia nu există.

Rămâne Rita; ea este mai complicată decât crezusem, nu o pot defini în două cuvinte, nu presimţisem că voi avea de spus multe. Voise să vină cu noi, în prima zi, când mergeam la mină. Mira îi interzise, cu asprime. De atunci înainte Rita m-a evitat cu ostentaţie, la fel şi pe Mira. Dacă o găseam singură într-o cameră pleca înainte de-a apuca să-i spun bună ziua. Dacă o întâlneam pe scară, se întorcea din drum, ca să nu treacă pe lângă mine.

Într-o zi, Mira a vrut s-o ia cu noi la observator, aşa i se spunea, deşi era doar un turn topografic, cu eşafodaj de lemn, pe cel mai înalt dintre dealuri, de unde se vedea întreg peisajul, între munţi şi câmpie. „Duceţi-vă singuri!” a răspuns îmbufnată.

În noaptea de Înviere, văzând-o singură şi parcă obidită, m-am dus şi i-am aprins lumânarea din mână; a suflat în ea şi a stins-o. Nu eram la biserică, ar fi fost prea mult de mers şi apoi se ştia că preotul, afumat încă de la Vinerea Mare, nu făcea o slujbă frumoasă. Ne-am adunat în odaia mare, dintre verandă şi scară, Traian a spus o rugăciune, sau poate o parabolă, pe urmă a aprins lumânarea. Şi ne-a chemat să luăm lumină. Lumânarea Ritei a rămas stinsă; avea în ochi o ironie păgână.

Fiecare ne-am dus cu lumânarea în camera noastră, aşa era obiceiul casei, am pus-o în sfeşnic şi am lăsat-o să ardă. Când să ies pe uşă, am văzut-o peste drum pe Ibi, luna plină dădea lumină ca ziua. Avea pe ea tot o rochiţă fără mâneci, scurtă şi decoltată, dar nu albă, ci de-o culoare închisă. Coborâse şi aştepta să vină lumea de la biserică, să-

şi aprindă lumânarea; bărbatul ei era în tura de noapte, îmi aminteam că aşa îi spusese poştaşului. Pe bărbat îl chema Frantisek, neam de ceh, dar vorbea ungureşte. Nu se vedea nimeni venind pe drum, Ibi putea să aştepte mult şi bine, uşor să răcească. Am coborât şi m-am dus la ea cu lumânarea aprinsă; m-a privit uimită, nu-şi dădea seama de unde răsărisem. „Cristos a înviat!” i-am spus. Probabil nu ştia să răspundă, dar s-a luminat la faţă şi mi-a mulţumit cu o înclinare a capului; flacăra lumânării licărea în ochii ei ruginii, făcându-i să ardă ca tăciunii. Pe urmă a urcat dealul, apărând lumânarea cu mâna, să nu se stingă. Am aşteptat până ce a ajuns sus şi a deschis uşa căsuţei. Înainte să intre, a întors capul în urmă. Nu puteam să văd, dar mi-am închipuit ce mirată era că încă nu plecasem. Atunci am avut presimţirea că aşteptarea mea nu putea să rămână fără urmări, oricât aş fi fost de nevârstnic. Lumânarea pe care i-o aprinsesem ardea acum în odaia ei, şi era imposibil ca ea să nu se întrebe cine eram eu şi de ce venisem să-i dau lumină.

Din toţi, numai Rita îmi observase lipsa; când am intrat în casă, mă pândea din umbră, având în ochi aceeaşi ironie păgână. Până să plec la şcoală, n-am mai aflat nimic despre ea decât că era logodită, auzi vorbă! – cu un fecior de bani-gata care învăţa carte în Anglia şi nu venea acasă decât în vacanţa mare.

Atunci, în seara de Înviere, când ne-am aşezat la masa împodobită cu zambile roz şi albastre, să ciocnim ouă roşii, l-am întrebat pe domnul Neagoe, ca să-mi dau ifose, dacă îl cunoştea pe domnul Pretoreanu. A fost singura dată când am văzut pe

faţa lui o grimasă, s-a făcut roşu, m-a privit crâncen, dar s-a stăpânit, a scos numai o vorbă, un şuier:

— E un demon!

Apoi s-a întors spre Traian şi s-a scuzat:

— Iartă, părinte!

Restul serii, cât am mai rămas în sufragerie a fost jovial, ca totdeauna. Numai că eu stăteam cu ochii în farfurie, neputând să-mi iert neghiobia. Rita, în faţa mea, mi s-a părut mai mult decât radioasă, jubila drăceşte.

Din toate drumurile pe care le-am mai făcut cu Mira până la sfârşitul vacanţei, cel mai mult mi-a plăcut cel la Observator; deşi lung şi anevoios, vara l-am reluat din nou şi nu o singură dată; devenise un ţel. Aşa cum se vedea proiectat pe cer, deasupra pădurilor, turnul acela de lemn nu părea departe, şi nici nu era, într-un zbor de pasăre; pe pământ însă, poteca nu mergea în linie dreaptă, cobora prin văi şi urca pe coaste, pe povârnişuri, ocolea râpe adânci şi întinse, cu desişuri pe unde abia dacă răzbeau şerpii şi şopârlele: era un drum torturat, parcă fără direcţie, adesea mergea mult la stânga, pentru a ajunge la dreapta, mergea înapoi, pentru a reveni înainte, îmi dădeam seama după cum bătea soarele printre arbori, când într-un obraz, când în altul, când în ochi, când în ceafă, era ca o călătorie în haos, şi atunci mă duceam cu gândul la călătoria pe mare, sub bolta cerului nemişcată.

Pe vremea senină alcătuirea turnului se vedea limpede de acasă, patru stâlpi de lemn legaţi între ei cu traverse şi contravântuiri încrucişate, dând naştere unui înalt trunchi de piramidă, de trei ori mai îngust în vârf decât la bază, părând fragil, ca o dantelă transparentă. Lemnul, încă neînnegrit,

lucea în soare, şi atunci izbuteam să văd în acea construcţie ceea ce era ea în realitate, o lucrare omenească, unde se muncise cu ferăstrăul, cu tesla şi cu ciocanul, tăind, păsuind, bătând piroane şi scoabe, violând natura şi desfigurând-o. Ar fi semănat cu un far, supravieţuind pe un fund de mare secată. Spre amurg, când lumina începea să scadă şi se colora în mov sau albastru, sau în zile noroase şi înceţoşate, apărea altă imagine, un desen difuz care nu mai semăna cu ceea ce făcuseră oamenii, devenea al naturii atotputernice şi imposibil de a fi ofensată. Desluşeam ramuri şi frunze, era un arbore mai înalt decât toată pădurea, un brad coborât de la munte, un semn de hotar între ce-i al omului şi ce-i al pământului.

Am crezut că drumul la Observator îmi plăcuse fiindcă eram cu Mira. Este adevărat, nu mă lepăd nici astăzi. Natura aceea misterioasă şi confuză îmi ţinea treze toate simţurile, toată puterea mea de recepţie, nimic nu rămânea nebăgat în seamă, niciun copac nu semăna cu altul, făceam tot timpul deosebire, pe fiecare îl asemuiam cu ceva, în mintea mea se trezeau imagini peste imagini, aflate în memorie sau închipuite, pădurea reînvia toate amintirile mele, oameni, trufaşi, frumoşi, viteji, sau strâmbi şi nevolnici, cu scorburi şi cioturi, vrăjitoare bătrâne, cocârjate, iele şi zâne, mame cu prunci în braţe, văduve plângând pe capacul sicriului; nimic din ce trăisem nu rămânea pe dinafară, ci îşi găsea ecoul în trunchiul unui arbore de o formă ciudată, într-o împletire de ramuri, în frunze, în iarbă, într-un luminiş presărat cu năsturaşi albi şi galbeni, cu o căprioară îmbrăcată în soare; de-ar fi fost numai această vietate, câte chipuri nu mi-ar fi adus în

minte, câte mişcări graţioase, în mersul câtor fete urmărite în săli de bal, sau pe scene de teatru. Era apoi muzica pădurii, cântarea ei nesfârşită, melodia continuă pe care oamenii au descoperit-o cu atâta anevoinţă, după secole de căutare şi înnoire! Şi mirosul, trezit de soare, al frunzelor şi al pământului, argilă, humă şi clorofilă, viitoare parfumuri distilate şi puse în flacoane împodobite. Iar mai presus de toate acestea şi de ce s-ar mai putea spune, era necunoscutul, în cele mai neprevăzute din formele lui posibile, căci nicăieri ca într-o pădure pustie nu este mai multă ascundere şi niciun adevăr nu poate fi mai nesigur.

Dar cum aş putea să uit că peste această continuă derulare de imagini neprevăzute se suprapunea Mira, o vedeam tot timpul, cu mersul ei de vietate neobosită, care nu se opreşte niciodată până la moarte; îi auzeam respiraţia, egală şi liniştită şi parcă îi simţeam pulsul, ca şi cum i-aş fi ţinut mâna pe inimă. Eram trist, mi se părea prea frumoasă ca să cred în existenţa ei reală, oricând putea să dispară, lăsând în loc numai visul. Şi totuşi nu m-aş fi întors din drum cât timp ea continua să meargă înainte. Mira era cel mai nepătruns necunoscut din pădure; oare ce voia cu mine?

Ultima coastă a fost înaltă şi povârnită, urcam greu, Mira mi-a luat-o înainte, uitând că nu-i plăcea să meargă în faţă; a vrut să fie învingătoare, a ajuns prima şi când a pus ultimul pas, pe culme, parcă şi-a înfipt în pământ steagul.

Privit de la bază, cu vârful pierdut printre norii duşi de vânt, care dădeau impresia că întreagă schelăria lui se leagănă şi o să se prăbuşească, turnul mi se părea de-o înălţime intangibilă, ireală,

nu putea să aibă legătură cu solul, ci aparţinea cerului, era atârnat de stelele invizibile ziua. Şi totuşi existau scări pământene, aş fi vrut să le ignor, speriat de ele. Scări şubrede, ca la pătule, cu fuse în loc de trepte. Toată construcţia avea vreo şapte platforme ca nişte etaje, şi scările, puse oblic, urcau în zig-zag de la una la alta. Nu păreau făcute pentru oameni, ci pentru păsările cerului.

— Haide, a hotărât Mira, urcă tu primul!

Mi-a stat inima şi m-am albit la faţă. Niciodată nu-mi va fi ruşine să spun că îmi era frică.

Mi-a plăcut să înot pe valuri cât casa, îmi descopeream o a doua natură, dar nu străină, ci derivată din prima. Mi-a plăcut să mă dau peste cap cu aeroplanul; m-am simţit ca pe o planetă stabilă, nu m-a speriat vidul, fiindcă nu era altceva decât atmosfera planetei mele, cu forţa ei de gravitaţie care îmi asigura stabilitatea în spaţiu. În schimb, nu-mi place să urc pe înălţimi terestre, să văd pământul sub mine dar să-i aparţin în continuare, prin legături nesigure. Oricât de puternică ar fi baza unui munte, dacă ajung sus şi mă uit în vale, mi se pare că toate se leagănă şi au să se prăbuşească. Ştiu bine că e numai o impresie, şi totuşi nu-mi pot scoate frica din suflet.

Însă turnul se legăna de-a binelea. Schelăria era elastică, pendula în bătaia vântului, mişcările noastre îl făceau să se legene şi mai mult, mi-era teamă că e sensibil până şi la o respiraţie mai adâncă, îmi lua foc pieptul şi n-aveam curaj să trag aer până în fundul plămânilor.

Am avut de ales între dezonoare şi groază. Dacă nu urcam, Mira m-ar fi dispreţuit şi mi-ar fi întors spatele. Singura concesie pe care mi-a făcut-o,

văzând că şovăi, a fost să pornească ea prima, iar eu am urcat în urma ei, ceea ce nu e cuviincios pe o asemenea scară, dar mintea mea nu era la picioarele ei şi la ce ar mai fi putut să se vadă, priveam hipnotizat fusele scării care nu ştiu prin ce minune nu mi se rupeau în mână, atât le strângeam de puternic.

Nici astăzi, după ce a trecut timp şi am înfruntat destule primejdii, nu pot să mă gândesc la scările Observatorului, fără să mă treacă fiorii; mai bine să nu-mi aduc aminte. Norocul meu a fost că nu m-am uitat în jos, nici n-aş fi putut, aveam gâtul ţeapăn; şi alt noroc că nu m-am gândit cum are să fie la coborâre. Dar când am ajuns pe ultima platformă, care mi se părea că se leagănă ca o barcă pe valuri şi se legăna într-adevăr, s-a petrecut cu mine un fenomen neaşteptat, mi-a dispărut frica, presupun că în chip paroxistic, nu găsesc altă explicaţie. Numai că, totdeodată mi-au dispărut şi alte simţăminte, mi-a îngheţat sufletul şi Mira mi-a devenit indiferentă; era lângă mine, pentru ea urcasem, şi mi se părea o străină.

Nu puteam deloc s-o asemuiesc cu frumoasa Cunigunda cea fără inimă, din poezia lui Schiller, care îşi supune adoratorul la un examen de o cruzime inumană. Mult l-am admirat pe acel cavaler curajos şi demn că n-a pregetat să coboare în arena unde se încăierau fiarele sălbatice, spre a-i aduce doamnei mănuşa aruncată de ea spre a-l pune la încercare. Dar şi mai mult l-am admirat că, după această faptă bravă, în loc să aştepte răsplata făgăduită, a aruncat mănuşa la picioarele crudei Cunigunda, pe urmă a întors spatele.

Situaţia mea era departe de a fi aceeaşi; şi nici nu-i bine spus că Mira îmi devenise indiferentă; devenise interzisă. Stăteam lângă ea, ţinându-mă de balustradă; dacă aş fi pus mâna pe mâna ei nu s-ar fi dat în lături, ştia că făcusem un act vitejesc urmând-o şi mi se cuvenea o răsplată; la o înălţime atât de mare nimic nu se refuză. Dar nu aveam niciun drept, fiindcă îmi fusese frică.

Răsplata pentru ascensiunea aceea atât de trist plătită a fost peisajul văzut de la cea mai mare înălţime. Ştiam că există înălţimi mai mari, munţii bunăoară, care se vedeau în spate, cu un pisc alb de zăpadă, şi păreau atât de aproape că i-aş fi putut atinge cu mâna. Dar acelea erau înălţimile altora, pe când locul unde ajunsesem în lungi etape, urcând platformă după platformă, îmi aparţinea, îl cucerisem cucerind propriul meu spirit şi astfel mă aflam mai sus decât oricine, fiindcă nimeni în lume nu putea să-şi cunoască înălţimea, cum mi-o cunoşteam eu în clipele acelea.

De-acolo unde mă aflam vedeam pământul ca pe o hartă în relief, atât de complet, de amănunţit şi de limpede cum nu aş fi ajuns să-l cunosc nici dacă asimilam întreaga ştiinţă a geografiei, ilustrată de filme în culori şi de fotografii panoramice; nici dacă aş fi călătorit de la un pol la altul. Peisajul înregistrat de mine a fost însuşi pământul, cu munţii, cu dealurile şi cu câmpia. Şi ca o supremă răsplată, atmosfera fiind limpede cu desăvârşire, printr-o împrejurare ideală, iar soarele bătând din spate, am văzut chiar marea, clipind la cel mai îndepărtat dintre orizonturi, albastră, cu crestele valurilor albe, ca zăpada din vârful piscului. Mi se părea un privilegiu irepetabil, atât de multe nu mai

putea să obţină nimeni după mine; căci imaginea mării, cum avea să-mi rămână în ochi toată viaţa, provenea din două puncte de observaţie diferite, unul din înaltul cerului, altul bănuit în adâncul pământului, fundul minei, unde presimţeam că i se aude murmurul; astfel, în spiritul meu, imaginea devenea stereoscopică şi căpăta adâncime, dezvăluindu-mi nu doar imaginea, ci şi spiritul mării, dimensiunea ei ascunsă privirii noastre. Şi iar mi s-a făcut dor de familia AMarisei.

30

Deşi ne despărţisem fără efuziune, Mira mi-a scris la şcoală. Oare cum mi s-o adresa, mă întrebam, întârziind să deschid plicul; mă temeam de o formulă ceremonioasă, fiindcă scurtele şi neclarele noastre clipe de intimitate păreau rămase prea mult în urmă. „Mon seigneur...”, începea scrisoarea; fetele de pension se descurcă, au la dispoziţie fel de fel de cuvinte, luate din poezii, din romane, din Codurile manierelor elegante, unde se găsesc modele de scrisori cu sutele, pentru toate situaţiile, trebuie doar să le adapteze, ceea ce se face cu uşurinţă. Mie însă mi-a luat foc obrazul de emoţie, mi s-a părut că ar fi o declaraţie de supunere. Poate nici nu mă înşelam, judecând după ce spunea mai departe: „Mi-a părut rău că în ziua aceea, când eram mai aproape de cer decât de pământ, ai fost atât de rece cu mine! Dar e vina mea, măcar în parte; nu te-am încurajat, iartă-mă!...” Poate oare un tânăr, încă naiv şi fără experienţă, să aştepte mai mult de la o fată? Bucuria îmi era umbrită de regrete, nu lipseau încă nici speranţele. În rândurile care urmau se şi întrezărea reparaţia: „Tatăl meu, care te simpatizează, şi toţi ai casei, care nu te simpatizează mai puţin, te poftim să-ţi petreci la noi vacanţa mare”. Nu mă îndoiam de sinceritatea ei, dar cum de putea să mă simpatizeze domnul Neagoe, după ce pronunţasem în casa lui, cu atâta lipsă de inspiraţie, numele domnului Pretoreanu? Înseamnă că avea o inimă generoasă; m-am gândit

la el cu căldură. M-a surprins şi m-a tulburat nespus de mult ce spunea Mira mai departe: „Poate, într-o zi, o să ne mai urcăm o dată acolo sus, dacă nu ţi-o fi frică de mine!”

Am visat îndelung cu ochii pe aceste rânduri, şi mi s-a zbuciumat sufletul. Voia să fie ironică? Sau credea cu adevărat că frica mea, imposibil să nu se vadă, se datora ei, nu înălţimii? Să fi fost eu pentru ea doar un timid şi nu un nevolnic?

Încheierea nu dovedea decât nerăbdare: „Nu întârzia, vino odată cu Trandafil, cum vă dă vacanţă. Şi telegrafiaţi-ne, ca să trimitem maşina la gară.”

Nu uitase că venisem pe jos, noaptea, cincisprezece kilometri de drum prin noroaie. Dar nu ştia că mă oprisem la o troiţă şi mă rugasem să-mi iasă în cale o dragoste.

N-aş fi îndrăznit să-i răspund, poate la pension le cenzurau scrisorile.

Am venit într-adevăr cu Trandafil, după ce ne-am abătut o zi pe acasă, s-o văd pe mama şi s-o luăm pe Alexandrina, doamna Alcibiade, invitată de domnul Neagoe. Poate ar fi invitat-o şi pe mama dacă ar fi pomenit despre ea Traian sau Trandafil. Eu bineînţeles n-aş fi îndrăznit, ar fi fost o necuviinţă, iar ei au scăpat din vedere, aveau alte preocupări. Trandafil continua să încerce compuneri muzicale pe cale aritmetică şi în acelaşi timp căuta să dezlege misterul faimoasei teoreme a lui Fermat, lucru început cu luni înainte şi pe care urma să-l termine abia toamna. Iar Traian, împărţit între mină şi dragostea Tincăi, mistuitoare deşi discretă, nu avea nici cel mai scurt răgaz pentru alte gânduri.

Îmi părea rău s-o las singură pe mama, ea însă, ca în atâtea rânduri, m-a îndemnat din toată inima să plec, bucurându-se că-mi va fi bine.

De astă dată am plecat mai chibzuit, ziua, cu un tren care ajungea la amiază. Şoferul ne aştepta pe peron, să ne ia bagajele; purta costumul albastru, dăruit de domnul Neagoe; pe drum m-am uitat cu atenţie la mâneca hainei; pata de păcură nu lăsase nicio urmă. Am fost dezamăgit că nu venise şi Mira, fusesem sigur că avea să ne întâmpine în gară, scrisoarea ei nu lăsa nicio îndoială. Dar erau aproape două luni de când o primisem; într-un asemenea răstimp se pot schimba multe, mai ales că nu-i răspunsesem, am spus din ce motive; şi pe deasupra, nu-mi dăduse adresa, nu ştiam nici măcar numele pensionului.

Aveam în suflet o nelinişte şi o amărăciune, dar ieşind în spatele gării, m-a preocupat maşina, nu era cea de rândul trecut, ci una nouă, o gabrioletă Fiat, mi se pare 509, cu coviltirul dat pe spate. După ce i-am ajutat Alexandrinei să se urce, am făcut ce-am făcut şi m-am aşezat lângă şofer, deşi am fi încăput toţi trei în spate, învăţasem teoretic să conduc automobilul, exersându-mă cu pedalierul lui Comşa, pus sub bancă. Un an mai înainte nutrisem gândul să facem ocolul României Mari, cu o limuzină de şapte locuri, pe care avea să ne-o împrumute tatăl lui Vava, un coleg al nostru: nu-i era greu să se lipsească de ea, mai avea încă două. Dacă lipsa Mirei mă dezamăgise, mult mai dezamăgit şi mai trist fusesem descoperind că tatăl lui Vava nu era decât şofer de taximetru, cu leafă.

Pe drum am urmărit tot timpul mişcările şoferului, nu mai vedeam nimic altceva, nici nu ştiam unde

suntem, de altfel n-aş fi putut să recunosc locurile, fiindcă făcusem drumul noaptea, sub un cer fără stele. Mă simţeam satisfăcut şi puţin mândru de mine, constatând că şoferul schimba vitezele, accelera, frâna, mânuia volanul întocmai cum făcusem eu în gând, după exerciţii îndelungate. Dacă aş fi trecut în locul lui, eram sigur că m-aş fi descurcat din prima dată, deşi nu mai condusesem niciodată un automobil adevărat, şi încă atât de puternic, că urca pantele în priză directă, fără să se audă motorul decât ca un murmur.

Coboram în serpentine spre un fund de vale, unde curgea un râu limpede, când maşina a început să hurducăie şi să tragă într-o parte; şoferul a oprit în marginea şanţului, a coborât şi a început să drăcuie, cu jumătate de voce, din respect pentru Alexandrina, altfel poate că ar fi înjurat birjăreşte; un cauciuc din spate se dezumflase, roata era îngropată în praf până la jantă şi arăta jalnic; orice pană de cauciuc e ceva jalnic, îţi ia tot cheful de viaţă. I-am ajutat şoferului să ridice maşina pe cric, poate îl încurcam dar voiam să învăţ ceva, nu să mă aflu în treabă. În timp ce el scotea piuliţele, am desfăcut din curele roata de rezervă, fixată într-o adâncitură a aripei din faţă şi abia când am pus-o jos şi mi-am îndreptat spinarea am dat cu ochii de troiţă; oprisem tocmai în dreptul ei, era troiţa unde mă rugasem atunci, noaptea. Mira mi-a venit în minte, pe ea o invocasem, fără s-o ştiu, era însă predestinată, dovadă că a fost prima făptură omenească pe care am văzut-o când am sunat la poartă; a deschis fereastra şi-a apărut cu ochii ca de antracit atins de flacără, cu obrazul îmbujorat, cu părul blond încins de lumina soarelui care tocmai

răsărea peste dealuri. Până ce şoferul să-şi strângă sculele, m-am gândit la Mira, acolo, în faţa troiţei, atât de încordat, încât mi se părea imposibil să nu simtă de la distanţă.

Am ajuns la ora de după-amiază când domnul Neagoe avea obiceiul să se odihnească şi toţi ceilalţi păstrau liniştea. Am coborât primul din maşină şi am sunat la poartă, cu nerăbdare, n-am aşteptat ca şoferul să tragă maşina în curte. Întocmai ca prima dată, s-a deschis fereastra de la mansardă, aceeaşi unde atunci apăruse Mira, luminată de soare. Acum soarele trecuse în partea cealaltă, peste acoperişul casei, fereastra era umbrită, nu vedeam limpede, şi nici nu puteam înţelege; abia după o clipă de nedumerire, în locul Mirei am recunoscut-o pe Rita, cred că în primul rând datorită părului, negru cu o sclipire albastră, cu ciudata meşă blondă de-a lungul creştetului şi cu franjuri pe frunte, care fluturau la mişcările capului. Mai neaşteptat decât orice era zâmbetul ei, deschis, bucuros, sincer, cum nu-l ştiusem, îmi fusese tot timpul ostilă.

Mi-a făcut un semn amical cu braţul, pe urmă am auzit-o coborând scara, în fugă, în timp ce poarta se deschidea singură. Dar era imposibil, zâmbetul ei nu-mi era adresat mie, ci Alexandrinei şi lui Trandafil; cum de mă lăsasem înşelat fie şi-o clipă? Nu-mi sfârşisem gândul, când Rita a apărut în fugă de după colţul casei, a venit drept la mine, mi-a întins amândouă mâinile şi m-a sărutat repede pe amândoi obrajii. Abia pe urmă s-a dus la ceilalţi, care intraseră cu maşina în curte, le-a urat bun venit, i-a condus în casă. În timp ce urca scările cu ei, mi-a strigat peste umăr, rămăsesem stingher jos, în mijlocul odăii de ziuă:

— Nu te supăra că nu te conduc; ai tot camera de rândul trecut. Du-te şi am să vin îndată!

Parcă nu-mi venea să mă mişc, aşteptam să se deschidă o uşă, să apară Mira, nu înţelegeam de ce întârzie…

Până toamna la sfârşitul vacanţei, n-a apărut, nu ştiam de ce, era plecată, dar unde, şi pentru cât timp? Nimeni nu mi-a dat vreo lămurire, şi nici nu îndrăzneam să întreb, parcă mă simţeam vinovat, şi n-ar fi fost degeaba, mă gândeam la drumurile noastre pe dealuri, la turnul unde ne urcasem, la scrisoarea ei, la planurile mele, la troiţa unde o invocasem cu atâta ardoare. Să fi fost pedepsită, trimeasă la mănăstire? De murit nu murise, nu purta nimeni doliu. Dar cât am stat acolo, nimeni nu i-a pronunţat numele.

Astăzi, după atâta timp, când am uitat atâtea din trecutul meu, mă întreb dacă Mira a existat aievea sau n-a fost decât o închipuire, o năzuinţă de primăvară. Dar poate închipuirea omului să meargă atât de departe? Cum să fi născocit ochii ca antracitul ars, cum n-am mai văzut alţii, şi părul strălucind în lumina soarelui? Oare n-au stat mâinile ei în mâinile mele când am cuprins amândoi cu braţele stejarul secular care încă mai există? Observatorul, cum numeam turnul topografic, a dispărut de mult, l-a doborât o furtună, pe urmă a putrezit şi nu s-a mai construit altul, ar fi fost inutil, azi hărţile se fac mai uşor şi mai precis, după fotografii aeriene. Dar şi acum îmi amintesc cum se legăna la mişcările noastre şi cu ce frică am urcat scările şubrede. Şi nu din înălţimea lui am văzut geografia ţinutului, până la mare? Ce-aş fi căutat acolo, sus, dacă nu era Mira, să mă electrizeze?

Dovezile cele mai sigure rămâneau însă şuviţa de păr şi scrisoarea ei, ştiută pe dinafară. Le lăsasem acasă, într-o casetă cu amintirile cele mai preţioase. Când m-am întors, n-am mai găsit-o, într-o noapte ţiganii au vrut să ne jefuiască, dar n-au apucat să ia mare lucru, fiindcă i-a simţit caraula şi a tras cu puşca, de la poartă, să-i sperie. Printre puţinele lucruri pe care au putut să le arunce în sac erau caseta mea şi micul ţambal pe care mi-l dăruise domnul Alcibiade.

Chiar în toamna aceea mama, rămasă singură, a părăsit casa unde copilărisem, s-a mutat la oraş, cu chirie, la nişte neamuri, n-a mai avut curajul să rămână acolo. Vara următoare a plecat şi Alexandrina.

Am urcat scările şi m-am dus în cameră cu un gol în suflet. Când am deschis fereastra, am văzut-o pe Ibi, la căsuţa din deal, întinzând rufele pe frânghie, ridicată pe vârfuri; parcă îşi făcea vânt să zboare.

La masa de seară, când i-am întâlnit pe toţi ai casei, domnul Neagoe, Tinca şi Traian, l-am cunoscut şi pe logodnicul Ritei. Era un tânăr de vreo douăzeci şi unu de ani, vârsta milităriei, o figură simpatică, deşi cam decolorată, blond ca paiul, cu o frunte mare, bombată, cu bărbia îngustă, de unde rezulta o faţă triunghiulară, şi, ce nu-mi plăcea la el, cu o mustăcioară ţepoasă, ca peria de unghii; la sfatul meu şi-a ras-o. Rita mi-a sărit de gât, fericită; ea nu putuse să-l convingă. Întâmplarea n-a rămas fără urmări în relaţiile noastre.

Îl chema Bob şi i se spunea Bobu; l-aş fi sfătuit să nu accepte acest adaos, dar nu puteam să mă amestec în toate. Deşi ne despărţeau trei ani şi jumătate ne-am împrietenit repede, i-am devenit

confident, nu se sfia să-şi dezvăluie păsurile şi planurile de viaţă. Aşa am putut să-mi dau seama că, deşi instruit, cu purtări alese, ştiind să se facă plăcut între oameni, capabil să converseze despre orice subiecte, chiar politice, îi lipsea imaginaţia, în mintea lui, altminteri sănătoasă, avea ceva tern, după cum avea un orizont limitat şi o judecată cam triunghiulară, ca propria lui faţă. Rămasă văduvă când el avea zece ani, mama lui, femeie frumoasă şi încă tânără, stârnise interesul unui diplomat cu avere, fost ministru de externe, fost ministru plenipotenţiar în cele mai râvnite capitale europene, căci pe atunci nu aveam ambasade. Urmă căsătoria, în prima zi după anul de doliu…

Bob purta numele tatălui adevărat, Ianculescu, despre care nu ştia nimeni nimic. Numele noului tată nu pot să-l dezvălui, cineva care cunoaşte istoria vremii s-ar putea să-l identifice. Între el şi fiul vitreg se născu de la început o antipatie prea pronunţată ca să rămână speranţa unei reconcilieri viitoare. Pentru Bob fu un noroc, aşa se pomeni trimis să înveţe carte în Anglia, încă din clasa a patra primară. Colegiul îl făcu la Oxford, iar acum studia ceva tot acolo, nu ştiu ce şi la care universitate. În tot acest timp, nu venea acasă decât în vacanţa de vară, şi atunci nu rămânea decât o zi-două, pe urmă îl trimiteau în vreo tabără de cercetaşi, la munte sau la mare, la vreo jamboree, până ce se întorcea în Anglia, fără să simtă nevoia dragostei materne, după cum maică-sa nu simţea nevoia dragostei filiale; suflete de cuci, împietrite din naştere. Când vorbea despre el în casă îi spuneau „englezul”; servitorii pronunţau „inglezu”.

Cum era guraliv şi se încredea în mine mi-a povestit multe, mai întâi cum o cunoscuse pe Rita, şi cum se logodise. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama că domnul Neagoe se uita la el cu neîncredere, cu un zâmbet de ironie. Fiind o fire tolerantă, îngăduise să se facă logodna, încredinţat că o să se strice înainte de a veni vremea nunţii, căci amândoi erau prea tineri, Rita nu împlinise încă şaptesprezece ani, trebuiau să mai aştepte. Presimţirea lui s-a adeverit chiar atunci, vara, spre sfârşitul vacanţei.

Bob mi-a povestit, cu indiscreţie, cum a vrut să-şi pună la încercare logodnica, să vadă cât este de serioasă, căci, în ceea ce îl privea, se purta reţinut, ca un logodnic de altădată; poate visa o căsnicie temeinică, deşi era prea tânăr ca s-o înţeleagă. Deci i-a făcut Ritei anumite propuneri, ca un logodnic de astăzi, şi ea a acceptat fără ezitare, peste noapte a venit în camera lui, gata dezbrăcată, într-o cămăşuţă de noapte. Nevrând s-o judec cu uşurinţă, i-am spus lui Bob că poate ea însăşi voia să-l pună la încercare pe el, să vadă până unde ar putea merge cu îndrăzneala, să-şi dea seama cu cine are de-a face. M-a contrazis cu convingere, ca unul care ştia mai multe decât mine.

— Nu, nu! Era gata, n-am apucat să spun o vorbă că îşi şi scosese cămaşa de noapte.

Oare nu-i dădea prin minte ce impresie putea să facă asupra mea asemenea povestire? Îmi ardea obrazul, din alte motive decât ar fi putut să-şi închipuie el, care a continuat, mândru de sine:

— Atunci am apucat-o de mână, am dat-o jos din pat şi i-am tras două palme!

Seara, la masă, cum Rita stătea în faţa mea, m-am uitat în ochii ei, cu o dorinţă aprinsă de a-i citi gândurile; cred că încă îmi ardea obrazul, iar pe obrazul ei parcă încă se vedeau urmele palmelor. Privirea mea a surprins-o dar a înfruntat-o fără să clipească; i-am citit gândurile dintr-odată, ştia că eu ştiu şi nu voia să nege; aşa am devenit complici, fără să fi schimbat o vorbă. O lună întreagă, ori de câte ori ni s-au întâlnit privirile, ochii ei mi-au spus: „Asta sunt! Vrei să arunci piatra în mine?” Nu voiam, eram partizanul ei, gata s-o apăr.

31

Două întâmplări neprevăzute şi mai mult decât ciudate, la o săptămână una de alta, au tulburat liniştea casei, curând după ce venisem acolo, în vacanţa de vară. Aflasem că domnul Neagoe avea o nevastă care îl părăsise fără nicio explicaţie, la câteva luni după ce se născuse Rita. Indiferent de motive, acord oricărei femei dreptul să-şi părăsească bărbatul, dar nu copilul în scutece. De aceea o detestam, fără s-o fi văzut vreodată. Căsătoria nu era desfăcută, nu ceruse divorţul nici unul, nici altul. În afară de ce aflasem, nu întrebam nimic despre ea, se înţelege; pare-se locuia în Spania, din preferinţe necunoscute. În şaisprezece ani, nu scrisese decât o dată, fără să-şi dea adresa; ştampila poştei era de la Cadix, o extremitate a Europei; poate avea un motiv să pună între ea şi trecut o distanţă cât mai mare. Numele ei nu se pronunţa niciodată în casă, după cum în vara aceea nu s-a pronunţat numele Mirei. Curând, când s-a întors, pe neaşteptate, am aflat că o chema Ştefania.

Până la această întâmplare penibilă, nedorită de nimeni, am fost preocupat de un gând în legătură cu Alexandrina. Să nu fi cunoscut situaţia matrimonială a domnului Neagoe, m-aş fi temut că urmărea s-o ceară în căsătorie; îmi venea în minte, fără voie, iritantul precedent, cu domnul Pretoreanu. Spun că m-aş fi temut de-o asemenea propunere, fiindcă Alexandrina trebuia să rămână singură, cu copiii ei, buni sau răi, vii sau morţi; acesta era sentimentul

meu, că faţă de trecut, niciun viitor n-ar fi fost demn de ea, care nu se cuvenea să supravieţuiască decât pentru aducerile aminte.

În casa unde ne aflam, prezenţa ei avea o justificare firească, nu trebuia explicată, era căminul lui Traian, la urma urmelor. Ea se purta natural, fără stânjenire, dându-şi silinţa să nu pară un musafir, dar fără să se socotească împământenită; pământul ei era în altă parte, unde i se odihneau morţii. Iar eu o priveam cu o admiraţie amuţită, vedeam în ea o madonă lucidă, care îşi judecase adânc viaţa până ce îşi câştigase deplina seninătate.

Într-o dimineaţă, după micul dejun, rămăsesem pe verandă, cu ea şi cu domnul Neagoe. Ridicându-se să plece, la braţul lui Bob, Rita îmi spusese să fiu gata de plecare, într-o oră; mergeam la Observator, toţi trei, devenise obişnuinţă să-i însoţesc la plimbare dimineaţa, cunoşteam mai bine decât ei locurile frumoase; după-amiaza coboram la bazin, înotam, ne întindeam la soare. Necazul meu era că aveam un costum de baie urât, de aţă, care stătea pe mine ca pe dracu. La Observator mai fusesem de câteva ori, dar singur, şi nu mă urcasem nici măcar până la prima platformă, privisem cu capul dat pe spate platforma de sus, unde o urmasem pe Mira.

Alexandrina se legăna uşor într-un balansoar, cu privirea la noi, dar cu gândul departe. Purta un taior bleu, de şantung, şi o bluză albă, cu gulerul de dantelă; părul strâns ca totdeauna într-un coc greu, blond, îi cădea pe spate, până sub umeri. Pornind de la această pieptănătură îi descoperisem frumuseţea, odată, pe terasa şcolii, când o descoperise şi domnul Pretoreanu. Acum nu părea mai puţin suplă

decât atunci, şi n-avea faţa mai puţin luminoasă. Deodată am băgat de seamă că privirea domnului Neagoe se oprise la picioarele ei, aşa cum se vedeau de sub marginea fustei, întinse pe stinghia de jos a balansoarului, relaxate. Nu mi s-a părut nimic reprobabil, era o privire admirativă, plină de bună-cuviinţă şi recunosc că picioarele ei ar fi atras atenţia oricui, erau prelungi, zvelte, de femeie în floarea vârstei.

Prima oară, când îl cunoscusem, domnul Neagoe purta un costum albastru, cel pătat de păcură la o mânecă, devenit pe urmă haina de ceremonie a şoferului. De atunci înainte îl văzusem îmbrăcat în diferite culori, de obicei deschise, se potriveau cu firea lui jovială. Dar în dimineaţa aceea, când aşteptam să merg la plimbare cu Bob şi Rita, domnul Neagoe avea iar un costum albastru, într-o nuanţă aidoma cu taiorul Alexandrinei. (Am spus Bob şi apoi Rita, fiindcă aşa cerea ritmul frazei: cine vrea, să încerce şi altfel, şi va vedea că nu sună la fel de bine. Poate să fie însă şi un complex de vinovăţie, evitam s-o pun pe Rita înainte, ca să nu trădez complicitatea născută între noi pe tăcute, şi existând încă, în stare latentă.)

Observam abia acum ce bine i se potrivea domnului Neagoe culoarea albastră, îl făcea mai tânăr, nu i-ar fi stat rău să meargă la plimbare cu noi, cum nu i-ar fi stat rău nici Alexandrinei. Nici altfel nu era bătrân, dacă judec astăzi, abia împlinise cincizeci de ani şi îi purta cu o dezinvoltură neobosită, decât că se ferea de gesturi extravagante. Atunci însă, pentru mine bătrâneţea începea la treizeci de ani, şi chiar mai înainte; socoteam că omul, la această vârstă, trebuie să

renunţe la multe. Pe urmă am împins limita tot mai sus; nu sunt singurul care face asemenea concesii.

Era imposibil să duc gândul mai departe, ceva însă îmi flutura prin minte, împotriva a ceea ce spusesem abia adineauri despre destinul Alexandrinei. Câteva clipe, privind la unul şi la altul, îmbrăcaţi în culorile lor identice şi predilecte, nu mi s-a mai părut de neadmis ca ea să-şi unească viaţa cu a domnului Neagoe, dar într-o castitate deplină; închipuindu-mi altfel, ajungeam la o imagine grotescă şi abominabilă.

Atunci am auzit un automobil oprind la poartă. Rita a ieşit pe palier, şchiopătând, cu un bocanc în picior şi cu altul în mână şi a strigat, aferată:

— Vedeţi că vine cineva, un senator în viaţă!

Până să ne ridicăm, s-a deschis uşa, şi în prag a apărut, spre stupefacţia şi spre groaza mea, însuşi domnul Pretoreanu, mai îmbătrânit decât îl ştiusem, dar radios şi vioi, cu diabolicul lui monoclu negru răspândind scânteieri întunecate, cu o cutie imensă de flori, nici nu înţelegeam cum putea s-o ducă în braţe, un garderob cu scheletul de sârmă şi cu pereţii de ţiplă. Fără să ţină seama de stăpânul casei, de mine nici nu mai vorbesc, noul venit s-a dus întins la Alexandrina, care se ridicase din balansoar, stânjenită şi palidă de uimire, i-a pus florile la picioare, i-a luat mâna, i-a sărutat-o deasupra încheieturii şi i-a spus dintr-o răsuflare:

— Scumpă doamnă, după o lipsă de doi ani, am venit ieri în ţară. Regele e pe moarte, m-am oprit la Paris, să-l văd pe Prinţ, moştenitorul firesc al tronului, şi l-am rugat în genunchi să se întoarcă. Dar în clipa asta nimic nu mai contează, dacă pot să-ţi sărut mâna. Primul drum pe care l-am făcut a

fost să vin aici, ca să-ţi prezint omagiile şi să reîmprospătez dovada sentimentelor mele.

Pe noi încă nu ne văzuse, stupefacţia o împiedica pe Alexandrina să facă prezentările. Cu toată aversiunea pe care o manifestase odată pentru acest nedorit şi inoportun oaspete, mi-am dat seama că stăpânul casei nu se cunoştea personal cu domnul Pretoreanu. Şi fiindcă rămânea la distanţă, rigid, cu ochii de gheaţă, am înţeles că nici nu dorea să-l cunoască. Nu ştiu ce s-a mai întâmplat pe urmă, m-am dus fuga în camera mea, n-aveam de ce să rămân acolo. Uşa de la camera Ritei era deschisă, şi ea, aşezată pe marginea patului, îşi încheia bocancii.

— Cine-i? m-a întrebat în şoaptă.

Nu aveam dreptul să-l judec pe domnul Pretoreanu şi nu ajunsesem la o părere clară despre el, de aceea cel mai potrivit mi s-a părut să răspund cu vorba spusă odată de domnul Neagoe:

— Un demon!

Automobilul care aştepta în faţa porţii era un Bentley, egal cu Rolls-Royce; nu se compara cu Fiatul 509, dar cred că domnul Neagoe nu-şi luase unul la fel de scump numai de scârbă... Şoferul Garibaldi, tot mai gârbov, în livrea roşie, galonată, stătea în picioare, lângă portieră. Deşi nu puteam să privesc decât pieziş în interiorul limuzinei, am văzut carabina pusă pe strapontine, în faţa canapelei tapisată cu pluş negru, ca landoul de la şcoală, de care mă legau amintiri greu de uitat vreodată.

Ibi coborâse în drum, privea limuzina luxoasă, nemaivăzută prin acele locuri. În ochii ei nu se citea decât curiozitate, era departe de dorinţă şi de invidie, nu putea năzui la ceva ce era imposibil să

aibă; la fel se întâmpla şi cu mine, un Bentley nu mi-ar fi dat nicio satisfacţie, dimpotrivă, mi-ar fi făcut frică; idealul meu maxim şi bineînţeles irealizabil era atunci o motocicletă, dintre cele mai ieftine, care oricum ar fi fost scumpă. Cred că prin aceste dorinţe reţinute şi prin altele ca ele se explică existenţa bogaţilor la un loc cu săracii. Maşina nu mă mai interesa de altfel, mă uitam la Ibi, nu înţelegeam de ce avea pielea bronzată, că până acum nu prea cred să fi fost soare. Mereu descopeream ceva nou la ea, nu avusesem ocazia s-o privesc bine şi de aproape; am băgat de seamă că avea un nas mic, uşor în vânt, care îi dădea un aer de îndrăzneală, deşi altminteri părea sfioasă. Aş fi vrut s-o văd odată cum râde. Peste vreo două zile, când am întâlnit-o pe drum, i-am spus bună ziua; s-a oprit surprinsă, pe urmă m-a recunoscut, eram cel care îi aprinsese lumânarea în noaptea de Înviere. „Ştii să râzi?” am întrebat-o. Poate n-a înţeles vorba, poate nu m-a înţeles nici pe mine, dar după ce m-a privit mirată, a râs, nu ca să-mi îndeplinească dorinţa, ci fiindcă aşa era situaţia.

Nu vreau să fiu făţarnic spunând că între ea şi Bentley, dacă aş fi putut alege, limuzina venea a doua; e adevărat că nu-mi trebuia, dar aş fi putut s-o vând şi rămâneam bogat toată viaţa. Cum însă aşa ceva nu era cu putinţă, am făcut o comparaţie mai modestă, şi oricum rezonabilă, între preferinţele mele. Dacă ar fi trebuit să plec la gară chiar atunci, şi Garibaldi se oferea să mă ducă, spun drept, mi-ar fi plăcut mai mult să merg pe jos, cu Ibi. Cincisprezece kilometri! Şi chiar de două ori pe-atâta!

Cinci minute mai târziu, domnul Pretoreanu a apărut în poartă, necondus de nimeni, trufaş, cu monoclul sclipind arogant în soare, dar puţin aplecat de umeri, ceea ce poate n-am observat decât eu, fiind într-un unghi bun, la fereastra etajului. Cum se terminase vizita n-am aflat, am făcut doar presupuneri. În orice caz, cu toată aversiunea lui declarată, domnul Neagoe nu l-ar fi dat afară din casă. Domnul Pretoreanu plecase singur, ceea ce însemna o înfrângere şi mai mare.

Cu toate acestea, asiduităţile lui pe lângă Alexandrina n-au încetat în viitor, mereu le-a reluat, până în timpul războiului, când l-a lovit paralizia şi n-a mai umblat decât cu căruciorul electric; era un mic vehicul uşor şi suplu, cu comenzi neuroelectronice, o anticipaţie tehnică la vremea aceea, un prototip adus din America. Pentru el căruciorul, care mergea singur, executându-i dorinţele prin impulsuri din creier, a compensat în bună parte, alteori pe de-a-ntregul, mizeria lui fiziologică. Satisfacţia cea mai mare o avea când făcea demonstraţii de virtuozitate în conducerea căruciorului, în faţa servitorilor sau a invitaţilor, mergând în slalom, fără greşeală şi fără să micşoreze viteza, printre scaune înşirate în lungul holului. În 1946, ultimul lui an de viaţă, a avut bucuria să primească un alt cărucior, perfecţionat, cu şenilete de cauciuc, care putea să urce şi să coboare scările, pe un plan înclinat, prins pe jumătate din lăţimea treptelor, ca pe alături să se poată merge şi cu piciorul. Aşa a şi terminat cu viaţa, într-un moment de expansiune, când mergea cu viteză la etaj, iar creierul, mult prea solicitat, a

plesnit cu zgomot, scoţând scântei, şi căruciorul s-a oprit brusc la jumătatea scărilor.

Scânteile ar fi putut să fie o impresie greşită a lui Sobieski, explicabilă într-un moment atât de dramatic. Oricum, era de faţă şi de la el s-a aflat toată întâmplarea. Poate că în realitate a fost un scurt circuit la bateriile căruciorului. Dar domnul Pretoreanu a murit la timp, cu o impresie de triumf. În anul următor ar fi pierdut toată averea, ar fi rămas cu o odaie, undeva, şi cu căruciorul de care nu avea nevoie nimeni.

După momente de tensiune, oamenii au nevoie să se destindă; ziua aceea, începută atât de neprielnic, a fost o desfătare. Întreagă familia şi-a lăsat grijile deoparte şi am mers cu toţii la Observator, mânaţi de o euforie ciudată. A mers cu noi până şi Trandafil, care ieşea rar din casă şi chiar atunci nu renunţa să ia o carte cu el, îşi arunca ochii în ea, la răstimpuri, apoi medita cu ochii în gol, fără să vadă peisajul, totuşi mersul pe jos, soarele din poiene, aerul din pădure îi făceau bine, fără ca el să ştie, şi seara avea un aer mai sănătos, ochii mai vii, faţa mai colorată. Domnul Neagoe a telefonat la mină, l-a rugat, de fapt i-a cerut categoric lui Traian să vină acasă, a venit, a luat-o pe Tinca, au mers cu noi, ne-am întors cu toţii abia seara. Şi poate nimeni nu se gândea că suflul acesta nou de viaţă se datora domnului Pretoreanu, printr-o reacţie inversă.

Am luat-o pe potecile acelea misterioase, şerpuite, ca nişte meandre, care făceau să ne rotim în toate felurile faţă de soare. Mergeam în frunte, le cunoşteam cel mai bine, singurul meu regret era că nu puteam să mă uit la ceilalţi, le auzeam doar respiraţia, câte o vorbă, câte o exclamaţie; dar

simţeam în toţi o înviorare, parcă erau alţi oameni. Ultimii veneau subreta, şoferul şi bucătăreasa, împovăraţi cu truse de picnic, cu termosuri şi pături de pus pe iarbă.

La urcuş trebuia să micşorez pasul, nu se puteau ţine toţi după mine, în afară de Rita, care mă urma prima şi mă îmboldea să merg mai repede. O dată, când ne distanţasem prea mult de ceilalţi, m-am oprit să-i aştept şi am stat faţă în faţă.

— Ce-ţi pasă de ei? mi-a spus. N-ai vrea să se rătăcească?

Mă privea în ochi, iscodindu-mă, necruţătoare. N-aveam putere să mă lupt cu privirea ei, m-am uitat în jos şi m-am socotit învins; nu trebuia să mă aştept la altceva, totdeauna avea să învingă; cel mai bine era să evit lupta.

Locul despădurit de la picioarele Observatorului, bătut de soare şi împodobit cu albăstrele, cu năsturaşi albi şi galbeni, se numea Poiana Miresei; am aflat de la domnul Neagoe. Odată, iarna, o mireasă a fugit de acasă în noaptea nunţii, în rochia ei albă cu voaluri şi fără nimic pe deasupra, a mers nebună pe dealurile înzăpezite, până ce-a ajuns pe culmea cea mai înaltă, unde au sfâşiat-o lupii; poate a avut norocul să nu simtă nimic, îngheţase cu totul. O fi fost doar o legendă, dar am auzit prea multe asemănătoare, ca să nu mă pună pe gânduri; ceva trebuie să aibă la bază. De ce-or fi atâtea mirese nefericite, sau de ce-o crede aşa lumea? În curând, tuturor acestora li s-a adăugat, reală, drama Emmei, căreia eu îi spuneam pe numele ei adevărat, Irmingarde.

Încă de pe atunci nu-mi plăcea masa la iarbă verde; n-am deprinderea romanilor să îngurgitez pe

o coastă, îmi stă înghiţitura în gât, îmi înţepenesc oasele. Dacă mă răzbeşte foamea şi nu mai am încotro, iau ceva de jos, nimica toată, şi mănânc în picioare.

Aşa am stat după ce s-a întins masa, am avut astfel prilejul să-i văd mai bine pe ceilalţi. Pentru toţi era o zi fericită, mai puţin pentru mine, fiindcă apropierea Observatorului făcea să reînvie imaginea Mirei. Nu ştiu ce s-ar fi întâmplat dacă era de faţă, poate ne-am fi scos ochii unul altuia şi ne-am fi bătut cu spada. Dar aşa, îi simţeam lipsa, aveam un gol mare în suflet, puţin mă alina imaginea Ibiei, cum o văzusem de dimineaţă, cu totul altă fiinţă decât Mira, mai timidă, mai misterioasă şi mai inaccesibilă, dar poate numai fiindcă vorbea altă limbă.

Cei mai senini şi mai fericiţi mi s-au părut Alexandrina şi domnul Neagoe, aşezaţi departe unul de altul; cred că dintr-o voinţă comună. Nu se priveau, şi în conversaţia celorlalţi nici nu s-a băgat de seamă că tot timpul mesei n-au schimbat o vorbă. Dar am simţit că era între ei o comunicaţie, o uniune de la distanţă, fără cuvinte, fără gesturi. Mai mult decât atât nu se putea, şi ce era admirabil, ştiau amândoi şi ce-i leagă, şi ce-i desparte. N-am cuvânt spre a defini starea lor, ridicare la ceruri e prea mult spus, prea departe de posibilităţile omului. Nu adaug nimic, orice cuvânt în plus ar fi o necuviinţă; asemenea stări nu trebuie explicate şi înţelese, ci doar admirate, cu fruntea plecată a necredinciosului, care, dacă n-a avut niciodată nostalgia unui paradis al sufletului nostru, măcar să admită că el există.

După masă, Rita se îndreptă spre turnul topografic.

— Cine mai vrea să urce? întrebă, fără să se uite înapoi.

— Eşti nebună, eu nu merg! răspunse Bob.

Îşi aprinsese ţigara, era singurul fumător între noi; poiana se umplu de mirosul tutunului, ţigări franţuzeşti, Gauloise, aduse de la Paris, tari să-ţi spargă plămânii, duhnind a mahorcă, o batjocură, masochismul unei societăţi prea rafinate. O femeie nu poate sta în apropierea unui fumător de Gauloise decât dacă fumează şi ea Plugare.

Am pornit spre Observator nu ca s-o urmez pe Rita, ci s-o caut pe Mira. Mersesem numai câţiva paşi, când în faţa noastră am văzut o perdea de dantelă albă, străvezie, sclipind în iarba încălzită de soare. Când ne-am apropiat de marginea ei am observat că palpita, însufleţită şi, aplecându-mă, am descoperit că alcătuiau nişte furnici înaripate, cum mai văzusem uneori, dar numai câte unele răzleţe; aici erau în număr atât de mare că acopereau o bună parte a poienii, locurile unde soarele bătea mai puternic. Părea o invazie, aduceau sau prevesteau o primejdie pentru natură şi pentru oameni.

— E o nuntă de furnici, spuse Rita.

Poate învăţasem la zoologie, dar nu-mi aminteam, fiindcă nu văzusem cu ochii, Rita citea tocmai atunci o carte despre viaţa furnicilor. Când le vine timpul să se nuntească, furnicile, bărbaţi şi femei, ies din fundul muşuroaielor unde au stat la întuneric şi le cresc aripi, mai mari decât ele, încât par să poarte în spinare evantaie albe şi diafane. Atunci pornesc într-un alai lung prin iarbă, până se încălzesc şi

umezeala adusă pe trup şi pe aripi din galeriile lor subterane se usucă, dându-le putinţa să zboare; împreunarea nu se face pe pământ, ci numai în aer, la înălţime; acolo se găsesc, perechi-perechi, se caută şi pe urmă coboară. Bărbaţii mor, femeile îşi taie aripile cu mandibula zimţată ca fierăstrăul, le mănâncă, iar la urmă se ascund în fundul muşuroiului, unde îşi lasă ouăle.

Sfârşitul era macabru, în schimb zborul depăşea în frumuseţe tot ce ştiam despre nunţile din natură, ale gâzelor, păsărilor, animalelor şi omului. Eram doar puţin ruşinat că îmi povestea Rita, n-aş fi avut curaj s-o privesc în faţă, simţeam o tulburare necunoscută mai înainte, şi iarăşi mi s-a părut că se năştea între noi o complicitate, adăugându-se uneia mai vechi.

Mira îmi fugise cu totul din minte; am regăsit-o în spaima care m-a cuprins când am început să urc scările în zigzaguri. Dar acum era în mine şi un fel de indiferenţă, îmi păsa mai puţin de starea mea prezentă, de legănarea primejdioasă a turnului; mai mult mă stăpânea, făcându-mi frică la rândul ei, amintirea cealaltă, a unei Mire nemiloase, căci poate avea dreptate în ceea ce îmi scrisese, la şcoală, şi atunci mă surprinsese; poate într-adevăr îmi fusese frică mai întâi de ea, şi apoi de înălţime. Poate ea ştia de atunci că n-am s-o mai văd şi mă amăgise până în ultima clipă.

Sus, aş fi vrut s-o întreb pe Rita despre sora ei, ce se întâmplase, de ce nu-i pomenea nimeni numele. M-am abţinut, fiindcă era palidă, stătea cu ochii închişi, cu mâinile crispate pe balustradă.

— Mi-e frică, n-aş fi crezut că e atât de groaznic! Nu ştiu cum am să cobor, nu pot să mă uit în jos.

Îmi vine să mă arunc, ca să scap... Nu mă pot stăpâni... Ţine-mă!

Am apucat-o de mâini, nu îndrăzneam s-o cuprind cu braţele. Atunci ne-au împresurat furnicile, erau ca un nor alb, soarele făcea să le sclipească aripile şi abia acum se vedea feeria închipuită mai înainte. Ce instinct, ce aspiraţie le făcea să se ridice în aer, pe ele, care trăiau sub pământ, în umezeală şi întuneric, cum aveau să trăiască şi urmaşele lor, concepute la înălţime? Dacă un naturalist s-ar crede în stare să-mi explice, mărturisesc că n-aş face niciun pas spre lumină. Ar fi nevoie de un poet, el poate că mi-ar tălmăci enigma, transformând-o într-o imagine pe care s-o simt fără a o înţelege.

Rita îşi reveni după câteva clipe; părea că nu vede furnicile care continuau să zboare în jurul nostru, tot mai febrile şi mai neliniştite, pe măsură ce trecea timp până să-şi găsească perechea.

— Îţi mulţumesc că ai venit cu mine! şopti, aruncându-mi o privire confuză. Am să te răsplătesc pe pământ, aici nu sunt în stare, nu mă simt deloc furnică.

Nu ştia ce spune, în starea ei nu putea să aibă un gând limpede. Am coborât înaintea ei, mi-am învins propria frică, am rămas tot timpul aproape, o ţineam de glezne şi îi potriveam bocancul pe trepte. Dacă ar fi alunecat, m-aş fi încleştat de scară, cu toate puterile, n-aş fi lăsat-o să se prăbuşească, aş fi coborât cu ea în braţe.

De-atunci înainte Rita m-a privit cu un pic de obidă; ştiam că dedesubt se ascundea o recunoştinţă puţin ruşinată. Ar fi putut să mă urască, fiindcă se arătase în faţa mea altfel decât crezuse că este. Şi a trebuit să recunosc, împotriva

altor impresii, mai vechi, şi cu ajutorul unor dovezi viitoare, că avea o fire generoasă.

Jos, furnicile mişunau prin iarbă, îşi tăiau aripile, le ronţăiau lacome, apoi îşi căutau muşuroiul. Am văzut câteva rătăcite, se târau cu aripile în spinare, nu ştiu ce aşteptau să le lepede. Explicaţia Ritei mi-a părut tristă, erau bărbaţii care supravieţuiau fiindcă nu-şi găsiseră perechea. Dar nu mai trăiau mult, şi în niciun caz nu mai zburau a doua oară.

Până să plecăm, Rita n-a mai schimbat o vorbă cu nimeni, a bătut poiana, singură, culegând flori, Nu-mă-uita albastre, a făcut un buchet atât de mare că abia putea să-l ţină în mână. Mi l-a dat să-l duc eu şi când, ajuns acasă, am vrut să i-l înapoiez, a făcut cu mâna un gest de nepăsare:

— Lasă, păstrează-l!

Poate era răsplata făgăduită. Florile le-am pus într-o oală de pământ, pe fereastră. Nu mai văzusem niciodată un buchet de Nu-mă-uita, atât de bogat, cu flori atât de mari, de proaspete şi de strălucitoare; fiindcă trăiau la înălţime, unde nu vine praful, şi soarele, oricât de fierbinte, nu dogoreşte.

A doua zi, cât am fost în baie, Rita a intrat în camera mea şi a schimbat apa la flori; când a ieşit, tocmai veneam pe coridor, nu m-a văzut, sau poate s-a făcut că nu mă vede.

A treia zi, abia mă îmbrăcasem, a deschis uşa, fără să ciocănească, aşa avea obiceiul, şi s-a uitat drept la fereastră; mutasem florile pe noptieră, să fie mai aproape. A făcut câţiva paşi, în cameră, căutând, dezamăgită, până ce deodată, ajungând cu ochii la noptieră, pe faţa ei s-a văzut un zâmbet de bucurie; n-a putut să-l ascundă, cum mai înainte nu putuse

să-şi ascundă dezamăgirea. Atunci a întins mâna spre mine, mă aşteptam, puţin speriat, la un gest tandru, dar n-a făcut altceva decât să-mi dea un bobârnac în vârful nasului. Fiindcă mă cam duruse, nu m-am gândit că ar fi trebuit s-o iau în braţe, măcar o clipă, de probă.

* * *

Oricât ar fi fost de neaşteptată şi stranie vizita domnului Pretoreanu, mai stranie şi mai neaşteptată mi s-a părut venirea Ştefaniei, mama fetelor. Eu am văzut-o primul, dar nu ştiam cine este; a venit cu brişca poştaşului.

Ibi coborâse în drum, mereu aştepta o scrisoare, deşi primea rar câte una, de la Budapesta; eram curios să ştiu cine îi scria de acolo, un bărbat probabil, altfel n-ar fi aşteptat atât de nerăbdătoare; într-o zi, am simţit că, de fapt, curiozitatea era gelozie.

Stăteam la fereastră, prindeam soarele într-o oglinjoară şi i-l trimiteam în ochi, făcând-o să se ferească şi să se apere cu mâna. Până să se dumirească de unde proveneau acele sclipiri orbitoare, căci nimeni nu-şi dă seama dintr-odată, s-a auzit şareta poştaşului venind pe drum, şi am lăsat-o în pace, dar nu pentru totdeauna. Era un mijloc bun să intri în vorbă cu cineva, de la distanţă şi fără să rişti un răspuns aspru; la un asemenea joc nimeni nu poate decât să râdă. Aşa o ademenise Gabriel, fiul Adelei, pe Lia, fata de la pension, pe care o şi sedusese de altfel de la a doua întâlnire.

Drumul era uscat de astă dată, nu mai plouase de multă vreme, de sub copitele calului ieşeau norişori de praf galben; câinele, cu părul căzut în ochi, se

ţinea cu o labă de frâul calului, mergând în două picioare. Până să ajungă, aş fi avut timp s-o mai necăjesc un pic pe Ibi, cu oglinda, dacă lângă poştaş n-aş fi văzut o doamnă, distinsă şi elegantă, aşa mi s-a părut de la întâia privire, nedezminţită pe urmă. Apariţia ei, atât de ciudată într-un vehicul atât de nepotrivit, m-a făcut să n-o mai slăbesc din ochi, până ce, spre uimirea mea şi mai mare, şareta a oprit chiar în dreptul meu şi poştaşul i-a arătat doamnei casa, făcând un semn cu biciuşca.

— Ai scrisoare la mine? a strigat Ibi din portiţa ei, aflată puţin mai încolo, la picioarele tăpşanului.

Doamna l-a rugat pe poştaş să sune la poartă.

— Spune-le să vină cineva, să-mi ia geamantanul.

Am coborât treptele în goană; familia tocmai se aşeza la masă, pe verandă, pentru cafeaua cu lapte.

— Vine o doamnă, am spus repede. Pot să-i iau eu geamantanul?

Tocmai atunci s-a auzit soneria, şi câteva clipe mai târziu s-a deschis uşa, în soare, dând drumul înăuntru unui val de lumină.

Aşa a venit Ştefania, după o lipsă de aproape şaptesprezece ani, fără s-o aştepte nimeni. Veranda era cu două trepte mai jos decât odaia de zi, a înaintat şi s-a oprit înaintea lor; stătea dreaptă şi cam trufaşă, ca pe o scenă de teatru, te aşteptai să facă un gest şi să înceapă o declamaţie.

Într-adevăr, avea ceva teatral în înfăţişare, am înţeles repede de ce, fiindcă semăna cu Francesca Bertini, o actriţă de cinematograf pe care oamenii mai în vârstă nu puteau s-o uite. Eu o văzusem o singură dată, uitasem filmul dar pe ea o ţineam minte, aveam portretul ei în ochi, o imagine clară; era o femeie înaltă, trupeşă, dar suplă, brună, cu

faţa prelungă, frumoasă, cu ochi negri, imenşi, care parcă ieşeau în afara obrazului, cum am mai văzut la un singur om, mult mai târziu, Tulip, stăpânul unui restaurant oriental de la Marea noastră. Mai ştiu că în film purta o rochie neagră, cu decolteul pătrat, lăsând să se vadă un piept cam osos, cu claviculele proeminente; în sfârşit, îmi amintesc că avea o pălărie tot neagră, cu borurile largi, cât o roată de căruţă, împodobită cu pene albe de struţ, şi fuma dintr-un ţigaret lung cât antebraţul.

Slujnica intrase cu geamantanul, îl lăsase în faţa scării, neştiind unde să-l ducă şi înţelegând că nu era potrivit să întrebe, apoi ieşise în vârful picioarelor.

Doamna care venise purta şi ea o rochie neagră, cu franjuri până la jumătatea gambelor, cu decolteul pătrat, parcă spre a semăna şi mai bine cu actriţa. Peste decolteu avea o blană de vulpe argintie, înspicată; totul la ea era nepotrivit cu ora de dimineaţă, cu mersul la drum şi mai ales cu brişca poştaşului. Totuşi nu părea ridicolă, poate pentru că faţa ei prelungă şi frumoasă emana un aer tragic. După cum am făcut socoteala mai târziu, avea vreo cincizeci de ani, ceea ce părea incredibil; în puţinul timp cât am putut să mă uit la ea, nicio clipă nu mi-am închipuit că ar fi avut un an peste treizeci; o natură norocoasă, cu toată fizionomia ei tragică. Trebuie să mai spun că în locul pălăriei cu borurile mari, a Franciscăi Bertini, care ar fi făcut-o într-adevăr ridicolă, purta o tocă mică, neagră, mulată pe urechi şi pe ceafă şi aşezată oblic pe frunte.

Câtva timp nu vorbi nimeni, se ridicaseră toţi în picioare, stăteau împietriţi, neştiind ce să facă. Domnul Neagoe era atât de palid, că m-am temut să

nu leşine; o clipă mai târziu, obrazul lui părea că arde.

S-ar fi cuvenit să spună un cuvânt, el sau cineva de-ai casei; chiar şi cei care nu ştiau cine era noua venită, simţeau că se născuse o încordare penibilă. Prima vorbi doamna în negru, spuse, direct şi simplu:

— Am venit să-mi văd fetele!

Deci era Ştefania! Traian, Trandafil, eu şi chiar Rita tresărirăm.

— Tu eşti cea mare! continuă Ştefania, uitându-se la Tinca. Am uitat cum te cheamă. El cine este?

— Bărbatul meu! răspunse Tinca, luându-l pe Traian de braţ şi lipindu-se de el, mândră.

— Te-ai măritat?

Rita interveni, agresivă:

— Nu! Trăiesc fără cununie.

— Tu eşti cea mică! Nu te ţin minte!

— Nici n-ai putea; când te-ai lepădat de mine aveam numai două luni!

— Adevărat? Aproape că n-aş crede!

Ceva se zbuciuma îngrozitor în mintea mea, ce se întâmplă, cu ei şi cu mine? De ce nu întreba nici ea de Mira? Ar fi fost imposibil să uite că avusese încă o fată. În frământarea mea nu ţineam seama cât se zbuciuma domnul Neagoe. Ar fi trebuit să vorbească, să-i spună Ştefaniei că nu mai are ce să caute în casa de unde plecase fără s-o fi alungat nimeni. Tăcea, strângea din maxilare, să nu izbucnească şi deodată am înţeles că nu se cuvenea s-o alunge pe femeia aceea în prezenţa Alexandrinei, care putea să creadă că aşa îi face ei loc în casă, anunţul indirect al unei invitaţii viitoare, ceea ce am spus că nu trebuia să se întâmple; era

gândul lor, al amândurora, pe el se bizuia uniunea lor neştiută de nimeni. În numele acelei uniuni socoti Alexandrina că ea singură putea să intervină. Elegantă în gesturi, cu faţa calmă, cu vocea curtenitoare, se duse la Ştefania, urcă treptele şi i se adresă, în timp ce-i oferea braţul, s-o conducă:

— Nu fac parte din familie, doamnă, dar ca oaspetele cel mai în vârstă, lipsind stăpâna casei, vă urez bun venit! Vă rog să staţi cu noi la masă, se răceşte cafeaua.

— Mulţumesc, răspunse Ştefania cu răceală. Nu mănânc nimic dimineaţa, vreau să-mi păstrez silueta. Dar, dacă îmi îngăduiţi să mă aşez, am să fumez o ţigară.

Se aşeză într-un fotoliu, într-o atitudine studiată, cu genunchii puţin într-o parte, cu gambele lungi lipite estetic una de alta; era o poză frumoasă, am admirat-o. Apoi scoase din geantă o ţigaretă cât antebraţul, ca a Franciscăi Bertini, şi începu să fumeze temeinic, trăgând fumul în piept, cu o grimasă tristă în colţul gurii. Toţi ceilalţi stăteam în picioare, fără să ne atingem de nimic pus pe masă, oricât le-ar fi fost de foame unora dintre noi, mie bunăoară. Iar Ştefania ne privea fără să ne vadă, ca pe nişte spectatori din stal, acoperiţi de luminile rampei. Când vru să aprindă a doua ţigară, Rita se duse la ca şi îi spuse, cu politeţe:

— Acum, cel mai bine ar fi să plecaţi, doamnă!

Se întoarse, strigă spre bucătărie, să vină şoferul.

— Pierre, îi porunci acestuia, ia geamantanul şi scoate maşina, s-o conduci pe doamna la gară.

Nu se sclifosea, aşa îl chema pe şofer, în acte.

Mă uitam cu ochii mari la Rita; deşi purtarea ei mă încremenise, aş fi sărutat-o pe amândoi obrajii.

32

Poştaşul venea din două în două zile. În afară de scrisorile trimise de mama, nu primeam niciun fel de corespondenţă, nimeni nu-mi ştia adresa. Am fost foarte mirat când, la o săptămână după vizita Ştefaniei, m-am pomenit cu un plic mare; în el era cartea lui Alex, proaspăt apărută, mirosind a cerneală tipografică. Nu înţelegeam cum îmi dăduse de urmă, până ce am văzut că plicul, sosit la noi acasă, era reexpediat de mama. A fost o bucurie pentru mine, orice carte care îmi pica sub ochi îmi dădea emoţii, aceasta însă însemna mai mult decât altele, fusesem martor la elaborarea ei şi nu doar atât, în bună parte reprezentam chiar o sursă de inspiraţie; câteva zile n-am lăsat-o din mână. Coperta îmi amintea caietul de lucru al lui Alex, aşa cum îl văzusem la prima noastră întâlnire, pe plajă, şi stârnise în mine nu doar curiozitatea, ci şi respectul, o admiraţie timidă, poate puţin invidioasă. Pe un fond ca de marochin roşu, cum era legat caietul, sus scria numele, Alex Alexeanu, cu litere aurite, apoi titlul, *Viaţa în adâncime*, de care luam cunoştinţă prima oară, iar mai jos, *Povestiri şi nuvele*. Editura VIS, cu majuscule, n-o cunoşteam, cred că n-o cunoştea nimeni, cartea era probabil tipărită pe cheltuiala autorului, cum făceau mulţi debutanţi dacă aveau parale. În cazul lui Alex se simţea protecţia AMarisei, care nu-şi precupeţise banii ca să iasă o carte prezentabilă şi pot spune că era chiar luxoasă, pe hârtie de Olanda, ivoar, o

comandă specială, se vedea limpede, căci pe fiecare pagină avea o monogramă în filigran, ca pe bancnotele Băncii Naţionale, doi de A, iniţialele autorului, legate cu o za de ancoră. M-am mirat văzând pe ultima pagină numele unui institut de artă grafică de la Atena, dar pe urmă am înţeles că AMarisa nu s-ar fi mulţumit cu lucrarea niciuneia din tipografiile locale, lipsite de acurateţe.

Avea dreptate, am văzut câteva cărţi tipărite în oraş, mi s-au părut foarte sărace şi triste, cu litera tocită, inegală, mai degrabă cenuşie decât neagră, cu rânduri strâmbe, neechilibrate în pagină, tipărite pe hârtie proastă, cu cerneală care se lua pe degete. Erau de obicei cărţi de poezie, scoase pe socoteala autorilor, în condiţiuni cât mai economicoase, altfel nu le dădea mâna. Prozatorii rar se încumetau să se editeze singuri, proza are întindere, două sute de pagini este limita de jos, destul de meschină, şi totuşi costisitoare; ei băteau pe la uşile editurilor, cu manuscrisul la subţioară şi dădeau acatiste la biserică. Poeţilor le venea mai uşor, cu o mie-două de lei puteau tipări o broşurică, se spune plachetă, ca să sune mai bine, de patruzeci de pagini, într-o sută sau două sute de exemplare, cinci sute în cazuri mai norocoase: oricum, era o carte. Apoi o puneau în servietă şi porneau s-o distribuie, cu preţ benevol, întâi pe la rude, apoi pe la prieteni, dându-le autografe măgulitoare. În acelaşi timp vizitau pe capii autorităţilor, prefectul, primarul, făceau antecameră şi le ofereau cartea cu cele mai înflăcărate omagii: „marelui Mecena”, „Înaltului protector al muzelor”, însoţind-o cu o cerere de ajutor din fondurile culturale. Colindul continua pe la notabilităţile oraşului şi pe la negustorimea

bogată. Era o muncă grea şi nu atât de productivă pe cât s-ar crede; există o lume care îl socoteşte pe poet un pierde-vară, ceea ce este chiar adevărat în două cazuri din zece. Sau un linge-talere, ceea ce de asemeni poate să fie adevărat, dar nu ştiu în ce proporţie. Această lume bagă greu mâna în pungă, şi pentru o sută de lei, îl judecă pe poet ca furnica pe greiere.

În oraşul copilăriei mele, trăia un autor de romanţe care se mai cântă şi astăzi; avea pe deasupra şi o meserie onorabilă dar primejdioasă, care i-a atras sfârşitul, adică a murit la datorie. L-am cunoscut şi mi-a fost simpatic. Fiindcă avea o fire boemă, târgoveţii nu dădeau pe el multe parale. O dată s-a fotografiat gol şi cu ceas la brâu, ca să ilustreze o vorbă în circulaţie pe vremea aceea „vedea-te-aş în pielea goală şi cu ceas la brâu!”— nu-i greu de înţeles ce vrea să însemne. Avea un ceas de buzunar, ca o ceapă; l-a legat cu lanţul de un cordon pus pe mijloc; lipsind orice obiect de îmbrăcăminte, până şi ultimul, vorba era respectată întocmai.

Într-o zi am văzut pe masa lui o plachetuţă cu poezii şi epigrame, abia apărută, şi dedicată unui băcan din piaţă, cum era tipărit pe pagina de gardă: „Marelui şi generosului meu protector Ioniţă Ioniţescu, regele caşcavalului”. Nu l-am întrebat ce-i dăduse băcanul pentru această onoare.

Poetul meu era însă mult mai ingenios decât îmi închipuisem, deşi fotografia cu ceas la brâu ar fi putut să mă prevină că avea destulă imaginaţie. Văzându-mă uimit de dedicaţia ditirambică, mi-a arătat că ea se repeta numai pe cinci exemplare; următoarele cinci priveau altă persoană, şi aşa mai

departe, douăzeci de omagii într-o primă tranşă; nu cerea decât o mică osteneală din partea tipografului, să oprească maşina şi să schimbe numele, cu literă groasă, apoi un cuvânt sau două; restul dedicaţiei rămânea acelaşi.

În alt fel ingenios mi s-a părut un coleg de meserie, cam de vârsta mea, care a scris o singură carte, bine primită, nimeni n-a dat cu bâta în ea, dar el, pe urmă a dispărut, nu i-am mai auzit numele. Ca unul care ştiu ce cazną este să scrii autografe în serie, m-am înveselit când pe cartea lui am văzut o dedicaţie gata tipărită, urmând doar să se completeze: „Domnului (sau Doamnei), un rând de puncte (loc pentru nume), alte două rânduri de puncte, cu un asterisc la urmă, o trimitere în josul paginii) x: „Aici vă rog să scrieţi singur meritele pentru care socotiţi că vi se cuvine acest omagiu”. Un asemenea om se cuvenea să scrie mai multe cărţi, nu doar una!

Fusesem foarte impresionat de caietul lui Alex, când îl văzusem prima oară, şi cu toate că nu cuprindea decât notiţe, pentru mine viitoarea carte era ca şi tipărită. Cel mai mult îmi plăcuse fotografia lui, discretă, nu mai mare decât o marcă poştală, lipită pe prima pagină, sus, în colţul din dreapta. Cu atât spaţiu alb sub ea, fotografia părea că pluteşte în eter şi chipul pe care îl reprezenta, rupt de apartenenţa lui pământească, parcă avea în spate poarta Parnasului, larg deschisă.

Nu m-am îndoit niciodată că Alex era chemat să scrie, şi acum, când aveam cartea în mână, nu mă îndoiam că meritase să fie tipărită. Mă indispunea puţin înfăţişarea ei grafică, prea luxoasă, parcă impieta asupra cuprinsului, cum impietează

sulimanul asupra unei frumuseţi proaspete. Dar cel mai mult m-a dezamăgit fotografia, acum mare cât pagina, în contrast cu prima, atât de discretă; îmi făcea greaţă. Poate nu fusese ideea lui, ci a tipografului, dar în acest caz Alex trebuia să refuze, sau dacă era prea târziu, ar fi trebuit să rupă fotografia, cel puţin din exemplarul destinat mie.

Fotografia era ceea ce în epocă se numea „cap de expresie”, vrând adică să reflecteze starea lăuntrică a subiectului; intenţia nu reuşea totdeauna, nici dacă meşterul avea talent şi nu-i lipsea inspiraţia; căci sunt capete omeneşti care, oricum le-ai privi, rămân fără expresie. Capul lui Alex avea expresie şi chiar prea multă, însă exprima o stare penibilă, o suferinţă, ca în zilele de migrenă, după ce venea de pe Strada Căruţei Stricate. Fotograful îl pusese să pozeze cu mâna la tâmplă, o idee nefericită, nu doar în cazul lui, ci în toate. N-am văzut niciodată o asemenea fotografie, fără să mă gândesc că mai bine omul îşi tăia mâna. În cazul lui Alex, mâna la tâmplă infirma cu totul presupusa intenţie a unui asemenea gest, de a fertiliza creierul printr-o atingere ca o pasă magnetică şi a extrage de sub ţeastă un sistem, sau măcar un gând filozofic. Părea, nici mai mult nici mai puţin decât o proptea, fără care capul i-ar fi căzut de pe umeri.

Totuşi trebuia să citesc cartea, ca să mă regăsesc pe mine, văzut prin ochiul altuia; câteva observaţii care mă priveau şi mi se păruseră destul de instructive, nu lipsite de subtilitate, găsisem încă în caietele lui de notiţe; acum probabil erau dezvoltate, putând să mă ducă la o concluzie. Titlul cărţii, *Viaţa în adâncime* nu-l cunoşteam, poate îl găsise în ultima clipă; m-a surprins puţin şi mi-a dat

de gândit câteva clipe, întrebându-mă cum putea un tânăr, la vârsta lui, să aibă o asemenea năzuinţă, de a pătrunde în adâncimea vieţii. Şi până unde putea să pătrundă: un degeţel, o palmă, o şchioapă? Eu, unul, mai bine m-aş lipsi, decât să mă opresc înainte de a ajunge la capăt, adică la ultima consecinţă a gândului.

Spre dezamăgirea, dar şi spre liniştea mea, prima povestire, care dădea titlul cărţii, cuprindea nu altceva decât descrierea făcută de mine în faţa AMarisiei, a lui Panainte şi a lui Alex, după experienţa de scafandru, când coborâsem pe fundul mării; deci adâncimea se referea la trup, nu la spirit; apoi atunci ar fi trebuit scris nu „în”, ci „la adâncime”. Acelei relatări, pe care o ţineam minte vorbă cu vorbă, Alex îi adăugase numai câteva noţiuni suplimentare, nu interpretări sau reflecţii, ci numiri de obiecte. Ţineam minte interesul ciudat pe care îl arătase încălţărilor disparate şi destul de bizare, descoperite de mine în spaţiul subacvatic pe unde mă târâsem în greul costum de scafandru. Nemulţumit cu un bocanc, un şoşon, sau o cizmă, insistase să-mi amintesc şi de altele. După atât timp, nu mai ştiu dacă încălţările celelalte, până la condurul Cenuşăresei existau cu adevărat în memoria mea, pe care el o reactivase printr-o insistenţă neobosită, sau le născocisem, pur şi simplu, ca să-i dau satisfacţie. Cu cele puse până la urmă, grămada aceea de încălţări de pe fundul mării mi se părea că reprezenta limita maximă într-o naraţiune, atâta timp cât ele nu sugerau altceva decât ceea ce erau în realitate, nişte obiecte fără semnificaţie, fără mister şi fără implicaţii deosebite.

Alex turna peste ele un întreg bazar de încălţăminte, botine din timpul revoluţiei de la 1830, din Franţa, opinci din piele de ren, cum poartă eschimoşii, bocanci de schi, ghete cu gumilastic, pantofi „pinet”, la modă chiar în anii aceia. Şi, în sfârşit, deasupra mormanului, lângă condurul Cenuşăresei, văzut sau imaginat de mine, îl adăuga pe al doilea, ca în vitrină. Nu simţise că îmbogăţind imaginea, de fapt o sărăcise. Aş fi acceptat-o, dacă îşi lua îndrăzneala s-o aducă sub apă şi pe Cenuşăreasă şi s-o încalţe; o neghiobie poate fi salvată prin reducerea ei la absurd, cu îndrăzneală şi cu emfază. Sunt scrieri care în loc să fie aruncate la gunoi şi-au câştigat faima în felul acesta, adică prin lipsa unui conţinut logic.

N-am să renunţ la povestirea incursiunii mele sub apă, aşa cum am scris-o într-unul din primele capitole ale cărţii de faţă, deşi ea apare cu mai bine de cinci decenii după cartea lui Alex Alexeanu. Dacă *Viaţa în adâncime* s-ar mai găsi în vreo bibliotecă publică sau particulară şi cineva ar citi-o, mi-e teamă să nu spună că am plagiat-o, ceea ce este o faptă din cele mai ruşinoase. Cum să dovedesc că, deşi apărut cu cinci decenii înaintea mea, de fapt el a venit după mine? Singurul meu noroc ar fi ca din cartea lui să nu fi rămas niciun exemplar, nici măcar la Academia Română, unde după regulă se păstrează toate tipăriturile, bune sau rele, apărute în ţară, ale lui Cilibi Moise de pildă, şi poate chiar ale lui Nicu Meţ, un măscărici din oraşul copilăriei mele.

Deşi dezamăgit, am continuat să citesc cartea. O citeam în hamacul de lângă poartă, cu un ochi la fereastra Ritei. Din când în când, întorceam capul şi

mă uitam în deal, cu gândul s-o văd pe Ibi. Speram ca în observaţiile lui Alex privitoare la mine, cunoscute în parte, să descopăr evoluţia mea în anii neclari sau nedefiniţi ai adolescenţei; dar acele observaţii, atât de promiţătoare în caietele de notiţe, puse în naraţiune deveneau tot mai sărace şi mai confuze. Şi deodată mi-am dat seama că nu mai aveam nevoie să aflu nimic de la Alex, ajunsesem să mă cunosc singur.

Mai am de spus multe despre el şi despre cartea lui, dar nu voi trage acum ultima concluzie. Dacă după un debut strălucit, cum fusese al lui, remarcat şi elogiat de toţi criticii vremii, Alex s-a pierdut, n-a fost în stare să continue şi astăzi nu-l mai ştie nimeni, cauza este că umbla după subiecte, în loc să-şi trăiască viaţa, să fie subiect el însuşi. „Am venit să-mi caut un subiect”, mi-a spus când ne-am întâlnit pe plajă; au fost primele lui cuvinte, care atunci m-au impresionat puternic, mi-au stârnit o admiraţie timidă, însoţită de umilinţă. Mă uitam la el, stătea pe scăunelul pliant, cu faţa la mare, cu ochii închişi şi parcă vedeam cum i se zvârcolesc, se încolăcesc între ele, se luptă una cu alta circumvoluţiunile creierului să scoată o scânteie.

Scânteia poate s-a născut, fără să poată provoca un incendiu. Zestrea lui Alex era o sămânţă bine dezvoltată, dar incapabilă să-şi tragă seva din pământ; ea a germinat şi s-a dezvoltat atâta timp cât s-a putut hrăni din propria ei substanţă; pe urmă s-a uscat şi n-a putut să rodească. Poate lipsa unei seve mai viguroase era cauza chiar şi a migrenelor acelea îngrozitoare, semn că nu putea să se împlinească nici măcar în dragoste. Nimeni n-a ştiut că viaţa lui cu Zefira, căreia a izbutit să-i

construiască o fericire artificială, pentru el a fost o pedeapsă; am aflat din propria lui carte, altfel nu aveam de unde; experienţa mea cu privire la ei doi este epuizată.

Treptat, rolul meu în carte scădea, până ce am dispărut cu totul, fără ca el să ştie, continuând să creadă că timp de trei veri fusesem subiectul lui, şi îl inspirasem, în realitate Alex nu m-a văzut niciodată pe mine, sau poate doar la început, în primele zile, când vizitam portul şi mă urmărea cu aviditate. Pe urmă a obosit, trebuia să ştie că puterea noastră de-a observa şi de-a înregistra are limite; de la un loc înainte s-a văzut pe el, făcând confuzia de a crede că mă vedea pe mine; probabil că toţi ne înşelăm câteodată în această privinţă. De la mine el nu a luat decât nişte fapte care puteau să fie ale oricui, nu mă caracterizau decât prin depersonalizare, prin ceea ce eu aveam comun cu alţi oameni.

Cartea număra numai două sute treizeci de pagini, părea însă mult mai voluminoasă, fiind tipărită pe hârtie de o grosime neobişnuită, cu numeroase spaţii albe şi cu o literă destul de mare, corp zece, cum spun tipografii. Pentru un tânăr de numai douăzeci de ani era o realizare.

I-am scris, felicitându-l cu sinceritate; nu mi-a răspuns, dar nici nu m-am aşteptat să-mi răspundă; după apariţia cărţii probabil simţise şi el eroarea de-a mă fi luat ca subiect, când nu avea nicio dovadă că va putea să mă cunoască şi să mă ducă până la un capăt.

33

Nu ştiu dacă Frantisek, omul cu care stătea Ibi în casă, era bărbatul ei; mai degrabă nu. Bănuiesc că trăiau împreună fără cununie. Spre toamnă, când au plecat, s-au şi despărţit, aşa îmi închipui dacă au luat-o unul într-o parte, celălalt în alta.

Pe el îl vedeam rar, pleca dimineaţa la şapte şi jumătate, se întorcea seara, în săptămânile când lucra ziua; când lucra noaptea, ar fi fost şi mai greu să-l văd, doar nu era să mă duc după el la mină. Ştiam doar atât că la opt seara, când suna ţignalul, el nu putea să fie decât în fundul puţului, de unde nu mai ieşea până dimineaţa. Pe urmă se închidea în casă, poate dormea toată ziua, nu făcea nimic în gospodărie, nu tăia lemne, nu aducea apă de la fântână. Era un bărbat tânăr, avea sub treizeci de ani, decât că mie atunci această vârstă mi se părea destul de matură, socoteam că Ibi ar fi avut nevoie de altul, mai de-o seamă cu ea, pe care aş fi luat-o drept o fetiţă.

Despre acel om n-am aflat nimic, ea nu vorbea niciodată de el, nici de bine, nici de rău. Era un bărbat chipeş, poate cam mărunt, încolo sprinten şi mlădiu, cu faţa bălaie, ochii nu puteam să-i văd bine, de la distanţă, cu o mustăcioară blondă, ca mătasea porumbului, răsucită puţin la capete. Purta o şapcă de piele, ca toţi mecanicii, n-o scotea niciodată decât, probabil, în casă, aşa că nu ştiu cum avea părul, dar cred că blond, ca mustăcioara, în totul putea să placă fetelor, nu mă îndoiam, deşi

nu-l văzusem niciodată de aproape şi mai ales nu schimbasem nicio vorbă cu el, ceea ce împiedică o judecată întreagă şi dreaptă.

Că el era la mină, sau se odihnea în casă, Ibi, după ce-şi termina treburile gospodăriei, punea un preş pe iarbă şi se întindea să stea la soare, îşi ridica rochia până pe şolduri şi o cobora până în talie, rămânând mai mult goală; cine trecea jos, pe drum, nu putea nici măcar s-o ghicească, eu însă o vedeam, de la fereastră. Avea umerii delicaţi, rotunzi, parcă fără oase; deşi slăbuţă nu îi ieşeau claviculele, stăteau ascunse sub carnea molatică; sânii păreau două jumătăţi de portocală, şi la formă, şi la culoare, îmi închipuiam că şi la mireasmă. După ce am încercat să fac tot felul de asemuiri, judecând după cum era desenată, după mişcarea ei unduită, după cum îi bănuiam firea, după ochi şi după pielea arămie părea o viţă de vie ruginită şi plină de struguri cu boaba mică. Totdeauna privind-o am simţit în gură gust de must dulce.

Cum stătea aşa la soare, nimeni n-ar fi putut să vină peste ea şi s-o vadă goală, fiindcă avea un câine de pază, un dulău negru, puţin lup judecând după botul lung şi urechile ascuţite; câinele se aşeza lângă preşul ei, şi acolo rămânea, la pândă, cu ochii devale. Jocul meu cu oglinda n-a putut să-l împiedice, n-avea ce-mi face.

Oglinda mi-a ajutat să mă apropii de Ibi, numai că a fost mult mai greu decât în cazul lui Gabriel cu Lia; fiindcă nu ştia nimic despre mine, apoi eram prea tânăr şi mai ales nu-i cunoşteam limba. Aş fi renunţat după o încercare sau două, dacă nu-mi dădeam seama că îi plăcea să se joace; se ferea, dar nici nu fugea, nici nu se aşeza cu faţa în jos când o

orbeam cu oglinda; îşi ducea mâna la ochi, pe urmă aştepta urmarea. Dacă întârziam, începea să se foiască nedumerită; o dată, nu s-a putut abţine şi s-a ridicat într-un cot să vadă ce se întâmplă; îşi ţinea antebraţul pe sâni, să-i acopere, altfel prea s-ar fi văzut bine. După o zi-două, drept răspuns la semnalele mele, a început să zâmbească. N-am dat buzna, am înţeles că nu trebuia să merg prea departe, ar fi obosit să-mi zâmbească tot timpul. O lăsam să stea la soare, în linişte, îmi luam cartea, mă duceam jos şi mă întindeam în hamac, mulţumit s-o ştiu acolo, mirată de dispariţia mea, şi dornică de joacă. Odată, când a venit un nor de-a acoperit soarele, am ridicat din umeri, într-un gest de neputinţă, iar ea, drept răspuns, a făcut un gest de regret şi resemnare. Când, un sfert de oră mai târziu, s-a ivit iar soarele şi i l-am trimis în ochi, s-a ridicat în coate fără să-şi mai acopere sânii, a râs şi, ridicând un braţ deasupra capului, l-a fluturat, salutându-mă.

De aici înainte a început pantomima; oricât ar părea de dificil acest fel de comunicare, ne-am înţeles mult mai uşor şi mai repede decât îmi închipuisem. Important a fost că nu refuza să mă asculte şi că îşi dădea osteneala să înţeleagă. Întâi mi-am dus degetul la piept, apăsându-l, ceea ce însemna „eu”, primul cuvânt necesar în conversaţia noastră. Pe urmă am arătat cu mâna la soare, şi am desenat pe cer mersul lui, până pe dealul unde apunea seara. Până acum îi spusesem: „Eu, deseară..”

Mai departe nici n-ar trebui să dau explicaţii, toate vin de la sine, totuşi am să spun pentru cei cu mai puţină imaginaţie. Am tras cu mâna de un ţignal

imaginar, simulând că îmi sparge urechile; a râs, înţelegea repede. Am arătat drumul spre mină; n-a mai râs, ar fi trebuit să mă opresc aici deocamdată, dar n-am avut răbdare, sau n-am avut abilitate, am făcut un ultim gest, am arătat spre ea, în deal, ceea ce împreună cu gesturile dinainte voia să însemne: „Deseară, după ce bărbatul tău pleacă la mină, vreau să vin la tine”.

Atunci a scuturat din cap, mi-a întors spatele şi două zile n-am mai văzut-o decât în fugă, cât a umblat pe lângă casă, fără să se uite devale. Când, în sfârşit, s-a înduplecat să revină la soare, am început iar jocul cu oglinda, timid, ca prima dată şi a trebuit să treacă iar un număr de zile până să reiau pantomima, mai timid, mai prevăzător, parcă fără încredere şi speranţă; nimic nu ajută mai bine în asemenea situaţii decât timiditatea şi lipsa speranţei. Când am ajuns iarăşi la gestul decisiv, cerându-i îngăduinţa să vin sus, n-a încuviinţat, dar nici nu s-a supărat, ci a zâmbit neconvinsă. Să mă fi dus fără încuviinţarea ei, încercându-mi norocul, poate că mi-ar fi deschis uşa, dar până acolo mă întâmpina câinele care rămânea slobod toată noaptea. O făcusem să înţeleagă şi greu îmi fusese. I-am arătat că aş avea o zgardă la gât, i-am întins un lanţ imaginar, să mă tragă; mai lipsea să mă aşez în patru labe. Cum la toate stăruinţele mele a fost imposibil să obţin din partea ei un semn de încuviinţare, am socotit că fusese destul şi nu trebuia să mai stărui.

Aşa se întâmplă, renunţarea este mai totdeauna hotărâtoare. În seara când nu mai aveam nicio speranţă, am văzut-o că ia câinele de zgardă şi se duce să-l lege sub şopronul de lângă casă.

Repede a căzut întunericul, şi atunci mi s-a făcut frică. Peste fereastra ei a căzut o umbră, licărea doar o luminiţă, coborâse fitilul lămpii. Dacă pândea cineva pe aproape şi îmi cădea în spinare? Azi ştiu că n-aş fi renunţat, cu toate riscurile, dar atunci aveam inima cât un purice; încuviinţarea ei tăcută, după atâta stăruinţă, mi se părea nu o răsplată, ci o pedeapsă. M-am dus la Bob, l-am găsit într-un balansoar, la fereastră, legănându-se cu ţigara în gură. Nu înţelegeam de ce o lăsa pe Rita singură, căci era încă devreme, măcar să fi ieşit la plimbare, cu toată bezna de afară; luna răsărea după miezul nopţii.

I-am arătat în ce încurcătură mă aflu; i s-au aprins ochii.

— Dacă ţi-e frică să te duci, lasă-mă pe mine!

Am tăcut, nu-i puteam spune că vorbele lui mi se păreau o jignire; el nu ştia cât timp îmi trebuise s-o induplec pe Ibi, şi dacă legase în sfârşit câinele nu însemna că era o desfrânată, căci atunci n-ar fi fost nevoie de prea multă stăruinţă; îi trimisesem atâta soare în ochi, că ar fi putut să orbească. L-am rugat pe Bob să vină în camera mea şi să stea la fereastră, să-mi sară în ajutor dacă se ivea o primejdie. S-a învoit bombănind, ar fi trebuit să nu mă bizui pe el, dar n-aveam altă cale; noroc că n-a fost nevoie să mă apere. Pe moment, m-a impresionat fiindcă s-a dus la bucătărie şi a luat satârul; mai târziu m-am gândit că nu voia decât să dea importanţă rolului pe care trebuia să-l joace; atunci însă, când am ieşit pe poartă, în noaptea întunecoasă, satârul, mare şi greu, de spart oase, mi-a apărut ca o halebardă, doar ca îi lipsea coada, iar lui Bob îi lipsea armura;

simţeam o gheară rece între omoplaţi, acolo unde cresc aripile îngerilor, dar şi ale necuratului.

Nu voi sta astăzi să judec de ce m-a primit Ibi în casa ei, noaptea. Eram mult prea tânăr, nu aveam ştiinţa purtării cu o femeie, ceea ce se învaţă greu şi ajunge la desăvârşire abia când n-ar mai fi nevoie. Tania mă primise din deznădejde, poate alesese între moarte şi mine, într-o zi când socotea că nu mai are de ce să trăiască. Ibi însă era o fiinţă voioasă, fără vreo greutate pe suflet, altfel n-ar fi râs când îi puneam oglinda în faţă. Deci nu judec, fiindcă tot n-aş înţelege; atât spun, fie binecuvântată că şi-a pus mintea cu mine! În camera ei mirosea a gaz de la lampă. Fiindcă nu puteam să schimbăm vorbe, râdeam unul la altul. În lumina slabă, îi vedeam ochii ruginii, sclipind, şi descopeream în ei o privire mirată. La început nici nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu mine, era un bine amestecat cu grabă şi urmat de nemulţumire, până ce mi-am găsit puterea să judec, am ştiut cine eram eu, cine era ea, viţa de vie gata de-a fi culeasă. Mi-o aminteam cum o văzusem prima dată, întinzând rufele pe frânghie, ridicată pe vârfuri; cum o văzusem în zilele următoare, ispitindu-mă tot mai puternic, dar părându-mi tot mai neîngăduită. Acum nu-mi venea să cred că era tot ea, goală, supusă, dăruindu-şi întreaga făptură, cu încredere şi fără zgârcenie.

N-am întârziat mult după miezul nopţii, mă gândeam că Bob mă aşteaptă; e rău să atârni de altcineva. Lampa se stinsese singură, poate de frica lunii care acum bătea în fereastră, trimiţând în odaie destulă lumină ca s-o văd pe Ibi într-o desăvârşire cum nu sperasem; aş fi stat cu ea până

la ziuă, îmi dădea o sete din cele care nu se sting nici cu licori vrăjite. N-avea icoană în casă, poate era o fire păgână; dar chiar dacă ar fi fost însăşi fiica Satanei, nu mi-aş fi făcut cruce să piară, fie că ar fi însemnat să-mi pierd sufletul. Astăzi, după atâta vreme, când am sufletul făcut bucăţele şi ea nu mai este decât o amintire, nu judec altfel. Şi imaginea ei, ca o viţă de vie ruginită, nu-i mai puţin colorată decât în seara când am văzut-o că lega câinele, după ce zile întregi o hipnotizasem trimiţându-i în ochi soarele răsfrânt în oglindă.

Nu se vedea ţipenie de om pe drum, a coborât cu mine până la portiţă, în rochia albă fără mâneci, din prima zi când o văzusem. E o bucurie în trup şi în suflet, dublată de un dulce orgoliu, să mergi lângă o femeie, şi să ştii cum este ea fără rochie; cu timpul, senzaţiile şi simţămintele acestea îşi pierd din putere, aşa începe bătrâneţea, iar când se sting cu totul nu mai e mult până să vină sfârşitul. De aceea povestesc cum a fost cu Ibi, ca să-şi aducă şi alţii aminte, dacă au trăit-o, seara când o femeie a legat câinele.

Nu uitasem cu ce frică urcasem dealul; cu oricine s-ar fi întâmplat la fel. Doar ceva nu puteam înţelege, mi se părea aberant şi îmi trezea regrete, cum de mă gândisem, într-o clipă pe care am ascuns-o, că Ibi ar fi putut să-mi întindă o cursă? La despărţire i-am spus „Mogociune!”, singurul meu cuvânt în seara aceea. Mi-a zâmbit, cunoştea cântecul, „Eşti urâtă!”, altfel ar fi putut să se supere. Dar nu aşa cum îl pronunţasem, oricărei femei i-ar fi mers la suflet.

Fereastra Ritei era deschisă.

Nu încuiasem uşa de la intrare, ceea ce, dacă se afla, mi-ar fi atras ceartă, pe bună dreptate. Pe Bob nu l-am găsit în cameră, mă trădase, chiar dacă plecase la sfârşit, când mă văzuse coborând dealul luminat de lună; ar fi trebuit să-şi respecte consemnul, ca o santinelă, să aştepte până intram pe uşă. Din momentul acela am încetat să cred că putea să-mi fie prieten.

A doua zi dimineaţa, m-am trezit după ce sunase ţignalul de la mină şi începeau să urce lucrătorii din vale. Cum am deschis fereastra, am văzut-o pe Ibi, în aceeaşi rochie albă, de fetiţă, întinzând pe frânghie un prosop mare, albastru. Îl avusese lângă ea seara, se ştergea de năduşeală şi dacă mă vedea prea înfierbântat, mi-l punea pe umeri. Mişcarea ei, cum se ridica pe vârfuri şi cum întindea braţele, de astă dată mi s-a părut nu doar graţioasă, ci şi trufaşă, părea mândră de sine. Prosopul, cum îl bătea vântul, l-aş fi luat drept un steag pus la catargul unei corăbii care pleacă pe mare. Atunci mi-am adus aminte de Rozalia, în rochia ei multicoloră de la Serbările Marinei, făcută din pavilioane minuscule. N-am povestit de ea, am aşteptat o clipă când să am mai multă putere. Aşa cum stătea rezemată de parapetul vaporului, cu braţele întinse, o asemuiam cu un galion, sculptura care se punea pe etrava corăbiilor, şi era mereu bătută de valuri. Lăsând la o parte culorile frapante, ochii ruginii, pielea arămie, părul ca flăcările şi alcătuirea trupească, mai delicată, de fetiţă abia împlinită, apoi faţa copilăroasă, puţin pistruiată, cu nasul în vânt, mai degrabă timid decât obraznic, Ibi părea şi ea un galion de pus pe etravă, la o corabie mai mică.

34

Era în anul 1927 şi la 20 iulie s-a auzit că murise regele Ferdinand, bolnav de multă vreme; cauza adevărată a morţii or fi ştiut-o unii; alţii, poate mai puţini, credeau că murise de câtă inimă rea îi făcuse prinţul Carol, moştenitorul, care cu un an şi jumătate mai înainte se lepădase de tron şi plecase din ţară. Până atunci făcuse de multe ori inimă rea părinţilor, nu doar alor lui, ci şi ai fetelor cărora le sucea capul. Acum încăpuse pe mâna uneia mai pricepută în dragoste, femeie coaptă şi iscusită, pare-se cu daruri ascunse. Cu ea plecase la Paris, unde îşi luase un nume geografic, îşi zicea domnul Carol Caraiman, cu intenţii pe cât de modeste, pe atât de semeţe. Acolo îl vizitase domnul Pretoreanu, abia cu două zile înainte de a veni s-o vadă pe Alexandrina şi tot acolo plecase, în pripă, înainte ca pe răposatul să-l ducă la Curtea de Argeş şi să-l înmormânteze sub marmoră, în biserica Meşterului Manole.

Dar nu la istorie îmi este gândul, moartea regelui mi-a amintit că trecuseră numai douăzeci de zile din vacanţă, nu-mi venea să cred, prea se întâmplaseră multe, şi rămânea atâta timp până la începerea şcolii, că nici nu puteam să-mi închipui unde voi ajunge, dacă faptele îşi păstrau neprevăzutul şi ritmul.

Neprevăzutul a fost că am mers în gară, să vedem trenul mortuar, cu locomotiva îndoliată. Trecuse sfântul Ilie, fără să tune şi fără să plouă. Maşina

ridica atât praf pe drum că la întoarcere tot mai plutea în aer, trebuia să treacă o noapte, cu umezeala ei rece până să se aşeze. Nu mai văzusem un tren mortuar, nici nu mi-l închipuiam, chiar şi cuvintele mă uimeau, nu le mai auzisem. M-am dus din curiozitate şi n-am regretat, un asemenea spectacol nu se repetă decât la mari intervale; Regii nu mor toată ziua. De altfel, nici n-am mai văzut altul; când a murit regina Maria eram departe, pe o plajă cu lume veselă, şi cum urma să fie bal în ziua înmormântării, oamenii se întrebau ce-o să se amâne, balul sau înmormântarea?

Domnul Neagoe n-a mers cu noi, nici n-a vrut să audă, socotea că nu merită. Să nu fi rămas acasă şi Tinca, aş fi crezut că urmărea să fie singur cu Alexandrina, dar n-am apucat să duc gândul până la capăt că mi s-a şi făcut ruşine de-o asemenea bănuială.

Deci eu, unul, am mers ca să văd spectacolul; Trandafil, care ieşea rar din casă, nu-şi părăsea cărţile, acum s-a hotărât fără ezitare, şi cum îl cunoşteam destul de bine, am înţeles că voia să fie martor la un act istoric. El totdeauna urmărea să ştie ce se întâmplă în jur, să vadă şi să înveţe, de aceea citea ziarele, ştirile politice şi mai ales comentariile, în vreme ce pe mine mă interesau numai întâmplările senzaţionale şi reclamele. Rita a mers din plictiseală, a stat tot timpul placidă şi când a trecut trenul mortuar nici nu s-a dat jos din maşină. Numai Bob dintre noi toţi a privit întâmplarea cu gravitate. Când domnul Neagoe l-a întrebat, oarecum nemulţumit, de ce ţine să vadă trenul mortuar, a răspuns cu solemnitate:

— Din datorie!

Era regalist prin moştenire, ştiam, ne vorbea de viaţa curţii regale, unde tatăl lui vitreg juca un rol de eminenţă cenuşie, devotat cu trup şi suflet regelui Ferdinand, din care cauză se afla în conflict cu prinţul Carol, şi în opoziţie cu domnul Pretoreanu. Ostilitatea domnului Neagoe pentru acesta din urmă era numai de natură morală.

Poate că Bob prevăzuse moartea regelui Ferdinand, iminentă de altfel, aşa îmi explic că în cufărul lui de voiaj, provenind de la Londra, ca un garderob transportabil, avea şi un costum de ceremonie. Era ora zece dimineaţa, o zi însorită, când oamenii poartă haine subţiri, deschise la culoare, dacă nu chiar albe. M-a stupefiat când l-am văzut venind spre maşină, în redingotă, cu pantaloni reiaţi, cu pantofi de lac şi cu pălărie tare. Pe mâneca hainei avea o panglică lată, de doliu. Cu această îmbrăcăminte, şi cu aerul lui solemn, lăsa parcă să se înţeleagă că făcea parte din familie.

Chiar în anii aceia fusese la Bucureşti o ceremonie, se mutaseră dintr-un loc unde odihniseră provizoriu, în biserica destinată lor spre veşnicie, osemintele unuia din marii voievozi al Munteniei; nu-i spun numele, fiindcă are urmaşi încă în viaţă, şi nu vreau să creadă cineva că pun în cauză pe vreunul dintre aceştia, care de altfel mi se pare că nici nu au luat parte la transhumanţa strămoşului. Aveam însă un coleg de şcoală, căruia îi spuneam „Sisilică”, poreclă derivată din numele unei boli lumeşti ştiută că tulbură minţile. El susţinea că ar fi descendentul voievodului, ceea ce poate că era chiar adevărat, fără să fie şi un motiv de laudă, atâta timp cât nu părea capabil să facă în viaţă o faptă mai de Doamne ajută; aşa a şi fost,

când a închis ochii n-a lăsat în urma lui nimic demn de a-i cinsti numele. Dar la ceremonie s-a dus, cu doliu pe mânecă, l-au văzut toţi bucureştenii, mergând cu capul gol şi cu o figură îndurerată în urma sicriului.

La fel de ridicol mi s-a părut Bob atunci, dimineaţa; Rita era stânjenită, mi-a aruncat o privire pe sub sprâncene, vrând parcă să-mi spună că ea nu are nicio vină. Poate de aceea m-am urcat lângă ea în maşină, în semn de solidaritate; stătea la mijloc, pe canapeaua din spate, încadrată de logodnic şi de mine. Trandafil nu s-a urcat lângă şofer, ci s-a aşezat în faţa noastră, pe o strapontină; orice alt loc i-ar fi fost la fel de indiferent, a stat tot timpul cu ochii într-o carte, în afară de cele treizeci de secunde câte au trecut până ce trenul a ajuns de la un capăt al peronului la celălalt, mergând foarte încet, dar fără să oprească.

Pe drum, Rita a ridicat mâna şi i-a potrivit pălăria lui Bob, punând-o puţin pe o sprânceană, ca să pară mai tinerească. El n-a stat aşa mai mult de o clipă, pe urmă şi-a pus-o la loc, dreaptă, aşezând-o îndesat, cu amândouă mâinile, cum ar fi vrut s-o înţepenească.

Despre portul pălăriei ştiam o vorbă de la domnul Stroescu, profesorul de vioară, şi o ţin minte, fiindcă mi-am însuşit-o; dacă n-o folosesc, cauza este că prea puţini oameni mai poartă pălărie astăzi, şi numai când dă frigul, restul timpului umblă cu capul gol, ceea ce în copilăria mea nu-şi îngăduiau decât haimanalele. După domnul Stroescu, pălăria pusă pe sprânceana dreaptă dovedeşte ştrengărie, pe sprânceana stângă simţ de individualitate. Acest al doilea punct poate să fie şi el acceptabil, dar nu

totdeauna, şi într-o măsură mai mică. Pentru primul şi pentru cele care urmează, subscriu fără nicio rezervă. Pălăria dată pe ceafă, când cauza nu este zăduful, e semn de voie bună; trasă pe frunte, de un deget, semn de îngândurare, trasă până în sprâncene semn de dispoziţie neagră. Iar pusă drept şi mai ales potrivită cu amândouă mâinile, semn de prostie.

Cred că regula nu trebuie aplicată şi în cazul pălăriei tari, guvernată de altă lege. În mod cuviincios, pălăria tare nu se poate purta decât dreaptă; cine o pune altfel dovedeşte neseriozitate.

Că Bob nu era deştept nu se vedea cu uşurinţă, mai întâi fiindcă un tânăr care învaţă carte la Oxford vine cu un certificat de garanţie acceptat de toată lumea, fără verificare; în al doilea rând, nu-i lipsea siguranţa de sine, care de multe ori poate să ţină locul deşteptăciunii; apoi avea atâtea cunoştinţe despre politică şi despre societatea vremii, şi atâta uşurinţă de exprimare, încât lumea îl asculta cu tot interesul şi nimeni nu-şi mai dădea seama că el nu contribuia cu nimic la aceste dări de seamă, palpitante, uneori scandaloase, ci spunea o lecţie învăţată pe dinafară, însuşindu-şi spiritul altora. Şi, în sfârşit, ştia anecdote, calitate neapreciată la adevărata ei valoare, socotită mai degrabă bufonerie. Erau anecdote de toate felurile, totdeauna cu tâlc, ceea ce dădea naştere la interpretări contradictorii, crea enigme şi în primul rând atrăgea atenţia şi interesul asupra povestitorului, făcându-l să pară primul într-o societate de oameni mai reţinuţi, mai meditativi, cu însuşiri nepuse în evidenţă. Dacă Bob a fost socotit un om inteligent, prostia i-ar fi dovedit-o nu vorbele,

studiate, ci faptele, care nu pot fi luate de la alţii, ci aparţin făptaşului; însă tot atât de adevărat este că a ştiut să le ascundă pe cele mai multe; celelalte au fost socotite neşansă.

La un hop de pe şosea, mişcarea maşinii a împins-o pe Rita spre mine; nu m-a atins, canapeaua era făcută pentru persoane mai corpolente; dar dacă aş fi lăsat mâna jos, cu sau fără voia mea aş fi dat de mâna ei, pusă cu delăsare alături, pe stofa tapiseriei. Aşa a rămas tot restul drumului, nu s-a tras înapoi, lăsând între ea şi Bob un spaţiu unde ar fi încăput un om, fără să se subţie.

În gară n-am aşteptat mult, trenul a venit exact la ora ştiută, la calea ferată nu se poate altfel. Peronul era plin de lume, ţărani din satele învecinate, în haine de sărbătoare, cu doliu pe mânecă, femeile cu capul în năframe negre şi toţi cu buchete de flori în mână. Nu erau autorităţi, ca la oraş, unde de altfel trenul oprea două minute, ci numai doi preoţi în odăjdii, şeful gării cu mănuşi albe pe mână, şi plutonierul de jandarmi, în uniforma albastră nou-nouţă, cu obrazul roşu de la brici, înţepenit şi plin de autoritate. Bob şi-a făcut loc printre ei şi s-a aşezat în faţă; îmbrăcămintea lui, figura solemnă, siguranţa în mişcări i-a făcut pe ceilalţi să nu-l dea deoparte, deşi le lua vederea. Curând s-a auzit trenul fluierând, la macaz a micşorat viteza şi a trecut prin gară încet, ca toată lumea să poată vedea catafalcul. Dar eu nu ştiam unde să-mi îndrept ochii mai întâi, căci aş fi vrut să văd totul. Locomotiva, cu botul îmbrăcat în steaguri negre, nu m-a impresionat cât mă aşteptasem, fiind ea însăşi neagră, cum o ştiam dinainte; dacă-i aşa, locomotivele sunt tot timpul în doliu, chiar când duc

trenuri de plăcere, cu lume veselă şi cu muzică. O clipă am uitat sentimentele pioase, s-a trezit în mine interesul pentru tehnică, m-am uitat câte roţi motrice avea locomotiva, ce viteză maximă; viteza maximă era 126 kilometri pe oră, cum scria pe marchiză, roţile motrice trei, de un metru şi jumătate, locomotivă de câmpie, „Pacific”; de altfel o recunoscusem după fluier. Îndată gândul mi-a fugit la Anatol Radovici, director la sanatoriul de tuberculoză osoasă şi pe urmă primarul oraşului; mi-am amintit după-amiezile când stăteam pe iarbă, sub nuc şi ascultam patefonul; mi-a sunat atât de viu în ureche mişcarea simfonică a lui Honegger, „Pacific 231”, încât n-am mai auzit pufăitul locomotivei, ci numai muzica. Nu mai ştiu dacă era o fanfară în tren, să cânte marşuri funebre; parcă am văzut lucind nişte instrumente de alamă, pe o platformă îmbrăcată în steaguri negre, dar, neamintindu-mi niciun sunet, înseamnă că tocmai atunci fanfara se afla în pauză. Astăzi ştiu cum s-ar face, s-ar da drumul magnetofonului, cu amplificatoare şi difuzoare HiFi, adică de înaltă fidelitate şi s-ar zgâlţâi cerul de muzică funerară.

Pe locomotivă, lângă mecanic, erau un general, cu decoraţii, şi doi civili, nu prea înalţi, se vedeau numai pe jumătate deasupra tăbliei; Bob mi-a spus pe urmă că erau agenţi de la Siguranţa Statului, de aceea se uitau în toate părţile. M-am mirat, pe cine să păzească? „Mai sunt aici şi alte persoane importante, în afară de Maiestatea Sa regele!” Era la mintea cocoşului, dar eu nu mă gândisem; nu mă miră că Bob trecea drept un tânăr cu multă zestre în tigvă.

Cum a intrat trenul în gară, plutonierul de jandarmi a luat arma pentru onor, şeful gării a încremenit cu mâna la şapcă, preoţii au ridicat crucea deasupra capului, iar Bob şi-a scos pălăria şi a pus-o pe antebraţul stâng, ca domnul Pretoreanu la înmormântarea domnului Alcibiade. Sunt multe reguli pe care oamenii de societate trebuie să le cunoască, altfel nu se descurcă.

După locomotivă au urmat mai multe vagoane-salon şi vagoane-Pullman. Cât am putut să văd pe ferestre, erau pline de fracuri şi jobene: miniştri, deputaţi, corp diplomatic. Am văzut şi feţe bisericeşti, două vagoane pline, mitropoliţi, episcopi, preoţime; Bob spunea că era şi Patriarhul, bineînţeles, nu putea să lipsească, dar mie îmi scăpase din minte. Îndată s-a stârnit freamăt, mulţimea a îngenuncheat, pregătită să arunce florile. Atunci am văzut că venea catafalcul, pe un vagon-platformă împodobit cu covoare naţionale, toate îndoliate. Oricât mergea trenul de încet, era prea repede pentru o singură pereche de ochi, altfel ar fi fost dacă aveam un aparat de fotografiat, acum aş putea să descriu toate amănuntele; dar mai mult ca sigur într-un timp atât de lung cât a trecut de atunci, aş fi aruncat fotografia.

N-am apucat să văd decât sicriul, învelit în tricolor şi îmbrăcat în jerbe de flori, garoafe şi trandafiri roşii; Bob spunea că erau şi trandafiri mov, culoarea reginei, comandaţi unui florar de la Nisa. Am mai apucat să văd deasupra sicriului coroana regală, turnată dintr-o ţeavă de tun, aşa umbla vorba, apoi sceptrul şi sabia. La cele patru colţuri ale catafalcului stăteau patru persoane impozante, un general şi un amiral, cu bicorn de mare ţinută, cu

uniforma plină de broderii strălucitoare, apoi doi civili, în frac, cu eşarfe puse în diagonală pe piept, cu colane atârnând de gât şi cu reverul plin de decoraţii. „Cel din dreapta era babacul”, a spus Bob, aşa, ca pe o vorbă oarecare, când mergeam spre maşină, unde ne aştepta Rita, plictisită de moarte. Dar eu ştiam de la domnul Neagoe că domnul acela din anturajul casei regale, dacă o fi fost el într-adevăr, era tatăl vitreg al lui Bob, pe care nu-i prea plăcea să-l vadă prin casă, de aceea îl trimisese să înveţe carte la Oxford. Toţi cei patru ţineau lentele, aşa se numesc panglicile care coborau de pe capacul sicriului. Iar la un pas, în stânga, stătea micul Rege, un copil de vârsta când se merge la grădiniţă. Stătea în picioare, cu capul gol, blond, nedumerit, mort de emoţii şi de oboseală. Avea să-i treacă os prin os dacă îl ţineau tot aşa până la Curtea de Argeş. Pe regină n-am văzut-o, nici pe prinţul Nicolae, nici pe principesa Ileana; nu era să stea toţi la priveghi. Cât despre regenţa proaspăt aleasă, în frunte cu Patriarhul Miron Cristea, care îl botezase pe pruncul Suzanei, găsit într-o copaie pe gârlă, nu ştiam nimic, am aflat mai pe urmă, când a început să funcţioneze, scârţâind ca o căruţă neunsă; dar desigur era şi el acolo, într-unul din vagoanele elegante.

Dacă în ce-am povestit o fi ceva în nepotrivire cu ce ţin minte alţii, admiţând că o mai exista vreun martor în viaţă, apoi să fiu iertat, scena a ţinut numai treizeci de secunde, doar puţin mai mult decât lumina unui fulger. Când ne-am întors la maşină, am văzut că Bob avea pe frunte o dungă roşie, orizontală; totdeauna pălăria tare lasă o urmă. Trandafil s-a urcat de astă dată lângă şofer,

fără să spună o vorbă; în gară, nici nu-l văzusem, era ca şi când n-ar fi fost acolo. El a ocupat în amintirea mea acelaşi loc vag dintotdeauna, până când a început iubirea lui cu Hora, prima şi singura în toată viaţa.

Rita nu se mişcase, şedea în acelaşi loc, pe canapeaua încinsă de soare; m-am aşezat lângă ea cu sentimentul că mă aşteaptă. Curând mi-am dat seama că în capul meu erau gânduri vinovate, după cum judecă oamenii, fără să ştie ce-i în sufletul vinovatului. A fost şi ea o idilă, şi am s-o ţin minte, nu mi-am dorit-o, n-aş fi avut asemenea îndrăzneală, nici n-am socotit-o posibilă, până ce n-a întins mâna ea singură.

Aceste întâmplări, cu Tania şi cu Ibi, înainte de a fi Rita, petrecute cu atâta rapiditate dar nu fără să lase urme, n-au fost adevărata mea vocaţie. Mereu am visat o iubire continuă, una singură, ca un roman fluviu, cum visam să scriu în acea vreme, sau ca o simfonie neterminată, având numai o parte, cea mai frumoasă, care să se repete întruna. Dar, împotriva aspiraţiilor mele, viaţa în jurul meu era trepidantă şi prea rapidă, se scurgea în vârtejuri pe lângă mine, iată ce de pronume! – ar fi însemnat să rămân ultimul, singur în bătaia vântului, pe o insulă părăsită; partenerele mele nu puteau să aştepte, trebuia să merg odată cu ele.

Rita parcă nici n-a văzut că venisem, îşi privea vârful pantofilor şi aşa a stat până acasă. Când am trecut pe la troiţă, mi-am făcut cruce cu limba în gură şi m-am rugat în gând: „Doamne, hotărăşte cum e mai bine!”

35

Cea mai mare parte a zilei acum, în plină vară, ne-o petreceam la bazinul de înot, unde coboram cu săniuţa pe iarbă. Coborau şi domnul Neagoe cu Alexandrina, mergând pe potecă, pe la umbră şi jos se aşezau sub o umbrelă de soare. Trandafil bineînţeles rămânea în casă, între cărţi şi caiete, Traian era tot timpul la mină. Dintre toţi, înotam şi stăteam la soare numai eu şi Rita. Tinca venea şi ea la bazin, dar nu se dezbrăca, stătea la umbră într-un şezlong, cu un lucru de mână în poală, uitând de el, nefăcând altceva decât să aştepte seara, când venea Traian de la treburi; cu un ceas înainte se ducea sus, se îmbăia, îşi schimba rochia, îşi peria părul, se parfuma şi îşi dădea cu puţină pudră roz pe obraz, fiind prea palidă. La fel de palid era şi Bob, venea şi el la bazin, dar stătea îmbrăcat, în haine albe; nu părea să aibă vreo hibă trupească, totuşi nu se arăta niciodată în costum de baie; la un tânăr de vârsta lui mi se părea inadmisibil, i-aş fi făcut vânt în bazin, aşa n-ar mai fi avut încotro, ar fi trebuit să-şi scoată hainele.

Între mine şi Rita nu era nicio comunicaţie vădită, poate doar gânduri şi nici ele sigure; în schimb, înfăţişarea amândurora când ne aşezam seara la masă, în lumina candelabrului, strălucind amândoi de la soare, ar fi trezit o idee destul de îndrăzneaţă în mintea oricărui om mai bănuitor din fire, iar într-o minte mai pură, ar fi trezit măcar o sugestie, despre ceva nedefinit dar posibil. Căci înfăţişarea

noastră, în contrast cu a tuturor celorlalţi, albi la faţă, devenea semnificativă şi crea între unul şi altul o înrudire, ca între două semne de exclamaţie puse alături. Cum arătam eu nu voi spune, nu mi-a plăcut niciodată să mă uit în oglindă, iar soarele nu-l căutam ca să mă bronzeze, ci dintr-o nevoie a trupului, ca setea, la care însă devenea părtaş şi sufletul, cu dorinţele mele nelămurite.

Ar fi păcat însă dacă n-aş face portretul Ritei, acum, în ipostaza ei cea mai bună. Activat de soare, sângele ei parcă pulsa mai puternic sub pielea bronzată, şi ceea ce o caracteriza în primul rând era o vitalitate mărită, explozivă, într-o anatomie care îşi păstra totuşi feminitatea, până la impresia că n-ar putea să lupte nici cu oamenii, nici cu natura, ar avea nevoie tot timpul de o protecţie. Era o impresie falsă, m-a uimit cu ce vehemenţă îşi apăra întâietatea, într-o dispută sau într-o întrecere. Dispute nu avea decât cu Bob, din ce în ce mai înverşunate, ajungând până la duşmănie; Rita se lăsa antrenată în discuţii, fiindcă era impulsivă, iar Bob, impulsiv de asemeni, o provoca din prostie şi nu se învăţa minte, deşi nu câştiga în nicio ciocnire, ieşea totdeauna învins şi ridicol. Despre puterea ei combativă am avut un exemplu când ne-am luat la întrecere, care din noi străbate de mai multe ori bazinul de înot, şi cu toate că eram în mod evident mai puternic, n-a vrut să cedeze până ce nu şi-a pierdut cunoştinţa în apă, gata să se înece.

Fizionomia ei era poate comună, la şaisprezece ani nu avea o expresie pe deplin formată şi aş fi luat-o drept o frumuseţe obişnuită, cum sunt atâtea adolescente, avantajate de aerul lor proaspăt, să nu fi fost ochii, cu adevărat fascinanţi, şi dacă spun aşa

rămân cu nemulţumirea că am mai folosit şi altădată cuvântul, căruia, în afară că este uzat, îi lipseşte volumul şi forţa să redea ce am în minte. Poate să reuşesc printr-o descriere, amestecând în ea luciditatea şi exaltarea; asemenea ochi n-am mai văzut niciodată la o fiinţă omenească, păreau mai degrabă animalici, de fiară, şi ar fi făcut frică să nu fi emanat o căldură catifelată, tandră şi în acelaşi timp penetrantă. Ochi ca de tuş negru, cu irisul atât de mare că nu mai lăsa în jur decât un cerc subţire din albul globului; contrastul era atât de puternic, încât din alăturarea celor două culori extreme se năştea un fluid căruia n-ar fi putut să-i reziste niciun om dintr-o mulţime oricât de mare; toţi ar fi căzut sub o vrajă hipnotică.

Se va crede că, descriind-o aşa, vreau să fac din Rita o fiinţă supranaturală şi o primejdie publică; aşa ar fi, dacă n-aş adăuga, cu luciditatea făgăduită, că fluidul ei rămânea într-o stare latentă, insesizabil, şi nu se activa decât în unele clipe, nu printr-un act de voinţă, ci prin exteriorizarea spontană a unor sentimente, a unei trăiri interioare, declanşată electric şi necunoscută poate nici de ea însăşi. Am întâlnit numai în câteva rânduri această privire, trimeasă pe sub sprâncene, făcându-le parcă să fluture, dar a fost destul ca s-o ţin minte, şi să reînvie ori de câte ori mă uitam în ochii ei, ameţit de acel iris negru, enorm, pe care inelul alb îl scotea în evidenţă, făcându-l să strălucească. Ştiam când să mă aştept la privirea ei hipnotică; dacă Rita îşi lăsa capul în jos, închizând ochii, însemna că adună fluide sub pleoape, de unde, când le deschidea, izbucnea o scânteie, un mic fulger; cine se afla atunci în axul ochilor ei, avea şansa s-o

intercepteze. Şansa mea a fost că la masă şedeam faţă în faţă, n-aveam decât s-o privesc natural, fără să atrag atenţia. În cea mai mare parte a timpului însă, şi mai ales afară din casă, în mijlocul peisajului, ea nu-şi descărca niciodată forţa aceea ascunsă sub pleoape; atunci rămânea doar o fată cu ochi mai frumoşi decât alta.

Sigur că mă uitam la ea, jos, la bazin, când eram amândoi în costum de baie. Alcătuirea ei era iarăşi comună, ca a tuturor fetelor de şaisprezece ani, bine făcute; vedeam o mulţime la mare, dar greu le descifram sub costumele de baie, întregi, de pe vremea aceea. Chiar şi eu aveam costum întreg, negru, de lână, îl făcusem de comandă, fusese un sacrificiu, nu mă mai mulţumeam cu costumele hâde, de aţă, care se închiriau la pavilionul băilor, cam aceleaşi pentru toate staturile, atârnau ca nişte cârpe, şleampăte, prost croite, făcând corpul otova. Bărbaţii se mulţumeau şi aşa, fără să ţină seama că făceau impresie proastă; a trebuit să treacă timp până să-şi însuşească şi ei ceva din cochetăria femeilor. Visul acestora era să aibă costum de baie „Jantzen” suplu şi elastic, care se mula bine şi le dădea linie chiar şi unora mai greoaie. Ca marcă de fabrică avea, la marginea de jos a chilotului, în axul coapsei, o înotătoare în poziţia când se aruncă în apă, cu mijlocul arcuit, cu braţele întinse. Dacă pe plajă o femeie era admirată, celelalte strâmbau din nas şi spuneau cu parapon: „Păi sigur, dacă are costum Jantzen!”

Oricât ar fi fost Rita de bine făcută, ea pentru mine nu putea să concureze cu Ibi, de care eram înfierbântat în toată puterea cuvântului, de abia aşteptam să se întunece şi ea să lege câinele în

şopronul de lângă casă. Poate că n-ar mai fi fost nevoie să-l lege, câinele începuse să mă cunoască, dacă veneam de jos şi împingeam uşa nu mă mârâia, ci dădea din coadă. Săptămânile când Frantisek lucra în schimbul de ziuă însemnau o pedeapsă, nu mă puteam duce sus pe lumină, las' că m-ar fi văzut trecătorii, dar se băga de seamă şi-n casă, mi-era ruşine de Alexandrina şi de domnul Neagoe, care desigur m-ar fi poftit să-mi fac bagajul, pe bună dreptate. Şi mai ales trebuia să mă feresc de Rita, ea ar fi observat prima, m-ar fi tachinat cu ironie, sau chiar mi-ar fi întors spatele.

Aşa că în acele săptămâni de repaus, mă mulţumeam să-i fac semne Ibiei cu oglinda, arătându-i că eram acolo şi dovedindu-i că mă gândeam la ea din faptul zilei; apoi coboram la bazinul de înot, cu Rita. Avea mai multe costume de baie; unul alb, altul albastru, le punea de predilecţie. Pe celelalte, verde, maron, negru, aproape că nu le ţin minte. Cel alb, în contrast cu pielea ei brună care se bronzase intens şi repede, din primele zile, parcă o desena cel mai bine, dezvăluind nu doar ce era ea în vara aceea, ci şi ceea ce avea să devină. Şi iarăşi voi spune că oricât de bine ar fi fost făcută, ar fi rămas o fată frumoasă, ca multe altele, să nu fi avut ochii, cu particularitatea lor nemaiîntâlnită şi neuitată.

Înotam mult împreună, după ce ne ardea soarele, îi plăcea să mergem umăr la umăr, străbăteam bazinul de zeci de ori, nu ne-am fi oprit până la ora de masă, dacă nu ne cuprindea frigul; apa, la altitudinea de şase sute de metri şi împrospătată întruna de pârâul care venea de sub munte, nu era prea caldă. Rita îşi lăsa costumul de baie în jos,

până la mijloc, ca să fie mai liberă. Cei de pe mal nu se uitau, şi dacă s-ar fi uitat n-aveau ce să-i vadă, decât umerii. Aproape de prânz când toţi ai casei se duceau sus, să se pregătească de masă, Rita începea înotul pe spate, şi atunci sânii ieşeau din apă, semănând cu două mici mine de război, dar albe, pornite să arunce în aer o ţintă. Bob, care de obicei rămânea cu noi, aşezat într-un şezlong, fumând şi frunzărind o revistă ilustrată, se făcea că nu-i pasă, dar vedeam de departe că strângea din maxilare. Mi-ar fi făcut ceva, ar fi aruncat cu o piatră în mine, ar fi strigat să ies din bazin dacă n-ar fi fost limpede că înotam conştiincios, cu ochii în apă, fără să mă uit la goliciunea Ritei.

Alteori ne jucam la capătul bazinului, unde apa ne ajungea doar până la umeri. Unul din noi făceam poarta, cu picioarele desfăcute, şi celălalt trebuia să treacă printre ele, înotând pe la fund, fără să le atingă. Era un fel de sport, dar îmi dădea şi o bătaie de inimă, părea că se pregăteşte un drum mai departe, prin vina unuia dintre noi, care ar fi greşit direcţia şi ar fi trecut prea aproape de celălalt, atingându-i pielea; sau prin vina amândurora, când unul s-ar fi oprit la mijloc, iar celălalt ar fi strâns picioarele, imobilizându-l o clipă. Chiar dacă rămânea numai o joacă, o luptă cu apa, era şi puţină luptă între noi doi, prelungită cu gândul. Niciodată însă nu mi-am făcut vise şi nu mi-aş fi îngăduit o necuviinţă, fiindcă după ce ieşeam din apă, Rita devenea distantă, evita orice prilej să fim aproape; dacă mergeam să ne plimbăm prin pădure, se purta ca o străină, cum nu fusese în primele zile, când ne urcasem în vârful Observatorului şi privisem nunta furnicilor. Nu i-am întâlnit ochii, cel mai cuceritor

din farmecele ei, decât seara, la masă, când stăteam faţă în faţă şi din când în când ni se încrucişau privirile, fără voia noastră.

Cu părere de rău mă despart de acest cadru, unde împrejurările norocoase îmi dădeau încredere în mine însumi şi mă ajutau să evoluez spre o treaptă mai înaltă a existenţei mele, de unde începeam să mă cunosc şi să-mi bănuiesc aspiraţiile. În vara aceea am învăţat multe despre natură şi despre oameni; eu, care fusesem subiectul lui Alex, prezentat cu multă tevatură, acum aveam în jurul meu nenumărate subiecte. Nu pot spune că le studiam, nu năzuiam să fac din ele nişte personaje, ţineam minte cazul lui Alex, care nu reuşise; mă mulţumeam să le urmăresc, să le compar pe unele cu altele, şi pe toate să le compar cu mine.

Cât priveşte natura, n-am avut încă puterea şi curajul să spun ce răvăşise în mine peisajul acela tumultuos, cum nu-mi închipuiam că există, după ce atâta timp trăisem la câmpie şi la mare; deşi văzusem munţii o dată, în treacăt, când mă dusesem să descopăr pădurea de conifere, ei rămăseseră în afara percepţiei mele, nici nu mi-ar fi încăput în privire, erau o abstracţie, văzusem doar brazii. Aveam astfel impresia că natura, cel puţin aceea unde eram destinat să-mi duc viaţa, se înfăţişa ca o mare întindere plană, care era infinitul. Relieful mă împiedica să cuget, îmi trimitea gândurile înapoi, se izbeau în mine şi cădeau jos fără forţă, ca gloanţele ricoşate. Împotriva acelora care socotesc înălţimile drept puncte de observaţie de unde lumea se vede mai bine, eu ştiu că, dimpotrivă, muntele ne limitează privirea la prima creastă, iar mai departe urmează vidul de nepătruns nici cu închipuirea.

Sunt oameni, îi cunosc, care pot să spună clar ce urmează după o creastă şi după crestele celelalte, dar numai fiindcă au trecut pe acolo, le-au văzut şi le ţin minte. Aceasta însă e o descoperire datorată forţei musculare, dezlegată de imaginaţia şi spiritul omului, cele mai clare şi mai complete din instrumentele lui de observaţie.

După lunga contemplare a mării şi a câmpiei, pe care de mult le socotesc ca fiind una continuarea celeilalte, coexistând printr-o dependenţă continuă, peisajul frământat îmi dăduse în sfârşit, conştiinţa, despre cea de a treia dimensiune a geografiei, şi această revelaţie i-o datoram Mirei. Nu atât fiindcă mă dusese pe văi şi pe dealuri, altfel de valuri decât ale mării, şi mă făcuse să simt în ele nemişcarea telurică a pământului, cât prin antrenarea mea la înălţime, în turnul de observaţie, de unde lumea se vedea ca în adâncime; acolo, în oscilaţia schelăriei mişcate de vânt, am simţit, prin frica din suflet, ce este o verticală, nu cea din geometrie, ci din natură. De atunci, peisajul acela, misterios, fiindcă era în mare măsură acoperit de pădure şi populat de vietăţi nevăzute, jivine şi păsări, a devenit pentru mine a doua parte a lumii, existând prin ea însăşi, puternică şi independentă, neputând niciodată să se contopească sau măcar să se apropie de prima. Şi eu însumi mă simţeam îmbogăţit astfel, prin această a treia dimensiune care îmi modifica mersul, schimba mereu înălţimea punctului meu de observaţie şi mă obliga să-mi modific permanent poziţia capului, ca să privesc când în deal, când în vale.

Iar Ibi adăugase încă un element acestei naturi variabile, făcându-mă s-o simt fără s-o văd în

întunericul nopţii, când lumea începea altă viaţă. De multe ori, în loc să mă cheme sus, în odăiţa care ar fi sărăcit cu timpul comunicaţia noastră, se furişa în drum, cu un pardesiu negru pe umeri, ca să nu poată fi văzută cu uşurinţă, mă lua de mână şi mă ducea în pădure, de-a dreptul printre copaci, fără să caute o potecă, şi când lăsam jumătate de deal în urmă, ca să nu ne simtă nimeni, se aşeza jos, pe frunzele uscate şi puţin călduţe de peste ziuă. Astfel se năştea totdeauna o noutate, aceea a necunoscutului şi puţin a fricii de a nu ne fi luat cineva urma. Mă gândeam nu doar atunci, uneori chiar ziua, acasă, şi am continuat să mă gândesc şi după ce Ibi plecase, ce aş fi făcut dacă ne atacau mai mult decât doi oameni; cu doi speram că am fi putut să luptăm în tovărăşie, pe viaţă şi pe moarte. Dar cu încă unul nu putea să urmeze decât înfrângerea şi umilinţa. Asemenea gânduri referitoare la trecutul meu nu-mi dau pace nici astăzi. Visam să port cu mine o puşcă-mitralieră.

Într-o noapte, Ibi m-a dus departe, mergea sprintenă şi neobosită, sărind cu uşurinţă peste hârtoape, ca o pisică sălbatică; pe întuneric nu recunoşteam locurile, ştiu că am urcat o ultimă coastă şi m-am pomenit în Poiana Miresei, la picioarele turnului de observaţie. A urcat fără să-mi spună o vorbă, am urmat-o cum mi-aş fi urmat soarta, încleştat cu frică de scările şubrede, privind doar în sus, cum vârful turnului se legăna printre stele. Ibi s-a dezbrăcat şi a pus pardesiul jos, pe platforma cea mai înaltă. Răsărise luna, doar puţin ştirbită, luminând orizontul în partea mării. Şi deodată mi s-a părut că turnul începe să crească şi să se aplece, Ibi dispăruse de lângă mine – mă

ducea tot mai sus şi mai departe, până ce m-a lăsat lin pe o plajă, între cele două diguri piezişe unde îl întâlnisem pe Alex şi unde stătusem în cumpănă zilele următoare, dacă să mă arunc sau nu în valurile furtunoase. Nu mă aruncasem şi azi supravieţuiam, dar mi s-a făcut un dor fierbinte de mare.

Ce m-a împiedicat să plec chiar a doua zi? Am spus, în gândul meu, Ibi. Dar în spatele ei, ferindu-mă s-o privesc, era Rita, cu lumina neagră a ochilor ascunşi sub sprâncenele încruntate.

36

Cinci zile mai târziu am primit, cu multă surpriză, o scrisoare din partea lui Alex, reexpediată de mama; mă gândisem adesea la el în ultima vreme, de când îi citeam cartea. „Poate n-ai ştiut că eu şi Zefira suntem căsătoriţi, azi se împlineşte anul.” Bănuiam din carte, dar el nu mă înştiinţase, ceea ce socoteam a fi o ingratitudine; avusesem un rol în apropierea lor, ar fi trebuit să nu uite niciunul; dar pe Zefira nu puteam s-o învinuiesc, sufletul ei era mai presus de cele obişnuite. „Nouă ne este bine, suntem fericiţi pe toată viaţa. Am însă tristeţea să te anunţ că începând de noaptea trecută, Emma, tu îi spuneai Irmingarde, nu mai este printre noi, ne-a îndoliat sufletul. Pianul ei a amuţit, şi inima…” N-am citit mai departe, ultima frază mi se părea de prisos, recunoşteam poate în ea ceea ce a determinat declinul lui Alex. Inima Emmei încetase să bată, poate aşa spunea el, inima mea în schimb, vie, simţea o durere de moarte.

După datele poştei, biata făptură se prăpădise în noaptea când luna răsărea deasupra mării şi turnul de observaţie, crescând şi înclinându-se m-a depus pe plajă; fiindcă simţeam un dor aprins de acele locuri. Au găsit-o a doua zi dimineaţa, zdrobită de pietre şi aruncată pe unul din cele două diguri piezişe, exact în locul unde odată stătusem la îndoială dacă să mă arunc sau nu în marea înfuriată. Dacă mă aruncam, n-aş fi avut scăpare, ştiam, şi totuşi a trebuit să treacă un timp, secunde,

minute? – până să hotărăsc că trebuie să mă dau în lături.

Moartea Emmei a fost o dramă care a rămas neînţeleasă, la fel ca nunta ei atât de târzie. Cu câţiva ani înainte, când eram abia un copilandru, visam să cresc mare ca s-o iau de nevastă, şi mă temeam ca până atunci să nu se mărite. Dacă aş fi avut mai multă putere de înţelegere, ar fi trebuit să-mi dau seama că Emma nu trebuia să se mărite niciodată. Sfârşitul ei a fost o dovadă deplină, căci s-a omorât în noaptea nunţii.

Ce daruri avea omul care izbutise să-i schimbe destinul? Înaintea oricărui dar, am aflat că nu-i plăcea muzica; mi se părea strigător la cer, şi măritişul Emmei devenea cu atât mai inexplicabil. Serile când ea cânta lieduri, singură în casă, şi lumea se aduna în parc s-o asculte, se sfârşiseră, de când apăruse acel logodnic. Nu mai îndrăznea să cânte nici după ce pleca el, şi nici n-ar fi putut, rămânea într-o stare de spirit confuză. Logodnicul venea seara la masă, îmi era uşor să-mi închipui ce însemna masa Emmei, câtă grijă punea ea s-o aranjeze, să pregătească mâncăruri alese, mă bucurasem şi eu de ospitalitatea ei, săptămână de săptămână, trei veri de-a rândul. Nu încerca să ascundă venirea unui bărbat în casa ei seara, se ştia castă până şi în gânduri, lipsindu-i noţiunea păcatului; în alcătuirea lui fizică, bărbatul era o abstracţiune. Nici vecinii nu priveau faptele altfel, dovadă că nu încercară să spioneze, nu făcură să umble vorbe, nu comentară în niciun fel întâmplarea, ca şi când ar fi fost neavenită.

Pe logodnic nu-l cunoştea nimeni, apariţia lui fusese ciudată şi într-un fel misterioasă. Venise cu

un vapor, de la Marsilia, mai mult nu ştia nimeni, decât ceea ce putea să se vadă cu ochii. Era un bărbat trecut de jumătatea vieţii, dar părând mult mai tânăr, înalt, drept, poate prea subţire pentru o anumită vârstă, când omului îi stă bine să se împlinească; cine nu se îngraşă cu anii nu inspiră încredere, pare neaşezat, nestatornic, afară dacă nu-i ros de tuberculoză. Nu putea să fie cazul, acel bărbat se bucura de-o sănătate deplină, poate avea chiar prea multă, i se vedea pe faţă, într-un zâmbet de superioritate faţă de toată lumea.

În afară de o valijoară pe care o ducea singur, cu grijă, avea în magazia vaporului două cufere cu brâuri şi încuietori de alamă, atât de grele, că le coborâră cu macaraua şi fură duse la hotel cu camionul. Era într-o după-amiază a primăverii trecute, când eu venisem la mină în vacanţa de Paşte şi o cunoscusem pe Mira. Străinul trase la hotelul „Palas”, unde tocmai atunci se afla doamna Lambru, rentiera dispărută două veri de-a rândul. Prezenţa ei acolo mi se părea prematură, nefiind încă sezonul de vară; dar de la doamna Lambru te puteai aştepta la orice, nu dădea nimănui socoteală.

După cum se înscrise în registru, noul venit se numea sir Regginald Canberra, împerechere de nume ciudată, şi era de presupus că avea un titlu de nobleţe, ceea ce putea să explice manierele lui distante. Bineînţeles că până seara aceste date se aflară de toţi cei dornici să afle, dar mai mult decât ce era scris în registrul hotelului, nu ştia nimeni.

De pe vapor coborâse în haine de golf şi cu şapcă în carouri, îmbrăcăminte tipică de călătorie. Seara fu văzut în smoking, la masa doamnei Lambru, în restaurantul hotelului. Avea părul blond, cu o cărare

antipatică la mijloc, ochi albaştri, o faţă trandafirie, puţin pergamentoasă dar plăcută, ca toată înfăţişarea lui, şi chiar ca manierele, oricât ar fi fost ele de distante. Greu de înţeles la un asemenea gentleman, sir Regginald îi ceru voie doamnei Lambru să se aşeze la masa ei, fără s-o cunoască, şi ea acceptă cu un zâmbet, sperând că va da de bârfit lumii. După masă ieşiră să se plimbe împreună şi fură văzuţi braţ la braţ pe esplanada luminată puternic de lampadare. Intriga se socotea ca şi consumată, mai rămânea de aflat amănuntele şi date suplimentare asupra străinului. Dar doamna Lambru, deşi o cunoştea toată lumea bună, nu avea prietene în oraş, cărora să se destăinuie, şi chiar să fi avut, nu-i plăcea să vorbească; prin această muţenie atrăgea şi mai mult atenţia oamenilor. De altfel, n-ar fi fost prea mult de vorbit, fiindcă din seara aceea nu mai fu văzută cu Sir Regginald, care o saluta protocolar când se întâmpla s-o întâlnească pe stradă, iar ea răspundea cu o înclinare rece a capului şi cu un zâmbet fabricat la iuţeală. Nu ştiu de ce această reţinere, sir Regginald n-ar fi putut s-o jignească şi ea nici n-ar fi fost în drept să-i facă reproşuri, admiţând că el se retrăsese din proprie voinţă, după o singură seară; fiindcă doamna Lambru nu era disponibilă, cunoştea toată societatea legătura ei cu consulul Franţei.

A doua zi după plimbarea pe esplanadă, sir Regginald fu văzut la o cafenea din piaţă, jucând ghiulbahar cu Mustafiţă, vizitiul AMarisei. Acest joc, prea puţin răspândit mai departe de malul Mediteranei răsăritene, dovedea că Orientul nu-i era necunoscut străinului. Aerul lui distins şi îmbrăcămintea elegantă duceau la presupunerea că

lucrase la o reprezentanţă diplomatică a Angliei, poate fusese chiar ambasador, la Ankara sau la Atena. Mai ciudată mi se pare prezenţa partenerului. Dacă aş fi fost acolo, Mustafiţă mi-ar fi destăinuit şi mi-ar fi explicat totul.

În seara aceleiaşi zile, sir Regginald se prezentă în faţa AMarisiei şi îi ceru în căsătorie pe sora ei mai mică, Irmingarde.

— Păi nici n-o cunoşti, domnule!

N-o cunoscuse personal, dar o ştia, o ţinea minte, de la Londra, fusese la recitalul ei nefast, când publicul din sală o paralizase şi nu mai putuse să scoată un sunet. Regginald Canberra, care nu era lord pe vremea aceea, şi abia împlinise anii majoratului, avea o aversiune din naştere pentru muzică, o idiosincrazie ireductibilă; încă din scutece, când auzea pianul în casă începea să urle, dar abia târziu se descoperi cauza. Niciun medic, niciun consult de profesori, repetat periodic, nu stabili un diagnostic şi nu găsi leacul. Deoarece acest beteşug ducea la suferinţe grele, cineva propuse să i se desfiinţeze simţul auzului. Deşi ar părea o monstruozitate, eu cred că ar fi fost soluţia cea mai bună. Cu trecerea anilor, cu medicamente calmante, infirmitatea se mai îmblânzi şi tampoanele în urechi făcură viaţa suportabilă. Dar până târziu sir Regginald, devenit lord la moartea tatălui, o lua la goană pe stradă când se auzea venind fanfara, nu mergea niciodată să vadă schimbarea gărzii la palatul Buckingham, şi nici spectacole de circ cu orchestre de alămuri. Şi iată de ce credea el că Irmingarde era o predestinare, fiindcă intrase somnambulic într-o sală de concert, fără să cunoască programul, ştiind doar că o să se

chinuiască şi totuşi neputând să învingă acea chemare stranie, care îi lua puterea de judecată. O văzu pe Irmingarde pe scenă, atât de palidă că părea doar o umbră; şi înainte de a şti că ea va rămâne mută, simţi că avea în faţă o victimă. În sufletul lui se născu o compasiune dureroasă, prin care Irmingarde îi deveni dragă, deşi se aştepta ca glasul ei să-l îngrozească, deşi era sigur că n-o să-l suporte, o să-şi astupe urechile, ca să nu fugă din sală.

Aşa şi făcu, îşi astupă urechile la primul sunet al pianului, le presă cu pumnii, strivindu-le, şi rămase cu ochii la Irmingarde, mulţumindu-se s-o privească, fiind conştient că la auzul glasului ei, dragostea pentru ea s-ar stinge, mai repede decât se aprinsese. Şi dacă întâmplarea de până acum era o predestinare, cum mai putea ea să se numească, până la ce treaptă ajungea, cât de sus şi de inimaginabil, prin ceea ce urmase? O forţă misterioasă îl făcu pe sir Regginald să-şi ia mâinile de la urechi, tocmai în clipa când socotea că supliciul ajungea la maximum, căci, judecând după încordarea grumazului, după gura deschisă cu disperare, cântăreaţa era în plină dezlănţuire. Urmarea nici n-ar mai trebui povestită, desigur că se întâmplă un miracol, iar el era singurul destinat să-l înţeleagă şi să se bucure: Irmingarde cânta fără să se audă. Se născuse pentru el şi nu trebuia s-o piardă.

— Şi de ce-aţi aşteptat douăzeci şi trei de ani, domnule?

— Fiindcă eram căsătorit, doamnă, dinainte de a şti că ea o să apară. Acum, prin voia cerului, fosta mea soţie şi-a dat sufletul.

În toţi cei douăzeci şi trei de ani o urmărise pe Irmingarde de la distanţă, fusese într-adevăr ambasador, cum presupuneam mai înainte, întâi la Atena, apoi la Ankara, încercând să se apropie de ea cât mai mult cu putinţă. Ducea corespondenţă cu un comersant din oraş, supus britanic, dar trebuia să-l chestioneze cu prudenţă, să nu se expună la indiscreţii. Până ce consulul Angliei, prieten de cea mai mare încredere, îl pusese în legătură cu Mustafiţă. Un informator mai potrivit nu putea să se găsească, devotat şi unei părţi, şi celeilalte, căci ceea ce făcea el pentru un gentleman cu inima nobilă şi cu gânduri curate nu păgubea cu nimic casa AMarisei.

Aflând vestea, Emma simţi cum i se răceşte sângele, coardele vocale, cea mai sensibilă zonă din anatomia ei destul de fragilă îi îngheţară, nu mai putură să scoată un sunet, un cuvânt, o silabă. Cuvântul nerostit era *nu!*, se citea în ochii ei plini de groază.

Pentru mine viaţa AMarisei a rămas misterioasă; în afară de ce-am văzut cu ochii cât am fost în preajma ei şi din ce-am putut presupune, n-am mai aflat nimic, nimeni nu mi-a spus ceva în plus, nici măcar Mustafiţă care îmi arăta multă încredere. Nu ştiu ce greşeli făcuse ea în tinereţe, dacă făcuse vreuna. Greşeala de neiertat rămâne că a convins-o pe Emma să se mărite, după ce îi lăsase o lună timp de gândire. Avea ea însăşi nevoie de luna aceea, ca să culeagă informaţii despre Sir Regginald. Curând află prin Zoba, de la agentul acestuia din Anglia, că peţitorul avea un trecut fără pată, o origine nobilă, lorzi din tată în fiu de pe timpul reginei Elisabeta. Averea lui consta din două moşii productive, una la

sud de Londra, aproape de Brighton, alta pe malul mării, în est, la Ness Point, între Great Yarmouth şi Lowestoft. Nu lipsea nici castelul tradiţional, o construcţie medievală, de cărămidă şi piatră, modernizată, cu aer condiţionat şi încălzire centrală, cu băi de marmoră, ale căror robinete erau placate cu aur, având în centru safire adevărate, cele de apă rece, iar cele de apă caldă rubine. Toate acestea Sir Regginald le moştenise, se simţea stânjenit de ele, avea o fire mai austeră, ceea ce AMarisiei îi făcea impresie bună.

Mai erau două săptămâni până să se împlinească luna de gândire; în tot acest timp îl invită la masă pe viitorul logodnic, fără s-o invite şi pe Emma, ca să n-o influenţeze în vreun fel, lăsând-o să-şi hotărască soarta în singurătate. Dar soarta era hotărâtă, AMarisa nu avea nicio îndoială că sora mai mică se va supune, nimeni din familie nu-i ieşise din cuvânt până acum, şi nimeni nu regretase pe urmă. Acum însă mergea spre o greşeală fără iertare. Seară de seară, după ce se sfârşea masa, îl poftea pe Sir Regginald să stea lângă ea, pe sofaua sacrosanctă, cinste de care nu se mai bucurase decât mama, în câteva rânduri, şi Alex o singură dată. Îi plăcea mirosul lui, un parfum bărbătesc, cu o bază de lavandă, sobru fără să fie aspru, un veritabil Yardley din seria restrânsă numită Gentleman, care nu se fabrica decât în Anglia şi nu putea fi exportată. Aşa stăteau până la miezul nopţii, făcând planuri de viitor, construind fericirea Emmei. Castelul trebuia vândut, îi trecuse timpul, mai potrivită era o vilă pe lângă Londra, cu un parc unde să se joace copiii.

Nu înţeleg cum se ducea AMarisa cu gândul atât de departe; e posibil să mai ai copii de la o vârstă înainte? Şi dacă e posibil, nu-i o indecenţă?

La miezul nopţii Mustafiţă ciocănea la uşă şi anunţa că trăsura aşteaptă la scară.

Timp de o lună Emma rămase în casă, continuând să-şi cânte liedurile seara, pentru cei care veneau în parc, s-o asculte, şi nu-i cunoştea, nu-i vedea, ştia doar că erau acolo. În prima zi a lunii următoare, cântul ei nu se auzi, în casă era întuneric, ascultătorii aşteptară zadarnic; de atunci înainte nu se mai auzi niciodată.

Seara, Mustafiţă venise s-o ia pe Emma. Pentru prima oară găsea sufrageria goală, în afară de AMarisa şi de Sir Regginald, aşezaţi pe sofa, nu se mai vedea nimeni. Emma rămase în picioare, ca la pronunţarea sentinţei. Forţa magică a AMarisei o făcea să aprobe din cap, la toate hotărârile luate, căci coardele vocale refuzau din nou s-o asculte. Ea află că va fi o lady britanică, va locui în apropiere de Londra, va putea să călătorească, se va bucura de bogăţie, de fast şi de afecţiunea statornică a unui om care aştepta această clipă de douăzeci şi trei de ani, cu o credinţă neştirbită. AMarisa nu pronunţă cuvântul dragoste, se mulţumi să spună afecţiune, după o ezitare. Sir Regginald se ridică de pe sofa, se apropie de Emma, se înclină şi îi sărută mâna. Ea îl vedea prima oară, nu îndrăznea să-l privească în faţă, era parcă absentă, hotărârea se luase în lipsa ei. Nu înregistră nicio impresie, i se păru doar că el emana un miros ciudat, parcă de medicamente, sau poate era un parfum exotic, puţin neplăcut, fiind prea puternic. Oare AMarisa nu-l simţise?... Mai mult decât că îl simţise: o subjugase!

În schimbul a tot ce i se oferea, Emma trebuia să consimtă la un sacrificiu: să nu cânte atunci când viitorul ei soţ putea s-o audă, sau şi mai bine, să nu mai cânte niciodată; dacă după şapte ani de studii costisitoare la Londra nu făcuse o carieră de cântăreaţă, putea să renunţe fără regrete.

Oare ce-aş fi făcut dacă eram acolo în seara aceea? Aş fi luat-o la fugă, sau aş fi strâns-o de gât pe AMarisa? Cum de continui să cred că a fost o inimă generoasă, că a făcut mult bine în jurul ei? Poate mă derutează darul pe care l-a avut de a ţine unită o familie destul de numeroasă ca să fi populat o mică planetă. Dar după o crimă atât de îngrozitoare, ar fi trebuit să mi-o scot din suflet. Şi totuşi amintirea ei mă încălzeşte şi mă înduioşează până şi astăzi, făcându-mă să uit ce soartă i-a hărăzit acelei fiinţe neapărate, care a avut darul să trezească în sufletul nostru o bogăţie de sentimente, frumuseţe şi speranţe, nouă, cei ce-o ascultam cântând seara lieduri, imposibil de-a le cânta altcineva.

AMarisa avea verighetele pregătite; logodna se făcu în seara aceea de primăvară, şi nunta se hotărî să fie vara. Începând de a doua zi, Sir Regginald veni regulat în vizită la Emma, se prezenta pe la patru după-amiază şi rămânea până după masa de seară, când Mustafiţă îl ducea la hotel, cu trăsura. Odată cu logodnicul, în casă pătrundea mirosul lui de medicament, care se impregna treptat în ziduri şi în mobilă. Emma îl suporta fără să presimtă că într-o zi o va umple de groază. Refuza să iasă la plimbare cu viitorul ei soţ, să se arate în lume. Era atentă cu el, se străduia să fie calmă, dar nu-l privea

niciodată în faţă; dacă l-ar fi întâlnit pe stradă, nu l-ar fi recunoscut decât datorită mirosului.

Într-o seară, la o săptămână după logodnă, nu mai putu să rabde şi, după ce Sir Regginald plecă, deschise capacul pianului, deşi fusese hotărâtă să nu mai cânte niciodată. Când huruitul trăsurii se stinse, apăsă clapele; pianul nu scoase niciun sunet. Reluă, mai puternic, era speriată, parcurse toată claviatura, o cuprindea panica, lovi cu pumnul în clape, pianul se clătina, dar rămânea mut, ca mai înainte, după o săptămână de tăcere îşi pierduse glasul. Încercă iarăşi, şi iarăşi, înnebunită, până ce minţile i se rătăciră şi ieşi din casă în fugă, urmărită de fantome, demoni cu limba tăiată care scoteau pe gură valuri de sânge. Fugi în neştire, ajunse pe faleză, în faţa scărilor care coborau la plajă, între cele două diguri piezişe. Acelaşi drum avea să facă în noaptea nunţii; parcă venise în recunoaştere. Nu era lună, doar stele. Auzea marea jos, foşnind potolită; urechea ei era bună, nu surzise, dar nu mai percepea sunetele pianului.

Mustafiţă, care se întorcea de la hotel, se opri, fără s-o recunoască, părea o femeie zmintită, care se ţinea cu mâinile de cap, plângând în hohote. O urcă în trăsură şi o duse acasă. A doua zi dimineaţa îl căută pe Sir Regginald. „Domnule, vă faceţi mare păcat! îi spuse. Mai bine duceţi-vă! Domnişoara e învăţată să trăiască singură, n-o să îndure măritişul!”

Cum oare nimeni din familie nu simţise ce avea să se întâmple?

Sir Regginald nici nu vru să audă; continua să vină zi de zi în casa Emmei, aşteptând data nunţii. Mirosul lui se impregna tot mai tare în ziduri.

37

Eram ajuns la maturitate, când într-o zi am făcut o constatare ciudată cu privire la capacitatea mea de a memora fără sforţare şi chiar fără intenţie, natural şi simplu, unele date de importanţă secundară, numere de telefon, de pildă. Această capacitate n-o cunoscusem înainte, nu ţineam minte nici telefoanele prietenilor mai apropiaţi, pe care îi căutam zilnic; totdeauna mă uitam în agendă. Luni de zile am dus convorbiri prin telefon cu o prietenă, a cărei inteligenţă fertiliza dialogul nostru, făcându-mă să-l reiau cu plăcere şi să-l prelungesc până îmi obosea glasul. Dar în afara convorbirilor noastre, dominate de spiritul viu al prietenei mele, nu mă interesa nimic la ea, o întâlneam rar şi nici n-o priveam bine, niciodată nu-mi închipuisem că ar avea cu ce să mă ispitească. Târziu de tot şi pe negândite am făcut această descoperire, era pe deplin o ispită, am rămas uimit şi uimirea ei n-a fost mai mică văzând cum mi se schimbase privirea. În seara aceea, după ce o condusesem acasă, am chemat-o la telefon, cu alte sentimente decât înainte, nerăbdător să-i ascult glasul, care acum căpătase alt timbru. Şi abia după ce am auzit-o, mi-am dat seama că formasem numărul fără să mă uit în agendă.

Nu cunoşteam în limba Ibiei decât vorbele obişnuite bună ziua, bună seara, vă rog, mulţumesc, pe care ţi le însuşeşti fără să-ţi dai seama. Ştiam de asemenea cum se spune sărut-mâna, fiindcă

învăţasem pe dinafară un mic madrigal ingenios, cam îndrăzneţ dar nu lipsit de spirit, în circulaţie când eram tânăr: „A kezedet csokolom, mig a szadat gondolom”— îţi sărut mâna dar mă gândesc la gură. Când îi spuneai aşa unei femei, nu putea decât să se bucure, chiar dacă se arăta indignată. Şi, în sfârşit, mai erau cuvintele şlagărului Mogociune, care se cântase ani de-a rândul, „eşti urâtă, eşti urâtă, dar aşa cum eşti, îmi placi”. N-aş fi înţeles o asemenea declaraţie, n-aş fi crezut în ea dacă n-aş fi citit tocmai atunci o carte, *Eram o fată urâtă*, scrisă de o femeie, nu-i mai ştiu numele, şi chiar dacă aş şti, nimeni nu şi-ar aduce aminte. Fata urâtă din carte, firavă, pistruiată, saşie şi cârnă, are însă atât farmec ascuns, atâta abilitate, inteligenţă şi spirit, încât atunci când izbuteşte să şi le descopere cucereşte pe toată lumea, luând-o înaintea frumoaselor. Lectura aceea a fost o lecţie, şi dacă am uitat numele autoarei, n-am uitat şi învăţătura, pe care am avut ocazia să o şi verific, în câteva rânduri. Am descoperit că unele făpturi erau de fapt sluţişoare, abia după ce farmecul lor n-a mai avut putere să mă orbească.

Într-o zi, m-am pomenit spunându-i Ibiei în limba ei: „O să mă doară inima după tine!”— fajni fog a szivem erted; învăţasem de la Tania, care ştia puţin ungureşte, dar le uitasem cu totul şi uitate au fost, până ce am simţit nevoia să-i spun Ibiei aceste cuvinte, sincere şi puţin triste, ştiind că după câteva săptămâni plecam la şcoală, când sigur avea să mă doară inima după ea; m-a şi durut uneori, şi chiar mai mult decât îmi închipuisem. A fost surprinsă, m-a privit cu recunoştinţă şi de atunci înainte mi-a vorbit ungureşte, şoptindu-mi la ureche vorbe de

dragoste, care se învaţă cel mai uşor şi se ţin minte. Era doar o lecţie, nu-mi închipuiam că ar fi declaraţii, deşi glasul ei avea destulă tandreţe. Bineînţeles că nu ajunsesem să cunosc limba, puteam în schimb să înţeleg binişor măcar o parte din ce vorbeau alţii.

Într-o noapte, aţipisem lângă ea, cu lampa stinsă, dar o parte din conştiinţa mea stătea de veghe, ştiam că trebuia să plec înainte de a cânta cocoşii a doua oară. Atunci am auzit paşi afară şi am deschis ochii, cu inima sărită din loc, în timp ce Ibi dormea obosită. O bătaie în uşă a făcut-o să se trezească şi să se ridice, speriată, tocmai când cineva zmucea de clanţă.

— Cine este? a întrebat, după ce şi-a regăsit glasul.

— Eu! a mormăit cel de afară.

Să fi fost lumină, aş fi văzut că Ibi pălise, nu se putea altfel, i-am simţit paloarea în gesturi, mi-a apucat umărul şi m-a strâns puternic, apoi i-am simţit-o în glasul stins, cum mi-a şoptit la ureche:

—Să nu mişti!

O clipă mai târziu, îşi revenise, era alta, a străbătut odaia cu paşi siguri, a tras zăvorul şi a întredeschis uşa. O uşă întredeschisă înlătură orice îndoială în omul de afară, dacă a bănuit ceva mai înainte. O uşă întredeschisă fără şovăire dovedeşte o conştiinţă curată.

Mai târziu m-am întrebat dacă Ibi nu trecuse prin multe asemenea experienţe, dacă nu cumva ajunsese la o rutină. Nu, după tremurul care a cuprins-o pe urmă nu mi se părea cu putinţă, era o dezlănţuire nervoasă, îi auzeam oasele pocnind din încheieturi, putea să-i pocnească şi inima. Sângele

ei rece de mai înainte, când deschisese uşa fără să ezite, dovedea nu rutină, ci spaimă, reacţia paradoxală a omului încolţit, care nu mai are nicio speranţă să scape. Afară era Frantisek, care acum ar fi trebuit să fie în fundul minei. Chiar dacă îl adusese o bănuială, Ibi trebuia să-şi joace singura carte.

— Fugi! şopti, prin uşa întredeschisă. Te caută jandarmul!

Se auzi un icnet de spaimă, parcă îl vedeam pe Frantisek ducându-şi mâna la inimă, cum făcusem eu mai înainte. Nu întrebă de ce era legat câinele, poate nici nu-l auzea cum se smuceşte în lanţ, scheunând de bucurie. Se întoarse pe călcâie, coborî dealul îndoit de mijloc, apoi o luă la fugă pe drum, tupilându-se pe sub garduri.

N-avea să se întoarcă decât peste două zile, când Ibi, care ştia unde să-l caute, se duse să-i spună că nu mai este primejdie. „Fii fără grijă, îl linişti, am ascuns-o!” „Unde?” întrebă el, părând că se înzdrăveneşte. „În pădure, răspunse ea: am îngropat-o!” „Ai pus semn?” „Nu, dar cunosc locul!” „Să nu-l uiţi!” Atâta vorbiră. Ce să ascundă? O comoară? Icoana de argint a Maicii Preciste, furată din biserică?... Şi chiar dacă n-ar avea în casă nimic de ascuns, ce om nu se sperie dacă îl caută jandarmul în puterea nopţii?

Îl ştiam pe jandarm, era un om chipeş, se uita la fete şi la neveste răsucindu-şi mustaţa. M-am întrebat ce-ar fi făcut Ibi dacă într-o noapte îi ciocănea cu adevărat la uşă? L-ar fi lăsat să intre? Uitam că nimeni n-ar fi putut să urce dealul, dacă ea nu lega câinele.

A treia seară, înainte de a pleca la mină, Frantisek stătu pe gânduri, în timp ce Ibi îi pregătea legătura cu merinde. Părea posomorât şi parcă n-avea niciun îndemn să plece.

— Măi, soro, spuse, ridicându-se greu de pe marginea patului, mai bine ne-am lua boarfele şi ne-am duce în alte locuri.

Ea tresări; rămăsese în el o bănuială?

— De ce? întrebă, stăpânindu-se.

— Nu e bine! răspunse Frantisek. La mină. Ceva nu e bine! Eu le-am spus, dar domnul Traian nu vrea să m-asculte.

Probabil era ceva adevărat, o neînţelegere. Îl vedeam pe Traian nervos în ultima vreme, venea târziu la masă, uneori fără să-şi schimbe hainele de lucru şi să-şi pună sutana, care aducea asupra noastră un aer de împăcare; pe urmă se retrăgea în birou, nu mai rămânea cu noi, citind romane poliţiste, legănându-se în balansoar, în timp ce Tinca, ghemuită pe un scăunel la picioarele lui îl privea cucernică, gata parcă să se închine, ca la icoană. Într-o seară, domnul Neagoe s-a dus după el şi i-am auzit certându-se, amândoi ridicau glasul, se întâmpla prima oară, dar n-am înţeles vorbele. Toţi eram stânjeniţi, stăteam cu ochii în podele. Alexandrina a plecat a doua zi, nu se mai simţea la locul ei, poate glasul aspru al domnului Neagoe care striga la Traian o jignise şi o speriase. Nu putea să se lepede de un fiu al ei, atât de respectat mai înainte, dacă nu se lepădase nici măcar de Tom, nerespectat de nimeni.

N-am ezitat, trebuia să plec şi eu, eram mult mai de prisos decât Alexandrina. M-am dus în cameră să-mi strâng lucrurile; Rita a venit după mine, a

intrat fără să ciocănească la uşă, s-a apropiat şi mi-a dat un bobârnac în vârful nasului, repetând un gest de altădată. Nu mai aveam starea de spirit de atunci, m-am tras înapoi cu o privire aspră. Rita m-a apucat de încheietura mâinii, strângându-mă tare:

— Nu pleca! mi-a spus. Nu s-a terminat vacanţa.

Nu mi-am dat seama dacă era o rugăminte, sau o poruncă. Pe urmă a adăugat, de la uşă:

— Nu s-a terminat nimic; mai aşteaptă!

38

În seara când Frantisek a plecat la mină atât de abătut, după ce trecuse printr-o spaimă destul de mare, nu m-am dus la Ibi, n-o văzusem deloc peste ziuă; n-aveam nicio înţelegere cu ea, şi apoi îmi cam pierise curajul. Totuşi m-am uitat sus, să văd dacă nu leagă câinele. Nu l-a legat, n-a mai ieşit din casă şi curând s-a stins lampa. Am simţit o uşurare, trecusem prin emoţii prea puternice, mă ajunsese şi oboseala, eram bucuros să mă culc o dată devreme. Oricât ai dori o femeie, simţi nevoia să fii şi singur, e o altfel de voluptate, cine n-o cunoaşte înseamnă că nu pune tot preţul cuvenit nici pe voluptatea cealaltă, nu se prea cheltuieşte. Mă băgasem în pat, stinsesem lumina, când l-am auzit pe Bob la uşă:

— Ce faci?

I-am spus că vreau să dorm; s-a mirat: „Atât de devreme? Hai să facem o partidă de table!” Ştiam jocul, îl învăţasem de la Mustafiţă, cu el aş fi jucat, table nu se joacă oriunde şi cu oricine. Propunerea lui Bob era stupidă. L-aş fi bombardat cu pulurile de table, i-aş fi băgat zarurile pe gât, i-aş fi spart cutia în cap, ţăndări aş fi făcut-o. Văzând că tac, a deschis uşa.

— Nu pleci nicăieri?

În întrebarea lui se simţea un interes ascuns fără abilitate; ştiam de mult cât îl ducea mintea. Dar n-am înţeles ce urmărea cu mine. Am închis ochii.

— Vreau să dorm, lasă-mă!

Dormeam adânc, când m-au trezit răcnetele lui şi urletele câinelui. M-am dus buimac la fereastră, dar era întuneric, n-am văzut nimic, a trebuit să-mi închipui.

Liniştit în privinţa mea, Bob a luat-o tiptil la deal, cu gândul să împingă uşa Ibiei. O credea atât de uşuratică încât să-l accepte de la prima vedere? Sau îşi închipuia că pe întuneric avea să-l confunde cu mine, măcar în primele clipe, după care n-ar mi fi avut rost să se scuture? Lăsând la o parte lipsa de caracter, gestul lui nu dovedea decât nechibzuinţă şi prostie, ceea ce se potrivea cu tot ce ştiam despre el dinainte.

Mi-a stârnit admiraţie câinele, tactica lui şireată, pe care n-o socotesc perfidă; în luptă oamenii folosesc toate mijloacele; de ce n-ar face la fel şi câinii, de vreme ce nu le lipseşte inteligenţa? Câinele îl simţi încă de la portiţă, dar nu se repezi la el, ci rămase în umbră, pândindu-l, până ce Bob ajunse la uşă. De acolo nu mai putea să scape; se năpusti asupra lui şi îi căzu în spinare. Nu-i nimeri carotida, poate nici nu urmărise s-o nimerească, dacă nu atribui prea multă judecată unui câine cuprins de furie; oricum e sigur că să fi vrut îl omora în două minute. Se mulţumi să-l tăvălească pe jos, mototolindu-l, sfâşiindu-i mai mult hainele decât carnea, pe urmă, când Ibi deschise uşa, speriată, trase de el şi-i făcu vânt la vale. Aşa am izbutit să-l văd pe Bob, mă obişnuisem cu întunericul, venea de-a rostogolul pe coastă, iar câinele îl urma în salturi, lătrând cu furie, băgându-şi colţii în el după fiecare săritură, scuturându-l ca pe o zdreanţă.

Toată casa era în picioare, prima coborâse Rita, în cămaşă de noapte, scurtă şi decoltată, pe care Bob o ştia prea bine; dar el căzuse cu faţa în jos şi leşinase în mijlocul sufrageriei, umplând covorul de sânge. Ceilalţi apucaseră să pună ceva pe ei, un capot, un halat, o haină de casă. Tinca tremura pe scară, în braţele lui Traian, care nu înţelegea ce se întâmplă. Scena era macabră, Bob parcă murise, m-am simţit uşurat că Alexandrina nu mai era acolo, plecase de dimineaţă.

Domnul Neagoe cobora cu puşca de vânătoare în mână. Rita îi ţinu drumul.

— Să nu-l împuşti! Lasă-l!

Avea o privire de fiară. Dar tatăl ei n-o văzu, nu ţinu seama de ea şi trecu înainte, spre uşă. Atunci se petrecu ceva ce nimeni n-ar fi putut să prevadă, eu mai puţin decât ceilalţi, fiindcă nu dădeam un ban pe caracterul lui Bob. Aşa cum era, răpus şi însângerat, izbuti să se ridice într-un cot, arătându-şi faţa însângerată.

— Câinele n-are nicio vină, domnule Neagoe! spuse, cu gura strâmbă, plină de bale.

Orice om poate să aibă reacţii neprevăzute. În clipa aceea, i-am iertat lui Bob totul, greşelile, prostia şi îngâmfarea. L-au dus la spital chiar atunci, noaptea, l-au pansat, i-au dezinfectat rănile, dar chirurgul n-a venit decât dimineaţa, să-l coase. S-a întors după zece zile cu ce cicatrice rămăsese pe trup n-am ştiut, cobora la bazin, unde continuam să înot cu Rita, dar ca şi mai înainte, nu se dezbrăca niciodată. Avea două crestături vindecate, una în obrazul stâng, alta pe frunte. Mai târziu spunea că sunt urme de duel, de la Oxford.

Deocamdată m-a provocat la duel pe mine, zilele următoare, dar nu i-am făcut nicio tăietură. Am încrucişat săbiile, aveam jumătate de inimă îngheţată, cealaltă fierbinte; nu mi-era frică de lovitura pe care aş fi primit-o, ci de cea pe care aş fi dat-o. După primele mişcări, domnul Neagoe, care arbitra lupta, a pus sabia lui peste săbiile noastre, fiindcă pe cămaşa lui Bob apăruse, spre nedumerirea mea, o pată de sânge.

39

Trăiam întâmplările mele şi ale celor din preajmă, dar în acelaşi timp participam la alte întâmplări, din alte locuri, de unde plecasem şi unde totuşi rămăsese ceva din mine, nu doar prin gânduri, ci prin o parte din fiinţa mea reală. Era o dedublare, mă aflam în două locuri deodată, la fel de viu şi de lucid şi aici, şi acolo. Legătura între acele locuri se făcea pe două căi, le simţisem de mult, dar acum deveneau tot mai clare şi le înţelegeam tot mai bine. Şi mina, unde cu milenii mai înainte fusese fundul mării şi unde parcă auzeam sau poate auzeam aievea murmurul valurilor, şi turnul de observaţie, de unde marea putea să se vadă şi aş fi văzut-o cu adevărat, nu doar cu închipuirea, să fi avut privirea mai bună şi atmosfera să fi fost mai clară, reprezentau o verticală unică; prin extremităţile ei, cea de sub pământ şi cea de la înălţime, se închidea circuitul care lega unul de altul locurile unde mi se derulau cele două vieţi paralele.

Deşi nu bănuiam nimic din ce avea să se întâmple în viitor, şi nici nu puteam să înţeleg propriul meu gând, confuz cum se formase el într-o vreme, am presimţit existenţa unei lumi unde aveam să ajung odată, încă din zilele când, umblând prin port, descoperisem bazinul de petrol şi cel de cherestea; acolo se adunau două forţe ale pământului, poate primele între toate, pădurea şi păcura, şi atunci am simţit că ştiinţa mea despre lume nu putea să se desăvârşească dacă mai înainte nu ajungeam la

originea lucrurilor, să le văd, chiar dacă pe urmă trebuia să treacă timp spre a le înţelege.

Poate timpul se împlineşte abia astăzi; atunci trăiam faptele în chip nud, fără gânduri, între mină şi turnul de observaţie, între dealul Ibiei şi bazinul de înot pe care îl domina Rita, cu costumul ei de baie alb, în contrast cu pielea bronzată şi cu ochii de diavol. Îmi era bine şi totuşi mă apăsa o îngrijorare, presimţirea unei nenorociri apropiate, venind din nu ştiu care direcţie, de la Ibi, de la Rita? Nu m-am înşelat, dar aceste fiinţe n-au avut niciun amestec, şi n-a fost o singură nenorocire. Sper că nimeni nu se gândeşte să pună la număr întâmplarea lui Bob cu câinele, care n-a fost decât o păţanie comică.

Prima dintre nenorociri se anunţase prin scrisoarea lui Alex: „Începând de astă-noapte, Emma, căreia tu îi spuneai Irmingarde nu mai este, pianul a amuţit şi inima ei…” Ultimul cuvânt n-am putut să-l citesc: de câte ori am încercat, în locul acela hârtia s-a făcut neagră. Dar n-am simţit în tot înţelesul ei nenorocirea, decât peste câteva zile, când am retrăit-o ca şi când aş fi fost acolo şi aş fi văzut totul cu ochii, într-una din cele două vieţi paralele.

Era începutul lui august, într-o zi cu ploaie, cu marea furtunoasă de peste noapte, când bătuse un crivăţ, ca iarna. Nimeni nu putea să meargă la plajă, aşa că tot oraşul, şi vilegiaturiştii, au mers să vadă nunta, la Episcopie, unde a slujit întreg soborul, în frunte cu episcopul.

Lui Sir Regginald, liber-cugetător, care nu ţinea de nicio religie, i-a fost indiferent unde se celebra nunta, a intrat supus în biserica monumentală, ca

Sfânta Sofia de la Constantinopole, lăsând în urma lui o dâră penetrantă de apă de colonia, englezească. Era îmbrăcat în frac, fireşte, şi a mers la altar cu jobenul pe antebraţul drept, fiindcă în stânga era locul miresei. Venirea acesteia a înmărmurit lumea.

AMarisa ţinuse să fie nuntă mare, ea le măritase şi pe surorile celelalte, şi acum, fiindcă era ultima dintre ele, voia să depăşească tot ce fusese înainte, mai ales că Sir Regginald purta un titlu de nobleţe britanic; în porturi, Anglia s-a bucurat totdeauna de respect şi de admiraţie. Biserica şi curtea din faţă, unul din parcurile cele mai frumoase din tot oraşul, asemeni şi strada, gemeau de lume când a venit Emma în trăsura AMarisei, condusă de Mustafiţă, în portul lui oriental din zile de sărbătoare. Era însoţită de Zoba, ca primul bărbat al familiei, avea o mantilă albă pe umeri, dar faţa ei părea şi mai albă, nu-şi dăduse cu ruj nici pe obraz, nici pe buze.

Un om, în aceeaşi costumaţie ca a lui Mustafiţă, de altfel era fratele lui cel mai mic, stătea în picioare, pe osia din spate, şi cu o umbrelă albă, uriaşă, îi apăra de ploaie pe ocupanţii trăsurii. Pe drum Zoba moţăise, ţinându-şi cu o mână jobenul, să nu i-l ia vântul. Dacă nu venea Mustafiţă să-l ajute, n-ar fi putut coborî din trăsură. Odată cu picioarele pe pământ, îşi reveni, îşi scoase pieptul înainte, părea chiar trufaş, şi urcă scările Episcopiei, cu jobenul pe antebraţul stâng, având-o pe mireasă în dreapta. Cânta corul în biserică, băteau clopotele, lumea aplauda, venirea lor era triumfală. AMarisa, în toga ei albă care o făcea să semene cu o regină orientală, aştepta în capul scărilor, având lângă ea rudele cele mai apropiate; restul familiei se afla în biserică, pe

două rânduri, alcătuind un coridor lung, până în faţa altarului; în spatele lor se îmbulzea lumea.

Când Emma păşi peste prag, AMarisa îi şopti: „Scoate mantila!” Emma nu auzi sau nu înţelese, avu numai o tresărire; poate n-o ascultau mâinile. AMarisa îi desfăcu lănţişorul de aur de la gât, unit cu două paftale de sticlă şi îi trase mantila de pe umeri. Lumea în biserică încremeni, numai corul continua să cânte dar parcă a jale; clopotele băteau mai departe, dar parcă într-o dungă, ca la înmormântare. În faţa altarului, episcopul, gata să binecuvânteze, rămase cu Evanghelia în aer. Rochia miresei era neagră, ca de văduvă sau de călugăriţă.

N-am înţeles dacă urmărise doar să sfideze, ea, care trăise în cea mai deplină tăcere, sau se dusese cu gândul mai departe? Ştia sfârşitul?

Am mai văzut o dată o mireasă în doliu, dar mult mai târziu, şi nu în biserică, şi nu vie, ci într-o pictură.

Episcopul se sfătui în şoaptă cu soborul, apoi îi făcu semn AMarisei, că aşa nu se poate. La fel se gândea toată lumea, ar fi fost o blasfemie. Sir Regginald nu înţelegea nimic, mireasa mai palidă decât la venire, parcă nici nu era acolo. Urma să se amâne nunta, sau să nu se mai facă niciodată? La urma urmelor, căsătoria civilă putea fi socotită ca nulă; Emma nu putuse să spună „da”, la întrebarea primarului. Îi cununase Anatol Radovici, unchiul miresei, în Salonul de onoare înecat în flori şi văluri albe; în ţinută de ceremonie, cu colanul la gât şi cu eşarfa tricoloră trecută în diagonală peste vesta albă a fracului. Dar Emma nu putuse să scoată un sunet, încuviinţa din cap, rătăcită. După o aşteptare lungă şi grea, primarul repetă întrebarea, cu

blândeţe, cum vorbeşti copiilor gata să plângă; în ochii lui consternaţi se citea însă o altă întrebare: „Ce blestem te apasă, biata de tine?!” O cunoştea pe Emma de când ea se întorsese de la Londra şi un an întreg zăcuse în casă.

În locul ei, răspunse AMarisa, era un fals, actul de căsătorie, deşi semnat de mireasă putea să fie contestat într-o zi şi nu mai avea nicio valoare. Gânduri de prisos, Emma îl anulă înainte de-a suna miezul nopţii.

În biserică se stârnise un freamăt care se întinse afară, în mulţimea din faţa bisericii, apoi pe stradă, unde aşteptau alte mulţimi de oameni. Dar AMarisa nu fusese niciodată învinsă; îi trebuiră numai câteva clipe să se hotărască, după care puse mantila albă pe umerii Emmei şi o legă la gât cu lănţucul de aur. Un murmur de uimire trecu prin mulţime, apoi o răsuflare uşurată. Episcopul începu slujba, cu o voce puternică, de bariton, care anula neînţelegerea dinainte, făcând-o neavenită.

— Sfânt, sfânt, sfânt este Dumnezeul nostru…

La ieşire AMarisa şuieră în urechea miresei, cine era mai aproape putu să audă:

— De astăzi înainte nu mai eşti sora mea. Du-te acasă şi spânzură-te!

Cum de putuse să spună astfel de cuvinte? Şi cum nu se spânzurase ea însăşi în noaptea aceea?

Pe Emma o conduse Zoba, aşa cum o adusese; parcă nu ştia ce se întâmplase.

AMarisa îl trimise pe Iani Talabă la Cazinou, să anunţe că ospăţul nu se mai face.

— Să fure cât cred de cuviinţă şi restul să-l dea săracilor!

Pe urmă se întoarse spre sir Regginald, îl ţinu de braţ, pe treptele bisericii, sedusă iarăşi de mirosul apei lui de colonia; după ce lumea se scurse, îi spuse:

— Faci cum socoteşti, dar e mai bine să rămâi la hotel. Nu te duce la ea astă-seară!

Se socotea el bărbatul Emmei, care venise la biserică în rochie neagră?

— E datoria mea să mă duc, răspunse, înţepat, şi e datoria ei să mă aştepte. Aţi greşit trimiţând-o singură.

Era roşu la faţă şi spumega de indignare. AMarisa îl privi surprinsă, nedumerită, puţin speriată. Ar mai fi fost timp să alerge acasă la Emma şi s-o apere, dar nu-i dădu prin minte. Se simţea obosită, nu mai putea să gândească, se aşeză pe treptele bisericii, în rând cu cerşetorii care îşi numărau banii; cerşetorii plecară, unul câte unul, şi ea rămase singură.

40

Când sir Regginald intră pe uşă, Emma îl aştepta cu masa pusă; trebuia să-i dea ceva de mâncare, dacă nu se mai făcuse ospăţul. Purtarea ei părea naturală, îşi pusese o rochie de casă, dintr-o ţesătură roz, care îi colora puţin faţa; dar păli când văzu valiza; cum o ţinea în mâna dreaptă, neştiind unde s-o lase, Sir Regginald, cu toată înfăţişarea lui distinsă, semăna cu un comis-voiajor într-o sală de aşteptare de gară provincială.

Am stat să mă gândesc la ceva ce-ar putea să pară fără nicio semnificaţie; în ce mână e mai firesc să ţii valiza când intri într-o casă unde o să rămâi peste noapte? Deşi n-am argumente, cred că o valiză ţinută cu mâna stângă face o impresie mai puţin penibilă. În cazul acela însă, nimic n-ar fi salvat situaţia.

— Unde pot să-mi pun lucrurile?

Fiindcă mă crispez de oroare, îmi e uşor să-mi imaginez oroarea Emmei. Deşi nu remedia nimic, mult mai bine ar fi fost ca Sir Regginald să vină cu mâinile goale. Emma trase draperia de pluş alb care masca uşa dormitorului. Fusesem de multe ori acolo, dar nu ştiam unde era camera ei de culcare; nici nu mă gândisem. Arhitectura modernă, întorcându-se la antichitate, izolează camera de noapte de restul casei, unde se trăieşte ziua. Emma o izolase cu draperia grea de pluş alb; era ca un zid de cetate. Când trase draperia în lături, descoperind

uşa capitonată cu piele albă, cu chenare de bronz aurit, obrazul ei, palid mai înainte, se făcu roşu.

N-am niciun drept să spun că Sir Regginald ar fi fost o fire nedelicată. Situaţia însă cerea mai mult decât atâta, cerea o însuşire care nu se capătă la nicio şcoală, nu se explică în nicio carte, o inteligenţă a sufletului, puterea de înţelegere unită cu puterea simţămintelor. Cine nu ştie, să stea locului, să nu vorbească şi să nu mişte, să aştepte sfârşitul pământului. Din tot ce-am scris până astăzi despre ororile săvârşite de oameni, atunci când n-a fost posibil să trec pe alături, nimic nu mi s-a părut la fel de oribil ca întâmplarea care urmează şi pe care aş ocoli-o, dacă n-ar trebui să motivez deznodământul. Cine nu suportă, mai bine să-şi astupe urechile.

Sir Regginald văzu pe pat, în stânga, cămaşa de noapte a Emmei; cred că o pusese acolo cu mâinile amorţite, trebuia să se supună ritualului, nu putea să scape.

— Te superi dacă stau eu în stânga? întrebă el prin uşa deschisă. Mă tem să nu mă tragă de la fereastră.

În plină vară! Şi chiar dacă ar fi fost iarnă, cu viscol, asemenea vorbă nu se spune, mai bine să degeri!

Masa decurse într-o deplină tăcere: Sir Regginald ştia să mănânce, mânuia cuţitul şi furculiţa cu eleganţă; oricare femeie l-ar fi privit cu plăcere. Emma se uita la el pe furiş, încercând să se adapteze; nu, sfârşitul n-a fost o premeditare! Rochia neagră nu dovedea o intenţie, cum am crezut şi eu într-o clipă, ci reprezenta starea ei de

spirit, resemnarea, poate nu lipsită de o speranţă, fie ea şi neclară, şi chiar imposibilă, numai un licăr.

După masă el se uită la ceas, se ridică fără o vorbă şi se duse la baie. Emma intră în dormitor, se gândea că trebuie să-şi scoată rochia, să-şi pună cămaşa de noapte: mirosul de farmacie o izbi cum deschise uşa, apucase să vicieze aerul şi în această cameră, cruţată mai înainte. În starea ei de spirit, aşteptarea acelui bărbat nu o îngheţa mai mult decât dacă în locul lui ar fi fost oricare altul; trebuia să-l aştepte, ca orice altă mireasă. Nu ştiu cum ar fi trecut ea acel examen; poate nu atât de greu cum mi-l închipui, poate chiar cu urmări fericite; în asemenea încercare numai sfârşitul dă o dovadă, scârbă sau voluptate; până atunci toate datele rămân necunoscute. Dacă Emma avea o platoşă pe suflet, în schimb nu-şi cunoştea secretele trupului. Deodată deveni curioasă.

Atunci sir Regginald intră în cameră, într-o pijama roşie, somptuoasă, care nu-l minimaliza ci, dimpotrivă, îi dădea o prestanţă regească; era o pijama scumpă şi el ştia s-o poarte. Mirosul de medicament deveni mai puternic, parcă îşi turnase pe trup un flacon cu dezinfectante, creolină, formol, acid fenic. Dar când se aşeză în pat şi lepădă papucii de lac, roşii ca pijamaua, pentru Emma mirosul se transformă brusc în duhoare. Şi nu era decât acea esenţă de lavandă din formula apei de colonie Yardley, care pe AMarisa o subjugase. Am cunoscut şi alte femei, unele rafinate, care mi-au mărturisit că în faţa mirosului Yardley capitulează. Emmei îi mirosea a putrefacţie, n-ar fi putut să stea lângă el mai mult de câteva clipe, decât dacă înceta să respire sau dacă avea incizaţi nervii olfactici. Îşi

acoperi faţa cu mâinile, se repezi la uşă şi ieşi din casă în fugă. Fugi ca în seara când o găsise Mustafiţă în faţa scărilor care duceau pe plajă, dar acum nu se mai opri, nu avu nicio şovăire, îşi dădu drumul de-a rostogolul pe taluzul plin de bălării şi gunoaie, jos se ridică, fugi pe nisipul rece, ud, plouat toată ziua şi se aruncă în valuri; marea mugea încă, după furtună.

O găsiră pescarii a doua zi dimineaţa, aruncată pe dig, cu trupul sfâşiat în pietrele colţuroase. Mă simţeam ca şi cum aş fi fost acolo; după ce au luat-o, m-am apropiat, am recunoscut locul deşi nu rămăsese nicio urmă de sânge, îl spălau valurile. Era locul unde cu patru ani înainte socoteam că mi se jucase soarta, între viaţă şi moarte; mult timp stătusem la îndoială, dacă să mă arunc sau nu în valuri. A fost o înfrângere, fiindcă am renunţat fără să-mi încerc norocul; poate scăpam şi atunci ar fi fost o victorie. Dar mă înşel, nimeni n-ar fi avut scăpare. Rămăsesem dator ceva? Şi Emma plătise pentru mine?

S-a socotit că fusese un accident şi episcopul a admis să fie îngropată creştineşte. Am văzut-o pe catafalc, în biserică, exact în locul unde se slujise nunta. M-am dus seara, într-un moment când în biserică nu era nimeni din familia ei numeroasă. Sau poate erau şi vegheau din umbră. Când m-am apropiat, am văzut o singură făptură, o fetiţă îngenuncheată, la picioarele catafalcului. Am îngenuncheat alături şi atunci ea a întors capul spre mine, privindu-mă pe sub părul adus pe frunte şi tăiat deasupra sprâncenelor, cu acei ochi castanii, limpezi, calzi, umezi, parcă înlăcrimaţi tot timpul, frumoşi cum nu mai văzusem. Recunoscându-mă în

lumina pâlpâitoare a lumânărilor, un tremur de plâns i-a străbătut fiinţa plăpândă, pe urmă s-a aplecat şi mi-a sărutat mâna, ca odată, cu ani în urmă, într-o seară în parc, când avea obrazul scăldat în lacrimi de fericire, fiindcă prin cântecul Emmei simţise prima oară un drept la viaţă. Îmi era recunoscătoare şi mie, fiindcă mă aflam acolo. Iar acum îmi arăta recunoştinţa a doua oară.

Poate era şi Alex în biserică, poate m-a văzut dar n-a vrut să se apropie.

* * *

Mai există şi astăzi monumentul ei funerar, într-o margine a cimitirului, şi ar putea să pară o sfidare, între celelalte morminte sărace, dacă n-ar avea o inscripţie tot atât de simplă şi încremenită ca moartea însăşi. L-a comandat AMarisa, la Pireu, unui artist care mai târziu a devenit primul sculptor al Europei. A cheltuit mulţi bani, un monument atât de scump nu mai exista în tot cimitirul, şi dacă alesese un loc la margine, cred că voia să respecte firea retrasă a Emmei. Cu acestea cred că AMarisa încerca să-şi împace cugetul, o chinuiau remuşcările. Dacă vorba ei blestemată nu se răspândise mai departe de uşa bisericii, nu înseamnă că ea o uitase; „du-te acasă şi spânzură-te!” Nefericit cine are pe conştiinţă o povară atât de îngrozitoare!

Monumentul se păstrează bine, deşi n-a mai rămas nimeni în familie să-l îngrijească; poate vreo rudă înstrăinată şi neştiută. Atât doar, în marmoră se văd câteva ştirbituri, urme de gloanţe, fiindcă după 23 august 1944, s-au dus lupte în jur, cu garnizoana nemţească, soldaţi de la bateriile antiaeriene.

Deşi sculptorul nu văzuse scena din biserică, monumentul o reprezintă întocmai, un catafalc de marmoră neagră, cu sicriul închis, ceea ce socotesc a fi un semn de decenţă; aşa ar trebui să se facă pretutindeni, ce-i dedesubt să nu se vadă nici măcar în ziua înmormântării, mortul să devină o abstracţiune. La picioarele catafalcului stă îngenuncheat un înger de marmoră albă, pe care vremea a pus o patină verzuie. Trec totdeauna pe acolo când mă duc la mare. Îngerul îmi umple sufletul de tristeţe şi duioşie, în el o recunosc pe Zefira; nu ştiu prin ce inspiraţie, fiindcă sculptorul n-o văzuse niciodată. E un înger plăpând, cu părul adus pe frunte şi retezat deasupra sprâncenelor. Cum se uită în sus, recunosc în ochii lui ochii Zefirei, le simt căldura şi parcă în marmora albă văd culoarea lor căpruie, tristă şi dulce.

Pe soclul catafalcului scrie numai numele, IRMINGARDE.

41

Într-o dimineaţă stăteam în hamac fără gânduri, cu ochii pe cer, aşteptând ca soarele să se ridice mai mult şi ziua să se mai încălzească; deocamdată era răcoare, o simţeam între umeri şi parcă nu-mi venea a crede că după o oră sau două am să pot înota la piscină, preocuparea mea în ultima vreme. Cum mă uitam pe cerul albastru fără nicio pată, doar puţin palid, am văzut un punct auriu plutind în aer, legănându-se, răsfrângând la răstimpuri o rază de soare, ca o scânteie. M-am ridicat din hamac, să pot vedea mai bine, mă intriga punctul luminos, căruia nu puteam să-i găsesc nicio explicaţie, nu era o pasăre, nici un zmeu de hârtie, nu avea cine să-l înalţe; să nu fi fost ziuă l-aş fi luat drept o stea năzdrăvană; dacă îl vedeam astăzi, aş fi spus de la întâia privire că era un satelit artificial al pământului, alunecând pe orbită, deşi avea o traiectorie dezordonată, după cum îl mişcau curenţii de aer.

Incapacitatea de a-mi da seama ce văd cu ochii trezea în mine o iritare, parcă mă mânca pielea şi nu puteam să mă scarpin. Cel mai bine ar fi fost să mă întind la loc în hamac şi să închid ochii, dar nu-mi stătea în fire. Am urmărit mai departe lumina, care cobora legănându-se, până i s-a desluşit forma, şi atunci m-am dumerit că nu era decât o frunză îngălbenită, luată de vânt şi dusă până în înaltul cerului. Aşa mi-am amintit că se apropia toamna, deşi pădurile îşi păstrau verdele viguros de peste

vară; poate era o frunză venită din altă parte. Oricum, nu peste mult timp peisajul avea să-şi schimbe culoarea, se sfârşea luna august şi la mijlocul lui septembrie se sfârşea şi vacanţa.

Frunza a căzut în piscină; când am coborât plutea, aurie, pe apa albastră. Am luat-o, am pus-o la soare să se usuce, era o frunză de fag, cât palma, uşoară şi străvezie; aşa făceam în fiecare toamnă, păstram prima frunză îngălbenită. Mai târziu le-am dat foc în curte, erau un prilej de tristeţe, le-am absorbit fumul, am simţit în el mirosul vremii trecute.

Soarele dogorea, apa era încă destul de caldă, n-am mai vrut să mă gândesc că se apropie toamna; cât timp puteam să înot, trebuia să fiu mulţumit de toate. I-am văzut pe Rita şi pe Bob ieşind din casă, el a coborât tacticos pe potecă, ea şi-a dat drumul cu sania pe iarbă şi a ajuns prima.

— Vrei să ne luăm la întrecere? mi-a spus în loc de bună ziua. Mă interesează rezistenţa, nu viteza. Vreau să văd care din noi ar avea şanse mai mari să scape dintr-un naufragiu.

Avea o dispoziţie cam neagră, i se vedea pe faţă, poate dormise prost, sau se certase cu Bob, care trecuse pe lângă mine fără să-mi spună o vorbă. M-am învoit şi a început întrecerea. Poate Rita nici nu se gândise că avea să dureze ceasuri întregi, dacă nu se dădea bătută mai devreme; în ce mă priveşte îmi cunoşteam rezistenţa, o mai pusesem la încercare. Bazinul măsura douăzeci de metri în lungime, dar nu avea importanţă, nu ne interesa distanţa străbătută, ci numărul de ture, cine a făcut mai multe în clipa când celălalt renunţă.

La început, am înotat liniştiţi, umăr la umăr, singura grijă era să nu încurcăm numărătoarea, căci

n-aveam cum s-o notăm, şi Bob refuzase să fie arbitru, să ţină socoteala turelor. Stătea ca de obicei în şezlong, la umbră, cu ochii într-o revistă ilustrată. Domnul Neagoe era plecat la Bucureşti, se întorcea seara, iar Tinca rămăsese în casă, aşa că nu avea cine să ne ajute. Eu însă eram deprins să număr, voiam să ştiu cât înotam zilnic, de obicei două mii de metri dimineaţa, şi o mie după-amiază; când apa era foarte caldă mergeam mai departe, încă o mie sau două mii de metri, căci mă temeam de frig, nu de oboseală; astfel, la fiecare mişcare a braţelor, spuneam în gând cifra, repetând-o mecanic, fără niciun efort de memorie, până ce ajungeam la capătul bazinului, când treceam la cifra următoare.

— Cine învinge are dreptul să-şi exprime o dorinţă şi celălalt e dator să i-o îndeplinească, îmi spuse Rita, după ce pornisem.

Am încuviinţat din cap, în timp ce repetam în gând, unu, unu, unu… Primul tur n-ar fi fost nevoie să-l număr, şi o curcă putea să ţină minte, însă voiam să respect o disciplină. În acest fel, n-am încurcat niciodată numărătoarea, deşi adesea eram cu mintea în altă parte.

După al zecelea bazin, Rita a început să se îndepărteze, am lăsat-o să se ducă, având grijă ca de aici înainte să număr şi turele ei, pe lângă ale mele; dar când am văzut că se distanţează prea mult, am dat drumul la braţe, la şaptesprezece bazine ale ei aveam cincisprezece, începea să mă obosească numărătoarea, nu mai era strict mecanică, trebuia să judec, la o mişcare spuneam în gând şaptesprezece, la a doua cincisprezece. Atunci am văzut că orizontul, peste păduri, începea să se

întunece; curând un fulger mi-a orbit ochii, însă n-a urmat niciun tunet.

— Terminaţi! strigă Bob. O să vină ploaia!

Nu puteam să-i răspund, număram în gând: douăzeci şi doi, douăzeci şi unu! Câştigasem un tur pe negândite.

N-a răspuns nici Rita; când mă întâlneam cu ea, mi se părea încordată, cred că se sforţa să mă lase în urmă, nu-i plăcea că mă apropiasem. Oare ce dorinţă avea să-şi exprime?

La al cincizecilea bazin, Tinca deschise geamul verandei şi sună clopoţelul care ne chema la masă. Mergeam înainte, ca şi când nu-l auzisem. Bob însă se ridică din şezlong, grăbindu-se să plece. Ne privi doar în treacăt, făcu un semn cu mâna la tâmplă.

— Treaba voastră, dacă v-aţi pierdut minţile!

Începuse să picure de sus, o luă la fugă, apărându-se cu revista, să nu-i ude părul. Acum tot cerul era negru, fulgera din ce în ce mai aproape, tuna, şi când eram cu capul sub apă, mi se părea că aud mugetul mării pe furtună. Se pornise brusc un vânt rece, în rafale, zgâlţâia copacii, le jumulea crengile; îl simţeam pe umeri. Apa se făcuse însă mai caldă, în contrast cu ploaia, care îmi cădea în creştet când scoteam capul să trag aer.

Tinca apăru jos, cu umbrela deschisă.

— O să răciţi, haideţi în casă!

Număram în gând, şaptezeci şi unu, şaptezeci şi unu... Nu puteam să-i răspund, mai aveam două braţe s-o ajung pe Rita. Nu răspunse nici ea, făcu doar un semn cu braţul, cam fără vlagă. Acum eram lângă ea, întoarse capul spre mine, avea ochii roşii şi gâfâia furioasă. Mă ura, dar ce-ar fi trebuit să fac? Să mă las bătut din propria mea voinţă? Nu era

drept, nu eu o provocasem. Tinca stătea pe marginea bazinului, vântul îi smucea umbrela, ploaia îi uda picioarele şi nu putea să plece să ne lase de capul nostru. Când trecu prin dreptul ei, Rita îi strigă, fără să poată ridica glasul:

— Du-te! nu sta aici ca o cobe!

Efortul o făcu să şovăie, părea dezarticulată, credeam că renunţă. Atunci mi s-a făcut ruşine, ce glorie era să înving o fiinţă mai plăpândă decât mine? În ea numai ambiţia era mai puternică. M-am oprit, să ajungă înaintea mea la capătul bazinului, să strig că nu mai pot şi pe urmă să-i îndeplinesc dorinţa. Simţi că mă oprisem, înţelese gândul şi strigă, sufocată:

— Nu fi laş, mergi înainte!

Am ascultat-o, am înotat pe lângă ea, lăsându-mă tot mai moale pe măsură ce vedeam cum îi slăbeşte puterea.

Străbăteam a o sută treizecea oară bazinul, înotam de aproape trei ore, făcusem peste trei mii două sute de metri, mă simţeam eu însumi istovit, aşa, dintr-odată, i-am spus Ritei cu glasul stins, gâfâind: „nu mai pot, cruţă-mă!” Voiam să mă creadă, n-o minţeam, eram la capătul puterilor, mă învinsese cu o sforţare smintită: n-aveam regrete, ci numai teama că n-am să mai ies niciodată din apă. Atunci i-am întâlnit ochii, deschişi mari, daţi peste cap, lăsând să apară globul alb, din care obişnuit nu se vedea decât un cerculeţ în jurul irisului; numai că globul acum nu mai era alb, ci roşu şi irisul parcă începea să se decoloreze.

Până să înţeleg că îşi pierdea cunoştinţa, am văzut cum se ducea la fund, încet, inertă, fără să facă o mişcare, ca moartă. Eram răspunzător, groaza a

făcut să-mi recapăt puterile, m-am repezit la ea, am cuprins-o în braţe şi am dus-o până la scară, cu un ultim efort de voinţă. Dar nu mai aveam forţa s-o trag sus, m-am apucat cu o mână de balustradă şi cu braţul liber am susţinut-o, să nu-i cadă capul în apă. O simţeam lipită de mine, rece, parcă neînsufleţită. Nici eu nu aveam multă viaţă, nu puteam să judec, ploaia se înteţise, era tot mai rece, începusem să tremur, dar ştiam că atât timp cât tremuram nu era primejdie să-mi pierd cunoştinţa. Mai mult mă speria starea Ritei, căci rămânea inertă şi îngheţată, parcă îşi dădea duhul. Ar fi trebuit să-i fac respiraţie artificială, gură la gură, ignorând cine era ea şi cum avea gura, numai că plămânul meu abia respira, m-aş fi pierdut de la prima încercare.

Atât mi-a dat prin minte, cum o ţineam cu braţul pe după umeri, să-i presez pieptul în mine, cât puteam de puternic, până la durere, în mişcarea binară a tuturor ritmurilor din trupul nostru. Am prins curaj văzând cum începe să se anime, am căpătat eu însumi mai multă putere, dar nu atâta cât s-o ridic în braţe şi s-o scot afară din apă. Mă încălzisem puţin, sau începuse ea să se încălzească, reînvia, obrajii căpătau culoare şi trupul înţepenit mai înainte devenea molatic, se plia pe mine, nu-mi mai cerea eforturi ca să-i înlesnesc respiraţia, poate nici nu mai era nevoie.

Dar când am slăbit braţul care o ţinea de umeri, s-a lipit mai tare de pieptul meu, nu ştiu cu ce forţă, era un gest instinctiv de apărare. Avea încă ochii închişi, numai dacă îi deschidea aş fi fost sigur că trecuse primejdia. Nu mă dezmeticisem încă pe deplin, nu ştiam când stătuse ploaia şi se liniştise

vântul, cerul începea să se lumineze, fusese poate ultima ploaie de vară.

Atunci, am văzut că Rita mă privea printre pleoape, poate nu avea putere să deschidă ochii, sau se ruşina de fapta ei nesăbuită; mi s-a părut însă că mă spiona, voia să citească pe chipul meu ce gânduri aveam în minte. Şi abia atunci când am fost sigur că înviase şi era conştientă, când i-am simţit de-a binelea căldura, mai mare decât ar fi fost firească, mi-am dat seama că avea costumul de baie dat jos până în talie, cum făcea de obicei în timpul înotului, şi sânii ei îmi apăsau pieptul. Şi tot atât de târziu am observat că mă ţinea încercuit cu picioarele, mişcarea spasmodică a înecaţilor, atât de necontrolată, că pot să-şi omoare salvatorul, trăgându-l la fund fără să-i dea drumul; poate aşa s-ar fi întâmplat dacă nu apucam să mă prind cu mâna de scară. Acum însă crisparea trecuse, trupul ei era atât de molatic, că aş fi putut să-i dau orice formă, şi cum rămânea aşa, privindu-mă pe sub pleoape, să înregistreze reacţiile mele, părea că se dăruieşte, gest care în altă parte ar fi căpătat semnificaţia lui întreagă.

— Să nu mă spui! fu prima ei vorbă, o şoaptă.

Mă întrebam, ce să nu spun?

N-a vrut să meargă la masă, n-avea destulă vlagă să urce până sus, şi părea încă puţin rătăcită. S-a întins la soare; deşi o simţisem fierbinte avea încă nevoie de căldură, în locul celei pierdute în apă. I-am adus de la bucătărie supă fierbinte, în ceaşcă, din care am vărsat jumătate; îmi tremurau mâinile, noroc că nu m-a văzut decât bucătăreasa.

M-am aşezat puţin mai departe de ea, mă temeam să nu se nască între noi o altă complicitate decât

înainte, dacă nu cumva se şi născuse, urmarea acelei stări ambigui care parcă plutea în aer, deasupra noastră, de la începutul vacanţei. Mă gândeam la vorbele ei, „să nu mă spui!” Ce puteau să însemne?

A stat mult cu faţa în jos, pe bordura bazinului, încinsă de soare; poate adormise, vlăguită. După un timp i-am auzit glasul:

— A venit cineva?

Nu venise nimeni, eram singuri; soarele nu mai avea putere, arăta şi el apropierea toamnei. Rita s-a ridicat şi a venit mai aproape.

— Ai câştigat; nu-i nevoie să-mi spui nimic, mi-a vorbit fără să mă privească. Ştiu ce doreşti de la mine!

42

Seara, Rita nu a venit la masă, o durea capul.

— Ce s-a întâmplat la bazin? m-a întrebat domnul Neagoe.

Nu mai avea aerul lui jovial, din totdeauna, dar nu mi s-a părut nici aspru. Tăceam, cu ochii în farfurie: mi-ar fi fost mai bine să mă trimeată acasă, mă simţeam vinovat, deşi, dacă judecam bine, nimeni n-ar fi avut ce să-mi reproşeze. Domnul Neagoe a repetat întrebarea, credeam că n-o să insiste. Şi dacă vorbeam, ar fi fost o trădare? Tot nu ştiam la ce se referea Rita. Ce să nu spun?... Fiindcă nu ştiam ce, nu puteam face altceva decât să-mi ţin gura închisă.

Abia după a treia întrebare, rămasă fără răspuns, domnul Neagoe a înţeles să mă lase în pace. Bob se uita la mine cu o privire ciudată, puţin ironică, dar şi admirativă; avea un caracter mai bun decât îmi închipuisem. Ar fi putut să răspundă el în locul meu, ar fi avut ce să spună. Greşeam crezând că nu aveam nicio vină: n-ar fi trebuit să mă întrec la înot cu Rita şi mă întrecusem, şi nu ca să-mi arăt puterea, ci cu alt scop, pe care până acum mă ferisem să mi-l mărturisesc mie însumi. Rita îmi ştiuse chiar gândurile ascunse şi mă asmuţise.

M-aş fi ridicat de la masă stânjenit, dacă domnul Neagoe nu începea o conversaţie aprinsă cu Traian, despre exilul prinţului Carol. Nu era chiar o conversaţie, pe Traian nu-l interesa politica, nu se potrivea cu sutana lui pe care o purta în casă ca în

biserică. La întrebările lui monosilabice, puse numai din politeţe, domnul Neagoe răspundea volubil, îşi cheltuia verva, fiindcă avea admiraţie pentru spiritul tehnic al acestui fals preot, căruia îi atribuia în aceeaşi măsură şi spirit politic; una fără alta nu pot merge departe. N-am fost prea atent la vorbele lui, îmi era gândul în altă parte, aş fi vrut să ştiu cum se simţea Rita, sau aş fi vrut s-o văd, ca să nu mă ascund de mine însumi.

Atâta am prins cu urechea, că într-o revistă ilustrată apărută în Franţa era dezvăluită viaţa intimă a prinţului, cu fotografii indiscrete.

— Cine acceptă să apară aşa în ochii lumii, spunea domnul Neagoe, îşi calcă statutul de exilat, renunţă la incognito, revine la viaţa publică. Fii sigur că într-un an are să se întoarcă!

— E imposibil! răspunse Traian, ca să spună o vorbă.

N-avea niciun criteriu de judecată şi puţin îi păsa de soarta prinţului Carol. Întâmplător, nu greşea, trei ani au fost ţinuţi în frâu adepţii restaurării.

Discuţia a continuat după masă, domnul Neagoe vorbea plimbându-se între şemineu şi balansoarul unde stătea Traian, ca de obicei, în sutana care crea o atmosferă religioasă, de parcă n-ar fi fost altceva decât o îmbrăcăminte de casă; dar poate că în Traian era un har autentic, altfel nu înţeleg cum ar fi căpătat sprijinul domnului Neagoe într-o întreprindere care, până să-şi dea rezultatele, fusese privită de toată lumea cu neîncredere, un puţ săpat într-o depresiune aflată sub nivelul mării şi cu un nume blestemat pe deasupra.

Nu puteam să plec numaidecât, eram sigur că Bob ar fi venit după mine. Am frunzărit revista ilustrată,

rămăsese pe colţul mesei. Mă interesau mai ales reclamele, şi în primul rând cele de automobile; nu speram că într-o zi unul din ele o să-mi aparţină, totuşi încercam să-mi aleg pe cel mai potrivit cu mine. Nu ştiu dacă orice om poate să se bucure cu adevărat de o simplă închipuire; automobilul ales îmi prilejuia ceasuri de reverie. Îmi plăceau şi vilele de pe malul mării, căutam şi printre ele una, mă opream însă cu mai multă plăcere la o cabană modestă, înfrumuseţată de flori plantate în faţă, decât la o reşedinţă luxoasă, cu garaje şi cu piscine; pe atunci o piscină pe malul mării mi se părea o stupiditate. Mult mă atrăgeau reclamele agenţiilor de voiaj, care propuneau călătorii la Paris şi croaziere în Mediterană, le urmăream cu jind şi tristeţe. În alte pagini găseam prilejuri de veselie, mă făceau să râd de pildă aparatele care permiteau omului să crească în înălţime, până la optsprezece centimetri; cum dracu', dacă nu era vorba să adaugi nişte vertebre, vreo zece, în şira spinării? Credeam că o reclamă de felul acesta însemna bani aruncaţi pe gârlă; cine era prost să cumpere asemenea instrumente? Până mai târziu, când am văzut unul, la un prieten, cel mai deştept din câţi cunoscusem, care avea însă complexul staturii mărunte. Se supunea zilnic la cazne, ca pe un pat al lui Procust, nevasta îi lega mâinile de o bară, picioarele de alta, apoi începea să le distanţeze treptat, învârtind de o roată. O dată pe lună scurta pantalonii bărbatului cu un centimetru, ca să-i dea impresia că îi creştea înălţimea.

Citeam chiar şi ofertele de serviciu, imaginându-mi cum mi-ar sta ca şef de serviciu sau ca director într-o mare întreprindere, dacă mi se accepta

oferta. Dar ce mai încoace încolo, mă interesau toate reclamele, era în ele multă imaginaţie, mi se păreau instructive ca o enciclopedie, cea mai nouă, care cuprinde toate aspectele vieţii moderne.

În sfârşit, dând paginile, am ajuns şi la fotografiile prinţului Carol: prinţul pe divan cu doamna Lupescu, după ochiul meu din cale-afară de grasă; prinţul, cu motanul în braţe, prinţul, melancolic lângă globul pământesc, pe care se vedea conturul României întărit cu tuş roşu. Şi la urmă, cea mai frapantă fotografie, am povestit despre ea nu o dată, prinţul în bucătărie, spălând vasele. Cred că a înduioşat pe multă lume din ţară.

Gândul meu însă se ducea în altă parte, mă întrebam ce farmece şi ce daruri avea doamna Lupescu, dacă prinţul o alesese pe ea în locul tronului, iar acum n-o lăsa nici măcar să spele vasele; măcar să-l fi ajutat, să le fi şters şi să le fi pus în rafturi! Avea să mai treacă opt ani până ce Eduard al optulea, rege al Marii Britanii, să lase tronul pentru o doamnă; dar el l-a lăsat de-a binelea, s-a retras la moşie cu aleasa inimii sale, Prinţul Carol, judecând după mine, ştia că o să se întoarcă. „Spăl eu vasele, părea să spună, dar ce-o să-mi mai scot pârleala!” Văzându-mă că frunzăresc revista, domnul Neagoe s-a oprit în spatele meu, s-a uitat peste umăr la fotografia prinţului şi mi-a spus, crezând că mă interesează: „Asta-i opera lui Marin Pretoreanu!”

Am rămas trăsnit, auzeam prima oară numele întreg al domnului Pretoreanu, nu-l ştiusem, nimeni nu-l pronunţase, m-aş fi aşteptat să-l cheme Titus, Cezar, Cicero, Nero. A fost o dezamăgire.

N-am mai stat mult, am aşteptat până ce ţignalul de la mină a sunat de opt; domnul Neagoe s-a uitat la ceas, Tinca a coborât de la etaj, unde îşi făcuse toaleta de noapte, şi s-a aşezat pe scăunel, la picioarele lui Traian, care stătea cu o carte poliţistă pe genunchi, nu putea să citească, aştepta ca domnul Neagoe să-şi continue peroraţia, dar acesta terminase ce avea de spus, se plimba tăcut prin cameră, cu mâinile la spate.

M-am strecurat pe scară, invidiindu-l pe Trandafil, care se dusese în camera lui imediat după masă, fără să dea socoteală nimănui. Dacă el nu avea nimic pe conştiinţă, eu ce aveam, la urma urmelor?

Ziua se scurtase, la opt era aproape întuneric, abia am mai putut s-o zăresc pe Ibi legând câinele. Câtva timp parcă nu înţelegeam ce se întâmplă, de ce m-ar fi interesat că o femeie leagă câinele? Când mi s-a limpezit mintea, am fost şi mai nedumerit, cum de uitam relaţia dintre mine şi gestul acesta? Cu ce nerăbdare aşteptam în alte seri ora când să urc dealul şi să împing în uşiţă! Acum părea că am paralizate şi simţurile, şi simţirile.

Am stat mult la fereastră, până ce i-am auzit pe ai casei urcând scara, ducându-se la culcare; ar fi fost timpul să cobor, cu pantofii în mână. Eram parcă departe de acolo, şi într-o vreme trecută, când mă aflam în camera Prinţesei şi priveam marea, dincolo de terasă; de multe ori aşteptasem să vină cineva pe dâra luminoasă pusă de lună pe apă, ca o şosea aurie, cu scânteierile ritmice date de valuri.

M-am gândit cu atâta intensitate la mare în seara aceea, încât pe urmă, când apa ei răzbise în fundul minei, am crezut că fusese o presimţire.

N-am auzit deschizându-se uşa, am simţit doar că venise şi mi-a stat inima de frică, fiindcă în subconştientul meu ştiam că are să vină, şi o aşteptasem, cu toată povara vinovăţiei în suflet.

Era în cămaşa de noapte, scurtă, cum odată mi-o închipuisem intrând în camera lui Bob, atât de limpede, de parcă fusesem acolo şi o văzusem aievea. N-a scos un cuvânt, s-a aşezat în mijlocul patului, cu faţa în sus, cu mâinile sub ceafă, aşteptând parcă să-i spun o poveste. Avea gura întredeschisă, îi vedeam dinţii lucind în lumina cerului înstelat, care intra pe fereastră, vedeam sau ghiceam două cerculeţe albe în jurul irisului; era de ajuns ca să ştiu restul, din creştet până în vârful picioarelor, o aveam vie în minte, cum stătuse la bazin abia câteva ceasuri mai înainte. Rămăsesem la fereastră, nu puteam nici să vorbesc, nici să mă apropii. Aş fi vrut să plece, mă simţeam zdrobit de răspundere; chiar dacă nu eu o chemasem, purtam toată vina, fiindcă sperasem.

Pe atunci, nu ştiam că în viaţa unui om nu se poate ivi niciodată o situaţie irezolvabilă, în afară de moarte. Chiar azi, când ştiu, uit câteodată şi îmi pierd curajul. Eram incapabil să-mi închipui ce are să se întâmple în clipele următoare şi cum o să se termine, când am auzit glasul Ritei, puţin visător şi stins, ca de departe:

— Dacă n-ai fi venit noaptea, pe jos, cincisprezece kilometri prin noroaie, n-aş fi vrut să ştiu nici măcar cum te cheamă.

O asemenea faptă poate să fie determinantă? La fel se întâmplase când sosisem la mare cu trenul mixt. După o noapte şi-o zi de drum, toată lumea părea uimită, iar eu nu înţelegeam de ce, n-am

înţeles nici până astăzi, când am făcut ocolul pământului. Sute de plecări şi întoarceri.

— Mi-a părut rău că nu ţi-am deschis eu uşa! continuă Rita.

Mi-am amintit dimineaţa când sosisem, mi-am amintit cine îmi deschisese; n-am mai putut să mă abţin, nu mi-a păsat că ar putea fi un blestem la mijloc, că Rita ar putea să dispară prin vrajă la vorbele mele şi, cu obrajii arzând, am întrebat-o:

— Unde-i Mira?

— A plecat.

Răspunsese fără efort, şi simplu, de parcă nu era la mijloc o tăcere atât de îndelungată.

— Cum a plecat?

— Cum a plecat mama… Şi eu am să plec.

Se mişca, nu-mi dădeam seama ce face, până ce două pete albe se iviră mai jos de locul unde puteau fi umerii, luminau palpitând ca două opaiţe; îşi scosese cămaşa de noapte. Mi s-a oprit respiraţia, mi-au îngheţat mâinile. Dar eu nu sunt logodnicul ei, m-am gândit, n-am niciun drept s-o pedepsesc şi s-o dau afară.

Atunci am înţeles, pentru toată viaţa, ce înseamnă lupta cu ispita de care tot auzisem; mi-am adus aminte de tentaţia Sfântului Antoniu şi de povestea părintelui Sergiu, care îşi taie un deget cu satârul, ca să-şi învingă poftele trupului. Am ştiut că în om va fi totdeauna o luptă, între rău şi bine, n-a trebuit să mă mai înveţe nici profesorul de morală, nici cel de religie. Doar ceva a rămas nelimpede, ce este rău şi ce este bine, şi de ce trebuie învinsă ispita. „Apără-mă, Doamne, mi-am spus, şi arată-mi calea cea bună!”

Atunci a răsunat din vale ţignalul, la mină; scotea sunete lungi, repetate, un semnat de alarmă, sinistru!

* * *

Putea să fie cu o zi mai devreme, sau mai târziu, putea să nu fie niciodată. Dar aşa s-a întâmplat, întocmai cum se întâmplă la teatru, în clipa potrivită cu iscusinţă. Numai că teatrul n-ar exista dacă mai înainte n-ar fi existat viaţa, ca să-l inspire. Alarma a sunat la zece şi jumătate, două ore după ce în mină intrase schimbul de noapte. Dacă se întâmpla o nenorocire acolo, mi s-ar fi părut ca o pedeapsă a cerului, nu pentru alţii, ci pentru mine; mi-au venit în minte Frantisek, bărbatul Ibiei, şi câinele legat, şi lampa cu fitilul coborât, la fereastră. Nu era primul gest pe care ar fi trebuit să-l fac, a fost fără voia mea şi fără judecată, m-am uitat pe fereastră. Ibi cobora dealul fuga, cu lampa în mână.

În casă se năştea forfotă, se auzeau zgomote, paşi, uşi trântite.

Du-te! i-am spus şoptit Ritei.

Era prea târziu, ardea lumina pe scară şi cum deschise uşa, se pomeni cu Bob în faţă.

Peste trei luni, fugi şi ea şi nu se mai întoarse decât în timpul războiului. Atunci, într-o după-amiază, în anul 1943, stăteam singur în casă, n-aveam dorinţa să văd pe nimeni, duceam o viaţă grea, cu grija zilei de mâine. Dar nu era grija traiului, mă mulţumeam cu nimica toată, ci suferеam că îmi irosesc sufletul, fără să pot spune ce îl apasă. Doar ceva nu-mi lipsea, aveam totdeauna o floare pe noptieră. În după-amiaza aceea, floarea fiind o lalea roşie, însemna că era

primăvară, altfel poate n-aş fi ţinut minte. Imaginea florii a rămas suprapusă pe un sunet brutal, soneria telefonului, pe care uitasem s-o închid, cum făceam în orele mele de reverie. Dacă aud soneria, mi-e imposibil să nu ridic receptorul, ştiu că un om viu se gândeşte la mine. Era glasul unei femei, care s-a prezentat cu o formulă mai mult copilăroasă decât evazivă:

— Aici e… cineva.

— Ne cunoaştem?

— Nu…

De obicei, nu continui asemenea conversaţii, femeile care intră în vorbă prin telefon sunt nişte necăjite, nimeni nu le doreşte, sau nu le doreşte cine ar vrea ele. De astă dată ceva neînţeles, un instinct, o nostalgie presimţită m-a făcut să continui:

— Şi ce doreşti de la mine?

— Să ne vedem, dacă se poate.

Nu întreb niciodată de ce, în schimb, îmi iau măsuri de precauţie.

— Poţi să-mi spui cine eşti?

— De ce, dacă nu mă cunoşti? Sunt… cineva.

— Câţi ani ai?

— Treizeci şi trei.

„Cincizeci”, mi-am spus în minte. Dar din moment ce începusem conversaţia, n-o puteam întrerupe fără motive.

— Poţi să-mi spui cum eşti?

Mi-a răspuns repede, fără să ezite, ca la lecţie, şi în timp ce vorbea, i se developa portretul.

— Un metru şaizeci şi cinci, patruzeci şi nouă de kilograme, nouăzeci şi nouă de centimetri şoldurile, cincizeci şi nouă talia, sutien numărul trei, dar nu-l

port, n-am nevoie. Sunt brună, am dinţi sănătoşi, ochi negri.

— Cum de te ştii atât de bine, în cifre?

— Mă plac şi îmi iau măsurile în faţa oglinzii.

Peste portretul ei nu puteam să suprapun niciuna din cunoştinţele mele, deşi am o memorie bună. Desigur se idealiza, nu trebuia să-mi fac iluzii.

— Bine, i-am spus fără convingere. Când vrei să vii?

— Acum!

— Ştii unde stau?

— Nu, spune-mi.

I-am explicat cum să ajungă.

— Te aştept, dar să ştii că n-am timp decât o jumătate de oră, de aici înainte.

— Am să vin repede.

Era o metodă de-a întrerupe întrevederea, cu politeţe. Mulţi oameni nu ştiu şi dau cu ciomagul.

În minutul următor, telefonul sună iarăşi. Un prieten apropiat mă poftea la el, făcea o petrecere improvizată, altfel m-ar fi anunţat din vreme. Într-adevăr, se auzeau glasuri şi muzică. M-am scuzat, aveam de făcut altceva, prietenului i-a părut rău, în capul meu nu s-a născut nicio bănuială, orice om, oricât de prudent, poate să cadă în capcană, nimeni nu stă tot timpul gata de luptă.

Într-un sfert de oră, a sunat la uşă. La început, n-am recunoscut-o, datorită surprizei, fiindcă reprezenta întocmai portretul pe care şi-l făcuse singură şi pe care îl socoteam imposibil. Trecuseră şaisprezece ani de când fugise? Nu-i puteam admite; înfăţişarea ei nouă n-o ştergea în ochii mei pe cea veche. Era ca în seara când sunase alarma la mină şi ea stătea goală în mijlocul patului. Şi acum

părea tot goală; în penumbra amurgului sânii îi luceau de sub bluză, dar nu mai semănau cu nişte opaiţe, numai atât se schimbase, erau ca două faruri aprinse în ceaţă. Dinţii, albi, sănătoşi, cum îi ştiam şi cum îmi spusese, sclipeau împreună cu cerculeţul luminos din jurul irisului negru, de-o mărime nemaiîntâlnită la oameni, ci doar la animalele de pândă.

Surpriza ei se produse abia după ce, câteva clipe, mă privise nedumerită; pe faţa mea, şaisprezece ani lăsaseră mai multe urme, era mai greu să mă recunoască. Pe urmă îşi duse mâna la gură, într-un gest de uimire sau poate de spaimă, irisul se făcu şi mai mare, mă privea împietrită…

Ar fi trist să uit vreodată această făptură, pe care în ziua aceea de primăvară am venerat-o, indiferent de unde venea şi ce păcate trăise în şaisprezece ani de viaţă; pentru mine era o fecioară, care voia să se răzvrătească, să dea cu pietre în oameni.

— Când am pornit încoace nu ştiam cine eşti!

Fusese unealta unei farse ignobile, se lăsase ademenită, într-un moment de inconştienţă. Detest oamenii care calcă un adaos necunoscut al decalogului, la fel de important ca toate cele zece precepte: „Nu face ridicol pe aproapele tău, dacă nu se face el singur!” Prietenul meu, la care ţineam cu sinceritate şi l-aş fi apărat prin luptă de orice jignire, găsise cu cale să-şi distreze musafirii pe seama mea, îmi aruncase o momeală şi acum râdeau cu toţii, închipuindu-şi cum mă zbat în undiţă.

— Nu ştiam cine eşti! îmi spunea Rita. Şi indiferent cine ai fi fost, m-am ruşinat de participarea mea; cum am închis telefonul, am fugit

pe uşă, i-am îmbrâncit, nu voiau să-mi dea drumul; contractasem o datorie şi trebuia s-o plătesc; indiferent cine ai fi fost. Nu admiteam să te fac ridicol. De aceea am venit; nu ştiam că am să-ţi plătesc şi altă datorie, mai veche.

Le-a plătit cu prisosinţă, n-am să uit niciodată!

A murit un an mai târziu, în 1944, la bombardamentele din aprilie.

43

Nimeni atunci n-a putut să-mi explice fenomenul, i-au găsit fel de fel de cauze, numai pe cea reală n-au admis-o, de aceea am tăcut până astăzi. Ştiu cât este de hazardat să dezvălui adevărul, în care iarăşi nu va crede nimeni, dar nici să tac nu mai pot, fiindcă e ultima ocazie de a spune. Coborând în fundul minei cu Rita, am auzit, venind prin pământ, un freamăt de ape învolburate, în care am recunoscut marea, atât de limpede, că aş fi crezut-o alături. Puteam să-mi închipui că fusese o halucinaţie, dacă trei săptămâni mai târziu, impresia aceea nu mi-ar fi întărit-o Frantisek, bărbatul Ibiei, în noaptea când venise acasă pe neaşteptate. În vorbele lui, am simţit o teamă, pe care i-a şi comunicat-o domnului Neagoe. Traian nici n-a vrut să-l asculte; Frantisek, care lucra în fundul galeriei estice, simţea apropiindu-se pe sub pământ o apă mare, rupând zăgazurile unul câte unul şi într-o zi putea să răzbată în mină, aducând o nenorocire. „Nu e bine! se plângea el Ibiei. Ar trebui să ne ducem în altă parte!”

Domnul Neagoe nu ştia ce să creadă, se temea şi el că se săpase la o adâncime prea mare, nu se gândea însă că ar năvăli apa din nişte straturi freatice profunde; ideea comunicării cu marea i se părea bineînţeles aberantă, ci socotea posibilă o erupţie de păcură, care în condiţiunile create acolo ar fi putut să aibă urmări catastrofale. Erupţii se întâmplau des în regiune, şi unele, odată cu bogăţia,

aduceau nenorociri după ele, desfigurări ale naturii, prăbuşiri de pământ, incendii, sate distruse, vieţi omeneşti pierdute. O erupţie în fundul minei ar fi luat cu totul alte proporţii, chiar fără să fie şi focul; era destul ca zeci de oameni aflaţi în galeriile laterale să se înece în păcură. Domnul Neagoe coborâse şi el în mină, nu ştiu ce înţelesese din freamătul acela al pământului, pe care desigur îl auzise şi el, ca Frantisek şi ca mine. Fapt este că seara a avut o discuţie zgomotoasă cu Traian, dar pare-se acesta a găsit argumente să-l liniştească, puterea lui de convingere se bizuia pe o credinţă nezdruncinată.

Singurul noroc a fost că nimeni nu şi-a pierdut viaţa; n-a fost o erupţie, ci o inundaţie, destul de lentă la început, ca toată lumea să aibă când ieşi din mină. Şi nu era păcură, ci apă sărată, care venea pe galeria estică. Nu m-am îndoit încă din prima clipă că era apă de mare, o presimţisem; sigur că nimeni n-ar fi putut să mă creadă. Curând am avut şi dovada convingerii mele.

N-am spus la timp, socotind că n-avea importanţă, ar fi putut doar să semene cu o laudă de sine. Vara mea acolo nu însemnase doar piscina, hoinărelile pe coclauri, nopţile cu Ibi. Lucram adesea pentru Traian, uneori ziua întreagă, ajutându-l să facă ordine în hârtiile privitoare la mină. Între toate, îmi plăcea să trec pe curat, punându-le la scară, felurite schiţe de teren şi de instalaţii, cerute de Regiunea Minieră. Învăţam la şcoală desenul tehnic, mă atrăgea mai mult decât desenul artistic, pentru care nu aveam aplicaţie. Planşeta, teul, echerul, compasul erau unelte precise, tuşul se supunea mâinii mele mai sigur şi mai uşor decât cerneala,

ascuţeam trăgătorul pe gresie fină şi scoteam linii ca firul de păianjen. Singura neplăcere a acestei îndeletniciri, datorită căreia aveam sentimentul că nu trăiesc degeaba şi nu mănânc de pomană, era că desenul odată terminat se punea în plic şi curierul îl ducea la destinaţie, lăsându-mi un locşor gol în suflet, ca orice lucru de care te desparţi după ce l-ai făcut cu pasiune.

Cel mai mult m-a absorbit, dându-mi şi cea mai mare satisfacţie, harta la scară mare a Scaldei Necuratului, acum secată, în centrul căreia se afla mina, cu dealurile dimprejur, cu sondele părăsite şi cu pădurea în formaţie; îi trebuiau treizeci de ani până să devină o avuţie. Fusese o muncă migăloasă, îmi obosise rău ochii, uneori vedeam negru în faţă, erau trecute cele mai mici detalii topografice, curbele de nivel, cotele, văioagele, râpele, dâmburile; dacă le priveam printre pleoape percepeam toate formele terenului, de parcă aş fi avut în faţă natura însăşi.

Când harta, mai mare de un metru, era gata, s-a răsturnat peste ea sticluţa de tuş, pătând-o la o margine. Nu povestesc întâmplarea spre a spune că m-am chinuit să fac altă hartă, şi n-am făcut-o mai puţin conştiincios decât prima dată; important este că am rămas cu o copie, singura mărturie despre ceea ce fusese natura înainte de inundaţie.

Pornită încet, apa şi-a dat drumul îndată şi a crescut repede, până ce-a ajuns la gura minei, de unde a început să urce pe dealuri, centimetru cu centimetru, timp de cinci zile; atunci s-a oprit şi aşa a rămas pentru totdeauna, pe curba de nivel notată cu zero. E primul meu argument, lacul nou format comunica pe sub pământ cu marea, fiindcă avea

nivelul mării. Unii ar putea spune că era o coincidenţă; admit şi aştept să ajung la argumentul al doilea.

Deasupra lacului plutea într-un strat gros păcura care fusese depozitată în bazinul de acumulare din fundul minei. După ce s-a scos cu pompele şi s-a dus la rafinării, pe conducte, prilejuind ca domnul Neagoe să-şi acopere o mică parte din pagubă, a rămas apa încă murdară şi atunci s-a văzut că era sărată, ca marea. Dovada aceasta aş fi putut s-o am mai devreme, dar îmi lipsea o sondă să scot apă de sub stratul de păcură; nu puteam s-o improvizez, oricât ar fi fost ea de simplă. Şi apoi, cine îşi punea mintea cu mine?

Domnul Neagoe, care rămăsese la fel de volubil ca mai înainte, de parcă nu suferise niciun fel de pierdere, m-a ascultat cu interes, nu sperasem, credeam că vorbesc degeaba; pe urmă, nu ştiu cât de convins, a trimis o probă de apă la analiză; e de prisos să spun că avea aceeaşi compoziţie ca a Mării Negre.

S-ar putea ca un om de ştiinţă să respingă argumentele mele, dovedind că susţin o aberaţie. Eu nu-mi schimb părerea, dar înţeleg să mă supun unei hotărâri a ştiinţei, îl rog totuşi pe acel om priceput la natură, să nu mă dezavueze în mod public, căci lacul meu nu face rău nimănui, nici nu spun unde este, şi pe lângă bucuria mea de a-l şti acolo, s-ar putea să bucure şi pe alţii, care cred în mine. Dacă dovezile de mai sus nu au fost concludente, sau mai rău decât atâta, dacă au părut copilăroase, am un ultim argument, doar sentimental, din păcate, şi prin el cer graţie ştiinţei: Cine creează în scris o lume, cum crede de cuviinţă,

mişcând-o cum are nevoie spre a-şi demonstra ideile, de ce n-ar avea voie să creeze şi o natură a sa, altminteri inexistentă? Şi chiar o istorie? Aşa, am pus într-o carte palmieri pe malul mării noastre, fiindcă mult mi-au fost dragi palmierii de la Mediterană. Şi am mai pus şase insule aproape de coastă, fiindcă n-avem niciuna, şi tare mi-am dorit un arhipelag în faţa Constanţei! Iar dacă am adus acolo o cămilă şi am împământenit-o, am pornit de la ideea că ea este cea mai veche descoperitoare a pământului, şi deci are dreptul să trăiască oriunde îi îngăduie clima.

Abia după câţiva ani s-a limpezit cu totul apa lacului; culoarea ei i-ar fi dat de gândit chiar şi omului de ştiinţă. Mă duc rar pe acolo, am de mers în prea multe locuri, spaţiul existenţei mele a crescut încontinuu, cu tot ce îl populează, pe când durata zilei a rămas aceeaşi, douăzeci şi patru de ore, care însă trec mult mai repede decât odinioară. Din casa domnului Neagoe au rămas numai temeliile; casa Ibiei, din deal, a luat-o vântul. Ibi a plecat a treia zi după ce năvălise apa în mină, Frantisek a venit cu două căruţe, care au oprit în faţa portiţei, apoi a urcat tăpşanul, cu căruţaşii, să aducă bagajul; unul singur ar fi fost de ajuns, fiindcă erau numai două boccele. Au pus câte una în fiecare căruţă, Ibi a coborât şi ea şi s-a urcat pe bocceaua ei, în rochiţa albă, fără mâneci, care o făcea să semene cu o fetiţă; dar cum n-ar fi semănat, când avea numai nouăsprezece ani, şi era atât de subţire şi de micuţă că ai fi dus-o pe sus o zi întreagă, fără să-ţi obosească braţele? Am văzut-o de aproape când a trecut prin dreptul ferestrei, cu năsucul în vânt, cu ochii ruginii, cu faţa puţin

pistruiată. Fiindcă plecau cu două căruţe, însemna că la o răspântie au să se despartă, şi atunci mi-am închipuit că fiecare se ducea în ţara lui, Ibi la Budapesta, Frantisek în Cehia.

Şi dacă cineva tot nu vrea să mă creadă, am să-i spun că nu o dată am văzut lacul învolburându-se, fără să bată vântul; nici nu mai era nevoie să ascult buletinul meteorologic la radio, ştiam că la mare vine furtuna şi oamenii fug de pe plajă. Într-o zi, au apărut crabi pe mal, dezorientaţi, fiindcă nu recunoşteau peisajul; iar în apă înota un zărgan rătăcit, care nu putea să vină decât din Marea Neagră.

44

După ce Rita fugise în camera ei, cu cămaşa de noapte pusă strâmb, se vedea cât de colo că o îmbrăcase în grabă, Bob se opri în faţa mea, piept în piept, şi îmi spuse cu ură: „N-ai nicio vină decât că te-ai născut şi mi-ai ieşit în cale, dar va trebui să plăteşti cu viaţa, îţi dau timp de gândire până mâine dimineaţă: alege ce vrei, pistolul sau sabia!” Nu i-am dat importanţă, îmi era mintea în altă parte, ţignalul de la mină continua să sune alarma, am alergat şi eu devale, împreună cu alţi oameni, nu ştiam cine erau, nici nu i-aş fi recunoscut pe întuneric şi în starea mea de spirit. Traian a trecut călare pe lângă mine, întârziase cât să înşeueze calul. Domnul Neagoe se îmbrăcase elegant şi îngrijit ca totdeauna, cu cămaşă albă şi papion albastru, cu părul lins, periat bine, calm, zâmbitor, parcă aşteptând oaspeţi. Aşa a stat până au venit primele veşti de la mină. Mai târziu l-am întrebat, cu admiraţie, dar mai mult cu nedumerire: „Dumneavoastră nu vă pierdeţi niciodată cu firea?” „Poate că da, dar nu-i nevoie să vadă şi alţii. La ce-ar folosi să-mi frâng mâinile?” L-am înţeles, i-am dat dreptate şi mi-am pus în gând să-i urmez exemplul. N-am reuşit; cu toate exerciţiile de voinţă, firea mi-a rămas mai puternică, totdeauna m-am dat de ceasul morţii, de multe ori pentru nimica toată.

Mergând la vale, am ajuns-o din urmă pe Ibi: să nu fi ţinut în mână lampa aprinsă, poate aş fi trecut pe alături fără să ştiu cine este. Lampa, pe care o

punea la geam după ce lega câinele iar pe urmă o făcea mică nu-mi va ieşi niciodată din suflet. Am rămas în urma ei, să mă fi apropiat şi să-i fi vorbit poate ar fi rămas surdă, ce fusese între noi se terminase, gândul ei, pus la încercare, era acum nu la mine, ci la Frantisek, altfel n-ar fi fugit cu lampa deasupra capului, după ce de atâtea ori o pusese la fereastră; în asemenea momente se văd sentimentele omului. Am mers după ea, luându-mă după lampa care nu mă tulbura acum mai puţin decât altădată, numai că în altfel, cu părerea de rău că ardea ultima oară, şi în alt loc decât la fereastră. Şi cum o vedeam aşa, în rochiţa ei albă, scurtă de-o lăsa mai mult goală, am avut deodată certitudinea întârziată că ea era fata din Strada Căruţei Stricate, venise la mine cu mâna întinsă, însă nu o recunoscusem; iar acum se ducea, nici nu bănuia că eram în spatele ei, şi dacă ar fi ştiut nu putea să se mai întoarcă; visele frumoase ne lasă numai regretul şi amărăciunea că nu le-am înţeles la vreme.

Puţin mai târziu o pală de vânt a stins lampa, sau poate nu mai avea gaz şi s-a stins singură, cum se stingea când luna venea la fereastră. Am rămas amândoi în întuneric, nu mai vedeam decât rochiţa ei albă. Mă apropiasem, de teamă că o să se piardă între ceilalţi oameni, dar tot nu i-am spus o vorbă, de teamă că ar fi fost prost venită; de aici înainte începea tăcerea dinainte, când schimbam numai două cuvinte pe seară.

Se făcuse miezul nopţii când am ajuns la mină; în jur forfoteau oamenii, ieşiseră toţi, nu lipsea niciunul, ascensorul se oprise. Printre ei l-am descoperit pe Frantisek, am simţit o uşurare, mă

temusem să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire, ar fi fost posibil judecând după vorbele lui îngrijorate. Traian stătea lângă turnul ascensorului, n-avea ce să facă, era în capul gol, vântul îi flutura părul iar eu, privindu-l cu compătimire, mă întrebam ce-o avea în minte. Îşi dădea seama oare că era un om pierdut, nu doar că se prăpădea o avere, se prăpădea totdeodată şi ambiţia lui, şi onoarea, poate şi dragostea Tincăi, rămânea pe drumuri, al nimănuia. Însă gândurile lui în acele clipe erau cu totul altele, aveam să aflu de la Odor, căruia se destăinuise şi-i ceruse sfatul, nutrea ideea să se întoarcă la teologie şi să devină mitropolit, cum hotărâse în adolescenţă. Era şi el fiul domnului Alcibiade.

Un maistru se apropie de el, îi ceru dispoziţii; ar fi fost timp să se demonteze motoarele şi alte instalaţii, să se salveze măcar o parte din materialele aflate în magazie. Traian făcu din cap un semn de negaţie, nu merita osteneala. Într-adevăr, ar fi fost ridicol, în faţa dezastrului care se apropia implacabil; mina era în orice caz pierdută şi mai bine se pierdea totul, să fie o împlinire, o treabă a soartei completă şi bine făcută; aşa, nenorocirea capătă grandoare, ceea ce poate să însemne o satisfacţie pentru victimă.

M-am apropiat de gura minei, până la parapet, apa era încă departe, dar răsfrângerea unei stele o făcea să sclipească, o vedeam cu ochii cum urca palmă cu palmă. Clipocitul ei îl auzeau toţi oamenii, numai eu ştiam că era murmurul mării.

Aşa am spus a doua zi, seara, la masă. Ne adunasem toţi, în linişte, ca şi când nu se întâmplase nimic, deşi la ora aceea apa dăduse

peste gura minei şi urca încetişor pe pante. Lipsea numai Traian, a coborât mai târziu din camera lui, în sutană, s-a aşezat cu noi, a mâncat repede, pe urmă a aşteptat să se termine masa. La venirea lui, apucasem să-mi spun părerea despre originea inundaţiei, s-o explic şi s-o susţin, fără să mă intimidez de zâmbetul ironic al lui Bob, căci în schimb domnul Neagoe mă asculta cu atenţie. Rita îmi arunca din când în când câte o privire scurtă dar atât de intensă, încât în ochii ei se aprindea o scânteie şi parcă o simţeam arzându-mă. Nu puteam să nu mă gândesc la cele petrecute noaptea trecută, se gândea şi ea, desigur, şi ar fi fost imposibil să nu-şi imagineze, cum îmi imaginam eu, ce s-ar fi întâmplat dacă nu suna alarma. Virtual faptele erau împlinite, poate Bob le credea împlinite de-a binelea, altfel n-ar fi urmat ceea ce urmase la sfârşitul mesei.

Dar mai întâi a plecat Traian, s-a ridicat, s-a dus la icoană şi a rămas în genunchi câteva minute, rugându-se în tăcere. Pe urmă s-a încins cu o frânghie de cânepă în locul mătăniilor de abanos luciu, a luat de sub scară un toiag şi o legăturică. Mi-am adus aminte deodată cum venise Odor la moartea domnului Alcibiade, ca un pribeag, cu toiagul pe umăr şi cu o desagă mai mult goală. Traian semăna acum atât de bine cu fratele lui mai mare, încât o clipă i-am confundat pe unul cu altul. M-a dezmeticit glasul lui, care avea cu totul alt timbru, mai sonor dar mai aspru, aproape metalic, nepotrivit deloc cu ceea ce avea să ne spună:

— Nu-mi purtaţi de grijă, mă duc să stau în pustie, am să lipsesc trei zile. Ţineţi post şi rugaţi-vă împreună cu mine!

Tinca înlemnise, altfel s-ar fi repezit după el, la uşă; fiecare din noi am fi reacţionat în vreun fel, nu l-am fi lăsat să plece, i-am fi cerut măcar explicaţii, dacă tocmai atunci Bob n-ar fi sărit în picioare şi nu m-ar fi apostrofat, cu braţul întins ameninţător către mine:

— Ceea ce spui e o prostie! Cum să comunice marea cu mina? Uiţi că e şi Dunărea la mijloc? Susţinând o asemenea idee ne insulţi pe toţi, şi dacă nu se sesizează stăpânul casei, eu îţi cer socoteală; ai să plăteşti cu sânge! Poţi să alegi: pistolul sau sabia!

Traian ieşise pe uşă; Tinca se lăsă moale pe o parte şi căzu leşinată; domnul Neagoe avu timp s-o susţină, ca să nu se lovească. Amuţisem toţi, plecarea lui Traian fusese o lovitură de teatru absurdă, şi peste ea venise, şi mai absurdă, provocarea lui Bob, care plutea încă în aer. Spre a pune vârf la toate, Rita începu să aplaude, bătând tare din palme şi râzând în hohote, cu capul dat pe spate; oricine ar fi crezut că înnebunise, sau trecea printr-o criză de isterie. Când i-am întâlnit privirea, în clipele următoare, am citit în ochii ei nu altceva decât că se bucura, simplu, sincer, din toată inima, cu toată intensitatea. Nu ştiam ce să cred; şi dacă totuşi era o batjocură? Poate, dar în niciun caz nu mă privea pe mine, între noi doi era o înţelegere doar întreruptă. Poate râdea fiindcă Bob nu o denunţase, şi în loc să-l admire i se părea ridicol.

Eu însă l-am admirat, socoteam că fusese un gest cavaleresc, ascundea adevărul ca s-o cruţe pe Rita. Mai târziu, am avut motive să cred că nu făcuse altceva decât să se cruţe pe sine; adevărul ar fi fost pentru el o ofensă. Atunci am înţeles şi râsul Ritei,

care îl ura din noaptea când o pălmuise şi se bucura să-l vadă într-o situaţie comică.

Şi iarăşi, ca în atâtea rânduri, nu-mi aduc aminte ce făcea Trandafil în seara aceea; poate stătea cu ochii într-o carte. Mai târziu m-am dus în camera lui şi l-am rugat să-mi fie martor; a acceptat, fără să mă privească, poate fără să înţeleagă. Ar fi trebuit să am doi martori, domnul Neagoe însă, care se oferise să fie arbitru, a convenit că, date fiind împrejurările, să ne mulţumim numai cu câte unul; n-aveam de unde să luăm alţii. Martorul lui Bob a fost inginerul de la mină, pe care nici nu-l mai ţin minte, ştiu doar că rămăsese şomer; domnul Neagoe i-a plătit numaidecât preavizul, salariul pe paisprezece zile, după lege; în plus i-a mai dat salariul pe patru luni, până la sfârşitul anului. M-am uitat la el cu admiraţie, m-am gândit că dacă proceda la fel cu tot personalul, rămânea cu buzunarele goale, şi părea că nu-i pasă.

Noaptea n-am prea dormit, îmi era şi frică şi ruşine, abia împlinisem optsprezece ani, era prea devreme, mă gândeam că legea nu îngăduie minorilor să se bată în duel; de fapt nu îngăduia nimănuia, se prevedeau pedepse aspre şi participanţilor, şi martorilor; dar judecata mai închidea ochii. Lasă că nici duelurile nu se comparau cu cele de pe vremuri, când adversarii se băteau cu sabia în marginea drumului, că erau şanţurile pline de leşuri. Chiar şi cu pistolul, care a fost admis cred că după revoluţia franceză, oamenii s-au ochit fără să le tremure mâna, şi nu de puţine ori s-a întâmplat să moară amândoi adversarii deodată. Puşkin a căzut pentru o nobilă cauză bărbătească, în luptă cu un om care-i jignise

nevasta; era un ofiţer francez în solda ţarului, un bătăios şi obraznic muşchetar, urmaş al zurbagiilor spadasini de pe vremuri, care se băteau prin pieţe şi se omorau, până nu veneau gărzile cardinalului, să-i lege.

Mai ştiu de un duel, socotit de mine celebru, fiindcă a costat viaţa lui Ferdinand Lassalle, despre care cred că nu-i nevoie să spun ce făcuse în viaţă, ca să nu fie uitat până astăzi. Intriga este cu atât mai interesantă cu cât adversarul lui era un prinţ valah, Iancu Racoviţă, nepot al lui Ştefan Racoviţă, domn al Ţarii Româneşti în a doua jumătate a secolului al optsprezecelea. Slab de piept, tânărul îşi îngrijea sănătatea în Elveţia, şi acolo s-a logodit cu o frumoasă, pare-se şi înfocată, în ale cărei vine curgea sânge de viking. Curând însă logodnica s-a înfierbântat după tânărul Ferdinand şi a hotărât să se mărite cu el, de altcineva n-avea nevoie. Părinţii, oameni cu stare şi vază, nu se învoiau să-şi dea fata după un revoluţionar văzut rău de aristocraţie şi de burghezie, astfel că au închis-o în casă. Povestea e lungă, cu zbucium, cu proiecte de evadare, până când logodnicul păgubit şi-a provocat adversarul la luptă, cu revolverul, fără să ţină seama că avea de-a face cu un trăgător renumit în acea vreme. Faptele s-au petrecut la Geneva, în anul 1864, exact la un secol după ce Ştefan Racoviţă devenea domn în Ţara Românească. Revolverul era greu, tânărul prinţ, cu natura lui plăpândă abia îl putea ţine în mână. Mărinimos, el a tras în pământ, la fel cum Ferdinand Lassalle, nu mai puţin mărinimos, făcuse cu o clipă mai înainte. Duelul s-ar fi încheiat fără să curgă sânge, dacă greul revolver al valahului nu se ridica singur, prin reculul prea puternic pentru o

mână slăbuţă; lovit în plin din greşeală, adversarul a murit după câteva zile.

Fiica vikingilor a revenit la logodnic, s-a măritat cu el şi de atunci înainte s-a numit Principesa Elena de Racoviţă, cum iscăleşte şi cartea de mărturisiri unde am găsit cele ce-am spus mai înainte. Nu după mult timp, în 1868, învingător în duel, soţul a murit de oftică, boala vremii; se află înmormântat la Bologna, în jumătatea de nord a Italiei.

Şaptesprezece ani mai târziu, la Bucureşti, Titu Maiorescu se bătea în duel, cu pistolul, având în faţă un adversar politic, după violente schimburi de cuvinte în Parlamentul Ţării. Nu ştiu cum a fost schimbul de gloanţe, dar întrucât n-am auzit de vreo consecinţă, înseamnă că niciunul nu şi-a atins ţinta. Curând s-a bătut şi Barbu Delavrancea, înfruntând, de data asta cu spada, un polemist de la o gazetă scrisă în franţuzeşte; cu polemiştii e greu să spui cine merită să plătească. Sfârşitul duelului e atât de neobişnuit, încât îl socotesc unic în istorie, de aceea îl ţin minte. După câteva asalturi, al doilea dintre luptători, căruia i-am uitat numele, a lăsat spada jos, sub cuvânt că se simte obosit şi nu poate să continue.

La sfârşitul celuilalt secol, spadasinul de ocazie, Barbu Delavrancea, avea să apere, într-un proces de crimă, pe Nicolae Filipescu, atunci primar al Bucureştilor, care omorâse în duel cu sabia pe George Lahovary, şi tot în urma unei polemici de presă. Nu cred că în acel timp cuvântul să fi fost mai puţin convingător decât în zilele noastre; sabia însă convingea mai repede. Bănuiesc că unii din cunoscuţii mei ar mai folosi-o şi astăzi, ca să termine net o neînţelegere, dacă moravurile n-ar fi

schimbate şi justiţia s-ar face că nu vede. Cu toată pledoaria lui Delavrancea, priceput şi în ale legii, şi în ale duelului, vinovatul n-a putut să scape cu totul, a fost condamnat la şase luni închisoare; n-am aflat unde şi-a ispăşit pedeapsa.

Aş mai avea de povestit câte unele, dar despre oameni pe care nu-i ştie lumea. Astfel că am să închei cu un nume celebru; pe la începutul secolului nostru s-au bătut cu pistolul Clemenceau cu Deroulede, un poet cunoscut mai degrabă în secolul dinainte; astăzi cred că nu-l mai ştiu decât oamenii de litere. Am văzut fotografia luptei, la o margine de pădure. În umbra copacilor stau aliniaţi martorii şi medicii, mai mulţi decât ar fi fost nevoie; dar, în sfârşit, combatanţii erau oameni de seamă, dacă voiau puteau să convoace tot guvernul şi parlamentul. Amândoi au joben în cap şi ochesc cu mâna întinsă; nu ştiu, zău, parcă revolverul nu se potriveşte cu jobenul, decât poate într-o comèdie, unde să zboare cât colo, atins de glonte.

Pe atunci erau două feluri de luptă, până la moarte sau până la prima picătură de sânge, cum hotărau adversarii prin intermediul martorilor, căci ei nu comunicau unul cu altul, cât timp nu-şi spălau onoarea. În tinereţea mea oamenii încă se mai băteau în dueluri, dacă martorii nu izbuteau să-i împace înainte de luptă; unul îşi cerea scuze, celălalt îi întindea mâna. Dar chiar dacă ajungeau să se înfrunte, de obicei în zorii zilei, într-un luminiş de pădure, îşi loveau săbiile până se ivea o zgârietură la unul. În cazul revolverului, ori se ochea pe de lături, ori se trăgea în aer, şi amândouă părţile socoteau că şi-au făcut datoria... Focuri de artificii!

Astăzi onoarea se spală la scară naţională, cu tancul şi tunul, şi cu altele, nu spun, să n-audă duhurile rele. Iar pentru răzbunări, pentru a încheia socoteli încurcate, se folosesc oameni de meserie; ei trag cu mitraliera din goana maşinii, sau aruncă bombe pe fereastra casei.

Înainte de culcare, domnul Neagoe îi porunci şoferului să plece de cu noapte şi în zorii zilei să fie la oraş, la regimentul de cavalerie, de unde să împrumute trei săbii; îl cunoştea pe comandant, îi transmise rugămintea pe o carte de vizită.

Cum nu dormeam, am auzit paşi pe coridor şi am tras cu urechea. S-a deschis uşa la camera Ritei, aş fi crezut că vine iarăşi la mine, ceea ce într-o asemenea noapte mi se părea o nebunie, dacă nu i-aş fi auzit glasul şuierat, ca să nu trezească pe-ai casei: „Ieşi afară!”

Mi-a intrat un ghimpe în inimă. Cu toată împotrivirea ei furioasă, Bob era în cameră, închisese uşa în urmă. Am pândit, simţeam ciudă şi umilinţă, nu aveam dreptul să mă amestec, poate era o luptă înăbuşită, şi nu ştiam cum o să se termine. Să fi fost acum faţă în faţă cu Bob şi să fi avut sabia în mână i-aş fi străpuns inima. Dar n-a trecut mult până să se deschidă iar uşa, cu o smucitură; se simţea o încăierare, izbituri, scrâşnete, respiraţie gâtuită, apoi am desluşit glasul Ritei, o şoaptă ameninţătoare şi furioasă: „Dacă nu pleci, îţi scot ochii cu unghiile!”

A doua zi, pe la zece dimineaţa, a venit şoferul cu săbiile şi cu doctorul de la dispensar, pe care îl convocase domnul Neagoe. Când l-am văzut cu trusa în mână, am simţit un nod în piept, m-am făcut palid, mi-au îngheţat mâinile, deşi nu mă

puteam alege cu altceva decât cel mult cu o zgârietură. Aşa mi-am spus tot timpul, dar frica în loc să scadă a crescut, n-o puteam stăpâni, mi-era groază să nu leşin, sau şi mai rău, să nu întorc spatele fără voia mea şi s-o iau la fugă. Îndată, doctorul a luat săbiile şi le-a trecut prin flacără de spirt, să le dezinfecteze; mă uitam şi mi se părea că îmi intră în inimă un fier roşu.

Ne-am bătut în casă, afară ar fi putut să ne vadă trecătorii; în camera de zi, de zece metri lungime era destul spaţiu. Stăteam cu spatele la scară, Bob, în faţa mea, cu spatele la fereastră. Tinca era închisă în dormitorul ei, cu draperiile trase, cu cartofi cruzi pe frunte, chinuită de o migrenă care începuse după ce-i trecuse leşinul şi avea s-o ţină aşa patru zile, până s-a întors Traian din ciudata lui pribegie.

Deşi îmi vâjâia capul şi îmi ţiuiau urechile, am auzit un foşnet la etaj şi întorcând capul, o clipă, am văzut-o pe Rita, mi s-a părut că era doar umbra ei, aplecată peste balustradă, cu părul căzut în faţă, aşteptând curioasă. Înţeleg că n-avea de ce să-i fie frică, ştia şi ea că nu va fi o luptă serioasă, mai mult o mascaradă, să curgă o picătură de sânge; ghearele unei pisici pot să fie mult mai primejdioase.

Pe Bob nu-l vedeam bine la faţă, stătea cu spatele în lumină, mi s-a părut doar că avea un rânjet de triumf în colţul gurii şi mi s-au înmuiat genunchii. Zadarnic mă gândeam că alţi oameni înaintea mea, cu zecile de mii, secole de-a rândul, se luptaseră bărbăteşte; învinşi sau învingători, văzuseră moartea cu ochii şi-o înfruntaseră fără frică. De ce eram eu un nevolnic?

Domnul Neagoe a luat săbiile din mâna doctorului, ni le-a încredinţat, pe rând, lui Bob, apoi mie, şi ne-a poruncit să păşim înainte. Ar fi trebuit să fim goi până la brâu, aşa se obişnuieşte; doctorul a cerut să rămânem în cămaşă, nu ştiu de ce, lui nu-i era mai uşor; poate nu cunoştea regulile.

Abia când m-am pomenit faţă în faţă cu Bob am văzut că rânjetul lui de triumf, cum mi se păruse, era un rictus al gurii, un semn de nervozitate; un canin îi ieşea în afară, ca un colţ de mistreţ, oprit din creştere, dar putând încă să mă sfâşie. Şi totuşi avea dantura normală, ştiam bine; înseamnă că mi se părea, de frică. Am mai apucat să văd cu coada ochiului cum doctorul îşi deschidea trusa, pe o măsuţă pusă lângă perete, în dreptul nostru, etalându-i conţinutul, feşi, vată, felurite sticluţe, apoi instrumente nichelate, foarfeci, bisturie, pense. Ca să-mi crească frica şi mascarada să fie întreagă!

În faţa lui, la peretele celălalt, domnul Neagoe, cu sabia de arbitru în mână, ne-a amintit că lupta încetează la prima picătură de sânge, sau când unul din adversari, presat de celălalt, ajunge cu spatele la perete; în partea mea nu era perete, ci scara, şi sus Rita aştepta să înceapă lupta. Apoi domnul Neagoe ne-a ordonat să luăm poziţia în gardă şi să încrucişăm săbiile.

Ştiam cum să mă mişc, să atac şi să mă apăr, la şcoală învăţam scrimă, dar cu un pieptar gros, cu mască pe faţă şi cu o floretă boantă, uşoară ca fulgul. Sabia îmi rupea mâna, era ascuţită şi luciul oţelului arunca pe tavan fulgere albe, la orice mişcare. Un singur gând îmi rămânea clar în minte, în clipa când domnul Neagoe ne-a făcut semn să începem; gândul că, indiferent ce-ar fi să se

întâmple, n-aş putea decât să mă apăr, să bat în retragere, dar nicidecum să lovesc ca să curgă sânge. Nu de milă, nici de frică, frica se transformase în încordare, ci fiindcă mă simţeam vinovat, era dreptul lui Bob să mă învingă, eu trebuia să plătesc reparaţia. Dar nu făcusem mai mult de câteva mişcări, în zăngănitul oţelurilor lucinde, când domnul Neagoe puse sabia între noi, despărţindu-ne. Abia atunci am văzut că Bob avea cămaşa la piept plină de sânge, şi nu-l lovisem, decât doar dacă îmi pierdusem cu totul judecata şi nu mai ţineam minte.

— Sânge! strigă doctorul, umblând orbeşte în trusă şi neştiind pe ce să pună mâna.

Când îi smulseră cămaşa, Bob avea pieptul, umerii, braţele pline de vânătăi şi muşcături, iar de-a lungul sternului o zgârietură adâncă. Sângerase probabil mai înainte, apoi sângele se oprise; mişcările violente, încordarea muşchilor făcuse să se rupă cheagul de deasupra şi acum sângera iarăşi.

— Ce-i asta? strigă domnul Neagoe.

Doctorul tampona rănile.

— Mă priveşte! răspunse Bob, strâmbându-se de durere.

În aceeaşi zi, a plecat la gară, a cerut cu impertinenţă maşina şi bani de drum, şi logodna s-a socotit stricată, fără să mai fie nevoie de explicaţii. Rita se abţinea din răsputeri să n-o bufnească râsul.

După ce s-a întors Traian, am plecat şi eu cu Trandafil, ne-am dus fiecare la casa lui, unde am mai stat câteva zile până la sfârşitul vacanţei.

45

Traian s-a întors cu întârziere, abia a patra zi, pe la ora prânzului. Ibi plecase, mă uitam cu tristeţe la căsuţa din deal, cu frânghia de rufe legată între cei doi salcâmi din faţă. Parcă o vedeam acolo, în zorii zilei, cu mâinile întinse, înălţată pe vârfuri, prinzând în cârlige, să se usuce, prosopul albastru.

Înainte de a-l zări pe Traian, departe, urcând din vale, pe marginea băltoacei de păcură care acoperise drumul şi continua să crească, am auzit apropiindu-se şareta poştaşului. M-am uitat pe fereastră, era prima dată când Ibi nu-l aştepta la portiţă. Uimit am fost de ce-mi vedeau ochii, câinele pe care îl ştiam mergând în două picioare, ca oamenii, cu o labă pe frâul calului, acum mergea ca toţi câinii, poate puţin cam posac, şi cu obişnuiţii covrigi în coadă, glumă de care poştaşul încă nu se plictisise. La portiţă, şareta se opri şi poştaşul strigă, fluturând un plic galben pe care îl scosese din geantă:

— Domnişoară, vino, că ai o scrisoare de la Budapesta!

Câinele căscă plictisit la umbra de sub şaretă, apoi se arcui, luă cu gura un covrig din coadă şi începu să-l ronţăie. Ca omul să nu piardă timpul degeaba, m-am aplecat pe fereastră:

— Nu-i acasă, i-am strigat. A plecat şi nu se mai întoarce.

Auzindu-mi glasul, câinele a întors capul, şi dând cu ochii de mine, a tresărit, pe urmă s-a dus fuga la

capul calului şi s-a ridicat în două picioare. Dădea spectacol, câinii împrumută câte un obicei de la oameni, îşi făcea numărul numai când avea cine să-l vadă.

— N-a lăsat adresa? întrebă poştaşul.

— N-avea cui s-o lase!

Mă gândisem o clipă să-l mint, spunându-i că trebuia să-mi dea mie plicul; aş fi vrut să văd cine îi scria Ibiei de la Budapesta, bărbat sau femeie?

Câinele a mers în două picioare, tot uitându-se în urmă, până la cotul drumului; sunt sigur că pe urmă nu şi-a mai dat osteneala. O vară întreagă mă păcălise!

Traian venea de la munte, fusese să-i ceară sfatul lui Odor, numai el ştia cum să-l găsească. Făcuse drumul pe jos, ca pelerinii, fără un ban în buzunar, mâncând doar pâine din desagă, bând apă de la izvoare, până ce, după o noapte de drum în susul râului, a doua zi înainte de prânz ajunse sub munte, la peştera unde trăia Odor de vara trecută. Putea s-o nimerească şi cu ochii închişi, fusese acolo cu fratele lui mai mare, îi ajutase să se mute, îi cărase bagajul cu o căruţă tocmită, n-ar fi fost nevoie de ea dacă nu erau cuferele cu manuscrise; o saltea, o plapumă, câteva oale puteau să le ducă şi cu spinarea.

Odor ducea acolo o viaţă de schimnic, nefăcând altceva decât să scrie, cât era lumină afară, apoi să mediteze pe întuneric şi să doarmă numai un ceas-două, spre ziuă. Nu se hrănea numai cu rădăcini, cum auzise Alexandrina, ci cobora în sat o dată pe săptămână, să ia o garniţă de lapte şi o târnă de ouă; laptele îl lăsa să se prindă, ouăle le spărgea de-a dreptul în gură, cu capul dat pe spate şi le bea

crude; mânca şi ghindă din pădure, şi rădăcini, dar nu de oricare, creştea într-un loc un fel de sparanghel sălbatic, pe care lumea din sat îl ocolea, neştiind ce este.

Mai greu fusese peste iarnă, pusese în gura peşterii pietroaie, lăsând deschis numai un loc de trecere, pe unde să intre şi lumina. Când făcea foc îl supăra fumul, mai degrabă stătea în frig, avea o deprindere veche la suferinţele trupului. Noaptea, sub plapuma neînfăţată, tremura cu o anumită ştiinţă, devenită reflexă, şi pe această cale, cunoscută vânătorilor din ţinuturile îngheţate, izbutea să se încălzească. Singura supărare rămânea întunericul, ziua era scurtă, cerul posomorât, nu putea să scrie la lumina opaiţului, n-avea lampă, nici lumânare. Aşa însă creştea timpul de meditaţie; când se lumina de ziuă, gândurile aşteptau bine rânduite în mintea lui, memorate frază cu frază, putea să le treacă pe hârtie fără să piardă vremea, ca şi când i le-ar fi dictat cineva, lui nerămânându-i decât să mişte creionul, aceleaşi creioane scurte, din totdeauna, de două degete, că nu înţelegeam cum putea să le ţină în mână.

Când Traian ajunse, strigă de jos, cu mâinile făcute pâlnie la gură:

— Frate, eşti acasă?

— Urcă! răspunse Odor.

Până în gura peşterii, aflată pe povârniş, Traian urcă greu, călcând pe mormane de coji de ouă, care trosneau şi-l făceau să alunece.

— Avem de vorbit, spuse.

Odor continua să scrie, aşezat în genunchi pe un strat de frunze uscate, în faţa unei lespezi de piatră, netedă şi nu mai înaltă decât mesele ţărăneşti, la

care trebuie să faci o mătanie pentru fiecare lingură de fiertură.

— Nu acum; numai deseară, răspunse.

Îi crescuse părul până sub umeri, şi barba, aşa cum stătea îngenuncheat, mătura pământul.

Până seara nu schimbară o vorbă. Abia când se făcu întuneric şi hârtia nu se mai vedea decât ca o pată albă, Odor ridică ochii.

— Vii cu o veste, frate?

Când plecase de acasă, îi trimisese o scrisoare domnului Pretoreanu, care îi cumpărase sufletul de mult, cu dreptul să dispună de el după ce Odor îşi termina scrisul. „Nu sunt dispărut, îl asigurase, rămân la dispoziţia dumneavoastră. Dacă aveţi nevoie de mine, adresaţi-vă fratelui meu, Traian, care ştie unde mă aflu”.

— Nicio veste, răspunse Traian. Am venit să mă spovedesc; poate va fi nevoie să-mi iau zilele.

Povesti ce se întâmplase, era dezonorat, iar domnul Neagoe îşi pierduse averea, ceea ce, fără ca el să ştie, era adevărat numai pe jumătate.

După o meditaţie lungă, Odor spuse:

— Ar fi timpul de masă; să-ţi fac o mămăligă.

— Nu mi-e foame, răspunse Traian.

— Asta e bine, obişnuieşte-te fără mâncare, de aici încolo o să-ţi lipsească.

Afară se întunecase, în peşteră era beznă, zburau liliecii. Traian îl vedea pe Odor doar ca o umbră, ar fi vrut să-i citească în ochi, vorbele lui îl speriau, se gândise la orice, nu însă că ar fi posibil să rabde de foame. Sinuciderea i se păruse o soluţie, o judecase curajos, simţise o îmbărbătare; aşa putea să salveze ceva din sine. Dar ce mai este de salvat odată ajuns

la mizerie? Cine nu mai are nimic de pierdut nu simte nevoia să moară, ci vegetează.

După ce se mai gândi o vreme, Odor îi răspunse lui Traian la prima lui vorbă, de la venire:

— Să-ţi iei zilele?... Da, ar fi o idee bună!

Gândul lui mi se părea o atrocitate. Admit că sunt împrejurări când sinuciderea poate să devină o datorie, dar socotesc că nimeni n-are dreptul să dea astfel de sfaturi, care echivalează cu o condamnare la moarte, fără lege, fără judecată şi fără cauză. Abia cu o vară înainte îl auzisem într-o dispută crâncenă cu Trandafil, propovăduind doctrina descreierată a Arhanghelului, un îndemn făţiş la violenţă şi crimă: „Să ucidem pe cei nevolnici!”

— Sunt un nevolnic! şopti Traian din umbră, ca şi când i-ar fi cunoscut doctrina şi ar fi aplicat-o la cazul lui tragic.

Rămase noaptea acolo, dormi pe piatra goală, cu un bolovan drept pernă; îl dureau oasele, dar îndură fără să se mişte, până ce i se mortifică întreg corpul şi căzu într-o stare de transă. A doua zi zăbovi până spre amiază, uitându-se pironit la Odor, care scria aplecat pe masa de piatră. Abia când să plece spuse o vorbă, singura:

— N-am să mă omor. Dumnezeu mi-a luminat mintea.

L-am văzut cum urca dealul, întorcându-se acasă, cu toiagul în mână. În sufragerie nu era nimeni, a trecut nevăzut şi s-a dus în cameră, unde a găsit-o pe Tinca, aşteptându-l în picioare, pieptănată şi gătită. Era a patra zi de când zăcea în pat, fără să mănânce, fără să doarmă, prăpădindu-se, cu dureri de cap necruţătoare, că şi-ar fi spart craniul, să-i curgă creierii. Şi deodată, de-atunci nu trecuse

decât o jumătate de oră, simţise o izbăvire bruscă în tot trupul, sărise în picioare, parcă în pielea unei altă ea, uşoară şi fericită.

— Te-ai gătit! spuse Traian, din uşă.

— Te aşteptam, te-am văzut venind.

Îl văzuse într-adevăr, ca într-o imagine adevărată, cum urca la deal, în sutana plină de praf şi de scaieţi, care părea obosită, de parcă absorbise în ea oboseala drumeţului. Se văzuse pe ea însăşi fugind la vale, să-l întâmpine, apoi urcase dealul cu el, mergând cu spatele, ca să-l aibă tot timpul în faţă; dar nu-i vorbise, nu ar fi auzit-o, şi nici n-o simţea că este acolo. Când ajunseră sus, era gata pieptănată, gătită; împinse uşa cu spatele şi el o găsi aşteptându-l. Dacă nu l-ar fi văzut cu mult înainte, înfăţişarea lui, neras, răvăşit, cu ochii în fundul capului, cu sutana răpănoasă, ar fi îngrozit-o. Dar ştia tot, nimic nu o mira şi se simţea fericită, ca în serile când se aşeza pe scăunel, la picioarele lui, privindu-l, îmbrăţişându-l, iubindu-l cu ochii. Şi nu doar atunci; în toate clipele era fericită.

Seara nu vru ca el să coboare în sufragerie, să-i împartă imaginea cu ceilalţi, îl voia doar pentru ea, însetată; puse farfuriile pe o măsuţă, cu o lumânare la mijloc şi cu un trandafir roşu. Mâncară fată în faţă, atât de apropiaţi că îşi simţeau căldura obrazului şi îşi încrucişau furculiţele unul în farfuria celuilalt. Aşa fusese în anul lor de prietenie, înainte de nuntă, când ea se strecura în camera lui, seară de seară; atunci masa o pregătea şi-o aranja el, neîngăduindu-i să se amestece. Tinca învăţase numai privindu-l, ştia totul, fără greşeală, şi acum adusese între ei amintirile din acea vreme, retrăindu-le cu o intensitate şi mai mare.

Noaptea dormiră îmbrăţişaţi, aşa se spune, fiindcă unul îl cuprinde cu braţele pe celălalt, dar era mult mai mult decât atâta, mai mult decât o contopire, era un unison prea desăvârşit ca să poată fi înţeles de oameni; totul al lor se afla la acelaşi nivel, în acelaşi ritm, de la respiraţie, puls, temperatură, până la compoziţia chimică a acizilor din creier, de unde rezulta o gândire comună. Fără acestea, viitorul lor, cum îl voi spune, n-ar avea explicaţie.

Cu o seară înainte, Traian dormise pe piatra din peşteră. Cufundat acum în bunăstare, cu trupul şi cu sufletul îndestulate până în cele mai ascunse şi subtile cerinţe, el se întreba care din ei, cel de ieri sau cel de astăzi, era conform cu natura lui adevărată?

A doua zi îl încunoştinţă pe domnul Neagoe că o ia pe Tinca şi pleacă.

— Ţi-am adus o pagubă mare, domnule Neagoe. Îţi rămân dator, dar să nu-mi ceri poliţe, hotărârea mea e mult mai valoroasă decât orice contracte. Am să te despăgubesc în ziua când am să fiu bogat şi are să-mi aparţină toată puterea bisericească.

Gândul lui vechi să ajungă mitropolit, privit în trecut, i se părea o glumă. Acum era hotărât în profunzime şi cu înverşunare, pe viaţă şi pe moarte, fiindcă oscilase între una şi alta, şi-o alesese pe prima, din credinţă. Pusese toată pasiunea lui într-o întreprindere lumească, şi eşuase. Nu putea să se salveze decât lăsând în urmă lumea, şi căutându-şi izbânda în ceruri. Să nu fi intervenit fapte istorice probabil ar fi ajuns patriarh, peste toţi mitropoliţii, drumul îl ducea direct într-acolo şi probabil ar fi fost patriarhul cel mai convins de harul său, în care mai demult nu crezuse. Pierderea avea să şi-o datoreze

asocierii cu Arhanghelul, căruia îi atribuia o descendenţă divină. De aceea îl urmase în doctrina lui neiertătoare, crezând că numai aşa, vărsând sânge, se putea izbăvi lumea de un demon devenit mult prea bogat, prea puternic, având teribile arme laice, tancuri şi tunuri, cărora armata heruvimilor nu le-ar mai fi făcut faţă.

Dacă exista vreo asemănare între el şi Odor, care de asemeni îşi însuşise doctrina Arhanghelului, deosebirea rămânea capitală; fratele lui nu credea în niciun Dumnezeu, accepta numai ideea demonului, sub mai multe întrupări, neierarhizate deocamdată, una dintre ele fiind domnul Pretoreanu; dar domnul Pretoreanu rămânea o forţă neutră, neputându-i influenţa gândurile, Odor socotindu-se mult prea puternic ca să se teamă de o influenţă exterioară. Nu şi-ar fi luat niciodată o asemenea titulatură, ea fiind creaţia altora, dar, fără a-şi da un nume, se socotea Dumnezeu însuşi. Drumul lui şi al lui Traian, aparent paralele, nu făcură altceva decât să se tangenteze într-un punct, în noaptea din peşteră, pe urmă se despărţiră pentru totdeauna, îndepărtându-se încontinuu unul de altul.

Ceea ce pot spune este că puterea spirituală a amândurora era la fel de mare; Odor dăduse dovada de multă vreme, prin înverşunarea cu care îşi urmase destinul, împotriva tuturor adversităţilor frontale şi a ispitelor laterale; dar el era departe de a-şi fi epuizat gândirea şi de a-şi fi socotit misiunea încheiată. Desăvârşirea lui n-o va afla nimeni, până nu va cunoaşte cuprinsul întinselor lui manuscrise, în cea mai mare parte indescifrabile şi deci pierdute pentru lumea contemporană. Poate o ştiinţă a

viitorului, cu o aparatură încă neinventată, va izbuti să le citească, să facă sinteza lor şi abia atunci se va şti întreaga lui măsură.

În ceea ce îl priveşte pe Traian, cea mai puternică manifestare de spirit la el a fost fanatismul pe care a izbutit să i-l inspire Tincăi, aşa cum la prima lor întâlnire îi inspirase o dragoste fără limite pământene, un zbor în acel al nouălea cer, care este invocat spre a exalta ideea de fericire, dar pe care nu-l cunoaşte nimeni. Al nouălea cer era pentru Tinca o realitate, cine îi citea în ochi putea să vadă, măcar serile când se aşeza pe scăunel la picioarele lui Traian, într-o stare de beatitudine divină. Atunci simţeam că se ridica din propriul ei trup şi plutea într-o lume de aştri care coborau în casă, fără să-i atingă pe ceilalţi, fiindcă le lipsea credinţa. Dar dragostea ei rămânea omenească, n-o respingea, nu se ruşina, o primea cu tot trupul, care ajungea la spasmuri egale cu exaltarea ei eliberată de orice constrângeri laice sau religioase. În trecutul biblic ea ar fi inspirat Cântarea Cântărilor.

Forţa lui Traian mi s-a părut că devenise supranaturală atunci când a convins-o pe Tinca să se despartă trupeşte unul de altul, până la sfârşitul zilelor. Nu se poate face nicio comparaţie cu castitatea păstrată de Odor în faţa Medeei, care îi rămăsese necunoscută. Tinca şi Traian se cunoşteau până la gradul cel mai înalt al voluptăţii, astfel ştiau ce pierd şi renunţarea lor ar fi devenit mutilantă, dacă n-aveau puterea să se salveze cu spiritul.

— Unde vrei să te duci cu ea? a întrebat domnul Neagoe, atunci când Traian i-a anunţat intenţia să plece de acasă, cu Tinca.

— La mănăstire!

Ea a adăugat, cu o hotărâre calmă şi clară:

— E voia mea, tată!

S-au dus la două mănăstiri vecine, de călugări şi de călugăriţe, Cernica şi Pasărea, în apropierea Bucureştilor. Ea şi-a făcut noviciatul cu supunere, fără altă năzuinţă decât să ajungă stareţă. Dar stareţa în funcţiune era încă prea tânără ca să-i prevadă sfârşitul. Atunci mi-am adus a minte de AMarisa, care se gândea să-şi facă o mănăstire personală, unde să-şi sfârşească zilele; pe urmă renunţase, destinul ei era altul.

Domnul Neagoe pierduse mai puţin decât credea Traian; fie numai pădurea din jurul minei reprezenta o avere; pe deasupra, avea încă multe venituri, participări la diferite societăţi anonime, rente şi titluri. Nu fu nevoie ca Tinca să-şi exprime dorinţa, nu-şi arătă nici măcar tristeţea; tatăl ei ajunsese să-i poarte o adoraţie religioasă, o privea ca pe o sfântă. Învingând piedicile administrative şi canoanele, izbuti să obţină de la Patriarhie încuviinţarea de a ridica pe cheltuiala lui o mănăstire personală pentru Tinca, în apropiere de Cernica, de partea cealaltă a lacului, după o perdea de pădure.

Acestea se întâmplau în anul 1931, biserica era mică, mai degrabă o capelă şi nu avea enoriaşi, stătea cu porţile închise, servea numai pentru rugăciunea călugăriţelor, în număr de unsprezece, toate prietene şi foste colege de şcoală ale Tincăi, care le convertise. Viaţa lor, fiziceşte vorbind, era confortabilă, fiecare chilie avea baie proprie şi mobile deşi în stil monahal, nu-i lipsea nici eleganţa, nici comoditatea. Cât priveşte austeritatea lăuntrică şi relaţia cu biserica, slujbele de zi şi de noapte,

posturile, respectul şi ascultarea se aflau la rangul de dogmă, păstrate nu doar cu evlavie, ci cu întreaga dăruire a sufletului. Acolo nu se primeau oaspeţi, cum se obişnuieşte, ceea ce a făcut ca unele mănăstiri să devină locuri de petrecere, popularizate şi în literatură, într-un faimos schimb de telegrame, plus în unele scrieri pe care n-a putut să cadă anatema, Dumnezeu însuşi ştiind pe ce se bizuie ele.

Mica mănăstire a Neprihănirii, cum au numit-o oamenii, nu mai există astăzi; în 1944, un bombardier american, doborât, a căzut peste ea, a făcut explozie şi a distrus-o. Printr-o minune, cum a fost convingerea tuturor martorilor din satele vecine, cele unsprezece călugăriţe împreună cu Tinca au scăpat neatinse; necredincioşii spuneau că erau refugiate în pădure, dar din sutele de bucureşteni care veneau acolo, cu automobilele sau cu motocicletele când suna prealarma, niciunul nu văzuse pe vreuna din ele. După ce benzina din rezervoarele explodate a ars cu pâlpâiri înfricoşătoare şi oamenii au îndrăznit să se apropie, le-au văzut pe călugăriţe îngenuncheate şi rugându-se, cu lacrimi pe faţă, lângă mănăstirea incendiată. Trei din ele şi-au lepădat rasa şi s-au măritat cu aviatorii care se salvaseră cu paraşuta, aterizând în apropiere; într-un fel era tot un semn de credinţă, puteau să-i ia drept trimişi ai cerului. Celelalte s-au risipit care încotro; Tinca a plecat departe de acele locuri, la mănăstirea Agapia, şi i-am pierdut urma. În 1957, când am fost prima oară acolo, cu întârziere, n-am găsit-o; nu era nici în cimitirul mănăstirii, unde este înmormântată Veronica Micle. Traian murise tragic în ianuarie 1941, la rebeliunea

Arhanghelului, care era mort el însuşi, dar supravieţuia în conştiinţa discipolilor, ca Isus Cristos după înviere şi dispariţie.

Încă din primul an al vieţii lui la mănăstire, Traian se hirotonise preot, deşi biserica nu avea loc pentru încă un slujitor al altarului; dar el renunţase la drepturi şi nici nu oficia la slujbe, ca să nu-i indispună pe preoţii cu vechime, ci stătea în rând cu cei din urmă călugări. În schimb, ţinea predici, de-o inspiraţie mai mult laică, îmbrăcate însă în cuvânt teologic, cu atâta dăruire, cu atâta inspiraţie divină, încât filozofia lui, străină de biserică, înceta să pară eretică, devenea o evanghelie nouă, împrospătând şi îmbogăţind credinţa. Poate în timpul unei inchiziţii inculte şi intolerante, ar fi fost denunţat şi supus judecăţii. Mai marii bisericii, avertizaţi, veniţi să-l asculte, cădeau în vraja elocinţei lui creştine şi trebuiau să admită că el nu făcea altceva decât să meargă spre aceeaşi credinţă din Evanghelie, dar pe drumuri mai bine croite, mai drepte, mai luminoase şi mai convingătoare.

Enoriaşii nu prea se înghesuiau în biserică, stăteau mai mult pe afară, rezemând zidurile şi fumând iarba diavolului; în schimb, dădeau cu toţii buzna înăuntru când se auzea glasul predicatorului, cu timbrul lui puţin metalic care răzbea până departe şi, după cum spunea paracliserul, făcea să se nască în clopote o vibraţie tainică. Oamenii au început să se urce în clopotniţă, câţi puteau să încapă, cu rândul, atraşi de ceea ce credeau că era o minune dumnezeiască; niciunul n-a dezminţit vorba paracliserului, toţi coborau închinându-se.

Cu timpul, au apărut în biserică oameni de la oraş, nu cei care îşi petreceau duminica la iarbă verde, ci

intelectuali cunoscuţi, publicul conferinţelor de la Ateneu, artişti, profesori, medici, iar printre ei, fireşte, doamne distinse şi elegante.

Pe atunci, nu exista magnetofon, ca să imprime glasul omenesc pe bandă, ci doar gramofonul, greu de adus în biserică, aşa că nimeni nu poate să reproducă azi predicile acelea, pe care Traian nu le avea scrise. Nu mă încumet să reconstitui din memorie una din ele, singura pe care am ascultat-o, nu am nici spirit, nici limbaj teologic şi nici atâta smerenie să invoc ajutorul cerului şi să sper că el mi-ar conduce mâna. Cred că predica se intitula „Dreptul (sau datoria?) la suferinţă” şi pornea de la încercările prin care trece Iov fără să se lepede de credinţă; dar mergea mult mai departe, pe un teren laic, izbutind să-l sanctifice, până ce ajungea la suferinţele omului modern, cu trupul chinuit de tuberculoză, de lepră, de gută şi podagră (de cancer se vorbea rar sau deloc în vremea aceea) şi cu sufletul torturat de Necuratul, de care nu ştie să se apere căutând ajutor în biserică.

Nu pot să explic în ce consta forţa lui de cucerire, ştiu doar că pe feţele ascultătorilor curgeau lacrimi, mulţi cădeau în genunchi, cuprinşi de remuşcări, fiindcă până atunci blestemau în loc să accepte suferinţa ca pe o absolvire; şi suferinţe erau mult mai multe în lume, decât pe vremea lui Iov şi a minunilor. La sfârşit, toată biserica stătea îngenuncheată, iar la ieşire curgeau banii cu pumnul în pălăriile celor doi cerşetori care păzeau uşa.

Şapte ani s-au scurs astfel, Traian n-a urcat nicio treaptă în ierarhia bisericească, nici n-a încercat vreun demers, nu era timpul, ştia când va fi, îl

prevăzuse, nu se îndoia că avea să vină cum plănuise. Renumele îi creştea în lumea bisericească şi în cea laică, veneau să-l asculte tot mai mulţi oameni, cuvântul lui avea tot mai multă strălucire, pe când el îşi purta cu modestie cuvioasă rasa monahală, fără nicio podoabă. Într-o zi, veni însuşi Patriarhul Miron Cristea, cu o suită preoţească atât de numeroasă, că mirenii nu mai încăpură în biserică, rămaseră să asculte din pridvor şi pe sub ferestre. Glasul lui Traian parcă trecea prin ziduri.

La sfârşit, Patriarhul îl aşteptă pe predicator la scara amvonului, se făcuse un cerc gol şi în el bătea o rază de soare, venită de la fereastra albă, fără vitrouri. Traian coborî scara şi îngenunche cu smerenie; raza de soare îi căzu în creştet.

— Părinte, îi vorbi capul bisericii, locul tău este la Patriarhie, unde vei aştepta până va fi liberă Episcopia de la Râmnic.

— Preafericite, răspunse Traian, cu capul plecat, parcă să prindă mai bine raza de soare, îngăduie robului tău să rămân aici, departe de treburile episcopale, până îmi termin învăţătura, căci am încă multe cărţi de citit, şi mult de meditat lângă ele.

În lumea bisericii, până la treapta ei cea mai înaltă, se ştia că fosta soţie a lui Traian era stareţă la Mănăstirea Neprihănirii, de peste apă, închinată sfintei Ecaterina. Se ştia mai mult decât atâta, că prin lege rămâneau mai departe legaţi unul de altul, nu exista hotărâre judecătorească, să-i despartă: separarea lor, nesilită de nimeni, neavând cauză pierderea afecţiunii sau vreo neînţelegere, era un sacrificiu comun, adus credinţei în Sfânta Treime. Se ştia de asemeni că în serile când era lună plină, iarna, vara, se întâlneau într-un loc din pădure,

Traian trecea lacul cu barca, sau trecea pe gheaţă, îngenuncheau unul în faţa altuia şi se rugau împreună. Sigur că se găsiseră oameni cu firi cârtitoare cărora asemenea practică li se părea nepermisă, fiind un drum spre împlinirea păcatului. Dar nu doar ei, ci oricine, suflete de bunăcredinţă, puteau ajunge la bănuială. Fără a împiedica întâlnirea, stareţul puse iscoade, nu din lumea mănăstirii, ci oameni evlavioşi de prin sate. Pe lângă aceştia mai veneau unii, curioşi, să vadă ceva ce nu se mai pomenise, şi dacă pe lângă ei erau şi din cei care la început nu puteau să creadă, se luminară, uitându-se cu ochii şi auzind cu urechile, şi se închinară cucernic.

Cei doi se întâlneau la o troiţă din pădure, într-o poiană luminată de lună ca ziua. Nu-i împiedica să vină nici ploaia, nici ninsoarea, decât că îşi luau felinare, să vadă drumul. În nopţile frumoase, aveau zeci de martori, ascunşi pe marginea pădurii şi toţi vorbeau despre rugăciunea aceea nemaiştiută, ca despre o faptă preacurată, în lauda Domnului.

— Eu îţi sunt ţie Mântuitorul, spunea Traian, cu mâinile împreunate pe piept, cu fruntea plecată, plin de credinţă în vorbele sale, iar tu eşti Sfânta Fecioară, care mi-ai dat viaţă, şi acum iată-ne împreună, sub cea mai fericită binecuvântare a Domnului Dumnezeul nostru din ceruri. Vom fi din nou aici, la lună plină, nimic nu ne va împiedica drumul, nici ploaia, nici frigul, nici boala, căci numai aşa ne vom reîmprospăta credinţa şi-o vom ţine trează…

Ea repeta, cu aceleaşi cuvinte, „tu îmi eşti mie Mântuitorul, iar eu sunt Sfânta Fecioară…”

Nu am să jignesc sufletele credincioase, spunând ce-mi trece prin minte, fiindcă gândul meu e curat ca însăşi natura care a creat omul. Poate oare cineva să-şi închipuie că în timp ce îşi făceau rugăciunea cu atâta cucernicie, ei uitau ce îi unise şi câtă iubire îşi dăduseră unul altuia prin trupurile lor îmbrăcate acum în haină întunecată? Era cu putinţă ca în aceste trupuri frumoase, întregi şi tinere, să nu fi rămas nicio amintire şi nicio dorinţă? Reîmprospătându-şi credinţa prin rugăciune, ei nu îşi reîmprospătau oare vechea iubire, ţinând-o trează şi mărturisindu-şi-o într-o limbă cifrată? Cine putea să ştie cât de fierbinte le era carnea în acele clipe?

În anul 1936, Arhanghelul veni la mănăstire, în sutana lui albă, cu spada în mână, urmat de mare mulţime de discipoli, cu aceeaşi îmbrăcăminte, şi aliniaţi ca soldaţii. Acum îi cunoştea ţara, umblau încolonaţi prin sate şi prin oraşe, cântând în cor psalmi războinici, cu îndemn la moartea nevolnicilor: „Noi suntem cei puternici, cine nu crede, să piară!” Un pristav mergea la o sută de metri în faţă şi striga poruncitor spre mulţime: „Îngenuncheaţi! Îngenuncheaţi şi preaslăviţi-l!”

Stareţul îl întâmpină pe Arhanghel cu Evanghelia. La întoarcere Traian mergea în fruntea coloanei, lângă Arhanghel, la fel de înalt şi de chipeş ca el; sutana lui era neagră, iar în loc de spadă avea crucea. „Fii capul religiei noastre!” aşa îi vorbise Arhanghelul. „Când vom avea toată puterea în mână, vei fi Patriarhul ţării.”

Ţelul lui Traian, oricât fusese de hazardat şi de absurd, virtual se şi împlinise. Dar în acelaşi an Arhanghelul intră la închisoare pentru

nerespectarea legilor şi pentru violenţă. Era o primejdie, discipolii se pregăteau să-l elibereze, ar fi urmat încăierări sângeroase, răzbunări, lichidări, cel mai ameninţat era Regele, fostul prinţ Carol, care revenise în ţară şi se înscăunase pe un tron tot mai şubred. Cu încuviinţarea, sau poate chiar din porunca lui, dată în panică, pe Arhanghel şi pe primii discipoli ai acestuia îi gâtuiră jandarmii. Era o nechibzuinţă, s-ar fi putut face şi altfel; oamenii cu scaun la cap dezaprobară, dar dictatura, când se porneşte, nu mai poate să fie oprită până nu cade în groapa săpată de ea însăşi.

Doi ani mai târziu, în vremuri tulburi, un om, necunoscut înainte, se declară urmaşul Arhanghelului, al cărui spirit veghea asupra lui şi-i dicta îndatoririle. Acest nou Arhanghel, care nu va căpăta alt nume, veni la putere într-un guvern de amestecătură, căci, oricât de mare ar fi fost oastea lui, n-avea pricepere şi n-ar fi răzbit singur. Regele abdică şi scăpă cu fuga; discipolii l-ar fi pus în frigare.

Neînţelegerile în guvern începură când urmaşul Arhanghelului, Arhanghel el însuşi, cu sutană albă şi cu spadă stropită simbolic cu vopsea roşie ca sângele, vru să-l dea jos din scaun pe Patriarh şi în locul lui să-l pună pe Traian, cum îi poruncea spiritul primului Arhanghel. Ministrul cultelor şi toţi ceilalţi miniştri care nu erau discipoli se opuseră. Fură şi alte opoziţii, la alte samavolnicii plănuite, într-o ciocnire din ce în ce mai înverşunată între potrivnici, până ce, în a patra lună de guvernare, Arhanghelul nu vru să mai recunoască legile şi porni rebeliunea discipolilor. Însă armata nu-l urmă şi începu lupta.

Aceste întâmplări le voi povesti când le va veni vremea, arătând cum au participat la ele personajele conduse de mine, nimic altceva decât ceea ce am văzut cu ochii eu însumi. Deocamdată am vrut doar să schiţez cadrul şi să stabilesc împrejurările în care a murit Traian, ca să închei destinul celui de al treilea dispărut dintre cei nouă urmaşi ai domnului Alcibiade.

În a treia zi de luptă discipolii se dădură învinşi, chiar Arhanghelul tipări afişe care reproduceau scrisul lui autograf, cerându-le să depună armele. Nu toţi se supuseră dintr-odată, mai răsunau ici-colo focuri de puşcă. Am fost acolo şi am văzut de aproape. Eram pe Calea Victoriei, într-o zi noroasă de ianuarie, peste drum de Palatul Telefoanelor, în dreptul unui cinematograf, azi sală de teatru. Nu prea se vedea lume pe stradă, puţinii trecători mergeau pe lângă ziduri, temându-se de un glonţ rătăcit, din cele care din când în când se auzeau piuind prin aer. Calea Victoriei era goală, încremenită într-o tăcere ca de înmormântare. Şi deodată, în liniştea aceasta s-a auzit un pas cadenţat, venind din jos, dinspre bulevardul Elisabeta. Era un om în sutană neagră, cu o cruce în mâna stângă, iar în dreapta cu o spadă ca a Arhanghelului. Cineva din palatul Telefoanelor, care era înţesat cu soldaţi de pază, un ofiţer probabil, i-a strigat omului să se întoarcă. El însă a mers înainte, pe mijlocul străzii, cu o îndrăzneală smintită sau arogantă, bătând cu pasul ca la paradă. Atunci l-am recunoscut pe Traian, în capul gol, cu părul răvăşit, cu ochi ca de lup, având pe faţă o înverşunare sălbatică. Glasul i-a poruncit iarăşi să se întoarcă, el

însă a mers înainte, sfidându-l, cu un rânjet de dispreţ care a făcut să se înfioare carnea pe mine.

Am ştiut ce-o să urmeze, m-am trântit pe jos, în refugiul cinematografului, ca un pridvor cu stâlpi de beton în faţă. Exact când era în dreptul meu, Traian s-a oprit soldăţeşte, s-a întors cu faţa la stânga, a ridicat crucea deasupra capului, a întins spada înainte, salutul discipolilor, şi, înfruntând puştile, a strigat din adâncul pieptului, râzându-i morţii în faţă:

— Trăiască Arhanghelul şi discipolii!

N-am auzit comanda, ci numai răpăitul de gloanţe care s-au înfipt în asfalt şi în stâlpii cinematografului. Traian a căzut retezat, cu faţa în jos, fără să lase din mâini crucea şi spada.

Nu am să descriu suferinţa Alexandrinei, dar ea a supravieţuit şi acestei pierderi, la fel de zguduitoare ca moartea lui Tom, căruia nu i-a spus niciodată decât Toma, cum îl botezase domnul Alcibiade.

Tinca a supravieţuit prin credinţa că Traian o aşteaptă, de-a stânga sau de-a dreapta tronului, până la o zi hotărâtă, pe care ei nu-i era îngăduit s-o grăbească.

46

În ziua când plecam ultima oară de la şcoală, fără să-mi iau certificatul de absolvire pe care mi l-au trimis pe urmă acasă, şi coboram serpentinele, singur cu Trandafil, ferindu-ne de lume, ca fugarii, mi-am dat seama deodată, înainte de-a ajunge la gară, că nu aveam unde mă duce, decât la nişte rude unde locuia mama de vara trecută, şi unde m-aş fi simţit ca un linge-blide. Ne-am oprit să ne odihnim puţin pe banca voievodală de la poarta oraşului, unde pe vremuri fusese intrarea în cetate. Acolo abia, încheindu-mi haina, ca să nu merg pe străzi ca hoinarii, am simţit în buzunarul de la piept un plic pe care îl aveam de doi ani şi nu-l desfăcusem, îl păstram în pupitru, printre caiete, sau în dulăpiorul din dormitor, printre rufe, îl luam cu mine în vacanţe, dar nu-i dădeam nicio importanţă; s-ar fi putut prea bine să-l pierd şi să nu mai ţin minte de el, cum mi se întâmpla cu multe obiecte. Nici nu mai ştiu ce mă făcuse să-l iau, când înainte de a pleca răscolisem sertarul pupitrului şi nu găsisem nimic demn de păstrare. Îl aveam de doi ani, mi-l dăduse Traian în vara când fusesem la mină şi se întâmplase nenorocirea, ca să vorbesc şi eu cum vorbeau oamenii; pentru mine, lacul cu apă de mare însemna o minune, cum a rămas până astăzi.

Era un plic comercial, galben, dublu decât cele obişnuite, de hârtie groasă, de aceea rezistase atâta vreme, fără să se zdrenţuiască. Dându-mi-l Traian

îmi spusese să-l păstrez bine şi să nu-l deschid decât în ziua când terminam şcoala. Îl luasem cu mintea în altă parte, fiindcă plecam, şi vara următoare nu mai aveam de ce veni acolo, unde rămâneau amintiri neuitate.

Am deschis plicul atunci, pe bancă, mirat că îl păstrasem atât timp şi nu-l aruncasem, nici nu-l pierdusem; iar dacă nu îl deschisesem, nu însemna că voisem să respect vorba lui Traian, ci doar că nu mă interesa ce-aş fi putut să găsesc înăuntru, nu aveam nicio curiozitate. Am găsit un teanc de bani, cincisprezece hârtii de o mie de lei, nou-nouţe, şi un borderou unde erau trecute lucrările mele făcute pentru administraţia minei, hărţi şi planuri, fiecare cu remuneraţia ei, mult prea generoasă; nici prin minte nu-mi trecuse că meritam vreo plată, era destul că îmi dădeau găzduire. Cincisprezece mii de lei nici măcar nu văzusem vreodată, necum să-i ţin în mână, necum să-mi aparţină; ei însemnau atunci de două ori leafa unui profesor. Au fost primii bani câştigaţi în viaţă şi a trecut multă vreme până să câştig alţii, mai puţini şi cu trudă mai multă.

M-am uitat cu coada ochiului la Trandafil, ferind banii, temându-mă că îi văzuse; s-ar fi cuvenit să-i dau şi lui o parte, dar se trezise în mine, brusc, un egoism şi o avariţie cum nu simţisem niciodată. Avari văzusem la teatru, fără să mă convingă; Harpagon trebuia doar să stârnească râsul publicului; nu credeam nici în Hagi Tudose, socoteam că-i o batjocură.

Spre norocul meu, m-am dezmeticit repede, m-a cuprins ruşinea, altfel cine ştie ce s-ar fi ales de mine. Oare nu mai ţineam minte cât bine îmi făcuse Trandafil, şi nu ştiam câtă durere avea el în suflet?

Am scos banii la lumină şi i-am numărat în ochii lui, dar nu puteam să-i fac părţi egale, i-am întins opt hârtii, am păstrat şapte, în cele câteva clipe dinainte, apucasem să-mi fac planuri măreţe, cum să-mi petrec vara în bogăţie, pe unde să umblu, cum să mă fudulesc, ce să-mi cumpăr, un ceas de mână înainte de toate, pe urmă o bicicletă. Şi tot în acele clipe mă gândisem, nemulţumit dintr-odată, că aş fi vrut mai multe, nu erau destui bani pentru o motocicletă, degeaba mă bucurasem. Nu înţeleg cum am trecut de la o stare la alta, de unde a venit liniştea aceea senină când am rămas cu şapte mii de lei în mână, în loc de cincisprezece. Poate după egoism şi avariţie, am simţit ce înseamnă cumpătarea, am descoperit în ea altă bucurie, mai calmă şi mai durabilă.

Trandafil nici nu vedea banii, privirea lui trecea pe de lături. „Ia-i! i-am spus, să ai şi tu; pentru mine e prea mult!”

S-a uitat la plic şi abia atunci şi-a adus aminte că avea unul asemeni, tot de la Traian; îl cususe, mai ingenios decât mine, în căptuşeala hainei. Pe plic scria: „Îl deschizi în ziua când termini şcoala!” Erau tot cincisprezece mii de lei, dar fără borderou de plată, un dar al lui Traian, care putea să însemne o lepădare de toate, probabil împărţise ultimii lui bani, căci după câteva zile avea să plece la mănăstire.

Este ciudat că, rămânând cu toţi banii, nu m-am mai bucurat ca prima dată, i-am privit cu răceală, de aceea poate nu i-am pus bine, ci i-am cheltuit repede; înainte de sfârşitul vacanţei, îi terminasem. Cinci mii de lei i-am trimis mamei prin poştă. Mai târziu am regretat că nu m-am dus să i-i dau în

mână, n-a pomenit niciodată de ei, dovadă că nu-i primise; desigur că mandatul poştal îl încasase stăpânul casei unde primea găzduire, bărbatul unei verişoare de-a mamei, pe care n-o cunoscusem. Despre el am auzit mai târziu că îşi mânca de sub unghie, iarna nu făcea foc în sobe, îngheţa apa în găleată, n-avea ţeavă trasă în casă, numai cişmeaua primăriei la poartă. Ţinea porc, ca să nu dea bani pe carne, îl hrănea numai cu lături şi cu resturi şi se lăuda vecinilor cât este de econom acel animal care guiţa toată ziua de foame: „Cum îşi face treaba mare, cum o mănâncă; în cocina lui e curat ca în casă”. Fără să ştiu toate acestea, mi-a fost silă de el şi n-am vrut să-l văd.

Mult m-am amărât mai târziu când am aflat ce viaţă dusese mama în casa lui, până a dat de-o soartă mai bună. Şi nu stătea pe gratis, fraţii mei mai mari, din ce aveau, din ce n-aveau, căci erau mai degrabă săraci cu toţii, îi trimiteau bani să-şi plătească masa şi casa. Însă lumina trebuia s-o stingă la opt seara şi să n-o mai aprindă până dimineaţa; nici n-ar fi putut, fiindcă stăpânul casei scotea siguranţele. Se uita urât până şi la aparatul de radio al mamei, care nu consuma electricitate, mergea cu galenă şi se auzea numai în cască. Mama se mulţumea cu el, adormea cu căştile la ureche, ascultând muzică. „Nu te mai saturi, nu te mai saturi!” bombănea omul acela. „Dar cu ce te supără? intervenea verişoara. Nu consumă niciun pic de electricitate!” „Ceva trebuie să consume, nu merge pe gratis... Pe urmă mai este antena!” „Şi asta ce-ţi face?” „Îmi face! Stă pe casă şi strică tabla!” Era de necrezut că până deunăzi nu ştiusem ce-i avariţia!

O dreptate tot este pe lume! m-am gândit aflând cum murise zgârcitul. Ca să nu dea bani vidanjorilor, îşi golea singur hasnaua, pe întuneric, să nu-l simtă vecinii. Şi nu toată deodată, câte două-trei găleţi pe noapte, altfel s-ar fi umplut mahalaua de mirosuri urâte. De toarta găleţii lega o frânghie, îi dădea drumul jos, apoi o scotea plină şi-o vărsa în stradă, la canalul de lângă rigolă. Nu ştiu cum îl suferea nevasta când intra în casă. Într-o noapte de iarnă, pe când se apleca să umple găleata, a alunecat pe gheţuşul de lângă gura haznalei şi-a căzut cu capul înainte în murdărie. Nicio îngrijitoare de morţi din tot oraşul n-a vrut să-l dezbrace şi să-l spele, aşa l-au dus la morgă, de-a porcăit duba. S-a găsit cine să-i scoată hainele, un hingher de pe stradă, care pe urmă le-a pus în sac şi le-a dus să i le spele nevasta. Pe mort l-au spălat cu furtunul. Nu eram acolo să văd, iar mama dăduse Dumnezeu să se mute; mi-a povestit mai târziu o vecină. Şi chiar să nu fi fost întocmai aşa, am luat-o de bună, socotind că pentru acel om nu exista moarte mai potrivită. Când stă în puterea mea, îmi place să fac dreptate.

Văzându-mă cu bani în buzunar, mai întâi şi mai întâi mi-am cumpărat ceasul dorit atâta vreme, un Anker cu cifre fosforice, să se vadă şi pe întuneric, apoi m-am urcat în tren, la clasa întâi, dar nu fără bilet, şi am coborât în halta de unde mergea drumul la mină. La întoarcere, am luat bilet de clasa a patra, nu ca să fac economie, nici nu se simţea ce cheltuisem din prima mie de lei; mi se părea că exagerasem cu luxul. În haltă, mi-am amintit ziua când venisem să vedem trenul mortuar cu sicriul regelui Ferdinand. Atunci o descoperisem pe Rita,

într-o formă a ei ascunsă, ademenitoare şi în acelaşi timp războinică, greu s-o poţi înţelege, dacă să te apropii de ea sau să te dai la o parte. Toamna plecase, la fel de enigmatic ca Mira; trecuseră doi ani de atunci, toate mergeau înainte. Am povestit cum am reîntâlnit-o, am luat-o înaintea altor întâmplări, pentru propria mea bucurie, fiindcă mi-a lăsat o amintire frumoasă. Iar când am aflat că murise la bombardamente, m-a durut inima, deşi trecuse ceva timp de la ultima noastră întâlnire.

În haltă, nu era nicio birjă, n-avea pentru cine; am mers în sat şi am căutat pe cineva să mă ia cu poştalionul şi să mă ducă la mină, la Scalda Necuratului, cum se spunea înainte. Cât mi-a cerut atât i-am dat, pentru dus şi pentru întors, fără tocmeală. Dar omul la început n-a înţeles unde voiam să merg, lumea spunea acum „La Ocnă”, aşa se numea locul din cauza ochiului de apă sărată. Nimeni nu ştia că-i apă de mare.

Când am ajuns la troiţa unde mă rugasem, noaptea, la prima mea venire, m-am ruşinat că luasem poştalionul, de parcă m-or fi durut picioarele. În faţa cui voiam să-mi dau aere? Oare atât de repede strică banul firea noastră? Am coborât şi i-am spus omului să se întoarcă. S-a uitat la mine urât: „Adică vrei banii înapoi?” „Nu, păstrează-i!”

Mi-a fost mult mai bine să merg pe jos, regăsisem ceva al meu, despre care acum ştiu că dacă se pierde pierdut rămâne, aşa se întâmplă cu oamenii. Însă aveam de mers încă zece kilometri, am ajuns abia la amiază, şi cât am umblat pe acolo s-a făcut seară. De aceea m-am întors, pe întuneric, curând a fost noapte deplină, ceea ce alcătuia un fel de

simetrie cu primul meu drum; mi se părea că astfel se închide un cerc al existenţei mele şi că de aici înainte începe altă viaţă.

Aşa a şi fost, dacă mă gândesc bine. Ca simetria să fie perfectă, când am ajuns la troiţă, de unde mai aveam de mers cinci kilometri, făcuţi de dimineaţă cu poştalionul, era miezul nopţii, ceasul cu fosfor îşi dovedise utilitatea. La aceeaşi oră eram acolo şi prima dată, nu aveam ceas, dar ştiam când sosise trenul în gară şi în cât timp făceam cinci kilometri. Îmi trăisem viaţa eu însumi, n-o trăise altcineva pentru mine, şi totuşi nu-mi dădeam seama dacă se împlinise sau nu ceea ce mă rugasem atunci, noaptea; mă rugasem pentru o dragoste. Şi ce fusese? Mira, Ibi, Rita! Niciuna nu mai exista astăzi; dragostea trecuse pe lângă mine. N-am avut încredere să mă rog încă o dată.

Casa domnului Neagoe era părăsită, dar încă n-o jefuise nimeni, fiindcă nu avea cine; toate casele în jur erau părăsite, oamenii plecaseră odată ce se închisese mina; nu fusese un sat, ci o colonie de sondori care începuse să se destrame mai de mult, pe măsură ce sondele vechi ieşeau din funcţiune. Ultimii lucraseră la mină şi apoi plecaseră în cele patru vânturi ale ţinutului.

Aş fi vrut să intru în casă, mi-aş fi adus aminte de multe, dar n-avea cine să-mi deschidă. Am privit fereastra unde se ivise Mira, îmbrăcată în soare, în dimineaţa primei sosiri a mele acolo, când eram murdar de noroi până în creştet; într-o clipă, mi-au trecut prin minte toate întâmplările acelei scurte vacanţe de Paşte, plimbările prin pădure, totdeauna pe alte drumuri, iar la urmă ascensiunea noastră în turnul de observaţie, amintirea cea mai gravă. Am

privit fereastra camerei mele, aşezată simetric cu a Mirei, pe care apoi o luase Rita; parcă se jucase un cadril pe învelişul inimii mele, simţeam încă mişcarea paşilor uşori de balerină. De acolo, îi făceam semne cu oglinda Ibiei; cu ea fusese altceva decât un cadril, mărşăluiam împreună, umăr la umăr, într-o minunată tovărăşie. Dacă mă gândeam la toate acestea timpul trecea repede, şi ameţeam de atâtea impresii derulate unele peste altele, cum se văd imaginile din primele planuri, în viteza trenului, când se amestecă între ele. M-am dus în primul rând la Ocnă, cum se numea acum locul, dar nu ştiu pentru cine, fiindcă n-am întâlnit oameni; apa se limpezise, numai că avea în jur un brâu negru de păcură, care a rămas totdeauna. Nu bătea vântul şi totuşi se formau valuri, pornite din adâncime, dovadă că marea era agitată. Am găsit un istm, fusese un bot de deal, care înainta destul de mult ca în vârful lui apa să fie curată. Deşi nu era prea cald, am înotat de jur împrejurul lacului şi n-am avut nicio îndoială că era apă de mare, îmi dădea aceleaşi senzaţii, iar când un val mi-a intrat în gură, i-am simţit gustul de şampanie amară.

Turnul ascensorului rămăsese încă în picioare, trebuiau să treacă ani până să putrezească; părea un far, şi, în jurul lui, lacul mi s-a părut nu o apă închisă, ci o ieşire la mare. Când am trecut pe deasupra puţului care cobora până la o sută de metri, am văzut că în adânc era întuneric şi mi s-a făcut frică.

La turnul de observaţie m-am dus cu strângere de inimă, poteca şerpuind în meandre ciudate, îmi dădea o nesiguranţă, mi se părea că mi-am pierdut simţul orientării. Dar am ajuns, şi dacă m-am văzut

în poiană, cum era să nu-mi aduc aminte legenda miresei, şi apoi florile albastre culese de Rita? Atunci nu înţelesesem gestul ei, sau mă speriase; dacă s-ar fi repetat acum, aş fi ştiut ce să fac, aş fi închis uşa şi aş fi luat-o în braţe; dar poate gesturile noastre cele mai frumoase rămân acelea pe care nu le-am făcut niciodată. Nu mi-a fost mai puţin frică decât în celelalte rânduri să urc până la ultima platformă, dimpotrivă, fiind singur n-aveam nicio încurajare. Şi totuşi am urcat, cu dinţii strânşi, să nu-mi iasă sufletul pe gură. De ce nu mai erau nici Mira, nici Rita? Şi ce căutam aici, pe ele, sau pe mine? Singurătatea îmi făcea şi rău, şi bine, la fel am rămas până astăzi, am nevoie de ea, ca să scap de constrângeri, să-mi las gândurile şi simţămintele în voie, dar golul din jur mă sperie, uneori îmi pare că sunt ultimul om viu într-o lume pustie.

Vedeam prima oară lacul de la înălţime, oglinda lui albastră, scânteind în soare, schimba peisajul; toate în jur, dealurile, sondele părăsite pe care pădurea în creştere începea să le acopere păreau îmbogăţite. Cred că atunci am înţeles prima oară cu limpezime ce înseamnă apa în mijlocul naturii; fără apă, pentru mine natura nu-i încă născută.

Am făcut bine că m-am urcat în turnul de observaţie, fiindcă anul următor, când m-am dus din nou prin acele locuri, se prăbuşise. În timp ce eram pe ultima platformă, de unde văzusem marea adesea, oricât ar fi fost ea de departe, şi o dată chiar coborâsem de-a dreptul pe plajă, mi s-a făcut deodată un dor trist, am vrut să plec îndată acolo, am coborât repede şi am luat-o la fugă, cu speranţa necugetată că aş putea să ajung până seara. Când m-am dezmeticit, îmi ardea pieptul, inima mi se

izbea în coaste, să le rupă. Mi-am înfrânat graba, am revenit la realitate şi am chibzuit cum să fie mai bine. În primul rând, trebuia să ajung la gară pentru trenul de două noaptea. Mai aveam timp; dacă plecam pe la ora nouă, puteam să ajung fără grabă. Abia trecuse ziua cea mai lungă a anului, la nouă mai era puţină lumină. M-am dus pe tăpşanul de lângă casa domnului Neagoe, gândindu-mă ce-ar fi s-o găsesc pe Ibi, printr-o minune. Dar când am deschis uşa, neîncuiată, am văzut odaia goală, nu mai era decât patul de lemn, fără somieră; n-avea cine să-l fure. La fereastra unde Ibi punea lampa, atârna o perdea zdrenţuită. Venisem ţintă cu ochii la uşă, electrizat de acea speranţă absurdă în care de fapt n-am crezut nicio clipă. Abia când am ieşit să plec am văzut frânghia de rufe, uitată sau părăsită între cei doi salcâmi din faţa casei; după emoţia pe care mi-a trezit-o, mi-am dat seama că era aici amintirea cea mai puternică.

Din acel loc, peisajul se vedea în toate direcţiile, spre câmpie şi spre munte, iar într-un plan mai apropiat, vechea Scaldă a Necuratului, cu sondele putrede, împresurate de pădure, cu ochiul de apă la mijloc, părea fostul sălaş al unei lumi dispărute, care nu mai lăsase nimic în urmă. Nu trecea un om, nu se auzea un topor tăind lemne, nu ardea nicăieri un foc; dacă zburau păsări în aer, nu le vedeam, fiindcă nu credeam în ele. Abia într-un târziu, departe, pe ultima coastă înaintea câmpiei, a răsărit nu ştiu de unde o vacă bălţată. Cu toată distanţa, se auzea limpede clopoţelul de la gât, cu sunete muzicale, aproape ritmice, după cum vaca, păscând, îşi muta capul în iarbă, cu mişcarea unei coase. Sunetele venite clar din depărtare îmi dovedeau cât

de întinsă şi de adâncă era liniştea acestei singurătăţi desăvârşite, într-un spaţiu unde nu mişca nici măcar un fir de iarbă, ci numai spiritele neauzite. Mi s-a părut că tot ce fusese înainte, din dimineaţa când sosisem prima oară, până la duelul cu Bob, era închipuire. Dintr-o lume vie făcea parte numai vaca bălţată de pe costişă, cu sunetul clopoţelului, şi ea îmi amintea că de la o limită mai departe, trăiau oameni. Tot cosind iarba, vaca se ducea la vale, se făcea tot mai mică, până ce, pe nebăgate de seamă, s-a făcut nevăzută şi am rămas singur.

Mintea mea s-a populat din nou cu amintiri şi cu oameni, când am intrat în curtea domnului Neagoe; am găsit poarta descuiată, poate erau descuiate şi uşile, dar n-am încercat. De mirare mi s-a părut că hamacul nu-l luase nimeni, atârna la locul lui lângă poartă, unde îmi petrecusem multe ore, uitându-mă când la fereastra Ritei, când la căsuţa Ibiei; după doi ani cu ploi şi zăpadă, pânza era decolorată şi putrezită, o zdreanţă. Casa nu se ruinase încă, piscina în schimb se năruia, faianţa cădea, rămânea cimentul cenuşiu, care şi el începea să se fărâmiţeze. Râuşorul secase, bazinul era plin de frunze uscate; sub ele un strat de apă invizibil, poate de la ploi, căruia i se simţea doar mirosul fetid, adăpostea o colonie de broaşte râioase care, când îşi scoteau capul printre frunze, să respire şi să mă privească, făceau să mi se strângă pielea pe mine. De unde veniseră, când toată lumea plecase, cum de erau vii, într-un loc fără niciun rest de viaţă şi cum îndrăzneau să-şi afirme existenţa cu atâta gălăgie. Aş fi aruncat un bolovan în grămadă, să

strivesc măcar una, dar ce folos, dacă nu puteam să le omor pe toate?!

Îndată s-a născut în sufletul meu o putere să trec peste aceste mizerii, să-mi închipui bazinul plin cu apă albastră curată, şi să mă văd înotând umăr la umăr cu Rita, în lupta noastră pentru o întâietate nemărturisită. M-am întrebat dacă ea îşi pierduse cu adevărat cunoştinţa şi era să se înece, sau dacă nu simulase, ca să se poată lăsa în braţele mele. Eram prea speriat ca să observ de la început dacă nu cumva mă privea printre pleoape, ironică şi curioasă. Abia când începuse să respire şi să se încălzească, iar mie îmi trecea spaima, mi-am dat seama că tot timpul îşi ţinuse picioarele arcuite pe şoldurile mele.

47

Despre Bob n-am mai ştiut nimic după încăierarea noastră care, oricât ar fi fost de ridicolă, azi mi se pare gravă fiindcă la mijloc era Rita. Este disproporţionat să vorbesc aşa, totuşi experienţa aceea, oricât fusese de copilăroasă, mi-a prilejuit mai târziu să înţeleg, în faţa unor încercări şi mai grave, că omul înfruntă împăcat orice primejdie pentru o cauză care merită.

L-am reîntâlnit în primăvara anului când avea să înceapă războiul în Europa. Mergeam grăbit pe strada Luterană, în spatele palatului regal, iar el venea în faţă. Am întors capul şi am vrut să-l ocolesc, dar mi-a ţinut drumul şi mi-a întins mâna, cordial şi afabil, fără să vadă că eram în încurcătură. Mi s-a părut dintr-odată un om sigur pe sine, căruia toate îi merg în plin şi nu are nicio îndoială despre viaţă.

— Sunt pe fugă, mi-a spus repede, dar nu te las, mă bucur că te-am întâlnit, vino cu mine, stau la doi paşi, aştept telefoane.

L-am urmat, cu speranţa nemărturisită că, prin el, aş putea să aflu ceva despre Rita. Stătea aproape, chiar pe strada Luterană, într-un apartament de bloc, pretenţios şi confortabil, la etajul al doilea, cu singurul dezavantaj că dedesubt era staţia tramvaiului. Cum am intrat, a şi sunat telefonul, a vorbit scurt: „da, eu sunt, bine, azi la trei după-amiază, stai să notez în agendă”. N-a apucat să aducă o sticlă de băutură, Martini alb, că iar a sunat

telefonul, iar şi-a notat ceva în agendă, desigur o întâlnire, pentru ora patru şi jumătate.

— Mai ştii ceva despre Rita? m-a întrebat, poate cu indiferenţă.

Călcasem cu stângul, sperasem să aflu ceva de la el, şi nu ştia, sau voia să mă pună la încercare.

— Oricum, spuse, în timp ce deschidea sticla de Martini, neîncepută, n-a putut să ajungă bine; de mică era o stricată.

Am apărat-o, a râs împăciuitor: „lasă, e destul că ne-am bătut o dată!”

Mi-a turnat jumătate de pahar, apoi a pus sticla deoparte. Nu mă omoram cu băutura, şi mai ales cu Martini la o oră de altfel nepotrivită, nu mult înaintea prânzului. A sunat a treia oară telefonul; acum Bob mi-a părut în încurcătură, s-a scărpinat în cap, ţărăneşte, apoi a spus: „azi nu se mai poate, până la cinci şi jumătate sunt ocupat, iar la şase trebuie să fiu la maiestatea sa, pentru corespondenţă. Dacă vrei, mâine la nouă dimineaţa”.

Imediat a sunat un alt telefon, de alături, pe care nu-l văzusem, alb-ivoar, cu receptorul auriu, un obiect elegant, cum nu credeam că există şi nu ştiam prin ce privilegiu se afla în această casă. Bob a ridicat receptorul repede, şi-a luat o ţinută mai deferentă, s-a săltat puţin în fotoliu, şi-a lipit călcâiele şi a răspuns, aplecându-se de mijloc:

— Da, excelenţă! Am înţeles! În două minute sunt acolo!

Nu simula nimic, era aferat de-a binelea, nu-şi găsea pălăria, pe urmă mănuşile.

— Să nu pleci! mi-a spus repede. Vreau să mai stăm de vorbă; într-un sfert de oră sunt înapoi; beaţi paharul în linişte.

Îl băusem, ca să scap de grijă, nu putea să nu vadă, dar nu mi-a mai oferit altul. Puţin mai departe de blocul lui, în stânga, era o bisericuţă, de mult dispărută, apoi zidul palatului regal, cu o portiţă de fier, parcă blindată. M-am uitat pe geam, din curiozitate. L-am văzut pe Bob strecurându-se printre tramvaie şi luând-o la fugă. În câteva clipe era la portiţă, a apăsat pe un buton invizibil, i-a deschis o santinelă din garda palatului, un tânăr înalt şi chipeş, cu un coif împodobit cu penaje albe care-i atârnau până deasupra ochilor.

Bob se întorsese de la Oxford, cu studiile terminate sau neterminate, la un an după venirea Regelui Carol al doilea. Pe tatăl lui vitreg îl văzusem în tren, pe platforma cu rămăşiţele regelui Ferdinand. Înţelesesem că era duşmanul prinţului Carol, şi aliat cu Ionel Brătianu, socotind ca în felul acesta nu deservea dinastia, dimpotrivă, spera s-o regenereze, prin micul rege, Mihai întâiul. După câteva luni de la instituirea regenţei, trecuse deodată în tabăra cealaltă. Secundându-l pe domnul Pretoreanu, el fusese unul din cei ce uneltiseră pentru întoarcerea prinţului Carol, şi până atunci cheltuise multe parale, ale lui sau ale altora, în scopuri de propagandă. Nu mai conta ce rol avusese înainte la palat; după restaurare, era unul din şambelani, cu roluri secrete, poate mult mai importante decât ale acelora care stăteau în stânga regelui, la paradă sau la ceremonie. Oricum, avea destulă putere ca să-l introducă şi pe fiul nevestei în lumea aceea; nu ştiu ce rang avea Bob acolo,

înţelegeam doar că era permanent la dispoziţia cuiva, care putea să-l cheme la orice oră cu telefonul direct, şi că intra pe portiţa secretă din strada Luterană; cineva mă corectează, spunând că ar fi fost strada Câmpineanu. Ce importanţă mai avea. N-am aflat cum se reconciliase Bob cu tatăl lui vitreg, care îl repudiase tot timpul, îl trimisese să înveţe carte în Anglia, ca să nu-l vadă. Cu timpul, firea şi interesele oamenilor se schimbă.

O duceam greu în acel timp, dar n-aş fi făcut schimb cu el, cu tot ce avea, bani, casă, haine, băuturi fine şi mai ales femei cu duiumul, cum mi-am dat seama repede, toate de mâna întâi, candidate la favorurile regale. În schimbul tuturor acestor avantaje, nu-i rămânea niciun ceas cu adevărat al lui, să hoinărească, să meargă la ştrand sau la meciuri de fotbal; e adevărat că uneori trândăvea ziua întreagă, dar trebuia să stea nemişcat în casă, clipă de clipă se putea să-l cheme telefonul. Oricât de luxoasă, o închisoare rămâne ceea ce este, o instituţie privatoare de libertate. Singurul lui drum în tot Bucureştii era să traverseze strada Luterană, între casă şi portiţa din zidul palatului.

Multora le spunea că ar fi secretarul particular al Regelui, dar nu-i adevărat, pe acela îl cunoştea lumea, îşi urmase patronul în exil la Paris, îl chema Dumitrescu. Poate Bob era unul din secretarii lui Urdărianu, mareşalul palatului, şi se ocupa de corespondenţa în limba engleză. Cea mai precisă însărcinare a lui era să le instruiască pe femeile dorite de rege, şi pe care le recrutau alţii, el nu umbla în lume, să le caute. Dar nici nu trebuiau căutate prea mult, o mare parte veneau singure,

ştiau telefonul lui Bob, circula din gură în gură într-o anumită societate mondenă. Prima „Miss România”, şi nu puţine din cele următoare, au fost printre ele, nu era un secret pentru nimeni.

Uitându-mă prin casă, fără să dau importanţă mobilei pretenţioase şi numeroaselor vitrine cu bibelouri, colecţie mai degrabă feminină, am descoperit pe o etajeră un rând de sticluţe de mărimi felurite, între zece grame şi două sute, bine închise la gură, cu etichetă roz, pe care scria, ca de tipar, cu tuş negru, nume de femei, de la cele obişnuite, Maria, Elena, Anca, Anişoara, Ioana, Nely, Viorica, Puica, Florica, Adriana, Cristina, Cornelia, Magda, Dana, Daniela, Suzana, Smaranda, Alice, Rodica, Adina, Diana, până la unele întâlnite mai rar, sau cu totul necunoscute de mine, cum era, de pildă, Saturna; poate venea de la Saturn, dar prin ce licenţă şi ce voia să însemne? În toate sticluţele, se vedea un lichid limpede, ca apa, de un deget, de două, pline pe un sfert, pe jumătate, pe trei sferturi, iar unele până la gură. Privind mai bine, am văzut că unele aveau pe fund un strat subţire de filamente ciudate, albastre, maron, verzi, cele mai multe negre, ca tuşul de pe etichete.

— Ce-i aici? l-am întrebat pe Bob, când a intrat pe uşă.

— Lacrimi… Lasă-mă puţin să-mi trag sufletul.

A sunat telefonul, sunase din cinci în cinci minute, dar, bineînţeles, nu ridicasem receptorul.

— Da, eu sunt; azi nu se mai poate, vorbi Bob, ascunzându-şi plictiseala.

Atâtea telefoane devin o corvoadă. Un glas de femeie, care se auzea până la mine, insista,

alintându-se. Bob îşi consultă agenda, apoi răspunse, făcând spre mine un gest de agasare:

— Bine, dacă ţii atâta. Deseară la nouă, dar să ştii că am avut o zi din cele mai grele.

Pe urmă veni la etajera cu sticluţele, unde aşteptam explicaţia.

— Sunt lacrimi, iată la fund rimelul; le colecţionez, credeam c-ai înţeles singur. Nu-i greu, femeile plâng cu uşurinţă, le ţin sticluţa sub ochi, învelită în batistă. Dar nici n-ar fi nevoie s-o ascund, n-au de ce să se ferească, ba chiar se mândresc când le arăt sticluţa. „Cum, astea sunt lacrimile mele, nu mă minţi? Am plâns eu atâta? Eşti un înger!” Altele spun „Eşti un demon!” dar nu par mai puţin excitate. Uite aici o sticluţă de două sute de grame, am umplut-o într-o singură noapte; era un exemplar de femeie cum nu cred că exista altul; plângea cu şiroaie, dacă îi puneam burlane la ochi aş fi adunat o găleată.

— Se colecţionează orice îţi trece prin minte, de la timbre, cele mai comune, până la cutii de chibrituri, i-am spus, ca să nu mă creadă străin de orice părere.

— O, mult mai multe şi mai extravagante!

— Dar de lacrimi, am continuat, nu auzisem.

— Da, poţi fi convins, sunt primul colecţionar din lume. Din păcate, colecţia poate fi falsificată uşor, cu ser fiziologic. Numai rimelul rămâne o dovadă, dar nici ea sigură.

Nu m-aş fi mândrit cu o asemenea colecţie, totuşi mărturisesc că m-am uitat la Bob cu invidie, nu pentru sticluţele cu lacrimi, ci pentru femeile care le vărsaseră. Cu ce le fascina şi ce zbucium trezea pe urmă în ele? Când îl cunoscusem, era un flăcăiaş

puţin caraghios, cu fruntea prea lată şi cu bărbia prea îngustă, o faţă triunghiulară, cu ochi spălăciţi, cu o mustaţă ţepoasă, construit cam ingrat dacă nu se arăta niciodată în costum de baie, cu umerii cam înguşti şi cu şoldurile greoaie. Şi cam adormit, dacă mă gândesc la reacţia lui faţă de gestul Ritei, care venea să i se ofere. Orice principii puritane ai avea, unui asemenea gest nu i se răspunde cu o pereche de palme.

Anii însă lucraseră în favoarea lui, în ceea ce priveşte înfăţişarea fizică, poate şi concepţiile, şi chiar temperamentul, deşi se spune că el este o însuşire moştenită, pe care nimic n-o schimbă; aşa o fi, dar fără să se schimbe, poate să se dezmorţească. Îmi închipui că la Oxford făcuse sport, englezii au pricepere, întreagă natura lui se schimbase, nu era suplu, în schimb avea o robusteţe bărbătească, picioare solide, braţe vânjoase, pieptul ca o platoşă; mustaţa ţepoasă, pe care şi-o răsese la sfatul meu, acum crescuse cât vrabia şi era mătăsoasă, ochii, spălăciţi, aveau strălucire şi părul, pieptănat cu cărare, cu o buclă deasupra frunţii, parcă făcută cu drotul, îi încorona chipul ca un coif de aur. Şi deodată, am descoperit că semăna cu regele Carol, nu atât ca să-i crezi fraţi gemeni, dar destul să te prindă mirarea. Oare nu acesta era rolul lui în palat, să ţină locul regelui la parăzi sau la ceremonii plicticoase?

M-am gândit apoi la acele femei pe care le instruia înainte de a le duce la palat pe portiţa dosnică; ele trebuiau să afle înainte de toate că augustul lor amant nu-şi găsea satisfacţie decât după o muncă îndelungată, şi atunci pare-se era gata ca pe loc s-o ia de la capăt. Femeile erau instruite mai întâi cum

să reziste, şi nicio şcoală nu putea să fie mai bună decât antrenamentul. La venirea lor, Bob punea ceasul să sune după o oră şi jumătate, când avea altă treabă, şi până se auzea clopoţelul nu-şi întrerupea lecţia. Multe din elevele lui se întorceau pe furiş în zilele următoare, lor se datora colecţia de lacrimi, căci Bob, cu obligaţiile lui cunoscute, nu le putea oferi o fericire continuă.

Cu tot portretul binevoitor pe care i l-am făcut mai înainte, nu am înţeles în ce consta darul lui de a-şi subjuga colaboratoarele. E greu să înţelegi ce-or găsi unele femei la unii bărbaţi, bineînţeles când nu-i vorba de interese. Cineva a spus: „Poate că are calităţi ascunse!” Ce se înţelege prin calităţi ascunse? Adică să fie numai ceea ce ne trece prin gând prima dată?

Bob a plecat din ţară în 1940, în suita regelui Carol, care abdicase; a mers în vagonul cu mobilă şi tablouri dezrămate. Nu ştiu ce viaţă a dus el în exil, fiindcă bineînţeles vechea meserie nu şi-o mai putea face.

A căzut şi casa lui la bombardamente, printre multe altele. Atunci s-a pierdut, cred, şi colecţia de lacrimi.

După moartea Tincăi, domnul Neagoe s-a retras în Italia, poate la fosta lui nevastă, acum bătrână, dar care în tinereţe şi chiar târziu, când am văzut-o eu, semăna cu Francesca Bertini.

48

O singură zi am stat în Bucureşti, cât să-mi cumpăr un costum de haine gri cu dunguliţe albe, de la „Cehoslovaca”, mi se păreau elegante şi îmi veneau bine, deşi erau de gata şi costau numai trei sute de lei peste o mie, adică preţul unui metru de stofă englezească, nu din cele mai bune. Mi-am mai cumpărat cămăşi şi tot felul de lenjerie şi trei cravate asortate cu costumul, apoi ciorapi, pantofi şi chiar o pălărie de fetru, pe care nu o purtam, ci o ţineam în mână, împreună cu mănuşile. În sfârşit, mi-am luat cu timiditate şi o pijama de poplin, albastru; nu prea îndrăzneam s-o cer negustorului, mi se părea un obiect frivol; până atunci purtasem numai cămaşă de noapte. Când mi-am pus-o prima oară, aprindeam lumina din zece în zece minute şi mă uitam în oglindă să văd cum îmi vine.

După ce mi-am adunat toată zestrea, am pus-o într-un geamantan de carton presat, cu colţuri de tablă, pe care l-am dus în gară şi l-am lăsat la depozitul de bagaje. Fiindcă plecam abia la miezul nopţii, am intrat la un cinematograf de pe Calea Griviţei, m-am suit la balcon, ştiam atâta lucru, ca să nu mă scuipe în cap cei de deasupra. Pe urmă, am mâncat la restaurantul Bratu, colţ cu strada Polizu. Intram prima oară singur într-un restaurant, m-am aşezat la o masă şi am bătut cu furculiţa în pahar, să vină chelnerul. Azi nu se mai obişnuieşte, chelnerul vine singur, asta îi este datoria; iar dacă nu vine şi îl chemi, se enervează. Fiindcă lista de

bucate era lungă, am cerut vreo şase feluri, mă lăcomeam, niciodată nu mai văzusem atâtea feluri de mâncare; dintre toate, ţin minte o ciorbă de perişoare, apoi ardei umpluţi, cu smântână; celelalte au rămas pe masă.

Trenul pleca la miezul nopţii, un personal, luase locul trenului mixt de altădată şi era înghesuială, lumea prinsese gust să meargă la mare. Unii mergeau fără să le placă, ar fi preferat să se ducă la munte sau să stea acasă şi să se scalde în cada de baie, dar nu puteau de răul nevestei şi al copiilor, băieţi şi domnişoare. Toţi aceştia dimineaţa stăteau să-i bronzeze soarele, venise o modă, pe urmă, după ce mâncau bine, dormeau până pe seară, când ieşeau să se plimbe pe faleză şi în sfârşit mergeau să danseze. Când se întorceau, după o lună şi, ajunşi în oraşul lor, se arătau în fereastra vagonului, semănau cu pieile roşii; lumea cealaltă părea bolnavă.

Nu găseam loc unde să pun măcar piciorul pe scară, dacă aş fi ştiut aşteptam până dimineaţa şi luam automotorul roşu, care abia ieşise şi mergea fără oprire, făcea drumul în două ore şi jumătate. Am trecut pe la vagonul de dormit, unde nu se înghesuia nimeni, era numai un însoţitor, un ceferist, ca un buldog, care păzea uşa. Nu mai mersesem niciodată cu vagonul de dormit, nici nu mă gândisem cum este. Făceam drumuri lungi noaptea, mă chinuiam în capul oaselor, nu-mi trecea prin minte că s-ar putea şi altfel, socoteam că vagonul de dormit este destinat unei lumi de care eu nu puteam să mă apropii, nici măcar nu puteam să mi-o închipui, din ea făcea parte numai domnul Pretoreanu, şi nu domnul Neagoe; acesta îşi

pierduse rangul, de vreme ce mă primise în casa lui şi mă pusese pe picior de egalitate cu fetele, mă lăsa să mă plimb cu ele prin pădure şi să înot în piscină.

Fiindcă nu mai era mult până să plece trenul, mi-am luat inima în dinţi şi l-am întrebat pe omul din uşă:

— Sunt paturi libere?

Eram îmbrăcat cuviincios, s-a uitat la mine în fugă, cred că pusesem întrebarea bine şi nu mă bâlbâisem, de vreme ce l-am auzit că-mi răspunde:

— Ce bilet ai?

— De clasa doua.

Nu mai luasem de clasa întâi, dar nici de a treia. Clasa patra mai aveau numai unele curse de pe linii secundare.

— Ai treizeci şi şase de lei? m-a întrebat ceferistul.

— Am opt mii, am răspuns, bătându-mă cu mâna în pieptul hainei.

Pe chitanţa care mi-a dat-o scria numai douăzeci şi şase, restul îl băgase în buzunar, sau nu înţelegeam eu bine, să-mi fi cerut şi o sută tot nu stăteam la tocmeală. Nu m-a condus cum văzusem că făcea cu altă lume, mi-a dat chitanţa şi mi-a spus să merg în compartimentul douăzeci şi patru; era la capătul vagonului tocmai pe osie, zgâlţâia tare, dar atunci nu aveam de unde să ştiu şi nici nu dădeam importanţă. În compartiment, am găsit un tânăr cu mustăcioară neagră, să fi avut vreo trei ani mai mult decât mine; îşi pusese bagajul în plasă, îşi scosese haina şi acum şedea pe patul de jos, cu ochii într-un caiet cu scoarţe roşii, întocmai ca al lui Alex. Deşi nu aveau nicio asemănare, am făcut repede o apropiere între unul şi altul, şi nu m-am înşelat.

Tânărul m-a întrebat dacă prefer patul de sus sau pe cel de jos; ce să aleg, dacă el se şi instalase? De altfel, mă ispitea să stau deasupra, mă simţeam mai izolat, nu se mai foia nimeni pe lângă mine. Mai târziu, am văzut că oamenii preferă patul de jos, e mai comod, nu trebuie să te caţeri pe scară şi se leagănă mai puţin decât cel de deasupra. Ce-mi păsa mie atunci de legănat şi de scară?!

Trenul a plecat în câteva minute, s-a urnit lin, fără să fluiere, ca să nu trezească din somn pe cei ce se şi culcaseră. Până atunci, tânărul, care avea plete până pe umeri, ca Eminescu, cum nu purta nimeni, apucase să-mi arate caietul, cu o fotografie lipită pe prima pagină şi înnegrit cam o treime cu o scriere îngrijită, aproape desenată, cu rânduri drepte, se cunoştea că avusese liniuţe trase subţire cu creionul şi apoi şterse. Mi s-au înroşit urechile de emoţie, deşi nu eram la prima experienţă; am acest păcat, să pornesc mereu de la capăt, punând în umbră ce-a fost înainte. Aproape că îl uitasem pe Alex, deşi jucase un rol de seamă în viaţa mea şi îmi deschisese ochii spre o lume nebănuită, începând cu propria lui familie, pentru care mă aflam acum în tren, noaptea.

Tânărul, student în primul an la litere şi filozofie, îmi spunea că facultatea este pentru el o glumă, ca să le facă pe plac părinţilor, în realitate fiind scriitor, autorul romanului în scoarţe roşii pe care mi-l dăduse să mă asigur cu ochii, iar eu îl frunzăream cu sfinţenie. Deşi nu era gata, cuprindea doar o treime din paginile caietului, avea şi titlu, *Sezon la mare*, cum nu mai auzisem, mi se părea atât de sugestiv că parcă simţeam tot ce

cuprinde. Ce să cuprindă dacă nu marea, soarele, un băiat şi o fată îndrăgostiţi unul de altul?

Primul capitol descria într-adevăr călătoria a doi tineri, un băiat şi o fată, mergând împreună la mare cu un tren de noapte, ea în rochie roz, el nu mai ştiu cum, stând îmbrăţişaţi la fereastră. La un moment dat, ei îi intră în ochi un fir de funingine de la fumul locomotivei, lăcrimează şi suferă, el o şterge cu batista şi o leagănă până ce se luminează de ziuă, când apar lanurile de grâu ale Bărăganului, o mare galbenă, gata să se aprindă de la scânteile scoase pe coşul locomotivei. Mi-a luat foc obrazul de ruşine, întocmai aşa văzusem şi eu câmpia, dar nu îndrăznisem să scriu, nici măcar într-o compoziţie la limba română. Atunci am înţeles că aşa îmi va fi soarta, să mi-o ia alţii înainte, iar de mine să nu ştie nimeni.

Capitolul se intitula: „Bang-bang! Un tren vine dinspre Bucureşti”. M-a surprins, fiindcă sugera situaţia mea, mă aflam într-un tren care venea dinspre Bucureşti. Tânărul m-a încunoştinţat că tatăl lui era şeful gării de Nord, şi mai înainte locuise cu familia în multe gări din ţară; astfel, cunoştea toată aparatura de mişcare de la calea ferată, telegraful, semafoarele, centralele de comandă, felinarele de la macazuri cu luminile lor codificate. Apoi mi-a explicat, ca să înţeleg titlul capitolului, că ori de câte ori un tren pleacă din gară, toate clopotele de la cantoane, până la gara următoare bat de două ori, la comanda impiegatului de serviciu, dacă trenul vine dinspre Bucureşti, şi de trei ori dacă vine din partea cealaltă. La fel în toată ţara, oricât de departe, Bucureşti rămâne locul de referinţă. De atunci înainte, când treceam

pe lângă un canton şi auzeam clopotul, mă opream să văd trenul, ştiam din ce direcţie vine, nu m-am înşelat niciodată. Astăzi mi se pare că se folosesc alte mijloace de avertizare a cantonierilor, mai sigure şi mai evoluate, parcă n-am mai auzit clopotele; e unul din sunetele care au să-mi lipsească.

Pe urmă, tânărul mi-a mărturisit că nu fusese niciodată la mare, descrierea din celelalte capitole i se părea nesigură, de aceea voia să meargă o zi acolo, ca să vadă cu ochii.

— Cred că mi-ajunge o zi, a spus, fără să mă consulte.

— Poate că da, i-am răspuns, dacă n-ai să pierzi nicio clipă. Dar mult mai mult ai fi avut de câştigat dacă veneai cu fata.

— Care fată? m-a întrebat, în timp ce-şi aduna bagajele.

Mă holbam pe fereastră, apăruse marea, în albastrul ei palid, de dimineaţă, scânteind în soare, şi iarăşi mi se părea verticală. El a coborât fuga şi s-a dus să prindă o trăsură, ca să ajungă mai repede la ţintă.

Am bănuit că ultimul capitol din carte o să se intituleze simetric cu primul, „Bang-bang-bang, un tren vine către Bucureşti!” şi bineînţeles o să fie toamnă, o să cadă frunzele.

Mi-am lăsat geamantanul la depozitul de bagaje din gară, atâta lucru învăţasem şi-mi prindea bine, acum eram cu mâinile libere, ca prima oară când venisem cu trenul mixt şi văzusem marea de pe acoperişul vagonului. La întoarcere, după două săptămâni, când cheltuisem toţi banii, în mare parte pierduţi la bulă, am făcut la fel, mi-am dus

geamantanul la depozitul de bagaje din gară, fiindcă trebuise să eliberez camera şi mai erau şase ore până la miezul nopţii, când pleca trenul. Urmărit tot timpul cât am mai umblat prin oraş de grija să nu întârzii, am ajuns în ultima clipă, m-am căţărat pe scara unui vagon, tocmai când trenul pornea cu o smucitură şi mi-am uitat geamantanul la depozitul de bagaje, unde poate ar mai zăcea şi astăzi, dacă nu s-o fi dărâmat gara, ca să se facă una nouă; aşa că am ajuns acasă cu mâinile goale, ceea ce m-a făcut să cred că mă întorceam la starea mea naturală. Oricum, un om cu mâinile goale va fi totdeauna în superioritate faţă de unul împovărat de bagaje.

Sosisem devreme, personalul deşi se oprea în toate staţiile făcând să mi se zgâlţâie patul, nu se târa, ca trenul mixt; când soarele se ridica peste case, eram în gară. Primul drum l-am făcut la plajă, dar n-am mai luat drumul direct, peste garduri, ci am mers ca oamenii, pe străzi, având grijă să păstrez direcţia, orientându-mă la început după soare, apoi după murmurul mării. Dar nu mai aveam emoţia din prima zi, sau era o altfel de emoţie, mai conştientă, fiindcă ştiam până unde mă putea duce. Nu m-am mai aruncat în apă ca prima dată, fiindcă ştiam toate senzaţiile şi mi-era teamă să nu fie ceva mai puţine, să nu mă dezamăgească. De altfel, era şi prea devreme, soarele nu avea încă putere.

M-am dus pe dig, în locul unde, într-o zi furtunoasă, când valurile se spărgeau în pietre, stătusem în cumpănă, dacă să mă arunc sau să nu în apă. Am fost la un pas de moarte şi nu ştiu ce m-a oprit, nu frica, nici credinţa că eram destinat să fac în viaţă o faptă care să uimească pe alţii; nu

credeam deloc în mine, şi dacă am ales viaţa, în locul morţii, înseamnă că m-a condus o mână străină, eu nu eram deloc responsabil. În acelaşi loc fusese găsit trupul Emmei, aruncat de valuri pe pietre.

Când m-am întors, m-am speriat ce umbră lungă aveam, ajungea până în faleză, eram parcă o apariţie. Am privit casa AMarisiei, dar n-am avut curaj să mă apropii; nu se vedea nicio mişcare pe terasă. Nu pot să spun că reîntâlnirea cu marea fusese o dezamăgire, şi eu şi marea rămăsesem aceiaşi, dar între noi erau acum tristeţi şi întâmplări tragice. M-am hotărât să fac totul mai cu chibzuinţă; până una, alta, am urcat pe faleză şi pe o străduţă liniştită, lângă biserica grecească, am găsit o odăiţă modestă, care nu avea decât un pat, un cuier, un scaun şi un lavoar cu ibric şi cu o oglinjoară deasupra, pictată în colţuri. În schimb, se vedea marea de la fereastră, ca din camera Prinţesei. Aveam, prima oară în viaţă, o independenţă deplină. Mi-am adus geamantanul din gară, am plătit chiria pe o lună, mi se părea nimica toată. Pereţii casei şi gardul erau îmbrăcaţi în zorele, care tocmai se deschideau sub razele soarelui. Două fete de şcoală buchiseau nişte cărţi şi caiete într-un chioşc alb de mesteacăn; cred că una din ele avea de dat corijenţe, iar cealaltă o ajuta să înveţe. Nu s-au uitat la mine, nu m-am uitat la ele. Gândul că nu mai depindeam de Alex mă făcea mai stăpân pe sentimentele mele. Am pornit spre port, bucuros că nu mai trebuia să-i cer învoirea; totdeauna când îmi exprimam o dorinţă, mă temeam că o să mă refuze, sau măcar că o să se mire.

În drum mi-am aruncat ochii la casa lui Panainte; mult stătusem la pânda acolo, să iasă Pisicuţa pe balcon, cu o carte în mână, nu să citească, ci s-o vadă lumea. Acum Pisicuţa era măritată în Transilvania, Pompilia zăcea cu minţile rătăcite într-o casă de sănătate. Panainte ce putea să facă, decât să-şi ducă viaţa pe „Arhimede”? Ceva mai încolo m-am întâlnit cu trăsura AMarisei, îl aducea pe Anatol Radovici de la sanatoriu şi îl ducea la gară, unde avea de întâmpinat pe primarul Berlinului, venit ca oaspete al primăriei; sau poate cu scopuri secrete. Hitler mai avea trei ani până să ia puterea. Anatol Radovici părea plictisit, nu lucra pentru primărie decât seara, acum ar fi trebuit să fie la sanatoriu, cu bolnavii. Era îmbrăcat ca pe vremuri, cu joben şi cu redingotă cenuşie, cu mănuşi albe. Mi-am pus din timp pălăria în cap, ca să pot saluta; mi-a răspuns cu indiferenţă, ca unui străin care umblă haihui dimineaţa; nu m-au recunoscut nici el, nici Mustafiţă, deşi mă ştiuse atât de bine, şi îmi destăinuise multe secrete ale familiei.

Mi-am schimbat gândul, n-am coborât în port, ci l-am ocolit pe deasupra; recunoşteam fiecare clădire, fiecare chei, nimic nu se schimbase, decât că părea să fie mai multă mişcare, şi în radă aşteptau mai multe vapoare.

Mergând aşa, am ajuns acolo unde mai înainte fusese marginea oraşului, la sanatoriul doctorului Anatol Radovici, care continua să-l conducă, devotat bolnavilor tot ca mai înainte. Grija primăriei rămânea secundară, dar nimeni n-ar fi putut spune că nu îşi făcea datoria faţă de cetăţenii oraşului; pentru ei lucra la sfârşitul zilei, de la şase seara până la zece şi jumătate, alteori până la două

noaptea. Colaboratorii lui nu avuseseră încotro, adoptaseră programul; în schimb, se odihneau ziua, ceea ce poate le şi convenea, vara puteau să meargă la plajă, iarna nu luau în piept viscolul dimineţii.

La sanatoriu, se făceau lucrări, se construiau pavilioane moderne, spre sud, cu pereţi de sticlă în faţă, toate cu terase deasupra mării; măsurând din ochi, cred că depăşeau doi kilometri. Orice s-ar fi întâmplat cu politica, sanatoriul rămânea un mare bun al oraşului. Aşa a şi fost, a atras bolnavi din toate colţurile Europei, şi chiar din America. N-ar fi avut importanţă că în timpul războiului o bombă îi atinsese o aripă, mai rău a fost că Anatol Radovici murind tragic, sanatoriul a încăput pe mâini proaste, întâi l-au luat nemţii şi l-au făcut spital de campanie; pe urmă n-a mai putut să revină la ceea ce fusese înainte, dacă lipsea spiritul care îl însufleţise.

Ferma lui Iani Talabă era acum înconjurată de grădini şi de locuinţe, dar tot nu avea sonerie electrică; am bătut cu un bolovan în poartă, până ce Siţa, maimuţica, m-a auzit, s-a căţărat pe stâlp şi, văzându-mă, a început să ţipe, făcând semne spre casă. S-a ivit o fată mărişoară, să fi avut vârsta mea, am bănuit că era domnişoara, dar n-o cunoscusem, fiindcă lipsea vara, când mergeam eu acolo, se ducea la munte, avea nevoie de alt aer. Nu i-am spus cine eram, din moment ce nu ne cunoscusem: am cerut numai îngăduinţa să văd jocul căprioarelor. Între timp, în jurul ei se adunaseră animalele pe care le ştiusem odată, dominate din spate de Ghiţă şi Mariţa, elefanţii, şi de cămilă, dar toate mi s-au părut străine şi îmbătrânite. Să fi fost ora şapte seara.

— E prea târziu, mi-a spus domnişoara, cu bunăvoinţă; căprioarele şi-au terminat jocul; vino mâine la şase dimineaţa. Ia autobuzul, cobori la două staţii după abator; nu mai ciocăni, să nu se stârnească animalele. Dacă eşti punctual, am să te aştept la poartă.

Domnişoara era cea căreia maică-sa îi dădea pe ascuns şuncă de Praga, în timp ce restul copiilor mâncau salam de la cârciumă; iar tatăl lor îi credea vegetarieni, cum erau toate animalele lui carnivore, pe care le convertise, bunăoară ursul alb şi focile. N-am insistat, dar aş fi vrut să-i văd, pe Iani Talabă şi pe Beatrix.

Se înserase când am ajuns în oraş cu autobuzul, inexistent înainte; atunci n-am fi putut veni dacă nu ne trimitea AMarisa, cu trăsura sau cu docarul. Am coborât din nou pe plaja unde îl cunoscusem pe Alex şi, fără să ezit, m-am dus la casa AMarisei. Voiam să schimb măcar o vorbă cu un om din câţi cunoscusem înainte. Am urcat scările, terasa era goală, cele două sarcofaguri de răchită parcă începuseră să putrezească; balustrada cu stâlpi de ciment turnat mi se părea mai leproasă, iar cariatidele care susţineau balconul nu mai aveau sânii de altădată, se coşcoveau, nu mai puteau să mă ademenească.

În sufragerie, ardeau toate cinci lămpile din candelabru şi lumea era aşezată la masă. Am văzut-o numaidecât pe AMarisa, pe sofaua ei, rezemată de perete, înconjurată de perne. La masă, drept în faţa ei, erau Zefira şi Alex. Am mai văzut şi alte chipuri cunoscute, chiar şi pe Zoba, deşi semăna cu o mumie: erau şi invitaţi noi, lumea se schimbă întruna. N-am spus bună seara, îmi înţepenise gâtul;

am trecut în lungul mesei, cu pălăria în mână, m-am uitat în farfurii, mâncau pilaf de midii, obişnuit în casa AMarisei. Nimeni n-a întors capul, nimeni nu mi-a spus o vorbă, nu eram nici măcar o umbră.

Am trecut mai departe, mergând de-a latul, mersul crabului, am luat-o pe coridor, am lăsat bucătăria în stânga, unde am recunoscut pe toţi servitorii, lipsea doar paracliserul, poate murise. Pe urmă am ieşit în curtea din faţă, unde aştepta trăsura AMarisei şi cele două docare; familia se ducea la cinematograf, sau la alt spectacol. Nu m-a răbdat inima, m-am oprit în faţa lui Mustafiţă, i-am zâmbit, şi i-am spus bună seara; mi-a răspuns ducând un deget la fesul lui roşu, cu cocardă tricoloră, fără să-mi spună un cuvânt, să mă întrebe ce caut.

Am mâncat, la birt, tocană, deşi dacă ceream, s-ar fi găsit şi pentru mine în casa AMarisiei o farfurie cu pilaf de midii. În tot oraşul nu cunoşteam pe nimeni.

Seara, am stat mult la fereastră, pe un scaun de fier care îmi intra în oase, cu coatele rezemate de un glaf mizerabil; dar recunoşteam marea, şi cum era lună plină, am visat mult cu ochii pe dâra ei aurie, care încetul cu încetul se lăţea şi căpăta culoarea argintului. Din imaginile vechi a apărut iarăşi fata în rochie albă de pe Strada Căruţei Stricate, dar fiindcă avea în mână o lampă aprinsă ţinând-o deasupra capului, am ştiut că era Ibi; de-atunci, indiferent cine ar fi lângă mine, mereu o văd pe dâra lunii, apropiindu-se cu lampa în mână; niciodată n-are să piară.

În spatele meu era un pat de scânduri, cu salteaua de paie, în locul patului cu tăblii de lac negru,

pictate cu îngeri în medalioane simetrice, unii bruni, alţii cu părul ca aurul.

A doua zi la şase dimineaţa, soarele abia se uscase de boarea mării, mă aflam la poarta lui Iani Talabă. Domnişoara mi-a deschis şi m-a condus la marginea poienii, unde era un rând de scaune. Iani Talabă avea oaspeţi, ştiu că îi plăcea să-i oprească noaptea, ca să vadă jocul căprioarelor în zorii zilei. A ieşit din casă cu mai mulţi domni, în spatele lor venea Beatrix cu mai multe doamne; am văzut şi copiii, pe care nu-i cunoscusem decât în treacăt, ştiam doar că mâncau pe furiş salam de calitate proastă. După ce m-a aşezat pe un scaun la margine, domnişoara s-a dus între ei, lăsându-mă singur. O dată doar a mai venit, să-mi aducă o ceaşcă de ceai şi o felioară de cozonac uscat la cuptor din ceea ce se oferea oaspeţilor. S-au uitat la mine şi Beatrix, şi Iani Talabă, dar nu m-au recunoscut. Când prima rază a soarelui trecând peste linia de plopi dinspre mare a atins poiana, s-a făcut linişte, a încremenit toată lumea şi căprioarele, ieşind din pădure, şi-au început jocul.

Le ştiam din prima zi când fusesem acolo şi le văzusem în jocul de seară. Mă gândisem la ele toată noaptea, zâmbeam şi compuneam în gând o muzică imaterială, pentru o ureche abstractă, căci o muzică obişnuită, care să se audă de oricine nu ştiam cum se face. În urechea mea o auzeam numai cu închipuirea, eu însumi deveneam o închipuire în acele clipe, vedeam căprioarele alergând pe pajişte şi mişcările lor se transformau în sunete, prea înalte pentru auzul omului. Razele piezişe ale soarelui, seara ca şi acum, dimineaţa, le întindea umbra până la marginea crângului de salcâmi, le multiplica

imaginea şi le amplifica mişcarea; toate păreau prime-balerine, cu darul de a-şi pierde greutatea şi de-a nu mai avea, în clipele sublime, nicio atingere cu pământul. Erau numai trei, dar din cauza mişcării rămasă un timp pe retină, imagine lângă imagine, diferite între ele, ca pe filmul cinematografic, păreau o mulţime, o şcoală de balet întreagă, la ultimul lor examen, când îşi aşteaptă certificatul şi îşi dă sufletul, ca să-l merite. Numai că ochiul meu, atras în prea multe direcţii, nu putea să le deosebească pe una de alta, deveneau o masă, fascinantă dar anonimă.

De astă dată, după ce trecuse atâta vreme şi învăţasem mai multe, m-am străduit să-mi fixez privirea numai la cele trei din mijloc, cele reale, din a căror emanaţie se năşteau celelalte, le-am scos în faţă, le-am adus aproape, până ce am izbutit să le identific pe fiecare în parte, deşi mişcarea, sincronizată până la cea mai înaltă perfecţiune le făcea să semene între ele ca surorile gemene.

Nu le învăţase nimeni, jocul lor era acelaşi de rândul trecut, probabil din toate zilele, de aceea n-am înţeles nici până astăzi cine le conducea paşii, fără greşeală sau şovăire.

Prima lor mişcare a fost un galop pe toată lăţimea pajiştei, veneau una după alta, parcă legate cu sfoara, cu acelaşi pas, cu aceeaşi unduire, că una părea umbra celeilalte. Fugeau în salturi prelungi, abia atingeau pământul, mai degrabă păreau că zboară; să fi bătut vântul le-ar fi luat pe sus, ca pe trei pene albe de lebădă. Dar mai cuceritor decât orice putea să se vadă cu ochiul era bucuria din mişcarea lor, voluptatea de a se şti stăpâne pe spaţiu. Părea că în faţă li se deschidea întreg

universul, nimic nu le împiedica să-l străbată până la capăt; atât de fragile cum erau, se simţea în ele o forţă crucială, mai puternică decât orice obstacol. Nimeni de pe lume, un om abraş sau o fiară, n-ar fi încercat să le oprească, fiind dinainte sigur de nereuşită. O haită de lupi înnebuniţi de foame n-ar fi putut să le ajungă, nu le rămânea decât să se uite la cer şi să urle.

În cele ce-au urmat, ritmul lor a rămas acelaşi, galopând încontinuu, înconjurând pajiştea în cerc, după ce o străbătuseră de-a latul, în linie dreaptă. Odată cercul închis s-au despărţit, şi fiecare în parte a început să deseneze arabescuri, cu o fantezie nesecată, căci liniile nu semănau între ele decât prin perfecţiune. Dacă paşii li s-ar fi gravat pe pajişte, la urmă ar fi rămas o împletire de opturi şi trefle, născute unele din altele, repetate simetric, fără să se suprapună şi să devină confuze. Dar deşi rezultau dintr-o trăsătură continuă, fără nicio întrerupere, nimeni n-ar fi putut să urmeze pe toată întinderea această compoziţie labirintică, de la intrare până la ieşire; i s-ar fi împăienjenit ochii, i-ar fi venit ameţeală, ar fi rămas prizonierul imaginilor consumate mai înainte, galopul căprioarelor devenite abstracţiune, şi având încă mai multă putere de vrajă.

Acesta nu-i felul meu de exprimare, şi nici n-aş fi încercat să mă exprim în vreun fel, ca să nu pierd bucuria rămasă în suflet, punând-o într-o înşiruire de fraze; mie căprioarele mi-au lăsat o imagine sfântă. Impresiile reproduse mai sus le-am luat din caietul lui Alex.

La sfârşit, căprioarele, încheindu-şi galopul, s-au aşezat toate trei în linie, la mijlocul pajiştei, de

acolo au pornit spre noi, în buestru şi s-au oprit în faţa stăpânilor. Iani Talabă le-a dat câte o felie de cozonac uscat în cuptor, care se topeşte în gură ca untul. N-au aşteptat să se topească, l-au ronţăit, dar nu de lacome, ci fiindcă aşa le plece cozonacul căprioarelor. Pe urmă, fără să mai dorească altul, au plecat şi au mers la trap până în marginea crângului de salcâmi, unde s-au aşezat la soare; soarele tocmai ieşise deasupra farului, care un timp îşi aruncase umbra prelungă peste pajişte.

49

Era inutil să mai trec pe la casele celorlalţi, dacă nu mă recunoştea nimeni. M-am uitat în oglinda unei frizerii, pusă afară, pe peretele dintre geamuri; aveam altă îmbrăcăminte, poate o purtam cam ţeapăn, încolo nu mă schimbasem cu nimic, eram un tinerel timid, cu privirea curioasă, doar că îmi crescuse părul şi îl ţineam dat pe spate, să-mi facă o frunte mai lată. Când încep să pleşuvească, oamenii nu ştiu cum s-o facă mai îngustă, recurg la pieptănături caraghioase, îşi trag părul în faţă, dar nu păcălesc pe nimeni.

Dintre toate, nu mă mai interesa decât casa Emmei, mă întrebam cu teamă pe ce mâini încăpuse, ce negustor o cumpărase şi-i stricase faţada, ca s-o facă mai arătoasă. Dar casa rămăsese neschimbată, îmbrăcată în trandafiri roşii, şi grădiniţa din faţă era plină de petunii multicolore, al căror parfum, seara, se simţea de departe. Fusese un noroc, casa aparţinea acum Zefirei şi lui Alex. M-am uitat pe deasupra gardului şi am dat cu ochii chiar de Zefira, care stătea într-un şezlong, cu faţa la soare. Ştiam că nici ea n-o să mă recunoască, intrase în mine o îndoială: ori mă schimbasem cu totul, ori ei nu existaseră, erau închipuiri ale mele, deşi prea se legau una cu alta. N-am vrut să trec mai departe, fără o vorbă; am mers până la colţ, unde era un scuar cu trandafiri galbeni. N-avea cine să mă vadă şi chiar dacă m-ar fi văzut, nu-mi păsa de nimeni, se petreceau fapte prea neobişnuite ca

să judec ca un om cu frica lui Dumnezeu şi a primăriei. Am rupt un boboc pe cale să se deschidă, care de pe acum îşi răspândea mireasma în aerul curat al dimineţii; cred că era o mireasmă otrăvitoare, dar ar fi fost nevoie de un câmp întreg, un lan de trandafiri, ca să poată ameţi un om, făcându-l să cadă; pe urmă, dacă rămânea acolo nu mai avea nicio scăpare. Un trandafir singur ne dă numai iluzia morţii, fără să înţelegem; o confundăm cu altceva, bucurie sau fericire.

Cu trandafirul în mână, după ce-l curăţasem de spini şi de frunzele inutile, am împins portiţa casei şi m-am apropiat de Zefira. A ridicat ochii spre mine, cu acea minunată privire căpruie, trimisă pe sub bretonul retezat în dreptul sprâncenelor. Dacă o recunoşteam ca şi când aş fi văzut-o abia ieri, şi dacă eram sigur că măcar ochii ei n-am să-i uit niciodată, ea cum nu mă ţinea minte? Lăsând la o parte trecutul mai îndepărtat, când veneam în parc împreună cu Alex s-o ascultăm pe Irmingarde cântând lieduri, erau abia doi ani de când stătusem îngenuncheaţi alături, la picioarele catafalcului, iar ea îmi sărutase mâna, după ce se uitase la mine cu ochii plini de durere. Ce se întâmplase, unde dispărusem?

— Doamnă, i-am spus, întinzându-i trandafirul, să mă ierţi că intru la dumneata atât de devreme, dar sunt străin de oraş, şi am vrut să mai văd o dată această casă, de care mă leagă amintiri duioase.

— Ai cunoscut-o pe…

Ştiam că va spune Emma, am corectat-o repede:

— Pe Irmingarde. Seri în şir am ascultat-o din parc, cântând lieduri.

— Ciudat! a şoptit, privindu-mă neîncrezătoare sau nedumerită. Şi noi o ascultam… Alex!

Până să vină Alex, pe care îl strigase, am adăugat:

— Poate uneori am stat alături.

— Da, a încuviinţat ea, venea multă lume.

Alex se ivi în cadrul uşii, în cămaşă, cu bretele. Părea mai bulbucat, se îngrăşase, avea un început de burtă, din cele care se fac urâte, ca un dovleac, sub toracele supt înăuntru. Dar ce subiect fusesem eu pentru el, ce studiase la mine, dacă după trei ani nu mă putea recunoaşte? Şi doar venisem împreună în casa aceasta, o dată pe săptămână, trei veri de-a rândul, nu ascultasem numai liedurile, seara, din fundul parcului.

— Deci ştiai de Emma! zise el cu o bunăvoinţă cam plictisită. Iartă-mă, domnule, sunt la lucru, scriu o carte. Dar am să-ţi fac o plăcere.

S-a dus în casă, şi peste câteva clipe, s-a auzit glasul pe care îl cunoşteam atât de bine şi totdeauna mă tulburase până la lacrimi; numai că era spart şi metalic, reprodus de un gramofon de pe vremuri, o idee nefericită, cred că nu o avusese Irmingarde, imprimarea o făcuse cineva din parc, fiindcă se auzea freamătul frunzelor şi ciripitul păsărelelor somnoroase.

Ochii Zefirei păreau să-mi ceară iertare; Alex, în schimb, care reapăruse în uşă, părea mândru şi poate aştepta să-mi exprim mulţumirea. După ce discul s-a sfârşit, am auzit în aer glasul adevărat al celei care fusese Irmingarde, şi bănuiesc că l-a auzit şi Zefira; atunci cred că m-a recunoscut, şi-a amintit probabil totul, cum stăteam pe banca din parc şi eu, lipit de ea cu blândeţe, o apăram de frigul serii. Dar n-a avut curaj să spună, şi bine a făcut, mă tem că

reacţia lui Alex ar fi fost zgomotoasă şi vulgară, m-ar fi luat în braţe, m-ar fi invitat la masă şi iar mi-aş fi pierdut libertatea. Aşa, am rămas cu amintirea ochilor minunaţi ai Zefirei.

— Mă întorc la lucru, s-a scuzat Alex, când s-a sfârşit discul. Din păcate nu-mi merge, nu-mi place subiectul, ar trebui să-mi caut altul.

Nu şi l-a găsit niciodată, a muncit ani de zile degeaba, a scris carte după carte, pe unele le-a tipărit pe hârtie luxoasă, şi nimeni nu ştie de ele; eu socotesc că nu are decât una. Dacă mă lua pe mine aşa cum eram, simplu, cu reacţiile mele copilăroase, sincere, naturale, poate ar fi reuşit mai bine.

Zefira m-a condus până la poartă, n-a avut cochetăria să rămână în urmă, şi-a expus mersul fără şovăire. Sigur că vechea ei infirmitate se cunoştea mai ales când cineva o ştiuse dinainte, altminteri învăţase să se mişte cu un fel de lascivitate care ar fi putut să pară provocatoare; în realitate îşi ascundea în mişcări unduite ezitările şoldurilor şi ale picioarelor, dându-le un ritm ternar, ca al valsului. Mi-a întins mâna fără o vorbă, îmi vorbea însă privirea ei, care mă fermecase de când era mică şi o văzusem prima oară, pe vapor, neajutorată, cu cârjele alături, neavând cu ea decât un porumbel care îi gungurea pe umăr şi se numea Narenume. M-am mirat că nu-mi spusese un cuvânt măcar la urmă, când eram singuri. Aşa mi-a revenit îndoiala, poate nu mă recunoscuse nici ea.

Pe când mergeam spre port, m-a ajuns din urmă o trăsură de casă, neagră, cu roţile roşii şi cu tapiseria albastră, trasă de doi cai albi împodobiţi cu penaje. La vremea aceea, cu toată răspândirea lui în creştere, cu toate concursurile de eleganţă la

care participau îndeosebi doamnele, bineînţeles cele din protipendadă, automobilul se socotea încă un vehicul vulgar pentru cine voia să-şi păstreze rangul. Era trecut de unsprezece şi jumătate, şi în trăsură mi-a fost dat s-o văd pe doamna Lambru, rentiera, într-un taior mov cu buline albe, cu o pălărie roz de pai, împodobită cu orhidee şi cu o voaletă albă cu buline mov. Culorile, deşi pastelate, atrăgeau atenţia fără să pară vulgare; femeia aceasta, cu cât era mai extravagantă, cu atât avea mai mult farmec. Dar oare se mutase aici cu totul, Clujul nu-i ducea lipsa, şi cum se mulţumea bărbatul ei s-o vadă o singură zi pe lună, când venea în vizită? La început, venea în fiecare săptămână, dar ea îl convinsese să adopte maniera mai distinsă, nu putea să intre în categoria ignobilă a „ceasornicarilor”, cum se numeau, în derâdere, bărbaţii care veneau la nevastă, aflată la băi, o dată pe săptămână, „să remonteze ceasul”, cum se spunea cu o vorbă, pe cât de sugestivă, pe atât de vulgară.

Oricum, doamna Lambru era acum o figură celebră a oraşului; cu ea şi nu cu Adelaida, nevasta tânără, fiica Adelei, deschidea Amiralul balurile marinei; cu ea se deschideau toate balurile de altfel. Singurul care nu o invitase la nicio serată a primăriei era Anatol Radovici, căruia ea îi păstra o ură neascunsă; nu după mult timp, ura ei avea să dea roade josnice.

Trăsura mi-o luase mult înainte, când am ajuns la intrarea portului, doamna Lambru se plimba pe esplanadă cu un comandor de marină în stânga, cu consulul Franţei în dreapta, socotit a fi agreatul ei de lungă durată; dar o mai urmau câţiva domni,

civili sau în uniformă, aşteptând să-şi găsească un loc în rândul întâi, al preferaţilor.

Peste vreo două ceasuri, la sfârşitul orei de promenadă, când mă întorceam din port, doamna Lambru ieşea de la cazinou, înconjurată de vreo şase persoane, cu totul altele decât înainte. Atâta puteam să citesc şi eu pe o fizionomie bărbătească, toţi îşi dădeau ifose, fiecare era convins că îşi va primi răsplata înaintea oricăruia, se uita de sus la ceilalţi.

Cea mai mare obsesie o exercitase doamna Lambru nu asupra unui bărbat, ci a unei femei, Pompilia, care îşi petrecea zilele la casa de sănătate; din acest motiv nu putea Panainte să divorţeze şi s-o ia pe Rozalia, care merita dragostea oricăruia din oamenii cunoscuţi de mine. Pe la casele de sănătate, pe unde am fost câteodată ca să văd cum este, pensionarii lor se cred Napoleon sau Gambetta, Josefina sau Ecaterina a doua. Pompilia se credea doamna Lambru.

Cu un ceas mai înainte, când venisem în port, m-am dus de-a dreptul la vaporul „Arhimede”. Am trecut pe vechile cheiuri unde acum era mai multă animaţie, se descărca şi se încărca mai multă marfă, crescuseră pe cer zeci şi sute de macarale. Se dublau şi se triplau căile ferate, pe chei nu mai aveai loc de vagoane, de lăzi, baloturi, butoaie. Prosperitatea se vedea în toate, chiar şi marina de război progresase, se strângeau bani prin contribuţie publică pentru o nouă navă-şcoală, în locul vechiului bric „Mircea”, care după o viaţă cu adevărat glorioasă, ieşise din servici, pe urmă arsese până la linia de plutire şi acum era o epavă. Aveau să sosească două distrugătoare noi, puternice

şi bine înarmate, cu tunuri şi torpile; li se şi pregătea locul la cheiuri, echipajele erau plecate să le aducă. Unuia din ele puţin i-a lipsit să naufragieze, anii următori, într-o iarnă când trebuia să-l ducă la Pireu pe fostul rege minor, Mihai întâiul, pe care îl văzusem în trenul mortuar, lângă sicriul Regelui Ferdinand. Acum era scos din scaun de propriul lui părinte, regele Carol al doilea, şi devenit Mare Voievod de Alba Iulia, după o denumire născocită mi se pare de istoricul Nicolae Iorga.

Prinţul moştenitor urma să reprezinte pe tatăl său, la o nuntă regească de la Atena. Se obişnuieşte, trebuie şi prinţii să înveţe meseria. Nu plecase bine distrugătorul, că l-a prins o furtună năprasnică; dacă se întorcea din drum, s-ar fi răsturnat sigur în timpul rondoului, sau poate se rupea în două. Să meargă înainte era moarte sigură. Să intre la adăpost, sub capul Caliacra, însemna să ia valurile de-a curmezişul, ceea ce reprezenta o primejdie la fel de mare ca prima. În cabina lui, voievodul avea apa până la genunchi, dar s-a purtat cu sânge rece. La palat, regele îşi frângea mâinile. Până la urmă s-a dus în ajutor unul din vapoarele noastre de pasageri, cred că „Dacia”, care avea să ardă curând după aceea. Vaporul nu era vreun transatlantic, n-avea decât cinci mii de tone, o jucărie în faţa mării dezlănţuite. Cu un comandant viteaz şi priceput, şi cu marinari de ispravă, a izbutit să se aşeze în bătaia vântului, ca să apere distrugătorul de valuri şi aşa, apa liniştindu-se sub bordajele înalte, au izbutit să-l salveze.

Nu ştiu cum a ajuns distrugătorul în port, cu mijloacele lui, sau dus la remorcă; lumea care l-a

văzut spune că venise îmbrăcat în gheaţă, cu balustradele rupte şi smulse, iar gruile, care susţin bărcile de salvare, le dau la apă şi pe urmă le ridică, piese grele făcute din ţeavă groasă cât piciorul omului, erau îndoite ca mucenicii de cocă. Nu s-a găsit vină nimănui, cred doar că s-au dat acatiste; dar eu aş fi vrut să stau de vorbă cu cei care prevestesc starea vremii şi nu pe o lună întreagă, ci pe şase ore, atât i-ar fi trebuit distrugătorului să ajungă în Bosfor, dacă mergea cu toată viteza.

După ce s-a încălzit şi şi-a schimbat hainele ude, voievodul a plecat la Atena cu trenul.

Puţini ani mai târziu, aveam în sfârşit şi un submarin, ca un trabuc întins pe apă lângă Nava-Bază, un vapor de zeci de ori mai mare, făcut să-i poarte de grijă şi să-l alăpteze. Dar aşa mic cum era, în timpul războiului, submarinul a trecut prin baraje de bombe aruncate ca să-l scufunde; cineva, care făcea parte din echipaj, mi-a povestit că nimeni nu mai ştia unde-i este capul şi unde picioarele şi, cum am înţeles uşor, vorbele fiind sugestive, m-a apucat groaza.

Silozurile de cereale nu erau mai mari decât le ştiusem, în schimb grâul curgea în şuvoaie mai groase, cu presiune mai mare. Mult mi-a dat de gândit bazinul de petrol, care îmi prilejuise destule reflecţii la început, dar niciuna dusă până la capăt, fiindcă nu cunoşteam originea lucrurilor. Acum aflasem de unde venea această materie, o văzusem cu ochii, scoţându-se cu pompele din puţ şi ducându-se pe conducte. Ciudat însă, cea mai elocventă reprezentare a ei era mica pată de pe mâneca hainei albastre a domnului Neagoe; pentru

mine, pata aceea însemna mai mult decât o tonă de păcură.

Şi mai ştiam, eu singurul om de pe lume, că marea, plină de vapoare şi de oameni veniţi să se scalde, se lega pe sub pământ cu un lac aflat între dealuri, la două sute de kilometri; o furtună pornită aici se simţea şi acolo. Odată mă gândisem că dacă îmi mişc mâna în apă, unda formată astfel se propagă până în cele mai îndepărtate mări ale lumii: acum ştiam că ajungea şi în lacul albastru, dar nimeni nu făcea legătura. În ochii mei, când contemplam marea se năşteau imagini nebănuite de nimeni, dealurile împădurite, sondele lăsate în părăsire, Poiana Miresei cu turnul de observaţie şi mai ales oamenii, Mira, Ibi, Rita şi alţii, şi chiar năzdrăvanul câine al poştaşului care mergea în două picioare când avea cine să-l vadă. Pentru mine, aceste două locuri nu puteau să existe unul fără altul, şi la fel este astăzi, după ce am văzut multe, de jur împrejurul pământului.

„Arhimede” fusese în cursă, tocmai se întorsese, dogoarea caldarinei se simţea de la distanţă, deasupra spiraiului de la camera maşinii palpita aerul fierbinte. Marinarii făceau ordine pe punte, poate erau oameni noi, nu recunoşteam pe niciunul. Am văzut-o pe Rozalia, ieşind din cabină cu un ghiordel să ia apă din mare, i-a dat drumul cu frânghia la doi paşi de mine, ne-am privit, era aşa cum o ştiam şi n-aş putea s-o uit niciodată: ea însă nu mă ţinea minte, mi-a aruncat o privire indiferentă, apoi şi-a văzut de treabă. A ieşit şi Panainte, în cămaşă, cu şapca de comandant pusă pe o sprânceană. S-a uitat la mine în treacăt nici măcar mirat că mă oprisem în coasta vaporului:

oricine e liber să se oprească. N-am îndrăznit să-i spun bună ziua, e sigur că nu mă recunoscuse. Dar cum se putea? Trecuseră numai trei ani de când ne văzusem ultima oară. Era mai adus de umeri, încărunţise puţin, după cum şi vaporul avea mai multe semne de oboseală, dar se ţineau amândoi pe linia de plutire. Panainte rămânea o figură neuitată, ca şi Rozalia, i-aş fi recunoscut şi pe întuneric, numai dacă spuneau o vorbă. Iar el, de ce mă privea ca şi cum mă vedea prima oară? Doar ieşisem cu el pe mare, trecusem printr-o furtună, mă încurcasem printre picioarele lui pe puntea de comandă. Şi apoi îi cunoscusem familia, fusesem la ei, la masă, în fiecare miercuri, cât ţinea vara, trei ani la rând, le ştiam întâmplările, atât de triste. Nu ne vedeam oare în toate serile la AMarisa, nu el îmi arătase cum se decortichează langustina, nu el mă încurajase să cobor pe fundul mării în costum de scafandru? Şi pe urmă nu ascultase, împreună cu Alex, impresiile mele despre această aventură?

Rozalia veni încă o dată să ia apă; acum se uită la mine puţin mai stăruitor, mirată că nu plecasem. Ce sentiment era mai puternic în mine, nedumerirea sau tristeţea? Cum oare niciunul din aceşti oameni, Alex, Zefira, Iani Talabă, Beatrix, Rozalia şi toţi ceilalţi nu mai ştiau cine sunt? Erau ei fructul imaginaţiei mele, mă întrebam iarăşi, o societate născocită în mijlocul unei realităţi care nu putea fi negată? Dar nu fusese un vis de o noapte, ci avusese durată, ca o viaţă. Şi apoi, cu unii şi cu alţii dintre ei se petrecuseră fapte ştiute de tot oraşul, alegerea ca primar a lui Anatol Radovici, bunăoară, cea mai răsunătoare din multele fapte rămase în amintire.

Asupra acestor gânduri, am auzit lătrând un câine şi, într-o clipă, Arhimede gonea spre mine, cu coada pe sus, cu părul în ochi, ca totdeauna, că nu înţelegeam cum vede pe unde merge. Cât ai clipi era în faţa mea, s-a ridicat în două picioare la parapet, şi mi-a întins laba dreaptă din faţă; un gest brav şi plin de dragoste. M-am aplecat, ţinându-mă de o bintă, să nu cad în apă, i-am apucat laba şi i-am scuturat-o, cum aş fi scuturat mâna unui prieten. Pe urmă, Arhimede mi-a întins şi laba cealaltă; atunci, prin smocurile de păr de pe frunte, care credeam că-l orbesc, i-am văzut ochii prima oară, fericiţi şi încărcaţi de iubire.

Nu-mi mai păsa ce se întâmplase cu ceilalţi, acum nu mă mai îndoiam că lumea aceea care nu mai ştia de mine exista aievea, şi nicio dovadă n-ar fi fost mai sigură decât bucuria câinelui. De multe ori ne jucasem, fugărindu-ne pe punte; nu puteam face la fel şi astăzi, de pe acum marinarii se uitau la noi cu mirare, ba unul din ei strigă la Arhimede, chemându-l destul de aspru. Trebuia să plec, nu poţi rămâne totdeauna unde ţi-ar plăcea, am strâns laba câinelui, l-am mângâiat pe creştet, gata să cad în apă, şi am pornit pe chei, întorcându-mă de unde venisem.

Arhimede nu m-a lăsat cu aceeaşi uşurinţă, a luat-o la fugă înainte şi, din cinci în cinci metri, ridicându-se în două picioare, mi-a întins laba pe deasupra parapetului. Când am ajuns aproape de prova, unde puntea se îngustează şi bordajul se îndepărtează de chei, nu mai puteam să-i întind mâna, dar el a rămas cu laba întinsă şi aşa a stat, dând din coadă, până am ajuns la capătul danei, unde m-am pierdut printre lăzi şi baloturi.

Un sfert de oră mai târziu, după ce trecusem pe lângă doamna Lambru, care ieşea de la cazinou cu admiratorii, mergeam spre oraş, fără gânduri, când am văzut apropiindu-se din faţă şi făcându-mi semne prietenoase cu braţele descărnate, un fel de mumie, un costum de haine fără trup, cu o faţă galbenă şi boţită, dus mai degrabă de vânt decât de propria lui voinţă. La un pas de mine, omul s-a oprit, cu o figură radioasă, mi-a cuprins mâinile şi mi le-a scuturat cu atâta forţă, că m-am temut să nu se dezmembreze.

După câteva clipe de stupefacţie, l-am recunoscut, nu puteam să cad în păcatul celor care nu mă recunoşteau pe mine; deşi nu mai avea aproape nimic din ceea ce ştiam, era Zoba, prin ceva care la om rămâne şi după moarte.

— E tocmai ora prânzului, mi-a spus, după ce se uitase la ceasul din turnul primăriei. Vino să mâncăm împreună!

Credeam că o să intrăm la un birt din piaţă, să nu pierdem timpul. Dar a ţinut să merg la el acasă, după obiceiul vechi, când prânzeam acolo o dată pe săptămână, lunea.

— Dar azi nu-i luni! i-am replicat, ca să fac o glumă.

Drept răspuns, m-a bătut pe umăr cu mâna lui osoasă:

— N-ai uitat? Nici nu-ţi vine să crezi ce uitucă e lumea de astăzi!

M-am oprit la o florărie, am luat o garoafă albă şi i-am pus-o la butonieră.

— Iată ce-ţi lipsea! i-am spus. Aşa îţi stă bine!

— La ce bun?! mi-a răspuns cu amărăciune. Nimeni nu mă mai recunoaşte.

— Nu mai mergi seara la masă, la AMarisa?

— AMarisa?!

N-am insistat, părea că uitase. Numai după ce am intrat în casă, înainte de a da cu ochii de Calipso, în fotografiile aşezate pretutindeni, m-am interesat de Alex, fiindcă niciodată nu venisem aici fără el; voiam să ştiu dacă era fericit cu Zefira. S-a uitat la mine nedumerit, părea că nu ştie despre ce-i vorba. În schimb, dacă l-am întrebat despre Cazinou, cum merg jocurile de noroc, pe care ştiam că le organizase el, mi-a răspuns vioi şi volubil, se însufleţise, se aprinsese la faţă, mi-a dat cifre, câţi bani se vânturau acolo, pe seară, pe săptămână, pe lună, cu ce beneficii rămânea primăria, după ce vărsa în stânga şi în dreapta subvenţii azilului de bătrâni, societăţilor de binefacere, Societăţii Scriitorilor, şi chiar unor persoane particulare, aflate la ananghie. Probabil, cazinoul era singura lui legătură cu lumea, restul îi devenise indiferent, până la amnezie. Cine îl binecuvântase?

— Acum aşteaptă-mă, în zece minute sunt înapoi, mi-a spus, temperându-se. Mă duc la birt să iau de mâncare.

Nu ieşise bine pe poartă, când m-am dus şi am încercat uşa dormitorului, dar, deşi nu avea pe nimeni în casă, era încuiată.

Am mâncat aceeaşi ciorbă de perişoare şi aceiaşi cârnaţi pe fasole albă, ca totdeauna. Fotografia reprezentând-o pe Calipso în mărime naturală se uita la mine din partea cealaltă a mesei.

— Ai vrut să intri în dormitor, îmi spuse Zoba la urmă. Ştiu, fiindcă am pusă o aţă neagră de-a latul coridorului; numai pisica poate să treacă fără s-o rupă, dar nu ţin pisică. Acum, fiindcă te-am întâlnit

şi eu n-am să mai trăiesc multă vreme, vino să ţi-o arăt!

Îmi închipuisem multe, afară de ceea ce mi-au văzut ochii. În dormitor era întuneric, pe ferestrele înfundate nu intra nicio rază de lumină. Zoba a aprins candelabrul şi atunci am văzut-o pe Calipso, cum o ştiam din fotografii, dar o clipă mi s-a părut vie. Era o plăsmuire în ceară, întinsă în pat şi învelită cu plapuma, cu părul negru revărsat peste pernă; m-am oprit în prag, gata să mă trag înapoi, parcă intram din greşeală.

— Vino s-o vezi! m-a îndemnat el. Cineva trebuia s-o vadă!

Ştiam ce este, dar încă mi se părea vie, senină, adormită, cu un zâmbet pe faţă. Deci aşa fusese ea înainte! Nu mi-o puteam închipui înecată. Mi se părea ceva dramatic, amestecat cu o nebunie, era firesc să-mi pierd controlul, să nu mai depind întru totul de mine. Ceea ce-am spus nu-mi aparţinea, venea de la alţii:

— Unii cred că s-a înecat fiindcă n-ai ajutat-o; n-ai lăsat din mână geanta cu bani!

— Se poate! recunoscu Zoba, de unde mă aşteptam să mă dea afară din casă. Nu ştiu; sunt împrejurări când nu poţi să judeci şi nici nu le ţii minte. Dar o iubesc şi astăzi, nu m-am atins de altă femeie. Uite!

Spre stupoarea şi spaima mea, trase plapuma, dezgolind-o pe Calipso până în vârful picioarelor. Se ruşină abia după aceea şi puse repede un prosop pe partea din mijloc, care era reprodusă cu toate detaliile, fără nicio disimulare.

— A făcut-o un artist, un sculptor mare. Atât de adevărată eu n-am mai văzut decât pe Paolina Borghese, în marmoră; dar marmora e prea rece.

Trase plapuma la loc, nu ca s-o ferească de ochii mei, nu mai avea niciun rost, ci parcă îi era teamă să nu răcească.

— Să ştii că noaptea învie, se întoarce spre mine, îşi pune capul pe pieptul meu şi mă cheamă; nu pot să-ţi spun cu ce durere!

În iarna anului 1940 spre ’41, când AMarisa, împreună cu fraţii şi surorile în viaţă, s-a expatriat, cu aproape toată familia, Zoba a refuzat să plece, nu mai recunoştea, sau nu mai voia să recunoască pe nimeni. După un timp, a dispărut fără urmă, Cazinoul se închisese; vecinii au băgat de seamă lipsa lui, dar nu i-au dat importanţă, războiul care începuse de aproape doi ani în Europa bătea şi la uşile noastre. Cum Zoba nu mai avea niciun fel de rude, sau îl uitaseră, nimeni n-a venit să-l vadă. Abia după război, în 1946, făcându-se recensământul populaţiei, Procuratura a dat încuviinţarea să se intre în casă. Nu mai rămăsese nici măcar mirosul de putrefacţie, au găsit scheletul lui Zoba, negru, în zdrenţele unei cămăşi de noapte, întins în pat, ţinând-o în braţe pe Calipso, parcă însufleţită.

Îmi imaginez tabloul, şi oricât ar fi fost de macabru, mi se pare idilic. Cam pe atunci a venit un film, „Dragoste dincolo de mormânt”, o melodramă în văluri albe, dulce şi parfumată. Nu se poate face o comparaţie.

50

Nu ştiu de când nutrea AMarisa gândul expatrierii; de curând, în orice caz poate de la venirea armatei germane. Dăduse mulţi bani pe o casă cu pretenţii princiare, îşi ajutase familia să-şi facă rosturi, părea împământenită pentru totdeauna. Sigur că avea ceva de împărţit cu nemţii, care în 1939 intraseră în Polonia. Victoria lor fulger făcuse pe mulţi să creadă că viitorul Europei, poate al omenirii, era în mâna lui Hitler.

Din acel timp, cea mai vie, mai tristă şi mai neuitată amintire este cea a polonezilor care îşi părăseau sărmana lor ţară, de-atâtea ori împărţită, şi încercau să se salveze, pribegind spre sud, pe drumurile Moldovei, împărţindu-se unii spre apus, alţii spre mare. I-am văzut în coloane lungi de automobile. „Polski-Fiat” cele mai numeroase, unele hârbuite, mergând în neştire şi parcă fără nicio speranţă. Nu era om prin sate să nu le întindă o pâine şi-o legătură cu de-ale gurii. Mai mult decât atât n-am de ce să spun, este datoria istoricilor. Ce ştiu sigur, şi istoricii nu au cum să afle, în toamna acelui an de restrişte, care anunţa restriştile noastre apropiate, „Arhimede” a făcut două drumuri la Constantinopole, plecând pe furiş, înţesat cu refugiaţi polonezi, cărora nu le-a luat nicio plată; cheltuielile drumului au privit-o pe AMarisa. Mai ştiu că, în tot acel timp, în casa ei gramofonul a cântat fără întrerupere, până s-au tocit discurile, muzică de Chopin, polonezele, mazurcile, baladele,

nocturnele şi valsurile. AMarisa şedea toată ziua pe divanul ei din sufragerie şi asculta cu obrazul ud de lacrimi. Serile, familia nu se mai aduna la masă.

Ştiu că unii au tras foloase, au cumpărat ieftin de la polonezi automobilele lor istorice, şi le-au dat întrebuinţări civile, multe mai circulau şi după sfârşitul războiului. Alţii au cumpărat bijuterii şi monede de aur. AMarisa n-a luat nimic când unii au venit să vândă, ca să poată pleca mai departe. A întrebat „Cât?” — şi a dat banii. Iar cele două drumuri ale vaporului la Constantinopole au însemnat cheltuieli importante, pe lângă riscuri, căci oricând îl putea lovi o torpilă. Panainte şi echipajul s-au purtat cu multă bravură, iar Rozalia, cum-necum, a făcut câte o ciorbă pentru patru sute de oameni, îngrămădiţi în cală. AMarisa a acceptat un singur dar din partea refugiaţilor, o casetă cu patruzeci de discuri, muzica lui Chopin, pe care a ascultat-o înlăcrimată.

În primăvara anului următor, pe o vreme senină şi promiţătoare, fără să fim în război cu nimeni, nemţii au invadat oraşul, trupe de elită, care să ne instruiască armata. Nu erau mulţi, dar puteau fi văzuţi pretutindeni, în cofetării luau câte cinci prăjituri deodată şi într-un minut le dădeau gata. La magazinul „Sasu”, civilii nu mai aveau loc, riscau să fie îmbrânciţi şi călcaţi în picioare. Până atunci nimeni nu cumpărase marfă mai multă decât îi trebuia unei familii pe o zi, două, până la o săptămână. Acum nemţii, uimiţi şi parcă nevenindu-le să creadă că toate se puteau lua în orice cantitate şi fără cartelă, cumpărau roţi de caşcaval, îşi umpleau automobilele de campanie oprite afară cu bidoane întregi de măsline, cârnaţi şi salam,

şiraguri că abia le puteau duce în braţe, calupuri de unt, butoiaşe cu brânză, cutii cu zahăr cubic, ceai şi mirodenii cu kilogramul, plus roşcove, curmale, smochine, stafide şi tot ce se mai găsea în prăvălia lui Sasu, şi nu doar acolo, gemeau băcăniile de marfă. Cafeaua stârnea în cumpărători o euforie aproape turbată, o cumpărau cu sacii. Toate acestea, în afară de ce le trebuia ca să se îmbuibe, cu obrajii umflaţi să plesnească, le puneau în lăzi de lemn, întărite cu balot de tablă, şi le trimiteau în Germania. Se spunea că n-aveau dreptul la mai mult de cinci kilograme, dar nimeni nu ţinea socoteala.

Populaţia nu intrase încă în panică, mai degrabă se amuza de lăcomia cumpărătorilor, când îi vedea ieşind din băcănie cu şiraguri de cârnaţi înşirate pe umeri, deasupra epoleţilor, cu pachete uriaşe în braţe, mai încărcaţi ca hamalii din gară. Cât timp cargobotul „Familia Sasu” continua să vină o dată pe săptămână cu mărfuri de la Constantinopole, nu era nicio primejdie ca băcăniile să se golească. În schimb, preţurile creşteau, şi atunci se nelinişti şi lumea civilă, se apucă să adune unele şi altele, multe de care nici n-aveau nevoie. Aşa se întâmplă, am văzut înaintea reformelor monetare ţărani încărcaţi cu closete, care nu merg fără canalizare şi fără apă curentă, şi cu faruri de automobil, inutilizabile la căruţă.

Cred că nimeni, nici generaţiile tinere, nu are nevoie de mai multe lămuriri în această privinţă. Totdeauna războaiele au provocat dezordine în finanţe şi în viaţa civilă. Ciudăţenia de astă dată era că nu ne aflam în război cu nimeni. Armata germană de instrucţie nu spunea pe faţă ce rol are, nu era însă greu să se vadă că în primul rând se construiau

cazemate de-a lungul mării; le lucrau soldaţii noştri cu materialele noastre. Cine să se opună? Ce-ar fi putut face un Stat Major strâns cu uşa? Mai departe de malul mării se instalau baterii de coastă, pe acelea orăşenii nu le vedeau, în schimb nu le era greu să afle. Am fost contemporan cu aceste întâmplări, dar nu a venit timpul să le povestesc pe toate. Deocamdată mă opresc la faptele care determină destinul personajelor mele, cu care vin de departe, din ziua când trenul mixt m-a lăsat în mijlocul unui oraş unde nu mai fusesem niciodată, şi unde în primul rând mă interesa marea, nu oamenii şi nici casele.

Ce m-a surprins mai mult decât orice, a fost metamorfoza doamnei Lambru. Pe această doamnă am pus-o în carte fiindcă era o femeie frumoasă, interesantă şi excentrică, fiindcă scandaliza lumea, ceea ce îmi făcea plăcere, şi mai ales pentru veninul prilejuit Pompiliei, de la început antipatică. Dar nicio clipă nu m-am gândit că doamna Lambru avea să joace vreun rol în desfăşurarea întâmplărilor, şi încă un rol care a stupefiat oraşul.

Îi voi da un nume generalului, nu-mi place să mă folosesc de iniţiale, e un procedeu copilăros, pe deasupra cusut cu aţă albă: „Acestea se întâmplau în anul o mie opt sute şi... în oraşul N, din provincia V.” Cine s-ar supăra dacă autorul ar da anul întreg şi numele complete, fie ele falsificate? Îşi închipuie cineva că păstrând secretul misterul creşte? Dimpotrivă, mie mi se pare un procedeu lipsit de imaginaţie. „În anul o mie opt sute cincizeci şi şase, în oraşul Nobile din departamentul Vettorio...” Pe cine supără, chiar dacă oraşul şi departamentul nu există? Pe general îl chema Otto von Klobst...

De obicei, numele proprii le transcriu pe manuscris cu litere de tipar, majuscule, ca pe Buletinul de Identitate, spre a fi sigur că nu vor apărea greşit la dactilografiere. De astă dată n-am nevoie de nicio precauţiune, puţin îmi pasă dacă numele generalului va fi stâlcit; mi-e totuna! Bineînţeles că numele adevărat era altul; von Klobst poate nici nu există; într-un anuar telefonic din cele mai mari oraşe ale Germaniei, poate nu l-ar găsi nimeni.

În prima zi a sosirii, după ceremonia din gară, unde primarul refuză să se ducă după obişnuinţă cu pâine şi sare, seara, generalul Klobst, în tunică scurtă, strânsă pe talie, cu borul din faţă al şepcii ridicat la patruzeci de grade, ca un semn de aroganţă, fu văzut pe esplanadă braţ la braţ cu doamna Lambru, vorbind volubil în limba germană.

Nimeni nu ştiuse mare lucru mai înainte despre această persoană, abia acum oamenii îşi dădeau seama că viaţa ei era destul de misterioasă. În registrul hotelului se înscria sub numele Elena E. Lambru. Al doilea E însemna însă Edith, şi îndată după venirea nemţilor, Elena dispăru fără explicaţie, deci acum se numea doamna Edith Lambru. Dar Lambru era un avocat de mâna a doua de la Cluj, renumit doar pentru buna lui stare, fiind acţionar la Uzinele Reşiţa şi în acelaşi timp la Titan-Nădrag-Călan, industrie rivală. Altminteri, lumea îl socotea şi naiv şi sărac cu duhul, un Agamiţă Dandanache de origine transilvană, cu studiile la Viena. Îndată doamna Lambru îşi reluă alături de numele soţului, numele ei de fată şi curând fu cunoscută de toată lumea drept contesa Edith von Neubaker. Rolul ei, înainte şi după această

schimbare, nu mă încumet să-l dezvălui, nici n-am pe ce să mă bizui, decât pe presupuneri; îl las deci în seama Serviciilor Secrete.

În ceea ce priveşte povestirea mea, mai am să arăt doar ciocnirea lui Anatol Radovici cu generalul Otto von Klobst şi urmările ei tragice.

Doar de un fapt nu sunt foarte sigur, dacă la data când se întâmplau acestea, discipolii Arhanghelului veniseră sau încă nu veniseră la putere. Oricum, nu poate să fie decât cel mult o eroare de zile.

De când cu nemţii, Anatol Radovici, care refuzase să-i întâmpine în gară şi care până atunci ducea o viaţă retrasă, îşi luase obiceiul să se arate zilnic în public, pe terasa Cazinoului, după ce termina treaba la sanatoriu şi înainte de a merge la Primărie. Venea pe la ora cinci după-amiază, cu trăsura AMarisiei, îmbrăcat solemn, cu joben şi cu redingotă. Fiind ora obişnuită de promenadă, esplanada gemea de lume, şi oamenii se dădeau la o parte, cu acelaşi respect datorită căruia Anatol Radovici devenise primar, fără alegeri, prin consensul oraşului.

La venirea lui, toţi bărbaţii de pe terasă se ridicau în picioare şi-l primeau cu aplauze; era un semn de simpatie, dar şi o ostentaţie, fiindcă se cunoşteau sentimentele lui pentru armata germană, ai căror ofiţeri, ferchezuiţi şi strânşi în corsete, mulţi cu monoclu, ocupau jumătate din mese. Se făcuse un demers la Primărie, ca o parte din localurile publice, primul dintre ele Cazinoul, să fie puse la dispoziţia armatei germane. Dar Anatol Radovici refuzase, în temeiul legilor după care se guverna ţara, la fel cum refuzase ca palatul primarial să

devină sediul comandaturii unei armate străine, în vreme de pace.

Aşa cum îl ştiam, Anatol Radovici nu era omul făcut să sfideze, şi dacă se arăta zilnic la Cazinou, unde mai înainte nu mergea niciodată, cred că urmărea ca prin prezenţa lui să întărească refuzurile.

Într-o după-amiază, se afla la masa lui obişnuită, cu ochii la mare, cu jobenul pus pe un scaun şi cu bastonul alături. Băutura din faţă nu era decât citronadă, cu o picătură de whisky, detestat de lume la vremea aceea şi acceptat, cu grimase, de snobii oraşului.

Deodată se stârni o rumoare, toţi ofiţerii germani se ridicară şi bătură din pinteni, înclinându-se spre intrarea terasei. Doamna Lambru, Edith von Neubaker, care nu mai ştia româneşte, când intra într-o prăvălie se chinuia să-i spună două vorbe vânzătoarei: „tai la mine zwei metri stof”, înainta trufaşă la braţul generalului. Nu mai era nicio masă liberă, o neglijenţă pe care generalul avea s-o reprime aspru. Oricare din ofiţerii lui s-ar fi dat la o parte şi i-ar fi oferit masa, el însă îl ochise pe Anatol Radovici, prea era aristocratic şi prea ocupa mult spaţiu. Astfel că se apropie de el, conducând-o cu eleganţă pe doamnă, la un pas se opri, pocni din pinteni, salută rigid şi întrebă fără curtoazie:

— Putem să stăm la masa dumneavoastră, domnule?

După o clipă de aşteptare, cât să i se urce sângele în obraz, Anatol Radovici luă bastonul, lovi puternic cu el în masă şi răspunse, categoric, în limba germană, ca să înţeleagă toţi străinii:

— Nu, domnule! Acesta este spaţiul meu vital şi nu-l cedez nici lui Hitler!

Toată lumea credea, îngrozită, că omul acesta se condamnase la moarte. Totuşi câţiva bătură din palme; până seara, erau identificaţi şi duşi la Siguranţa Statului. Ca primar, Anatol Radovici se bucura deocamdată de imunitate. Şi chiar să nu fi fost aşa, autorităţile ştiau că arestarea lui ar fi provocat răzmeriţă.

* * *

A doua zi pe seară, sosi în oraş, cu un automotor special, ministrul de interne, în haine civile, deşi pare-se avea un grad în armată; îl însoţea un adjunct, în sutană ca a Arhanghelului. Acum nu mai era nicio îndoială, discipolii Arhanghelului veniseră la putere. Nu se amestecau deocamdată în treburile publice, lipsindu-le priceperea, stăteau pe margine şi urmăreau desfăşurarea evenimentelor, gata să intervină. Ca şi nemţii găzduiţi în oraş, păreau mult mai numeroşi decât erau în realitate, fiindcă se arătau pretutindeni, fără întrerupere, circulau pe străzi în grupuri, în sutanele lor caracteristice, intrau în localuri, în magazine, în întreprinderi, nu făceau altceva decât să privească, dar creau o stare de nelinişte, lumea nu ştia la ce să se aştepte. Poliţia rămăsese aceeaşi, în vechea ei uniformă, dar pe la chesturi şi circumscripţii se vedea şi câte un om în sutană, nefăcând altceva decât să se uite şi să asculte. Nu voi zăbovi mai mult asupra lor, felul cum au evoluat ei face parte din alt capitol.

Preocuparea mea acum, la un apropiat sfârşit de etapă, este destinul acelor oameni atât de diferiţi şi

numeroşi care au alcătuit familia AMarisei, o societate întreagă.

Convorbirea între primar şi ministrul de interne se duse în picioare. Anatol Radovici, care abia sosise de la sanatoriu, la ora lui de seară, se ridică, în spatele biroului, şi rămase aşa, fără a-l pofti pe noul venit să se aşeze. Adjunctul în sutană stătea lângă uşă, parcă de pază.

— Domnule, începu ministrul, regretaţi sau nu regretaţi, fapta dumneavoastră este o crimă: consecinţele le veţi trage chiar astăzi.

Avea o faţă lătăreaţă, cu fălcile groase, şi cum caninii îi ieşeau în afară, părea agresiv, ca un râmător de pădure.

— Sunt venit pentru a vă primi demisia, continuă el. Dar mai înainte, veţi merge în calitate oficială la comandamentul german şi veţi cere scuze domnului general Otto von Klobst. Soarta dumneavoastră, ca persoană particulară, depinde de clemenţa pe care o veţi putea obţine din partea acestui înalt oaspete.

Când ne conducea, pe mine şi pe Alex, pe terasele sanatoriului, arătându-ne bolnavii, ca să nu trăim în propria noastră sănătate fără a bănui infirmităţile altora, infirm fiind el însuşi, n-aş fi crezut că în acest suflet blând putea să fie atâta dârzenie. Când ascultam, pe pajişte, la umbra nucului, după ce se strângea masa, muzica noastră, a lui şi a mea, „Pacific 231” , care crease între noi o unitate ciudată ţinând seama de vârsta care ne despărţea, nu mi-aş fi închipuit că are multe alte credinţe şi poate să le păzească fără să ţină seama de riscuri. Sunt sigur că, retras la sanatoriu, ar fi dus o viaţă mai fericită; Primăria era pentru el un sacrificiu, nu o ambiţie, era ceva care se poate numi, cu adevărat

şi cu întreg sensul cuvântului o datorie civică. Răspunsul pe care îl dete ministrului reprezenta pentru mine o satisfacţie egală cu replica memorabilă dată generalului von Klobst:

— Domnule ministru, scuze nu voi cere, fiindcă n-am jignit pe nimeni, ci mi-am apărat demnitatea, nu doar pe a mea, pe a tuturor care sunt în primejdie s-o piardă. Iar demisia nu pot să mi-o dau decât în mâna cetăţenilor acestui oraş, în clipa când îmi vor retrage încrederea.

— Să mergem, frate! spuse cu un ton autoritar omul în sutană, de la uşă, care păruse să aibă o funcţie subalternă.

În gura lui, cuvântul „frate” părea o batjocură. Anatol Radovici înţelese ce rol avea, şi bănui ce va întreprinde.

Într-o oră, la opt seara, o mie de oameni în sutană, acum înarmaţi cu spade ca a Arhanghelului, erau adunaţi în faţa primăriei, într-o tăcere ameninţătoare. Automobilul generalului von Klobst, o limuzină neagră „Horsche” , trecu o dată în sus, o dată în jos, prin faţa lor, ca la inspecţie, pe urmă se retrase. Pe geamul din spate al maşinii se vedea ceafa generalului, între chipiu şi guler, roşie, strangulată, cu trei cute adânci, care păreau circumvoluţiunile creierului.

Ce aşteptau aceşti oameni, în linişte, în rânduri disciplinate? Nimeni nu părea să-i comande, nimeni n-avea să le dea ordine. Aşa aşteptară, tăcuţi şi nemişcaţi, până la zece seara, când primarul cobora scările să plece acasă. Îndată apăru trăsura AMarisei venind din susul străzii, cu Mustafiţă pe capră; atunci se stârni un freamăt, un murmur trecu

prin mulţimea de sutane, apoi încremeniră cu toţii. Acum putea să înţeleagă oricine ce aşteptau.

Dar mai erau şi alţi oameni prin piaţă, se adunau în grupuri, cetăţeni ai oraşului, veneau de pe străzile laterale, urcau din port, unii în salopete, docheri, mecanici, marinari în tricouri vărgate, iar printre ei se amestecau gospodine, apoi elevi care tocmai ieşeau de la cursurile serale, băieţi şi fete, populaţie. Un grup mai mare cobora dinspre Palatul de Justiţie, având în frunte pe Caton Mureşanu, preşedintele tribunalului, în robă neagră. Într-o nepotrivire totală cu îmbrăcămintea lui de apărător al dreptăţii, înaltul magistrat ţinea în mână un baston noduros, un ciomag, ca al agenţilor electorali, pe care îl mai demonstrase şi alteori, fără să lovească, în biroul lui Jordie, de pildă, făcându-l să închidă gura când se pornise să-l defăimeze pe Anatol Radovici. Grupul ajunse în faţa primăriei odată cu trăsura, pe care îndată o înconjurară, şi nu doar ei, ci toţi oamenii din piaţă şi de pe străzile vecine, care până atunci căscaseră gura. Caton Mureşanu, cu înfăţişarea lui de tribun, se urcă pe capră, lângă Mustafiţă şi le vorbi oamenilor în sutană, cum ar fi vorbit unei turme:

— Are cineva ceva de spus? Să deschidă gura! Dacă nu, spălaţi putina, haimanalelor!

Sutanele nu se risipiră, dar nici nu îndrăzniră să treacă la fapte. Când Anatol Radovici puse piciorul pe trotuar, mulţimea se dădu în lături, făcând un coridor până la trăsură. Caton Mureşanu îi ieşi în întâmpinare.

— Te conducem la sanatoriu.

Primarul se opuse:

— Nu! Nimeni n-o să se atingă de mine. Roagă pe aceşti cetăţeni ai oraşului să se risipească în linişte.

Într-adevăr, nimeni nu-l urmări, nu-i tăie drumul, ajunse acasă cu bine. Legiunea de sutane rămase în piaţă, nemişcată, până a doua zi dimineaţă. De aici înainte încep răzbunările şi prigoana.

51

Peste două zile, un camion care cobora spre port cu viteză se sui pe trotuar şi-l zdrobi pe Caton Mureşanu, în faţa Palatului de justiţie; bara de direcţie ruptă, aşa scria în raportul poliţiei. Chestorul refuză să semneze. Un om în sutană îl împinse în lături şi semnă el, cu un creion lat, de dulgherie. Noul preşedinte al tribunalului, simpatizant al sutanelor, deschise numaidecât o anchetă împotriva lui Anatol Radovici, acuzat de falsuri, delapidări şi luare de mită. Prima învinuire, nu cea mai gravă, era că înstrăinase automobilul primăriei. „N-a fost înstrăinat fără forme legale, ci vândut la licitaţie. Din economie; fiindcă nu-mi făcea trebuinţă.”

Actele nu se găsiră. Cumpărătorul, Avachian, un negustor de covoare, îi trimisese lui Anatol Radovici, printr-un om de încredere, actul de cumpărare a automobilului, autentificat, de nepus la îndoială. Peste noapte, îi luă foc prăvălia, dar pompierii veniră repede, paguba nu fu mare.

O comisie de expertiză de la Căpitănia portului, cu doi discipoli în sutană, examină starea vaporului „Arhimede” şi, găsindu-l necorespunzător, îl opri să mai navigheze. Pentru Panainte, în afară de pagubă, era o tristeţe, parcă i se apropia moartea.

Nespus mai trist a fost, a fost jalnic când după o lună de anchetă la Primărie, fără rezultate demne de luat în seamă chiar de o justiţie supravegheată de oameni în sutană, au pus foc la ferma lui Iani

Talabă. Focul a pornit din cinci puncte şi s-a întins repede; când au venit pompierii, totul arsese, animalele scăpate cu viaţă fugeau pe câmp, înnebunite. Căprioarele, graţioasele domnişoare încercând să sară gardul, s-au prins în sârma ghimpată de deasupra şi au murit calcinate. Ursul alb şi focile s-au dat la fundul bazinului, dar curând pălălaia şi tăciunii aprinşi pe care-i aducea vântul au încins apa, silindu-i să iasă la suprafaţă, înconjuraţi de flăcări.

Au scăpat elefanţii, izbindu-se în poartă până au dărâmat-o; cei care i-au urmat, poneii şi zebrele, au căzut pradă câinilor, i-au fugărit până şi-au dat duhul, pe urmă i-au sfârtecat în mijlocul câmpului; nu-s câinii de vină. Dimineaţa le-au venit în ajutor corbii, ciorile, şobolanii, şi-au împărţit prada.

Iani Talabă şi Beatrix au scăpat cu ce aveau pe ei; copiii mai mari erau pe la casele lor, iar cei mai mici prin şcoli, la internate, altfel poate vreunul ar fi căzut victimă. Până dimineaţa, cei doi nefericiţi alergară pe câmp, să salveze animalele rătăcite, dar toate se prăpădiră, în afară de maimuţa Siţa, cea care îşi vestea stăpânii când venea cineva la poartă. Stătea lipită la pieptul lui Iani Talabă, cu labele din faţă pe după grumazul lui şi plângea omeneşte, cu suspine şi lacrimi. Elefanţii, Ghiţă şi Mariţa, fugiseră departe pe câmp; nu-i găsiră. Dar nimeni n-avea nevoie de ei şi nici rău nu le putea face; se întoarseră după trei zile şi nu aleseră alt loc unde să se aşeze decât în cenuşa grajdului.

Deşi sub anchetă, primarul rămânea în funcţiune, căci nicio învinuire nu putuse fi dovedită; se căutau mereu altele, şi între timp loveau în familia AMarisei. Seara la şase, când Anatol Radovici venea

la Primărie, doi oameni în sutană încadrau intrarea şi îl salutau ca santinelele. Un altul îi deschidea uşa biroului, apoi rămânea acolo, de pază. De fiecare dată, primarul găsea pe mapa de pe birou o hârtie cu două spade paralele drept antet şi pe ea scria cu creionul lat, de tâmplărie: „Nu-ţi vrem răul! Nu-ţi cerem decât demisia!”

Mi-e greu să înţeleg pe un asemenea om. Să fie o incapacitate a minţii mele, sau a sufletului? Sau amândouă? Eu de mult i-aş fi dat dracului, m-aş fi retras la sanatoriu şi n-aş fi rămas fără satisfacţii. Tot ce pot să spun, ca un început de concluzie, acest om nu cunoştea frica. Dar cu un înţeles mai larg şi mai nobil: nimănui să nu-i fie frică de nimeni! Să dispară ideea!

Când simt în mine un gol, o deznădejde, ascult „Pacific 231” şi atunci, odată cu imaginea lui Anatol Radovici, se naşte în mine un sentiment mândru, de bărbăţie.

Cea mai rizibilă din acuzaţiile care i s-au adus pe parcursul acelei prigoane neobosite, căci a ţinut din septembrie până spre sfârşitul lui ianuarie, a produs-o şi a susţinut-o nu altcineva decât doamna Lambru, Edith von Neubaker; desigur, se simţea jignită de înfruntarea cu Anatol Radovici, pe terasa Cazinoului, în văzul şi în auzul întregului corp de elită care erau ofiţerii generalului Otto von Klobst. Dar, oricât de aprigă ar fi fost dorinţa ei de răzbunare, acuzaţia nu devine mai puţin caraghioasă. Doamna Edith von Neubaker îl acuza pe primar de a-i fi închiriat palatul primarial de pe Esplanadă, fără contract şi fără chitanţă, în folosul lui personal şi pentru o sumă scandalos de mare.

Întâmplarea fusese cunoscută de tot oraşul la vremea ei, se făcuse haz, şi cea mai grea acuzaţie pe care răuvoitorii ar fi putut să i-o aducă lui Anatol Radovici era buna lui credinţă. Pentru atât, un om nu se dezonorează, nici măcar nu se admonestează; cine are cât de cât minte, zâmbeşte. Oraşul fierbea, se vocifera în faţa Palatului de Justiţie. Pe străzi patrulau motociclete ale armatei germane. Deşi flancat de doi discipoli, anchetatorul îi ceru doamnei Lambru să dovedească. Drept răspuns ea ieşi, pufnind indignată. Sutanele îşi ţinură gura, chiar şi lor le era frică să meargă prea departe; afară se auzea murmurul mulţimii. Auzea şi generalul. „Eşti o vacă!” îi spuse doamnei Lambru. Nu era amanta lui, ci numai colaboratoare.

Dar şicanele au continuat, n-aveau să înceteze până ce primarul nu-şi dădea demisia; era nevoie de această formalitate, nu venise încă vremea să poată fi suprimat cu un foc de revolver sau o lovitură de spadă. Din septembrie până în ianuarie, niciuna din rudele apropiate ale AMarisei n-a scăpat de acuzaţii nedrepte, absurde şi monstruoase. O minte scelerată, un om ascuns în umbră, urmărea să dea satisfacţie generalului von Klobst, indirect şi pe tăcute, ca să nu atragă ura populaţiei.

Venise o iarnă grea, geroasă; valurile mării, aruncate pe diguri, îngheţau înainte de a se retrage. La începutul lui ianuarie, gerul scăzu şi începu să ningă, într-o singură zi pătura de zăpadă depăşea un metru. Timp de o săptămână, trenurile rămaseră înţepenite prin gări sau în mijlocul Bărăganului. Armata curăţa străzile, cu lopata, făcând loc să circule camioanele şi căruţele de aprovizionare. Cargobotul „Familia Sasu”, care venea cu marfă de

la Pireu, se scufundă în Egee, torpilat fără avertisment de o navă de război, necunoscută, care dispăru fără a salva echipajul. Agenţia germană de ştiri, DNB, difuză un comunicat, acuzând de această crimă flota engleză de la Salonic. Radio Londra dezminţi, erau dovezi că torpilorul venise de pe coasta turcească şi aparţinea flotei germane. Războiul naval începuse şi între primele victime era un cargobot neînsemnat, „Familia Sasu”, care transporta mărfuri de băcănie. Lipsa acestora se simţi îndată, în prăvălii rafturile erau goale; în primul rând dispăruse cafeaua. Nemţii mai aveau în magaziile armatei şi în depozite personale, făcute de ofiţeri şi de trupă, încă de la venire; atunci puteau s-o cumpere cu sacul. În patria-mumă însă lipsa se simţea mai de mult, din toamna lui 1939, când începuse blocada.

Iată, schiţată, atmosfera în care aveau să se desfăşoare cele ce urmează. Pe când oraşul zăcea încă sub zăpadă, Panainte fu convocat la comandatura germană, şi i se propuse ca „Arhimede” să facă un transport de benzină în Mediterană, undeva aproape de insula Creta; atunci nu ştia nimeni ce-avea să urmeze. Panainte le atrase atenţia că vaporul lui era oprit de la navigaţie. Îi răspunseră: „E treaba noastră. Dacă eşti de acord, pregăteşte-te de plecare!” Plata se făcea în lei, suma ar fi părut exorbitantă, dacă nu se ţinea seama de riscuri: din zece cargouri care ieşeau din Dardanele, şapte se scufundau înainte de a depăşi Salonicul. Panainte află că, pe lângă plata, făcută integral înaintea plecării, „Loydul-german” îi asigura vaporul la valoarea lui în stare nouă; prima de asigurare o plătea armata. Era o ispită, era şi o

aventură; nu ştiu ce îl atrăgea mai mult pe Panainte. Înainte de toate însă, „Arhimede” înceta să mai lâncezească la chei, îşi recăpăta dreptul să iasă pe mare.

În aceeaşi zi, o echipă de muncitori rechiziţionaţi din port intrau în cimitir, împreună cu un mic detaşament de discipoli, şi începeau să dezgroape de sub zăpadă mormintele Adelei, unde zăceau foştii ei soţi, în număr de şase, ultimul fiind arheologul Remus Gregorian, mort în condiţiuni misterioase. La cererea tribunalului, parchetul încuviinţase dezhumarea tuturor, pentru a se stabili cauza deceselor. Adela era bănuită că îi otrăvise, şi otrava, probabil, i-o dăduse Despina, prima soră a AMarisei, soţia lui Anatol Radovici, farmacistă la sanatoriu. Aşa cum se legau faptele între ele, culminând cu moartea misterioasă a lui Remus Gregorian, mai era nevoie doar de o insinuare ca bănuiala să încolţească în mintea oamenilor, chiar a celor de bună credinţă.

Deoarece nu s-a mers până la capăt, căci cercetările s-au oprit prin dispariţia bănuitelor, vina lor nemaiavând astfel de ce să fie dovedită, am socotit că ar fi fără rost să aflu, de la un om avizat, dacă în nişte oseminte vechi de douăzeci de ani, cum era cazul cu primul din morţii Adelei, se mai poate găsi o urmă de substanţă suspectă. Iar în ceea ce îl privea pe ultimul, a cărui moarte fusese într-adevăr misterioasă, autopsia făcută la vreme nu descoperise semne de otrăvire; misterioasă nu era moartea, ci boala care o provocase, poate un virus tropical, necunoscut încă. Nu puţini oameni crezuseră atunci că fusese blestemul lui Tutankhamon, al cărui mormânt Remus Gregorian îl

depistase teoretic, prin studii făcute în biblioteci, la Cairo, înainte ca săpăturile expediţiei britanice să-l descopere aievea.

Despina şi Adela dispărură în timp ce „Arhimede” se pregătea de călătorie. Erau cincisprezece vapoare de tonaj mic, angajate cu aceeaşi misiune, tot ce se găsise disponibil, printre ele chiar şi două remorchere care abia puteau să încarce un vagon de benzină. Cu atâtea echipaje nu se putea ţine secretul, în oraş se aflase că nemţii transportă carburanţi în Egee sau în Mediterană, şi cine se gândea dincolo de lungul nasului putea presupune ce-o să urmeze: se pregăteau bătălii navale, debarcări, invazii.

52

Timp de o săptămână devotatul Mustafiţă făcu ocolul ţării, merse din loc în loc şi vizită pe descendenţii AMarisei, cu o însărcinare secretă. Nu erau mulţi, rar membrii familiei părăseau oraşul. Spre onoarea lui şi a celor cu care stătuse de vorbă, scopul acestei călătorii nu-l află altcineva. Zece zile mai târziu, când începea rebeliunea discipolilor, în sufrageria AMarisei se aflau şaizeci de suflete, bărbaţi şi femei, cu copiii, toţi din oraş, care dăduseră ascultare cuvântului ei şi cuvântului dus de Mustafiţă în alte oraşe. O asemenea adunare, în asemenea timpuri, ar fi atras atenţia patrulelor de discipoli răspândite în tot oraşul. Acum însă nu se vedea niciunul din aceşti oameni, erau concentraţi în trei locuri, în sala de aşteptare a gării, evacuată, călătorii se aciuiseră pe unde putuseră, prin ceainăriile şi birturile din apropiere, alţii tropăiau în lungul peroanelor, să se încălzească, aşteptând trenul, fără să ştie că n-o să vină decât peste trei zile; al doilea grup ocupa hala de peşte, iar al treilea Cazinoul, pustiu în vreme de iarnă. În afară de spadă, toţi aveau revolvere, iar unul din zece, puşcă-mitralieră, şi aşteptau un semnal, să înceapă.

Sufrageria AMarisei nu semăna cu ceea ce ţineam minte din zilele bune, masa nu era pusă, ardea o singură lampă în candelabru, draperiile trase peste uşile şi ferestrele dinspre terasă înăbuşeau tunetul valurilor răsturnate pe plajă. AMarisa, în fundul sofalei, cu o rochie neagră, largă ca togile ei albe,

de vară, ar fi părut doar o umbră neînsufleţită, să nu-i fi sclipit ochii şi seninul roşu din frunte, podoaba ei de prinţesă indiană. Din câţi cunoscusem, erau acolo Iani Talabă şi Beatrix, cu domnişoara şi cu copiii mai mici, aduşi de Mustafiţă de la internate; cei mari, cu familii, nu veniseră. Zoba lipsea, nu putea să mă mire. Lipseau Adela şi Despina, dispărute de câteva zile; stăteau ascunse la sanatoriu, unde până acum nu îndrăznise să intre niciun discipol; aceştia aşteptau ca Anatol Radovici să-şi dea demisia de la Primărie.

Un personaj mi-ar fi stârnit mirarea, dacă aş fi fost acolo, era un bătrân îndoit de mijloc, şedea pe un scaun de bucătărie, cu părul alb, pleşuv, cu ochii stinşi, având întipărită pe faţă tristeţe şi frică. Greu mi-ar fi fost să recunosc în el pe Amiral, aşa cum îl ştiusem, impozant, plin de forţă, cu pieptul scos înainte, în uniformă de paradă, cu fireturi şi decoraţii; acum purta haine civile, noi, prost croite; părea ruşinat de ele. Adelaida, fata Adelei, măritată cu el în vara când fusesem prima oară acolo şi-l văzusem pe Amiral strălucind la Serbările Marinei, nu venise, îi spusese să plece singur; era cu treizeci de ani mai tânără. Alex stătea în picioare, ţinând sub braţ un caiet legat în marochin roşu. La vremea mea nu-l lăsa din mână decât atunci când se ducea în Strada Căruţei Stricate. Mâna liberă o ţinea pe umărul Zefirei, aşezată pe un taburet, alături; în gestul lui era o statornicie. Dacă aş fi fost acolo, aş fi vrut ca Zefira să se uite spre mine, ca să-i mai văd o dată ochii castanii, cu lumina lor dulce şi blândă.

Nu mă mai opresc la alţii pe care i-aş fi putut recunoaşte; important mi se părea să aflu nu componenţa acelei adunări enigmatice, ci sensul ei.

Cei absenţi se eliminau prin propria lor voinţă, cei care o înconjurau pe AMarisa reprezentau nucleul familiei, indestructibil.

Servitorii erau în camerele lor de la mansardă; fratele mai mic al lui Mustafiţă stătea de pază sus, în capul scării, să nu coboare nimeni.

— Culcaţi-vă copiii pe unde puteţi, spuse AMarisa, după ce toţi trecură prin faţa ei s-o salute. Mai avem de aşteptat; la bucătărie se găseşte ceva de mâncare.

La ora zece veni Panainte, la zece şi jumătate se auzi trăsura şi veni Anatol Radovici. Faptele se precipitau, „Arhimede” pleca a doua zi, seara, din fericire fără escortă, vasele convoiului urmau să navige cum socoteau de cuviinţă comandanţii, ca ziua următoare, la opt dimineaţa, să se adune toate la intrarea Bosforului. Nu era timp de pierdut, întreagă familia trebuia să ajungă la sanatoriu, atunci, noaptea, cât timp străzile rămâneau goale. Trăsura şi cele două docare puteau să-i ducă în două transporturi. Mustafiţă îi trezi pe vizitii şi înhămară caii.

În forfota care se stârni în casă, Panainte îl trase într-un colţ pe Anatol Radovici.

— Trebuie să mergi cu noi, îi spuse. Eşti pe o listă cu trei sute de intelectuali pe care vor să-i lichideze.

— Sunt trei sute de intelectuali în oraşul nostru?

— Nu glumi! Au să te împuşte.

— N-au să îndrăznească. Şi oricum, chiar dacă n-ar mai fi Primăria, nu pot să las sanatoriul în voia soartei.

Până la miezul nopţii tot grupul era în casa lui Anatol Radovici, de la sanatoriu. Panainte se dusese în port, s-o elibereze pe Rozalia. La ziuă, în oraş

aveau să înceapă împuşcăturile. Deşi noapte, posturile de radio de la Bucureşti şi Bod, aflate în mâna discipolilor, continuau să transmită muzică sinistră, intercalând ameninţări sângeroase. Un glas de o ferocitate care îngrozea chiar pe oamenii tari de virtute îi ameninţa pe cei de pe lista neagră. Anatol Radovici îşi auzi numele, îl auziră cu toţii: „În gaură de şarpe de te vei ascunde, n-o să ai scăpare!” Ameninţarea se repeta din sfert în sfert de oră, cu o ură în creştere, de neînţeles până unde putea să ajungă. În casă domnea spaima, se uitau unii la alţii, fără să-şi poată spune o vorbă. O auzea şi Panainte, era pe vapor, în cabina de la prova, încălzită de o sobiţă cu lemne, cu burlanul scos pe punte printr-un ochi al spiraiului. Rozalia stătea lângă el, pe marginea patului, cu mâinile în poală.

— Dacă altfel nu se poate, am să mă mărit; n-am altă cale.

— Mărită-te, sunt prea bătrân, şi nici n-o să ne mai întoarcem.

— Un câine, care îşi iubeşte stăpânul, nu-l vede ce vârstă are.

Rozalia rămase pe vapor până a doua zi, la cinci după-amiază; nu se îndura să plece, avea inima sfâşiată. Panainte o conduse la schelă; era în capul gol, începuse să ningă, în părul lui alb se aşezau, mai albi, fulgi de zăpadă.

— Unde plecaţi? întrebă Rozalia.

— Nu ştiu.

— E secret?

— Nu ştiu, crede-mă! Ştie numai AMarisa.

Câinele stătea lângă ei, în ninsoare. Peste două ceasuri „Arhimede” ridica ancora.

Tot la ora cinci, Anatol Radovici plecă în oraş, la Primărie; nimeni nu izbuti să-l oprească. AMarisa le tăie vorba:

— Lăsaţi-l!

Despina o privea împietrită, albă la faţă; avea sora ei drept de viaţă şi de moarte?

Mustafiţă era dus la cherhana, să vină cu bărcile. Trăsura o conducea fratele lui mai mic, devotat la fel de mult AMarisei. Împuşcăturile se înteţeau în jurul celor trei puncte de unde discipolii porniseră atacul, la Cazinou, la gară şi la piaţă; pare-se nu izbuteau să înainteze, armata le ţinea piept, mai instruită şi mai bine înarmată. Companii întregi ocupau instituţiile importante; primăria era apărată din toate părţile. Cei doi discipoli de la intrare dispăruseră, Anatol Radovici urcă scările, fără să-l împiedice nimeni. Se simţea în siguranţă, dar avea o greutate pe inimă: de ce atâta duşmănie şi ură? Ce credeau răzvrătiţii că au să câştige? Se bizuiau pe ajutorul armatei străine? Trupele germane stăteau în cazărmi, nu se vedeau nici măcar mişcând pe la geamuri, dispăruseră.

În port, vasele convoiului plecau unul câte unul; „Arhimede” ieşi din bazin la şapte şi jumătate, printre primii, fiindcă avea viteză mai mică. Aproape de far, intră în raza unui reflector, care se aprinse pe dig, la postul de control al marinei. Răspunse cu semnale luminoase, dând cifrul de trecere. Reflectorul se stinse, rămase noaptea de iarnă, albită puţin de ninsoare. După ce trecu de geamandură, vaporul viră încet la dreapta, până ce ajunse sub coastă, de unde îşi continuă drumul, cu jumătate de viteză; un marinar, la prova, arunca sonda din minut în minut şi, cu megafonul la gură,

comunica adâncimea: şapte metri, şase, cinci... Vântul bătea de la uscat tot mai tare, începea să învârtejească zăpada. La adăpostul coastei valurile erau moderate, în larg însă marea mugea, zbuciumată. Pe pasarela punţii de comandă, Panainte stătea în bătaia viscolului, cu un binoclu de noapte la ochi, urmărind ţărmul; recunoştea locurile pas cu pas, le ştia pe dinafară.

— Ţine aşa, nu te apropia mai mult! îi porunci timonierului, pe fereastra deschisă. Stinge luminile de poziţie. Anunţă la maşină, să micşoreze viteza.

Se auzi soneria telegrafului, adus aproape de verticală: „Foarte încet înainte!” Îndată maşina îşi schimbă ritmul, mergea cu bătăi rare, parcă nesigure, gata să se poticnească.

Cu o jumătate de ceas mai înainte, Mustafiţă, întors de la cherhana, o vestise pe AMarisa că era timpul. Ştia vreunul din ei ce îi aşteaptă? Fiecare primise un săculeţ cu de-ale gurii, câte un termos cu ceai şi unul cu cafea fierbinte; a doua zi, pe lumină, marinarii aveau să gătească mâncare în bucătăria vaporului; erau merinde cu prisosinţă, pentru o lună, nimeni nu-şi închipuia că drumul o să ţină mai mult de două-trei zile, nimeni nu ştia unde trebuiau să ajungă; ştia numai AMarisa. Tot aşa, când îşi adusese aici fraţii şi surorile, cu patruzeci de ani în urmă, nimeni nu ştia unde au să se oprească; dar atunci erau numai şapte, cu toţii. Azi AMarisa avea în grijă şaizeci de suflete, răspundea de soarta lor, purta această povară, fără să se îndoaie. Nimeni n-avea voie să ia mai mult decât merindele, un rucsac, hainele de pe el şi o căciulă, un palton sau o şubă. Bijuteriile erau pe vapor din ajun, adunate într-o ladă comună. O altă ladă cuprindea banii şi aurul

AMarisei, cât anume nu ştia nici Panainte; lada cântărea treizeci şi cinci de kilograme, Mustafiţă care o adusese cu trăsura abia o putea duce. AMarisa socotea că va avea cu ce îşi ţine familia un an încheiat, şi dacă în acest răstimp vreunul din ai săi nu izbutea să se chivernisească, apoi putea să moară.

Bărbaţi şi femei îşi trecură chingile rucsacului peste umeri, luară sacul cu merinde. Cine avea de dus copii în braţe îşi lăsa merindele în grija vecinului; dar copii de dus în braţe erau numai vreo patru. Peste rochia tricotată, de lână groasă, AMarisa avea o blană de lup negru; oricât ar fi fost ea de corpolentă, şi oricât ar fi îngreuiat-o atâta îmbrăcăminte, se mişca la fel de uşor cum o ştiusem, iar blana o făcea să semene cu o lupoaică. Stăpâna haitei.

La uşă, fiecare se trăgea înapoi, fără voie, viscolul se înteţise şi le arunca în piept vârtejuri de zăpadă. Mustafiţă mergea în frunte, urmat de AMarisa; ceilalţi veneau unul în spatele altuia, într-un convoi înşirat până departe. Pe plaja sanatoriului aşteptau patru dube pescăreşti; câţiva oameni de serviciu şi câteva infirmiere, duse pe sus de viscol, veniră să le ajute. Se îmbarcară repede, în linişte, câte cincisprezece într-o barcă. Încordarea tuturor era atât de mare, că nu-şi mai dădeau seama ce se întâmplă cu ei, ce îi aşteaptă. Niciunul din copii nu mai dormea, mişcarea şi viscolul îi trezise, priveau cu ochii mari în noapte, dar nu se auzea niciun scâncet, aveau gâtlejul paralizat de frică.

Din partea grănicerilor nu era primejdie; plaja sanatoriului fiind îngrădită, patrula trebuia să ocolească prin spate. Nimeni nu putea să vadă

vaporul fără lumini, decât Mustafiţă, care ştia unde este. Se urcă în prima dubă, cu AMarisa; celelalte dube îl urmau aproape, să nu se rătăcească. Îndată ce se îndepărtară de ţărm, viscolul se întări, îi biciuia, le smucea hainele, valurile începeau să crească, aruncau peste borduri pachete de spumă ca gheaţa; bărcile solide şi grele, când urcau pe o creastă păreau că o să-şi ia zborul, iar când cădeau între valuri, de mirare continuau să plutească, în loc să se ducă până-n fundul mării.

În faţa acestui tablou de groază, care unea în el teroarea nopţii, a viscolului, a gerului, a valurilor, iar mai presus de toate necunoscutul şi incertitudinea, după tihna şi căldura lăsată în case, a venit timpul să mă întreb, ce o mâna pe AMarisa într-o asemenea aventură? O nebunie, sau o poruncă din ceruri? Nu ştiu, doar de ceva nu mă îndoiesc, de forţa ei, mai puternică decât ura oamenilor şi decât natura ostilă.

Valurile spălau furioase bordajul vaporului, urcând până la parapet, şi coborând până sub linia de plutire. Numai un acrobat sau un marinar îndemânatic ar fi putut să prindă scara de frânghie şi să se urce pe punte cu puterile sale. Îi urcară, pe rând câte patru, în coşuri mari, de nuiele, trase cu bigile; în afară de Panainte, echipajul număra numai patru oameni: secundul, timonierul, fochistul şi mecanicul, când ar fi trebuit să fie pe puţin zece; alţii nu se găsiseră.

Cu atât de puţini oameni, îmbarcarea era anevoioasă, dubele se loveau între ele, trosneau, gata să se răstoarne, loveau bordajul, gata să se fărâme. Oamenii ajungeau sus uzi, îngheţaţi, rătăciţi, fără raţiune, stăpâniţi de instinctul

animalic, să scape, dar neştiind ce însemna scăparea. Suferinţa şi spaima nu se terminau odată ce puneau piciorul pe punte; urma un şir neîntrerupt de mizerii. Marinarii îi îndrumau să coboare în cală, unde nu găseau loc să se aşeze decât pe butoaiele de benzină. Era frig, foc nu se putea face, emanaţiile benzinei otrăveau aerul, de aceea uşa tambuchiului rămânea tot timpul deschisă, lăsând să intre viscolul, în rafale. La peretele dinspre caldarină, era improvizat un calorifer, o baterie de ţevi sudate, cu apă caldă, dar nu putea să fie folosit decât la ancoră, în mers scădea puterea maşinii, şi aşa mai mică decât ar fi fost nevoie. Deocamdată, măcar în partea caloriferului se simţea puţină căldură. Acolo se aşezară femeile şi copiii, pe saltele întinse peste butoaie, cu denivelări care îndoiau oasele.

Ultima se urcă AMarisa, după ce urmărise îmbarcarea celorlalţi. Când se despărţi de Mustafiţă, îi tremura glasul, singura ei slăbiciune, deşi n-ar fi recunoscut-o nici la judecata supremă.

— Tot ce rămâne aici îţi aparţine, îi spuse. De casă n-ai să te poţi folosi, n-au să ţi-o lase, dar nici nu cred că ai avea nevoie. Ai tăi sunt caii, trăsura şi docarele. Cu mobila fă cum vei crede de cuviinţă, numai grăbeşte-te!

Mustafiţă asculta, cu fesul în mână. Să nu fi avut fraţi, copii şi nevastă, şi mai ales să nu fi fost caii, ar fi plecat atunci, cu AMarisa, fără să întrebe unde.

Nimeni nu întreba, nici nu-şi îngăduiau să gândească.

După ce se încredinţă că lăzile cu bijuteriile şi banii erau puse bine, sub paturile din cabina lui Panainte, AMarisa se duse în cală, la un loc cu toată

lumea. Vaporul ridică ancora; caloriferul se răci, rămase aerul îngheţat care venea de afară.

53

Mustafiţă nu se alese cu nimic din ce-i dăruise AMarisa; trei zile cât dură rebeliunea discipolilor era primejdios să umble pe stradă, în toate părţile piuiau gloanţe rătăcite; rămase în odăiţa de deasupra grajdului, ca să poată îngriji caii.

După cele trei zile, când peste oraş se lăsă o linişte îngheţată, se şi aflase de plecarea AMarisei. Casa, cu tot ce-i aparţinea, o rechiziţionă comandatura germană şi o puse la dispoziţia doamnei Lambru, care aduse mobilă scumpă, covoare, draperii de brocart, trase lumină electrică şi montă candelabre de cristal, de la Viena. Apoi, când se încălzi vremea, puse să se repare terasa, peste cimentul crăpat se turnă mozaic de marmoră roşie, cariatidele refăcute cu praf de piatră albă păreau nou-născute, cu sânii goi în bătaia brizei. Sarcofagele de răchită înnegrită erau putrede, le aruncară. La începutul lunii mai, doamna Lambru dădu primul bal, invită protipendada oraşului, ca să se acomodeze cu ofiţerii armatei germane. Generalul Otto von Klobst era invitatul de onoare, ştia să se poarte, curtenitor cu femeile, atent cu bărbaţii. Urmă bal după bal, chiar după ce începu camuflajul; se trăgeau draperiile peste uşi şi ferestre şi înăuntru candelabrele dădeau lumină ca ziua. Doamna Lambru, căreia voi continua să-i spun ca mai înainte, ca să nu mă împovărez cu un nume nou, şi aşa sunt prea numeroase, se plimba prin oraş în trăsura AMarisei. Dar acum această

persoană nu mă mai interesează, am vrut să arunc o ultimă privire asupra casei unde mi-am petrecut trei vacanţe de vară şi am cunoscut mai mulţi oameni decât încap într-o carte. Din toţi, de mult nu mai există niciunul.

Despre doamna Lambru am de povestit o ultimă întâmplare, din seara când plecase „Arhimede” cu familia AMarisei. Atunci locuia încă la hotelul „Palace”, în cel mai spaţios apartament. Pe la ora nouă şi jumătate, se afla în salon, în tovărăşia generalului von Klobst, venit în vizită, ca în toate serile, deşi, cum am mai spus, între ei nu erau decât relaţii de servici, fiindcă, ei da! – doamna Lambru avea un rol şi chiar un grad în armata germană, aflându-se astfel la ordinele comandantului.

Unul din aghiotanţii acestuia, care aştepta jos, în hol, îi telefonă doamnei Lambru, spre a-i cere permisiunea să urce împreună cu un om care îi aducea generalului un dar, şi insista să i-l prezinte personal, fără întârziere. Generalul ar fi refuzat o asemenea cerere, doamna Lambru însă devenise curioasă. Aghiotantul introduse pe uşă un tânăr cu înfăţişarea bizară, tras la faţă, nebărbierit, cu privirea aprinsă, cu părul plin de zăpadă care încă nu se topise, cu un palton lung până la glezne. În mâna stângă avea un sac cu ţesătura groasă, legat la gură. Noul venit îşi descheie paltonul, lăsând să se vadă dedesubt sutana discipolilor, pocni din călcâie şi salută cu mâna întinsă, răcnind cu un glas fanatic formula obişnuită: „Heil Hitler!” „Heil Hitler!” răspunse generalul, lovind din pinteni. La un asemenea salut, era obligat să răspundă, dar se făcu roşu, îl fulgeră cu ochii pe aghiotant, cum îşi

îngăduise să-i aducă în faţă o persoană atât de suspectă? Şi dacă în sac era o maşină infernală?

În clipa când tânărul îşi desfăcuse paltonul, dacă aş fi fost acolo aş fi recunoscut în el pe unul din cei doi discipoli care păzeau intrarea în primărie. El dezlegă sacul şi scoase triumfător un cap omenesc, care sângera încă. Doamna Lambru nu-şi stăpâni oroarea, scoase un ţipăt, în timp ce şeful ei, pălind brusc, îşi ducea mâna la inimă. Dacă toate s-ar fi oprit aici, urmarea n-ar fi fost gravă, generalul s-ar fi retras în altă cameră, s-ar fi întins pe o canapea, ar fi chemat medicul. Dar un comandant de armată nu-şi putea îngădui o asemenea slăbiciune; trebuia să braveze. Capul era al lui Anatol Radovici.

Cu toată paza din jurul primăriei, la nouă seara, opt discipoli, cu sutanele mascate sub mantăi civile, sub paltoane şi şube, se năpustiră pe scări, dădură gărzile peste cap şi patru dintre ei ajunseră la etaj. Pe ceilalţi, soldaţii dezmeticiţi îi împuşcară din spate. Nu bănuiseră nimic, oamenii păreau nişte trecători inofensivi, veneau din direcţii diferite şi se întâlniseră în faţa primăriei ca din întâmplare.

Pe cel care trăsese primul cu revolverul şi acum adusese capul lui Anatol Radovici îl chema Hanibal. În aceeaşi seară, companionii lui, rămaşi în viaţă, care îşi spuneau răzbunător „octomvirii”, se predară singuri; Hanibal veni cu întârziere, cu sutana plină de sânge, şchiopătând şi ţinându-se cu mâinile de boaşe. Fură judecaţi în zece minute, atunci noaptea; niciunul nu-şi negă vina, toţi voiau aceeaşi pedeapsă, îşi făcuseră datoria în măsură egală. Fură împuşcaţi în faţa primăriei, se sacrificau nu pentru altă cauză decât a doamnei Lambru şi a generalului von Klobst.

Câtva timp, generalul privi împietrit capul lui Anatol Radovici, îi era tot mai rău, simţea o gheară în inimă, trimiţându-i dureri în braţul stâng, prin claviculă. N-ar fi avut nimic de împărţit cu nefericitul al cărui cap îl vedea în faţa lui, cu o privire din ce în ce mai împăienjenită. Dar acest om îndrăznise să-l insulte pe Hitler, astfel că îşi meritase pedeapsa. Cu un ultim efort, ridică braţul drept în timp ce stângul zvâcnea de durere, şi salută încă o dată: „Heil Hitler!” Infarctul se produsese, dar generalul îşi reveni, după zece zile de îngrijire. Înainte ca el să cadă pe covor, doamna Lambru îi smulse pistolul de la şold şi trase.

Spre deosebire de cazul prinţului Iancu Racoviţă, care ochise în pământ, şi revolverul, prea greu, reculase în mâna lui slabă, făcând ca glonţul să străpungă trupul adversarului, pistolul doamnei Lambru, ea neavând destulă forţă să-l stăpânească, se aplecase destul de mult în clipa când apăsa pe trăgaci, şi în loc să lovească în piept, unde ochise, nimeri mai jos de pântece, făcând o rană nu gravă, ci penibilă. Sfârşitul era mai degrabă ridicol, Hanibal fugi, şchiopătând, ţinându-se cu mâinile de partea lovită; să nu fi fost condamnat la moarte, putea să supravieţuiască. Dar dintre toţi opt, lăsând la o parte fanatismul lor, el singur avea motive să se lepede de viaţă.

Cu acestea, istoria acelei vremi nu-i terminată, nici măcar începută. Ţelul meu acum este să termin istoria familiei întemeiată de AMarisa.

Folosea cuiva moartea lui Anatol Radovici? Rămăsese acolo ca să nu-şi lase bolnavii în părăsire. Dar faţă de cele care se vesteau, pentru el

sanatoriul era pierdut dinainte, ceea ce ar fi fost imposibil să nu-şi închipuie. Rămăsese deci pentru alt motiv, ca să-şi fie credincios sie însuşi.

54

„Arhimede” naviga spre sud, aproape de coastă, unde valurile erau mai liniştite, şi balansul chinuia mai puţin lumea din cală înghesuită peste butoaiele cu benzină. Acest exod nu l-ar fi înţeles nimeni şi mă întreb dacă îl înţelegea cu adevărat chiar AMarisa. La fel se întreba şi Panainte, în noaptea aceea neagră şi duşmănoasă. De radar atunci abia se auzise, sclipirile farului de la capul Caliacra se zăriseră nesigur în viscol, ţinea drumul după zgomotul valurilor răsturnate pe plajă, care se auzeau între două rafale ale vântului. Mai în larg, navigau probabil celelalte vase, dar nu li se vedeau luminile, marea părea pustie. Panainte nu se bizuia pe secund şi nici pe altcineva ca să ţină drumul; erau oameni angajaţi de câteva zile, nu-i cunoştea, nu avusese de unde să aleagă, se şi mira că acceptaseră să se îmbarce pe un asemenea vapor şi să plece într-o asemenea călătorie. Cât timp „Arhimede” fusese imobilizat în port, concediase vechiul echipaj, n-avea din ce să-l plătească, rămăsese pe vapor numai el cu Rozalia şi cu Arhimede-câinele. Acasă, Panainte nu se mai ducea, Pompilia era încă internată în casa de sănătate, unde probabil îi era sortit să rămână până la sfârşitul vieţii. După ce Pisicuţa se mărită şi plecă la soţul ei, într-un orăşel din Transilvania, Panainte vându casa, cu tot cu mobilă, singura lui locuinţă rămânând vaporul. Era în vara când fusesem ultima oară acolo; ca să păstreze tradiţia, continua să mă

invite la masă o dată pe săptămână, miercurea, mâncam pe vapor sub tenda de lângă bucătărie, cu el, cu Rozalia şi cu vechiul echipaj, oameni pe care îi cunoşteam de când îmbrăcasem costumul de scafandru. Dar, spre deosebire de zilele acelea, acum erau trişti şi el şi Rozalia; câinele îi simţea şi le împărtăşea tristeţea, nu mai zburda ca altădată, stătea cu botul pe picioarele lor, sub masă, iar în restul zilei îi urmărea cu privirea lui, mascată sub părul de pe frunte; cine i-ar fi văzut ochii, ar fi citit în ei numai amărăciune. Câinele îmbătrânea, toate în jur începeau să se năruie.

În vara aceea, Panainte împlinise cincizeci şi opt de ani, şi cu toate necazurile prin care trecuse, începând cu moartea cumplită a lui Sofron, nu se încovoiase, era drept şi sprinten, din spate părea un atlet tânăr. Dar nici pe faţă nu se vedeau semne de ruină, riduri sau pete de bătrâneţe, numai că purta ochelari, avusese un ochi slab încă din tinereţe, acum slăbise şi celălalt şi doar nu era să-şi pună două monocluri. Chiar după alţi ani, când am mai fost o dată acolo şi nu m-a recunoscut nimeni, Panainte mi s-a părut în plină putere. Dar nu mai demult decât cu două seri înainte, când venise ultima oară în casa AMarisiei, în vederea plecării, era plin de vigoare, părea capabil să facă înconjurul pământului. Numai câinele îmbătrânise cu adevărat, într-un deceniu, cât trecuse de când îl văzusem ultima oară şi-mi întinsese laba peste parapetul vaporului. Un deceniu e lung în viaţa câinilor, Arhimede avea optsprezece ani. Se bucurase de o longevitate puţin obişnuită, dar de mult orbise, îşi trăia ultimele zile, surzea, îşi pierdea pe rând toate simţurile, în afară de acela de a-şi recunoaşte

stăpânul, fără să-l vadă, fără să-i audă glasul, fără să-i desluşească mirosul, prin nimic descifrat până astăzi de oameni.

Şi deodată, într-o singură zi, Panainte o luă pe urmele câinelui, se prăbuşi brusc, mai jos chiar decât vârsta lui adevărată, pe care până în ajun o purtase fără s-o simtă. Stătea în timonerie, cu fereastra deschisă în viscol, să audă valurile răsturnate pe plajă, singurul lui mijloc de orientare, şi i se părea că surzise. Surzea cu adevărat, vântul şi zăpada, ca nişte ace de gheaţă, îi intrase în ureche biciuindu-i şi amorţindu-i timpanul: se răsuci şi un timp merse cu spatele înainte, ascultând cu urechea stângă, până o simţi că îngheaţă. Închise fereastra, de aici înainte se lăsă în voia instinctului, sau a unor simţuri necunoscute, ca ale câinelui, care putea încă să-l recunoască.

Secundul stătea degeaba pe puntea de comandă, nu voia să coboare în cabină, să doarmă, ca măcar să fie bun la ziuă; Panainte simţea că îi era frică, nu se încredea într-o asemenea navigaţie, cu o încărcătură atât de primejdioasă. Desigur, avea dreptate, lui însuşi îi era frică; nu pentru soarta lui, nici a vaporului, ci pentru cele şaizeci de suflete adăpostite în cală, pe care încă nu ştia unde trebuia să le ducă. Nu putea nici măcar să coboare acolo, să vadă ce se întâmplă, să le spună un cuvânt de îmbărbătare. Dar nu această povară îl făcuse să se încovoaie deodată, ci despărţirea de Rozalia. La început, fusese doar o frivolitate, un val ca al mării îl aruncase pe unul spre altul, toate se petreceau simplu, veneau de la sine ca ziua şi noaptea, nimic altceva decât o bucurie constantă şi reciprocă. Abia în ultimii ani simţise ce era Rozalia pentru el, cu

devotamentul ei nedezminţit şi inexplicabil la enorma diferenţă de ani care îi despărţea. Nu credea că i-ar fi simţit lipsa, nu din acest motiv se gândea că ar fi făcut bine s-o ia de nevastă, ci spre a-i oferi o răsplată, dacă ea ar fi dorit-o; din păcate, nu putea să divorţeze de o femeie infirmă.

Douăzeci de ani trăise cu gândul că într-o zi se va despărţi de Rozalia, era ceva la fel de firesc şi simplu cum fusese începutul; dar nu ştiuse cât o să-l usture. De la ea rămăsese doar un ghiveci cu muşcate roşii, prins de perete în faţa cârmei. Nu putea să privească afară, şi să nu-l vadă. Orbecăia cu vaporul în noapte, luptându-se din greu cu dorul şi cu durerea din suflet, ca să nu-i poruncească timonierului: „Întoarce!”

S-ar fi întors s-o caute pe Rozalia, atunci, noaptea, poate la ziuă era prea târziu, n-o mai găsea acasă, ce putea face ea decât să plece în căutarea norocului?! Puţin îi păsa de butoaiele cu benzină, de contractul cu nemţii, ar fi dat totul dracului, numai să mai fie o dată cu ea, faţă în faţă. Piedica peste care nu putea trece erau cele şaizeci de suflete din cală. Din când în când crăpa geamul, trăgea cu urechea afară şi îi comanda timonierului: „Ţine puţin mai la stânga!”

Era uşor să mi-l închipui, fusesem adesea lângă el, pe puntea de comandă, o dată chiar pe furtună, şi nici atunci, nici alteori, nu se pierduse cu firea. Simţea în picioare trepidaţia maşinii, se uita la ceas, apoi se apleca în portavoce şi îi striga fochistului: „Păstrează presiunea dar ai grijă să nu risipeşti cărbunii!”. Cărbuni aveau pentru o sută de ore, cu ei ar fi putut să ajungă până dincolo de Egee, dacă făceau economie; nu ştia unde au să încarce alţii, şi

unde trebuia să ajungă. Se mişca atent, să nu-l calce pe Arhimede, care dormea cu capul pe picioarele lui, dându-i mai mult decât căldură, o mulţumire tristă, că nu rămăsese chiar singur.

Navigau de unsprezece ore, nu-şi mai simţea trupul, în curând începea să se lumineze de ziuă, era o uşurare, dar încă nu se gândea la odihnă, poate abia după-amiază, când intrau în Marmara şi până la Dardanele putea să-l înlocuiască secundul. Viscolul se potolise, marea însă continua să fie agitată, vaporul, încărcat din plin, spărgea valurile greoi, fără să tangheze, vibrând şi parcă scuturându-se, ca dulăii după ce trec prin apă. În stânga, o lumină cenuşie încerca să străpungă norii; să fi fost senin, curând s-ar fi văzut cum răsărea soarele.

— Te las singur numai zece minute, îi spuse Panainte secundului. Nu schimba drumul; mă duc să văd ce mai este în cală.

În cală, ardea un singur bec, în apărătoare de sârmă, la peretele din fund, îl ştiam de la primul meu drum cu „Arhimede”, când toată lumea se adăpostise jos, de frica furtunii. Acum păreau istoviţi, nu mai aveau putere nici să tremure, se uitau la Panainte cu priviri îndobitocite.

— Nu staţi asa, le strigă el, din uşă. Mişcaţi-vă, altfel vă ia dracu! Şi nu vă pierdeţi curajul, curând intrăm în Bosfor, de acolo înainte vremea se încălzeşte.

Chiar să fi vrut, oamenii nu aveau unde să se mişte, stăteau unii în alţii, înveliţi în pături, cu şubele şi paltoanele puse deasupra; aşa nu puteau să îngheţe, dar erau înţepeniţi, cu încheieturile amorţite, cu carnea şi cu oasele dureroase. Spre

norocul lor, nu mai erau în stare să gândească, să-şi judece soarta, îi stăpânea o apatie deplină, ca o paralizie a creierului.

— Faceţi-vă acum toate nevoile, când om intra în Bosfor să nu mişte nimeni. Şi mai ales, să nu scoată cineva capul pe punte!

Se bizuia că, odată intrat în convoi, vaporul avea să treacă prin strâmtori fără oprire, dar comandantul escortei putea să trimită un însoţitor, ca să dea instrucţiuni echipajului pentru navigaţia în Egee, unde ar fi putut să apară flota engleză. În asemenea împrejurări, echipajele s-ar fi bizuit mai mult pe noroc decât pe escortă.

Oare nimeni din cei aflaţi în cală nu ştia ce primejdii există? Nici Amiralul? El fusese cel mai mare peste întreaga flotă, lui trebuiau să i se supună nu doar marinarii şi comandanţii, ci chiar zeităţile mării. Acum Amiralul, în haine civile, cu un palton strâmt pe burtă şi la umeri, avea rău de mare.

Dintre toţi, aşa cum erau înveliţi până peste cap cu păturile, n-aş fi recunoscut pe nimeni. Numai AMarisa şi Zefira îşi păstrau identitatea, prin ceea ce rămânea permanent în fiinţa lor, neputând niciodată să piară. AMarisa, dreaptă de la mijloc în sus, era rezemată de peretele ruginit din fundul calei, sub becul cu apărătoare de sârmă; distanţa şi lumina venită de sus creau o perspectivă înşelătoare, spaţiul părea că îşi depăşeşte dimensiunea, creând în acea magazie mizerabilă o sală de recepţie, şi salteaua pe care şedea AMarisa, peste butoaiele de benzină, părea tapiseria de lână şi de mătase a unui tron de aur. Cu căciula pusă aşa ca să nu-i acopere fruntea, şi cu blana de lup negru,

semăna cu o lupoaică în doliu, rămasă puternică şi trufaşă, cum o văzusem şi la îmbarcare; dar prin ceva al ei invizibil, o emanaţie pe cât de nobilă, pe atât de cuceritoare, şi cu semnul princiar de pe frunte, dat cu lac roşu, părea o regină din Asia Mică, poate şi mai de departe, dintr-o lume azi dispărută. De aceea nu mi se va şterge niciodată din minte. Iar pe Zefira o voi duce cu mine cât voi mai putea să gândesc şi să judec, prin ceva ce mi-a dăruit pentru totdeauna, fără să fiu acolo, privirea ei luminoasă, caldă şi dulce, atât de omenească pe lângă privirile îndobitocite ale celorlalţi, care scoteau din când în când capul de sub pătură, să se uite la Panainte. Aşa era privirea ei chiar şi atunci, în decorul sinistru, prevestitor al dezastrului. Probabil odată suferise mai mult decât toţi ceilalţi, aşa căpătase forţa care acum o ridica mai presus de orice suferinţă. Era singură, Alex nu se vedea, de aceea dintre toţi am s-o ţin minte pe ea, la fel ca pe AMarisa. Pentru ele aş fi vrut să transform aspectul mizerabil al calei, să îmbrac pereţii ruginiţi în pluş auriu, să pun în lungul lor fotolii şi canapele, şi măsuţe cu fursecuri aromate, cu bomboane de şocolată care îngheaţă când se topesc în gură, cu toate delicatesele din prăvălia domnului Sasu, cu vinurile rare, având nume de fată, din pivniţele unde fusesem odată cu AMarisa şi Alex. Afară să fie o zi frumoasă de vară, să le schimb soarta atât de nefericită, din acea noapte de bejenie, să le duc la ele acasă, în oraşul care acum zăcea în tenebre şi spaime, cu lupte de stradă, şi unde odată era atâta strălucire! Mi-am adus aminte de Serbările Marinei, unde fusesem pe sărmanul „Arhimede” de astăzi, cu familia AMarisei; m-am gândit cu atâta ardoare la

trecutul acela, încât am văzut totul aievea, trăind încă o dată o zi fericită, în timp ce vaporul înainta pe marea cu valurile de gheaţă, la capătul unei nopţi jalnice, târând după el o lungă trenă de tristeţi împletite, care parcă măsurau lungimea vieţii, cum lochul, legat la pupa, măsoară milele străbătute.

55

Erau cincisprezece sau şaisprezece ani de când mă dusesem prima oară la mare, cu un tren mixt, uitat azi de toată lumea, cred că şi de cei de la calea ferată. Multe din cele întâmplate atunci se leagă de vaporul „Arhimede”, devenit acum amintirea cea mai dramatică. Dar înaintea dramei, cum aş putea să uit vreodată petrecerea AMarisei, croaziera duminicală atât de colorată şi de aventuroasă, când Zoba murise în timp ce-i sărutam mâna, iar celuilalt frate geamăn i-am văzut scheletul prin haine? Cum aş putea să uit că atunci am văzut-o prima oară pe Zefira, care mi-a trezit în suflet atâta duioşie? Peste nenorocirea lui Sofron trec repede, ca să nu mai întristez şi pe alţii, şi mai bine mă întorc la prima vară, la cea mai veselă zi petrecută acolo, de Sânta Maria, la Serbările Marinei, legate în primul rând de vaporul „Arhimede”.

Din câte serbări văzusem până atunci şi din câte am văzut pe urmă, în întreaga mea tinereţe, chiar şi pe cele de la colegiul domnului Pretoreanu, niciuna n-a egalat-o în strălucire şi nu mi-a înfierbântat mai tare imaginaţia, decât serbările de Ziua Marinei. Fiindcă niciuna nu putea să aibă un decor de-o asemenea întindere şi cu atâta putere de sugestie. Ore în şir n-am mai ştiut unde mă aflu, noţiunea de loc era anulată, m-am închipuit transportat, ca în basme, în alte porturi, la Rio de Janeiro, la Vancouver, la Singapore, sau la Capetown, cel mai visat dintre ele. Fiindcă marea, fundalul decorului

era aceeaşi pretutindeni, chiar când avea alt nume. Nu socotesc de prisos să spun iarăşi că înmuindu-mi o mână în apă, gestul meu trezea o undă şi ea se propaga prin Bosfor şi Dardanele, prin Marea Egee şi Mediterană, prin Oceanul Atlantic, prin strâmtoarea lui Magelan, în Pacific, până la antipodul locului de pornire, iar acolo se întâlnea cu toate undele pornite din alte mări şi oceane, unde un tânăr, încercând apa cu mâna, stabilea o comunicaţie secretă cu lumea largă.

Natura a respectat cu sfinţenie ziua aceea, făcând să nu fie nicio scamă de nor pe cer, soarele să nu dogorească, să nu bată vântul, ci doar să adie o briză cu parfumul portocalului înflorit a doua oară şi adus tocmai din Marea Mediterană. Atunci tot oraşul, în afară de noii-născuţi şi de lăuze, de bătrânii infirmi şi de oamenii cu inima acră cobora în port şi îşi petrecea o zi întreagă între vapoare. Lumea aceea care prospera datorită transportului pe apă, mărfuri trimise şi mărfuri primite, îşi făcea o datorie sacră în a sărbători marea şi pe marinari, în manifestări grandioase. Fiindcă atâta omenire n-ar fi putut să încapă în niciunul din bazinele portului, se prelungise digul de nord până în mijlocul radei, unde acum se întâlnea, lăsând doar o poartă de trecere, cu digul de sud, construit anume ca să închidă la mijloc, apărând-o de valuri, o imensă suprafaţă de mare, mai mult de un kilometru pătrat, unde să se poată desfăşura în voie serbările. Îmbrăcat în plante amfibii, arbuşti aduşi din zone lacustre şi aclimatizaţi cu pricepere, digul înainta în mare ca o linie verde, o ciudăţenie nemaiîntâlnită, aşa spuneau marinarii care cunoşteau toată lumea. I se spunea Digul verde, era betonat deasupra şi

servea de promenadă. Chiar oamenii cu firi hârbare, inimile acre, cei ce cârtiseră primăria pentru această lucrare costisitoare şi fără folos practic, se bucurau de ea, deşi n-ar fi avut dreptul, ieşeau să se plimbe pe înserat printre cele două rânduri de arbuşti necunoscuţi, înfloriţi din primăvară până toamna, risipindu-şi miresmele exotice, misterioase, nedefinite şi seducătoare.

În ziua aceea, în port înceta orice activitate, deşi se pierdeau milioane; paguba era prevăzută şi votată în toţi anii de consiliul primăriei, în unanimitate, cu o singură abţinere, se înţelege, o inimă acră.

Flota de război ieşea dincolo de diguri, în rada nou creată, şi ancora acolo în linie, făcând o centură de onoare. Să fi rămas mai aproape, ar fi spart timpanele oamenilor cu salvele de artilerie, la trecerea în revistă. Era primul punct din programul serbării, Amiralul, care îi dădea primarului locul de onoare, în dreapta, trecea cu o şalupă albă, împodobită cu marele pavoaz şi cu ghirlande, prin faţa flotei de război, în bubuitul tunurilor şi-n uralele echipajelor.

De câte ori voi vedea un vapor împodobit cu marele pavoaz, patruzeci de pavilioane de forme diferite şi felurit colorate, întinse de la prova la pupa prin vârful catargelor, desenând pe cer un trapez ca al carului mare, dar întors cu o sută optzeci de grade, ziua mi se va părea mai frumoasă; iar dacă vor fi la un loc mai multe vapoare împodobite la fel, fluturându-şi pavilioanele, inima îmi va tresălta de bucurie, simţindu-se ea însăşi sărbătorită. Rău îmi pare că n-am avut prilejul atunci să mă urc în aer cu un balon sau să zbor cu

avionul pe deasupra oraşului: aş fi avut ce să văd, ceva ce niciun pictor n-a cuprins vreodată pe paleta lui, şi nici măcar în imaginaţie, un covor gigantic ţesut cu cele mai vii şi mai vesele culori ale spectrului. Căci nu se pavoazau numai vapoarele, până la ultimele dintre ele, tot ce plutea pe apă, remorcherele, şalupele şi bărcile, fie ele cât de mici, de două persoane; şi de asemeni cheiurile, marele pavoaz se întindea între stâlpii lampadarelor, între braţele macaralelor, pretutindeni în port, între o magazie şi alta, între rezervoarele de petrol, între silozuri şi între paratrăsnetele de pe clădirile mai înalte.

Dar acest fast tradiţional al marinei şi-l însuşea întreg oraşul, marele pavoaz se înşira de-a curmezişul bulevardelor, al străzilor şi chiar al ulicioarelor mai sărace, de nu se mai vedea cerul, ci doar pavilioanele colorate, cu limbajul lor enigmatic, pe care oamenii n-aveau nevoia să-l descifreze, mulţumindu-se numai cu frumuseţea. Cine avea cu adevărat dragoste pentru vapoare îşi împodobea la fel grădiniţa şi interiorul casei, se găseau la prăvălii, comandate din vreme, pavilioane de toate mărimile, unele numai de-o palmă, sau cât o carte de vizită; cu acestea birjarii îşi pavoazau trăsura, le prindeau în cerc, între spiţele roţilor care în mers semănau cu discul lui Newton, dar neavând viteză prea mare nu ajungea să-şi piardă culorile. În sfârşit, existau pavilioane în miniatură, ca o marcă poştală; oamenii şi le prindeau în piept, fetele şi le împleteau în păr, băieţii făceau din ele coada la zmeu şi le înălţau în aer. Dar în pânza aceea de culori de deasupra oraşului nu puteau să le vadă decât păsările cerului, dacă nu fugeau la pădure, să-

şi cruţe ochii, căci de atâta strălucire, în plină bătaie a soarelui ar fi putut să orbească.

În ajunul serbărilor am fost şi eu pe „Arhimede”, am dat o mână de ajutor la înşirarea pavilioanelor, erau noi-nouţe, nu cele de rândul trecut, din croazieră, pe care le zdrenţuise furtuna. Aruncându-mi ochii pe spiraiul de la cabina căpitanului, am văzut-o pe Rozalia îngropată într-un maldăr de cârpşoare diferit colorate, n-am înţeles ce făcea acolo, le sorta, le potrivea după o anumită socoteală, căci stătea să se gândească, încerca, într-un fel, în altul şi pe urmă le cosea cap la cap, făcând fâşii, ca nişte panglici. Nu mi-a fost greu să desluşesc că erau pavilioanele codului, din cele cât marca poştală, puzderie, dar tot n-am înţeles la ce voia să ajungă cu ele. Pe seară, când am plecat, le înşirase pe toate, avea zeci de panglici şi acum le cosea una de alta, în lăţime, căutând din nou să le potrivească la culoare, după cine ştie ce socoteală.

Misterul s-a lămurit a doua zi, a fost o surpriză care mi-a luat ochii, venisem primul, plecasem de acasă cu noaptea în cap, n-aveam răbdare să aştept trăsura AMarisei. Tocmai răsărea soarele şi Rozalia urca scările în gura tambuchiului. Am văzut-o ieşind treptat de sub punte, faţă în faţă cu soarele care răsărea din apă, şi nu mi s-a mai părut că ar fi o făptură omenească, ci o plantă însufleţită, o floare nemaivăzută, cu sute de petale, stamine şi frunzuliţe, împletite şi unduite, ceva venit dintr-o altă lume decât cea pământească, dintr-o închipuire. Până să apară cu totul pe punte, mi-am mai păstrat sângele rece, am văzut-o crescând şi modelându-se în forma ei, cum o ştiam dinainte, îmbrăcată în halatul alb de bucătărie; acum însă părea făcută nu

din carne omenească, ci numai din culori, culori peste culori, amestecate, şi vii, de parcă fiecare ar fi avut în ea un altfel de sânge, nu doar roşu. Atunci am trecut prin câteva clipe de ameţeală, nu mai ştiam dacă avea pe ea un veşmânt, sau dacă nu cumva culorile înfăţişau propria ei nuditate; fiindcă nicio ţesătură din cele ştiute n-ar fi putut să i se modeleze cu atâta fidelitate pe trup, până la contopire. Să fi avut măcar puterea de a ridica mâna, mi-aş fi dus-o la ochi, ruşinat că îndrăzneam să-i stau în faţă şi s-o privesc sub înfăţişarea ei secretă, cu totul neîngăduită pentru mine.

Văzându-mă acolo, ţeapăn şi holbat, mi-a făcut un semn de salut, şi când a ridicat braţul, i-am recunoscut pielea, uşor bronzată, pe urmă i-am recunoscut picioarele, în sandale cu tocuri înalte, şi atunci în sfârşit mi-am dat seama că nuditatea ei bizară, de care mă speriasem, era o rochie, făcută din pavilioanele codului, minuscule, atât de bine mulate pe trup, că îi luau nu doar forma, ci şi căldura, şi chiar pulsul vieţii.

Privitor la acea rochie am rămas cu o întrebare căreia n-am putut să-i răspund nici până astăzi. Oare în îmbinarea culorilor şi formelor Rozalia folosise codul de semnalizare cu gândul de a transmite un mesaj cui ar fi ştiut să-l descifreze? Codul exista în timonerie, îl frunzărisem, ea probabil îl cunoştea mai bine decât mine, ar fi putut să găsească în el o sursă de inspiraţie. De câte ori am privit-o în ziua aceea mi s-a părut că urmărise să spună ceva cu ajutorul rochiei, dar mi-ar fi fost imposibil să descifrez măcar unul din gândurile sale, fiindcă nu ştiam în ce parte a trupului era începutul, şi apoi, nu ştiam codul pe dinafară.

Cerându-i părerea lui Alex, acesta mi-a aruncat o privire uimită, apoi s-a uitat intrigat la rochia Rozaliei.

— Ia te uită ce-ţi trece prin minte! Mi-a spus, cu o mirare invidioasă. E o idee grozavă! Mi-o dai mie? Ţie tot n-o să-ţi trebuiască.

I-am dat-o, a trecut-o numaidecât în caiet, dar aşa a rămas, sub forma unei notiţe, n-a avut timp sau n-a avut ocazie s-o dezvolte. Nu mi-a părut nici bine, nici rău, n-am ţinut niciodată prea mult la ideile mele, le-am dat cu dragă inimă cui a vrut să le folosească, şi nu m-am supărat nici când unii şi le-au însuşit fără să-mi ceară voie. Un răspuns la întrebarea mea n-am obţinut însă; îndată ce a închis caietul, Alex a rămas pe gânduri, îşi făcea probabil planul cum să folosească ideea.

Puţin mai târziu, când s-a ivit ocazia, i-am pus întrebarea şi lui Mustafiţă; nu ştiu cum îi câştigasem simpatia, poate fiindcă şi el îmi era simpatic mie. M-a uimit câte ştia despre oameni şi despre secretele lor cele mai ascunse; nu cred să fi fost în tot oraşul cineva mai de seamă căruia să nu-i cunoască viaţa. Ocazia s-a ivit fiindcă tocmai se uita după Rozalia, stătea rezemat de parapet, cu şapca trasă pe ochi şi îşi mângâia mustăcioara. Era uşor să-mi dau seama că îi lăsa gura apă, cui nu i-ar fi lăsat? – toţi invitaţii AMarisei se uitau pe furiş la Rozalia, fără să ţină seama că nu era decât bucătăreasa vaporului. Răspunsul lui Mustafiţă m-a dezamăgit, dar era vina mea, n-ar fi trebuit să pun asemenea întrebare unui om cu mintea înfierbântată. După el, nu putea să fie vorba de niciun cod, nu credea că Rozalia ar fi mers cu gândul la una ca asta, nu şi-ar fi pierdut timpul; ea

dacă ar fi vrut să spună ceva, avea codul ei, sub rochie, descifrat gata.

Nu puteam să mă împac cu ideea lui Mustafiţă, am continuat să cred că pavilioanele adunate în rochie alcătuiau un mesaj pe care nimeni nu s-a ostenit să-l descifreze. Întocmai ca Mustafiţă, toţi s-au dus cu gândul la ceea ce se ascundea sub ele, astfel s-a pierdut o comunicare nebănuită. Şi astăzi îmi pare rău de osteneala zadarnică a Rozaliei, mai ales că n-am s-o mai văd niciodată; unde putea să fie ea în aceste momente dramatice?... Atunci, „Arhimede” era ancorat în rada interioară, creată anume pentru Serbările Marinei, într-un loc care mi s-a părut privilegiat, şi nu mă înşelam. Amiralul dăduse dispoziţii; el, cu subalternii lui şi cu căpitanul portului, stabileau pe plan poziţia vapoarelor, ca să nu fie învălmăşeală. După ce m-am uitat în jur, când toate vapoarele erau ancorate, mi-am dat seama că „Arhimede”, un biet salvator de trei sute de tone, vopsit negru, ocupa nu doar un loc privilegiat, ci chiar pe cel mai onorat, în faţa tribunei plutitoare; desigur, datorită AMarisei. De altfel, Amiralul, de dimineaţă, după ce trecuse în revistă flota de război, revenise în rada interioară cu şalupa şi înainte de a debarca pe tribună, acostase la scara lui „Arhimede”.

Ca şi prima dată când ieşisem cu vaporul în larg, AMarisa se afla în jilţul ei, pe dunetă, sub un baldachin alb, înconjurată de rudele cele mai apropiate, locul din dreapta fiind ocupat de Zoba, iar cel din stânga de mama, şi următorul de Iani Talabă. Panainte era la scară, să-l întâmpine pe Amiral, în uniformă de ceremonie, cu mănuşi albe şi

cu un monoclu nou, în ramă subţire de aur; nu-l purta tot timpul, ci numai la ceremonii speciale.

Amiralul urcă primul, aşa cerea protocolul, dar odată ajuns pe punte, îl lăsă pe doctorul Anatol Radovici să meargă înainte. La data aceea doctorul era primar numai de o lună, dar măsurile luate de el în conducerea oraşului îşi şi dădeau roadele. Dovadă că la niciuna din Serbările Marinei de până atunci, nu venise atâta lume, nu domnise atâta voie bună; oamenii simţeau prosperitatea apropiindu-se din amândouă părţile, şi de pe mare, cu tonajul mărfurilor în creştere, şi de pe uscat, unde tocmai se dubla calea ferată şi se proiecta un canal care să lege portul de Dunăre.

Oaspeţii s-au urcat pe dunetă, s-au înclinat în faţa AMarisei şi i-au sărutat mâna; pe urmă i-au sărutat mâna şi lui Zoba, şi l-au întrebat de sănătate. N-au stat mult, trebuiau să meargă la tribuna oficială, unde aşteptau primul ministru, cu miniştrii de război şi marină, împreună cu o bună parte a guvernului, dornici cu toţii să se destindă o zi şi să uite treburile politice.

Tribuna era alcătuită din mai multe pontoane legate între ele cu dulapi groşi de brad şi îmbrăcaţi în covoare orientale. Pe fondul albastru al mării, cu cerul senin deasupra, covoarele alese unu şi unu, din cele mai scumpe şi mai renumite, împreună cu uniformele oaspeţilor, încărcate de fireturi, cu fracurile negre, cu plastroanele albe, cu decoraţiile multicolore, toate acestea strălucind în razele soarelui, dădeau impresia de fast şi de bogăţie, şi oricine privea, oricât de modest ar fi fost în ierarhia oraşului, ultimul coate-goale, se simţea mândru şi fericit de atâta frumuseţe şi înflorire.

Oaspeţii din tribuna oficială stăteau pe trei rânduri, în trepte, ca ultimii să poată privi nestânjeniţi pe deasupra celor din faţă. În primul rând erau cincisprezece jilţuri aurite, aduse din sala consiliului comunal; locul de la mijloc îl ocupa Anatol Radovici, nu din dorinţa lui, dar aşa cerea protocolul, îi fusese imposibil să-l schimbe. În dreapta lui stătea primul ministru, în stânga Amiralul. Regele Ferdinand, fiind bolnav, nu putuse să vină, iar prinţul Carol, pe care îl delegase să-l reprezinte, se dusese în altă parte, la un conac din Moldova, unde avea o ibovnică. N-am înţeles de ce prefectul, care în alte judeţe avea primul loc la toate ceremoniile şi în toate ocaziile, aici stătea cam oropsit în rândul al treilea; poate fiindcă oraşul, cu prosperitatea lui în continuă creştere, se socotea independent de administraţia judeţeană şi voia ca prefectul să înţeleagă, să nu aibă pretenţii.

Mai târziu, când Cazinoul devenise renumit în toată Europa şi chiar mai departe, atrăgând pe pătimaşii jocului până şi din America, de unde veneau mai ales văduvele bogate, printre ele multe tinere şi frumoase, unii consilieri comunali se gândeau la o independenţă administrativă dusă şi mai departe, oraşul să iasă de sub autoritatea statului, să devină ceva în felul principatului de Monaco. Poate cu timpul dorinţa lor s-ar fi împlinit, dacă nu venea războiul, care a înmormântat toate ambiţiile.

În faţa tribunei oficiale, cam la cincizeci de metri era ancorată o estradă plutitoare, ca o scenă de teatru deschisă în toate direcţiile, pentru exhibiţiile nautice; le aşteptam nerăbdător, aflasem câte ceva de la Mustafiţă, avea să fie o distracţie

nemaiîntâlnită, ceva ce depăşea închipuirea oamenilor de orice vârstă. De o parte şi de alta a estradei, alte două tribune formau, împreună cu tribuna oficială, un careu pe care îl închidea „Arhimede”, aşezat pe a patra latură. Tribuna din dreapta o ocupau membrii corpului consular şi invitaţii lor, lume din cincisprezece ţări, unele fără ieşire la mare; reprezentanţii acestora se simţeau în inferioritate faţă de ceilalţi, se vedea limpede, încercau să pară volubili, perorau cu gesturi largi, zâmbeau în stânga şi-n dreapta, dar cam mânzeşte.

Mi-a atras numaidecât atenţia o doamnă aşezată la mijlocul primului rând de scaune, lângă consulul Franţei, care îşi îngăduise să vină în costum de stradă, dar atât de elegant şi pe care îl purta cu atâta distincţie, că nimeni nu spunea o vorbă. Vecina ei purta o rochie frapantă, de tafta albă, cu romburi făcute din rubine mărunte, un lux excentric care lua ochii şi stârnea murmure admirative. Fiindcă purta o pălărie neagră, cu boruri mari, împodobită cu pene de struţ care îi cădeau până pe umăr, umbrindu-i obrazul, greu am recunoscut în acea persoană pe doamna Lambru, şi numai după ce m-am uitat cu binoclul. Nu trecuse nici o lună de când Panainte o dăduse ca moartă; mi s-a făcut frică, am căutat-o cu ochii pe Pompilia, întrebându-mă ce scenă o să urmeze când va descoperi-o pe rentieră, vie şi sănătoasă, făcându-şi vânt cu evantaiul; un evantai negru, ca pălăria, într-un contrast cam înfricoşător cu rochia de tafta albă, cu sclipirile roşii ale rubinelor. Nu mică mi-a fost spaima, un moment mai târziu, când am văzut-o pe Pompilia uitându-se cu binoclul la nimeni altcineva decât la doamna Lambru.

Binoclurile au fost surpriza dimineţii, toţi invitaţii AMarisei au primit câte unul ca amintire. Copiii au primit binocluri mai mici, dar nu de jucărie, marca Zeiss, ca toate celelalte. Nu ştiu prin ce noroc binoclul meu era cel mai mare, un binoclu scump, de marină, cu o luminozitate atât de puternică, încât învingea până departe întunericul nopţii, dându-mi putinţa să văd aproape totul şi aproape limpede, ca în amurg, dacă nu ca ziua. Pe tocul lui, de piele neagră, cu catifea roşie înăuntru, sub numele meu, scria, cu litere aurite: „Cu drag, din partea AMarisei”. Într-un an de sărăcie mi-am călcat pe suflet şi l-am vândut pe nimica toată. Mai târziu aş fi putut să-mi cumpăr altul, dar nu mai era acelaşi lucru, şi nici nu mai aveam nevoie, văzusem destule, mărite de două şi chiar de nouă ori cât erau ele în realitate.

Darurile ni le-a înmânat Panainte de dimineaţă, în port, aştepta la schelă, cu mănuşi albe pe mână, şi care cum urcam, îl primeam pe al nostru, învelit în foiţă de aluminiu, aşa că la început nu ştiam ce este înăuntru. Binoclurile, peste nouăzeci la număr, erau înşirate pe o masă mare, Sofron şi Rozalia îl alegea pe al fiecăruia din noi, când ne vedeau trecând schela şi îl ducea lui Panainte. Pe-al meu l-a adus Rozalia. Am văzut că Panainte a ţinut-o puţin de mână, aşa făcea de fiecare dată, dar n-aveam de ce să-l judec.

Mulţi din familie ar fi preferat alt dar decât un binoclu, unii strâmbau din nas, alţii ridicau din umeri şi probabil în sinea lor o bombăneau pe AMarisa, babă nebună, aruncă banii pe fereastră, ne prăpădeşte moştenirea!

Atâtea binocluri costau într-adevăr o avere, dar ei nu ştiau că le primise drept onorariu de la Omer Baltadgi, importatorul de articole tehnice şi optice, pe care îl vindecase de o gălbinare infecţioasă, când medicii nu mai credeau că poate să scape. Iar Baltadgi, la rândul lui, le luase pe nimica toată, era un surplus al marinei şi al armatei.

Panainte nu ştia că la serbări o să vină şi doamna Lambru. Deci nu pot spune că el şi nu altul, şi cu premeditare, a stricat binoclul Pompiliei. După clipele de spaimă de la început, m-am liniştit, văzând că Pompilia se uita nepăsătoare la tribuna consulilor, unde rentiera râdea cu capul dat pe spate, de îi gâdila pe obraz cu penele de struţ pe cei din rândul al doilea; dar ce puteam înţelege, dacă de orbit nu orbise, căci avea ochii limpezi? Pe urmă a lăsat binoclul de-o parte, de-aici încolo nu mai putea să fie nicio primejdie, se amuza, începuse spectacolul, râdea în hohote, bătea din palme de-i jucau fălcile şi-i tremura grăsimea de pe umeri.

M-am folosit de prilej, am pus mâna pe binoclul ei şi când l-am dus la ochi n-am văzut decât umbre vagi, pe un fond opac ca laptele acru. Degeaba am încercat să limpezesc imaginea, şurubul de reglaj era blocat la o extremitate, a fost imposibil să-l mişc măcar un milimetru. Cineva îl stricase, era evident, nu putuse să vină aşa din fabrică. Întâi am bănuit-o pe Rozalia, am avut gândul nedemn că voise să se răzbune dintr-o gelozie şi neîngăduită, şi neîndreptăţită; fiindcă de mult Pompilia nu-i mai era rivală. Binoclul îl stricase Sofron, a cărui aversiune faţă de mama lui o cunoşteam, de atâtea ori îi făcuse sânge rău de faţă cu mine.

Deşi nevastă de marinar, Pompilia nu umblase niciodată cu un binoclu. Femeia nu ştie ce pierde dacă nu se iniţiază cât de cât în meseria bărbatului, şi dacă nu-şi însuşeşte măcar puţin din pasiunile acestuia.

Dacă tribuna din dreapta, privind de pe „Arhimede”, era destinată consulilor şi invitaţilor acestora, în cea din stânga puteau fi văzuţi oamenii cei mai bogaţi din oraş, milionarii: armatori, importatori, exportatori, reprezentanţii negoţului. Printre ei am putut să-i disting, datorită binoclului uimitor de puternic, pe cei doi fraţi Sasu, cu băcănia şi depozitul de vinuri, iar în spatele lor pe Omer Baltadgi. Să fi fost toţi aceştia milionari, cum umbla vorba? Da, mi-a confirmat Mustafiţă, milionari recunoscuţi de administraţia financiară, altfel nimeni nu primea o invitaţie.

Omer Baltadgi avea cu el un tânăr care îi pregătea narghileaua şi îi făcea cafea după cafea, fierbând-o la spirtieră. Aceste detalii nu aş fi putut să le văd de la cincizeci de metri, să nu fi fost binoclul, prodigiosul instrument care, socotesc eu, îşi plătea preţul, fie şi într-o singură zi, dacă era folosit bine. Cu el am putut să desluşesc până şi desenul filigranat de pe ceşcuţa de cafea, şi monograma O. B. de pe farfurioară! Şi cadâna pictată pe vasul de porţelan al narghilelei! În tânărul acela l-am recunoscut pe Iordan, practicantul lui Omer Baltadgi, cel care lua în primire şi le ştergea de apă maşinile de cusut scoase de Sofron de pe fundul mării. În anii următori avea să cadă victimă răzbunării lui Sofron, după ce participase la batjocorirea Pisicuţei. Doctorul îi scosese cârligul din limbă, dar nu cu uşurinţă şi nu fără urmări;

Iordan rămăsese peltic rău de tot, că abia se mai înţelegea ce spune.

Mulţi dintre oaspeţii acelei tribune aveau cu ei secretarii sau valeţii, care le purtau de grijă, le dădeau limonadă de la gheaţă, îi apărau de soare cu umbrela, să fi fost zăpuşeală le-ar fi făcut vânt cu evantaiele aflate la îndemână, şi aşteptau ora de prânz, când să deschidă coşul cu de-ale gurii. Îmi închipuiam ce bunătăţi puteau şă fie acolo şi parcă simţeam în nări mirosul delicateselor din băcănia domnului Sasu, iar din port parcă venea aroma colonialelor pe care o simţisem în prima zi când fusesem acolo cu Alex. Acum Alex stătea cu ochii închişi, într-un şezlong, în spatele AMarisiei; dar nu dormea, ci visa şi făcea planuri, fiindcă din când în când deschidea caietul şi nota ceva, orbeşte, fără să deschidă ochii.

În rândul întâi din tribuna milionarilor am numărat tot treisprezece rânduri de jilţuri şi m-am mirat că nu se găsise niciun superstiţios, să respingă cifra nefastă. Cele treisprezece persoane care le ocupau mi-au atras atenţia în chip deosebit, puteam de altfel să-i observ mai bine ca pe alţii. În mijloc şedea un domn cu favoriţii albi, stufoşi, fără mustaţă sau barbă, decanul milionarilor, cu reverul fracului încărcat de decoraţii. Bogătaşul, după cum mi-a spus Mustafiţă, rămânea printre milionari din modestie, fiindcă altfel averea lui depăşea miliardul, şi nu era singurul în această situaţie. Cum stătea răsturnat pe spate în jilţ, m-a frapat un lanţ gros de aur care îi trecea peste burta proeminentă. Era cel mai mare armator şi pe deasupra proprietarul şantierelor navale; poate masiva bijuterie de pe burtă simboliza lanţul de ancoră, o emblemă a

treptei ocupată de el în societatea portuară. Pe urmă am descoperit că toţi cei din rândul întâi aveau lanţuri de aur pe burtă, la fel de grele, deşi nu toţi erau la fel de graşi ca decanul. Celor mai slabi lanţul le atârna până în prohabul pantalonilor şi aceştia parcă făceau milă, ca şi cum n-ar fi avut ce să mănânce. Asemenea închipuire nu mi se pare chiar aberantă; pentru un miliardar, ca decanul, un milionar nu-i altceva decât un coate-goale; mă şi miră că le permitea să stea în primul rând de scaune.

În societatea oraşului erau numeroşi oameni distinşi, cu multe merite, profesori, medici, magistraţi, avocaţi, chiar şi câţiva artişti cu renume, un pictor ale cărui pânze marine făceau înconjurul lumii, un sculptor socotit de o valoare egală cu Mestrovici, lui se datora statuia lui Eminescu, inegalabilă; în sfârşit, câţiva poeţi ocupau locuri de frunte în istoria literară, iar un romancier care se consacrase vieţii marinarilor era comparat cu Pierre Loti şi cu Blasco Ibañez, ceea ce mie *atunci* îmi tăia respiraţia.

Toţi aceşti oameni, floarea oraşului, nu aveau o tribună a lor, cred că nici nu năzuiau s-o aibă. Iar direcţia protocolului socotea suficient dacă invitase în tribuna oficială pe Caton Mureşanu, preşedintele tribunalului, pe directorii şcolii navale şi al liceului de băieţi, traducătorul lui Ovidiu în româneşte, şi al lui Eminescu în limba latină. Mai erau şi alţi câţiva invitaţi, dar n-am putut să-i identific, poate poetul şi romancierul. Cât despre Anatol Radovici, ale cărui merite ca medic şi conducător al spitalului de tuberculoză osoasă îl puneau printre primii cetăţeni ai oraşului, el se afla la tribuna oficială, şi chiar în

primul loc, ca primar, căci altfel nu l-ar fi invitat nimeni. Dar nici el n-ar fi râvnit la această cinste, ci mai bucuros ar fi fost să rămână pe „Arhimede”, cu AMarisa şi cu toată familia.

Ceilalţi oameni de seamă se aflau unde găsise de cuviinţă fiecare, amestecaţi cu populaţia oraşului pe vapoarele transformate în tribune pentru mulţime. Vapoarele Serviciului Maritim ar fi fost prea puţine, la serbări participau multe altele, ale unor societăţi de navigaţie străine, venite să aducă şi să ia mărfuri, acel schimb continuu căruia se datora prosperitatea oraşului. Mulţi armatori din Egee şi Mediterană trimiseseră câte un vapor, din curtoazie, chiar dacă nu veneau cu mărfuri şi nici nu urmau să plece încărcate, numai pentru a lua parte la serbări, păstrând astfel relaţii cordiale cu oraşul maritim; oraşele maritime sunt legate între ele, indiferent ce distanţă le desparte, am mai spus, agiţi apa cu o mână şi unda stârnită astfel se propagă pe toate mările pământului.

Nu era om în oraş să vină la serbări şi să nu găsească un loc bun de unde să privească. Unele vapoare îşi primiseră oaspeţii din zorii zilei, când încă se aflau în port, legate la cheiuri. Mai târziu, după ce îşi luaseră locul în radă, trimiteau bărcile la debarcadere, să aducă lumea întârziată. Erau sute de bărci, se întorceau încărcate cu oameni de toate felurile, în haine de sărbătoare, dar nu frac, se înţelege, nici redingotă. Cu rochiile înflorate ale femeilor, cu umbreluţele lor multicolore, marea împânzită de bărci pavoazate părea o grădină plutitoare.

Ambiţia oricărui comandant de vapor era să aibă cât mai mulţi oaspeţi, îi primea la scară, în uniformă

de gală, cu mănuşi albe, saluta, se înclina, doamnelor le săruta mâna. Cum se golea barca, o şi trimitea înapoi, să aducă pe alţii, iar el se ducea pe puntea superioară, să vadă dacă toată lumea era mulţumită. Aşa cum văzusem pe cuirasatul englezesc HMS „Victory”, vaporul era în întregime la dispoziţia vizitatorilor, de la puntea de comandă până în cală; bucuria copiilor să-şi dea drumul pe balustrade, să bată mingea pe coridoare; chiar dacă se spărgeau geamuri şi becuri, marinarii aveau ordin să nu certe pe nimeni, ci să zâmbească. Aşa da serbare! Pe puntea superioară, acoperită cu tende, să ţină umbră, lumea şedea pe bănci, pe scaune, pe şezlonguri, oricine găsea un loc convenabil. Pe fiecare vapor era un bufet gratuit cu sandvişuri şi friptură rece, dacă nu chiar masă întinsă; depindea de filotimia armatorului, căci comandantul n-ar fi avut de unde scoate atâţia bani ca să poată îndestula pe toţi oaspeţii. Dar pe cel mai sărăcuţ vapor se găsea ceva ca oamenii să-şi potolească foamea; iar limonadă la gheaţă se bea pe săturate.

O parte din vizitatori veneau cu binoclul de acasă; într-un oraş maritim sunt multe binocluri. Se găseau şi pe vapor, dar nu pentru toată lumea, oamenii le luau cu schimbul, rar se întâmpla ca un egoist sau un necioplit să pună mâna pe unul şi să nu-l mai lase. Nicăieri însă nu erau atâtea binocluri ca pe „Arhimede”, multe stăteau degeaba, nu poţi să le ţii tot timpul la ochi, faci cârcei la mână şi se strică vederea.

Nu vreau să fiu părtinitor, de aceea n-am să ascund că „Arhimede”, aflat la loc de cinste, era vaporul cel mai ponosit din toată rada, demodat, cu

vopseaua neagră, urâtă şi obosită; deşi putea să se lupte bine cu marea, cum văzusem, şi era ţeapăn cum se cere unui vas de salvare, părea că îşi trăieşte ultimele zile. Dar niciun alt vapor în toată rada nu era mai frumos împodobit, cu mai multă largheţe şi fantezie. În afară de marele pavoaz, triplu, adică pavilioanele codului înşirate de la prova la pupa, prin vârful catargelor, pe trei şiruri, mai erau ghirlandele de flori, întinse de-a curmezişul, dintr-un bord în altul, şi-apoi în diagonală, o ţesătură atât de deasă că nu se mai vedea cerul deasupra. În ajun, docarele AMarisiei veniseră de trei ori în port, încărcate cu flori de la sere. Florilor li se adăugau lampioanele, altele şi mult mai numeroase decât data trecută, când furtuna făcuse prăpăd printre ele. În plus, fiece bucăţică de punte era acoperită de covoare scumpe, cu desenul atât de fantezist că nici două din ele nu semănau unul cu altul, şi cu atâtea culori, şi atât de vii, cum nici nu credeam că există. Îmi pare rău că nu le-am dat importanţă, aş fi avut de învăţat multe, aşa am rămas cam nepriceput la covoare. Tot ce pot spune este că altele la fel de frumoase şi în număr tot atât de mare n-am văzut decât mai târziu, în bazarul de la Constantinopole.

Am lăsat la urmă rochia Rozaliei, cu siguranţă unică în lume, podoaba cea mai frapantă, fiindcă era mereu în mişcare, ca o flacără aţâţată tot timpul, aprinzându-se încă o dată când credeai că o să se stingă, că nu mai are ce să ardă. De mult binoclurile din cele trei tribune şi de pe vapoare se îndreptau spre ea, parcă nu mai aveau ce să vadă în altă parte. Aşa cum aluneca de la bucătărie în toată lungimea punţii, cum urca scara dunetei, prea puţin

înclinată, aproape verticală, fără să se ţină de balustradă, cu un platou în fiecare mână, unul cu sandvişuri şi tartine, altul cu pahare pline ochi, lăsând în urma ei o trenă colorată, Rozalia semăna cu o cometă în formaţie.

Numai când s-a auzit clopotul de bronz păstrat de pe bătrânul cuirasat „Elisabeta”, cu un timbru atât de penetrant că acoperea toată rada, vestind începutul serbărilor, şi când fanfarele reunite pe pachebotul „Împăratul Traian” din spatele tribunei oficiale au intonat Imnul Marinei, Rozalia s-a oprit lângă parapet, ţinând cele două platouri cu braţele întinse în lături, aplecată puţin în faţă, cu sânii ei războinici împinşi înainte. Avea în ea ceva atât de cuceritor şi de mândru, încât am asemuit-o cu un vechi galion de corabie, sculptura în lemn a unei zeiţe a mării, prinsă pe etravă şi bătută de valuri.

Oricât de mult mi-ar fi plăcut serbările, seara târziu, când s-au încheiat cu focuri bengale, am socotit, poate ca nimeni altcineva, că partea lor cea mai frumoasă fusese rochia Rozaliei.

56

Deşi plecase înaintea celorlalte vapoare, „Arhimede” ajunse ultimul, când toate erau adunate şi pluteau în derivă la intrarea Bosforului. Lumina vânătă a dimineţii arunca peste mare şi peste ţărmurile pustiite de iarnă un văl rece, acoperind nu doar peisajul, ci şi speranţele oamenilor; spunând aşa, pornesc de la gândurile lui Panainte, care acum îşi dădea seama că, pentru el şi pentru „Arhimede”, începuse războiul. Ca o dovadă, de la ţărm, unde stăteau la ancoră un distrugător şi două torpiloare din flota germană, se desprinse o vedetă rapidă, şi trecu pe la toate vapoarele din convoi, lăsând câte un marinar în uniforma marinei militare. Pe „Arhimede” se urcă un sergent tânăr, aproape un copilandru, blond, cu o mustăcioară ţepoasă; fizionomia lui mi l-ar fi amintit pe Bob, din primele zile când îl cunoscusem. Pe umăr purta un sac de campanie, iar în mână avea o valiză neagră, rigidă, de piele sintetică. Sergentul se prezentă, îl chema Dietrich, era zâmbitor, sigur pe sine, reprezenta o ţară victorioasă, în drum spre alte victorii. Mă întreb azi, după aproape o jumătate de secol, dacă el, sau altul din componenţa acelei escorte destul de sărăcăcioase, se gândea la dezastrele viitoare, cel mai apropiat fiind pierderea convoiului încărcat cu benzină, împreună cu navele de protecţie.

Panainte era în capul gol, în haine civile; sergentul nu-şi ascunse contrarierea:

— Sunteţi… comandantul?… Vorbiţi limba germană?

Ca prim gest, scoase de sub manta pavilionul marinei de război a Germaniei şi dispuse să fie arborat la pupa.

— De aici înainte vă aflaţi sub protecţia Führerului nostru; noi răspundem de soarta dumneavoastră. Rămâneţi comandantul vaporului, dar veţi urma instrucţiunile mele, pe care mi le va transmite comandantul escortei. Unde pot instala staţia de radio?

În timonerie exista un post de telegrafie fără fir, un aparat vechi, „Marconi”, din timpul primului război mondial, o ladă care slujea şi de masă pentru harta de navigaţie. Sergentul scoase aparatul său din valiză, mergea cu baterii, n-avea nevoie să ia curent de la reţeaua vaporului, al cărei voltaj nici nu se potrivea, de altfel, îl instală peste hartă („n-o să aveţi nevoie de ea, îi urmaţi pe ceilalţi!”) şi în câteva clipe era în legătură cu radiotelegrafistul de pe vasul-comandant, distrugătorul „Bismarck 3”, tocmai la timp să primească ordinul de plecare. Peste o oră, convoiul intra în Bosfor, în şir câte unul; „Arhimede” avea locul al şaptelea, la mijloc, încadrat de cele două torpiloare; distrugătorul mergea în frunte. În apele turceşti, nu era nicio primejdie, Turcia păstra o neutralitate binevoitoare faţă de Germania, care tocmai atunci îi ataca pe greci, ca să vină în ajutorul italienilor, angajaţi de un an într-o luptă infructuoasă şi cam ridicolă.

— Sărăcuţă escortă! remarcă Panainte, arătând la cele două torpiloare nu prea falnice.

După o clipă de mânie, repede ascunsă, sergentul răspunse cu un zâmbet de superioritate:

— Dacă n-ar fi un secret militar, v-aş spune unde se află acum flota noastră din Mediterană.

După două zile, secretul avea să-l afle toată lumea, publicat de ziare şi transmis la radio: flota germană ataca flota engleză, grupată în strâmtoarea Messina, între continent şi Sicilia. Amiralitatea germană socotea că în vederea acestei bătălii, la care ar fi fost imposibil să nu se aştepte, englezii se îngrijeau mai puţin de Egee. Un distrugător şi două torpiloare, vechi dar bine înarmate şi cu echipajele curajoase, erau capabile să respingă uşor un atac pornit de pe coasta grecească. Şi apoi, asigurat sau nu, convoiul trebuia oricum să pornească, asumându-şi riscurile; aceasta era soarta convoaielor, să răzbată sau să se piardă; încercarea trebuia făcută.

Nu m-a interesat să aflu, fiindcă azi n-ar mai interesa pe nimeni, unde trebuia dusă benzina. Poate pe un aerodrom secret, de pe coasta Turciei, la nord de insula Rhodos; n-am nicio dovadă. Poate de acolo şi-au luat zborul regimentele de paraşutişti germani, ca să debarce în insula Creta, fortăreaţă britanică. Nu ştiu cum a greşit socotelile amiralitatea germană; e adevărat că în aprilie nemţii au ocupat Salonicul, unde se adăpostea flota engleză din Marea Egee. Dar cu o lună mai înainte, acea flotă, subestimată, provocase, în bătălia de la capul Matapan, dezastrul flotei italiene. După Salonic, toate au mers repede, Grecia şi Iugoslavia erau invadate, iar în luna mai cădea şi insula Creta; dar avioanele care au lansat paraşutiştii nu mergeau cu benzina din butoaiele de pe „Arhimede”. Poate aerodromul secret, unde trebuia să ajungă convoiul, nici n-a mai fost folosit, poate

avioanele au decolat din Peloponez, odată ce Grecia era ocupată; aşa ar fi fost mai uşor şi mai sigur. Dar iarăşi spun, nimic din toate acestea nu mai are vreo importanţă, nu mă interesează decât soarta vaporului „Arhimede”. Şi oricât ar fi fost împrejurarea de deprimantă şi de primejdioasă, cu şaizeci de suflete înghesuite în cala mizerabilă, pe care odată o văzusem îmbrăcată în pluş şi în covoare, îmi vine în minte ziua lui cea mai strălucită, la Serbările Marinei, când se afla în linia întâi, la locul de cinste.

* * *

Serbările s-au deschis cu întrecerile de bărci, întâi cele de pe vasele de război, cu câte opt, zece, sau poate douăsprezece rânduri de rame, nu mai ţin minte exact, ştiu doar că veneau atât de vijelios, încât la început mi-au făcut frică. Erau poate mai mult de o sută, şi când au apărut la intrarea în radă, mi s-a părut că începea o invazie, o flotă feniciană venea să debarce, să treacă oraşul prin foc şi sabie. Cele o mie de rame, sau chiar mai multe, mişcate războinic, lung şi puternic, luceau în soare şi păreau nişte suliţe. Deasupra se ridica un huiet, un amestec înfricoşător de glasuri omeneşti, unele profunde, altele ca nişte scrâşnete de metale lovite şi rupte, şi printre ele răzbeau ţipete ascuţite, toate acestea în creştere, că unora mai slabi de îngeri putea să li se facă părul măciucă în creştet.

N-am fost liniştit cu totul nici când au ajuns destul de aproape ca să-mi dau seama că erau cârmacii, care dădeau ritmul vâslaşilor, zorindu-i, îmboldindu-i cu strigăte războinice. Altceva nu mi-a plăcut decât forţa oamenilor, atât de dezlănţuită, încât

părea că nimic n-ar mai putea s-o oprească, bărcile aveau să intre cu etrava în cheiul din fundul portului, unde să se fărâme. Erau bărci grele, făcute pentru altceva decât o întrecere, dar când au ajuns în dreptul meu, mi s-au părut că nu plutesc, ci zboară în rasul apei. Oamenii se aplecau mult în faţă, întinzând braţele înainte până ce fruntea le atingea genunchii, apoi înfigeau vâslele în apă, cu o mişcare bruscă şi trăgeau toţi deodată, până ce veneau pe spate. „Lunga, lunga!” strigau cârmacii, cu porta-vocea la gură, dându-se de ceasul morţii, cu faţa schimonosită, cu ochii roşii, gata să iasă din orbite. Imboldul lor semăna cu lovitura de bici a şefului de echipaj de pe galere, care scotea dâre de sânge din spinarea osândiţilor. Muşchii vâslaşilor se încordau, întindeau pielea că nu mai avea mult să plesnească, ramele se arcuiau să se rupă, auzeai lemnul gemând ca de moarte, şi în clipa aceea, aproape de capătul mişcării, se vedea limpede barca ieşind din apă, făcând un salt lung, ca delfinii; nu cu altă forţă decât a braţelor.

Luntrile pescarilor care au venit la rând ar fi putut să mă plictisească după întrecerea dinainte, dacă n-ar fi fost atâtea la număr că la apariţia lor toată rada s-a făcut neagră, cum erau ele date cu smoală. Altă regulă nu putea să se păstreze în asemenea învălmăşeală, decât aceea de a merge înainte. Încolo fiecare făcea cum credea mai bine, luntrile se loveau una de alta, se rupeau vâslele, uneori chiar bordajul, năvălea apa. Oamenii scăpau înotând pe la fund. Altfel cei care veneau din spate puteau să le spargă capul cu etrava. Şi aşa erau capete sparte, oamenii se încăierau, vâslele se încrucişau ca săbiile, se auzeau pocnete, icnete, înjurături şi

blesteme. Cei loviţi la mir, dacă nu cădeau pe fundul luntrii, scoşi din luptă, se legau la cap cu cămaşa, şi vâsleau înainte: cămaşa se făcea roşie de sânge. Până la urmă cineva tot ieşea primul, chiar dacă după victorie îl luau cu brancarda.

Întrecerea bărcilor civile a fost mai degrabă comică decât sportivă, un prilej de distracţie. Era admisă orice fel de barcă şi orice fel de propulsie în afară de motor: câştiga cel mai bine inspirat şi cu mai multă imaginaţie. Era admisă de asemeni orice şicană făcută adversarilor şi în această privinţă m-am minunat câte pot să treacă prin mintea oamenilor, când vor să lase în urmă pe alţii. Nu spun tot ce-am văzut, ar însemna să dau exemple proaste; din câte mijloace de luptă aş fi putut să-mi închipui, lipsea torpila şi mina cu explozibil ascunsă sub apă. La jumătatea cursei, trei sferturi din bărci erau scoase din competiţie, cele mai multe dintre ele rămase fără vâsle, ori rupte, ori smulse din mână de un adversar mai lung în braţe. Unii încercau să înainteze vâslind cu palmele, sau cu panourile de pe fundul bărcii, nespornice şi greu de a fi mânuite; desigur că rămâneau în urmă, se lăsau păgubaşi şi şalupele de ajutor veneau să-i ia la remorcă, îi aduceau la chei, cum brancardierii îi iau pe răniţi de pe câmpul de luptă. Întrecerea n-a câştigat-o nimeni, nicio barcă n-a trecut linia de sosire. În frunte era unul care pierzând ultima vâslă sărise în apă cu toată familia, bărbaţii maturi, se înţelege, nu femeile şi copiii, şi împingeau barca înotând voiniceşte. Mai aveau de mers o sută de metri, când au văzut venind din urmă, destul de repede, o altă barcă, propulsată cu aceleaşi mijloace, dar mai numeroase şi mai puternice.

Părăsind competiţia, cele două echipaje s-au luat la luptă, când pe deasupra, când pe sub apă, în timp ce vântul împingea bărcile înapoi, spre ieşirea din radă. Lupta a continuat până ce arbitrul a venit cu şalupa şi i-a somat să înceteze.

Atunci n-am stat să judec, am făcut şi eu haz ca alţii; mai târziu m-am gândit că o asemenea întrecere nu putea să fie decât imorală; m-am şi mirat că Amiralul o aprobase. A trebuit să treacă alt timp ca să-mi dau seama că nu aveam dreptate. Important într-o competiţie este să se respecte regulamentul; dacă era stabilit că sunt îngăduite orice mijloace, nu se putea face nicio obiecţie. Din moment ce boxul pe ring se admite, ba chiar este socotit un sport nobil, cu toate arcadele rupte şi nasurile zdrobite, de ce s-ar judeca altfel boxul pe apă? Şi apoi, era şi acesta un mijloc ca oamenii să se familiarizeze cu marea. Piraţii, ca să iau cel mai elocvent exemplu, n-au săvârşit numai fapte urâte, ci uneori au înscris pagini de glorie în istoria marinei. Amiralul ştia ce face!

Cele ce au urmat mi-au rămas în minte amestecate, împletite, suprapuse, încât ar trebui să le povestesc pe toate deodată, dar nu am atâta măiestrie, aşa că am să le iau pe rând, şi nu în ordinea lor adevărată, ci cum izbutesc ele să iasă deasupra; dacă pe unele am să le sar, nu-i nicio pagubă, sunt prea multe.

Se făcuse ora de masă, cine a vrut a coborât la bufet, să mănânce, iar serbarea a continuat în lipsa lor, fără pauză…

În cală, pe „Arhimede”, fugarii mâncau gânditori, merinde din traistă şi nu le simţeau gustul; mirosul de benzină le otrăvea sufletul, mulţi simţeau o beţie,

ar fi închis ochii, să nu se mai scoale, dacă AMarisa i-ar fi lăsat în pace; pusese mâna pe o cange şi îl îmboldea cu vârful de fier, pe care cum îl vedea că începe să picotească. În afară de copii, toţi fuseseră la Serbările Marinei, era imposibil să nu-şi amintească...

La cele patru colţuri ale estradei erau fixaţi patru şcondri culcaţi puţin oblic, la trei metri de apă, bulumaci drepţi, ca nişte bompresuri de corabie, lungi de patru-cinci metri. Nu le-am înţeles rostul nici după ce am văzut că echipe de marinari, venite cu barca, legau de-a lungul lor, de la jumătate înainte, felurite păsări şi animale domestice, aproape tot ce creşte pe lângă casa omului, găini, raţe, gâşte, curcani, oi, capre, iar la cap, ultimul, câte un purcel de lapte, cu pielea trandafirie, care nu guiţa mai puţin pătrunzător decât un porc în toată firea. Nici celelalte vietăţi nu stăteau mute, cotcodăceau, gâgâiau, măcăiau, behăiau, în timp ce se zbăteau să scape.

Începea o întrecere, am înţeles când s-au ivit concurenţii, oameni de toate vârstele, printre ei chiar un fel de călugăr cu barba albă, dar mai mult tineri şi flăcăiandri. Singura condiţie era să înoate bine, îi puneau la probă din vreme şi numai aşa le dădeau tichetul de participare, o tinichea ştanţată, cu număr de ordine. Am simţit o dezamăgire, ce aveau de făcut mi se părea nimica toată; participanţii trebuiau să meargă pe şcondri, şi nu în picioare, ceea ce ar fi fost într-adevăr greu pentru un om fără deprindere, ar fi reuşit numai circarii, ci stând în cea mai lesnicioasă poziţie, încălecat, sau întins pe burtă, trăgându-se înainte cu mâinile până ce ajungeau la primul trofeu, o găină, care le

aparţinea dacă mai izbuteau să-i desfacă şi legăturile. Cine se simţea în putere, n-avea decât să-şi lege găina de gât şi să meargă mai departe. Nu ştiam însă că lemnul era uns din belşug cu seu, cu săpun sau untură, încât m-am mirat că participanţii, după ce făceau o mişcare sau două, înaintând abia o jumătate de metru, începeau să se clatine, băteau aerul cu mâinile şi alunecau în apă, în râsul omenirii şi-n guiţatul purceilor, care acopereau glasurile celorlalte dobitoace.

Jocul a ţinut atenţia mulţimii mai mult de o oră, până ce a fost adus pontonul cu trambulinele. Dar a continuat şi după aceea, în planul al doilea, până spre seară, când cu chiu cu vai au fost câştigate toate trofeele, în afară de purcei, aflaţi la capătul şcondrilor, unde lemnul era mai subţire şi mai alunecos şi n-a putut să ajungă nimeni.

Omul cu barbă albă, semănând cu un călugăr, pe care nu-l cunoştea nimeni, nu se ştia de unde vine, şi-a încercat şi el norocul, la urmă, să le vină de hac purceilor. Până atunci câştigase doi curcani, o capră, câteva găini, gâşte şi raţe. S-a dus pe unul din şcondri, care acum era liber până la capăt, dar când să pună mâna pe purcel, a alunecat pe o parte şi a căzut în apă. Mai căzuse de câteva ori înainte, nu se putea altfel. De trei ori a reluat încercarea, şi n-a reuşit decât a patra oară, a dezlegat trofeul şi s-a tras înapoi, cu el în braţe. E de mirare că a terminat cu bine, fiindcă purcelul care guiţa disperat şi se zbătea să scape ar fi putut să-i strice echilibrul.

Cu toată izbânda lui, se auziră abia câteva aplauze, lumea se plictisise, se terminase şi cu săriturile de la trambulină, şi cu saltul motocicletei

în apă, urmau alte jocuri, unul mai fantezist decât altul, până la corul sirenelor, care le-a întrecut pe toate. În schimb, învingătorul avu parte şi de ceilalţi trei purcei, aşa era regula; ştiindu-se cât de greu se câştiga ultimul dintre trofee, şi fiind puţin probabil că ar putea să ajungă cineva la al doilea şi cu atât mai puţin la al treilea, necum la al patrulea, rămăsese hotărât ca toţi patru purceii să fie daţi drept premiu celui care îl câştiga pe primul.

Câştigătorul, cum s-a aflat pe urmă, era chiar călugăr la o mănăstire din judeţ, şi avea învoirea stareţului să participe la concurs, cu condiţia ca trei sferturi din agoniseală s-o doneze mănăstirii; partea lui putea s-o vândă. În tinereţe fusese saltimbanc la circ, se făcuse călugăr dintr-o iubire nefericită. Nu-şi pierduse însă îndemânarea nici la bătrâneţe, se antrenase tot timpul, mergea în echilibru pe o sârmă întinsă între clopotniţă şi turla bisericii. Până la război a concurat an de an la Serbările Marinei, câştigând totdeauna aproape toate trofeele.

Săriturile de la trambulină le-am privit numai cu coada ochiului, mă interesa mai mult călugărul, la care se mai uitau numai puţini oameni.

Saltul cu motocicleta în apă nu m-a impresionat deloc, ba chiar m-a dezamăgit, fiindcă îl aşteptasem cu prea multă meschinărie. Când colo, a fost o meschinărie inadmisibilă, dacă te gândeşti că se cheltuiau sute de mii de lei şi chiar milioane, punând la socoteală ce pierdere însemnau vapoarele imobilizate o zi întreagă. Era o motocicletă adevărată, decât că îi scoseseră cauciucurile, ceea ce ar fi împiedicat-o să-şi ia viteză. Dar cum să-şi ia viteză, dacă motorul n-a vrut să pornească? Au tras de el cât au putut, au

smucit pedala, s-au uitat la carburator, la magnetou, la bujie; cum lumea începuse să fluiere, motociclistul s-a urcat în şa, în costum de baie, a apucat motocicleta de coarne iar doi marinari au împins-o de la spate, şi-au aruncat-o în mare, unde a căzut ca o balegă. Deşi dezamăgită, lumea a râs, în loc să huiduiască. În tribuna oficială, Anatol Radovici zâmbea cu îngăduinţă. Amiralul făcea feţe-feţe; la sfârşit i-a dat un ordin aghiotantului, nu s-a auzit ce anume, fiindcă i-a făcut semn cu degetul să se aplece şi i-a şoptit la ureche. Doamna Lambru se plictisea de moarte, îşi făcea vânt cu evantaiul, tot negru, ca pălăria.

Pentru mine mai mult haz a avut sfârşitul scenei, când Sofron, care aştepta în şalupă, şi-a pus costumul de scafandru şi a coborât sub apă, să scoată motocicleta. Nu era mare lucru s-o găsească, nu putea să fie decât în locul unde căzuse. Hazul a fost că a scos şi o maşină de cusut, nou-nouţă, nu avea pe ea nici rugină, nici mâzgă. Lumea obosise, nimeni n-a dat atenţie întâmplării, deşi oricine ar fi putut să se întrebe, cum m-am întrebat eu, cu nedumerire, ce căuta o maşină de cusut, şi încă nouă, în mijlocul radei? M-am uitat la Omer Baltadgi, importatorul, măcar el ar fi trebuit să se mire; dormea în jilţ, cu ciubucul narghilelei în mână, iar slujbaşul lui, Iordan, dormea în picioare.

Venea înserarea, soarele coborâse după silozuri şi peste radă cădeau umbre vinete. În această lumină scăzută nu înţeleg ce mai putea să vadă un om pe fundul mării, la o adâncime de peste cincisprezece metri. Şi totuşi s-au găsit vreo douăzeci de scufundători, în costum de baie, care aşteptau în bărci, şi când Amiralul a aruncat banii în apă, s-au

repezit să-i culeagă. Cred că erau monede de argint, poate lei dinaintea războiului, nu-i de crezut că ar fi fost napoleoni de aur. Amiralul îi lua cu pumnul dintr-un săculeţ pe care îl ţinea aghiotantul, şi-i arunca în apă, cu un gest cam reţinut, cu braţul îndoit din cot, ceea ce putea să fie un semn de zgârcenie; nu oricine aruncă uşor banii pe gârlă, dar un Amiral, la Serbările Marinei, ar fi putut să aibă mâna mai largă, mai ales că nu scotea din buzunarul lui, ci din al primăriei.

Era o tradiţie, simboliza belşugul. A aruncat aşa vreo zece pumni de monede, cu pauze, spre a le lăsa scufundătorilor timp să le culeagă, până s-a golit săculeţul, pe care apoi aghiotantul l-a scuturat cu gura în jos, deasupra apei, ca să nu rămână vreo monedă rătăcită. Am continuat să mă mir cum puteau scufundătorii să-i vadă în apa întunecată, până ce am aflat de la acelaşi fabulos Mustafiţă că monedele erau vopsite cu fosfor pe amândouă feţele. Aşa da, mai veneam de-acasă, am înţeles şi mi-am închipuit cum străluceau ele pe nisipul din fundul mării, ca o constelaţie. Deşi nu era ceva să se vadă, acest moment al serbărilor mi-a rămas în minte mult mai viu decât altele.

În a doua parte a după-amiezii, fusese un moment de lâncezeală, lumea nu mai avea vlagă, poate mulţi ar fi plecat acasă dacă nu le era ruşine; căscau cu gura ascunsă în pălărie. Însă odată cu înserarea, care parcă venea mai încet decât în zilele celelalte, parcă timpul îşi pierduse măsura şi rămânea în urmă, peste întreaga omenire adunată acolo trecu o înviorare; ceva se schimbase, faptele se concentrau, deveneau mai palpitante şi încordarea slăbită după atâtea ore revenea odată cu briza serii, creştea

treptat, până ce puse stăpânire chiar şi pe cei mai apatici, cum ar fi fost Omer Baltadgi, îi captivă chiar şi pe cei mai mofturoşi, cum ar fi fost doamna Lambru.

Începutul înviorării veni din cer, patru hidroavioane coborâră de la mare înălţime, planând cu motoarele la ralanti, că nu li se mai auzea zgomotul, mai puternic părea şuierul aripilor…

Trei hidroavioane cu cruce încârligată se iviră pe neaşteptate de pe coasta Anatoliei, zburară peste convoi şi se îndreptară spre Dardanele. Sergentul îi dădu un cot lui Panainte şi îi făcu cu ochiul…

Lumea din tribune şi de pretutindeni se ridică în picioare, cu binoclul la ochi, un fior trecu peste radă şi toţi amuţiră. Pe aripile fiecăruia dintre hidroavioane, care acum zburau aproape în rasul catargelor, nu mai sus de treizeci de metri, aşa că se puteau vedea toate detaliile, cu ochii liberi, evoluau câte trei fete, în maiouri atât de bine mulate pe ele că, să fi avut culoarea pielii, le-ai fi crezut goale. Fostul primar n-ar fi îngăduit asemenea exhibiţie, sau măcar ar fi pretins ca fetele să aibă rochie.

E uşor de înţeles că niciun acrobat n-ar fi putut să-şi păstreze echilibrul în viteza hidroavionului, fără un artificiu. Fetele erau legate de aripi cu cabluri subţiri de oţel, aproape invizibile, care nu le stânjeneau mişcările, de altfel limitate, n-ar fi pretins nimeni imposibilul; şi aşa multora dintre spectatori le bătea inima, se auzeau exclamaţii speriate, chiar ţipete, când le vedeau fără tăgadă cu trupul în vânt, cu braţele desfăcute, înotând în aer ca prin apă, răsucindu-se, arcuindu-se, trecând prin toate poziţiile îngăduite de anatomia omenească,

fără să-şi piardă nici ritmul, nici graţia. E şi greu de înţeles cum izbuteau să fie atât de bine sincronizate, fără să le ajute vreo muzică, în afară de cea a motoarelor, care acum urlau cu toată puterea, făcând să vibreze aripile, şi care, în loc să le ajute, nu puteau decât să le deruteze. Ritmul era ascuns în trupul lor, comunicau una cu alta pe căi la fel de ascunse.

Dincolo de diguri hidroavioanele virară şi mai trecură o dată peste radă; uralele şi aplauzele, dacă nu acopereau huruitul motoarelor, izbuteau ca măcar să-l egaleze. Spre dezamăgirea privitorilor, a treia oară nu mai veniră; multora, fetele le rămăseseră la inimă. În zbor nicio fată nu poate fi decât fascinantă, se gândeau cu jind la ele, întrebându-se ce-or face în noaptea aceea, după amerizare.

Nu le rămase însă prea mult timp pentru regrete, un alt hidroavion apăruse pe cer şi cobora încet, în spirale. Deocamdată nu putea să se vadă dacă aducea alte acrobate, se desluşi în schimb o ciudăţenie, între cele două flotoare atârna un fel de trapez şi pe el şedea, ţinându-se cu mâinile de cabluri o făptură omenească nedesluşită, ceva venit parcă din altă lume. Nu ştiu când au început să înţeleagă ceilalţi, nu ştiu când aş fi înţeles eu însumi, dacă nu-mi spunea Mustafiţă, că era Neptun, zeul mărilor, care nu putea să lipsească de la Serbările Marinei; mai înainte zburase în Olimp, cerul din vechime, să aducă salutul celorlalte zeităţi, în frunte cu Jupiter. Nu mă interesa mitologia, dar ideea ca un zeu să vină aşa, din aer, cu o maşinărie modernă nu putea decât să-mi placă şi aşteptam să văd ce o să urmeze, presimţeam că

nu va fi o banalitate. Şi n-a fost, totul a decurs în chip senzaţional de aici înainte.

Hidroavionul coborâse la vreo sută de metri şi n-a mai coborât decât puţin după aceea, înainte de a-şi lua zborul în linie dreaptă pe deasupra radei. Acum se distingea limpede făptura de pe trapez, era un om deghizat în zeul mării, un bărbat cu trupul atletic, gol, numai cu un brâu de blană în jurul şoldurilor, cu o barbă uriaşă, care i-ar fi acoperit tot pieptul, dacă vântul nu i-ar fi despicat-o în două, trecându-i-o peste umeri; pieptul părea ca o platoşă. Avea bineînţeles şi tridentul, îl ţinea strâns la subţioară. Mă întrebam cum o să coboare, căci doar nu avea să plece înapoi, ca acrobatele, avea un rol de îndeplinit, venea să aducă salutul lui Jupiter. Şi n-a coborât altfel decât dându-şi drumul în apă, de la o înălţime nu mult mai mică de o sută de metri; sau poate aşa mi s-a părut de spaimă; fiindcă nu mă aşteptam, nu se aştepta nimeni, a izbucnit un strigăt de groază.

N-ar fi trebuit să mă sperii atât de rău, n-ar fi trebuit nici măcar să mă mir, văzusem la cinematograf un om sărind de pe podul Brooklyn, de la New York, şi scăpând teafăr. Dar nu-i mai puţin adevărat că mulţi care făcuseră la fel nu mai ieşiseră din apă, nici n-ar fi vrut de altfel, urmăreau să-şi curme zilele; podul Brooklyn atrage pe sinucigaşi, la fel ca turnul Eiffel.

Era un om curajos şi apt pentru asemenea faptă, avea şi pricepere, şi antrenament probabil, fiindcă a căzut drept, ca o săgeată, cu capul în jos, ţinând tridentul întins înainte, cu mâna dreaptă şi a căzut în faţa mea, între cele trei tribune şi „Arhimede”. Mai bine de un minut a rămas sub apă, timpul trece

îngrozitor de încet în asemenea împrejurări, unii se temeau că nici n-o să mai iasă la suprafaţă, o tăcere grea acoperea rada, lumea încremenise. Şi iată-l deodată apărând unde nimeni nu se gândise, ţâşnind din apă până la brâu, cu tridentul ridicat deasupra capului, drept în faţa tribunei oficiale, la numai doi metri. Nu i-am auzit mesajul, pe atunci nu existau amplificatoare, ca astăzi, ci numai porta-vocea sau megafonul, o pâlnie simplă, bună şi ea la o nevoie. Tot timpul cât a spus ce avea să spună, ceea ce nici nu mă interesa, Neptun a rămas cu pieptul afară din apă, înotând cu picioarele, fără să se simtă niciun efort, de parcă ar fi stat pe fundul apei; ştiu câtă forţă se cere pentru aceasta, înseamnă că avea o putere neobişnuită, demnă de un adevărat zeu al mării.

În timp ce el vorbea, s-a apropiat prin surprindere o şalupă rapidă, ducând la remorcă o planşă de lemn, cât o scândură de călcat rufe şi de două-trei ori mai lată, care juca pe apă ca un peşte mare prins în undiţă. Sfârşindu-şi discursul, Neptun s-a întins cu burta pe planşă, şalupa a pornit cu mare viteză, planşa ţinută de legături într-o poziţie înclinată a ieşit din apă şi atunci Neptun s-a ridicat în picioare, cu toată statura lui puternică, ţinându-se numai cu mâna stângă de o parâmă, ca un fel de frâu, prinsă la partea din faţă. Scăldat în spuma valurilor până la mijloc, cu tridentul în mâna dreaptă, clădit atletic, ca un Apolo, trufaş, puternic, semăna într-adevăr cu un zeu al mării, mai bine decât ar fi semănat Neptun însuşi. Ceea ce vedeam, cu atâta uimire, era de fapt un sport omenesc, dar cu prea puţină răspândire. Se numea aqua-plan şi

mă mir de ce a dispărut repede, cu mult înainte de a-i lua locul schiul nautic de astăzi.

După câte ştiu eu, schiul nautic s-a născut cam în vremea aceea, în Franţa, numai că i-au trebuit câteva decenii să ajungă la Marea Neagră. El se datorează ofiţerilor din armata de munte, vânătorii alpini, deprinşi să meargă pe schiuri mai bine decât cu piciorul liber. Cred că tocmai în vara când venisem prima oară la mare, un grup de vânători alpini, aflaţi în vacanţă la Nisa, s-au gândit să-şi încerce schiurile pe apă, şi odată găsit mijlocul de tracţiune, restul a venit de la sine; e greu până pui în aplicare ideea. Dar, ce-i drept, alpinii erau mari meşteri, în câteva zile au ajuns până la acrobaţie şi aşa s-a născut un sport nou, potrivit cu vremurile moderne, puterea mecanică adăugându-se la aspiraţiile oamenilor.

M-am străduit să uit şalupa care mergea în faţă şi am izbutit în unele clipe să-mi închipui că Neptun aluneca pe apă prin propria-i forţă. A fost o bucurie nebănuită, un vis transpus în realitate, şi am regretat că nu puteam să-mi îmbogăţesc la fel toate clipele vieţii. Dar dacă mă uitam în jurul meu, la Pompilia, de exemplu, care căsca plictisită, sau la doamna Lambru, care fuma dintr-o ţigaretă lungă, cu ochii pe cer, în vreme ce consulul îi mângâia braţul, neinteresându-i nici pe unul nici pe altul ce se întâmpla în faţă, mă simţeam mulţumit că puteam să cunosc, măcar trecător, o bucurie nebănuită de alţii. În acest timp, Neptun continua să evolueze pe apă, salutând publicul cu tridentul ridicat deasupra capului, înclinând aqua-planul şi făcându-l să alunece lateral, să iasă de pe traiectoria dreaptă, să taie în diagonală valurile

ridicate de şalupă, smucindu-se ca un cal sălbatic tras cu lasoul prin valurile de iarbă din pampas.

Pentru mulţi ar fi început iarăşi plictiseala, pe bună dreptate, te minunezi cât te minunezi şi pe urmă aştepţi să urmeze altceva. Neptun dispăruse într-unul din bazinele portului, tocmai la timp, căci altfel lumea începea să caşte. Şi deodată, când nimeni nu bănuia ce ar putea să urmeze, apăru din nou de după cotul cheiului, ca din culisele unei scene de teatru, urmat de data aceasta de o figuraţie numeroasă, trasă de numeroase şalupe, zeci de tritoni şi nimfe evoluând cu aqua-planele ca într-o sală de bal, dar cu o altă graţie decât a dansului, bizuită nu pe mişcarea gingaşă, ci pe desfăşurări uriaşe şi vertiginoase, care răscoleau marea şi aruncau în aer jerbe de spumă.

Veniseră umăr la umăr, parcă legaţi unul de altul, şi apoi deodată se risipiră, ca puful de păpădie, acoperiră întreaga radă, umplând-o de trene albe. Ceea ce lua ochii privitorilor, ducându-i până la ameţeală, era viteza care pe apă cere o forţă fantastică şi ea se simte în golurile lăsate în urmă, vârtejuri, cascade şi în vuietul venit din adâncuri. Apa e greu de învins fiindcă este elastică, trebuie recucerită tot timpul, triumful nu ţine decât o câtime de clipă, e o luptă fără odihnă. O simţeam parcă în propriul meu trup, mă ţineam strâns de balustradă, de braţele mele trăgeau zeci de tone, o parte din mine de mult se făcuse fărâme, noroc că existam într-o a doua fiinţă, care însă nu era scutită de a îndura chinurile primei. În schimb, satisfacţia rezultată din încordarea aceea nimicitoare mi se părea diabolică, mă făcea să cred că uneori suferinţa duce la mulţumiri mai mari decât binele.

După ce a măturat astfel prima jumătate a radei, cortegiul lui Neptun s-a regrupat iarăşi şi aşa a trecut prin faţa mea şi a tribunei oficiale, cot la cot, cu aqua-planele lipite de păreau o singură planşă uriaşă, care ridica în faţă un munte de apă şi lăsa în urmă un gol de prăpastie. Toţi aveau câte un trident în mână, pe jumătate cât al lui Neptun, al tritonilor negre, al nimfelor albe, şi numai cu acest detaliu, nimfele păreau nişte mirese. Nu aveam cum să le recunosc, dar am fost sigur că erau fetele de pe aripile hidroavioanelor, şi m-am bucurat cum te bucuri când eşti singur pe drum şi întâlneşti o cunoştinţă veche. În clipa când salutau cu tridentul, în ultima licărire de lumină a amurgului, din larg s-a auzit o detunătură prelungă şi atât de puternică, încât s-a clătinat cerul.

Când am întors capul, speriat ca toată lumea, orizontul părea o înşiruire de flăcări, izbucneau ritmic, urmate de detunături tot mai puternice. Era o canonadă şi nimeni nu băga de seamă că flota de război, ancorată în rada exterioară dispăruse, plecase pe nesimţite, nu se auzise nici măcar zornăitul lanţurilor de ancoră.

Pe puntea lui „Arhimede” fură câteva clipe de panică, la fel cred că se întâmpla pe toate vapoarele. Instinctiv m-am uitat să văd ce face Amiralul, şi cum stătea liniştit, în stânga lui Anatol Radovici, la fel de liniştit şi acesta, am înţeles că nu trebuie să ne fie teamă, deşi încă nu-mi explicam ce însemna canonada, şi ce avea să urmeze. Dar oricum, nu putea să fie altceva decât un spectacol; să fi început războiul, Amiralul ar fi sărit în picioare. Aşa că le-am spus celor din jurul meu să se liniştească, pe urmă am strigat să audă şi cei de pe

dunetă, adunaţi în jurul AMarisei; toţi păreau speriaţi, numai ea era calmă. Sub impresia detunăturilor, Alex scria ceva în caiet, repede, dar tot cu ochii închişi, părând că somnolează. Citind mai târziu notiţele, am înţeles, după propria lui explicaţie, că făcea un anumit exerciţiu, era în căutarea altui mod de a percepe realitatea, cu toate simţurile în afară de cel al văzului. Deşi n-am înţeles, ideea unui astfel de exerciţiu mi s-a părut interesantă şi nicidecum ridicolă; admit că omul are dreptul să încerce orice experienţă, oricât de absurdă, şi chiar stupidă, doar să nu facă rău altuia.

Abia se liniştise lumea, când un şir de lumini pâlpâiră în partea uscatului, urmate fulgerător de bubuituri năprasnice, o canonadă şi mai puternică; trăgeau toate bateriile de coastă, făcând să se zgâlţâie de astă dată nu doar cerul, ci şi pământul; chiar marea, la adăpost, între diguri, vibra neliniştită. Şi nu trăgeau cu proiectile oarbe, ca flota din larg, care făceau numai zgomot; trăgeau cu proiectile adevărate, ca la război, le auzeam vâjâind pe deasupra capului, şi apoi le vedeam explodând în larg, ridicând coloane imense de apă în spatele flotei; ocheau mai departe, se înţelege, dar ce se întâmpla dacă ar fi greşit măcar o dată? M-am uitat din nou la Amiral, şi cum nu făcea nicio mişcare, mi-a trecut teama, am înţeles că avea pe ce să se bizuie.

Căzuse întunericul, flota, trăgând întruna cu tunurile, se apropia repede, îmi dădeam seama după cum modulau bubuiturile. Deodată, în acel întuneric de unde venea flota am văzut izbucnind o flacără, s-a auzit o explozie terifiantă, mi-am simţit timpanele perforate, în aer au zburat ţăndări roşii.

A urmat un şir de explozii, s-a încins o pălălaie care lumina marea ca ziua. Flota schimbase drumul, se retrăgea repede, încetase să mai tragă, amuţiseră şi bateriile de coastă. Dar ce fusese, şi ce avea să urmeze?

Până să-mi dau seama că vaporul incendiat nu era decât o machetă, la scara adevărată a unei nave de linie, un eşafodaj de lemn şi pânză pus pe un vapor scos din serviciu, o epavă plutitoare, mi s-a făcut inima cât un purice de frică, şi m-a durut inima de milă; nu puteam să fiu nepăsător când se scufunda un vapor, mai ales că aveam atât de puţine.

Când lumea s-a dumerit ce fusese, a trecut şi frica şi mâhnirea, a rămas numai plăcerea spectacolului, oricât ar fi fost el de sinistru; cât nu le este pielea în joc, oamenilor le plac catastrofele. Când s-a prăbuşit o tribună, la o serbare, făcând multe victime, lumea din jur a izbucnit în râs, distrându-se inconştientă.

Abia după ce vaporul s-a scufundat făcând să se stingă ultima flacără, după ce s-a risipit şi fumul, am simţit un gol în suflet, regretam că Serbările Marinei se terminau cu o scenă care, oricât de spectaculoasă, avea să-mi lase o amintire urâtă. Publicul obosise de-a binelea, pe puntea lui „Arhimede” lâncezeau toţi, cu capul în piept, Zefira dormea într-un şezlong, învelită cu un şal gros, negru, noroc că avea înflorituri roşii, altfel ar fi creat o atmosferă puţin cam funerară. Mă miram şi îmi părea rău că Alex o lăsase în părăsire, n-ar fi avut niciun motiv, din partea ei nu putea să-l supere nimic, Zefira, cu firea ei sfioasă, cu ochii de-o frumuseţe înnoită tot timpul, cu privirea caldă şi tristă nu inspira decât sentimente gingaşe.

N-am îndrăznit să-i vorbesc, simţeam că se izolase, nu avea nevoie în acele clipe decât de ea însăşi, într-o trăire dezlegată de toată lumea. Dar nici pe Alex n-am putut să-l condamn după ce i-am citit însemnările din ziua aceea; am înţeles că avusese şi el o trăire a lui, în afara prezentului şi fără nicio dependenţă exterioară. Un asemenea om nu poate să aducă o fericire constantă cuiva, cine îşi leagă viaţa de a lui trebuie să-şi asume riscul. Poate e tocmai ce se întâmpla cu Zefira în clipele acelea, îşi trăia riscurile ei viitoare, deşi nu-şi făcea iluzia că va avea parte de ele. Ştia că fericirea ei nu va putea să fie decât imaginară, şi nu va proveni decât dintr-o suferinţă. De aceea nu m-am apropiat, să-i spun o vorbă prietenoasă. Ea a rămas mustrarea mea de cuget, pentru felul ingrat cum am înzestrat-o; dar degeaba aş încerca să rectific ceva, Zefira nu poate să existe altfel; nu-mi rămâne decât să sufăr la rândul meu, şi să fac mătănii.

Era şi Pisicuţa acolo, dar n-am pomenit de ea şi de mulţi alţii, am avut gândul în primul rând la Serbările Marinei; am lăsat-o deoparte până şi pe Irmingarde, deşi n-am uitat-o o clipă, am urmărit-o cu ochii tot timpul, ea avea să fie preocuparea mea viitoare. Pisicuţa a trecut pe lângă mine în mai multe rânduri, era înainte de a-l fi văzut prima oară pe Raul, mă privea pe sub gene, înroşindu-se de fiecare dată, însă n-am să-i consacru nici măcar o singură frază în plus, mă aflam într-una din zilele când voiam să nu-i mai dau importanţă.

La începutul bătăliei navale, mama coborâse în cabină, detunăturile îi zgâlţâiau capul, spectacolul îi făcea frică, se gândea poate la un război de care deocamdată nu se temea nimeni, în afară de domnul

Pretoreanu; el l-a prezis cu precizie. Mama nu avea cum să-l prezică, nu înseamnă însă că se socotea la adăpost de orice grijă; cred că toate mamele, din clipa când aduc un copil pe lume, sau măcar atunci când îl văd mergând în picioare, şi-l închipuie în haine de soldat, mărşăluind prin noroaie, cu puşca în mână, prin ploaia de gloanţe şi de obuze.

Rozalia a poftit-o pe mama să se întindă în patul ei, şi a învelit-o cu pătura. Între atâţi oameni obosiţi, moţăind fără vlagă în şezlonguri, pe punte, în salonul luxos amenajat în cală, sau înghesuiţi prin cele câteva cabine de sub dunetă, numai Rozalia îşi păstra vioiciunea şi voia bună, nu pierduse nimic din ce avusese de dimineaţă, deşi muncise din greu toată ziua; zâmbetul nu i se ofilise şi rochia nemaipomenită nu-şi pierduse strălucirea.

Arhimede câinele adormise şi el în sfârşit, în camera maşinii, pe patul fochistului, de unde până atunci se agitase tot timpul, lătrând furios şi încercând să sară pe spirai ca să-şi recapete libertatea; pentru el serbările erau o pedeapsă. Mă uitam la el din când în când, el se uita la mine, şi înainte de a încerca încă o săritură, părea să-mi spună cu ochii, şi poate chiar îmi spunea, aşa citeam în privirea lui, ironică şi inteligentă: „Nu te uita la mine în râs, nu mă crede prost, ştiu că nu pot sări doi metri, n-ar putea nici măcar o pisică. Dar dacă n-aş încerca, fie şi fără nicio speranţă, m-aş socoti un nevolnic!”

Cum aş fi putut să râd de asemenea gânduri, când nici eu nu gândeam altfel, despre mine şi despre alţi oameni? Câţi din noi nu facem salturi inutile şi le reluăm după fiecare înfrângere? Numai proştii pot crede că o asemenea zbatere este inutilă!

Îl ţineau închis degeaba, Gică, şoricarul, nu era acolo, zăcea acasă, îi făcuseră injecţii contra turbării şi paralizase. Pentru cine îl ţinea minte şi ştia adevărul, era o mare tristeţe. Regretam că nu puteam să-i vorbesc lui Arhimede, aşa cum îmi vorbea el mie! Dar poate că mă înţelegea, fiindcă, deşi furios, se uita în ochii mei, dând din coadă. „Haide, hop!” îl îndemnam, făcând cu braţele un semn de încurajare. Atunci el se ghemuia pe pat, îşi încorda arcurile, scâncind de neputinţă, apoi lătra scurt şi îşi dădea drumul încă o dată, crescând din el însuşi, lungindu-se, lepădându-şi parcă o parte din greutate, cu o speranţă refăcută, într-un efort crâncen de a-şi depăşi condiţia.

Acum Arhimede dormea, iar eu simţeam pentru el o dragoste duioasă.

57

În Marmara, cât navigase peste ziuă, „Arhimede” începuse să rămână în urmă. Panainte dormea, în sfârşit, în cabina de la prova, nimeni nu putea să-l trezească; sergentul Dietrich coborâse de câteva ori scările, bocănind tare pe trepte, trăsese de el, îl îmboldise, încercase să-i deschidă pleoapele, forţându-le, dar zadarnic, sub ele ochii rămâneau ca ai morţilor. Cu secundul care stătea la cârmă nu putea să se înţeleagă, nu vorbea o boabă nemţeşte, iar comandantul convoiului îl ameninţa prin radio că îl împuşcă îndată ce ajungeau la destinaţie.

După tropote, după înjurăturile disperate ale neamţului, cei din cală înţelegeau că se întâmplă fapte neobişnuite, se temeau de primejdii, poate Panainte murise. AMarisa se adresă Amiralului:

— Pregăteşte-te să iei comanda!

— Nu sunt în stare, bâigui Amiralul, istovit, deşi nu-l mai chinuia marea, acum liniştită, ci mirosul sufocant de benzină.

— Atunci am s-o iau eu, nenorocitule!

Vremea se încălzise, totuşi viaţa în cală nu era mai puţin chinuitoare decât înainte; fără autoritatea AMarisei mulţi şi-ar fi pierdut stăpânirea de sine; e ciudat, în primul rând bărbaţii! Şi-ar fi spart capul în pereţii de tablă fără pluşul de la serbare, ar fi zgâriat, ar fi dat cu pumnii, s-ar fi repezit pe punte şi poate s-ar fi aruncat în mare, trădându-i pe toţi, dezvăluind prezenţa lor acolo, ceea ce într-un convoi militar putea să atragă condamnarea la

moarte a comandantului, dacă mai era în viaţă. AMarisa scoase de sub haină un revolver, îl arătă tuturor şi nu-l mai lăsă din mână.

— Cine nu păstrează linişte sau pune piciorul pe scară, plăteşte cu viaţa. Fiindcă pune în primejdie viaţa celorlalţi!

Vorbea liniştită, dar avea o privire de fiară. Nu-i păsa de soarta ei, ci a celorlalţi, pe care îi făcuse s-o urmeze… Ar fi tras? Nu cred, ea nu putea să-şi piardă minţile: împuşcătura se auzea afară. Dacă era nevoie de o represiune, ar fi fost datoria unui bărbat: a Amiralului! Cine cunoştea mai bine decât el drepturile unui comandant, pe mare?! Amiralul zăcea istovit, pe o saltea scofâlcită, îşi declarase neputinţa o dată pentru totdeauna. De ce mai plecase? A, da, ca să nu-l spânzure de catargul Navei-Bază!

Poate revolverul nici nu avea gloanţe! Şi un bărbat cu stăpânirea de sine pierdută l-ar fi smuls uşor din mâna AMarisei. Nu revolverul, ci privirea ei îi supuse. Rămase nemişcată, în acelaşi loc, sub becul cu lumină slabă, care dădea calei proporţiile unei săli de recepţie. Nu coborî de la locul ei decât după-amiază, când veni Panainte, cu un marinar, târând amândoi într-un sac, să nu se vadă, o marmită cu ciorbă fierbinte.

[*lacună în textul tipărit, lipseşte un rând tipografic*] echipajul de altădată, făcând meniuri imaginare; oamenii nu erau flămânzi, dar le lăsa gura apă după Rozalia. Stăteau aplecaţi deasupra spiraiului cu ochii la ea şi Panainte le citea fel după fel, traducând cartea de bucate nemţească:

— Tocăm mărunt un kilogram de carne friptă, curcan, găină, clapon sau viţel… Acestei tocături îi

adăugăm cinci-şase cepe tăiate mărunţel şi rumenite în două linguri de untură, apoi mai punem douăzeci-treizeci de ciuperci, şampignon, tăiate mărunt, prăjite înăbuşit, punem puţin piper, sare şi frunze de pătrunjel tocat bine; după ce le prăjim şi le lăsăm să se răcească adăugăm cinci gălbenuşuri de ouă şi jumătate de franzeluţă, muiată în lapte dulce, bine stoarsă şi apoi frământată…

Rozalia zâmbea enigmatic, în timp ce Panainte citea lista de mâncăruri pentru felul al doilea: creste de cocoş cu garnitură, ostropel de pui, ciulama de raţă, pui cu tarhon, cu bame, cu prune, cu mere, cu pere, cu gutui, cu caise, cu mazăre verde, cu conopidă, cu pătlăgele roşii, cu fasole verde, cu castraveţi muraţi; apoi dovlecei umpluţi cu carne, sărmăluţe în foi de viţă, ţelină umplută, praz umplut, varză nemţească în formă, musaca de pătlăgele vinete, de cartofi, de conopidă…

Oamenii nu se săturau s-o privească pe Rozalia, iar la prânz mâncau ciorbă de cartofi şi varză cu şorici, fără carne.

— Ce-i acolo? întrebă Amiralul, lacom, arătând spre marmită.

— Fazan cu fasole, răspunse Panainte. Să mâncaţi pe rând, n-am decât şase linguri. Şi să nu vă lăcomiţi, că vi se apleacă!

Fără să lase revolverul din mână, AMarisa se apropie de Panainte:

— Am tras o spaimă, credeam că ţi-au făcut de petrecanie. Unde suntem?

— În Marmara; mâine dimineaţă intrăm în Dardanele.

— E timpul să rămâi în urmă; lasă-i să se ducă!

— I-am lăsat, sunt departe, dar nu ştiu ce să fac cu neamţul. Nu mă slăbeşte.

— Pune-i asta în ceai, sau în vin; nu în cafea. O să doarmă.

Era un pliculeţ, AMarisa îl scoase din sân.

— E un praf, se topeşte uşor; n-are nici miros, nici gust; n-o să simtă.

— Acum poţi să-mi spui, unde mergem? întrebă Panainte.

— La Port Said; pe urmă în Marea Roşie.

Ce avea în gând AMarisa? Mai departe unde voia să se ducă, spre sud şi apus, la Capetown? Sau spre răsărit, în Golful Persic, în Oceanul Indian? Se apropia sau se îndepărta de locul de unde pornise?

— De unde luăm cărbuni? Ai prieteni în Turcia, să ne ajute dacă ne sechestrează poliţia? Ei ţin cu nemţii.

— Am pe cineva care ţine cu mine.

— Atunci mergem la Bozburun, e în drumul nostru.

Până seara „Arhimede” rămăsese ultimul în convoi. Sergentul raportă prin radio încă o dată că vaporul pierdea viteza. Primi ordin să afle cauza, să vadă presiunea în caldarină. Deşi caldarina duduia, neamţul puse mâna pe lopată şi începu să arunce cărbuni, odată cu fochistul. „Halt! Caput!” strigă acesta, dându-se deoparte; pe supapa de siguranţă ieşeau aburi.

— De vină e maşina, strigă Panainte, din timonerie.

Sergentul veni sus, roşu la faţă.

— Ce are?

— E veche!

În zori, când convoiul intra în Dardanele, „Arhimede” rămăsese cu două mile în urmă.

Comandantul escortei transmise prin radio: „Nu putem să vă aşteptăm; luaţi-o pe lângă coasta turcească şi veniţi pe cont propriu până în golful Kerme Korfezi”… Apoi dădu coordonatele locului.

Sergentul se uită pe harta de navigaţie; Panainte îi arătă punctul unde trebuiau să ajungă, cunoştea golful; îi venea să râdă, ştia că nu va ajunge acolo, îl va ocoli pe departe, dar mai înainte, fără voia şi fără ştiinţa neamţului se va opri la Bozburun, ca să ia cărbune.

Drumul putea să ţină trei zile, şi nu ţinu mai puţin, faptele însă se derulară cu atâta viteză, încât timpul rămase fără altă durată decât aceea scurtă, a unei descărcări de fulgere.

Canonada se auzi înainte ca „Arhimede” să iasă din Dardanele…

Nu mi-a fost greu să-mi închipui bătălia, nu mi-ar fi greu nici s-o descriu în amănunte, fiindcă o trăisem aievea, în copilărie, la Serbările Marinei. Un timp chiar am stat în cumpănă, la care din ele să mă opresc; pentru mine ar fi fost totuna. Am ales-o pe prima, ca să nu sărăcesc Serbările Marinei, căci prea au fost fastuoase. Acum mi se pare de prisos să repet ce-am spus odată, toate s-au întâmplat întocmai, decât că n-a mai fost o înscenare, a curs sânge, s-au auzit urlete şi vaiere, vapoarele s-au înecat cu oameni cu tot, ca nişte cutii găurite, de parcă n-ar fi avut tabla groasă de un deget şi nu ar fi cântărit mii de tone.

Cu toată asemănarea, Serbările Marinei pentru mine nu şi-au pierdut grandoarea, deşi ar fi trebuit

să mă prevină; orice repetiţie devine pe urmă spectacol.

După cincisprezece ani câţi trecuseră de la acel grandios trucaj, când urmărisem cu aviditate lupta măsluită, ne-am înspăimântat şi ne-am săturat de bătălii navale adevărate, în Mediterană, în Atlantic, în Oceanul Îngheţat de Nord şi în Pacific, locul cel mai neuitat fiind Pearl Harbour.

Convoiul nu apucase să intre în canalul dintre continent şi insula Bozca Ada, când vasele de escortă săriră în aer toate trei deodată, atinse fiecare de mai multe torpile, un atac pornit dinspre Lemnos. În mai puţin de cincisprezece minute, vapoarele cu benzină fură lovite cu tunurile de pe un cuirasat care venea cu viteză din spate, dinspre insula Samotraki; făcură explozie pe rând şi se scufundară în flăcări. Când „Arhimede” ajunse acolo, după ce aşteptase câteva ceasuri, în strâmtoare, să se facă linişte, nu găsi nici supravieţuitori, nici vreo urmă de epavă, doar marea fumega încă, încinsă de flăcări. Sergentul stătea prostit în timonerie, misiunea lui era terminată, şi nu ştia ce să facă. Panainte îi aduse pavilionul marinei germane.

— Ia-l, e al dumitale! îi spuse, cu o voce neutră.

Nu voia să fie ironic.

Se lăsa noaptea, la adăpostul întunericului „Arhimede” navigă pe lângă coastă, strecurându-se printre insule. A doua zi sergentul îşi revenise, rămăsese numai un vapor, din tot convoiul, dar nu putea să-l abandoneze, trebuia să execute ordinul şi să-l ducă la destinaţie. Panainte fu de acord: „Foarte bine, şi noi mergem tot într-acolo!” Apoi puse de ceai, în al doilea pahar turnă praful

AMarisei. Vaporul se apropie mult de coastă, opri şi rămase în derivă, în faţa capului Beiaz Burun, la aceeaşi înălţime cu insula Chios, unde apa era adâncă.

— Putem să-l lăsăm aici pe neamţ, hotărî Panainte; au să-l primească bine, ai lui sunt în cârdăşie cu turcii.

Secundul se oferi să-l ducă la ţărm, cu barca, dar nu se mai întoarse; le făcu semn, să plece, şi se pierdu înlăuntrul ţinutului.

În afară de mecanic şi de fochist, Panainte nu mai avea pe nimeni să-l ajute şi se temea că la Bozburun să nu dezerteze şi ei, ca secundul. Le făgădui o primă în aur sau în lire sterline, lada cu bani era la el în cabină, îi chemă şi le arătă că avea de unde. Când văd aur oamenii devin lacomi, li se aprind ochii. Poate îşi făceau planul să prade; nu s-au grăbit şi în a cincea zi a fost prea târziu.

Înaintea acelei zile nefaste, „Arhimede”, cu buncărele pline de cărbuni, navigase spre sud, printre insulele Rhodos şi Karpathos. În zorii zilei lăsa insula Creta în dreapta şi Marea Mediterană era în faţă; până la Port Said nu avea decât să urmeze o linie dreaptă. Tocmai atunci soarele răsărea în stânga; până să se ridice din valuri păruse o flacără, parcă dincolo de orizont se dădea încă o bătălie navală. Câtva timp marea fu roşie, răsărea soarele. Dar tot roşie fusese când răsărea luna, la Serbările Marinei, pâlpâind şi zbătându-se să iasă din apă. Era o exacerbare după bătălia navală înscenată, care mă zgâlţâise puţin mai înainte şi n-aveam s-o uit niciodată.

Uitasem de Arhimede câinele şi de toţi ceilalţi, chiar şi de Zefira, chiar şi de canonada abia

terminată, mi s-a părut că începea partea cea mai frumoasă a serbării. Ştiu că era o exaltare, totuşi nu vreau să-i pun frână, o simt şi astăzi la fel de puternic de câte ori văd răsărind luna din apa mării, e un spectacol greu să se uzeze, fiindcă nu se repetă niciodată întocmai, aduce mereu o surpriză. Şi apoi rar se întâmplă ca orizontul să fie senin şi atmosfera limpede, sunt sau nori sau neguri care chiar dacă nu acoperă cu totul imaginile, le deformează şi şterg strălucirea culorilor.

Deşi era o lună plină ca în primele seri ale venirii mele la mare, nu-mi amintea de scurgerea timpului, ci numai de ea însăşi, cum priveam atunci de la fereastră şi pe dâra ei aurie văzusem răsărind şi înaintând către mine o fată rătăcită şi regăsită prin ea însăşi; venea dintr-o casă cu felinar roşu la poartă, unde putea să intre orice bărbat, şi să aleagă. Numai că pe fata aceea cu privirea patetică nu mai îndrăznea nimeni să o atingă, şi în lumina lunii ea părea nou-născută. Dar dacă atunci fata răsărită din mare fusese doar o închipuire a mea, dintr-o clipă de vis şi halucinaţie, pe urmă apăruse într-o formă vie, a Ibiei, iar acum apărea din nou, şi nu doar pentru mine, care aş fi putut să mă înşel încă o dată; dar nu mai era Ibi, ci alta; mă bucuram şi aveam regrete.

În jurul meu s-a stârnit freamăt, exclamaţii uimite, oamenii s-au ridicat din şezlonguri, unde toropeau cu bărbia în piept, au ieşit din unghere şi s-au dus vrăjiţi către balustradă. Cine din cei aflaţi acum în cală îşi mai aducea aminte? Luna se albise, urcase pe cer de o suliţă, dâra ei aurie lua încet culoarea argintului şi strălucea tot mai tare, întinzându-se de la orizont, unde avea o pâlpâire misterioasă, până în

bordajul vaporului, luminat la fel de puternic ca ziua. Şi departe, în zarea acestui drum ca o cale lactee căzută în apă, răsărise o făptură ca fata închipuită de mine, numai că putea s-o vadă oricine, dovadă rumoarea din jurul meu şi exclamaţiile de uimire. Acum însă nu era singură, o încadra un şir de fete, reproducerea ei fidelă, dintr-o margine în alta a dârei de lumină; şi poate mai departe, în întuneric veneau altele, nevăzute. Rămânea doar o îndoială, dacă cei din jurul meu vedeau tot atâtea ca mine, dacă nu cumva ele erau o multiplicare datorată imaginaţiei mele. Poate în aceste momente dramatice este impudic să-mi aduc aminte eu însumi!

M-am dumerit pe deplin numai când au ajuns aproape şi am putut să disting deosebirile dintre una şi alta, căci deşi păreau asemeni, nu erau făcute pe un tipar identic, ca surorile gemene. Deşi pieptănate la fel, cu o coadă grea lăsată pe spate, unele aveau părul negru, altele blond, roşu, şaten şi toate culorile intermediare, vizibile ca ziua fiindcă luna le bătea în creştet. Înainte de a mă întreba cum pluteau şi înaintau aşa pe apă, de parcă ar fi alunecat cu schiurile pe zăpadă, am văzut că aveau picioarele alipite şi înfăşurate de la şolduri până la glezne într-o ţesătură elastică, în culoarea pielii bronzate, ca aurul atins uşor de rugină, dacă metalele nobile ar putea să rugineasca. Ţesătura aceea, bine mulată pe amândouă picioarele izbutea să le dea înfăţişarea unor sirene, în chip atât de convingător, că le-ai fi putut crede sirene adevărate.

Sirenele mi-au plăcut de mic, de la primele basme şi mai ales după ce am citit duioasa poveste a lui Andersen; dar mi-au plăcut numai ca idee, prin

gingăşia lor misterioasă şi nu mi-a fost frică de ele, deşi ştiam cât pot să fie de primejdioase. În schimb, m-am ferit să mi le închipui în întruparea lor nefirească, jumătate femeie, jumătate peşte, mai ales că tot ce aveau ele mai feminin se afla în jumătatea a doua. Mai târziu, când am ajuns să văd Mica Sirenă de bronz de la Copenhaga, m-am bucurat că sculptorul simţise întocmai ca mine şi probabil ca toată lumea, şi o plăsmuise omeneşte, luând drept model o balerină de la Operă, care nu putea să aibă decât picioare frumoase.

Cum mergeau sirenele pe apă n-aş fi înţeles nici când veniseră aproape şi erau în plină lumină a reflectoarelor, dacă nu mi-ar fi spus Mustafiţă. Ce mă făceam fără el, mă întreb astăzi, căci datorită lui am aflat multe, care altfel ar fi rămas fără explicaţie? Sirenele înaintau repede, cu ceea ce sub înfăţişarea omenească ar fi fost picioarele, adâncite în apă până la glezne. În urma fiecăreia rămânea o dâră înspumată, subţire şi abia uşor tremurată, departe de a se asemui cu ce făcea aqua-planul. Mustafiţă mi-a dezvăluit secretul, venea fiecare pe o torpilă cu aer comprimat, cu cârma de profunzime reglată să rămână la douăzeci de centimetri sub apă, ca să nu se vadă de deasupra.

În apropierea tribunei de onoare, linia lor s-a transformat în şir, aşa au trecut, una în spatele alteia, pe lângă scena plutitoare, unde şi-au dat drumul din mers, lăsând torpilele să se ducă mai departe; în fundul portului le-au pescuit marinarii. Iar sirenele au rămas acolo, pe marginea scenei, aliniate, legănându-şi în apă picioarele alipite. Acum am putut să le privesc în voie, erau douăsprezece, poate nimfele din suita lui Neptun şi acrobatele de

pe hidroavioane, deşi mi-e greu să cred că o singură fiinţă putea să facă atâtea, şi în plus să cânte cu voce atât de caldă, de suavă şi dulce că nu mai părea pământească.

Au cântat pe douăsprezece voci, fără niciun acompaniament instrumental, care de altfel n-ar fi avut ce să caute acolo. Fanfarele amuţiseră, în radă încetase orice zgomot, se auzea numai murmurul mării, singurul acompaniament admisibil. Nu ştiu prin ce miracol, căci nu poate fi vorba de un artificiu tehnic, am spus că pe atunci nu exista amplificare, corul se auzea până departe în radă, răsfrânt parcă în cupola cerească. Greu de înţeles mi se părea şi omogenitatea cântării, erau douăsprezece voci suprapuse, într-o armonie complexă, şi totuşi părea una singură, cu darul iarăşi miraculos de a emite sunete de înălţimi diferite, însă cu acelaşi timbru.

Şi, în sfârşit, ca ultim miracol mă opresc la claritatea cuvintelor, pe care de obicei cântul le deformează făcându-le neinteligibile, dacă nu le ştii dinainte sau nu le ai scrise. Nu mă bucur de un auz mai ascuţit decât alţii, şi dacă desluşeam fiecare silabă, într-o dicţiune perfectă, înseamnă că la fel le desluşea toată lumea, în afara celor tari de ureche. Aşa se explică de ce ascultau toţi, într-o încremenire religioasă, mai cucernică decât în biserică; nu se auzea vorbă, foşnete, foiala obişnuită a mulţimii, nici măcar şoapte, ci numai cântecul, acompaniat de murmurul mării.

Era cu adevărat un cor de sirene, pe care mai înainte doar mi-l închipuisem şi numai într-o mică măsură, dovadă că niciodată n-am înţeles de ce trebuia Ulise să ia măsuri atât de drastice spre a-şi feri companionii de vrajă. Sigur că aici, în radă,

unde ne aflam adunaţi într-o mare comunitate, ne apăram unii pe alţii, vraja ajungea la noi diluată, împărţită în mii de şuviţe, şi dacă ne fermeca, nu putea să ne şi subjuge, ne-am fi împotrivit umăr la umăr. Mă tem însă că în largul mării, singur şi departe de oameni, n-aş fi scăpat de primejdie.

Sunt sigur de altfel că nici Ulise nu scăpase, povestea lui nu putea să fie decât contrafăcută, ca să păstreze în conştiinţa unei omeniri slabe ideea de vitejie şi forţă a unui viclean şi iscusit erou de legendă. Eu cred că în realitate Ulise a fost mult timp captivul sirenelor, şi ele nu i-au dat drumul să plece decât după ce i-au stors toată vlaga, când era bătrân şi nevolnic; aşa s-a întors Ulise acasă.

Ideea nu-mi aparţine, am luat-o din balada pe care a cântat-o corul sirenelor în încheiere, o parodie eroi-comică, nu ştiu de cine compusă, poate un anonim, plină de umor şi de spirit. Captivul nu apare nicidecum ridicol în comentariul sirenelor, cum nu poate fi ridicol un şoarece în ghearele pisicii. Acesta este cuvântul, ele îl ţin în gheare ca pe un şoricel, nu-l brutalizează, îi arată chiar tandreţe şi duioşie, în schimb nu-i dau drumul.

Replicile lui Ulise, implorarea lui, jelania, sunt numai subînţelese, nu puteau fi redate decât printr-o voce de bas sau bariton, fie măcar de tenor la o mare nevoie, şi ea nu avea ce să caute într-un cor de sirene.

Îmi pare rău că n-am ţinut minte cuvintele, nu le-a notat nici Alex în caietul lui de lucru, ar fi fost bine să le reproduc în întregime, în locul rezumatului de mai înainte. Lăsând la o parte frumuseţea muzicală a baladei şi frumuseţea glasurilor, m-a captivat umplându-mă în acelaşi timp de nedumerire

meşteşugul ieşit din comun al acestor fete, de a face viu şi prezent un personaj lipsă, reproducându-i lamentul în registre nefireşti pentru o voce bărbătească, şi izbutind totuşi s-o sugereze atât de bine, că parcă îl auzeam pe Ulise, exprimându-se convingător, printr-un glas de soprană.

Deşi fără tâlcuri, ca balada lui Ulise, nu mi-au plăcut mai puţin cântecele dinainte, inspirate de viaţa misterioasă a mării şi de poezia ei tristă, căci marea, oricât am iubi-o şi oricâte bucurii ne-ar aduce, poartă în ea multe suferinţe ascunse. Aşa, de pildă, m-a mişcat de mi-au dat lacrimile cântecul despre agonia delfinului. Delfinul, când are o suferinţă, se tânguieşte de-ţi rupe sufletul, scoate din piept suspine şi gemete întocmai ca ale omului. Era un delfin rănit de moarte, pe care sirenele încercau să-l salveze, să-l ducă la vraciul lor, într-un castel de sub apa adâncă, şi ca să-i dea curaj îi făgăduiau că odată rănile vindecate, cea mai frumoasă dintre ele, zâna Mării Negre, îi va fi soţie.

De neuitat au rămas multe altele dintre cântece, mă opresc la unul din ele, ca să închei cu ceva mai vesel, dialogul pescăruşilor cu sirenele. Nici nu mai încerc să înţeleg cum puteau douăsprezece glasuri de fată, la urma urmelor firave, să redea acea zgomotoasă polifonie rezultată din convorbirile pescăruşilor, ţipete, chemări, proteste, care la unele ore ale zilei fac să se zgâlţâie văzduhul. Corul sirenelor izbutea să redea nu doar aceste sunete, ci toată ambianţa sonoră a unei asemenea scene, fâlfâitul aripilor, pulsaţia aerului, şuierul căderii vertiginoase a unei păsări, impactul cu apa, apoi strigătul ei de triumf când iese cu un peşte în cioc,

sau în gheare, şi năvala întregului cârd care vrea să-i ia prada, în zbateri şi vânzoleală.

După această turbulenţă prelungă, pescăruşii amuţeau deodată, cum se întâmplă şi în realitate în unele clipe, fără să înţelegi cauza, dacă îi conduce o raţiune sau numai capriciul. În timp ce ei planau, coborând spre apă, cu aripile larg întinse, cu ochii aţintiţi în jos, căutând să descopere ceva sub faţa mării, sirenele le ţineau o cuvântare aspră, învinuindu-i de lăcomie şi laşitate. „Cu ce drept vânaţi voi în apă, când trăiţi pe uscat ca toate păsările cerului! Acolo aveţi cuibul, acolo vă încălziţi ouăle, marea nu-i pentru voi o vocaţie, nu vă mai prefaceţi, ci doar un câmp de jaf, unde vă găsiţi hrana fără sudoarea frunţii!” „De la oameni am învăţat!” protestau pescăruşii, reluând larma de mai înainte. Apoi se linişteau din nou, ca să asculte replica următoare a sirenelor. „Nu-i adevărat, răspundeau acestea. Oamenii au învăţat de la voi! Când s-au născut ei pe pământ, voi goleaţi de mult mările de peşte!”

Nu m-a interesat deloc controversa dintre pescăruşi şi sirene, n-am stat să mă gândesc cine avea dreptate; mi-a plăcut în schimb, şi am ascultat cu atenţie, cum era redat acest dialog, care poate se aude adesea pe malul mării, şi nu-l descifram. Nici astăzi nu-l descifrez, deşi stau să ascult ceasuri strigătele pescăruşilor. Când ei tac dintr-odată, mă gândesc că poate ascultă mustrarea sirenelor, al căror glas oamenii nu pot să-l audă. Dacă l-am auzit o dată, a fost un artificiu, fetele acelea nu erau sirene adevărate. În schimb, cred că le cunoşteau secretele, altfel n-ar fi fost atât de sigure pe ele şi nu s-ar fi încumetat să imite păsările pe înţelesul

nostru. Deşi cântecul era mai degrabă vesel, mi-a lăsat şi el o tristeţe, ideea că nu ştim niciodată cine are dreptate într-o dispută, de aceea, oameni, pescăruşi sau sirene, ne ascundem unii de alţii şi aşa începe singurătatea.

Eram prea obosit de atâtea impresii; douăsprezece ore, de la zece dimineaţa, fusesem tot timpul cu atenţia trează, înmagazinasem prea multe imagini şi senzaţii, din care niciuna nu-mi fusese indiferentă, de toate mă bucurasem, cheltuindu-mă fără economie, încât înainte de miezul nopţii îmi simţeam sufletul gol, ca o pungă fără nicio leţcaie. Mereu de-atunci înainte sfârşitul unei serbări m-a umplut de tristeţe, ceea ce oamenii nu înţeleg chiar dacă trec şi ei prin aceeaşi stare; e bine dacă poţi să nu uiţi repede o bucurie trăită, dar cum să nu te istovească dacă i-ai dat prea mult din suflet? Şi cum să nu te întristezi când tace muzica şi se sting luminile?

Acum, în bejenia lui „Arhimede” era întuneric şi nu se auzea muzică. Focul de artificii care a izbucnit după ultimul cor al sirenelor umplând cerul de constelaţii albe, verzi, roşii şi galbene, mult mai puternice decât constelaţiile adevărate şi de sute de ori mai dinamice, a mai trezit în oameni o tresărire de bucurie, dar scurtă şi nedumerită, fiind cu toţii prea istoviţi ca să-şi dea seama ce reprezintă ele, o feerie sau o ameninţare, începutul sau sfârşitul războiului, cui aparţin cu adevărat, cerului sau infernului, şi ce vor să demonstreze, un triumf, sau o înfrângere?

Până să ajungem în port şi să acostăm, în timp ce focurile bengale pornite de pe întreg orizontul, de pe uscat şi de pe mare, desenau deasupra lumii o

cupolă incandescentă, trecuse miezul nopţii. AMarisa dormea, bărbaţii din familie au luat jilţul pe sus şi l-au dus până la trăsură. Puntea lui „Arhimede” era la nivelul cheiului, nu era nevoie de scară, ci numai de o schelă, o punte de lemn, cu câte o balustradă într-o parte şi-n alta, pentru cei neobişnuiţi cu vapoarele.

Alex, în faţa mea, cu caietul la subţioară, mergea cam nesigur, pipăind puntea cu piciorul; nu era ameţit, nu băuse nimic toată ziua. Când a ajuns la schelă, a bâjbâit cu mâna, până a găsit balustrada, şi atunci a pornit mai departe, într-un mers sigur, de vreme ce avea după ce să se ghideze; numai că el apucase la nimereală balustrada din dreapta cu mâna stângă, deci era în afara schelei, şi dacă nu l-ar fi oprit Panainte, cădea în mare, prăpădindu-şi hainele albe; ireparabilă ar fi fost pierderea caietului, nu ştiu cât pentru el, şi cât pentru mine. Printre însemnările lui din ziua aceea, nimic privitor la Serbările Marinei, fiindcă stătuse tot timpul cu ochii închişi, fără să le privească, una singură mi-a atras atenţia, părându-mi-se fără nicio legătură cu celelalte: „Meşterul care a făcut vitrourile de la Notre Dame poate trăia după o fereastră acoperită cu beşică de bou şi lucra la lumina unui opaiţ”. La început, gândul lui mi s-a părut fără noimă, până ce deodată m-am gândit că poate stând cu ochii închişi în ziua aceea, Alex punea o fereastră opacă între el şi lume şi cine ştie ce uimitoare vitrouri îşi imagina atunci, şi ce sclipiri scotea din ele, la lumina unei scântei din creier, un opaiţ.

Panainte îl zgâlţâi de braţ, să-l trezească. „Nu vezi pe unde calci? Deschide ochii!”

Pompilia, care intrase pe schelă şi privea dintr-o parte, zise cu răutate: „Doarme de-a-n picioarelea!” Deşi îi era nepot şi-l invita adesea la masă, nu putea să-l sufere pe Alex, fiindcă se bucura de prea multă preţuire din partea AMarisei. Nu-şi sfârşi vorba că scoase un ţipăt, bătu aerul cu braţele şi căzu retezată peste balustradă, de unde se prăvăli în apa murdară de păcură şi alte necurăţenii în spaţiul îngust dintre chei şi bordajul vaporului; nimeni nu avu timp s-o ţină şi, ca să spun drept, nimeni nu se emoţionă prea mult, ba unii chiar chicoteau, dându-şi coate. Îi aruncară un colac de salvare, apoi doi marinari coborâră pe scara de frânghie, unul o apucă de păr, mai viguros decât ar fi fost necesar, altul o încinse cu o parâmă, pe sub subţiori, iar alţii de pe punte o traseră în sus, smucind de ea fără s-o menajeze, balansând-o şi buşind-o în bordajul vaporului.

Asemenea accidente se întâmplă în porturi şi uneori se pot termina cu o nenorocire, cum a fost cazul soţiei lui Zoba, nefericita Calipso. Nu am să spun că era o predestinare, un blestem de familie, care acum o atinsese pe Pompilia, dar mi-e imposibil să nu fac o legătură. Pompilia se alese numai cu vânătăi şi zgârieturi şi, bineînţeles, cu spaimă, ca să nu mai vorbesc de rochia prăpădită şi de smocurile de păr smulse, că mult timp de atunci înainte rămase pe jumătate cheală, fiind nevoită să poarte perucă, neobişnuită pe vremea aceea decât pentru travestiuri. Nimeni nu se întrebă cum căzuse în apă, crezură că fusese un accident, alunecase, se speriase, nu mai avusese prezenţa de spirit să se agaţe de balustradă, şi chiar dacă ar fi avut-o, nu putea să se ţină, fiind prea grasă.

Dacă întâmplarea s-ar fi terminat cu o dramă, desigur că eram dator să spun, şi aş fi spus ce văzusem; nu am nicio îndoială, o asemenea mărturie nu se cheamă trădare sau delaţiune. Am văzut cu totul întâmplător cum o saulă subţire, cu o greutate la capăt, zburând de pe punte, s-a încolăcit pe picioarele Pompiliei. Am întors repede capul spre locul de unde pornise, şi acolo, sub o barcă de salvare, l-am văzut pe Sofron, tocmai în clipa când smucea cu amândouă mâinile şi cu toată puterea de saulă. Era cât pe ce să spun că făcea totul râzând drăceşte, s-ar potrivi, însă de ce să mint, dacă n-am apucat să văd nimic mai mult decât gestul? Asta da, am văzut limpede. Pe urmă am auzit ţipătul şi ochii mi-au fugit înapoi, la Pompilia, care se prăvălea peste balustradă.

A fost numai o farsă, au râs toţi, dar putea să se termine altfel şi ar fi trebuit să mă întreb încă de pe atunci dacă în Sofron, căruia îi purtam atâta simpatie, nu se ascundea o fiinţă blestemată, un monstru, cum m-am gândit când l-a ucis pe Raul în fundul mării, dintr-o atât de nestăpânită nevoie de răsplată, încât n-a mai ţinut seama de nimic, nici de propria lui viaţă, murind pentru onoarea unei surori care nu cred să fi meritat acest sacrificiu.

Pe Pompilia n-avea de ce să se răzbune, voia numai s-o pedepsească pentru firea ei bolnavă de invidie, pornită dintr-un egoism mai rău decât cancerul. Şi nu ştiu până unde urmărea să ducă pedeapsa, poate voise numai să-i pună piedică, să cadă lată pe schelă şi s-o facă ridicolă. Dacă aş fi putut să mă uit la el în clipele care au urmat, aş fi văzut că era palid de spaimă. Şi dacă n-ar fi fost acolo marinarii, s-o salveze pe Pompilia, nu mă

îndoiesc că s-ar fi aruncat el în apă. Iar dacă ar fi fost prea târziu şi nenorocita s-ar fi înecat, sunt sigur că şi-ar fi pus pe el îmbrăcămintea de scafandru şi n-ar mai fi scos-o până n-ar fi găsit-o, chiar dacă şi-ar fi dat duhul de oboseală.

Pe punte, în faţa schelei stătea Zoba, ca şi când el ar fi fost comandantul, şi care cum pleca trebuia să-i sărute mâna osoasă, iar eu, în câte o clipă, îi zăream scheletul sub haină. Panainte era un pas mai departe, în dreapta schelei, de unde saluta cu mâna la şapcă pe fiecare din oaspeţi, chiar şi pe cei de vârstă fragedă, nepoţi şi nepoate, şi strănepoate, deşi, fiind prea mulţi, nici nu ştia ai cui sunt şi cum îi cheamă. Celor mici monoclul lui, crescut parcă din carne, le făcea frică, îşi închipuiau că aşa sunt ciclopii, pe care, ce-i drept, basmele nu-i descriu destul de clar şi pe înţelesul copiilor.

În faţa lui, de partea cealaltă a schelei stătea Rozalia, el o chemase, fiind şi ea puţin gazdă; singură nu şi-ar fi îngăduit să pară mai mult decât ştia singură că este, bucătăreasa vaporului; restul, din partea ei rămânea taină. Rare sunt femeile care ştiu să-şi păstreze în măsură egală şi buna-cuviinţă, şi voia bună. Rozalia era mulţumită cu soarta ei, i se citea pe faţă, n-avea altă năzuinţă, şi dacă rochia pe care şi-o făcuse singură din pavilioanele codului de semnale plăcuse tuturor, ceea ce nu fusese greu să se vadă, avea în suflet destulă bucurie ca să mai dea şi altora.

Peste noapte, gândindu-mă la câte văzusem în ziua aceea atât de bogată în impresii, am ajuns să cred încă o dată şi cu mai multă convingere că din toată serbarea nimic nu fusese mai frumos decât rochia Rozaliei.

58

Ceea ce urmează, ultimul episod, se întâmpla în zorii zilei de 1 februarie 1941. Soarele se ridicase deasupra orizontului pe care îl înroşise mai înainte şi care acum devenea roz, înainte de a fi albastru. Panainte îşi simţea inima strânsă deşi cea mai mare primejdie trecuse, insula Creta rămânea tot mai mult în urmă, navigau spre răsărit ca să se îndepărteze de drumul obişnuit al vapoarelor; peste câteva ceasuri puteau să pună cârma la sud, spre Port Said. Cerul senin, valurile prelungi, liniştite, anunţau o zi bună. Jos se auzea maşina, rotindu-se obosită; era şi el obosit, navigaţia pe lângă coastă şi printre insule, când veghease tot timpul, îl istovise, avea umerii căzuţi, ochii roşii, obrazul tras, nu se bărbierise de la plecare, ţepii albi din barbă îi arătau deodată nu vârsta lui de atunci, mult timp ascunsă, ci una viitoare. Acum ar fi trebuit să se ducă în cabină şi să doarmă câteva ceasuri; timonierul putea să rămână şi singur, peste noapte se odihnise, la cârmă stătuse Panainte, storcându-şi ultima vlagă din trup şi din suflet. Dar cabina era plină de amintirea Rozaliei, şi fără ea alături n-ar fi putut să doarmă. Privi ghiveciul cu muşcata ei roşie, prins în peretele din faţa timonei; atunci simţi că fără Rozalia nu mai putea să trăiască.

Nu erau trei luni de când trecuse pe lângă moarte, noaptea, în sunetele unui cvartet de Beethoven, la ultimul etaj al blocului Carlton. Venise în Bucureşti pentru o singură zi, rămăsese până târziu, în casa

acelei nepoate numită Sibila, fata Adelei, măritată a patra oară: dacă trăia ar fi întrecut-o pe maică-sa. Bărbatul ei, violonist la Filarmonică, avea invitaţi trei colegi din orchestră, violoncel, vioara doua, violă, cântaseră Beethoven, opt cvartele de coarde, erau la al nouălea. Panainte nici nu ştia ce se cântă, nu se pricepea la muzică şi un cvartet de coarde ar fi putut să-l înspăimânte. Dar prea puţini ştiu ce devine această muzică delicată şi dificilă, într-o cameră unde în afară de cei patru oameni, nu mai sunt decât cel mult alţi patru. Aşa se ascultă cvartetul de coarde, el a fost scris pentru o ambianţă intimă. Camera, cu tot cu mobilă, cu draperii şi covoare devine ea însăşi muzică.

Panainte nu putea să se ridice, ar fi fost timpul să plece, avea tren peste două ceasuri, căzuse sub vrajă. De aceea, când îi văzu pe toţi sărind în picioare, cuprinşi de panică, nu înţelese ce se întâmpla, nu le auzea ţipetele, nici trosnetul zidurilor, acestea i se păreau prelungirea muzicii; iar prăbuşirea i se păru o alunecare de-a lungul unor lungi coarde de violoncel, violă şi violină.

Se trezise la spitalul Colţei, cu o rană uşoară la tâmplă. Până atunci, dacă ar fi avut cunoştinţă de sine, starea lui ar fi fost totuna cu moartea, nu i s-ar fi părut hidoasă, nu i-ar fi fost frică… Din ceilalţi nu scăpase niciunul.

Câinele scânci la picioarele lui, îl călcase fără să-şi dea seama; Panainte dormea, într-o falsă stare de veghe. Puse mâinile pe cârmă, să se ţină, şi îşi continuă somnul, cu pleoapele întredeschise. Ca prin vis vedea marea sclipind în soare, neputând încă să-şi ia culoarea albastră; ca prin vis îi strigă mecanicului, prin porta-voce: „Du-te în cală şi

spune-le că pot să iasă pe punte.” Ca prin vis îl văzu pe mecanic străbătând puntea, deschizând uşa tambuchiului, dispărând pe scară.

Unul câte unul ieşeau la lumină, livizi, cadaverici, veniţi parcă de pe lumea cealaltă. Ultimii fură Alex cu Zefira, apoi AMarisa. Cum şi când izbutise să se schimbe? În locul rochiei groase, de lână tricotată, îşi puse una din togile ei albe, de pânză topită, care, împreună cu semnul roşu de pe frunte, refăcut proaspăt, o făceau să semene cu o regină orientală, o Semiramidă.

Toţi cum ieşeau pe punte se uitau la soare, îl visaseră tot timpul, nu-l mai văzuseră cu luni înaintea pribegiei, fusese o iarnă noroasă, nu sperau că au să-l mai vadă vreodată.

Şi ceea ce nu vedea nimeni în lumina aceea sticloasă, întinsă pe apă până la orizont, şi dincolo, până la Asia Mică, o mină plutea în derivă, drept în faţa vaporului şi nu mai departe decât la o aruncătură de piatră. N-o vedea nici Panainte, lumina îl orbea şi ochii lui se odihneau obosiţi pe ghiveciul cu muşcate al Rozaliei. Avea şi el nevoie de această mângâiere, şi Rozalia de acest trist omagiu.

Deodată, Arhimede care toropea întins pe picioarele lui, se ridică greu, tremurând din tot trupul şubred şi începu să urle, atât cât îl mai ţineau puterile. Urla neputincios şi jalnic, parcă vrând să-şi dea duhul. Crezând că moare, Panainte se aplecă, îl luă în braţe şi îl strânse la piept să-l mângâie. Dar câinele, cu ochii orbi îndreptaţi spre prova continua să urle, mai istovit şi mai disperat decât înainte.

Soarele, bătând drept din faţă făcea să strălucească mina, ca şi cum ar fi fost el însuşi,

dedublat şi căzut în apă; semăna cu o roată de giuvaeruri.

— Veniţi să vedeţi ce splendoare! exclamă AMarisa.

SFÂRŞIT

RADU TUDORAN

IEȘIREA LA MARE

ROMAN

Editura Eminescu

RECAPITULARE

Capitolul 1

Nevoia povestitorului de a vedea marea. Drumul aventuros cu trenul mixt. Înghesuiala, înăbuşeala, negustorul de limonadă şi ceilalţi negustori de nimica toată. Apa de băut din gări. Cei care pierd trenul, cei care cad sub roţi; femeia cu laba piciorului zdrobită. Vagonul deschis, cu cherestea de brad, mirosind a răşină. Lanurile de grâu, în primejdie să ia foc de la scânteile locomotivei. Transbordarea, podul de vase, hamalii. Sosirea, marea văzută de pe acoperişul vagonului. Goana prin oraş, până pe plajă. Valurile înspumate cu gust de şampanie amară.

Capitolul 2

Apariţia lui Alex, hainele albe, lavaliera albastră, merindele alese, conversaţia, caietul de schiţe, căutarea subiectelor. Prin revelaţie, Alex descoperă în povestitor subiectul ideal. Casa AMarisei, ghicitoarea şi doftoroaia. Familia. Casa cu pretenţii princiare. Terasa, sarcofagele de răchită înnegrită. Cariatidele sărăcuţe. Sufrageria, masa uriaşă. Estrada, divanul, tronul AMarisei, farmecul ei, fluidul. Primele date despre familie, venirea lor în oraş, dintr-o direcţie necunoscută, fraţii şi surorile. Masa de seară, cu douăzeci şi patru de invitaţi din familie. Comentariile acestora şi ale servitorilor despre povestitor, subiectul lui Alex. Stridiile.

Toaleta de oraş a AMarisei, înainte de plecare: botinele, pudra, parfumul. Două dintre surori. Despina şi Adela. Concluzie: rolul lui Alex în viaţa familiei.

Capitolul 3

Plecarea la cinematograf, trăsura, docarele, vizitiul Mustafiţă. Cinematograful, film cu Maciste, acadele. Exuberanţa AMarisei. Întoarcerea acasă, lămpile, odăiţa de la mansardă, patul, comoda, lavoarul. Marea, văzută pe fereastră, între realitate şi vis; dâra lăsată de lună pe apă. Furtuna de peste noapte. Dimineaţa, o nouă privire asupra odăii, farmecul ei, culorile. Lupta valurilor cu digul. Un moment de răscruce pentru povestitor, între viaţă şi moarte. Primul cuvânt despre Prinţesă.

Capitolul 4.

Portul, unul din stâlpii primordiali ai lumii. Mirosul colonialelor şi celelalte mirosuri din port, cauciucul, vopseaua automobilelor. Scafandrul. Sirenele vapoarelor. Cunoaşterea nu este posibilă fără primejdie.

Capitolul 5

A doua seară, Alex îl duce pe povestitor la casa cu fete de pe Strada Căruţei Stricate. Mirosul bordelului, ruşinea şi spaima. O apariţie: fata neîntinată.

Capitolul 6

Dimineaţă stânjenitoare. Continuarea portului, silozurile, grâul de pe câmp şi cel încărcat pe vapoare. „Arhimede”-vaporul şi Arhimede-câinele.

Panainte, fratele AMarisei; deosebiri izbitoare între unul şi altul. Rozalia bucătăreasa; Sofron scafandrul, fiul lui Panainte. Sfat cu echipajul pentru meniul zilei; farsă neînţeleasă. Povestitorul coboară pe fundul mării, în costum de scafandru, experienţă unică pentru un copil de vârsta lui şi pentru un om de orice vârstă. Conflict cu autorităţile portului. Masa de seară, langustina. O nouă înfăţişare a lui Panainte, distinsă şi elegantă; un cuvânt despre nevasta lui şi despre fiică, două vipere deghizate. Albumul cu fotografii şi catalogul familiei.

Capitolul 7

AMarisa renunţă să meargă la circ, marea ei desfătare, ca să asculte de la povestitor ce a descoperit pe fundul mării. Carena vaporului văzută pe dedesubt, cochiliile lipite de tablă, repulsia; obiecte terestre pierdute sau aruncate în apă. Aterinele, labanii. Mormanul de încălţări omeneşti, văzute şi închipuite de povestitor. Condurul Cenuşăresei.

Capitolul 8

Camera lui Alex, caietul lui de lucru; schiţe pentru o povestire: Moartea Prinţesei. Obsesia povestitorului pentru această făptură misterioasă şi dispărută. Apariţia Prinţesei pe dâra lunii, suprapusă şi confundată cu a fetei în rochie albă de pe Strada Căruţei Stricate. Materializarea ei pe plajă, salutul, apoi plecarea şi dispariţia în flăcări.

Povestea Prinţesei, reconstituită de povestitor după schiţele lui Alex. Portretul, asemănarea ei cu îngerii de pe tăbliile patului. Caracterul Prinţesei,

cochetăria, imprudenţa. Cabana de sub munte. Zamfir şi Ileana. Provocările [*lacună în textul tipărit, lipseşte un rând tipografic*] gaz. Incendiul, moartea tuturora.

Capitolul 10

Pătimirile lui Alex după vizita în Strada Căruţei Stricate. Bazinul de petrol din port, amintirea rafinăriilor incendiate şi trimitere în viitor, la sondele încă necunoscute povestitorului, ca şi atâtor alţi oameni. Benzina şterge ce murdăreşte păcura. Spaţiul povestitorului se măreşte, bazinul de cherestea, pădurea de fag. Poezia ei în anotimpuri. Căutarea pădurii de brad, încă necunoscută. Întâmpinarea mamei povestitorului, drumul la gară cu trăsura AMarisei, primirea cu fanfară. Durerea de cap vindecată cu fluide. Viaţă tihnită şi răsfăţată.

Capitolul 11

Cumpărături pentru petrecerea pe mare. Băcănia domnului Sasu, grandoarea şi bogăţia, inepuizabilele produse; digresiune, pornind de la sacii cu cafea; salonul, mahalaua, cafeneaua. Hala de peşte, morunul uriaş, capul lui asemuit cu Alex. Brutării vestite. Depozitul de vinuri, fratele domnului Sasu; catedrala subpământeană. Ceva despre facerea, învechirea şi păstrarea vinului. Istorie: familia Sasu. Ascensiunea, decăderea, dispariţia. Degustarea vinului. Ceremonia bacantelor. Documentându-se, Alex se îmbată; urmarea lamentabilă.

Magazinele oraşului, prosperitatea, dezvoltarea pe verticală, ca la New York, vitrinele fanteziste, odaia de baie, spectacolul cu femeia scufundată în spumă

şi presupus goală, afluenţa publicului, scandalul, intervenţia Ministerului de Interne. Magazinul de automobile, vitrina în mişcare, ieşirea în peisaj. Relaţia oraşului cu portul, schimbul de mărfuri, relaţia grâu-automobile.

Capitolul 13

Serbarea AMarisei, vaporul „Arhimede”, nouăzeci şi cinci de suflete, o parte din membrii familiei; imposibilitatea povestitorului să-i înregistreze în memorie. Vremea frumoasă, ieşirea din port; în aşteptarea răului de mare. Dorinţa de furtună, căutarea mării, încercarea de a o cunoaşte în părţile ei invizibile. Familia AMarisei devine subiectul povestitorului. Personaje prinse la întâmplare. Întoarcere la venirea AMarisei pe vapor, cu Zoba, primul din fraţii gemeni, socotit capul familiei. Ceremonia primirii. Baldachinul de pe dunetă, pentru oaspeţii de onoare. Toată lumea sărută mâna lui Zoba. Povestitorul constată că Zoba murise mai de mult, şi stătea ţeapăn cu mâna întinsă. Lăutarii, marşul marinei. Zefira, fetiţa infirmă, cu porumbelul pe umăr. Mortul e dus pe neobservate într-o cabină. Locul lui îl ocupă imediat fratele geamăn; garoafa de la butonieră. Mulţi îl iau drept primul Zoba. Şi chiar cei informaţi încep să uite întâmplarea. Marele pavoaz; tortul AMarisei. Sala maşinii, Arhimede-câinele. Mersul spre larg. Dansul tinerilor, jocul copiilor, balansul vaporului şi balansul beţivilor. Isprava lui Sofron, Rozalia, bucătăreasa, sub o înfăţişare nouă, seducătoare. Dispariţia ei împreună cu Panainte.

Capitolul 14

Rozalia şi Panainte refugiaţi în cabina unde zace mort Zoba. După perdeaua care acoperă patul mortului se aprinde lumina. Vocea macabră. Rozalia fuge înspăimântată cu pantofii în mână. Întâlnirea cu al doilea Zoba, viul. Panainte înfruntă mortul, care zace mai departe fără să fi făcut vreo mişcare; becul, deşurubat s-a aprins singur din cauza balansului. Apropierea furtunii neprevăzute, întoarcerea în grabă, presiunea mărită în caldarină, forţarea maşinii. Dezlănţuirea furtunii, ţipete, spaimă, lumea se refugiază în cală. AMarisa rămâne singură, uitată de ceilalţi pe dunetă. Puntea de comandă: povestitorul vede ca la raze roentgen scheletul şi inima lui Zoba al doilea. Lupta cu valurile. Mecanicul îl aruncă pe Arhimede-câinele afară din camera maşinii; joaca povestitorului cu câinele, pe furtună. Mizeria omenească din cală; anonimizarea mulţimii. Alăptarea pruncului în scutece, mama îşi arată sânul uitând de pudoare. Alex în mijlocul panicii. Părerea lui despre porumbelul Zefirei. Apel de salvare venit de la un vapor în primejdie. Intrarea în port. Reapariţia ciudată a AMarisei. Porumbelul mort. Plângere împotriva bucătarului, care a omorât porumbelul exasperat de frica furtunii. Suferinţa Zefirei. Judecata AMarisei, plecarea ei rece şi enigmatică.

Capitolul 15

Înmormântarea lui Zoba. Casa şi ceva din viaţa lui Zoba al doilea; numeroasa progenitură. Calipso, fotografiile în mărime naturală. Masa meschină. Calipso văzută prin ochiul povestitorului.

Plecarea spre sud, seara, pe mare. Calipso cade în apă, Zoba alege între salvarea ei şi a geamantanului cu bani.

Capitolul 16

Vizită la Iani Talabă. Arca lui Noe. Explicaţia numelor diferite ale fraţilor. Cornul de vânătoare, maimuţa, Siţa, anunţă sosirea vizitatorilor. Elefanţii, moartea lor la bombardamente. Cămila, focile, ursul alb, delfinul. Prietenia lui Iani Talabă cu animalele. Casa, interior de mănăstire. Copiii, baia de sâmbătă seara. Beatrix, stăpâna casei, portretul ei şi al lui Iani Talabă. Regimul vegetarian al gazdelor şi al animalelor. Excluderea carnivorelor. Adaptarea focilor, ursului alb, delfinului la regim de legume. Iedul şi prietenia lui cu papagalul de Colorado. Şoricarul, Saint Bernardul. Cocostârcul; restul câinilor. Iani Talabă se lipseşte de pisici, fiind imposibil să le dezveţe de carne. Copiii mănâncă mezeluri pe furiş; făţărnicia. Fata mai mare, domnişoara, mănâncă şuncă de Praga. Amintiri despre un vegetarian hrănit cu fleici în sânge şi chiftele. Beatrix rămâne singură serile.

Capitolul 17

Irmingarde, portret. Costumele de baie în epocă. Plaja despărţită în două, atentat la bunele moravuri. Irmingarde, caracter de walkirie. Casa ei, veveriţele, porumbeii, mamă secretă, nepoţii şi strănepoţii, crescuţi de ea cu o dragoste disimulată. Despre palate, Maria Tereza, nesăţioasa. De la casele oamenilor, la casa Irmingardei, căreia rudele îi spun Emma. *Cântecul pentru Eliza*. Prânz la Irmingarde, masa, mâncarea. Completarea

portretului: braţul, mâna, zâmbetul, glasul. Seară de muzică în parc, cu Alex şi Zefira. Liedurile Emmei. Douăzeci şi doi de auditori, din şaizeci de mii de locuitori ai oraşului. Povestitorul simte muzica prin emoţia Zefirei. Despre cântăreţe. Artificiile, amplificarea de astăzi. Şcoala Emmei la Londra, şapte ani de studii. Recitalul în faţa publicului exigent al oraşului. Tracul Emmei, seara catastrofală. Enunţul sfârşitului: Emma se mărită într-un târziu şi se omoară.

Capitolul 18

Revenire la casa lui Zoba, cu fotografiile fostei neveste. Prânz la Panainte. Pompilia, bolnavă de invidie. Foc la tapiţerul de alături. Satisfacţia Pompiliei, fără motive. Pisicuţa, (Cuţa), ochi albaştri, timiditatea, roşeaţa obrazului; povestitorul îi pică în mreje. Portretul fizic al Pompiliei, carnivora nesătulă. Sofron, fiul venit cu întârziere n-o cruţă pe Pompilia: la tapiţer au ars numai câteva saltele: groaznica dezamăgire. Farsa lui Panainte. Moartea inventată a doamnei Lambru. Pompilia jubilează. Cine este doamna Lambru? O femeie excentrică, frumoasă, provocătoare, bogată. Pompilia o denunţă zadarnic ca spioană. Farsa AMarisei înaintea celei a lui Panainte; ea îi destăinuie Pompiliei viitorul strălucit al doamnei Lambru. Pompilia se îmbolnăveşte de icter. Sfârşitul farselor, proiectat în viitor; Pompilia se întâlneşte cu doamna Lambru, vie şi prosperă. Spasmul cerebral, paralizia. În prezent: Povestitorul este tot mai prins de Pisicuţa; părerea lui Alex în această privinţă; aspiraţia lui faustiană. Casa lui Panainte privită de afară. Odaia Pisicuţei, privită dinăuntru;

un pat pitic, o bancă de marmoră, o carte de versuri. Seară de lieduri, în parc; atingerea corporală a Zefirei i se transmite povestitorului ca fiind a Pisicuţei. O întrebare a lui Alex, în caietul de lucru: „Poate Zefira să fie o tentaţie?” Pisicuţa îl invită pe povestitor la plimbare. Pregătirile, înfrigurarea, temerile, banii de îngheţată. Apariţia lui Raul, seducătorul, tulburarea Pisicuţei şi dezmeticirea povestitorului. Ea izbuteşte din nou să-l orbească; aşa cad peştii în plasă.

Capitolul 19

Anatol Radovici. Sanatoriul, copii bolnavi, imobilizaţi pe terase. Cine îndură mai greu infirmitatea, bărbaţii sau femeile? Masa familiei, după-amiezile sub nucul bătrân, gramofonul; „Pacific 231”. Venirea delegaţiei, alegerea lui Anatol Radovici ca primar, prin consensul oraşului. Cum interpretează povestitorul, la vârsta lui de atunci, uvertura la Tannhäuser.

Capitolul 20

Palatul primarial, ocuparea lui simbolică de Anatol Radovici. Folosindu-se de lipsa acestuia, intendentul închiriază camere viligiaturiştilor cu situaţie bună. Într-o vară doamna Lambru închiriază tot Palatul, dă recepţii în văzul lumii, îi trimite invitaţie chiar lui Anatol Radovici. Santinelele de la intrarea Palatului, ca la Buckingham. Campania lui Jordie împotriva primarului; reducerea lui la tăcere de o delegaţie cu bastoane ascunse sub pulpana paltonului. Primarul refuză onorurile şi paza obişnuită în jurul demnitarilor. El vinde legal Cadillacul primăriei, şi circulă numai cu trăsura AMarisei; uniforma de

ceremonie a lui Mustafiţă, vizitiul. Prosperitatea oraşului, surprinzătoare înflorire economică, renovarea faţadelor, curăţenia străzilor, îmbrăcămintea îngrijită a cetăţenilor, ateliere de reparat gratis tocurile scâlciate. Serbări, muzică în parcuri, arbori decorativi şi pomi fructiferi pe stradă, un miliard de petunii. Redeschiderea Cazinoului; faimosul regulament al lui Zoba, cartofor încercat într-o lungă viaţă. Măsuri ca niciun cetăţean al oraşului să nu se poată ruina. Măsuri pentru salvarea străinilor rămaşi în sapă de lemn; şiragul de covrigi oferiţi de Primărie păgubaşilor, datorită unei triste experienţe a lui Zoba.

Capitolul 21

Desfiinţarea gardului de pe plajă şi a paravanelor de pânză de pe mare. Modernizarea costumului de baie, un stimulent pentru progresul spiritului. Enormul flux de viligiaturişti, înmulţirea trenurilor, dispariţia trenului mixt pentru sărăcime. Camera de închiriat. Extinderea oraşului de-a lungul mării; hoteluri, vile, o nouă bogăţie. Ghicitoarele şi vrăjitoarele, farmecele. Campania *Universului*, care publică în acelaşi timp reclamele incriminatelor: banul n-are miros, sau ce face dreapta nu ştie stânga. Atacurile împotriva AMarisei; numai Jordie se abţine, de frica bastoanelor. Urzeala Episcopului împotriva Primarului, lovitura indirectă prin cumnata acestuia din urmă, AMarisa. În primejdie de a fi expulzată din oraş, AMarisa caută o mănăstire unde să se retragă; nimeni neprimind-o proiectează să-şi construiască o mănăstire personală. Boala de picioare a Episcopului, arterită obliterantă, gangrena, necesitatea amputării

urgente. Sfatul Soborului; un Episcop fără picioare nu-şi poate exercita funcţia sacerdotală. Miraculoasa intervenţie a AMarisiei, vindecarea rapidă, răsplata meschină.

Capitolul 22

Familia Adelei, masa de joia. Arheologul Remus Gregorian, al şaselea soţ al Adelei şi tatăl Zefirei. Meritele ştiinţifice ale arheologului; mormântul lui Tutankhamon, semnalat de el, înainte de a-l dezgropa alţii. Boala misterioasă adusă din Egipt. Agonia. Inutila intervenţie a AMarisiei. Însoţitorul lui în Egipt moare de aceeaşi boală misterioasă. Completarea portretului lui Remus Gregorian; povestitorul îi prevede o moarte prematură, prin fatalitatea de a fi soţul Adelei, ai căror bărbaţi muriseră cu toţii tineri. Mormintele lor, grupate, cele mai frumoase şi mai îngrijite din tot cimitirul. Al şaptelea bărbat moare şi el, dar după dispariţia Adelei. Acesta nu e o fiinţă malefică, mai degrabă e o nenorocoasă. Adelaida, fata ei mai mare, frumoasă, instruită, se mărită la douăzeci şi doi de ani, din disperare, fiindcă nimeni nu o cere de nevastă, şi nu găseşte alt bărbat decât pe Amiralul, de două ori şi jumătate mai vârstnic. Sibila, sora mai mică, la douăzeci de ani e măritată a treia oară; seria nu se termină. Aventurile ei. Şeful muzicii militare, marşul din *Aida*. Scurta căsnicie, întoarcerea acasă; Remus Gregorian o reprimă cu biciul. Portretul Sibilei: cârnă, buzată. Corect: cu nasul în vânt şi cu gura voluptoasă. Pensionul ţinut de Adela, unde nu sunt primite decât fete foarte frumoase. Invidia familiilor cu fete urâte. Pedagogia Adelei: mai bine să ai remuşcări decât regrete; cu

alte cuvinte, nu te abţine de la ceea ce îţi place. Idila lui Gabriel, fiul Adelei, cu o fată din pension; amândoi aplică principiul, fără întârziere. Elev la Şcoala Navală. Gabriel îl duce pe povestitor să viziteze un bastiment de război britanic, aflat în vizită, cuirasatul HMS „Victory”. Fascinaţia, beatitudinea povestitorului, telemetrul, timona, hamacele, cazanele, turbinele. S-a hotărât în cele două familii ca după ce Gabriel termină şcoala s-o ia de nevastă pe fata sedusă; de Crăciun aceasta moare, la o operaţie de amigdalită. Durerea Pompiliei.

Capitolul 23

Suferinţele povestitorului, datorate Pisicuţei. Aşteptarea lui zadarnică în ploaie şi pe furtună. Fiindcă rezistă până la urmă, povestitorul se socoteşte că triumfă asupra Pisicuţei, tocmai fiindcă ea nu vine. Scrisoarea lui de dragoste, inutilă, ricoşată întâi în caietul lui Alex, apoi la Raul, seducătorul. Când îl reîntâlneşte, după ce îl căutase cu disperare prin tot oraşul, seducătorul nu pierde vremea. O înghesuie la iuţeală pe banca unde povestitorul o aşteptase zadarnic; urmările fiind nefericite, se poate spune că era răzbunarea soartei. Decăderea Pisicuţei, dusă până la cea mai josnică dintre umilinţe. Cu mintea rătăcită, ea iese în pielea goală pe balcon şi se arată mulţimii. După o noapte la casa de nebuni îşi revine, uită cu desăvârşire trecutul, îşi regăseşte puritatea şi se mărită onest cu un inginer de mine.

Capitolul 24

Sofron o răzbună pe soră-sa. Barul de la intrarea în port, impertinenţa lui Iordan, prietenul lui Raul, care se laudă cum au batjocorit-o în grup pe Pisicuţa. Capturarea lui. Torturarea în cala vaporului, legat cu un cârlig în limbă, să nu mişte, să nu vorbească. Aducerea lui Raul. Maltratarea şi batjocura. Sofron îl îmbracă în costumul de scafandru, apoi îi dă drumul în apă şi în timp ce companionii lui pompează aer, crezând că este o glumă, Sofron, cu minţile pierdute de furie se scufundă, se încleştează de Raul, taie furtunul de aer şi mor împreună.

Capitolul 25

Un an mai târziu Pompilia dă nas în nas cu doamna Lambru, pe care o credea moartă prin farsa lui Panainte. Constatând tinereţea, prosperitatea şi îndrăzneala rivalei (?), Pompilia face congestie cerebrală, rămâne paralizată şi cu minţile rătăcite, atât de bulimică încât e în stare să mănânce o găleată cu ciorbă la o singură masă şi să nu se sature. Când soarta se răzbună poate fi mai crudă decât oamenii!

Capitolul 26

Irmingarde, numită nepotrivit Emma, ocupă primele pagini ale capitolului. Evoluţia lui Alex. Notiţele lui privitoare la povestitor; acesta şi le însuşeşte în cea mai mare parte şi multe din ele sunt reproduse în cartea de faţă. Interesul crescând al lui Alex pentru Zefira care îi devine un fel de logodnică. Valsul, ca mod de exprimare al omului; Ritmurile vieţii noastre, ritmuri în doi timpi: marşul, respiraţia; ritmul în trei timpi, somnul liniştit, valsul

şi visul. Valsând, Zefira învaţă să umble şi îşi uită cârjele.

Capitolul 27

Schimbare de decor fundamentală şi obligatorie; nevoia de a completa cronica, prin alt peisaj şi alţi oameni. Sosirea în casa domnului Neagoe, la invitaţia lui Trandafil, rudă prin alianţă; o noapte de mers prin noroaie. Apariţia Mirei, îmbrăcată în soarele dimineţii. Trandafil încearcă să compună muzică matematică. Restul familiei: Rita, fata cea mai mică, mincinoasă simpatică, şi Tinca, îndrăgostită nebuneşte de Traian, fratele lui Trandafil; acest al treilea fiu al domnului Alcibiade, în trecut teolog, îndrăgostit la fel de nebuneşte, renunţă de dragul Tincăi la gândul să devină mitropolit, fără trepte intermediare şi la urmă Patriarhul ţării. Cât este de sărac povestitorul, într-o lume bogată.

Capitolul 28

Scalda Satanei, locul unde Traian a socotit că se pot găsi noi pungi de păcură. În jur, sondele domnului Neagoe, cele mai vechi din ţară, sunt sleite şi se ruinează. Mina proiectată şi realizată de Traian, cu scopul de a capta în fundul ei toate sursele de păcură părăsite. Drumul cu Mira la mină; povestitorul abia îndrăzneşte să o privească, în vacanţa următoare, vara, povestitorul coboară în mină, de data aceasta cu Rita; în liniştea acelor adâncimi unde păcura se adună picătură cu picătură, el desluşeşte prin pământ, murmurul mării.

Capitolul 29

Până atunci: Simpatia Mirei pentru povestitor şi explicaţia ei, tardivă. Drumul la „observator”; stejarii de un secol şi jumătate, îmbrăţişarea abstractă. Datul cu sania pe iarbă, rostogolitul împreună cu Mira; îngăduitorul domn Neagoe. Viaţa celorlalţi: Tinca îl aşteaptă tot timpul pe Traian, Trandafil studiază şi compune muzică matematică, Rita complicată şi inexplicabilă, candoare amestecată cu diabolism. Ostilitatea ei faţă de povestitor. Noaptea de Înviere; povestitorul se duce în drum să aprindă lumânarea Ibiei, care aşteaptă să treacă oamenii de la biserică. Ibi, o nevastă tânără, o fetişcană, poate nu frumoasă dar plină de farmece, trebuia amintită mai devreme, dar povestitorul i-a păstrat locul şi n-o să i-l ia nimeni. Ascensiunea cu Mira în turnul observatorului, încercare penibilă care îl umple pe povestitor de spaimă şi umilinţă. Răsplata: descoperirea peisajului şi a mării ascunse sub pământ, cu sensuri negândite de oameni.

Capitolul 30

Mira îi scrie povestitorului la şcoală; tentaţii. Invitaţia în vacanţa de vară; povestitorul se duce, dar n-o mai găseşte, e dispărută şi nimeni nu spune o vorbă; locul ei îl ia Rita, deşi are un logodnic. Ibi, văzută de la fereastră. Bob, logodnicul, îi face povestitorului confidenţe indiscrete cu privire la disponibilitatea Ritei pentru dragoste, pe care el o reprimă cu o castitate grobiană. Din priviri, între povestitor şi Rita se naşte o complicitate neclară.

Capitolul 31

Poziţia Alexandrinei în casa domnului Neagoe, unde se află fiind mama lui Traian, ginerele. Un cuvânt despre Ştefania, mama fetelor, şi ea dispărută. Venirea stupefiantă a domnului Pretoreanu; admiraţia lui indiscretă şi prea stăruitoare pentru Alexandrina. Automobilul Bentley, egal cu Rolls-Royce, aşteaptă la poartă, cu Garibaldi în picioare, lângă portieră. Pe strapontinele din spate se vede carabina. Apariţia Ibiei, o ispită mai mare decât automobilul. Plecarea pripită a musafirului nepoftit. La trei ani după război, domnul Pretoreanu, paralitic, se sfârşeşte în căruciorul neuroelectronic adus din America, un prototip care costă cât automobilul Bentley şi funcţionează automat, cu impulsuri din creier. După plecarea domnului Pretoreanu, atmosferă destinsă, ca de sărbătoare; drum la observator cu toată familia. Rita. Nunta furnicilor în Poiana Miresei. Ascensiunea în turn, ameţeala Ritei, făgăduiala ei indirectă dar neechivocă. Buchetul de nu-mă-uita, joc şăgalnic şi tandru. Venirea Ştefaniei, frumoasă şi elegantă, cu şareta poştaşului, hodorogită. Atitudinea ei teatrală, purtarea elegantă a Alexandrinei. Agresivitatea Ritei atrage şi mai mult admiraţia povestitorului.

Capitolul 32

Cartea lui Alex, *Viaţa în adâncime*, titlu greşit, fiindcă e vorba de adâncime la propriu, în fundul apei. El reproduce descrierea povestitorului, după experienţa de scafandru.

Reflecţii despre poeţii şi scriitorii de altădată. Dezamăgiri prilejuite de cartea lui Alex, tipărită în condiţiuni prea luxoase, cu cheltuiala AMarisiei.

Fotografia lui cât toată pagina, „cap de expresie”, cu un deget la tâmplă. Ce aduce nou scrierea lui, faţă de trăirea povestitorului? Greşeala de a-şi căuta subiecte, în loc să aştepte ca ele să vină singure.

Capitolul 33

Frantisek, bărbatul Ibiei. Ibi stă la soare mai mult dezbrăcată. Povestitorul îl imită pe Gabriel în jocul cu oglinda. După încercări infructuoase, însoţite de pantomimă, Ibi încuviinţează şi într-o seară, când Frantisek lucrează în mină, leagă câinele, semn că povestitorul poate să vină. Camera Ibiei, lampa făcută mică, farmecul nopţii cu lună.

Capitolul 34

Moartea Regelui Ferdinand. Ridicola costumaţie de doliu a lui Bob, ca şi când ar face parte din familie. Drumul la gară, cu maşina, ostilitatea neascunsă a Ritei faţă de logodnic. Despre pălăria tare şi despre portul pălăriei în general. Trenul mortuar, locomotiva îndoliată, vagoanele-salon, platforma cu catafalcul lângă care stă de veghe noul Rege, de vârsta când se merge la grădiniţă. Întoarcerea, sentimente ambigui faţă de Rita, teamă, tentaţie.

Capitolul 35

Viaţa în casa domnului Neagoe. Bazinul de înot. Portretul Ritei, ochii fascinanţi, plini de forţă diavolească, privirea irezistibilă. Costumul de baie „Jantzen”. Costumele Ritei. Ibi continuă să existe, dar în felul ei există şi Rita. Înotul, jocul echivoc cu picioarele pe sub apă. Peisajul, marea şi câmpia. Cu Ibi în pădure, noaptea, o altă faţă a faptelor; cu Ibi

în vârful observatorului, o altă senzaţie a dragostei; marea ghicită în depărtare.

Capitolul 36

Irmingarde se omoară în noaptea nunţii. Apariţia ciudată a logodnicului, lord din tată în fiu, Sir Regginald, cu numele de familie Camberra, inexplicabil la un cetăţean nobil al Marei Britanii. Aversiunea lui pentru muzică. Norocul de a o fi văzut pe Irmingarde cu peste două decenii în urmă, la recitalul ei de la Londra, unde nu putuse să scoată un sunet. Sir Regginald. Socotind că îi era predestinată prin acele momente de muţenie, aşteaptă douăzeci şi trei de ani să-i moară nevasta şi atunci vine s-o peţească. AMarisa, singura în drept să hotărască, e câştigată. Parfumul lui. O renumită şi rară apă de colonie englezească o subjugă. Cu groaza în suflet Irmingarde se supune, acceptă nu doar să se mărite, ci şi să nu mai cânte niciodată, condiţie pusă de logodnic. În aşteptarea nunţii, Irmingarde încearcă o ultimă oară pianul, care însă nu mai scoate niciun sunet. Crezând că şi-a pierdut auzul, Irmingarde fuge pe malul mării, unde aude limpede valurile rostogolindu-se lin pe plajă.

Capitolul 37

Câteva cuvinte în limba Ibiei, maghiara. Povestitorul izbuteşte să înţeleagă convorbirea ei cu Frantisek, venit pe neaşteptate în puterea nopţii. Printr-o stratagemă diabolică, născută din disperare, Ibi izbuteşte să-l îndepărteze şi întâmplarea rămâne fără urmări. Frantisek a plecat de la mină fiindcă presimte că va fi o nenorocire, o

năvală de ape, le aude murmurul, apropiindu-se. Acelaşi murmur l-a auzit şi povestitorul, credinţa lui rămâne că erau valurile mării, răzbind din depărtare. Prevenit, domnul Neagoe îi cere explicaţii lui Traian; urmează o discuţie cu vorbe aspre. Alexandrina pleacă jignită. La fel se socoteşte dator să facă povestitorul, însă Rita îl opreşte, autoritară şi promiţătoare.

Capitolul 38

Tentativa mârşavă a lui Bob de a intra noaptea în camera Ibiei; câinele, nelegat, îl încolţeşte şi abia scapă din colţii lui, hărtănit, cu hainele ferfeniţă. Leşinat pe covorul din sufragerie, Bob îşi revine când domnul Neagoe coboară scările, cu puşca în mână, să împuşte câinele; el mai are duh să spună că-i vina lui, nu a câinelui. Faţă de această purtare cavalerească, povestitorul îşi schimbă sentimentele faţă de Bob, îi recunoaşte o anumită nobleţe.

Capitolul 39

Pentru Irmingarde, parfumul seducător al logodnicului este oribil, un amestec de dezinfectante puternice, creolină, formol, acid fenic. Nunta. Irmingarde vine la Episcopie cu o mantilă albă, dar când o scoate, rămâne în rochie neagră de doliu. Stupefacţia episcopului, a soborului şi a publicului. Aşa slujba nu se poate face, dar neînduplecata AMarisa salvează situaţia, punând peste rochia de doliu a miresei, mantila albă. Ea nu poate să salveze totul, drama rămâne să se producă.

Capitolul 40

Venirea mirelui în casa miresei, cu valiza în mână, oribilă imagine. Mirele intră în dormitor, apoi se duce la baie de unde iese într-o pijama ca de purpură. Mirosul lui a devenit terorizant, parcă şi-ar fi turnat pe el o sticlă întreagă de dezinfectante. Irmingarde nu poate să suporte. Fuga, rostogolirea pe faleză, goana pe plajă, înecul. Valurile o aruncă pe dig, sfâşiată, în locul unde odată ar fi trebuit să se înece povestitorul. Înmormântarea. Zefira la picioarele catafalcului. Monumentul funerar, comandat de AMarisa celui mai renumit sculptor al vremii. (Poate din remuşcare?) Un catafalc de marmoră neagră, şi la picioarele catafalcului un înger de marmoră albă. Îngerul nu putea să fie decât Zefira, deşi sculptorul n-o văzuse niciodată. Pe soclu scria numai numele, „IRMINGARDE”. Binecuvântată idee!

Capitolul 41

Prima frunză îngălbenită de toamnă. Întrecere de durată la înot cu Rita; cine câştigă îşi poate exprima orice dorinţă, îndârjirea ei dusă până la inconştienţă. Pierderea cunoştinţei, povestitorul o salvează presându-i ritmic pieptul în pieptul său, ca să-i redea respiraţia. „Nu-i nevoie să-mi ceri nimic; ştiu ce vrei de la mine!”

Capitolul 42

Atmosferă încordată în casă. Domnul Neagoe îl întreabă pe povestitor ce s-a întâmplat la bazin. De întrecere ştiu şi Bob şi Tinca, fără să-şi închipuie însă că Rita era să se înece. Povestitorul se simte vinovat, de aceea tace cu ochii pe faţa de masă; să spună adevărul ar trăda-o pe Rita. Domnul Neagoe

nu mai insistă, vorbeşte cu Traian politică. Despre posibila întoarcere a Prinţului Carol. Povestitorul s-a apucat să răsfoiască revista ilustrată franţuzească, de unde a pornit discuţia, fiindcă descrie viaţa prinţului în exil, cu fotografii colorate. Pe povestitor nu-l interesează acestea, ci reclamele de automobile şi motociclete. Noaptea, Rita, care a stat toată seara retrasă, vine în camera povestitorului, se întinde în pat şi îşi scoate cămaşa de noapte. Lupta povestitorului cu ispita. Sună alarma la mină. (Rita îşi va respecta cuvântul cu întârziere, abia în timpul războiului, dar, cu toată întârzierea, întâmplarea va rămâne o amintire neştearsă. Un an mai târziu are să moară la bombardamente.)

Capitolul 43

În fundul minei răzbeşte apa din mare, cum presimţise povestitorul. Nimeni nu poate să-i împărtăşească părerea. Frantisek îşi închipuie cu totul altceva, de natură satanică. Iar domnul Neagoe e convins că sunt ape freatice. Dar există dovezi materiale că este apă din mare, ceea ce se vede la analiză. Un an mai târziu povestitorul descoperă pe malul lacului crabi, derutaţi de peisaj, cu totul diferit de al mării; apoi zărgani, înotând în apa albastră, miraţi de limitarea spaţiului. Povestitorul are şi argumente sentimentale, anume de a se îngădui scriitorului să creeze geografii şi istorii noi, după cum simte nevoia.

Capitolul 44

Bob îl provoacă pe povestitor la duel, pe motive ridicole, ca să nu-şi dezvăluie gelozia, fiindcă în noaptea când s-a dat alarma la mină a văzut-o pe

Rita ieşind din camera acestuia, în cămaşă de noapte. Ibi pe drumul spre mina primejduită, mergând cu lampa deasupra capului. Povestitorul o urmează, întristat că de aici înainte urmează sfârşitul, Frantisek nemaiavând de ce să rămână prin locurile acestea. Apa dă peste gura minei şi creşte încet pe malurile din jur, până ce ajunge la cota zero de pe hartă, nivelul mării, ca să se mai adauge un argument la părerea povestitorului. Ceva despre dueluri, de la Puşkin până la Clemenceau, marele om politic al Franţei. Evoluţia duelului, la început pe viaţă şi moarte, mai târziu până la prima picătură de sânge, când se socoteşte că onoarea este spălată. Noaptea povestitorul nu doarme, de emoţia viitoarei lupte cu sabia şi îl simte pe Bob, rivalul lui, intrând în camera Ritei. Chinul geloziei se stinge când îi aude cum se luptă unul cu altul şi ea îl dă afară pe uşă. Duelul de a doua zi, doctorul, săbiile trecute prin flacără. De la primele lovituri, domnul Neagoe, arbitrul înfruntării opreşte lupta; Bob are cămaşa pătată de sânge, deşi povestitorul nu l-a atins cu sabia. Sunt zgârieturi şi muşcături făcute de Rita în lupta lor de peste noapte.

Capitolul 45

Câinele poştaşului dă spectacol. Vizita lui Traian la peştera lui Odor; gânduri funebre. Viaţa lui Odor în pustietate, urmarea pustietăţii din vremea când trăia printre oameni. Reculegerea lui Traian peste noapte, hotărârea de a se retrage la mănăstire, cu Tinca. Mănăstirea construită de domnul Neagoe. Viaţa neprihănită a Tincăi şi a lui Traian. Uniunea în spirit. Rugăciunea din pădure la lună plină. Traian devine conducătorul spiritual al discipolilor.

Mănăstirea distrusă la bombardamentele din 1944; călugăriţele se mărită cu aviatorii americani salvaţi cu paraşuta. Retragerea Tincăi. Moartea Arhanghelului, răzmeriţa discipolilor. Moartea lui Traian cu crucea şi spada în mână. Ascunsă cine ştie unde, Tinca aşteaptă să-l reîntâlnească în ceruri.

Capitolul 46

Primii bani ai povestitorului; planuri de boierie, semne de avariţie, îndepărtate repede. Cum trăieşte mama povestitorului, la nişte neamuri zgârcite; cum moare stăpânul casei, în modul cel mai ignobil. Întoarcerea povestitorului prin vechile locuri, la Scalda Satanei inundată cu apă de mare. Amintirile, casei Ibiei, bazinul de înot în ruină. Turnul de observaţie, lacul văzut de la înălţime, coordonatele mării. Pustietatea; imaginea Ritei.

Capitolul 47

Întâlnirea cu Bob. Rolul lui la palatul Regal, amantele Regelui. Colecţia de lacrimi feminine. Domnul Neagoe se retrage în Spania.

Capitolul 48

Plecarea povestitorului la mare, cu vagonul de dormit, în contrast cu trenul mixt de la prima lui călătorie. Întâlnirea în tren cu un Alex; simetrii, caietul legat în marochin roşu, un roman în lucru. Drumul la plajă. Casa lui Panainte; amintiri despre Pisicuţa. Sanatoriul se măreşte, alt semn de prosperitate. Ferma lui Iani Talabă. Domnişoara; invitaţia pentru a doua zi dimineaţa la jocul căprioarelor. Vizită la AMarisa, în timpul mesei de

seară. Nimeni nu-l vede pe povestitor, nu-l recunoaşte, ca şi când el n-ar fi decât o umbră, ceea ce poate chiar este. Seara, la o fereastră; dâra lunii pe mare. Fata în rochie albă este acum Ibi, cu lampa în mână. Jocul căprioarelor.

Capitolul 49

Vizită la casa Zefirei şi a lui Alex, care fusese a Irmingardei. Nici ei nu îl recunosc pe povestitor; poate doar Zefira, într-o clipă, însă se fereşte să arate. Glasul Emmei pe o placă de gramofon, mizerabilă; glasul minunat din amintirea supravieţuitorilor. Portret nou al lui Alex, început de obezitate, început de obtuzitate. Doamna Lambru, trăsura, plimbarea pe Esplanadă, vizită la Cazinou înconjurată de curtezani feluriţi, nutrind cu toţii aceleaşi speranţe. Vizită la vaporul „Arhimede”. După abia doi ani nimeni nu-l mai recunoaşte pe povestitor, în afară de câine, dovadă că povestitorul nu-i doar o umbră cum uneori crede el însuşi. Ceva despre marina de război, fiindcă războiul se apropie. Distrugătorul distrus de furtună. Aventura Prinţului Mihai, Voievod de Alba Iulia. Submarinul şi Nava Bază; alte semne de prosperitate. Întâlnirea povestitorului cu Zoba, care îl recunoaşte, în schimb, pare că i-a uitat pe ceilalţi. Prânzul la el acasă, aceeaşi mâncare de altădată. Calipso reprodusă în ceară colorată, ca o fiinţă vie. Noaptea Zoba doarme cu ea în braţe, aşa şi moare. Descoperirea întârziată, după ce el putrezeşte, rămânând numai scheletul, în vreme ce Calipso e neschimbată.

Capitolul 50

Prima fază a războiului; retragerea polonezilor, compasiunea AMarisei pentru ei, muzică de Chopin, jalea. Invazia nemţilor, armată de instrucţie. Dispariţia alimentelor, amintiri despre băcănia domnului Sasu, acum golită. Metamorfozarea doamnei Lambru, care devine contesa Edith von Neubacker. Generalul Otto von Klobst, comandantul trupelor germane. Conflictul lui cu Anatol Radovici; spaţiul vital. Ministrul de interne, venit grabnic cu un discipol în sutană, cer demisia primarului. Refuzul, urmat de ameninţări violente. Legiunea de discipoli în faţa primăriei. Reacţia publicului, în frunte cu Caton Mureşanu. Anatol Radovici, sfidând primejdia, pleacă netulburat la sanatoriu.

Capitolul 51

Răzbunările, prigoana. Un camion se urcă pe trotuar şi îl omoară pe Caton Mureşanu. Noul preşedinte al Tribunalului, simpatizant al discipolilor, deschide o anchetă împotriva primarului. Acuzaţii ridicole aduse de doamna Lambru, pe care o dezaprobă până şi şeful ei, generalul von Klobst, spunându-i pe româneşte: „Eşti o vacă!” Incendierea fermei lui Iani Talabă. Nimicirea animalelor. Cargobotul „Familia Sasu”, care aduce coloniale din Grecia e torpilat în Marea Egee; lipsurile din băcănii nu mai pot fi înlocuite. Intenţia de a se deshuma foştii bărbaţi ai Adelei, sub bănuiala că au fost omorâţi cu otravă. Dispariţia Adelei şi a Despinei, bănuită la rândul ei că ar fi procurat otrava. Al şaptelea bărbat devine discipol şi mai târziu moare pe front, într-un regiment de pedeapsă. Mormântul lui fiind necunoscut, rămân

numai mormintele primilor şase. „Arhimede” este angajat să transporte benzină în Mediterană.

Capitolul 52

Pregătirile AMarisei pentru expatriere. Curajul lui Anatol Radovici; el refuză să plece părăsindu-şi bolnavii şi Primăria. Decăderea Amiralului, Adelaida se leapădă de el ca de o zdreanţă. Despărţirea lui Panainte de Rozalia Plecarea vaporului pe întuneric. Îmbarcarea refugiaţilor pe plaja de la sanatoriu, şaizeci de suflete din familia AMarisei. Viscolul, primejdiile, cala îngheţată, cu emanaţii de benzină, viaţă mizerabilă. Despărţirea AMarisei de Mustafiţă, cel mai credincios slujitor al familiei.

Capitolul 53

Doamna Lambru în casa AMarisiei. Transformările, luxul, recepţiile şi balurile. Răscoala discipolilor. Cu toată paza armatei, opt dintre ei, intitulaţi Octombirii izbutesc să intre în Primărie. Cel dintre ei numit Hanibal îl asasinează pe Anatol Radovici şi capul lui i-l aduce generalului von Klobst, aflat în vizită la doamna Lambru. Generalul leşină, de fapt e lovit de un infarct miocardic. Doamna Lambru îi ia revolverul şi trage în Hanibal, dar neochind bine îl împuşcă nu în piept, ci în boaşe. Condamnarea şi executarea urgentă a octombirilor.

Capitolul 54

Navigaţia lui „Arhimede” pe lângă coastă. Declinul lui Panainte. Despărţirea de Rozalia îl năruie. S-ar întoarce s-o caute, dacă n-ar avea pe bord familia AMarisei. Prezenţa ei transformă cala mizerabilă

parcă într-o sală de recepţie; salteaua pe care stă, peste butoaiele de benzină, pare tapiţeria unui tron de aur. Aşa, amintirile din zilele fericite reînvie.

Capitolul 55

Serbările Marinei în anii de prosperitate. Digul verde, rada mărită. Flota de război în rada exterioară. Salvele de artilerie. Amiralul, primarul, şalupa de onoare, marele pavoaz ridicat pe toate vasele din port, şi chiar pe străzile oraşului, ba până şi în interiorul caselor. Rozalia îşi coase o rochie din mici pavilioane ale codului, cât o marcă poştală; efectul ei fantastic. Să fie oare în îmbinarea lor un mesaj codificat? Ideea îl încântă pe Alex, îi cere povestitorului să i-o cedeze. „Arhimede” la loc de cinste, în radă. Omagiul adus AMarisei de Primar şi de Amiral, în uniformă de mare ceremonie. Tribuna de onoare, guvernul, oaspeţii de mâna întâi. Estrada plutitoare şi celelalte tribune, pentru oaspeţi de mâna a doua. Corpul consular, doamna Lambru. Binoclurile dăruite oaspeţilor de pe „Arhimede”, luxul AMarisei. Tribuna milionarilor. Deşi vechi de peste două decenii, „Arhimede” este vaporul cel mai frumos pavoazat, împodobit cu covoare întinse pe punte. Podoaba cea mai frapantă rămâne rochia Rozaliei…

Capitolul 56

Încărcat cu butoaie de benzină „Arhimede” soseşte în faţa Bosforului. Escorta nemţească, un distrugător vechi şi două torpiloare. Trimisul nemţilor, aparatul de radio-emisie şi recepţie. Presupuneri cu privire la destinaţia benzinei de pe numeroasele vapoare care s-au adunat la Bosfor şi

constituie convoiul. În suferinţa lor, oamenii din cală continuă să-şi aducă aminte zilele frumoase, Serbările Marinei. Întrecerile de bărci, momente spectaculoase, momente comice. Trofee greu accesibile, păsări şi animale domestice legate pe şcondri alunecoşi, deasupra apei. Un călugăr le câştigă pe toate, dar e dator ca două treimi să le dea mănăstirei. Saltul cu motocicleta în mare, exhibiţie meschină, nereuşită. Amiralul aruncă monede metalice în apă, scufundătorii le vânează, hidroavioanele cu acrobatele evoluând pe aripi în timpul zborului. Apariţia lui Neptun din înaltul cerului. Aqua-planul, suita de tritoni şi nimfe.

Capitolul 57

În Marmara „Arhimede” rămâne în urmă. Înjurăturile neamţului, însoţitorul, se aud până în cală. AMarisa se gândeşte la măsuri de ripostă, poate Panainte nu mai este în viaţă. Amiralul se declară neputincios să ia comanda vaporului la o nevoie; o va lua AMarisa! Autoritatea ei asupra celor din cală. Panainte cu un marinar aduc o marmită cu mâncare, probabil mizerabilă. Amintiri despre meniurile imaginare de altădată. „Ce-i acolo?” întreabă Amiralul, arătând marmita. „Fazan cu fasole!”. Convorbirea lui Panainte cu AMarisa despre viitorul călătoriei, încercarea inutilă a neamţului de a mări viteza vaporului. Escorta îl abandonează, nu poate să aştepte. Convoiul este atacat şi scufundat la ieşirea din Dardanele. Fiindcă detunăturile se aud în toate ungherele, călătorii nefericiţi de astăzi îşi amintesc spectaculoasa canonadă de la Serbările Marinei; trăgeau vapoarele din larg şi bateriile de coastă, într-o scenă

de groază, chiar dacă ştiai că e simulată. Se afla şi Pisicuţa acolo, dar povestitorul o ignora cu dispreţ, aflându-se într-una din zilele sale de luciditate; la data aceea Pisicuţa nu-l văzuse decât o dată pe Raul, dar nu făcea altceva decât să-l caute, înnebunită. Zefira i se părea povestitorului mai gingaşă ca niciodată; Alex nota tot timpul câte ceva în caietul lui de lucru, cu ochii închişi, un alt fel de a percepe realitatea. Acum canonada era adevărată şi „Arhimede” scăpase numai fiindcă rămăsese mult în urmă. Navigaţia furişă printre insule. Pe neamţ, adormit cu dresuri făcute de AMarisa, secundul îl duce la malul turcesc, cu barca, dar nici el nu se mai întoarce. Plinul de cărbuni, ieşirea în Mediterană. Depăşirea ultimului punct periculos, insula Creta. Răsăritul soarelui, în flăcări, pare o altă bătălie navală şi aminteşte răsăritul lunii, ultima scenă de la Serbările Marinei, când au apărut sirenele. Cântarea lor, balada lui Ulise, lamentul delfinului rănit, cearta cu pescăruşii. Păţania Pompiliei la debarcare. Ca de obicei, toată lumea sărută mâna lui Zoba, în timp ce povestitorul îi vede scheletul sub haine. Din nou un cuvânt, şi cel mai convins, despre rochia Rozaliei.

Capitolul 58

Ultima dimineaţă a lui Panainte la cârma vaporului, după zile de navigaţie istovitoare; el nu mai vede altceva decât că s-a făcut ziuă şi nu mai înţelege nimic decât că nu va putea să trăiască fără Rozalia. Lumea înţepenită în cală iese în sfârşit la lumină. Sub razele soarelui, încă roşii, o mină luceşte în prova vaporului, părând un rubin gigantic, punctat cu safire şi briliante. Arhimede-

câinele, orb şi surd, începe să urle jalnic; crezând că moare, Panainte se apleacă să-l ia în braţe. Ultimul cuvânt este al Amarisei: „Priviţi ce splendoare!” exclamă ea, extaziată, arătând coroana de rubine, safire şi diamante.

Al treilea volum din ciclul Sfârşit de mileniu, după Casa domnului Alcibiade *şi* Retragerea fără torţe *se intitulează* Ieşirea la mare*, ceea ce cuprinde două înţelesuri, întâi acela al comunicării omului cu lumea de peste ape, schimbul de idei şi de produse, şi un înţeles simbolic, privitor la sensul pe care autorul îl dă acestui uriaş şi preponderent element al naturii, de unde se trage, pare-se, însăşi viaţa noastră.*

RADU TUDORAN

Lei 23,50

Al treilea volum din ciclul Sfîrşit de mileniu, **după** Casa domnului Alcibiade **şi** Retragerea fără torţe **se intitulează** Ieşirea la mare, **ceea ce cuprinde două înţelesuri, întîi acela al comunicării omului cu lumea de peste ape, schimbul de idei şi de produse — şi un înţeles simbolic, privitor la sensul pe care autorul îl dă acestui uriaş şi preponderent element al naturii, de unde se trage, pare-se, însăşi viaţa noastră.**

RADU TUDORAN

Editura Eminescu